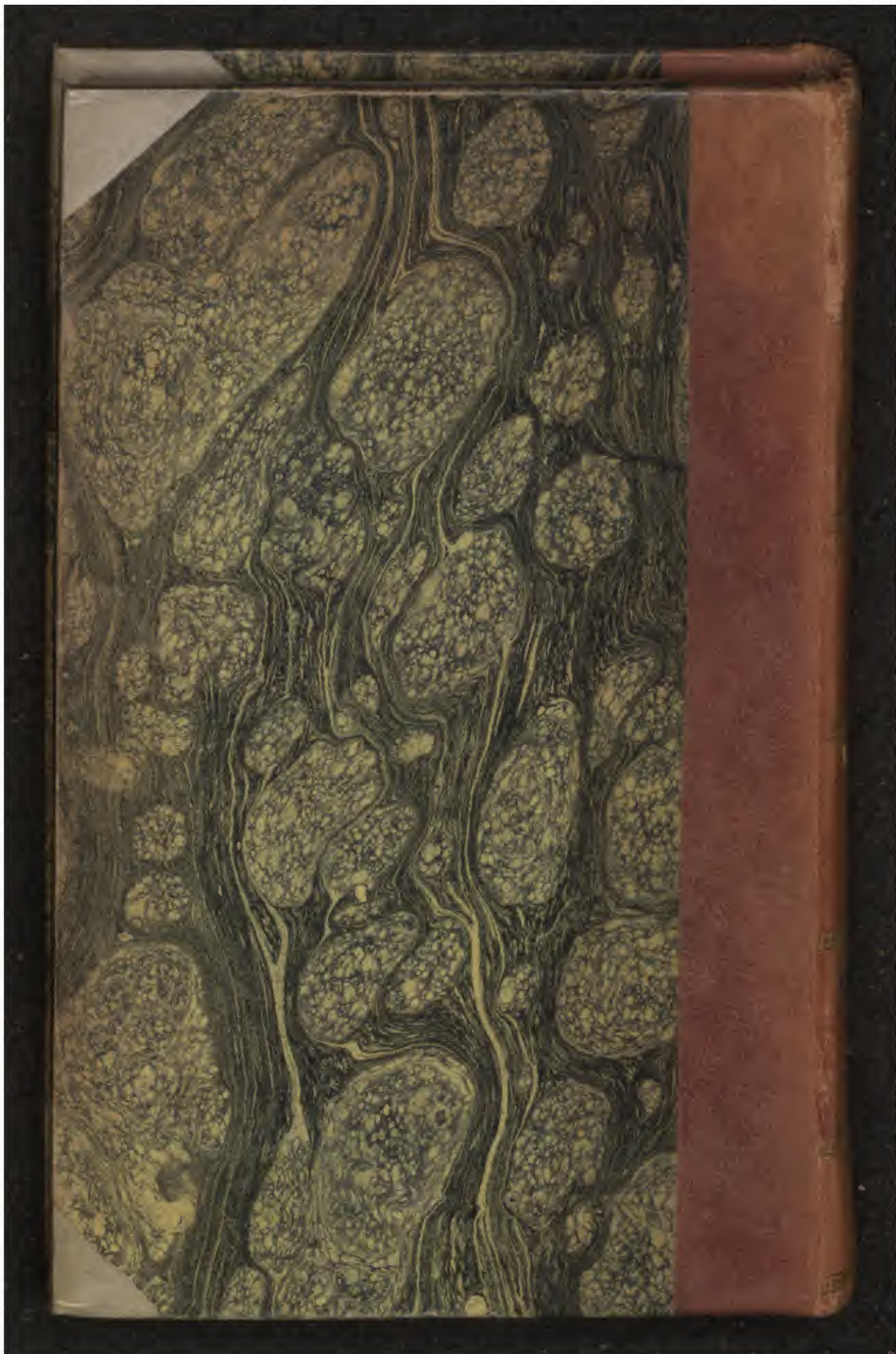

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.21

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.21

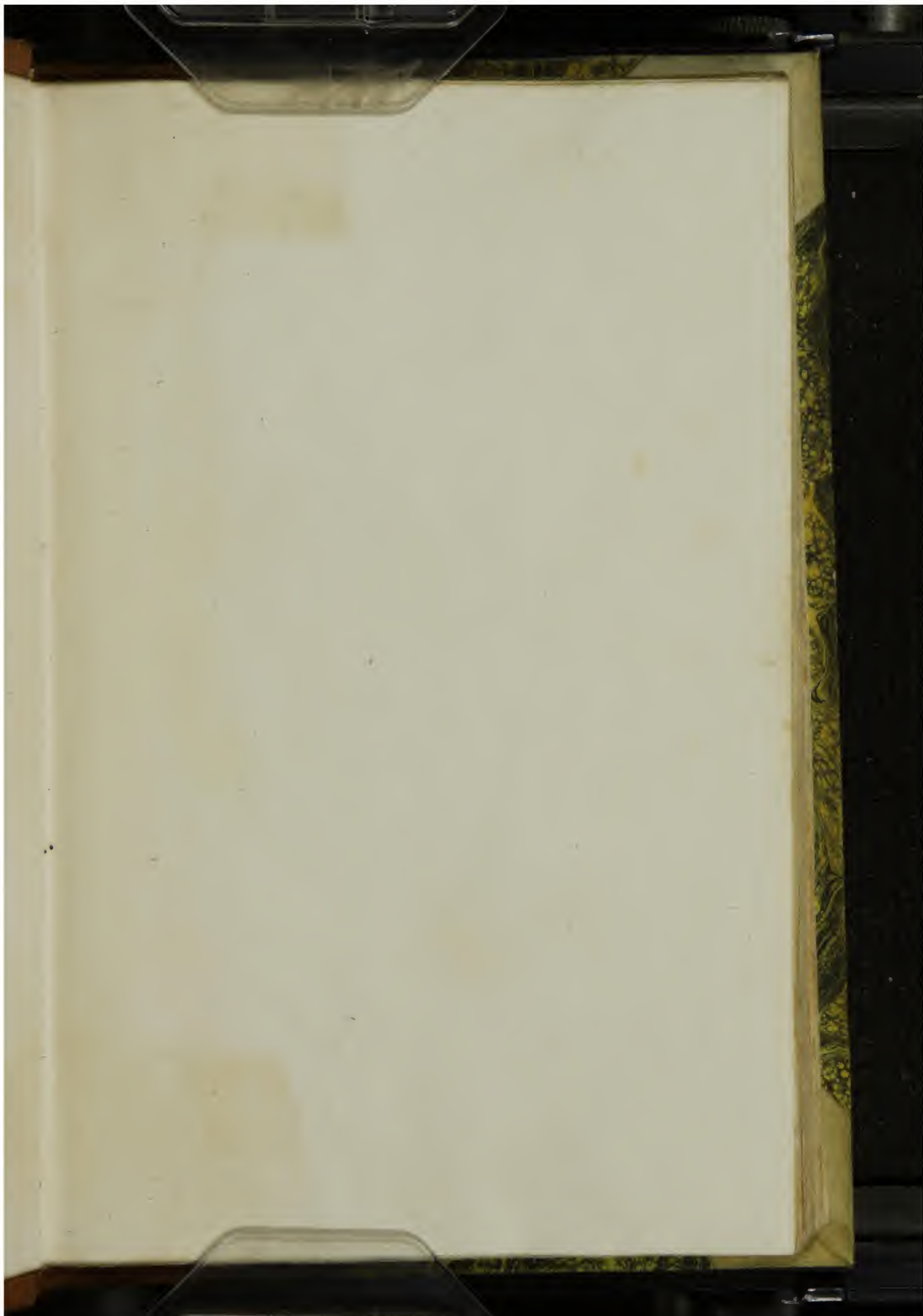

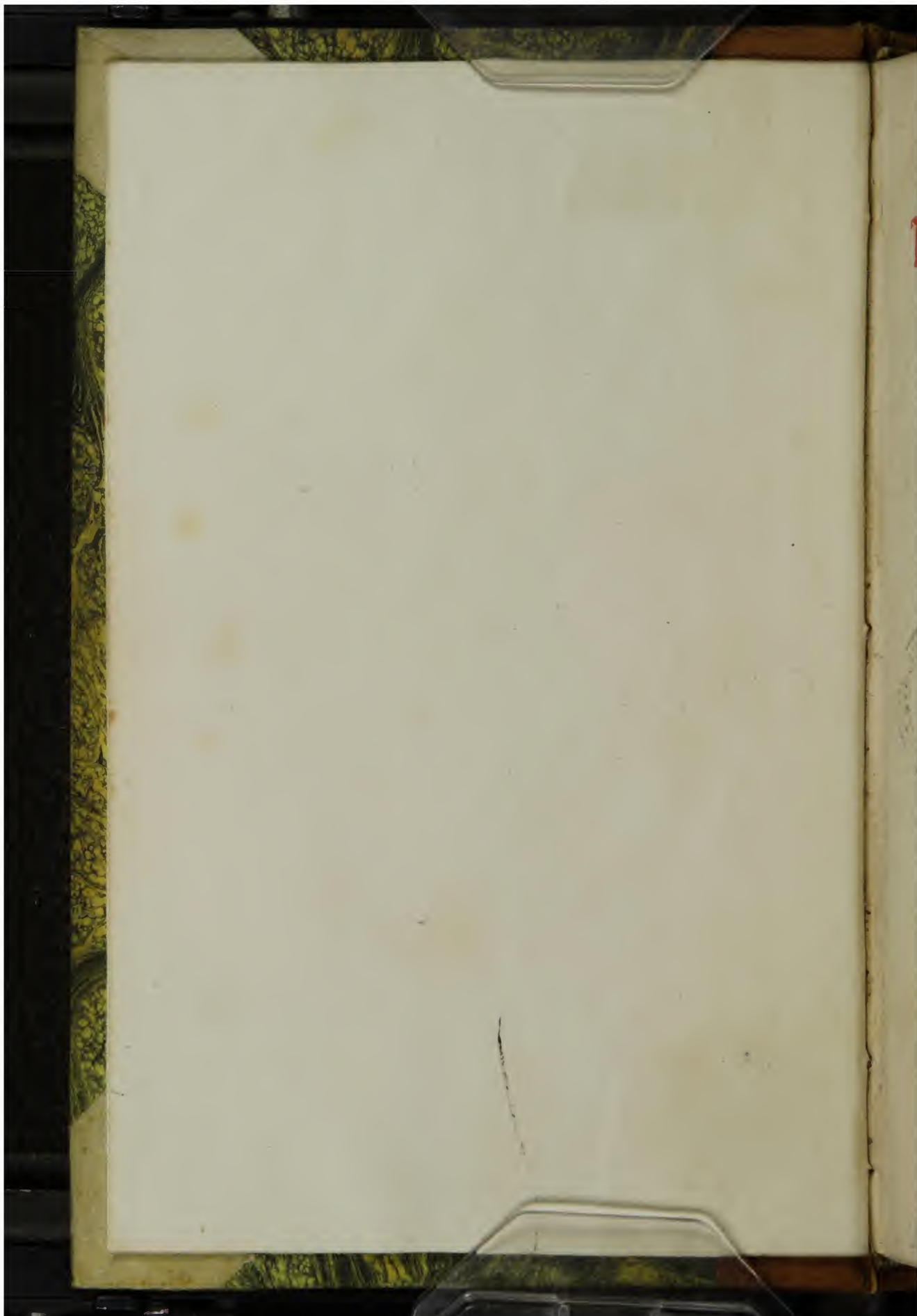
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.21

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.21

K.7.21

Postilla seu expositio lit

teralis ⁊ moralis Nicolai de Lira ordilismi
norum super epistolas ⁊ euangelia qua
dragesimalia: cum qñibus fratris
Antonij betontini eiusdem
ordinis.

Cum priuilegio.

IN OMNIBUS REBUS

QUI SIBI DEUS EST

QUI SIBI DEUS EST

QUI SIBI DEUS EST

QUI SIBI DEUS EST

QUI SIBI DEUS EST

IN OMNIBUS REBUS

CERN
Nicol
euange
exposi
Lui e fr
ordinis
siones
ebie an
ciuntur.
Expo
litteralis
E In
parte P
lus apot
instruit
ducit Co
ebios ad p
fectiones
emplo cur
tium in sta
dio: e agen
zantur exer
cicio: g om
nia sui car
e agonie im
pediunt soli
licite deuti
e omnia p
motiva dili
genter pec
rant: vita fe
presens est q
insultus tem
sus ad beati
tud. a N
hoc est noto
pit beatitudi
multis acci
tatis qui fi
runt per op
Multi sun
pter quod
fideliter e
prehendat
sequenter
tibus di.
tendit) vt
f Ab om
diant ipsa
ruptibilem
per temp

Dominica in septuagesima

Eruditiſſimi ſacre pagine interpretis Nicolai de L^yra ex ordine minor^u ſuper euangelia quadrageſimalia poſtilla ſeu expoſitio literalis & moralis incipit. Cui & fratris Antony Betontini ei^uſd^e ordinis que ſtiones p^u pul chre anne^u cruntur.

Expoſitio literalis.

Res. In hac parte Paulus apoſtol^u inſtruit & adducit Corinthios ad perfectionem ex emplo curreⁿtium in ſtaⁿdio: & agonizantiu^m exercitio: q^u omnia ſui cor^uſ & agonis impeditura ſollicitate deſunt & omnia p^u motiva diligenter p^u curant: vita &

preſens eſt quedam agonizatio contra inſultus temptationum & quidaz curſus ad beatitudinis brauium: dicit igitur. **a** Neſcitis) quaſi dicat imo quia hoc eſt notorium. **b** Sed vnus accipit brauium) quaſi dicat ita & pauci de multis accipiunt brauium eterne felicitatis qui fideliter & perſeueranter currunt per opera charitatis. Mathei. xx. Multi ſunt vocati pauci vero electi. p^u pter quod concludit. **c** Sic currite) fideliter & perſeuerate. **d** Ut comprehendatis) brauium eterne vite. Conſequenter ponit exemplum de agonizantibus di. **e** Omnis qui in agone contendit) vt habeat victoriam. **f** Ab omnibus ſe abſtinet) que impediant ipſam. **g** Et illi quidem vt corruptibilem) quaſi dicat ſi faciunt hoc p^u pter temporale premium: multo magis

debemus hoc facere propter eternu^m abſtinendo ab omnibus impedimentis noſtre ſalutis & exercendo nos in omnib^u promotionibus: ideo concludit de ſeipſo.

h Ego igitur ſic curro) per viam charitatis.

i Et illi qui) dem^u corruptibiles coronam accipiant nos autem incorrupti. Ego igitur ſic curro **b** non quaſi incertum: **i** ſic pugno **k** non quaſi aerem verberas: **l** ſcⁱ caſtigo corpus meum & in ſeruitute redigo: ne forte cui aliis p^udicauerim **o** ipſe reprobus efficiar **p**. Nolo eni vos ignorare fr^ues **q** quoniaz patres noſtri **r** o^ues ſub nube fuerunt

n Et in ſeruitutem redigo) ſcⁱz r^onⁱs recte cui vires ſenſitiue debent obedire. **o** Ne forte cum alijs predicauerim) eos inducendo ad opera perfectionis. **p** Ipſe reprobus efficiar) per incautiam mea contra temptationem. **l**z eni ſci^uret ſe de numero electo^u eſſe vt p^udictum eſt tamen non debebat omittere aliquid de contingentibus ad ſalutem p^uſequentia q^u ſicut ſub xⁱ p^udeſtinatione cadit tales eſſe ſaluand^u ita etia cadunt media per que p^uſecuturus eſt ſalutem: vt q^u ſit p^u opera talium virtutu^m & h^umoⁱ: p^upter q^u dicit. ij. pe. j. cap. Satagite vt p^u bona opera certam vocationem veſtra & electionem faciatis. **q** Nolo eni vos ignorare fr^ues) imo diligenter attendere. **r** Q^uia p^ues noſtri) & egypto exeuntes. **s** O^ues) t^uz boni & mali. **t** Sub nube fuerunt

i No^u quaſi in incertu^m) quia certus erat de ſua beatitudine futura per diuinam reuelationem. ij. ad Thimo. iij. Repoſita eſt mihi corona iuſticie.

k Sic pugno) contra temptationes. **l** Non quaſi aerem verberans) non ſaniter ſicut ille qui aerem percutit.

m Sed caſtigo corpus meum) reprimendo carnis ſtimulu^m

n Et in ſeruitutem redigo) ſcⁱz r^onⁱs recte cui vires ſenſitiue debent obedire. **o** Ne forte cum alijs predicauerim) eos inducendo ad opera perfectionis. **p** Ipſe reprobus efficiar) per incautiam mea contra temptationem. **l**z eni ſci^uret ſe de numero electo^u eſſe vt p^udictum eſt tamen non debebat omittere aliquid de contingentibus ad ſalutem p^uſequentia q^u ſicut ſub xⁱ p^udeſtinatione cadit tales eſſe ſaluand^u ita etia cadunt media per que p^uſecuturus eſt ſalutem: vt q^u ſit p^u opera talium virtutu^m & h^umoⁱ: p^upter q^u dicit. ij. pe. j. cap. Satagite vt p^u bona opera certam vocationem veſtra & electionem faciatis. **q** Nolo eni vos ignorare fr^ues) imo diligenter attendere. **r** Q^uia p^ues noſtri) & egypto exeuntes. **s** O^ues) t^uz boni & mali. **t** Sub nube fuerunt

a ij

Dominica

xlij. ca. a Et omnes mare transierunt
Exo. xlij. cap. b Et omnes in moyse
idest i ducatu Moysi. c Baptizati sunt
figuraliter tamen: qz transitus ille ma-
ris z protectio nubis figurauerunt sa-
cramentum
baptismale.
d Et omnes
eandē escā
scz manā.
Exo. xvj. ca.
que dī spiri-
tualis: qz nō
virtute natu-
re sed diuine
potentie fuit
data: z quia
fuit figura sa-
cramenti eu-
charistie q
spiritualiter
nutrit. e Et
omnes eun-
dem potum
spiritualē bi-
berunt) scilicet aquam de petra addu-
ctam virtute diuina. Exo di. xvj. capitu.
Ideo dicitur potus spiritualis euz dicit.
f Bibebant autem de spirituali idest
potum datū spiritali virtute.
g Consequente eos perra) idest pe-
tra eorum desiderijs obsequente: virtu-
te tamen hoc prestante: dicitur etiam spi-
ritualis qz figurabat aquam gratie per
christū dandam. ideo subdit.
h Petra autem erat christus) scilicet
figuratiue: eo modo loquendi quo ima-
go Herculis: hercules nominatur.
i Questio fratris Antonij betōini su-
per eandē epistolā Pauli apli. Castigo
corpus meū z c. pme eplē Pauli ad Co-
rin. ix. cap. Super qbus verbis mouet
talīa questio. Utrum pctm pmoꝝ parē-
tuz fuerit ita grauissimū: vt inde secuta
sit destructio humane nature. Ad cuius
dubitationis declarationē. Notandū ē:
scdm doctrinā doctoris nři Petri de ag-
la sup dis. xxi. scđi lib. snaz arti. vltimo
Quod lz peccatum illud ex se peccato
pmt angelicus: matus vel grauius non fue-
rit. Tum qz pmius homo erat in carne
mentali. Tum qz erat in voluntate ver-
tibilī. Tum qz peccauit in transgressiōe

excusabili alio scz suggerente: vt i ibldē
beatus Bona. declarat. Tamen ex se
quela pessima z grauissima: omnia pec-
cata in grauitate pcellit. Et qz in sequen-
tibus hoc ppono largius esse pbandū
erat christus. b

CDomina in sep-
tuagesima euange-
lium Matthei. xx.
capitulo.

In illo
tpe dī
ielus dī
scipulis
suis pa-
rabolā hāc. Silē ē
regnum celozū ho-

istud p nunc
scire sufficit.
at. Qz cum
natura hūa-
na ab aucto-
re bono cō-
dita bñ fue-
rit ipsaz i so-
lo peccato d
prauatā fuis-
se cognosce-
mus. Unde
Hierony. ad
metriadem
virginēz scri-
bens ait. Quid istud
obsecro est.
quod ad om-
ne peccatuz

aut erubescimus: aut timemus: z cul-
pam facti nunc rubore vultus: nunc
palore monstramus: ac trepidante ani-
mo etiam in minimis delictis testem re-
fugimus cōscientia remor demur. Edv-
nerfo aut modo boni leti pstantes itre-
pidi sumus: idqz si occultū est palā etiaz
fieri volumus: vbiqz testimoniū est sibi
ipsi natura que hoc ipso declarat bonū
suum: quo ei displicez. Hec ille. Sic enī
mirabiliter conditi sum⁹ vt Gregoz. ait
vt ratio animā z anima possideat cor-
pus sed peccato interueniente: ita caro
menti repugnat. Ut apostolus ad Ro-
ma. vij. cap. dicat. Video aliam legē in
membris meis repugnantē legi mētis
mee z capitis autē me in lege peccati: q
est in mēbris meis. Et ideo contra hanc
legem carnis peccato introductam ait
apostolus vbi supra. Castigo corpus me-
um z c.

Expositio litteralis.

Quia hoc euangelium duo tangū-
tur. Prīmū est vocatio ad laboris
exercitiū. Scdm ad recipiendū pmiū.
ibi (cū sero factū eēt). C Circa pmiūz er-
go dicitur. i Simile est regnum celo-
rum) idest status ecclesie militantis.

in septuagesima

a Domini patrifamilias) Iste est deus pater: qui ita gubernat totum mundum sicut paterfamilias subditos in domo. **b** Qui exijt) Iste exirus non est per loci mutationem: sed p sue bonitatis diffusio

onez in creatura subiecta. Vineam ista est vniuersalis ecclesia que a primo iusto colligitur vsqz ad vltimum qui in fine mundi nascitur est dicit Grego. Operarij aut sunt doctores et plati a deo missi ad culturam huius vinee per predicationem doctrinam. Primo ergo mane de pater oparios conduxit: qz

a principio mundi vsqz ad noe aliquos sanctos patres ad eruditionem hominum misit videlicet Adam Seth et Enoch et alios iustos. c Louentoe aut facta etc.) Conuentione ista promissio est vite eterne p labore: que quidem vita eterna dicitur denarius diurnus qui est equalis omnibus: quia vita eterna est equalis omnibus: quia a parte finis.

d Et egressus circa horam tertiam etc.) Hora tertia intelligitur mundi discursus a tempore Noe vsqz ad Abrahā in quo aliqui sancti ad eruditionem aliorum missi sunt a deo vt Noe Sem Eber Thare Abrahā et consimiles. e Itex autem exijt circa sextam et nonam horam) Hora sexta fuit ab Abrahā vsqz ad Moysem in quo missi sunt abrahā Isaac et Jacob et xij. patriarche. Hora nona a Moyse vsqz ad xpm: vt tpe legis i quo ad eruditionem ppli missi sunt Moyses Aaron Josue iudices et reges pphete et sacerdotes. f Circa vndecimā vō etc.)

Undecima hora intelligit a tpe xpi vsqz ad finem mundi: in quo gentiles vocati sunt p predicationem apolorum: et aliorum ecclesie doctorum: et ppter hoc dicit hic. g Quid hic statis tota die ociosi. Quia a principio

mundi vsqz tūc laborare in bonis moribus neglexerant quasi tota die ociosi stabant. h Dicunt ei: qz nō nos adduxit id est nullus doctor nullus ppheta ad nos in struendum. vult: qz lex et pphete filijs israel dati sunt: vt illi spiritali sanctitate fulgeret ex quibz xps scdm carnes erat nasciturus. i Ite et vos in vineā meā) Interponit hic pūctio copulatiua: qz gentiles in deis adiuncti sunt vt vna ecclesia ex abob fieret. k Cū sero at factū eēt) Hic ponit vocatio ad recipiendum pmiū. Sero at ab aliquo hic dicitur finis mundi in quo vocabunt iusti ad receptionem pmiū vt habet ifra. xxv. cap. Venite bñdicti pīs mei etc. S; illud qd sequit vñ ptra dicere. f. qd aliq accipietes pmiū murmurabāt aduersus pīem familias: qz nullus i fine mundi pmiū eternū receptur murmurabit ptra deus s; erit suo pmiū pter. Ad qd rñdet beatus Bre. qz ista murmuratio nō est aliq dilatio pmiū quā sustinuerūt pīes sancti in limbo vsqz ad passionem christi. Sed hec responsio nō videt pueniens: qz murmuratores hic dicunt neg: qd non pōt dici de sanctis pīibus in limbo existentibus: et in fine parabole pcluditur: multi sunt vocati pauci vō electi. Ex quo patet qz parabola non solum se extendit ad electos: cuiusmodi sunt illi qui

Dominica

in fine mundi recipient premlus: et ideo
dicendum quod sero hic accipitur pro tempe
gratie quod incipit a christo. Unde Joan
nis. j. dicit. Gratia et veritas pius christi
sum facta est. Et ideo dicit. Cum sero fa
ctus esset. i.

cum tempus
gracie aduenis
set. a. Bi
cit dominus
vinee) id est
deus pater.
b. Procurator
ratori suo)
i. hoc christo
qui missus est
ad procuratio
nem salutis
humane.

c. Uoca ope
rarios et red
de illis mer
cedem) Ista
merces be
ne intelligit

gratia quia est quedam inchoatio glo
rie: cum gloria non sit aliud quam gratia co
sumata. d. Incipiens a nouissimis)
quia in primitiua ecclesia gratia christi
data est gentilibus qui ultimo venerat
ad fidem: iudeis pro maiori parte in in
fidelitate remanentibus. e. Cum ve
nissent ergo qui circa undecimam ho
ram venerant) id est gentiles.

f. Acceperunt singulos denarios). i.
donum gratie que est quedam inchoa
tio et arra glorie. g. Venientes autem
et primi) id est iudei: qui a principio legis
date: deo suebant. h. Arbitrati sunt
quod plus essent accepturi) quia in pri
mitiua ecclesia credebant quod plus de
berent habere de christi gratia: unde re
putabant gentiles indignos gratia dei
secundum quod dicit Actuum. xj. cap. ubi Petrus
vidit lintem submissum de celo in quo
erant animalia quadrupedia et serpen
tia et volatilia imunda secundum legem: et di
ctum est Petro. Decide et manduca. In
quo significabatur incorporatio gentiliu
intra ecclesiam per fidem et gratiam: sicut pa
tet ex littera sequenti: quia a deo missus est
Petrus ad predicandum Cornelio cen

minus vinee^a pro
curatori suo^b. Uo
ca operarios et red
de illis mercedem:^c
incipiens a nouissi
mis^d usque ad pri
mos. Cum venissent
ergo qui circa unde
cimam horam vene
rant^e acceperunt sin
gulos denarios.^f
Venientes autem et pri
mi^g: arbitrati sunt

turioni et alijs gentilibus. propter quod
Petro abominationem habente de man
dicatione imundorum secundum legem in quo
significabatur et dictum est: vocatio ge
tilium ad fidem: dictum est sibi a deo: quod

quod plus essent acce
pturi^b. Acceperunt
autem et ipsi singulos
denarios.^l Et acci
pietes murmurabant
aduersus patrem fa
milias dicentes.^k

Illij nouissimi vna
hora fecerunt et parces
nobis illos fecisti:
qui portauimus po
dus diei et est^o. Et
ille respondens vni

dom dicere hominem. i. Acceperunt
antez et ipsi singulos denarios) id est con
simile gratiam sicut et gentiles: et non maio
rem. Unde actuum. x. cap. dicit quod predican
te Petro cecidit spiritus sanctus super om
nes qui audiebant verbum. vix super Cor
nelium et amicos eius: quia et ibidem dicit: re
ceperunt spiritum sanctum in signo visibili: et
donum linguarum sicut acceperant apo
stoli et alij discipuli qui erant iudei in ole
pentecostes. k. Et accipientes mur
murabant aduersus patrem familias dice
tes. Illi nouissimi et c. quia ad litteram in pri
mitiua ecclesia conuersi iudei murmura
uerunt de hoc quod consimilis gratia fiebat
gentilibus sicut et ipsis. Unde actuum. xj.
cap. dicit quod cum Petrus redisset in hie
rusalem baptizato Cornelio et amici eius
disceptabant aduersus illum qui erant ex
circumcisione dicentes. Quare coicasti cum
illis qui habent preputium et manducasti cum
illis. Et ibidem. xj. cap. dicit. In diebus
illis crescente numero discipulorum fa
ctum est murmur grecorum aduersus
hebreos eo quod despiceretur in miste
rio quotidiano vultus eorum. l. Et ille
respondens per diuinam reuelationem

deus purifica
uit: tu ne co
mune dixe
ris. Et infra
in eodem ca
pitulo dixit.
Petrus Cor
nelio et ami
cis suis. Vos
scitis quoni
am abomi
natio sit viro
indeo coniun
gi aut acce
dere ad alie
nigenam: sed
mihi ostendit
deus neminem
communem
aut immunum

In septuagesima

apostolis factas. a Uni eorum dixit) Sicut aut aliquando accipit numerus de terminatus p indeterminato: ita etiam ali quando sumit unitas p numero sicut supra dictum est: q Petrus loquebatur p

omnibus apostolis. ita filii ter qd hic dicitur uni itel ligitur ee dicitur multi tudini eorum qui de gratia data gentilibus murmurabant seu ad mirabant: et hoc factus e actus. xj. ca.

vbi petrus rōnem reddidit iudeis murmurantib' de hoc q baptizauerat Cornelium dicens: q ex diuina reuelatione fecerat: et q viderat spiritum sanctū de scendentē super gentiles: sicut super iudeos: vt habetur ibidem: Sequitur.

b Amice non facio tibi iniuriam) qz iniuria non habet locū vbi est mera gratia. et ideo si det gratiam cuiusqz voluerit non faciet alicui iniuriam. c Nōne ex denario conuenisti mecum) qz ad hoc aliquis venit ad fidē vt habeat gratiam in presenti: et gloriam in futuro.

d Tolle quod tuum est et vade). i. gratiam quā meruisti credendo legi et pphētis de christo: qz licet pma gratia nō cadat sub merito: augmentū tamē gratie cadit sub merito: qd quidē augmentū datum est iudeis credentibus in christū.

e Volo at et nouissimo huic dare) et c. id est gentili vocato ad idolatria imedia te sicut iudeo vocato a legis obseruatione. f Aut nō licet mihi facere quod volo) quasi vicat sic: quia dei voluntas nullomodo potest esse distorta.

g An oculus tuus neq est) quia talis inuidia et iudiciūz procedebat ex humano defectu. h Quia ego bon' sum) per essentiam: et ideo non possum male agere. i Sicerant nouissimi primi) quia gentiles qui a iudeis erāt quasi viles reputati sunt conuersi deuote ad fidē christi. k Et primi nouissimi) qz iu-

dei qui fuerant populus peculiaris ipsi dei: propter infidelitatem sunt ab eo de iecti: hoc est qd subdit. l Multi enī sunt vocati) ad fidem xpi. m Pauci vero electi) quia pauci de iudeis compa-

ratue crediderunt i christū: et cre dentib' multi reuerēti sūt ab ecclesia et adhuc reuer tūtur ad vo mitum. Ex positio mor alis. **M**oraliter at potest expo ni parabola ista de vocatis ad gratiam scdm diuersas etates: ita qz hora pma si gñificat pueritiam. Hora tertia iuuentu tem qz sicut tunc sol incipit ascendere et calores ostendere: sic in iuuentute calor naturalis in homine. Hora sexta etates virilem: qz tunc homo est in statu perfe cto: sicut sol in celi medio. Hora nona senectutem: in qua calor naturalis inci pit in homine refrigerare. Undecima ho significat senium: qz tunc homo est p pe mortis occasus. Vocant aut operarij omnibus istis horis: qz aliqui vocātur ad fidem per gratias operantē in pueritia. Alij in iuuentute: et sic de alijs etatibus: et omnes habebunt denariū diurnū: qz qz tamēqz homo tarde ad gratiā vocetur: dum tamen in ea perseueret hz glo riam eternam. Contingit etiā quādoqz quod ille qui vocatur in senectute con sequitur tantam gratiam et gloriā a deo sicut ille qui in iuuentute vocat. Tūz ex diuina liberalitate. Tūm ex ipius voca ti seruētū voluntate et operatione.

Sequitur questio fratris Antonij Be rontini super idem euangelium. Abat' thet. xx. capi ibi. Multi sunt vocati pauci vero electi. **S**uper quibus verbis dubitatio ta lia mouet. Utrum a deo peccatus humane nature cōtrariat: et a deo liber tas eius ex ipso peccō debilitatur: vt ex se

a ilij

Dominica

homo dei mandata seruare nō valeat:
et virtutes ad bene operandū peccatum
impediat. Et breuiter ex sententia beati
Bona. Ric. atq; doctoris subtilis super
diff. xxv iij. y. libi. sententiarū rōderi pōt.

Quod pce-
pta diuina ser-
uare et virtutes
vel bona
gratuita ad
bñ operandū
dum exerce-
re dupl'r pōt
intelligi: vel
fm actū hu-
manū et fm
picipientis et
bona gratui-
ta dantis vo-
tum Et pmo
mō mādata

CDñica i. lx. epla
Pau. ad Corinth.
ij. xj. cap.

Rēs
liben-
ter
suffer-
tis in
pietēs
cū si

suari atq; ad bñ operandū vtutes exerce-
pnt. tñ nō meritorie. Nulla enī virtus: vt
opatio bona dici debet: nisi ad finē vlti-
mū. i. ad dei fructiōē sit ordinata. Ac-
tus aut human⁹ lz fm se moralis et bo-
nus possit esse sicut quedā opatio mul-
torū philosophorū: nō tñ sine charitate me-
ritorū atq; pfectus. Vñ ad Cor. xij. ca.
Paulus ait. Si distribuero i cibos pau-
perū oēs facultates meas: et si tradide-
ro corpus meū ita vt ardeā: charitatem
aut nō habeam nihil mihi pdest. Vñ est
qđ multi quib⁹ grā solū inest gratia da-
ta: bñ vident opari: et tñ meritū inde nō
credunt acquirere: qz opa eorū nesciūt vel
nolunt ad finē debitū ordinare. Vñ phi-
losophus in. vij. li. phisicorū dicit. Vir-
tus est dispositio pfecti ad optimū. Sed
scđo modo id est qđtum ad picipiētis vo-
tū: scđz. s. voluntate dei qui vult oia cū
charitate fieri: facultatē arbitrii dñi mā-
data hō seruare nō pōt: nisi ei grā gratū
faciens auxiliū prebeat. Idcirco ad Thi-
mo. cap. Pau. ait. Finis pcepti est chari-
tas. Et ad Roma. xij. ca. dicit. Qui dili-
git primū legem impleuit. Peccatū vō
cōtra charitatē faciens nō tantū a pcepto
obseruatōe et a virtutū exercitātō
ne hominē et suā potestātē arbitrii retra-
hit: verum etia ad mala eligenda quasi
per consuetudinē cogit. Vñ Hieron.

ad demeriādem vīginem scribens ait.
Negō vō alia nobis causa quoq; difficul-
tatē bñ faciendi facit. qđ longa consuetu-
do vitiorū: que nos cum inficit a paruo
paulatimq; p multos corrūpit annos:

ita vt postea
obligatos si-
bi et astrictos
tenet: vt viz
quodāmo-
do videatur
hēre nature.
Idcirco cū
mā sint xpi
ani qui ad p-
ceptorū obf-
nationem et
ad virtutum
exercitatio-
nem vocant
tñ peccato d-

tenti pauci sunt qui in numero electorū
reperiāt. Vñc dñs dixit multi sūt voca-
ti et c. Expositio litteralis.

A Ratres libēter) Vñc ostēdit apls
qđ Corinthi debēt ipm suppor-
re. nā in hoc supportabāt falsos aplos.
dicebant enī se esse in deos natiōe et de se-
mie Abrae descēdisse: et p hoc volebant
aliqua dicta sua falsa hēri in reuerentia
Et imponebāt multa gramina eis.
Apls aut nullum ppter qđ magis debe-
bat supportari in hoc ab his: et hoc est
qđ dicit. Libenter enī sufferitis insipientes.
i. falsos aplos de carne gloriantes
et malo modo. b Cum sitis ipsi sapi-
entes) ironice loquitur. i. insipientes.

c Sustinetis enī) i. patientē tolleratio-
d Si quis) pseudo aploz. e Vos
in seruitutē redigit) volebant enim eos
subijcere seruituti legis dicentes eos de-
bere suare legalia cū enāgelio. f Si
qs deuorat) qz de bonis Corinthiorū vi-
uebant laute. g Si qs accipit) bona
vsa decipiēdo vos falsis vbiis. h Si
qs extollit) qz iactabāt se sup Corinthi-
os dicētes se filios abrae. Corinthios at
filios gentiliū idolatrie deditoz et icir-
cūdisoz. i Si qs i facie vos cedit). i.
in pñtia vsa ptumelias vobis infert qđ
faciebāt pseudo apli iproperando eis im-
mediate dca et pñtia. iō subdit. k Scđz

In sexagesima

ignobilitatē dico) q. d. talia mala susti-
netis ab eis tanq̃ ignobiliores ipsis: nō
tñ a nobis. q̃ nullū tale intulim⁹ vobis
a Quasi nos infirmi fuerim⁹ in hac p-
re). i. deficientes in illis de quib⁹ gl'iant

falsi apli: qd
est falsus: vt
ex p̃dictis: et
magis ex se-
quentibus
apparet. b In q̃ ga
audet) Posi-
tis rōnibus
comendatio-
nis sue. Nō
incipit se cō-
mendare. Et
p̃mo se pseu-
do aplis ad-
equādo. sō
se eis p̃feren-
do ibi: vt mi-
nus sapiens

Dicit ergo. b In quo ga) illorum.
c Audet) seip̃s comedare d In infi-
pientia dico audeo et ego) q. d. lz sit infi-
pientia seip̃s comedare illo mō quo pseu-
do apli se comedant tñ audeo hoc face-
re. lz alr q̃ ipsi vt dictū est. Et iō ap̃loz
comēdatio nō erat infipientia s̃m verita-
tem. s̃ tñ s̃m aliquoz Corinθioz opi-
nionē. Nō obstante tñ hac opinioe apls
audebat comedare: falsis apostolis se
equando: vt sic eoz iactantiam repelle-
ret dicens. e Hebrei sunt) idest de li-
gua et natione hebraica gl'iant. f Et
ego) suz. s. hē ipsi. g Israelite sūt). i.
gloriant quod de patriarcha Jacob de-
scenderunt. h Et ego) similiter de-
scendi. i Semen abrahe sunt) cuius
semini facte sūt p̃missioes. k Et ego)
sum de eodem semine. Et ideo de homi-
nibus istis possum gl'ari sicut et isti.
l Ministri christi sunt) tantū s̃z appa-
rentiam. m Et ego) sum scōm veri-
tatis existentiam. n Ut minus) hic
consequēter se p̃fert. Et p̃mo q̃tuz ad
mala perpeffa. scōo q̃tuz ad bñficia re-
cepta. Capitulo sequenti. Prima in da-
as: quia p̃mo p̃fert se in malis que
pertulit. secundo in his que euasit. ibi
damasci. Prima adhuc in tres: quia

p̃mo se p̃fert quātum ad mala sibi il-
lata. secundo q̃tuz ad voluntarie assum-
pta ibi in iunerib⁹). tertio p̃firmat q̃daz
dicta ibi. Si gloriarī opz). Circa p̃mū
dicit. Ut minus sapiens dico) idest si vi-

bus plurimis. i car-
cerib⁹ abundanti⁹
in plagis supra mo-
dū. i in mortib⁹ fre-
quenter. s. A iudeis
quiquies quadrage-
nas. i vna min⁹ acce-
pi. ter vgis ces⁹ sū
semel lapidat⁹ suz
ter naufragiū feci
nocte. et die in pro-
fundum maris fui

subdif. p In laboribus plurimis) ex
iudeoz persecutione. s. plus fui q̃ ipsi.
Et sic intelligit de sequenti. q In car-
ceribus abundans) p̃p̃dicatione euā-
gelij. r In plagis supra modū) inter
hoies consuetum. s In mortib⁹ fre-
quēter). i. in piculis mortis: et hec omia
patent ex acub⁹ ap̃loz. Cōsequēter expli-
cat de plagis sibi illatis dicēs. t A iu-
deis gñges et c). Deute. xxv. cōmittitur
iudicibus quod p̃ minoribus culpis: p̃
quibus mors nō est inferenda: imponāt
plagas et verbera: ita tñ qd quadrage-
nariū numerū ictuū nō excedāt. Sapiē-
tes sō iudeoz ad p̃tendendū pietatē or-
dinauerāt q̃ de illo nūero aliqd dimitte-
retur plus vel min⁹ put rōnabiliter vi-
deret rōne delicti vel p̃ditionis verberā-
di: et sic de alijs circūstantijs: et q̃ Pau-
lus erat eis odiosus: subtrahēbat de dco
numero minus qd poterāt. s. vnū ictuz.
u Ter virgis cesus suz) Actū. xv. ca.
x Semel lapidatus suz) in ciuitate Ly-
chaonia. Act. xiiij. capitu. y Ter nau-
fragium feci). i. passus fui. de hoc semel
hētur Act. xxvij. ca. et de alijs tenēdū est
q̃ nō oia pauli picula scripta sūt. z No-
cte et die i p̃fūdū maris fui). i. p̃ magnū
t̃p̃s aduerfas p̃tes tre et salas nauigādo

deo: vobis
insipiens me
pseudo apo-
stolis adeq̃
do: adhuc vi-
debor vobis
min⁹ sapiēs
me eis p̃ferē
do o Pl⁹
ego). i. cū fa-
cias hoc me
ostendo mi-
nistruū xpi p̃
esse q̃ ipsi. qz
plura mala
passus suz p̃
pter ministe-
riū xpi. ideo

Dominica

per predicatione euangelij. ut patet in actibus apostolorum in pluribus locis. Alij ex ponunt dicentes: quod naufragius passus sub aqua stetit per diem et noctem diuina virtute eum pregentem. a In itineribus) hic

In itineribus sepe^a periculis fluminibus: periculis latronum^c periculis ex genere: periculis ex gentibus^e: periculis in ciuitate^f: periculis in solitudine^g: periculis in mari^h: periculis in falsis fratribusⁱ In labore^k et erumina^l: in vigilijs multis^m: in fame et sitiⁿ: in ieiunijs multis in frigore et nuditate^o preter illa^p que ex-

sunt magna pericula in transitu eorum. c Periculis latronum) diabolo eos in citante ut predicatione eius impediret. d Periculis ex genere) id est ex iudeis volentibus paulum occidere: et patet ex actibus apostolorum in pluribus locis. e Periculis ex gentibus). i. ex gentilibus mortem eius querentibus qui contra ydolatriam predicabant: et sic nec inter suos nec inter alienos securus erat. f Periculis in ciuitate) commota contra me ut patet actuum. xviii. ca. et Epheso.

g Periculis in solitudine) a bestia occurrentibus: ut patet de vipera eum mordente. Actuum. xviij. capitu.

h Periculis in mari) scilicet a piratis quia pericula ex mari peruenientia supra in naufragio expressa sunt. i Periculis in falsis fratribus) quod est periculosum: quia nulla pestis efficacior ad nocendum quam familia inimicus. k In labore) scilicet corporali operando proprijs manibus et nocte. et libere posset predicare de die. unde dicitur

actuum. xx. ca. Ad ea que multis opus erat et his qui mecum sunt ministraverunt manus istae. l Et erumina) que est lassitudo et defectus spiritus ad laborem. m In vigilijs multis) ut vacaret labori manuali

trinfecus sunt instatia mea quotidiana: sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur et ego non infirmor: quis scandalizatur et ego non vror. Si gloriari oportet: quia infirmitas mea sunt gloriae tuae: deus et pater domini nostri iesu christi scit qui est benedictus in secula: quod non metior. Damasci prepositus gentis a re-

ut dicitur est: et aliqui oroniam. n In fame et siti) nam aliqui ebrius et potus deficiebat: et aliqui a cibis habitis abstinerebat ad mandatum carne propter aliorum exemplum: id est segit. in ieiunijs multis. o In frigore et nuditate) quia frequenter exponeretur frigori. neque habebat sufficiens tegumentum. p Pre-

ter illa). hic ostendit ad propositum quod ad mala assumpsit in itineribus dei. preter illa quae extrinsecus sunt). i. preter mala iam enumerata quae me affligunt interius et quibus subditur. q Instatia mea quotidiana et c. Incubebat enim sibi quotidie intendere sollicite regimini ecclesiarum in magna afflictione mentis. id est subdit. r Quis in ecclesia quod d. (infirmatur) in fide et moribus. s Et ego non infirmor) dolens de malo eius. q. d. nullus. t Quis scandalizatur) ruens in petram exemplo alteri. u Et ego non vror) per passionem. q. d. nullus. x Si gloriari) hic propter confirmat quod dicta peramentum dei. Si gloriari oportet) et accipit hic si per quod optebat eum sic facere ad repellendam iactantiam pseudo apostolorum ut predictum est. y Que infirmitas mea sunt gloriae tuae) id est quae pertinent ad infirmitatem: hoc dicit contra falsos apostolos quod nobilitate gentium et filiorum ad mundanam gloriam pertinentibus principibus gloriabatur. Et confirmat deum iuramento dei. Deus et pater domini nostri iesu christi scit quod non metior. 3 Da

An sexagesima

masci). Hic pñter enñerat mala q̄ eua-
fit: & hoc in quodā pñculari. Bñ enī pge-
ret Damascū ad psequēdū xpianos mi-
raculose fuit puerfus: & pfundebat inde
os q̄ hñabant Damasci: pp qđ sua serūt

pposito ciui-
tatis vt cape-
ret & occide-
ret: vt hñtur
actū. ix. ca.
Et hoc ē qđ
dicitur.

a Custodie-
bat ciuitatē.
Damasceno

rum). i. custodi faciebat p hoies arma-
tos. b Ut me comprehēderet (& tra-
deret iudeis ad occidēdum.

c Et per fenestram) scilicet domus ad-
herentis muro ciuitatis. d In spota
dimissus sum) scilicet a xpianis. e Et
sic effugi manus eius). Sed ex hoc vide-
tur qđ non fuerit sufficienter confusus in
domino qui poterat eum ptege. Bicen-
dum qđ homo in piculo positus: nō de-
bet ad diuinum auxilium confugē con-
temnēdo humanum: q̄ hoc est tentare
deum. Ideo debet vti auxilio humano q̄
tum potest: & residuū dimittere diuino:
quod apostolus fecit in pposito.

C Questio. Sed hic obijciunt. q̄ Joan.
x. dicitur Mercenarius & qui non ē pa-
stor videt lupum venientem & dimittit
oues & fugit: sic autem videtur aposto-
lus fecisse ergo &c. Bicendum q̄ aliquā-
do queritur persona prelati tm̄ & tūc de-
bet curam alteri cōmittere & se absentia-
re: & maxime qñ suatur ad maiora. Et
sic helias fugit Iesabel. iij. Regum. xix.
ca. Et sñster paulus fugit hic manus pre-
positi: & de tali persecutione dicit salua.

Matth. x. ca. Cum aut psequeretur vos in
ciuitate vna fugite in aliā. Aliqñ vō que-
ritur grex cū plato: & tunc platus dz pre-
ponet vtilitatē gregis saluti sui corporis

C In additionibus. expositio aliquorū
doctorum circa dictū ca. xj. Ubi dicitur
in postilla. Cum sitis ipsi sapientes &c.

Additio. Quod dī cū sitis ipsi sapien-
tes sm̄ glos. non intelligit hyronice sed
exponitur. i. deberetis esse sapientes. In eo
dē ca. vbi dī in postillis) a iudeis quin

quies vna minus accepi) Additio. Pla-
ge seu verbera que imponebātur iudeis
p transgressionē pceptor legis sp̄ erat i
numero quadragenario minus vna nec
plus nec minus dabātur alicui: vt habet

libro qui di-
citur 2Ba-
choch. qđ so-
nat plagas.
Unde apo-
stolo tanq̄
transgresso-
ri legis sicut
& alijs trans-
gressoribus

equale numerum plagarū imponebāt
nō addēdo vel minuendo. Replica. In
cap. xj. de plagis Apst dicit postil. q̄ com-
mittebatur iudicibus numerus plaga-
rum sic q̄ quadragenarium numerum
non excederet: vt habetur Deute. xxv. c.
Burgensis autem allegat librum 2Ba-
choch ad oppositum Qui vult dimitte
textum sacre scripture & credere Burgen-
si & suo machoch: poterit ego non.

C Sequitur expositio lralis capiti. xij.

f Si gliari) Post quā apstas pietulit se
pseudo apstis in malis percessis. Hic cō-
quenter prefert se eis in bonis a deo sibi
collatis. Et diuiditur in duas partes.
Quia primo ponit suā cōmēdationem.
Secundo subdit excusationem ibi. Fa-
ctas suz insipiens. Prima in duas: quia
primo declarat donum dei collate sibi
grē. secundo remedium contra periculū
superbie: ibi. et ne magnitudo. Prima in
duas: quia primo ponit xī donum. Se-
cundo de hoc qualiter sit gloriandū ibi
pro huiusmodi gliabor. Prima adhuc
in duas: quia primo ponit donum in ge-
nerali. Secundo magis in spālī ibi: scio
hoies. Circa pñm dicit) Si gliari opz). i.
q̄ me gliari opz me cōmēdādo rōe pdcā
cap. pcedēti. g Nō expedit qđē). i. nō
est bonum commendare seipsum abso-
lute: sed tantum in casu necessitatis.

In quo casu erat apostolus vt supradī-
ctum est ideo subditur.

h Veniaz autem) in commendando
meipsum. i. Ad visiones & reuelatō-
es domini). Est autem visio quando ali-
q̄ videtur visio corpali vel imaginaria.

Dominica

quorū tñ intellectus est occultus. Reue-
lacio vō qñ taliū aperit intellect⁹: et ista
duo aliqñ sepeantur. sicut Baldasar vi-
dit manū scribentē Danielis. v. capitu. et
Pharao spicas Ben. xij. capi. Ille rēgi-
lana. iste dōr
mies tñ non
intellexerūt:
sed Joseph⁹
Daniel q vi-
siones expo-
suerant: et iō
isti habneft
visiones tñ.
isti vō reue-

laciones. Aliquādo aut coniungunt qñ
vtrūqñ sit. sicut Daniel. vij. capi. vidit
quatuor bestias ascendētes de mari et
intellexit quid significarent. Iterum ad
uertendū qd talia aliquando fiunt per
spiritū malignum deo pmittente. Sicut
hiebat pphetis Baal. pphetis autē san-
ctis hiebat per spiritū scīm. Paulo vō
vtrūqñ factū est frequēter a spiritu diuio
Ideo dicit ad visiones: quo ad primum
Et reuelaciones: quo ad scīm. dñi. quo
ad tertiū a Scio hominē) Hic cōse-
quenter explicat magis in spālī. Et pmo
ponit tps visiois. Scio hominē in xpo)
i. vnitū xpo per fidē charitate formatā:
hoc sciebat d se que quasi de alio loque-
batur p reuelationē. b Ante annos
quatuordecim). Si qs consideret inue-
niet qd fuit circa pncipiū sue puerfionis
qz puerfionis fuit eodē āno quo passus fu-
it xps. vel cito post circa finē Imperij ty-
berij cesaris: cui⁹ successit Augustus iperās
quattuor annis. post quē Claudius octo:
cui successit Nero: cui⁹ tempe passus fuit
apostolus: et sic iter Tyberij et Neronē
fluxerunt. xij. anni et sic duob⁹ annis ad-
ditis de tpe Tyberij qui nō statim mor-
fuit post puerfionē Pauli: qz imperauit
xxij. annis et sic fuerūt. xiiij. anni. Ideo
satis pbabiliter dicunt aliqui: qd hanc
excellētē visionē habuit in damasco in
illo triduo in quo non vidit corporaliter
nec manducauit neqz bibit. Cōmemo-
rat autem Apostolus hoc tempus: quia
si tantū placuit deo a pncipio conuerfio-
nis sue: adhuc erat magis placens ei p-
pter multa bona opa que fecerat interi-

et hoc totum est ad confutationē pseu-
do apostolorū et ad declarationem fidei
christiane. c Siue in corpore siue ex-
tra corpus etc.) Licet enim apłus tunc
sciuerit se fuisse in spū i celo Empirco: et

di vřqz ad tertiū ce-
lum. Et scio huius-
modi hominem f si
ue in corpore siue ex-
tra corp⁹ nescio de⁹
scit: qm raptus est

corpus suū
in terra fuis-
set: tñ nescie-
bat vtrūqñ tē-
pore illi⁹ vř
onis separa-
ta fuerit aīa
a corpore per
mortē: et re-
unita fuisset

diuinit⁹ corpore transeūti visionē: vel si
p tunc fuisset vnita corpori sicut forma
tamen ab vř sensuū sepeata. d Ra-
ptum hmoi). Raptus pprie ipostat quā-
dam violentiā alicui⁹ rei cōtra motū na-
turale sibi: quod potest esse dupliciter.
Uno modo qñqz ad terminū mor⁹ vt si
lapis moueas sursum. Alio mō qñqz ad
modū mor⁹: vt si lapis p impulsū violē-
tum ferat deorsum velotius q natus est
moueri. Anima vō nata est moueri i de-
um: tñ modus cōnaturalis fin statū vi-
te pñtis est qd in cognitionē diuinā ascē-
dat per cognitionē sensibiliū: et sic vřcs
sensibus. et ideo qñ rapit ad diuinorū co-
gnitionē a sensibus abstracta: est ibi quā-
dam raptus in qñtum hoc fit pter motū
sibi tñ naturalē. Post resurrectionē vō
qñ erit in corpore gloriofo opus intelligētie
nullo mō impediēte rapt⁹ nō hēbit locū

e Vřqz ad tertiū celum). f. Empyreum
f Et scio huiusmodi hominem). Dicunt
aliqui qd apłus hic tangit aliū raptum
a pmo: dicentes qd bis fuit sic rapt⁹. Se-
mel in pncipio sue conuerfiois: et ad hoc
referūt qd dictum est. Et iterū semel qñ
orans in templo fact⁹ fuit in stuporē mē-
tis: vt habet Act. xxy. capi. Et ppter hoc
vt dicunt in hac visione dicitur: qd rapt⁹
est in paradysum. in presenti vō dicit ad
tertium celū: distinguēdo hanc ab illa
sed hoc dictū non ē verifile: nā illa visio
que fuit in templo fuit imminente iaz apli
captione et ductioē apud romā. Ipse vō
iā ante scripserat eplam hanc a troade
vt patet p hieronymū in plogo hui⁹ epi-
stole: ppter qd dicendū: qd non loquit

hic de
nec va
pus na
para d
locus
cu cel
hallim
rei e
empire
pir qu
ignit:
similit
clarita
citur ē
distus
nitare
dimis
habet
qz cōp
apłus
qd nom
ait ipō
dis.
hic com
nro m
las vide
tunc no
gustū
ror etā
ibi fuit
stant in
bilis. J
b Pra
liter fit
sciendū
hōe de
riel de
bona
gloriam
Quid a
acceptū
Jō dicit
nis a de
dio.
nullū ē
in inf
infirmit
Per dicit
antillū
nā de
cro in

in sexagesima

hic de alia visione: sed de eadem psequi
nec valet quod obijcis de paradiso: quia quod
pus nominavit tertium celum hic nominat
paradisum. Celum enim Empyreum quod est
locus beatorum dicitur tertium celum respec-
tu celi cristallini et sphaerici.

in paradysum. et au-
dit archana ver-
ba: que non licet ho-
mini loqui. Pro hu-
iusmodi gloria-
bor. pro me autem ni-
hil gloria bor nisi
in infirmitatibus me-
is. Nam et si volue-
ro gloriari non ero

sine causa. b Parco autem). i. parco me
laudo. i. Ne quis me existimet) scilicet
gloriari inaniter. k Supra id quod
videt in me). i. in conversatione mea.
l Aut audivit aliquid ex me). i. ex do-

insipiens et veritate
enim dicam parco at
ne quis me existimet
supra id quod videt
in me. aut audivit
aliquid ex me. Et
ne magnitudo re-
velationum extollat
me datus est mihi
stimulus carnis mee

ctrina mea: multa enim
omnia latebant
in apostolo que
non manife-
stabat nisi per
me et quando
ad dei gloriam
et fidelium sa-
lutem expedie-
bat. m Et
ne magnitudo
posita magnitudi-
collate sibi
gratie. hic co-

sequenter declarat remedium sibi datum con-
tra periculum superbie: et dividit in tres
partes. quia primo ponitur remedium ratio-
nis. secundo ponitur amonitionis petitio ibi:
propter quod. tertio domini responsio
ibi: et dixit mihi. Circa primum sciendum quod
sicut medicus corporalia permittit vel per-
curat minorem lesionem: ut curet maiorem
Ira deus aliquando permittit sanctos
corporaliter affligi vel tentari et aliqua-
do labi in peccata minora: ut a maiori-
bus preserventur: quia sic humiliati recur-
runt ad divinum auxilium de se vel suis me-
ritis nullatenus confidentes. Superbia
vero est radix omnium malorum. Ecclesiasti-
ci. x. cap. Initium omnis peccati superbia cuius
frequenter est occasio singularis excellen-
tia et iustitiae. Sic et erat in apostolo. Tu pro-
pter spem electionis. Act. ix. ca. Vas electio-
nis mihi est iste. Tu propter archano dei cognitio-
nem in rapto et dormiens. Tu propter integritatem
virginalem. j. ad Cor. vij. ca. Volo autem omnes
vos homines sicut me ipsum et cetera. Et propter alia do-
na prima propter quod dominus dedit ei remedium con-
tra elevationem superbie de qua dicit. m Et
ne magnitudo revelationum divinarum
n extollat me superbiendo. o Datus
est mihi stimulus carnis mee) ut in infir-
mitate corporis conservet humilitatem mentis.
ut enim ad litteram quod graviter fuit vexatus
illegata passio. vel stimulus carnis dicitur

Dominica

restitutio peti carnalis q̄ forti⁹ concupiscentia
monebat post reuelatiōes quā añ deo p
mittente: tñ ipsaz refrenabat cū adiuto
rio diuine gr̄e. a Angelus sathane q
me collaphizet nullam passionem ilyacā
concordando

Angelus sathane^a:
qui me colaphizet
propter quod^b do
minuz rogauit vt di
scederet a me^c et di
xit mihi^d: Sufficit
tibi gratia mea.^e

ut carnis cō
concupiscen
tiam suis tē
ptationibus
incendēdo.
b Propter
quod) Hic
consequēter
ponitur cir
ca dictum re
mediū apo
stoli petitiō. Circa quod sciendum qđ
infirmus ignorans medici processum
quando imponit sibi mordax empla
strum rogat medicum vt remoueat ip
sum: quem tamen medicus non exau
dit ad nutū: licet exaudiat ipsum ad bo
num: sciens infirmitates suam aliter nō
posse curari. Sic apostolus sentiens pas
sionem ilyacaz sibi grauem: vel tempta
tionem carnis sibi periculosam: petijt a
summo medico ista remoueri. Et hoc ē
quod dicit (ppter quod ter dominuz ro
gauit) idest pluries vel forte totiens pe
tijt et nō plus. c Ut discederet a me)
affligens me corporaliter vel tentās vt
predictum est (Et dixit) Hic consequē
ter ponit domini responsio: et diuiditur
in duas partes. Quia pmo ponitur do
mini responsionis actus. Scđo ei⁹ effe
ctus: tibi libēter igitur. Circa pmo dicit.
d Et dixit mihi) scilicet dominus.

e Sufficit tibi gratia mea) quasi dicat
Non est tibi necessarium vel vtile quod
a te discedat infirmitas corporalis: vel scđz
alios tēptatio carnis: q: gratia mea quā
habes est tibi ita vigorosa vt absqz im
patientia infirmitas tollerari possit et tē
ptatio superari: vt sic infirmitas vel tem
ptatio tibi cedant ad augmentū meriti.
ideo subditur f Nam virtus in infir
mitate pficitur) quod dupliciter potest
intelligi. Uno modo materialiter inq̄
tam infirmitas est materia virtutis ex
ercende. scilz humilitatis: vt dictum est
et patientie et etiam temperantie. debili

tatis enim viribus per infirmitatem ho
mo temperantior redditur. Alio modo
occasionaliter. Nam infirmitas est oc
casio perueniendi ad perfectionem in
q̄tum homo propriam fragilitatem co

Nam virtus in in
firmitate perficit^f.
Libenter igitur glo
riabor in infirmita
tibus meis vt inha
bitet in me virtus
christi.^g

dominus Philisteos et aliquos alios
in terra promissionis reliquit ad exerci
tium israel. g Libenter) Hic conse
quenter ponitur dicte responsionis effe
ctus: qui duplex est. vnus gloriacionis
qui tangitur cum dicitur. Libenter igitur
gloriabor in infirmitatibus meis vt
inhabitet in me virtus christi) idest vt p
hoc particeps efficiat virtutum christi et
conformior sibi.

Questio fratris Antonij Betontini
super eandem epistolā pauli secundā ad
Corin. xj. ca. ibi scz.

Sustinetis eni si quis vos in seruitutē re
digat. Si quis deuorat. Super quibus
verbis queritur. C Utrum in potestate
hominum sit euitare peccata. Ad quod
breniter ex sententia peritissimorum vi
roruz domini beati Bonauenture. Ric.
et doctoris subtilis respondetur: qui su
per di. xxvij. scđi libri sententiarū taliter
inquiunt. Licet equidem euitare pecca
ta post casum sine gratia vis humana
non valeat. tamen ante peccatum eam
posse scientia iusta et recta determinat.
Cuius sententie pars prima probatur.

Quia a peccato resurgere: est ad ea resti
tui que homo per ipsum peccatum ami
serat. Peccando quidem pdidit homo
quādam diuini luminis similitudinem
gratiamqz et donoꝝ gratuitoꝝ multitu
dinem atqz ad eternā vitam idoneitatē.
Nec nempe post amissionem sine gratia
gratum faciente haberi nō possunt: pro
pheta testante qui ait. Spiritus vadens

In sexagesima.

et non rediens. Unde dominus Joannis. v. ca. dixit. Sine me nihil potestatis facere. Altera pars sic approbatur. quia voluntas humana originalis est causa peccati: que quidem voluntas non est eius mali causa efficiens sed deficiens: proinde Augustinus ait.

Malum non habet causam efficientem sed deficientem. Et in. xij. li. de trinitate dicit Mala voluntatem sola quisque

efficitur. Hieronymus quoque ad demetriadem virginem scribens multa super hoc testimonia dicit. De quibus pauca ex breuitate subnectam. In genesi inquit ipse legimus. Simcon et leui fratres consumauerunt iniquitatem suam ex voluntate sua. Ad Jeremia dominus locutus est. Propter quod ipsi dimiserunt vineam meam quam dedi ante faciem eorum et non audierunt vocem meam: sed abierunt post voluntatem cordis sui mali. At rursus idem propheta ait. Et peccastis deo et non exaudistis vocem eius: et in legitimis et in testimoniis eius ambulare nolulistis. Per Isaiam quoque dominus locutus est. Si volueritis et audieritis me: que sunt bona terre manduca bitis. Si autem nolueritis neque audieritis me gladius vos consumet. Et rursus. Omnes vos occisione decidetis quia vocavi vos et non audistis: locutus sum et neglexistis: et fecistis malum a conspectu meo et que nolebam elegistis. Ipse quoque in euangelio ait. Iherusalem hierusalem que occidis prophetas et lapidas eos: qui ad te missi sunt: quoniam volui congregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas: et noluit. Ubi velle videmus et nolle eligere: et refutare. ibi non vis nature sed libertas intelligitur voluntatis.

Pleui sunt utriusque testamenti volumina huiusmodi testimoniis: quibus tam

bonum quam malum voluntarium semper asseritur: que nos modo breuitatis causa omittimus. Et ideo Paulus apostolus solus commoneudo nos: imo potius redarguendo dicit. Sustinetis enim si quis

et de ciuitatibus preperarent ad iesum: dixit per similitudinem. Exiit qui seminat seminare seminum. Et dum seminat aliud cecidit secus via et conculcatus est: et volucres celi

vos in seruitutem redigunt scilicet effectus peccati et alia que sequuntur quod fuerunt verba proposita. Expositio literalis.

In illo tempore. Cum turba plurima.

Hic describitur ipse christi doctrina seu instructio. Et primo describitur dicta instructio. Secundo instructionis expositio ibi interrogabant autem. Primo ergo preponitur dicta instructio per parabolas que ponit Math. xij. cap. de semine piecto in terram cuius quarta partem fecit fructum. Et in hoc denotatur predicatio christi qui predicauit iudeis in differenter bonis et malis. et pauci comparatiue ad eius predicationem crediderunt: pro maiori autem parte in infidelitate remanserunt: et hoc est quod dicitur Exiit christus scilicet secundum humanitatem. qui de vtero matris exiit in mundum docendum: vel de loco arto ut de domo ad locum spaciosum: ut visum est. Secundum tamen diuinitatem non potuit exire nec de loco ad locum pergere quia sic est vbique.

b Et dum seminat id est doctrinam in differenter spargit. Comparatur autem eius doctrina semini: quia sicut semen in terram bonam piectam resurgit multiplicatum. Sic verba diuini in corde deuoto receptum facit multitudinem bonorum operum.

c Aliud cecidit secus viam id est super corda exposita temptationibus et monitionibus et per consequens contrita et conculcata ab eis per malum consensum factum.

d Et venerunt volucres id est demones per peccatum superbie alta petentes:

Dominica

unde de diabolo scribitur Job. xli. ca. ipse est rex sup oēs filios supbie. Peccata enim carnalia non possunt in demonibus esse. a Et comederunt illud) idest fructum impediuerunt. b Et aliud cecidit supra petram) idest sup cor-

da hūore sup dei z deuotiōis carētia c Et aliud cecidit iter spinas) idest i corda sollicitudin b) diuitiarum la-cerata: z iō sollicitudo talis impedit vit fructum predicationis

vt enim apparet ex decursu vtriusq; testamenti: unde i semper fuerunt auari: z omnino vicio cupiditatis fuerant exccati: z semper elongati ab agnitione veritatis. Ex predictis patet q; predicator verbi diuini non debet cessare a predicatione: licet videat paucos proficere: q; tres huius seminis partes dicuntur hic infructuose: quarta autem pars tantus fructum facere: z tamē intelligitur ad litteram de predicatione christi qui est exemplum omnium predicatorum: z iō licet auditores non proficiant: predicator tamen faciens quod in se est nō perdit meritū suū. d Et aliud cecidit in terram bonam) idest in corde fideli z deuoto e Et ortum fecit fructū centuplum zc. In hoc tanguntur tres gradus qui possunt signari in qualibet virtute: verbi gratia in virtute castitatis. Primus gradus est castitas coniugalisper quem gradum vitatur illicitus concubitus licito tamen concubitu retēto in matrimoniali actu. Secundus gradus est castitas vidualis: per quam vitatur de cetero ois concubitus vt animus possit d cetero liberius deo seruire lz possit licite matrimonium contrahere. Tertius est castitas virginalis qui est superior istia per quem omnis concubitus simpliciter vitatur vt mens ipsa tanq; sponso suo soli deo per amorem copulet. scdm

qd dicitur. j. vij. cor. cap. Virgo cogitat que domini sunt: vt sit sancta corpore z spiritu: que autem nupta est cogitat que sunt mundi quomodo placeat viro. Similit in virtute fortitudinia possunt tres gradus assignari. Primus gradus qū pro-

pter bonum virtutis sustinet constanter detrimētum in exterioribus bonis: vt ipse scilicet in diuitijs z huiusmodi. Secundus quādo sustinet detrimētus et proprii corporis vt flagellationes z huiusmodi. Tertius autem gradus est quando propter virtutem contemnit etiam totam vitam per martyriū. Sequitur. f- Qui habet aures audiendi zc. Secundum Hieronymum vbicunq; ponat hoc verbum designatur mysticus intellectus: quia sub verbis pabolice alijs sensus est per intellectum requirendus. g Interrogabant autem eum discipuli eius que esset hec parabola) aduertendum tamen quod non quesierunt tunc cum esset in actu predicationis: sed postea quando fuit in domo sine turba: scdm quod habetur Mar. iij. cap. Et cum esset singularis interrogauerunt volentes scire intellectus: conueniēter petierunt ab eo quare locutus fuerat turbis sic pabolice vt ostenderent se non de ipsa solari sed etiaz de alijs sollicitos esse. h Quibus ipse dixit vobis datum est nosce mysterium regni dei zc.) Apostoli enim erāt quasi fundatores ecclesie post christum. Unde Apoc. xxi. cap. m) dicitur Quod murus ciuitatis habebat fundamenta. xij. z in ipsis. xij. nomina apostolorum z agni scripta: z ideo ad ipso pertinebat scire secreta ecclesie de quibus erat processus ecclesie a predicatione christi vsq; ad finem mūdi: q; ista erant futura in diuina dispositione preordinata: istud vocatur hic mysterium regni celo-

idest secreti

idest secreti

idest secreti
a Ecce
bus turba
lis non e
propter
lice idest
late z m
ce.
b Ut
tes) dicit
opra e
racula.
c Non
deant).
intelligi
diuinita
cia: z v
ti z mon
attribue
talia.
d Et ap
entes) p
teat in
ciam e b
nre doc
ne dicit
prophet
cuiam no
telligant
paucipali

De
finone non
quam enim
sustineant
non presun
raliter sic.
post dicit
ne datur.
monat par
minis casti
lucet illu
eno elemo
mit eam) e
fit quando
gratias bon
nis) per qu
vite presen
elie data
lio vnam

in sexagesima

id est secretum ecclesie militaria.

a Ceteris aut in parabolis .i. vulgari-
bus turbis: vel etiam phariseis increduli-
lis non est concessam ista intelligere: et
propter hoc loquebatur eis talia parabo-
lice id est ve-

late et mysti-

ce.
b Ut videt
res) christi. s.
opera et mi-
racula.

c Non vi-
deant .i. non
intelligant ea
diuinitas fa-
cta: et virtu-
ti demonum
attribuebant
falia.

d Et audi-
entes) xpi. s.
doctrina san-
ctam et bo-
nam: et doctri-
ne Moysi et
prophetarum consonam et ipsius perfe-
ctiuam non audiant assentiendo neque in-
telligant intellectum eius spiritualem q
principalior est capiendo.

Expositio moralis.

DE Morali expositione Gregorius
omnes vij. dicit. Nec lectio expro-
positione non indiget sed ammonitione:
quam enim veritas per semetipsam expo-
nit: hanc exponere humana fragilitas
non presumit. Exponitur tamen mo-
raliter sic. (Exijt qui seminat). Semē istū
potest dici elemosyna de cuius seminatō
ne dicitur. ij. Corin. ix. cap. Qui parce se-
minat parce et metet etc. Huius autem se-
minis cadit pars secus viam: et dyabo-
lus tollit illud et hoc est quando recipi-
ens elemosynam cum illicitis consu-
mit eam (Et aliud supra petram) Quod
fit quando recipiens de beneficio non est
gratus homini neque deo (Et aliud in spi-
ritu) per quos significantur sollicitudines
vite presentis. Et pro parte sunt bona ec-
clesie data clericis et religiosiis qui de il-
lis viuunt carnaliter et compatice: et im-

plicantur secularibus negocijs: cum ta-
men illa bona sint data ad seruendum
deo deuote. et administrandum pauperi-
bus in sua necessitate (Et aliud cecidit
in terram bonam etc.) Iste sunt elemosy-

nam: hi sunt qui cū
audierint: cum gau-
dio suscipiunt ver-
bum: et hi radices nō
habent: quia ad tps
credunt et in tempo-
re tentatōis recedūt
Nō aut in spinis ce-
cidit: hi sūt q audie-
runt: et a sollicitudi-
nib⁹ et diuitijs et vo-
luptatib⁹ vite eūtes
suffocāt: et nō referūt
fructū. Quod autē

quibus oris talis questio. Utrum deus
vult in mundo aliqua mala fieri. Ad
quod breuiter respondetur ex sententia
doctoris nostri Petri de aquila sup dis-
xlv. primi li. sententiarum sic dicentis.
Quod malum triplex est. Nature vi-
delicet quo quis nascitur cecus vel clau-
dus. Pene quo quis peccando: vel ma-
lum agendo puniatur. Culpe quo malo ois
peccator a domino reprobatur. Iuxta q
mala: triplici differentia distincta tres
conclusiones assignant. Quarum p-
ma talis est. Quod deus non potest velle
malum sub rōne mali. Nam illud nō po-
test esse volitum: quod est extra rationes
formalem voluntatis obiecti. Obiectum
autem cuiuscunq voluntatis est bonum
ergo nihil quod est extra rōnem boni. s.
nihil quod non est bonum: volitum est a
voluntate: ergo huiusmodi malum
sub ratione mali recte iudicatur. Cetera
preter hanc conclusio talis est. Quod ma-
lum nature et pene potest deus velle per ac-
cidens cum ex eis quandoq malus bo-
num et inuerso proueniat sicut in ceco na-

ne cepte ad
victum et ve-
stium necessa-
rium deo ser-
uientium et
intendentium
studio sacre
scripture: et
sic patet ex-
positio huius
sacri euan-
gelij.

C Sequitur
questio fra-
tris Antonij
Betonij in su-
per idem euan-
gelium. Vo-
bis datus est
etc. Lu. viij.
cap. Super

Dominica

ne vnius: al
terius gene
ratio puēit.
¶ Ultima g
de circa hxc
cōco talis
est. Qd ma
lum culpe ne
q p se: neq
p accidēs
deus velle po
test. Qui .n.
vult quouis
mō malum
culpe eius co

Dominica in .l.
epistola Pauli apo-
stoli prima ad corin-
thi. xij. cap.

re mysteriū in pabulis regni dei. v3 diem
scripture vt vidētes. i. videre se psumen-
tes. vt vidētes. i. miracula oculis conspi-
ciētes nō videant. i. visu interiori nō pci-
piant. Un̄ nulla est p̄tradictio q̄: videre

Ra-
tres:
Sili-
guis
ho-
mi-
num

Ⓔ Expositio litteralis.

In hac pte apla docet et ostendit charitate: q̄ est idē cū gfa gratum faciente et inseparabilr ei annexa: et diuidit in tres partes. Quia pmo ostendit ei⁹ excellētiā respectu donoz: q̄tū ad eius necessitatē. Scdo q̄tū ad eius utilitatē: ibi. charitas patiēs est. Tercio q̄tū ad eius stabilitatē ibi: charitas nunq̄ excidit. Circa p̄mum ostendit qd sine charitate non valēt dona q̄ pertinet ad locutionē. Scdo qd nec ea q̄ pertinet ad cognitionē: ibi Si habuerō. Tercio qd nec ea q̄ p̄nēt ad opationē ibi. et si distribuerō: et p̄lxtria dona intelligit alia. Dicitur. i. a Silingho: minum loquar. i. osium hominū p̄dō: nō linguaz. b Et angeloz) Circa qd sciēdum: qd in āgelis est duplex cognitio. Una qua vidēt diuinā eēntiam: et de illa vnus non docet aliū: q̄ oēs immediate videntēs. Alia s̄o cognitio est in eis de alijs: et hxc duplex. Una ē de mysterijs diuine p̄uidētē exequēdis: et de his superiores loquunt et docēt inferiores et nō eōuerso. Alia a de ceptib⁹ pp̄ijs: et sic etiā inferiorē docēt superiorē et loquunt

ferat ad vifum
exterio:em:
nō videre at
ad interiorē
qđ & auditu
ettā eod mō
intelligit: &
hoc nō fit q
dēus vult p
talibus ma
lum p fe: fed
per accūs vt
dictū est: q
agit hic iu
sto iudicio
quo nō vult

[illegible]

In septuagesima

tas: sicut exsuperio. Considerandum est quod in
 angelis est aliquid notum naturaliter alijs:
 et ideo quod illud naturaliter notum ab uno
 angelo ordinatur ad manifestandum alteri id
 quod est sibi occultum: tunc est angelica locutio: quod
 quod est odia.

ctus sum velut es so
nans: aut cimbalez
tinniens^a. Et si ha
buerob prophetiam
et nouerim mysteria
omnia^c et omnem sci
entiam^d. et si habue
ro omnem fidem^e:
ita vt montes trans

bonum locutionis quātūcūq; excellēs
nō valet sine charitate: iō subditur:

a Factus sum velut es sonans: aut cim-
balum tinniens.) Sonus enim talis quā
tumcūq; sit discretus: nō tñ est viduus:
sicut autē corpus vivit per animā quā ca-
rent es ⁊ cimbalum. sic anima spūaliter
vivit per charitatē: ppter qđ oīs locutio
quē est sine charitate mortua est. Es autē
eo qđ est planū ex vna percussione reddit
simplicem sonum. iō significat eō qui ve-
ritatē simp̃r annūnciant. Cimbālū autē
eo qđ ē p̃caum ex vna percussione mul-
tiplicat sonum: ideo significat eō qui ve-
ritatem multiplex annūnciant adducen-
do plures similitudines ⁊ eliciendo multas

conclones ⁊ hmōi. **b** Et si habue-
ro hic pñr ondit idem: de donis pñtinen-
tibus ad cognitionem: bi. Et si habuerō p-
pñiam per quā occulta diuinitus reue-
lant. ij. De i. nō voluntate humana alla-
ta est aliquā pñia. sed spñ scō inspirante
locuti sunt sancti dei homines. **c** Et

nouerim myſteria omnia). i. ætatis oc-
cultæ que pertinent ad ſapiam ſupra .ij.
ca. loquimur æi ſapiam in myſterio que
abſcondita eſt. Et oẽm ſciam) ſiue
diuinitus datâ et apli habuerunt ſine hu-
manitus acceſſit vt Phi. e Et ſi ha-
buerit oẽm fidẽ) pfectâ. f Ita vt mō-
tes trãſſerã) Et hic obijciũt aliqui qd nul-
li ſancti habuerunt fidẽ pfectâ: qd nõ le-

gitur aliquis eorum mores transfuisse sed hoc non videtur manifestatio spiritus per miracula datur ad utilitatem ecclesie: ut supra dictum est: propter quod sancti fecerunt miracula pro ut utilitati ecclesie competebat. Et si compe

feram^s charitatez au
tem non habuero ni
hil sum^s. Et si distri
buero^b in cibos pau
perum omnes facul
tates meas^l. & si tra
didero corpus me
um^l ita vt ardeam^l.
charitatē at nō hūe

tute demonum posset fieri si dimitterent
proprie virtuti.

g Caritatem autem non habuero ni-
hil sum quantum ad esse glorie. Scien-
dum etiam quod apostolus hic loquitur
de sapientia et scientia prout sunt gratis
gratia date que haberi possunt sine chari-
tate. sicut proximitas et fides: non autem
prout sapientia et scientia computan-
tur inter septem dona Spiritus sancti
que sunt inseparabiliter Charitati an-
nexe.

b Et si distribuero) Hic consequenter idem facit de donis pertinentibus ad operationes dicens: et si distribuero, id est pluribus dimisero: quia pietas ad plura se extendit.

Omnes facultates meas) per hoc tan-
gitur perfecta pietas. Matth. xix. capitu-
lū. Si vis perfectus ēē vade & vende vniuer-
sa que habes & da pauperibus &c. Inter
opera virtutis que sunt ad proximum pro-
principali ponit opera pietatis: quia sicut
dicit. ij. ad Thimo. iij. ca. Pietas ad oīa
utilis est: promissionem habens vite que
nunc est: & future.

k Et si tradidero corpus meum ꝛc.)
Inter oia que sustinet hō propter tēum
martyriū est potissimū: ꝛ maxime quan
do quis offert se voluntarie pp qđ hoc ex
pmit cū dī. ꝛ si tradidero corp' meū offe
redo volūtariē pp xp̄s. I Tra v̄ ardeaꝝ

tens fuisset:
mōtes eque
trāstulissent:
ga maiora
fecerāt mor
tuos suscitā
do. cecō illu
minando: et
huiusmōi q̄
heri nō pos
sunt nisi vir
tute diuina.
trāslatio vō
montiuz vir

si dimitterent

habuero ni-
glorie. Scien-
sibi loquitar
ut sunt gratie
sunt sine chari-
tate: non autem
a computan-
Spiritu sancto
Charitati an-

consequenter
antibus ad ope
tero. idest plu
s ad plura se

is) per hoc tan
th. xix. capitu.
vnde vniuer
bus &c. Inter
proximū pro
tis: quia sicut
Dietas ad oīa
bens vite que

propter deum
maxime quan
e pp qđ hoc ex
orp' meū offe
a vt ardea) qđ

Dominica

est martyrij genus acerbissimum.

a Charitatem autem nō habuero nihil mihi pdest) ad psecutionez vite beate q̄ charitas dirigit opa ad finem vltimū ppter quod ip̄a sublata dēficiūt ab illo sine.

b Charitas patiens est) Dic p̄ter ostendit eminetia caritatis q̄tuz ad vtilitatē q̄ per ip̄as implentur oīa virtutis opa Et p̄mo hoc ostēdit in duobus actib⁹

generalibus virtutis cum dicitur Charitas patiens. Omnis enim actus virtutis consistit in hoc qd̄ aliqua bene subfinet sibi illata mala: vel in hoc quod bene operatur bona. Quantum ad primum dicitur Charitas patiens est. Quantum ad secundum. **c** Benigna est) Id est facit patientem in malis tolerādis. Benignitas enī dicitur quasi bona igneitas: quod fit quando ex igne charitatis animus nobis sic liquescit quod bona habita non sibi soli retinet: sed ad alios ostendit. **d** Non emulatur) Consequenter explicat magis in speciali opera virtutis que per charitatem efficiuntur. Et dividitur in duas partes: quia primo ostendit qualiter charitas facit vitare malum. secundo qualiter facit agere bonum: ubi cōgaudet. Circa primum sciendum qd̄ homo non agit malum contra deum sic qd̄ ei nocet: sed sibi vel proximo bene nocet. Primo ergo ostēdit qd̄ charitas facit vitare malum contra proximum. et hoc malum vel est in affectu vt quando quis dolet de bonis proximi: et de malis ei⁹ gaudet: quod fit per inuidiam quam remouet charitas: quia contrariatur ei dire: et ideo dicit Non emulatur) id est non inuidet. Habet enim emulari plures si iustificaciones: et continentur in hoc versu. Emulor inflatur amat inuidet ac imitatur. Vel malum contra proximum est in effectu et sic dicitur de charitate.

e Non agit per pram). i. puerse.

ro nihil mihi pdest^a
Charitas patiens ē^b
benigna est^c. Chari-
tas non emulatur^d:
non agit perperaz^e
non inflatur^f: non
est ambiciosas^g: non

f Non inflatur) Sic secundo ostendit qualiter charitas facit vitare malum hominis in seipsum. Primo quia remouet mordicationem superbie que est principium omnis mali dicens. Non inflatur:

querit que sua sūt^b
non irritaturⁱ: non
cogitat malum^k: nō
gaudet super iniqui-
tate^l. cōgaudet autē
veritati^m omnia suf-
fertⁿ oīa credit^o om-

men non fit secundum veritatem: et quoniam niam ambitio est filia superbie: ideo consequenter dicit de charitate.

g Non est ambiciosa) Id est facit ambitionem vitare. Secundo quia remouet inordinationem cupiditatis: et quantum ad hoc dicitur.

h Non querit que sua sunt) repetendo ea cum scandalo. Tertio quia remouet inordinationem ire. ideo dicitur.

i Non irritatur). i. nō prouocat ad iracundiam. Quarto remouet inordinationem elationis que est in mente. ideo dicitur. **k** Non cogitat malum) id est nō permittit hominem cogitare qualiter perficiet opere.

l Non gaudet super iniquitate) id est permittit peccare ex elatione: vel malitia qd̄ faciunt de malo gaudere. Proverbiorum secundo capitulo. Letantur cum male fecerint: et exultant in rebus pessimis de quibus facit charitas magis lugere.

m Congaudet) Sic consequenter ostenditur qualiter charitas facit operari bonum. Et primo quo ad proximum cum dicitur. Congaudet autem veritati scilicet proximi: que triplex est scilicet veritas vite: doctrine. et iustitie.

n Omnia suffert) infirmitates proximi charitative supponendo. Secundo facit opera bona erga deum quod fit per virtutes theologicas. iō dicit. **o** Omnia credit) que tamen diuinitus a deo sūt tradita a quo nō pōt tradi falsa cū sit p-

Dominica in septuagesima

ma regula veritatis: credere vero omnia que traduntur ab homine leuitatis est. Unde proverb. xiiij. capitul. Innocens credit omni verbo. Ideo innocentia accipitur ibi pro defectu sensus.

a Omnia sperat: omnia sustinet. **b** Charitas nunq̃ excidit: siue prophetie euacuabuntur: siue lingue cessabunt. **c** Sine scientia destruetur. **d** Ex parte enim cognoscimus ex parte prophetamus. **e** Sine lingua cessabunt. **f** Sine scientia destruetur. **g** Ex parte enim cognoscimus. **h** Ex parte prophetamus. **i** Sine lingua cessabunt. **k** Sine scientia destruetur. **l** Ex parte enim cognoscimus. **m** Ex parte prophetamus. **n** Sine lingua cessabunt. **o** Sine scientia destruetur. **p** Ex parte enim cognoscimus. **q** Ex parte prophetamus. **r** Sine lingua cessabunt. **s** Sine scientia destruetur. **t** Ex parte enim cognoscimus. **u** Ex parte prophetamus. **v** Sine lingua cessabunt. **w** Sine scientia destruetur. **x** Ex parte enim cognoscimus. **y** Ex parte prophetamus. **z** Sine lingua cessabunt.

longanimitatem patienter expectant: de promissa. **c** Charitas nunq̃ excidit) hic consequenter ostendit excellentiam charitatis respectu aliorum donorum q̃tum ad permanentiam: et diuiditur in duas partes: q̃ primo proponit hanc permanentiam. Secundo probat eam ibi: ex parte.

c Circa primū dicit. Charitas nunq̃ excidit) q̃d aliqui male intelligentes dixerunt q̃ charitas semel habita nō pōt amitti q̃d est falsum: quia dicitur Apoca. vj. cap. Charitatem tuam primā reliquisti. Ideo sic intelligitur dictum apostoli.

Charitas nunq̃ excidit) id est charitate utens. q̃ sic habens charitatem nō peccat nec auertitur a deo. Et hoc modo intelligitur illud. j. Joānis. iij. cap. Omnis qui natus est ex deo non peccat scz inq̃tum natus vel utens gratia i hac natuitate data. Itē dicta sententia illorum non conuenit intentioni apostoli: qui nō loquitur hic de cessatione spiritualium donorum per mortale peccatū sed de cessatione donorum pertinentiū ad hanc vitam per gloriam superuenientem: et hoc modo charitas non excidit q̃ sicut est invita sic permanebit in patria cum augmento. **d** Sine prophetie euacuabuntur) pphetia enī respectu futuri est. status autē patrie futurus non expectabit. sed erit sibi finale completum omnium. sic enim pphetia nō habet ibi locum. Item q̃ pphetia est cognitio enigmatica que cessat in patria ubi est clara cognitio. **e** Siue lingue cessabunt) quod nō est intelligendum de cor-

poralibus linguis: q̃ sancti resurgent in integritate corporis. Similiter hec cessatio non est intelligenda q̃tum ad vsum linguarum: q̃ ibi erit laus vocalis: scōz q̃ glo. super psal. cxlix. Exultationes dei in

gutturē eorū. Sed intelligendum est de vno linguarum quo aliqui in primitiua ecclesia linguis varijs loquebantur. Actus. ij. cap. ppter illos qui nō itelligebant linguam natūā apostolorū que tunc cessabunt: q̃ quilibet quāmcūq̃ linguam intelliget ppter quod non erit necessarium loqui varijs linguis. In primo etiaz statu generis humani erat vnus populus: et labiū vnum oīum. Gen. xi. ca. Et multo magis videt q̃ sic fiet in ultimo statu cum suasionē omnium.

f Sine scientia destruetur. .i. scientia acquisita. non quo ad species intelligibiles vel quo ad habitū: scz quo ad actus qui modo est per conuersionē ad fantasmas: tali vō conuersionē nō indiget anima separata. **g** Ex parte) hic ppter probat ppositū: scōz concludit intentus ibi nunc aut. **c** Circa primū facit talē rōnē dicens. Adueniente pfectione tollit imperfectio ei opposita: status autē glie pfectissimus est: ergo adueniente pfectione tollitur vna habentia imperfectōnē: vel simpliciter vel q̃tum ad id q̃d est imperfectio: nis: oīa sunt hmoi pp charitatē q̃ est idē cū gfa gratiā faciēte. vel hz eam inseparabiliter annexam: ergo in gloria tolluntur oīa simplr vel fin quid. In ista rōne sic pcedit. q̃ pmo ponit minore. scōz maiore cū sua deductiōe ibi: cū autē venerit. Tertio minoris probationē ibi: videmus nūc. Circa primū dicit. **g** Ex pte enī cognoscimus. .i. imperfecta est scientia q̃ hētur in via: et maxime illa q̃ est de deo ad quē se h. intellectus noster sicut oculus noctue ad lucem solis Math. ij. ca. **h** Ex parte prophetamus. .i. imperfecta est cognitio pphetica eo q̃d est cognitio enigmatica: et p ista duo vna intelliguntur

b ii)

Dominica

alia imperfecta excludenda. a Cum autem hic ponit maiorem dicens. Cum autem venerit quod perfectum est. id est status gratie qui perfectissimus est. b Euacuabitur quod ex parte est. id est imperfectum: quod declarat per simile de istatu puerili imperfecto: quod cessat adueniente statu virili perfecto dicens.

c **Q**uem parvulus loquebar ut parvulus. scilicet balbutiendo. et imperfecte. d Sapiens ut parvulus. approbando aliqua que magis erant reprobanda et sic reprobando illa que magis erant approbata. e Cogitabam ut parvulus. scilicet vana et inutilia. f Quia autem factus sum vir euacuatus qui erat parvulus. id est predicta et consimilia perfectioni virili non convenientia. g Videmus nunc. Sic ponit minoris probationes. scilicet quod alia dona a charitate sunt imperfecta dicens. Videmus nunc per speculum. Sensibile enim cognoscit tripliciter. Uno modo per sui presentiam in sensu: sicut lux vis que recipitur in oculo per sui diaphaneitatem. Alio modo non per sui presentiam. sed per spiritum in sensu receptam: tamen immediate a sensibili derivatam sicut videtur color. Tertio modo per spiritum non derivatam immediate a sensibili in sensu sed in alio sicut vis aliquid in speculo. Consiliter habet de deo triplex cognitio naturalis: uno modo per essentiam que soli deo convenit. Alio modo per similitudinem immediate a deo derivatam in cognoscente: et hec cognitio convenit angelo: cuius essentia est quedam similitudo: per quam naturaliter cognoscit deum. Tertio modo cognoscit a nobis quasi in speculo in quantum per creaturas a nobis cognitae: sicut per speculum ducimur in dei cognitionem: ex ordine enim creaturarum et bonitate venimus in cognitionem sapientie et bonitatis divi

ne ideo dicit. g Videmus nunc. scilicet deum b Per speculum in enigmate quod hec similitudo creaturarum adeo obscura est et valde imperfecta: et per consequens nostra cognitio de deo in via. i Tunc autem. id est in patria k facie ad faciem et clare. et nunc deinde divinum essentiam.

Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides: spes: charitas: tria hec: maior autem horum est charitas. p

strata: ita tunc cognoscemus suam: tamen sic non importat equalitatem cognitionis sed sibi dinne tamen loquimur. Si autem ex his arguatur quod charitas sicut alia dona euacuatur: quod est imperfecta. Dicendum quod non valet: quod quod imperfectio provenit alicui per se tunc euacuatur adveniente perfectione: si autem insit per accidens manet sicut imperfectio est de ratione pueritiam autem de ratione humanitatis: et ideo a diveniente statu virili cessat pueritia non autem humanitas cui per accidens competit imperfectio in quantum. scilicet est in puero: imperfectio vero per se respicit sciam nostram et prophetiam ut predictum est: propter quod euacuatur. Charitati vero competit imperfectio per accidens. scilicet propter imperfectionem cognitionis adiuncte: charitati enim competit per se in deum tendere. sed quod nunc imperfecte tendit in eum: est per accidens. propter cognitionis imperfectionem ut predictum est: propter quod manet adveniente cognitione perfecta. n Nunc autem. Sic percludit conclusionem precipue intentam. scilicet quod charitas excellit omnia alia dona dicens. Nunc autem. id est tempore viationis. Manet fides: spes: et charitas tria hec per istam fidem et spei intelligunt ista divina de quibus non expressit facit mentionem que sunt euacuanda in patria. p Maior autem horum est charitas. n

In quinquagesima

et spes sunt excellentiores ceteris donis enacuandis: quia sunt virtutes theologicæ que dant nobis ad coniungendum nos deo. Alia vero dona sunt quedam dispositiones nobis date ut reddamur boni mobiles a spiritu sancto: et sic ordinantur ad virtutes theologicas ut ad fines. Ex hoc sequitur quod ex quo charitas est maior si de et spe: quod etiam sit maior ceteris donis: quod enim est maius maiore: est maius minore. ¶ In cap. xiiij. vbi dicitur in postilla: potestas ergo hæc facienda dicitur angeli lingua.

Additio.

Cum locutio exterior per quam aliquis loquitur alteri fiat per aliquod sensibile si gnaziputa voce vel nutu: vel aliquo corporeis membris pura lingua vel digito: quod angelis competere non potest: ideo quidam per hoc quod dicitur hic linguis angelorum: intelligunt linguam perfectorum hominum: homines enim perfecti quandoque angeli dicuntur in scriptura. Unde dicendum secundum Thoma prima parte. q. cxiij. ar. j. in corpore quoniam. Quod lingua angelorum non proprie sed metaphorice dicitur ipsa potestas angeli qua sua precepta alteri manifestet.

In eodem. c. vbi dicitur in postilla. Et ait eo quod est planus ex rina percussione reddit.

Additio.

¶ Per hoc quod dicitur. Velut es sonans aut cymbalum tintiens intelligitur secundum glossam quod ista sic sonantia sibi non prestant: sed alios quibus delectantur: in quo est aperta comparatio nra similitudo. quia sicut es et cymbalum cōpulsu aliquo non per se sonant: sic loquens linguis: non per se sed virtute spiritus perfert ea quibus audientes mulceat. ¶ In eodem. c. vbi dicitur in postilla. Omnia suffert.

Additio.

Hoc quod dicitur (Omnia offert) intelligitur secundum glossam per veritatem: in hoc autem quod dicitur: omnia credit: notandum quod non dicitur omnibus credit: quia non omnibus sed tamen deo firmiter credit. ¶ Sequitur questio fratris Antonij beatonini super eandem epistolam Pauli ad Cor. xiiij. cap. Fratres si linguis hominum loquar et angelorum charitatem autem et c.

In quibus verbis oritur questio: que talis est. ¶ Quid illud est quod a tanta virtute: a tam dono perfecto: tam inextimabili

bono me sepat: propter quod omne meritum meum operatio perdat. Cui respondetur ex sententia doctoris nostri Durandi parte. j. scilicet libro. dist. xvi. quoniam ultima quod est peccatum. Et anima deuotissima dicit. Quid ergo faciemus quoniam Ioannes j. cap. sine prime canonice dicit. Si dixerimus quod peccatum non habemus: ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est. Cui similiter respondetur quod peccatum triplici modo diuiditur. Est enim peccatum originale quod nobiscum a matris ventre portamus. In hoc quidem quicunque existit: sine charitate est: et cuiuscunque operationis meriti quantum ad vitam eternam amittit. Proinde Ioannes iij. cap. scribitur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest introire regnum dei. Est etiam peccatum actuale veniale hoc quidem charitatem non expellit: sed tamen male agit quia in periculo se ponit qui illud omnino continet. Iecirco doctor egregius Aug. ait. Nolite continere venialia: quia minima sunt: sed timeate quia plura: plerumque enim bestie minute necant. Nunquam minutissima sunt grana arene: sed si arena amplius in nauim mittatur mergit illam ut pereat quam minute gutte pluuie: nonne flumina impleant et domos dei ciuitatimenda est ergo ruina multitudinis et si non magnitudinis. Et ambrosius in quodam sermone dicit. Quid enim interest ad naufragium: utrum tunc grandi fluctu navis opiatutur et obuiat: aut paulatim subripens a qua in sentinam per negligentium culpa derelicta atque cōcepta impleat naves atque submergat. Hoc quidem a Gratiano de pe. dist. j. cap. medicina non. Est insuper peccatum quod est actuale mortale: et in hoc quicunque cadit et ad medicinam prout illico non cucurrit cum proposito penitendi: quam cito poterit hita temporis oportunitate et sacerdotis copiam: radice ad vitam eternam mercedi quam charitas est minime habet. Tunc respectu dignitatis: quia talis secundum Aug. indignus est pane quem vescitur. Tunc respectu penalitatis: quia sap. xv. ca. scribitur: malorum amatores digni sunt morte. scilicet eterna. Tunc respectu odibilitatis quia dominus ait iniquos odio habuit: nec merito igitur peccatum evitari toto conamine debet quod tanta virtute parare homines valet.

Dominica in quinquagesima

Expositio literalis.

A Simpsit iesus duodecim etc). In hac pte saluator inducit discipulos ad martyrij tolerantia exeplo sui q in platia dz esse vigor ad tollerandum martyrium si neces se sit p grege ubi comisso et hoc docet per exemplū sui: q voluntarie venit i hierusalē ad sustinendus mortē p salu mundi. Un bñs Greg. exponēs illō Joan. x. ca. Ego sum pastor bonus. et animā meā ponāz p ouib⁹ meis: dicit de se et alijs platis. In hoc ostēsa est nobis via quam sequimur: et hoc ē quod dicit h (Ecce ascēdimus hierosolimā) que respectu totius terre pmissionis in alto sita erat et ppter hoc venientes illuc ab alijs ptribus ibant ascendēdo. b Consumabūtur oia q scripta sunt etc). Quia pphete scripserunt de passioe xpi futura: vt p3 Isa. liij. ca. Et Bani. ix. ca. et i multis alijs locis. c Et ipsi nihil horū intellexerunt. Tum q adhuc erant rudes et imperfecti. Tū q xpus frequēter eis parabolice loquebat. et ideo nescierūt si tunc parabolice loqueret. d Factū est) Postq̄ posita est xpi instructio d tollerātia passionis. Dic psequēter describis dicte doctrinē confirmatio p opus miraculosum. fm qd scribis Mar. vlti. ca. Sermōe cō-

Domina in quinquagesima euangelium Luce. xvij.

In illo tpe. Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos et ait illis. Ecce ascēdimus hierosolimā: et psumabunt oia q scripta sunt b per prophetas de filio hoīs. Tradet enī gentib⁹ et illudet: et flagellabit: et pspuetur. Et postq̄ flagellauerit occidet eū: et die tertia resurget. Et ipsi nihil horū intellexe-

runť. Erat at vbi istud absconditū ab eis: et nō itelligebāt que dicebant. Scm est aut cum apud pinquarent hierico Lecus quidam sedebat secus viā mendicans. Et cum audiret turbā ptereuntē interrogabat qd hoc esset. Dixerūt at ei q iesus nazareus trāsiret. Et clamauit dicens. Jesu fili dauid misere mei. Et q pibāt ierepabant eū vt taceret. Ipse vō multo magis clamabat. Fili dauid misere mei. Stans at i-

firmante sequentibus signis: et patz sententia ex dictis Mar. xx. et Mar. x. hoc excepto). Factum est aut cum appropinquaret christus hierico idest prope hierico adhuc existeret: q in veritatem nō accedebat ad hierico: s3 in de recedebat vt p3 Mar. xx. capitū. et Mar. x.

Expositio moralis.

Assumpsit iesus) Hieronim⁹. Bñs crebro d pas sione sua discipulis ante pduxit ne eoz veniret persecutio et crucis ignominia scandali zarentur. Et tertia die resurget. Cri somus. Qui quidez grata die vt cum videretur tristitia resurrectione expectaret). Et ipsi nihil

horū intellexerūt) per hoc significatur qd homines carnales aspera nolunt audire sed ad delectabilia sunt intenti. Factum est aut cum appropinquaret iesus hierico. cecus quidam sedebat et c. Lec⁹ iste per quē mystice significatur populus gentilis: qui erat excecatus per idolatrias et adueniente iesu et eius oculi mentales tangente illuminatus est per fidem opera sancta sequens. Aliiter exponitur. Iste cecus dicebatur Bartimeus etc. Bartimeus qui filius pinguedinis interpretatur. significat hominem in delictis carnalibus nutritum. Ideo dicitur cecus idest sapientie luce priuatus. et quā-

Feria. iij. cinerum.

dicatur Job. xxiij. capitu. Quod nō inuenitur in terra suauiter viuentium q̄ delinē carnales habetant intellectum). Et cum audisset & c. Talis enim cum audit de saluatore orat clamare per orationem deuotaz

ut ab eo recipiat sapien-
tie lumē qui dat omnib⁹ affluēt sal-
tem & necess-
sarijs ad sa-
lūtem. Que-
stio fhis An-
tonij Beron-
tini sup euan-
gelium beati
Luce. xxiij.
cap. Trādes
enim genti-
bus & c. In
quib⁹ arbis
monet talis
q̄stio. Utruz
pctm fuerit
ocasio passi-
onis ch̄isti.

Ad hoc bre-
uiter respondet ex snia doctorū Alexan-
& Joannis scoti. Quod nisi maligni-
tas peccati fuisset: mors xpi nullo mo-
do secuta fuisset. ideo autē prefati docto-
res. q̄ neq̄ sine hoc: xpus ut redēptor in
carnatus fuisset. Unde glo. super episto-
la ad Thimo. ait. Nulla causa veniendi
fuit in ch̄isto domino nostro: nisi pecca-
tores saluos facere: Hieronymus super
hoc in quo daz sermone sic ait. Conspui
voluit: ut nos lauaret: velari voluit ut
velamen culpe & ignominie a cordibus
nostris auferret. In capite percuti: ut ca-
put nostrum. idest Adam sanitati resti-
tueret Colaphis cedi: & verbis derideri
ut nos ei manibus & labijs. i. verbis et
operibus applaudamus. Quod autem
hec omnia donum passus sit: ut nos re-
dimeret a peccato ostendit non solum
Apostolus ad Gala. iij. capitu. dicens.
Misit deus filium suum natum ex mu-
liere factum sub lege ut eos qui sub lege

erant redimeret. Sed & textus euangeli-
cus hodiernus: qui postq̄ domini passi-
onem explicauit illuminationē cecī sub
iunxit: per quod voluit denotare q̄ nisi
ppter cecum idest ppter peccatores: pas-

vi. cap.

In illo
tpe di-
xit iesus
discipu-
lis suis
cū ieiunatis^a noli-
te fieri sicut hypocri-
te tristes^b. Extermi-
nat enī facies^c suas
ut appareant homi-
nib⁹ ieiunātes: amē
dico vobis: recepe-
runt mercedē suam
Tu autem cum ieiū-
nas vnge caput tuū^d

tionem do-
minus volu-
it sustinere.
Ideo dicit.
Tradetur. s.
ch̄istū gen-
tibus ad illu-
dendum: &
omia que se
quantur.

Expositio
litteral euan-
gelij.

^a Quam
ieiun-
natis). In
hac parte ex-
cludit inten-
tiones vane
glie ab op-
ribus penite-
tie dicens.

Cum autem
ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite) di-
citur. n. hypocrita ab hipos quod ē sub
& crisis aurū: q̄ sub auro vel sub bone-
state exterioris cōuersationis h̄z absco-
ditū plumbum falsitatis. sequitur.

^b Tristes) Isti enī ostendūt quandam
faciei tristitiam ut simulent p̄ntē rigorē
Ideo subdit. ^c Exterminant enī faci-
es & c.) Exterminare enī est extra termi-
nos p̄dere: & ideo illi facies extermināt
cum quādam tristitia extra modū solū
tum alioq̄ demonstrant: ut religiosi pre
ceteris appareant. Vel aliter sicut fiunt
quandoq̄ vnguenta ad decorandū faci-
em quibus vtūtur mulieres ad simulan-
dum pulchritudinē: ita fiunt quedā vn-
guenta ad exterminandū predicto modo
faciem. Et forte talibus vtēbātur ad si-
mulandum penitentia sicut etiā trutānt
talibus vtunt ad extorquendū pecunia
per questum: subdit autē debitū modū re-
iunādū cū dicit. ^d Tu autē cū ieiunas

Seria quarta

ungue caput tuum) id est signa leticie pre-
tende. talibus enim unguentis & lotioe
corporis utebantur iudei in diebus solen-
nibus & festiuis. 2 Ne videaris poi-
bus ieiunans. id est ad gloriam hominum
querendam.

b Sed pa-
tri tuo) cele-
lesti cuius glo-
ria debet in-
grere i opri-
bus tuis.

c Qui est i
abscondito)
quia deus in
presenti vita nō
potest videri
a nobis licet
sit p̄sens vbi
q̄ cetera pa-
tent.

d Nolite the-
saurizare). Dic excludit ab affectioe ho-
minis peccatus auaritie. Et diuiditur in
tres partes: scdm tres electiones p̄ quas
excludit imoderatā congregationez di-
uitiarum. Secunda ponitur ibi: vbi the-
saurus tuus. Tertia ibi. Nemo potest duo
bus dominis seruire.

e Prima ratio accipit ex defectu thesau-
ri temporalis. Thesaurus enī nihil aliud
est q̄ congregatio diuitiarum. Congre-
gantur aut diuitie p̄pter sufficientiā vite
habendaz: sed thesaurizatio indebita re-
cte inducit contrarium. q̄ reddit homi-
nem insufficientissimū quia talis thesau-
rizatio est que fit ex auaritia & ex amo-
re diuitiarum in se. Ille aut qui sic cōgre-
gat diuitias non audet eas vti: sed iuxta
eas ducit miseram vitam & dimittit eas
putrefieri. Et ideo dicit Hieronymus in
epistola ad Paulinum. Antiquum vici-
um est: auaro viciū tam quod habet q̄ quod
non habet.

f Talem modum thesaurizandi exclu-
dit saluator: cum dicit. Nolite thesauriza-
re vobis thesauros in terra vbi erugo
& tinea demolitur.

g Erugo) est eris rubigo: & in hoc tan-
gitur corruptio diuitiarum artificialius
vt auri & argenti: & ceteroz metalloz.

f Et tinea). Hic tangitur corruptio di-
uitiarum naturalium bladi & vini & ve-
stimentorum & consimilium.

g Et vbi fures effodiunt &c). hoc dicit
p̄pter lapides preciosos qui licet non pos-
sint rubigi-
nari: nec a
vermib⁹ cor-
rodi tamen
possunt a la-
tronib⁹ tolli
Ex predictis
patet q̄ the-
saurizatio q̄
fit ex causis
honestis: nec
est iterdicta
a saluatore
tanq̄ illicita
vt quādo ali-
quis thesau-
rizat ad bo-
na opera facienda vt est constructio ec-
clesiarum: relectio pauperum & huius-
modi vel p̄pter rem publicam seruandam
& consimilia.

h Thesaurizare). Per hoc cōcludit ex-
cellentissimū modum thesaurizandi: qui
scilicet temporalia & transitoria consu-
munt in pios vsus: & sic cōmutant in bo-
na spiritalia & eterna: & per p̄sequēs in-
corruptibilia: & hoc est thesaurizare i
celo & patet littera.

i Ubi est thesaurus tuus). Hic ponitur
secunda ratio ad excludendum thesau-
rizationem inordinatam temporalium
& accipitur ista ratio ex quodam effectu
malo ipsius qui est excecatio mentis: ad
talem enim thesaurizationē sequitur to-
talis conuersio mentis ad amorem diui-
tiarum. Et hoc est q̄ dicit.

k Ubi est thesaurus tuus &c). Ad cō-
uersionez sequitur auersio a deo: & quia
intellectus illuminatur per conuersio-
nem ad deum. ideo ex tali auersione ob-
tenebratur.

Expositio moralis.

Qum autem ieiunatio nolite fieri sicut
hipocrite tristes) Leo papa. Nō

cinerum

sunt casta ieiunia que non de ratione continentur veniunt: sed de arte fallacie. (In autem cum ieiunas unge caput tuum et faciem tuam lava) Per caput christus intelligitur: per faciem propria conscientia que lavanda est per confessionem christus autem ungendus devotione (Nolite thesaurizare vobis etc). Rabbanus ergo significat superbiam: que decorem virtutum obfuscat. Linea que latenter vestes rodit invidiam que bonum studium lacerat. Fures sunt heretici et demones qui semper sunt intenti nos bonis spiritualibus spoliare.

¶ Sequitur questio fratris Antonij beati rini. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes. Math. vi. ca.

Super quibus verbis merito queritur. **¶** Utrum superbo ieiunanti valeat ieiunium: et si ei in hoc peccato vel altero existenti ad bona spiritualia et temporalia proficit. Ad quod respondendo advertendum est hominem in peccato mortali dupliciter existere posse sine illud peccatum superbia sit sine aliud. Aut enim sic existens contritus est et confitendi propositum habet et sic ieiunium vel alterius boni fructum non caret. Aut et superbia vel alio modo nullo dolore et signum penitentiae retinet et sic ieiunium quo ad culpe satisfactionem et quo ad glorie adeptionem sibi minime valet. Quia ut doctor Ric. super dicitur. x. quarti sententiarum ait. Cum deus bonorum nostrorum non egeat: si hominem non amat neque opera eius acceptat. Sic Beatus Hieronymus. iii. cap. scriptum est. Respexit dominus ad Abel: et primum hoc fecit. deinde ad munera eius. Scotus autem qui doctor subtilis est: et Landolphus neapolitanus super dicitur. xv. quarti sententiarum quodne iiij. dicunt oppositum quod valeat: scilicet quando opera satisfactoria res vel vires minuunt iterari non debent: quia quando forte non possunt. Valet tamen secundum omnes ieiunium factum in peccato mortali quo ad nonem. Primum ad mandati completionem: ad quod quis tenetur: siue quia ecclesia eum obligat: siue confessor suus:

dum id per penitentiam ei intulgit. Ad hunc sensum verba Pauli ad Ephes. vi. capi deduci possunt qui ait. Filii obedite parentibus vestris: patri scilicet spirituali et ecclesie. Secundo ad gratie impetrationem. nam si Raab meretrix ut in. ii. ca. lib. Josue legitur: ex opere pietatis tantam gratiam apud hebreos invenit: quanto magis apud deum: qui ad sui honorem ieiunium facit: et non bona fortunat: sed bona nature in ieiunio fundit. Tertio ad pene temporales diminutionem: ut de Achab. in. iiij. regum legitur. Qui cum ex minatione Helie quam sibi ex parte domini fecerat vestimenta scindere et cilicio carnem suam operiret: et ieiunando in terra et in sacco dormiret. Illud quod in. xxi. ca. scribitur a domino auditum Helias sibi esse dicendum. Quia inquit humiliatus est mei cum Achab. non inducam illum in diebus suis: sed in diebus filij sui. Quarto ad pene infernalis minorationem. Nota tamen secundum Ric. ubi supra. quod propter tale bonum non diminuitur pena que peccatis iam factis debetur: sed quia cavet a malis: quod tale bonum agit. que si non faceret gravius puniret. Quinto ad bonorum temporalium multiplicationem. Unde Gregorius in omelia de beato Lazaro scribit. Nisi enim dives iste aliquid boni egisset unde in presenti seculo remunerationem accepisset: nequaquam Abraham diceret. Recepisti bona in vita tua: quod verba de pe. dicitur. iiij. ca. Lavandum a Gratiano notant. Sexto ad presentie sumen de dispositione. ubi Gregorius de hominum penarum faciente ait.hortamur ut faciat: ut omnipotens deus cor illius illustret ad penam. scilicet veram: ut de pe. dicitur. v. ca. Falsas in decretis habet. Septimo ad bonorum assuetudinem unde Tremon. iiij. ca. scribit. Bonus est viro cum portaverit iugum ab adolescentia sua. Octavo ad fame conservationem. Quia puerb. xxiij. ca. legitur. Melius est nomen bonum quam divitie multe. Nono et ultimo ad presentis diaboli minorationem sic in plerisque locis beati Francisci Antonij Benedicti Basilij atque aliorum multorum sanctorum legitur. Quid igitur restat nisi ut vitam eternam ieiunans acquirat quam perfecto possidebit. si non sicut superbus hypocrita ieiunabit. Hinc dominus dicit. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes.)

Feria.v.

Expositio litteralis euangelij.

AUm autem introisset iesus Ca-
pharnaum. Hic ponitur secundum
miraculum scilicet cura paracleti. et diuidi-
tur in duas
partes: quia
primo descri-
bitur huius
centurionis
fides et deno-
tio. secundo ex
hoc inferitur
conclusio ibi
Audiens autem
iesus.
Circum primum aduer-
tendum quod iste
centurio ad-
cultus piecem
seruus eius cu-
ratus est: non
erat iudeus
sed gentilis
ibi positus a
romanis ad
custodiam prin-
cipalis ciui-
tatis galilee. scilicet Capharnaum: quia tota illa
terra erat subdita romanis: propter quod in
dei coram pilato dixerunt: non habemus
regem nisi Cesarē. Et ideo quia iesus erat
iudeus: ipse non venit ad eum in persona
propria: reputans se indignum ad hoc
impetrandum. Sed misit ad iesum princi-
pes iudeorum: ut dicitur Luc. vii. capitulo. ut
per eos curationem serui sui facilius im-
petraret: et quia quod per amicos facimus
quodammodo per nos ipsos facimus: ideo
Matth. dicit eum venisse ad iesum non quia
in persona propria venerit: sed per intermedi-
os: et sic est intelligendum: quod dicitur hic.
b Accessit ad eum centurio: scilicet per ami-
cos. Dicitur autem centurio: quia habebat ce-
tum homines in armis sub se ad custodi-
am illius terre ne forte vellent contra ro-
manos rebellare. Iste ergo centurio au-
ditis christi miraculis firmiter credidit quod
poterat sanare seruum eius: qui erat ei val-
de carus. Ut dicitur Luc. vii. ca. Ideo et eius

Feria.v. post die
cinerum euangelij
Matth. vii.

In illo
tempo
re. Cum
introis-
set iesus
capharnaum^a acces-
sit ad eum centurio^b
rogans eum et dicens
Domine puer meus ia-
cet in domo paraliti-
cus et male torque-
tur. Et ait illi iesus
Ego veniam et cura-

sanatione erat valde sollicitus. Iesus autem
sciens eius fidem et deuotionem respondit ei
per interuentum (Ego veniam et curabo eum)
Cum autem esset in via misit centurio nun-
tios obuiam ei: ut dicitur Luc. dicentes ex

parte eius.
c Domine non
sum dignus
sum dignus
Erat enim homo
gentilis cum
abominabili
le erat iudeis
comedere et
bibere cum ge-
tilibus et et
domos eorum
intrare: ut ha-
beretur Actu.
xi. ca. Et for-
te iste qui ge-
tilis erat ido-
la in domo
sua habebat.
Et ideo ex huius-
modi lite christum
ab ingressu
domus suere
pellebat di-
cens. Domine non
sum dignus
Et ex altera parte firmius cre-
debat quod absens solo verbo seruum suum cu-
rare poterat: propter quod dixit. d Tunc dicit ver-
bo et c. quod probat per hoc quod subdit.
e Nam et ego homo sum et c. id est habeo aliquem
sub me qui mihi debeat obedire tamen sum sub-
ditus maiori potestati. videlicet prout et imperatori
et tamen subditi obediunt mihi ad nutum.
f Et dico huic vade et vadit et c. et ex
hoc intelligitur sequens conclusio. scilicet hec ergo
tu qui non es subditus alicui potestati potes pro-
pe infirmitati et eam eijcere et sic solo verbo
seruum meum curare. g Audiens autem ie-
sus) Hic ex dictis inferitur quidam conclusio:
quia ex fide huius gentilis et infidelitate iu-
deorum concluditur saluatoris vocationem gentium
ad fidem et reprobationem iudeorum. Et hoc est
quod dicitur. g Audiens autem iesus) scilicet verba
centurionis expressiua tante fidei.
h Miratus est. Sed queris. Quomodo
in christo fuit admiratio que consurgit
in homine ex alicuius incogniti et isoli-

bo eum. Et respon-
dens centurio ait.
Domine non sum di-
gnus: ut itres sub-
tectum meum: sed tamen
dic verbo et sanabi-
tur puer meus. Nam
et ego homo sum sub
potestate constitu-
tus habens sub me
milites: et dico hu-
ic vade et vadit et a-
lio veni et venit: et
seruo meo fac hoc et
facit. Audiens autem
iesus miratus est b

sum dignus et c. Et ex altera parte firmius cre-
debat quod absens solo verbo seruum suum cu-
rare poterat: propter quod dixit. d Tunc dicit ver-
bo et c. quod probat per hoc quod subdit.
e Nam et ego homo sum et c. id est habeo aliquem
sub me qui mihi debeat obedire tamen sum sub-
ditus maiori potestati. videlicet prout et imperatori
et tamen subditi obediunt mihi ad nutum.
f Et dico huic vade et vadit et c. et ex
hoc intelligitur sequens conclusio. scilicet hec ergo
tu qui non es subditus alicui potestati potes pro-
pe infirmitati et eam eijcere et sic solo verbo
seruum meum curare. g Audiens autem ie-
sus) Hic ex dictis inferitur quidam conclusio:
quia ex fide huius gentilis et infidelitate iu-
deorum concluditur saluatoris vocationem gentium
ad fidem et reprobationem iudeorum. Et hoc est
quod dicitur. g Audiens autem iesus) scilicet verba
centurionis expressiua tante fidei.
h Miratus est. Sed queris. Quomodo
in christo fuit admiratio que consurgit
in homine ex alicuius incogniti et isoli-

in ipso
concep-
quid ex
in ipso
tamen
miranti
habuit
cuncta
nec fute-
ralitas
ex fuit a
signand
quod
salicet
centuri
et iudei
iudei
melior
obedi
ius cula
nitor dui
eterna
tio. quia
no. Alia
pler. Un
anima
cognovi
urbam
nia que
rium dom
propter
nam in
nec unum
qua cogi
duplex
aliqua m
pionis
ra habita
permet
rum scie
tur per
do in an
cogniti
modo in
miratio
in prop
ribus se
b. Non
in popu
firmi
puncip

Post cinerum

ti inspectione. Christus autem ab instanti conceptionis plenus fuit scientia: nec aliquid de nouo cognouit. Ideo uidetur quod in ipso admiratio secundum rem non fuit: sed tamen secundum apparentiam: quia ad modum admirantis se

habuit ut dicunt aliqui: nec fuit ibi falsitas: quia hec fuit ad designandum aliud quod uerum scilicet fides centurionis et infidelitatem iudeorum. Sed

melius dicitur quod fuit in ipso uere admiratio ad ostendendum ueritatem humane nature in eo. Ad cuius euidentiam sciendum quod in christo ponitur duplex scientia. Una diuina que est eterna: et hanc non potest esse admiratio. quia nihil cognoscitur ab eo de nouo. Alia humana uel creata. Et hec est duplex. Una uisionis rerum in uerbo quia anima christi ab instanti conceptionis cognouit in uerbo omnia que cognoscit uerbum notitia uisionis. Et hec sunt omnia que habent esse secundum quancumque differentiam temporis. cuiusmodi sunt presentia preterita et futura. Et secundum hanc scientiam in christo non fuit admiratio sicut nec innouatio. Alia est scientia in christo qua cognoscit in proprio genere: et hec est duplex. Una habitualis: et in ista non est aliqua nouitas quia ab instanti conceptionis fuit anima christi perfecte repleta habitu omnium scientiarum. Alia experimentalis. sicut aliquis habens habitum scientie per doctrinam: postea experitur per intuitionem in effectu: et isto modo in anima christi erat aliquid de nouo cognitum: et sic ex inspectione illius hoc modo incognitis poterat in ipso admiratio de nouo causari: sic factum fuit in proposito. Sequitur. a. Et sequentibus se. i. discipulis suis (dixit) b. Non inueni tantam fidem in israel in populo iudaico: quia si aliqui de iudeis firmiter crederent. s. discipulis suis. tam principales illius populi non crederent

et multitudinem eius a fide auerterunt: et ideo concludit saluator (Amen) id est fideliter. c. Dico autem uobis quod multi ab oriente et occidente uenient: quia multitudo gentilium in diuersis partibus

cumbent cum abraha Isaac et Jacob: in regno celorum. Filij autem regni eijciantur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium

orbis existetium per predicationem apostolorum conuersa est ad fidem. Et sic preceptum gratiam et gloriam.

d. Filij autem regni. i. i. i. dei ex quibus

christus natus est et quibus principaliter inisset ad predicandum eis regnum celestis Euangelium.

e. Eijciantur in tenebras exteriores) quod repulerunt fidem christi: et sic remanent in peccatis suis obstinati: et sic eijcientur ad penas inferni: que dicuntur tenebre exteriores: quod tenebre prime sunt tenebre culpe. Alie autem sunt gehenne.

Questio.

Sed queris quomodo sint ibi tenebre: cum ibi sit ignis: quod de natura sua est lucidus. Respondetur quod ille ignis describitur in medio terre et ideo fumosus est et obscurus. Item non lucet ad ostendendum damnationis aliquid ad eorum consolationem sed ad eorum consolationem. Ideo dicuntur ibi esse tenebre exteriores. Sequitur.

f. Ibi erit fletus) In fletu duo sunt. scilicet tristitia animi ex qua preedit fletus: et secundum hoc fletus est in damnatis generaliter tam in omnibus quam in hominibus. Aliud est ex parte corporis scilicet lachrymarum resolutio et turbatio cerebri et oculorum et ista non possunt esse in spiritibus separatim: sed post resurrectionem quantum ad aliquid erunt in hominibus damnatis: quia ibi erit predicta cerebri et oculorum turbatio: sed non erit ibi lachrymarum fluxus a capite uel resolutio. Quia cessante motu celi cessabit omnis generatio et corruptio. Ex quo patet ulterius quod ibi erit g. Stridor dentium) quia non importat aliquam corruptionem: sed tantum doloris ostentationem.

post cinerum.

non sequitur. a Et dixit iesus & c. j. f. perfecte sic. b Fiat tibi in sanatione serui tui: unde sequitur. c Et sanatus est puer in illa hora.

¶ **Expositio moralis.**

Quam in capharnaui accessit ad eum Lenturio & c. Iste gentilis erat in xpm tam credebatur aliter eum pro sanatione sui pueri non rogasset. Ideo per ipsum pmi-

Et dixit iesus centurioni. ^aUade & sicut credidisti fiat tibi. ^b & sanatus est puer in illa hora. ^c

Feria. vi. post die ci-
ne euangelii. Secu-
dum Mattheu. v.

tie gentium significant credentes in xps & laborantes ad conuersionem aliorum. De quibus fuit Lucas euangelista & Dionisius ariopagita: & alij plures: per hoc autem quod christus subdit (Non inueni tantam fidem in israel) significat & uotio gentium ad christi fidem & obdura-
tio iudeorum.

¶ **Questio fratris Antonij becontini.** Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum. Matthe. viij. cap. Ex quibus uerbis oritur questio talis.

Utrum superbia ex sua praua conditio-
ne sit grauissimum peccatum. Cui petitio-
ni ex sententia sancti Thome secunda se-
cunde. qd. clxx. artic. vj. sic responderetur.
Quia cum in alijs peccatis uel propter
ignorantiam: aut propter infirmitatem
sive propter desiderium cuiuscumque alie-
rius boni a deo auertatur homo: per superbi-
am auersionem habet ab ipso. Et hoc qd
non uult per malitiam sibi & eius regule
subijci. Unde Bernardus ait. Omnia vi-
cia fugiant a deo: sola superbia se sibi op-
ponit. Et Jaco. iij. cap. scribitur. Super-
bia deus resistit. Duobus enim modis de-
um per peccatum offendit: per conuersio-
nem ad commutabile bonum: quod est
uelut materiale peccati: & per auersionem
ab eo incommutabili bono quod est uelut
formalis & completiua causa beati. Et
licet superbia non sit grauissima per con-

uersionem ad commutabile bonum: quia
celsitudo quam inordinate superbus ap-
petit ex sua ratione maximam repugna-
tiam non habet ad bonum uirtutis: tam-
ex a uersione: omnia alia peccata tran-

In illo
tpe dixit
iesus discipulis
suis: au-
distis quia dicitur in
diliges proximum tuum
& odio habes inimicum
tuum. ego autem uobis dico

fuerit homo: & multiplicata fuerit gloria
domus eius nonne superbit. Et cum su-
perbit: nonne polluitur uis eius in omni
tempore. Et tunc in insidijs cum diuiti-
bus in occultis cogitat ut interficiat in-
nocentem. Oculi eius in pauperem respi-
ciunt & insidiatur in occulto: ut capiat
eum tanquam leo in cubili suo: dicet in cor-
de suo: oblitus est uisus: auertit faciem suam
ne videat usque in finem. Quia ex re humili-
lis Leturio ne iesum offenderet ne se ab
eius pietate auerteret ait. Domine non
sum dignus ut intres sub tectum meum & c.

¶ **Expositio litteralis.**

Auidistis. Hic ponit intellectum pre-
cepti de dilectione proximi super quod
fundatur lex in quantum ordinatur ad
proximum: quia in precepto charitatis
tota lex pendet & prophete. In hoc enim
precepto iudei errabant. Ex hoc enim quod
preceptum est. Leuiti. xix. cap. Diliges
amicum tuum sicut teipsum: arguebant
a contrario sensu quod debebant odire
inimicum. Sed hoc est falsum quia om-
nis homo ex charitate diligendus est. in-
quantum ad imaginem dei creatus est:
& capax ipsius per cognitionem & amo-
rem. Amicitia enim charitatis funda-
tur super communicationem supernae be-

Feria sexta.

itudinis. Et ideo omnis creatura intel-
lectualis que in actu vel potentia est bea-
ta: est ex charitate diligenda. Alii au-
tem homines quamdiu sunt in via: sunt
in potentia veniendi ad beatitudinem. Et
ideo licet eo-

rum malitia sit odienda: ipsa autem natura possibi-
lis beatifica-
ri est diligen-
da: et hoc est
quod dicit
saluator.

a **Brigit-**
te inimicos
vestros **bo-**
na scilicet gra-
tie et glorie
eis optando
alia vero non
sunt eis op-
tanda nisi in
quadam ge-

neralitate in quantum valent ad eorum sa-
lutem quod soli deo est notum: quia om-
nibus alijs potest homo bene vel male uti
et ideo circa hoc non est determinate ali-
quid petendum. sequitur.

b **Benefacite** Benefacere est effectus
dilectionis: et ideo sicut tenemur dilige-
re inimicos quantum ad bona gratie et
glorie: ita tenemur effectum salutem eorum
modo debito et possibili procurare.

c **Et orate pro persequentibus vos** op-
tando eis. scilicet bona gratie et glorie. alia au-
tem bona in speciali optare vel facere non
est necessitatis: sed superogationis. Ad
predicta autem facienda etiam inimicis
hortatur nos exemplo dei.

d **Qui solem suum oriri facit et c.** Bene-
ficia enim communia non subtrahit
malis hominibus qui tamen ei in quan-
tum in eis est inimicantur. Arguit autem
hic exemplo gentiliam infidelium qui su-
os amicos diligunt et eis bene faciunt. Si
ergo super ipsos mercedem beatitudinis
volumus habere: etiam plus propter
deum facere dilectionem etiam ad inimi-
cos extendendo modo predicto et hoc est

quod concludit in fine.

e **Estote ergo perfecti** legem scilicet evan-
gelicam: que est lex amoris conservan-
do (ut sitis perfecti).

f **Sicut et pater vester celestis et c.** qd be-
neficium lar-
gitur etiam
malis homi-
nibus ita qd
propter eo-
rum maliti-
am non de-
serit benefi-
centiam cir-
ca ipsos: ita
nec vos cir-
ca inimicos
modo tamen
predicto in-
telligendo: qd
aliquando est
necessitatis:
et aliquando
supereroga-
tionis.

g **Attendite.** Postquam saluator regula-
vit hominis opinionem: hic regulat ipsi-
us affectionem excludendo ab operibus
eius intentionem vane glorie. Et primo
dat intentionem suam in generali. Se-
cundo applicat magis in specialibus. cum
facit elemosinas. Circa primam parte
advertendum: qd secundum quod dicit
philosophus secundo ethi. Bonum con-
tingit uno modo. malum autem omni-
fariam: quia ad hoc qd actus humanus
sit bonus requiritur bonitas generis et cir-
cūstāiarum: sed redditur malus ex quo
libet defectu istorum: et ideo non sufficit
quod actio sit bona et genere sed requi-
ritur quod fiat recta intentione: bonitas
enim finis est circumstantia principalis.
Ideo opus quantumcunque bonum in ge-
nere: si fiat intentione vane glorie red-
ditur malum: propter quod dicit Sal-
uator. **g** **Attendite** id est diligenter
considerate.

h **Ne iustitiam vestram** id est opera bona
et gēne quicunque fuerit illa: qd oia pūnēt sū
iustitia gēnāl deā. i. Faciatis corā homi-
nibus) gēnāl. scilicet laudem humanā ex talibus

Seria .vj.

querendo: per hoc autem non prohibetur quod opera bona fiant coram hominibus ad proximorum edificationem et ad dei gloriam: quod est bonum et meritorium. scilicet. deum est: sed quia hic loquitur imperfectis quod facili etiam nam gloriam effertur: ideo consulit eorum bona opera occultanda. Supra autem loquebatur prelatiis qui sunt in statu perfecti omnis: propter quod non est estimandum quod de facili feratur in vanam gloriam. Iohannes dixit eorum opera in publico feda ad aliorum edificationem. Sic luceat lux vestra et supra dictum est. Aliquid enim bene est consulendum viris perfectis de quorum securitate confiditur quod non est consulendum imperfectis et parulis de quorum debilitate timetur. a. Amen dico vobis. i. et firmiter et fideliter assero. b. Receptum mercedem suam. Ex quo enim iterum scribit ad homines istos: non est aliquid a deo iuste expectandum. c. Cum ergo et c.) Applicat in speciali: et excludit intentionem vane glorie ab operibus misericordie dicens. Cum ergo facis elemosynam noli tuba canere ante te. hoc est ad laudem hominum manifestare. Ad cuius intellectum sciendum quod apud iudeos utebantur tubis. sicut apud catholicos campanis: et ideo sicut videmus quod sicut in aliquibus locis pulsatur campana pro elemosyna accipienda: ita apud iudeos. et ad hoc faciendus utebantur tuba. sed hypocrite non faciebant hoc principaliter propter pauperum vocationem: sed magis ad propulsum ostentationem: ut patet in littera cuius dicit. Ut honorificent et c. Rationem autem prohibitoris addit. Amen dico vobis. Modum autem praeuenientem faciendi elemosynas subdit: cum dicit. d. Te autem faciente.) Modus loquen-

ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum: qui in celis est. Cum ergo facis elemosynam noli tuba canere ante te: sicut hypocrite faciunt in synagogis et in vicis ut honorificentur ab hominibus.

di est et quando sit aliquid secreta per hoc inuenies quod talia sunt facienda propter deum tantum: unde subditur. e. Et pater tuus. scilicet. deus qui est pater omnium per creationem et iustorum: per gratie adoptionem.

bus. Amen dico vobis. b. Receperunt mercedem suam: te autem faciente elemosynam: nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: ut sit elemosyna tua in abscondito. Et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.

Expositio moralis.

O Iliges primum tuum et odio habebis inimicum tuum.

Secundum Augustinum: Inimicus iste dyabolus intelligendus est qui precisus est totaliter a dei consortio et sanctorum homo viator: quantumcumque malus potest ad deum reuerti. ideo diligendus est ex charitate propter quod subditur. Diligite inimicos vestros et c. et quoniam valde difficile est in bonis operibus patienter factis vanam gloriam totaliter evitare. Iohannes subdit. (Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus et c.) Et illud quod sequitur. Cum facis elemosynam noli tuba canere ante te. Crisostomus. Si bonorum que facis vis inspectores habere: ecce habes non solum angelos et archangelos: sed etiam deum vniuersorum.

Questio fratris Antonij betotini. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus et c. Matth. v. ca.

Pro quibus verbis merito queritur. Utrum gloria boni operis possit haberi sine peccato. Ad quod respondet ex sententia sancti Thome. scilicet. secunda secundae. q. cxxxij. ar. j. et ij. Et operandi. iij. li. prima parte. secunda distinctio. ij. quod appetitus glorie alicuius boni operis: non est aliquid vitiosum. Nam gloria claritatem quandam significat. unde glorificari: idem est quod clarificari. Claritas autem ut Augustinus super Iohannem ait. et rectorem quendam habet et manifestationem.

Sabbato post cinerum.

stationem: Et ideo nomen glorie pro-
prie manifestationem importat alicuius
qd apud homines & cor videtur: siue illis
sit bonum corporale siue spirituale. Hinc
Mat. v. ca. scriptum est. Luceat lux v-

stra coraz ho-
minibus vt
videant v-

Sabbato post diem
cinerum Euangel.
Mar. vi.
In illo
tempo-
re. Luz
sero eet
factum
erat nauis in medio
mari & iesus solus i
terra. Et vidit disci-
pulos suos laboran-
tes in remigando.
Erat eni ventus co-
trari⁹ eis & circa q^r
tam vigiliis noctis

dicif. Elevato est cor tuum & dixisti. De
ego sum: sic qdem qrentem gloria Apo-
stolus ad corinthi. iij. ca. reprehendit di-
cens. Quid habes qd no accepisti. si aut
accepisti qd glaris quasi non accepis.
Alio modo ex parte eius a quo quis glo-
riam querit: puta hominis cuius iudiciu
no est certum. Nam de plerisq sic gloria
querentibus Joanis. xij. ca. dicif. Dilexe-
runt magis gloriam hominum: q^m gloria
dei. Ultimo modo ex parte finis quonia
qui gloriam appetit non in debitum finē
ad honorem dei. s. gloriari non pretedit.
Iecirco Hieremi. ix. ca. scribitur. No glo-
rietur sapiens in sapientia sua nec fortis
in fortitudine sua. nec dives in divitijs
suis. Sed in hoc gloriatur qui gloriatur sci-
re se nosse me. Et Hieronymus ad nepo-
titanum scribens ait: Lave ne hominu ru-
musculem aucupis ne in offensam dei po-
pulozum laudes commutes: si adhuc in-
quit Apostolus hominibus placerem xpi

servus non essem: & finit placere homini-
bus: qui christi servus factus est: per bo-
nam & malam famam: a dextris & a fini-
stris christi miles graditur: nec laude ex-
tollitur: nec vituperatione frangitur: no

venit ad eos ambu-
las sup mare: & vo-
lebat preterire eos^a
At illi vt viderut eu
ambulante supra ma-
re putaverut fantas-
ma esse: & exclama-
verunt. Omnes eni
eum viderunt: & co-
turbati sunt. Et sta-
tim loquutus est cu
eis: & dixit illis. Co-
fidite. Ego sum no-
lite timere. Et ascē-
dit ad illos in nauis
& cessavit ventus.

riaca ambitioe circumdari. Hinc & pen-
det euangelium: inde lex & prophete. Fi-
delis mecum lector intelligis quid tace-
am: & quid magis tacendo loquor: tot
regule: quot species gloriarum: quanto
melius erat hoc non corpore sed in cor-
de habere fautorem non aspectus homi-
num. Hinc dominus ait: Attendite ne in
stilitiam vestram faciatis corā hominib⁹.

Expósito literalis.

Atlebat preterire eos) eo modo
sicut post resurrectionem suaz, am-
bulans cum duobus discipulis suis eun-
tibus in emaus finxit se longius ire vt ha-
beretur Luce ultimo capitulo. Nec tamen
fuit ibi aliqua duplicitas seu falsitas: se-
cundum quod dicit beatus Gregorius.
hoc enim fecit vt sic se ostenderet eis ex-
terius qualis apud eos erat in mentib⁹
eorum interius. Erant eniz dubij in fide

diuitijs tuer:
non contra-
hitur pauper-
tate & leta
temnit & tri-
sta: per dies
sol non viet
eum: neque
luna per no-
ctem. Nolo
te orare i an-
gulis platea-
rum: ne re-
ctum iter p-
cum tuarum
frangat au-
ra popularis
nolo te dila-
tare simbul-
as & ostēui
habere phila-
teriam & co-
scientia repu-
gnante ppa-

Sabbato añ inuocauit

Resurrectionis xpi & tardi ad credendū
ut ibidem dicitur. Et propter hoc dubiū
erant aliquantulum elongati a veritate:
Et ideo apparuit eis in peregrina effigie
& finxit se longius ire: quia tales appari-
tiones sunt

communis s'm
dispositiones
interiore ipo-
rum quibus
sunt. & eodē
modo dicit
hic q' vole-
bat preteri-
re eos: quia
erant parue
fidei: s'm qd
dicitur in te-
xtu: quia pu-
rabant fan-
tasma esse: &
tamen iaz vi-
derant tanta
miracula eū
fecisse q' cre-
dere debebat
ipsum super aquas posse ambulare.

a. Cumq' egressi essent ex nauī continuo
cognouerunt eum). s. illi ex terra Bene-
sareth: qui per famam quam audierant
& miracula que aliqui eorum viderant
cognouerunt q' ille erat qui infirmos
curabat & miracula alia faciebat: & ideo
subditur.

b. Et percurrentes vniuersam regionē
illam) Quia geraseni miserunt per ciui-
tates ad hoc q' adducerentur infirmi ad
pntiam xpi vt simbulam vestimenti eius
tangerent. Iudei enim erant distincti ab
alijs gentibus non solum in lege sed etiā
in habitu: quia numeri. xv. cap. precipi-
tur q' facerent simbulas in angulis pal-
lorum. Et talem habitum portabat xpi-
stus sicut & legem seruauit: & ad tactum
huiusmodi simbularū curabant infirmi.

Expōitio moralis eiusdē euangeliij.

Erat nanis in medio mari) Nans ē
est corpus humanum in quo scdm
Platonicos anima est sicut nauis in na-

ui que fluctibus passionum ire & concu-
piscencie que sunt in organis corporali-
bus frequenter impellitur & aliquando
periclitatur: nam motus passionis aliqñ
subvertit iudicium rationis. (Sed quar-

ta vigilia) q'
terminat in
luce maturi-
na christus
venit: q' dū
mens ad su-
perni lumi-
nis claritatē
oculos erigit
passionis im-
petus conge-
scit & tūc fit
applicatō ad
terram Be-
nesareth id-
est generatōis
auraz p' quā
significat spi-
ritus aure le-
uis: vbi ē co-
minus .ij.

Regō. xix. & sanant infirmi a languore
peccati.

Questio fratris Antonij becontini.

Cum esset sero factū. Erat nauis in me-
dio mari &c. Matth. vj. ca. Super quib'
queritur. **Q**uid sit vana gloria & an
sit peccatū mortale. Ad qd breuiter rñde-
tur ex snia duradi lib. j. pte. xij. di. ij. Qd
vana gl'ia s'm Hieronymū est inordinā-
tus animi motus quo aliq' ppriā exide-
rat excellentiam vt alios honore prece-
lat. Qui quidem appetitus si a deo inor-
dinatur vt inde cōtemptus dei vel proxi-
mi sequatur: mortale peccatum est. Un-
de Hiero. ad Antonium monachū scri-
bens ait. Iudaicus ppl's pmas sibi cathe-
dras & salutationes in foro vendicans
deputato antea in scillam ficule gentili po-
pulo succedente deletus est. Cōtra sophi-
stas quosq' seculi: & sapientes mudi pesca-
tor mittitur: cuius rei cā scriptura ait.
Superbis deus resistit: humilibus autem
dat gratiam. Vnde frater quale malū sit
q' aduersariū h'z ceum: ob qd in euangelio
phariseus arrogans spernitur & humili-

his pōb
dicere
modicu
stine re
in quā
cunt ut
pōta. l.
esset sero
cum eo

Expō
litterali
sola p

Apō
los i pa
sola su
officio
pōtis
marum
ram qre
hie comm
dans mū
sternz ne
testamē
sequēter
tatur ad
cūonem
bitas pō
es ptes. m
rali in fct
molta pō
mar. a
cipiat)
e ad con
quod hū
cum rec
sanitas n
dicere. s
stacide
paratus
b. dñe
pōe acc
grane.
hidelum
e. Er
est salu
opatu
do ad q
stament

Dominica prima quadragesime

his publicanus audir. hec ille. Ideoq
dicere possumus q ventus vae glorie nō
modicum contrarius est navi idest chri/
stiane religioni que est in medio mari. i.
in quassatione huius miseri seculi vt di/
cunt verba p
posita. s. cum
esset sero fa/
ctum 2c.

Expositio
litteralis epi
stole Pauli.

Apostolus

in hac epi
stola fungit
officio tri
pastoris ani
marum cu
ram geren
tis: comen
dans mini
steris novi
testamēti: cō
sequēter hor
tatur ad exe
cutionem 2c

bitas huius ministerij. Et diuiditur in du
as ptes. in pma hortat in quodam gene
rali. in scda explicat magis in spali. ibi in
multa patientia. Circa pma dicit. Hortamur.
a Ne inuacuum gratiam dei re
cipiatis) que dat ad bñ viuendū in pñti
2 ad consequendū grām in futuro: ppf
quod hunc effectū nō cōsequitur si inua
cuum recipiatur: sicut medicina ad quā
sanitas nō sequit. Sed qz posset aliquis
dicere. Recipere gratiā nō est in mea pote
state: ideo hoc remouet rñdens q deus
paratus est dare auctoritate scripture di.

b Alit eni). s. deus Isai. xlix. ca. c Te
pore accepto). i. tpe noue legis qd est tps
gratie. d Exaudiui te) quia ofones
fidelium exaudibiles sunt per xpm.

e Et in die salutis). i. tpe xpi q opatus
est salutē in medio terre. f Adiuui te)
opa tua pficiendo 2 ad gloriam pduce
do ad quam nō intrabat tēpore veteris te
stamenti. g Ecce nunc tps acceptabi

le 2c. Hoc dicit apłs applicando aneto
ritatē Isai. ad xpi tps: 2 pz ex deā snla.
h Nemini dantes vllam offensionem)
idest scandalum ex dictis vel factis mi
nus rectis. i Ut nō vitupet misterij

Ecce nunc tempus
acceptabile: Ecce nē
dies salutis. Memi
ni dantes vllam of
fensionem^b vt nō vi
tuperetur ministeri
um nostrum. Sz in
omnibus^k exhibea
mus nosmetipsosⁱ si
cut dei ministros.
In multa paciētia^m
in tribulationibusⁿ
in necessitatib^o: in
āgustijs: p^p i plagijs^q
in carcerib^o: i sediti
onibus: i laborib^o

fit vtendū grā collata in exteriori puer
satione. Circa qd tria facit: sm qd in tri
bus sancta puerfatio pñst. Primus est
tollerantia malorum. Scdm operatio bo
norū. ibi. in castitate. Tertū opatio isto
rum 2 illoz. ibi. p arma iustine Circa p
mū sciendum q in malis pene toleran
dis. pmo patientia est necessaria: ideo di
cit. (In multa patientia) 2 dicit multa p
pter multitudinem maloz supacientius
n In tribulationibus) ex aduersarioz
persecutione. o In necessitatibus) ex
defectu necessarioz vite. p In āgu
stijs) ex euadendi difficultate seu impos
sibilitate. q In plagis) nobis illatis
in corpore. r In carceribus) ne posse
mus ad predicādū discurrē. s In se
ditionibus) pira nōa moris ab aduersa
rijs veritatis. t In laboribus opan
do pprijs mñibus qd fecit apostolus apd
couthios vt questum falsis Apostolis
precluderet.

nostrū) qā
mala subdi
torz redūdat
in vituperiū
prelatorum.
k Sed in
oibus). s. p
tinētibz ad
salutem.

i Exhibea
mus nosmet
ipsos: sicut
dei ministros)
ipi xpo nos
quantū pos
sumus pfor
mando.

m In mul
ta paciētia)
Dic pñr ex
plicat suā ex
hortationē i
speciali 2 de
clarat qualē

Dominica

a In vigilijs) pp instantiam orationis
b In ieiunijs) aliquando volutarie as-
 sumptis ad repressionem carnis: et alio-
 rum edificationem: et aliquando ex cibi
 defectibus patienter tolleratis.

c In casti-
 tate) hic con-
 sequenter po-
 nit ea que p-
 tinet ad op-
 rationem bo-
 norum: in q-
 bus p-rio fut
 que pertinet
 ad operatio-
 nem cordis
 et quantum
 ad hoc dicit.
c In casti-
 tate) que di-
 cit puritates

in vigilijs: ^a in ieiu-
 nijs ^b in castitate: in
 scientia: in longani-
 mitate: in suauita-
 te: in spiritu sancto
 in charitate non fi-
 cta: in vbo veritatis ^b
 in virtute dei per ar-
 ma iustitie: ^a dextris
 et a sinistris: ^p glori-

mentis redudant in corpore.

d In scientia) quantum ad cognitio-
 nem diuinorum et humanorum ad salu-
 tem necessarium.

e In longanimitate) patienter expecta-
 do diuina promissa.

f In suauitate) que facit hominem dulce
 et suauem p-imo verbo et facto: ex gratie
 abundantia ideo subditur.

g In spiritu scō in charitate non ficta)
 contra hypocritas.

h In vbo veritatis) hic psequenter tan-
 git pfectionē oris dicens. In vbo verita-
 tis) predicando et cum omnibus com-
 munitur loquendo: et pfectōz operis.

i In virtute dei) opera meritoria facie-
 do: et doctrinā miraculis confirmando.
k Per arma iustitie a dextris) hic con-
 sequenter ostendit qualiter vtendum sit
 gra diuinitus collata in comparatiōe bo-
 norum et malorum. i. inter huius mun-
 di prospera et aduersa nō cedere a recti-
 tudine: prospera aut et aduersa tria respi-
 ciunt. s. superbia vite: concupiscentiam
 carnis: et concupiscentiam oculorū: iō ostē-
 dit propositum pmo in primo: secūdo in
 secundo ibi. quasi morientes: tertio i ter-
 tio ibi. quasi egentes. Omnia ista tamen
 pertinent ad veritatem iustitie cōlter acce-
 pte iō dicit. (Per arma iustitie a dextris)

idest ne in prosperis per superbiam eleue-
 mur. l. Et a sinistris) vt aduersis a vir-
 tute nō deiciamur. et sifr intelligendum
 est in sequentibus cum dicitur.

m Per gloriam et ignobilitatem) ali-
 quā apli fue-
 runt ab ho-
 minibus re-
 putati valde
 gloriōsi sicut di-
 citur actus
 xiiij. q. lica-
 niste paulo et
 barnabē w-
 lebant tanq-
 dijs sacrifici-
 re. Et alibi
 i carcerati fu-
 erunt vt vi-
 les et abiecti
 sicut p3 ex eo

dem l.

n Per infamiam et bonam famam) qz
 ab aliquibus dicebantur magi et decep-
 tores: et ab alijs veritatis predicatorum:
 et ad idem p-inent qd subdit. o Ut
 seductores) reputati sumus a multis.
p Et veraces) ab alijs. q. Sicut qui
 ignoti). i. reprobati a malis. r. Et co-
 gniti). i. approbati a bonis: et tñ in istis p-
 speris et aduersis sic apli se habuerunt q-
 non recedebant a virtute per superbiam
 eleuati nec per pusillanimitates deieci.

s Quasi morientes) hic consequenter
 ponit ea que pertinent ad concupiscenti-
 am carnis et sunt tria. primum est vita q
 maxime concupiscitur. et quantum ad
 hoc dicit. Quasi morientes) idest pericu-
 lis mortis expositi.

t Et ecce viuimus) deo per fidem et gra-
 tiam iustificati. secundū est incolumitas
 vite et q-ntum ad hoc dicit. v. Ut casti-
 gati et nō mortificati). q. di. l3 a deo p fla-
 gella castigemur: tñ a morte p eum eripi-
 mur. tertium qd concupiscit in vita pñti et
 iocunditas et quātū ad hoc dicit.

x Quasi tristes semper autē gaudētes)
 idest qñs in his q pñt ad carnē pati-
 mur afflictionem: tamen per spūm malo-
 rem psequimur mētis p-solationem: s3 il-
 lud actū. v. ca. Ibant apli gaudentes a
 conspectu concilij: qm digni habiti sunt

prima quadragesime

pro noie iesu cōtūmēlia pati. Sicut egētes hic psequenter ponit ea q̄ pertinent ad concupiscentiam oculoꝝ.

a Sicut egētes .i. victuꝝ z vestitū ab alijs mendicantes. b Multos autē locupletan-

tes .i. bona spūalia ip̄s cōmunican- tes: que tan- to sunt meli- ora quāto q̄ sunt anime corporalibꝫ preferuntur.

c Tanq̄nihil habētes) naz apli oia temporalia ppter xpm di- miserunt.

Matth. xix.

ca. Ecce nos reliquimꝫ oia z secuti sumꝫ te. d Et oia possidētes) quia vivebat xpo z nō sibi ip̄s. Oia autē erant christo subiecta Matthe. vlti. Data est mihi ois potestas in celo z in terra: ppter qd̄ apo- stolū reputabant oia subiecta sibi: in cuius signum insensibiles creature obedie- bant eis ad nutū. Notandū autē qd̄ apls in pmissis vario mō loquū ponēdo bo- num tpale contra spirituale: nam in tpa- libꝫ addit dictionē conditionālē scilz quasi vel tanq̄: vel sicut: aut huiusmodi nō aut in spūalibus: q̄ tpalia nō habēt rationē boni vel mali scdm veritatem sed tm scdm hominū apparentiā z exi- stimationem: spūalia vero scdm veri- tatem.

Expositio literalis.

e In illo tpe. Ductus est iesus in de- sertū). Sic ostendit euāgelista in christo veritatem veritatis z humanita- tis ex dēmonis temptatione: z ex sancto- rum angelorū administratione. Et pmo ponitur pūmū: secundo secundū: ibi. tunc reliquit etc. Prima diuidit in tres scdm triplicem tēptationem: z triplicē christi victoriā: scda ibi. Tunc assum- p̄t eum. Tertia ibi: literum assumpsit eum. Prima ergo tēptatio fuit de carnis

concupiscentia. Accepit autē temptator occasionem pmo de hoc tentandi ex esu- rie ipsius christi. Post baptismū enī chri- sti imēdiate ductus est a spiritu) scz san- cto: q̄ humanitas christi erat organum

In illo tpe. Du- ctꝫ ē ie- sus i de- sertū) a spū: vt tētareť a dia- bolo. et cū ieiunassē q̄dragita diebꝫ z q̄ draginta noctibꝫ po- stea esuriť. Et acce- dēs tēptator dixit ei

vt carnem innocentē p nobis macerāz z exemplū fidelibꝫ daret. Et per hoc qd̄ post baptismū talia egit: nobis ostendit qd̄ qui inchoat nouam vitam dz seipsū offerre deo per ieiunium z orationē. se- cultur. g Quadraginta diebus) nō vltra transit vt virtus diuinitatis diabo- lo celaret. Quia Moyses z Elias ielu- nauērunt tot diebus.

h Postea esuriť) per hoc in se z vēr- tatē infirmitatis ostendit: z occasione tēptatori dedit. ideo sequitur.

i Et accedēs tēptator). Ad euidentias huius tēptationis aduertendū quod dia- bolus sciebat p̄dictū per pphetas qd̄ chri- stus futurus erat verus homo z verus deus vt habetur expresse Isai. ix. capit. Parulus natus est nobis: z filius da- tus ē nobis. Ecce vera humanitas: z vo- cabitur nomen eius admirabilis confi- liarius: deus fortis pater futuri seculi p̄- cepe pacis. Ecce manifesta eius diuini- tas: z in pluribus alijs locis idem exp̄i- mitur: quod omitto ppter plixitatem. similiter sciebat tempus natiuitatis xpi esse completum. Tū ppter hebdoma- das Danielis in quibus erat determina- te p̄fixus terminus sui aduentus. Tūz propter translationē regni iudeorū ad

diuinitatis: z iō ad om- nia agenda monebatur instinctu spi- ritus sancti. Hoc igitur motu iuit in desertum lo- cum. scriptus orationi: vt ibi spiritum in oratione offerret pro nobis do pa- tri. f Et cū ieiunassē

c liij

Dominica

Herodem alienigenā: prout fuerat pre-
dictus per Jacob patriarchā. Gen. xlix.
cap. Sed nesciebat certitudinaliter q̄ ie-
sus nazareus esset ipse xp̄s q̄o. talia
fuerant dicta. Verumtū ppter eminenti-

am sanctita-
tis eius & pp
cōpletionem
sp̄is respectu
christi adue-
tus habebat
quādam pie-
tatem: q̄ ipse
esset & ipse
Et iō & hoc
voluit experi-
entia acci-
pere p̄tētiō-
nem: q̄ tēta-
re est accipe
experiētia de
aliquo qd̄
ignotatur.

Intendebat ēt vltim⁹ per hanc tētationē
inducere eū ad peccatū si inueniret pur⁹
homo. Sed neutrum obtinuit vt patebit.
Bicit igitur tentando.

a Si filius dei es). f. naturalis & p con-
sequens ei equalis in potestate.

b Dic vt lapides &c). Luce. iij. cap. dī
Dic lapidi huic &c. & idem est: q̄ singu-
lare includitur in plurali: & ideo demon-
strauit plures lapides necessario demon-
strauit & vnus. Vel aliter dicendū: quod
Lucas accipit singulare pro plurali. Si-
cut accipitur Exo. viij. Venit musca gra-
uissima in domo Pharaonis idest mul-
titudine muscarum.

c Qui respondēs dixit). Sic respōdit
christus q̄ nec diuinitatē ei⁹ poterat ppē-
dere nec ipsuz ad gulam inducere dicens.

d Scriptum est) Deut. viij. cap.

e Nō in solo pane viuit hō. f. corporali
f Sed in omni verbo &c). quod verū
catur non solum de vita spiritali: sed ēt
de corporali: sicut patet de Moysē qui ie-
iunauit quadraginta diebus & quadra-
ginta noctibus verbo dei spiritaliter &
corporaliter sustentatus.

g Tunc assumpsit eum). Hic scdo tem-
ptat eum de superbia & ad eundem finē

sicut prius. Bicit ergo Mathews. Tunc
assumpsit eum in sanctaz ciuitatem). i.
hierusalē que dicebat sancta q̄ diuino
cultui deputata ppter templū quod erat
ibi: nec erat licitū in lege sacrificare deo
alibi.

h Et statu-

it eum supra
pinaculū tē-
pli) Itud pī
naculū erat
templi tectū
quod erat de
super planū
sicut fiebant
tunc domus
Palestinorū
Erat enī in
tentio demo-
nis illuc enī
portantis vt
a populo ci-
uitatis ipse ie-

sus quasi volare videret: & sic in vanam
gloriam ferretur. Sed diuina virtute se-
cit q̄ nullus enī vidit: q̄ in potestate ei⁹
erat videri & non videri.

i Et dixit ei). Si filius dei es mitte te de-
orsum) quasi dicat virtute pp̄ia poteo
sine periculo: & etiā ppter ministeriū an-
gelorū tibi seruientium.

k Scriptū est enī) de te. f. in psal (Quia
angelis suis mandauit de te &c.

l At illi iesus). Sic respōdit ei per scri-
pturam quod totaliter euacuat eius ten-
tationem.

m Non temptabis &c). Deuter. vij. cap.
Tentare enim deum est querere experi-
mentum de dei virtute absq̄ inuitabili
necessitate & hoc est peccatū: q̄ quicun-
q̄ habet homo aliquid qd̄ potest facere
scdm vlam humanā ad euadendū peri-
culum: non debet illud omittere queren-
do diuinū experimentū: & ppter hoc p-
batio ferri candēdis & monomachle tā-
q̄ illicita phibentur in iure. Per hoc er-
go respondet iesus diabolo tentanti ip-
sum: q̄ cum posset de pinaculo templi
descendere per viam humanā scilz per
gradus ad hoc factos in templo. nō de-
bebat per alium locū descendere: q̄ hoc

prima quadragesime

esset deum tentare.

a Iterum assumpsit eum diabolus. Dic tertio tentat eum de concupiscentia oculorum seu auaritia: q̄ posuit eum in montem excelsum. Quis autem fuit iste mons nō no-

minatur nec multū refert ad ppositū.

b Et ostendit ei omnia regna mundi. Non sic est intelligendum: q̄ ex illo loco posuit omnia regna: et omnes ciuitates de-

terminate videri: sed ostēdo diuersas partes orbis dixit ei. Tale regnum est in tali situ: et tale in tali enarrādo in breuibz magnitudinē et gloriāz illoz regnorum: et ideo ostensio fuit magis ad auditum q̄ ad visum: quo facto (dixit ei.

c Nec omnia tibi dabo). Ex hoc loco et alijs similibz dixerunt manichei: q̄ diabolus est dominus istorum corporaliū inferiorū: sicut factor et creator eorum: sed hoc patet manifeste falsūz. Beneficis pmo vbi describitur facta a deo. et ideo dicendum q̄ diabolus mentiebatur: q̄ mendax est et pater mendatij: vt habetur Joannis. viij. capitu. Creature enim corporales non sunt in potestate ipsius nisi quantū sibi permittitur a deo. sequitur.

d Uade sathana. Hic increpauit eum et non supra: ad ostendendum: q̄ pprias iniurias debet homo portare: sed dei in iniuriam nullo modo tollerare: hoc autē maxime fit: quando cultus debitus deo impeditur diabolo: quod diabolus facere suggererat. Et ideo hanc veritatem per scripturā confirmat. Deutro. xj. cap. e. Dñm deum tuū adorabis et c). adoratione. s. latrie: que soli deo debetur homines autē venerari possunt veneratio- ne dulie.

f Tunc reliquit eum. Hic ostenditur

eius diuinitas ex ministerio sanctorū angelorūz reliquerant enī angeli ipsum iesum ad tempus vt diuinitas eius diabolū magis lateret: et conuenientius locū tentandi haberet et vt victoria ipsi xp̄i

dixit ei iesus. Uade sathana. Scripturū est enim. Deum tuū adorabis et illi soli seruiēs. Tunc reliquit eum diabolus et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei.

ppriū fui. Ex quo apparet diuinitas christi q̄ nulla natura est supra angelicā nisi diuina.

Expositio moralis.

Ductus est iesus in desertū. Per hoc insinuat q̄ aggrediens desertum penitentie: fortius temptat ab hoste ecclesiastici. v. cap. Fili accedens ad seruitutem dei sta in iusticia et timore et ppara animā tuā ad tēptationē. i. ad resistēdūz tēptationi que iminet tibi. Illos enī de fortius temptari permittit quos fortiores esse cognosci. j. Cor. x. cap. Fidelis autē deus est qui nō patietur vos temptari supra id quod potestis. per hoc autē q̄ iesus tēptari voluit triplici tēptatiōe ostendit q̄ quis tēptatio vel est a carne vel a mundo: vel ab hoste: diabolus tñ vitur aliquādo carne et mūdo tēptationes eoz accendēdo.

Questio fr̄is Antonij betontini super idē euāgeliū. Nō i solo pane viuit hō et c. Math. iij. ca. Sup qbus verbis merito q̄rit. Utrum gulositas q̄libet ieiunio fr̄gat et destruat. Cui q̄oni ex snia doctozia nfi Ric. sup di. xv. iij. li. sniaz. art. vj. respondet sic dicentia ieiunio qd obseruaf ppls xp̄ianna obligat triplex est. Quop pmo dī ieiunio cuiuscūq̄ secti iniquitatis et neque. Unde br̄s Aug. sup Joānez. et

excellētiore apparerz: ex hoc quod solus ipsum de uinceret. Et ideo victo tēptatore et p confusiōe recedente.

g Accesserunt angeli et ministrabant ei) sicut vero domo

Dominica .i. quadragesime

notatur a Gratiano & consecra. distin.
quinta. capitu. Ieiunium. taliter inquit
Ieiunium magnus & generale est absti-
nere ab iniquitatib⁹ & ab illicitis volu-
ptatibus seculi quod est perfectū ieiunium
Nam vt Hieronymus ait. Tunc precla-
ra est abstinencia corporis. cum animus
ieiunat a vitis. Quid enim prodest cor-
pus attenuare abstinencia cum animus
intumescit superbia. Unde Isidorus ait.
Qui a cibis abstinent: & mala agunt &
mones imitantur quibus esca semp ab-
est: & culpa semper adest. ideo dominus
per Isai. lv. iij. capitu. dicit. Nōne hoc est
magis ieiunium quod elegi: dissolue col-
ligationes impietatis idest peccata quo-
rum velut annuloꝝ catenarum vnū ad
aliud trahit. Et q^z quot homo habet ge-
nera peccatorum tot retinet eorūz diuer-
sas fasciculoꝝ ideo additur. Solue fa-
sciculos depilmentes: & q^z sensus interi-
orē & exteriores peccatis confringunt
iccirco subinfertur. Dimitte eos qui cō-
fracti sunt liberos. hoc quippe ieiunium
per quodlibet peccatum mortale frangi-
tur. Aliud ieiunium dicitur virtutis absti-
nencia: de quo Hieronymus ad Beme-
triam virginem ait. Sint tibi quotidi-
ana ieiunia & refectio satietatem fugiens
nihil pdest tibi biduo vel triduo trans-
misso vacuum portare ventrem: si pari-
ter obstruatur. Quod dictum in eadem
distinctione & rectorum a Gratiano po-
nitur. Contradicit huic ieiunio multa
& quibus in sermone q^zdragesime Ber-
nardus ait. Si sola gula peccauit: sola
ieiunet si autem peccauerit cetera mem-
bra cur non ieiunet & ipsa. Et infra sub-
dit. Ieiunet oculus a curiosis aspectib⁹.
Auris a fabulis & rumoribus. Ieiunet
lingua a detractione & murmuratione.
Ieiunet manus a malis operibus. Ieiunet
anima a vitis. Contradiciunt insup
huic ieiunio multa alia & perfectione si-
cut ad vxores accedere teste Ambrosio
dicente. Nullus omnino in quadragesi-
ma vxori sue ante octauas pasce iunga-
tur. Sic ppheta Joel. ij. cap. ait. Egredi-
atur sponsa de cubili suo: & sponsa de
thalāo suo: lz ipsi nullo modo duci hoc
tempe possint: sicut in cap. Capellanus:

extra & feriis dicit. Debita repetere ve-
nationib⁹ intendere choreas agere: & hu-
iusmodi: que oia causa breuitatis omi-
to cum & eis in opere & penitētia lati⁹ p-
tractur. Ultimū ieiunium dicitur sancte ma-
tris ecclesie: quod frangit nō solum per
gulositatē que est peccatū mortale inq^z-
tum hoc ieiunium includit illud: q^z est
virtutis abstinentie: sed etiam per gulo-
sitatē: que est contra statutū ecclesie: q^z
quinq^z modis operat. De quibus Bre.
in expositione beati Job: & notatur a
Gratiano & consecra. distin. v. cap. Quinq^z
modis: taliter inquit. Quinq^z modis
nos gule vitium temptat. Aliq^z nanq^z
indigentē tempa preuenit. Aliq^z cibos
lauciores querit. Aliquādo que sument-
da sunt procurari accuratius expetit.
Aliquando autem & qualitas ciborum
& tempus congruit: sed in ipsa q^zritate su-
mendi mensuram refectionis excedit.
Nonnūq^z abiectum est q^z desiderat: & ta-
men ipso estu inmensū & desiderij & eteri⁹ pec-
cat. Et ex his colligi potest: q^z in ieiunio
omnis gula & pfectione vitanda est: lz
non nisi mortalis & necessitate. Naz co-
dice & legibus lege. Nō dubium dicitur.
Non dubiū est enim in legē cōmittere: q^z
verba legis amplexus contra legis nū-
tur voluntatē. Igif ad tale vitium enitā-
dum in verbis istis dicitur. Non in solo
pane: idest in quocūq^z cibo corporali vi-
uit homo: sed in omni verbo quod pec-
cat de ore dei.

¶ Alia questio eiusdem fratris Antonij
super idem euange. Nō in solo pane vi-
uit homo. In quib⁹ verbis querit.

¶ Utrūq^z gula sit grauissimū peccatū. Ad
cuius euidentias sciendū est scdm doctri-
nam sancti Tho. scda scde q. c. lviij. art.
iij. Quod peccatum vel grauitas pec-
cati tripliciter considerari potest. Prio
quidem & pncipaliter scdm materiam
in qua peccatur & huiusmodi conside-
ratione peccata que sunt circa res diui-
nas maxima reputant. Secundo nanq^z
modo ex parte peccantis: & scdm hec
aliqua peccata leuia sunt. Ultimo ex p-
te effectus consequētiā: licet igitur pecca-
tum gule nō sit maximū pmo modo cus
sit circa ea que ad sustentationē corpis

Feria. ij. post Inuocauit

spectare noscunt: neq; scdo modo: quia tunc magis alleuiat q; aggrauat. Tuz ppter necessitatē ciboz: tuz ppter difficultatem discernendi & moderandi id qd in talibus puenit: tamen ultimo modo ex

Feria. ij. post primā dñicaz quadragesime euangelium Math. xxv. cap.

In illo tpe. Dixit ih̄s discipulis suis

Lum venerit filius hoīs^a in maiestate sua^b: & oēs angeli eius cū eo^c: tunc se debet super sedē maiestatis sue^d: & con

gregabunt ante eū omnes gētes^e: & se parabit eos ab inuicem^f: sicut pastor se gregat oues ab heidis^g. Et statuet quidem oues a dextris suis^h. Hedos autē a sinistrisⁱ. Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt^k. Venite bñdicti patris mei: possidete paratum vobis regnum a constitutōe mundi^m. & suruiⁿ

tu apparuit in forma passibili & iſirma. c. Et oēs angeli eius cū eo). Tum. ppter honore iudicis: tū ppter executionē iudicij: q; ministerio sanctorū angeloz deducēt electi ad celū: p malos angelos re-

probi trahēt ad infernum.

d. Tunc se debet sup se dez maiestatis sue) per hoc significat potestatem iudicariam que data est xpo hominib; Et cōgregabunt ante eum oēs gētes) q; nulli tunc poterit latere.

f. Et separat eos ab inuicē) q; iusticia cuiuslib; & malicia apparebit oib;

manifestet talis distinctio vocal separatio & cum hoc forte distinguēt scdm litum g. Sicut pastor segregat oues ab heidis). Per oues intelligunt iusti pp eoz innocentia: per hedos reprobi ppter eorum nequitia. Hedus enim qñ crescit est aial fetidum & luxuriosus: vnde & in lege hircus offerebat p peccato pncipis: vt habet Leuiti. iij. cap.

h. Et statuet quidē oues a dextris). i. in portiorib; bonis: q; scilicet trāsserent ad gloriam. i. Hedos autē a sinistris) q; mali dimittent ad penā: vel q; forte sic erūt dispositi sūm sitū in iudicio: q; dextera locus est honorabilior: & iō puenit electis. k. Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt. Venite bñdicti pīs mei). i. a patre meo. l. Possidete). i. eterna tenete m. Paratum vobis regnū a constitutōe mundi) q; a pncipio mundi factus est celum empirium quod est locus beatorum. n. & surui &c). Dicunt

Expositio literalis.
a. Cum autē venerit fili^{us} hoīs). Hic ponit tertia pabola q; ptinet ad actiuos: ad quos ptinet se exercere i actibus misericordie: p quo exercitio remūerabunt: & sistentes autē a talibus condēnabuntur. Dicit ergo. a. Cum autē venerit fili^{us} hoīs) licet enī idē sit filius dei & hoīs: facit ih̄s mentionē & filio hoīs q; i forma humana venit ad iudicium.
b. In maiestate sua) q; tūc appebit in forma hoīs gloriosa qui in pmo aduē

Seria .ii.

sex opera misericordie que sunt necessaria ex parte corporis: et intelligit per hoc septimum quod est sepelire mortuos. Sufficientia autem istorum hoc modo accipitur: quia homo in vita presenti primo indiget ex

parte corporis alimentum sine quo non potest esse: et hoc alimentum est duplex. Unum est calidum et siccum. Et hoc vocat cibum et siccum opus misericordie est pascere esurientem: unde dicit philosophus per .ij. d. anima. Quod esurientis est appetitus calidus et siccus. Et alius est alimentum

frigidum et humidum: et illud vocatur potus. Et sic secundum opus misericordie est portare sitientem: et sic dicitur .ij. de anima: quod si sitis est appetitus frigidi et humidum. Secundum indiget tegumento sine quo non potest bene esse: et in dumento et domicilio: in quo possit requiescere: et sic est duplex opus misericordie scilicet vestire nudum: et colligere vel recipere hospitem. Tertio indiget post vitam istam sepultura et sic ponitur quintum opus misericordie scilicet sepelire mortuos. Ista autem quinque predicta sunt omnibus communia: alia sunt duo opera misericordie que impediunt alicui ex alio accidente superveniente ut si alii quis incurrit infirmitatem vel capiat ab hostibus: et sic accipiunt duo opera que sunt visitare infirmum: et redimere captivum: et nomine redemptionis intelligitur omne beneficium eis impensum. Ista autem septem opera misericordie habentur in uno versu. Visito: poto: cibo: redimo: te go: colligo: condo: et patet sententia ex predictis. Ista autem septem imperfecta Christi fidelibus propter Christum sibi reputat totum factum: quia

fideles sunt membra eius: et contrario fidelibus denegata: sibi reputat denegari: propter quod facientibus opera misericordie reddit vitam eternam: denegantibus autem penam: ex istis patet littera.

enim et dedistis mihi manducare. Sitiui et dedistis mihi bibere. Hospes eram et collegistis me. Nudus et operuistis me. Infirmus: et visitastis me. In carcere eram: et venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes. Domine quando te vidimus esurientem: et pavim?

te: et sicientem et dedimus tibi potum. Quando autem te vidimus hospitem et collegimus te: aut nudum: et cooperuimus te. Tunc quando te vidimus infirmum aut in carcere: et venimus ad te? Et respondens rex dicet illis. Amen dico vobis. Quam diu fecistis unum de his fratri

Expositio moralis.

Quam autem venerit filius hominis in maiestate sua. Hoc etiam potest exponi ad adventum Christi ad iudicium particulare: sicut et pars precedenti. Nam a tempore ascensionis sedet in maiestate ad dexteram dei patris: et angeli sunt cum eo. Deus etiam gentes congregat ante eum: quia nuda et aperta sunt oculis eius omnia. Debitum. Ipse est segregator bonorum ab hominibus: omnium merita et demerita discernendo: et ponit bonos ad dexteram: dando eis gratiam que est arra glorie et per oppositum malos ad sinistram arram glorie negando: et sic dicit bonus (Possu

a Domine quando te vidimus esurientem et cetera. Non est questio procedens ex ignorantia: quia iusti certitudinaliter cognoscunt quod opera misericordie sancta membris Christi reputet fieri et per talibus se certitudinaliter salvari. Et sicut mali sciunt se damnari per contra

post iuocauit

de te paratum vobis regnum) fm q dicitur
Luce. xvj. Regnū dei est intra vos (Esu-
riui) in mēbris meis desiderātib⁹ eucha-
ristiam ⁊ dedistis mihi: vos sacerdotes
bene ministrādo (Sitiui) potum sapien-
tie salutaris

(⁊ dedistis mihi bibē) vos doctores ⁊ p̄dicatores ecclesie (No spes erā) ex clusus a cōi- tate ecclesie (⁊ collegi- stis me) vs pū iudices absoluentes me (Nud⁹) opimēto vir- tutū (⁊ ope- ruistis me) reducendo me ad virtu- tis bonū (In firmus): in- firmitate pas- siois inordi- nate (⁊ visi- tatis me) suppo- rando charitativē (In carcere eram) ligatus prava p̄suetudine (⁊ venistis ad me) solvendū a tali liga- mine. Ecōverso sō dicit malis (Esuriui ⁊ non dedistis mihi manducare) Expo- sitio p̄z ex predictis per negationē colla- tionis dictōz beneficiorū. Et sicut conse- rentes digni sunt p̄mitatione. Ita bene- gantes ⁊ dare potentes punitiōe. Ideo p̄cluditur in fine. (⁊ ibunt hī in suppli- cium eternum.

Questio fratris Antonij betontini su- per euangelio Math. xxv. cap. Ite male dicit in ignē eternū q parat⁹ est diabolo.

In quibus verbis queritur.

Quare pena pravorū eternalis est: cū eorum culpa temporaliter cōmissa sit. Sed hec questio citius soluit⁹: si diuine iu- sticie ratio equo animo pensat⁹. Nam ⁊ doctores sancti qui hoc instā meditatio-

ne pensarunt tribus rōnibus vt de reli- quis taceam: ad veritatem diuine iusti- cie declarandā vsi sunt. Quarum prima est. In eodē statu in quo homo moris in eodem puni⁹: sed morientis peccatoris

debunt ei ⁊ ipsi di- cētes. Dñe qñ te vi- dimus esurientē: aut sitientē: aut ho- spitem: aut nudum: aut infirmū: aut in carcere: ⁊ non mini- strauim⁹ tibi? Tunc rñdebit illis dicēs. Almen dico vobis q̄diu nō fecistis vni de minoribus his: nec mihi fecistis. Et ibūt hī in suppliciu eternū: iusti aut in vitam eternam.

ditas pctōis ad beneficiendū denotat in q̄cunqz loco ceciderit ibi erit. Ceterū q̄ tomin⁹ bonū ē q pctōres deo p̄ferūt hūc p qd quasi de⁹ ipse deserit: tāto ei ignomi- nia irrogat: cum ergo oē qd est: vel esse pōt in infinitū minus deo sit: infinitā iniu- riam a creatura creator accipit. Nunc Diere. ij. ca. p̄queritur dñs. Ade dereliq- runt pctōres sez fontem aque viue: ⁊ fo- diunt sibi cisternas dissipatas. Et lz oīa cōparatio abusio sit respectu dñi: tñ sz hūanuz modū loquēdi nō parū differūt Fons aque viue qui de⁹ est: quā samari- tane p̄misit dicēns. Qui biberit ex aqua quā dabo ei non sitiet in eternū Joānis iij. ca. Et cisterne dissipate p q̄s res crea- te intelligi pōt ad q̄s deserēdo creatorem pctōres p̄uertunt. Ultima rō ⁊ melior talis sit. Iustus iudex qui cognoscit quo corde pctm̄ p̄mittit: nō tñ min⁹ opus ma- lus in puniēdo p̄siderat: q̄ mentē peccā- tis putemus qd discutiāt. Quotiescunqz

voluntas in infinitum in- uenitur ma- la igit ⁊ in i- finitū existi- matur puni- enda. Dicis eni in ca. Lū voluntate ⁊ extra de snia excoicatiois Voluntas ⁊ ppositum di- stinguūt ma- lesiciū. Nunc Ecclesia. xj. capi. scribit. Si ceciderit ad austrū p quē charita- tis feruor de- signatur: aut ad aquilonē per quē frigi-

Feria .iiij.

igitur in voluntate peccatum reperit to-
tius eum punire disponit: et si semper in
voluntate peccati accedere inueniat sem-
per oportet ut eum puniri diffinitat: et quia
culpa mortali deficiente mala voluntas
semper adest:

quod ei semper
sit peccata neces-
sarium est.
Unde i. iiij.
dialogorum
volumine be-
atus Grego-
rius petro dicen-
ti sibi. Scire
velim quomo-
do iustus sit:
ut culpa que
cum sine pec-
cata est:

sine fine puniatur: peritus respondit dicens
hoc petre recte diceretur: si iustus iudex:
non corda hominum: sed facta pensaret:
iniqui enim ideo cum sine deliquerunt: quia
cum sine vixerunt. nam voluissent utique
sine fine vivere: ut potuissent sine fine pec-
care. Ostendunt enim quia in peccato semper
vivere cupiunt: qui nunquam desinunt pec-
care dum vivunt. Ad magnam ergo ius-
ticiam iudicantis pertinet: ut nunquam care-
ant supplicio: qui in hac vita nunquam volu-
erunt carere peccato.

Expositio litteralis.

a **E**t cum intrasset. Hic ponitur in-
deorum indignatio: quia principes sa-
cerdotum et maiores indignabantur de re-
nerentia christi exhibita: et ideo dicitur.
b Commota est universa civitas: quia semper
malorum dei esse factum totius civitatis dices.
c Quis est hic? quasi dicat. Iste non est
talitatis actantus quod talia deberent sibi ex-
hiberi.
d Populi autem id est simplices et vul-
gares quasi rationem de contrario redder-
tes. e Dicebant: hic est iesus propheta
a nazareth galilee. Et vocant eum pro-
phetam non quicunque sed illum qui di-
ctus fuerat per moysen prophetam Deut.
xviij. capitulo. et replicatur Actuum. viij.

capitulum. Prophetam suscitabit de fratri-
bus vestris et ideo merito debet ho-

norari.
f Et intravit. Hic secundo ostenditur quod lu-
dei fuerunt contemptores divine maiesta-
tis in secundo pa-
tenti: et dicitur
dicitur in duas
quod primo ostē-
ditur christi
divinitas ex
duplici sa-
cto. Secundo
subiungitur in
deorum impu-
gnatio ibi.
Uidentes autem
principes: pri-
ma in duas
sed duplex sa-

crum a christo ostenditur. Secundo ponitur ibi. et ac-
cesserunt ad eum. Ad evidentiam primi pos-
derandum quod principes sacerdotum qui erant
avarum astutias suas diversas conabantur
excolare vel expoliare populum: igitur quod de
longinquis partibus aliqui veniebant in hierusalem
de votivis: quia non erat eis licitum alibi sacrifi-
cium offerre: et non poterant ex tanta longinqua
aialia adducere: et ideo sacerdotes statue-
runt in templo aliquos de sua familia qui ven-
debant in atrijs templi illa que poterant in templo
offerri: ne venientes a longe haberent excu-
sationem cessandi ab oblationibus. Sicut quod
aliqui veniebant ad templum quod non habebant pec-
cuniam unde possent aialia offerenda emere:
ideo sacerdotes statuerunt ibi numularios
qui sub certa cautione pecuniam traderent et
sic nullus excusaret quod possit sacrificium
offerre. Licet enim per illam accommodationem
pecunie non reciperet pecuniam ultra sortem
recipiebant tamen aliqui munera: vel ex-
enia: et sic patet quod peccabant ex secundo quod erat
illicitum. scilicet aliquid recipere ultra sortem qua-
tuncque modicum: et ex loco quod talia exer-
cebant in locis otiosi deputatis: et ideo
christus talia tanquam illicita de templo eiecit:
et in hoc se dominum templi ostendit: et hoc est
quod dicitur hic. f Et intravit iesus in tem-
plum dei templum autem aliqui accipit pro eo pro
domo templi quod dividebatur in duas partes:
una pars vocabatur sanctum ubi erat altaris

endif g n
 ne macha
 in in fap
 nature e vi
 tatur i ber
 in pmo of
 tatur chp
 summas t
 compia fa
 no. Secun
 labmng n
 deap imp
 gnatio ibi
 Chudites
 in capess
 in in vna
 fuy nuply
 m mte et
 mui g cr
 pui g crui
 as conab
 nigit qu
 tualit fac
 tū longu
 otes hanc
 mntia g r
 tuer i tēp
 beret eun
 tū. Silt q
 pēbant p
 eda emm
 simuland
 i adactre
 e facmōs
 i elera son
 era: red c
 fco qd er
 narem qu
 a talia cer
 m: sūdo
 plo epect
 e: e hoc
 edas in tē
 p ppe e
 nna p
 erit alai

Post inuocauit

himiamatis mensa ⁊ candelabū. Alia
pars erat sanctum sanctorū vbi erat ar-
ca testamenti ⁊ duo cherubim illā prē q̄ di-
cebat sc̄m intrabāt quotidie sacerdotes
ad offerēdū incensū ⁊ nulli aliq̄: itra sc̄m
sanctorū so//

lūs sumus?
pontifex itra
bat z semel
in anno. Ali
qn at accipit
templaz lar
ge quedam
platea qdra
ta an tēplaz
clausa muro
z dicebatur
atriū facer //
dotum : ga
ss diuo erat
altare holoz //
causoz. z

vendentes z emen
tes in templo z mē
sas nūmulariorum
z cathedras vendē
tiūz colūbas euertit
Et dixit eis: scriptū
est.^a Dom^o mea do
mus orōnis vocabi
tur.^b Vos at fecistis
illā spelūcā latronū
Et accesserūt^c ad eū
ceci z claudi in tem

illud intra-
bant non solum sacerdotes: sed etiam le-
uite eos adiuuantes in excoꝛatioe hostia-
rum ⁊ ablatioe ⁊ pñibus. Vulgares au-
tem homines illuc nō intrabant: sed ad
hostium illius atriū animalia viua offerre
bāt sacerdotib⁹. Ista autē duo loca nō in-
trauit xp̄s: q̄ nō erat sacerdos nec leui-
ta sed p̄ter ista duo loca erāt adhuc duo
alia loca: vbi homines sub diuo erant in
ofone: ⁊ in vno orabant viri ⁊ in alio
mulieres. ⁊ ista atriū noīe tēplī vocabat
sm qđ scribit Act. iij. ca. Petrus ⁊ Joā-
nes ascēderunt in tēplum ad horā ora-
tionis nonā ⁊ ꝛ hoc dī hic. Et intrauit ihs
in tēplū dei ⁊ eijciebat oēs vēdentes ⁊ c.
¶ Sed queritur hic. Questio.

Quo non resistunt ei. Vicedū q̄ ex oculis eius ⁊ facie exhibat fulgor terrenis eoa ita q̄ nō audebant resistere: sicut in voce sua terruit eos q̄ ueniebāt ad capiendū eū qui cum audierūt ip̄m dicentes. Ego suz abierūt retrosum ⁊ ceciderūt in terraz vt hī Joā. xviij. cap. In voluntate enī xpī erat offdere infirmitatē assumpta ⁊ sue diuinitatis vturē. sequit. a Et dix̄ eis scriptū est) Isai. lvj. b Dom⁹ mea totus orōnis vocabis: vs aūt fecistis illā spelūcam latronū) q̄ nō curabāt de cul/

tu dei: fz magis de excoꝛiatiōe pꝑi ⁊ astu-
tias suas exquisitas vt visum est. Spelū
ca aut latronū dī esse loca vbi spolia q̄
rapiūt ⁊ gregant: ⁊ hoc fecerūt sacerdo-
tes de templo vt visum est.

plo ⁊ sanauit eos.^d
 Videntes autē p̄nci-
 pēs e sacerdotum
 ⁊ scribe miracula q̄
 fecit: ⁊ pueros cla-
 mantes in templo^f
 ⁊ dicentes: Dauid //
 filio Dauid: indi-
 gnati sunt^g ⁊ dixe-
 runt ei: Audis quid
 isti dicunt^h: Iesus
 aut dixit eisⁱ. Aliq̄

habitu non sit regressus per naturā.
d. Et sanauit eos) virtute ppa qđ nō po-
terat facere virtus creata. e. Viden-
tes autē pncipes) Hic pñter ponit contra
xpm iudeoz indignatio: et diuidit in du-
as partes. qz primo ex indignatiōe ipu-
gnant eius famā. et fo eius doctrinaz ibi
et cuiz venisset in templum. Prima in du-
as: quia primo ponitur iudeoz impugna-
tio. Secundo ponitur xpi rñsio: ibi. ihs
autē dixit eis. ¶ Circa pñm sciendum qđ
principes sacerdotum ceperūt rācozem
et odium ptra xpm pp hoc qz manifeste
reprehendebat auaritiā: et alia eoz vi-
tia: et vidētes miracula q̄ fecit infirmos
sanando. f. Et pueros clamātes in tē-
plo etc. iipm. f. esse xpm vtz. g. Indi-
gnati sunt) xristianē qz nō audebāt mi-
racula manifeste impugnare: iō arguunt
eū et applausu ppli. quē sustinebat circa
se. h. Et dixerunt eis audis qđ isti di-
cunt). q. d. Si tu es iesus iustus et bonus: tu
non infirmes talē applausus et populi.
i. Iesus autē dixit eis). Hic ponitur chri-
sti rñsio: vbi xps ostēdit eā iuste repobā-
dō a deo. qz primo fecit: secundo euidēti
signo ibi. ¶ Dāne autē reuertens. In p-
ma ergo parte dicit sic. i. Iesus autē

c Et accesserunt) Hic ponit s3 scm onsum sue diuinitatis i curatione in firmitatē in curabilium: qđ nō pōt fieri nisi virtute diuina: z hoc est quod dicitur.

c Et acces-
serunt ad eū
ceci ⁊ clau-
di) ⁊ priva-
tione enī in

Feria tertia

dixit eis) quasi dicit bene scio quod isti dicunt me christum confitendo: et quod hoc debet sustinere pater quia hoc est ex divina preordinatione: secundum quod scribitur in psalmo propter quod subdit.

a Nunc legistis

quod ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem. q. d.

Uos qui estis

legisperiti debetis scire hanc scripturam et per consequens me non reprehendere.

b Et relictis illis) tanquam excecatis per inuidiam.

c Abijt foras extra ciuitatem) et in hoc quod dimisit eos corporaliter ostendit facto eos esse dimittendos a deo spiritualiter propter eorum excecationem.

Expositio moralis ipsius euangelij.

Et cum intrasset hierosolimam commota est vniuersa ciuitas dicens: quis est hic) per hoc significatum fuit quod intrante iesu celestem hierusalem angelus dicturi erant: quis est iste rex glorie. (Et intrauit Iesus in templum dei) Crisostomo. Hoc erat proprium boni filij intrare domum patris. Et tu imitator christi factus cum aliquam ciuitatem fueris ingressus. primum ad ecclesiam curra. eiciebat omnes vendentes in templo.) Nam mercatores eyci debent de ecclesia. (et mensas numulariorum) Crisostomo. significans quod in templo dei non debent esse numeri nisi spirituales habentes imaginem dei (Et cathedras vendentium columbas euerit) id est dignitates ecclesie obsecras simoniacas (Domus mea domus orationis vocabitur) sed nunc domus dissolutionis potest vocari: et domus cupiditatis: ideo subditur. (Uos autem fecistis illam speluncam latronum) Magni latrones in speluncis suis existentes quando sciunt aliquos parum habentes transire non excurrunt de speluncis: sed mittunt famulos suos ad illos spoliandum. Sed quando sciunt homines transire multum pecuniosos currunt illuc de primis. Sic

multi canonici quando sciunt magnum lucrum temporale currunt ad ecclesiam sed quando modicum est lucrum remanent in domibus suis et recreationibus: et ad ecclesiam clericos suos mittunt (Et

accessit ad eum ceci et claudi etc.) Morale: Ceci sunt ignorantes. claudi vero rectitudinem iustitie dimittentes: et isti curantur aliquando per pauperes predicatores christi sectatores per eorum bona consilia et hortamenta: de quo tamen aliquando mali sacerdotes indignantur contra quos subditur (Nunc legistis etc.) quasi dicat. Si sacre scripture noticiam habueritis non indignaremini: sed gauderetis: et ita sit communiter: quod quando litterati non indignantur sed gaudent quia per hoc imposito sibi onere subleuantur (et relictis illis abijt etc.) Crisostomo. ut ibi maneret corporaliter: ubi habitabat spiritualiter.

Questio fratris Antonij betontini. Mathe. xxi. cap. Intrauit Iesus in templum dei et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo. Super quibus versibus queritur.

Utrum aliquando licita sit ipsa mercatio. Ad cuius euidentiam aduertendum est secundum Alexandrum et alios quod tria sunt genera operum humanorum. Quedam enim sunt que minime possunt esse mala sicut diligere deum et proximum. Quedam sunt que aliquo modo non possunt esse bona: cuiusmodi sunt blasphemare deum: odire proximum et fornicatio et similia. Quedam alia reperire contingit que bona esse possunt et mala: Sicut est elemosynam dare. Ieiunare: ecclesiam visitare: et alia his similia. Inter que mercatio numerari debet: que de se mala non est: sed aliquibus circumstantiis deprauari potest. Unde Augustinus ait in libro de questione

post inuocanit

nibus noni e veteris testamenti. Foan-
cari hominibus semper non licet: nego-
ciari autem aliqui lz aliqui non lz. q autē
de se licita sit: doctor subtilis magi Joan-
nes scotus. q. ij. distin. xv. iij. lib. senten-
tiarum: ostendit ex manifestis necessitati-
bus e commodis hominum communi-
tati prouenientibus ex officio e exercitio
ipso mercandi. Cōstat eni vni patrie v l v
bi multa cōficere que in altera supabun-
dat: qui autē in colendis agris e in cete-
ris artibus mechanici occupant: v l rei
publice regimini: aut iuste militie opaz
prestant: ad res quibus eguerint emen-
das e referendas: commune e opportu-
ne ire non possunt: nec in super ad hoc om-
nes industria e pritiā habent qua ex
re reipublice satis expetit: q huic officio
aliqui idonei mancipiunt: quibus vnqz
merito pro emolumento aliquid lucri de-
betur. Unde Apostolus prima ad Corin-
thios. ix. capitu. dicit. Nemo militat suis
stipendijs vnqz. Et quis reperiri posset: q
sine lucro huic operi inservire veller. cum
Matth. x. cap. dicat dominus. Dignus ē
mercennarius mercede sua. Proinde
ostenditur negotiationem esse licitam
Lege nature: scripture: e graue. Primo
nāqz ostenditur lege nature: quia quod
reipublice vtiliter e peculialiter vtile est:
quo quomodo fieri debet: Immo non pa-
rum laudandi sunt: qui ex hac intentio-
ne huic operi inservire conantur: licet in-
de lucrari videantur: cum industria solli-
citudinem: labores: pericula: hac pro re
mercatores exponant: dum modo discre-
ta sit quantitas lucri. Secundo idē ostē-
ditur lege scripture: quia negotiatio in
nullo loco reprobat: immo de se con-
ceditur. Unde in vltimo cap. ij. lib. Nee-
mie dicif. q negotiatores in die sabbati
non venderent. Ex quo colligi potest: q
alijs diebus mercatores emere e vende-
re poterant. Et si in die sabbati erat pro-
hibita: hoc propter festum erat in quo ne-
gociari non licet: non quia esset de se ma-
la. Tercio quoqz negotiationem esse lici-
tam ostenditur lege gracie. Nam tempo-
re tali auctoritas vniuersalis ecclie mer-
catores sub congrua mensura lucrantes
minime damnat: immo in capitu. per v

stras: e donationibus inter viros e vxo-
rem: mercatores approbari videntur:
quando dicit pro vxoris cuiusdam cau-
tela votes reponi debere in manu mercato-
ris. C Sed pira predicta satis obfarc vī-
detur Joannes crisost. super hoc euan-
gelium dicens. Nullus christianus debet
esse mercator: aut si voluerit esse: proijcia-
tur de ecclia. Et paulo post Qui emit e rē-
dit non potest esse nisi periturus. Ad quod
dicendum est q Crisostomus ibi execra-
tiue locutus est: pro eo q pauci sūt mer-
catores: qui in suis negotiationibus iu-
sticiam obseruent: e multis alijs vitijs
ibi non peccent. Aut absqz dubio: nō est
in hoc dicto sequendus cum nullam ha-
beat pro se rationem cogentem: aut scri-
pture auctoritatem. Nam ex Evangelio
huius diei non potest aliud colligi: nisi q
xps inuehit contra vendentes in templo
quod vtiqz illud graue peccatum est. Ad
uertendum tamen est q sunt quedaz ne-
gocia que vix possunt absqz peccato fieri
sic tractus Gregorius in omelia. xxiij. di-
cit e notatur a Gratiano de pe. distin. v.
c. Negocium. Quinque modi fm durādū
nostrum e alios doctores: septem sunt:
Lura. f. rei familiaris. Militia: procura-
tio: administratio: aduocatio: quod ne-
gocium fm Hostiensis m: omnibus pri-
culosius est. Episcopatus officiu quo nī-
hil miserabilius e periculosius est si psum-
ctoue idest negligenter res agatur vt pa-
tet. xl. distin. decretorum cap. Ante om-
nia dicitur: que proprie sunt verba Augu-
stini ad valerium: lz hēc vltima duo sub
procuratore e administratione valeāt
comprehendi. Septimum quoqz nego-
cium mercatio est. e qua Leo papa sic in-
quit. Qualitas lucri negociantem: aut
accusat aut arguit: quia e honestus que-
stus e turpis. Verum tamen penitenti vti-
lius est dispensia pati: quā periculis nego-
ciationis astringi: quia difficile est inter-
ementis vendentisqz commercium non
interuenire peccatum: quia licet de se sit
bona: tamen ex aliqua circumstantia de
facili maculaf: sicut fuit mercatio istoru
in templo vendentium e ementium qd
hoc omnino agere in templo licitum nō
erat. Quāobrem xps e templo omnes

Feria. iiii.

ei: cit sicut dicit vba ista. Intrauit Iesus in templum dei et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo.

Expolitio litteralis.

Magister volumus a te signum videre non quodcumque sed de celo ut habetur Luce vii. decimo capitulo. (Qui respondens ait illis. b. Generatio mala quod ex persecutoribus prophetarum descenderat. c. Et ad altera) quia patres eorum idolatre fuerunt. d. Signum queritis de celo. e. Et signum non dabitur ei de celestibus: quia sunt indigni propter eorum curiositatem et malitiam. f. Nisi signum Ione prophete) quasi diceret: terrenti sunt et infirmi. Et ideo dicitur et infirmis signum habebunt. Et hoc est quod subditur. g. Sicut enim fuit Ionas) ut patet. h. Viri niniuite surgent in iudicio cum generatione ista etc.) hic exprimitur eorum condemnatio: quia gentiles peccatores egerunt penitentiam: ad predicationes prophetarum: et pharisei obstinati sunt in predicatione christi qui tamen erat dominus prophetarum: et ideo ex facto illorum apparebit condemnatio ista illorum. Et hoc est quod dicit. Viri ni

Feria. iiii. post primam dominicam quadragesime. Matt. xij. capitulo.

In illo tempore. etc. cesserunt ad rescribere et pharisei dicentes. Magister volumus a te signum videre. Qui respondens ait illis. Generatio mala et adultera signum queritis et signum non dabitur ei nisi signum Ione prophete. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus die

niuite surgent in iudicio etc.) Hoc est dictum ex facto eorum apparebit iusta predictio istorum. sequitur.

i. Regina austri) id est regina Saba de qua habetur quarti Regum. x. capitulo. Et

bus et tribus noctibus: sicerit filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus noctibus. Viri niniuite surgent in iudicio cum generatione ista: et condemnabunt eam: quia penitentiam egerunt in predicatione Ione. Et ecce plus quam Ionas hic. Regina austri surget in iudicio cum generatione ista et predicabit eam: quia venit a finibus terre) id est a longinquis partibus. m. Audire sapientiam Salomonis qui non fuit nisi solum figura Christi. n. Et ecce plusquam Salomon hic) id est immundus

presentialiter positus cuius predicationem iudei contempserunt.

O Cum autem immundus spiritus exierit. hic ponitur eorum execratio et possessio a diabolo. Ad cuius evidenciam sciendum: quod potestas diaboli fuit electa quodammodo a populo iudaico per legis dationem: que excludebat cultum demonum: et inducebat ad colendum unum deum verum. Et sic electus transiit ad possidendum plenus gentiles si ne lege et prophetarum oraculis viventes: et ideo eos tenebat in idolatria subiectos sed adveniente Christi predicatione

predica
ioi par
venote
prunt
fidem
popul
daum
rore ex
tum: et
cta sunt
ultima
populi
ra pui
quia
populi
cipio
do q
a pncip
legem
hoc est
quod
a Cum
mundu
ritus ex
ab homi
id est a p
lo Idu
viante
lege nat
quia ex
et per su
pionem
gis mol
b Am
lat pr
arinda
c Que
tuam m
d Etm
apthol
e Tum
id est iud
f Et ex
hde et
g So
iudica
mundi
b Et
i Tum
hoc qu
verba

post inuocauit.

predicatione et apostolorum iudei p ma
iori parte fuerunt increduli: gentiles aut
deuote fidem christi et apostolorum acce
perunt: et sic dyabolus eiecius ab eis per
fidem christi reuersus est ad possidendu

populum iu
daicum et
rore execa
tum: et sic fa
cta sunt no
uissima hui
populi prio
ra prioribus
quia status
populi iudai
ci: prior e mo
do q fuerat
a principio an
legem dataz
hoc est ergo
quod dicit.

a Cum im
mundus spi
ritus exierit
ab homine)
id est a popu
lo Iudaico
vivente sub
lege nature:
quia eiecius
est per susce
ptionem le
gis mosaice

b Ambu
lat per loca
arida id est corda gentiliuz.
c Querens requie id est in ipsis perpe
tuam mansionem.

d Et non inuenit) quia predicantibus
apostolis inde electus fuit.

e Tunc dicit reuertar in domū meam)
id est iudaicum populum.

f Et veniens inuenit eam vacantem). i.
fide et bonis operibus vacuam.

g Scopis mundatam) quia populus
iudaicus habebat quandam exteriori
mundiciam.

h Et ornatam) pp legis apparentiam.

i Tunc vadit et assumit septem et c.) per
hoc quod dicit septē alios. intelligit vni
uersitatem vitiorum hoc est dictus quod

ante legem datam fuerunt peccatis irre
titi et a dyabolo possessi: sed post aduentū
christi in peccato suo obstinati sunt peio
res facti: quia ex ingratitudine peccata
eorū sunt quasi duplicata. et hoc quod lo
quendo qñ

ad turbas. Ecce ma
ter eius et fratres sta
bant foris queren
tes loq ei. Dixit au
tem ei quidam. Ec
ce mater tua et fra
tres tui foris stāt q
rentes te. Et ipse re
spondens dicenti si
bi ait: Que ē mater
mea. et qui sunt fra
tres mei. Et exten
dens manum in di
scipulos suos dixit.
Ecce mater mea et
fratres mei. Quicū
q enim fecerit volū
tatem patris mei q
in celis ē ipse frater
meus et soror et mater ē.

mitteret predicationem argueret ipsum
esse purum hominem motus propter af
fectionem carnalem. Sciendum tamen
q hic dicuntur fratres cognati eius ger
mani secundum morem scripture q fre
quenter nominat cōsanguineos fratres
Iesus autem illum insidiatorem confu
tauit ostendens q spiritualis occupatio
est carnali affectioni preponenda dicens
(Que est mater mea) quasi dicat. predi
catio non est interrumpenda seu dimit
tenda.

l Et extendens manum) quasi ad pro
testandum veritatem.

m Ecce mater mea) quasi dicat: intan
tum est mihi aliquis propinquus. in quā

de vno homi
ne dicit per si
militudines
intelligat de
toto populo
iudaico: pa
tet per hoc q
dicit (Sic erit
generationi
huius pessimi
me.)

k Adhuc
eo loquēte)
hic ultimo
ponitur con
futatō insi
diantium ip
sius infirmi
tati assum
pte: in hoc q
ipso predicā
te dixit ei q
dam insidia
tor: q mater
sua et fratres
eius expecta
bant euz so
ris et si pro
pter hoc di

Feria quarta

totum est spiritualibus actibus intentus
ut patet.

CExpositio moralis:

Generatio mala et adultera etc. (qz q
runt ea que non sunt scibilia: nec ad fi
dez vel mores vitia: et ideo (non dabit ei
signu: nisi signu Jone pphete) que deglu
tiuit cetus: et sic deglutit eos dyabolus et de
ludit (Viri niniuite) Per niniuitas signi
ficantur peccatores ad vocem predicatoris
penitentiam agentes: et per Reginam
austri simplices sapientiam xpi deuote q
rentes. quorum salus fm sententiaz sal
uatoris preponitur saluti eorum q sunt
multum litterati de sua tm scientia presu
mentes. (Cum autem immundus spiri
tus exierit etc.) (Per istum significatur
peccator curatus per dei bonitatem sed pp
ingratiitudinem suam sequentem dimittitur
cadere in hypocrisis prauitatem (et
sic sunt nouissima hominis illius peiora
prioribus) quia sicut dicit Hiero. simu
lata sanctitas duplex est iniquitas (Ad
huc eo loquente ad turbas. Ecce mater
eius etc.) per hoc autem quod Saluator
a predicatione non desinit propter adue
rum sue matris et fratrum sibi loqui vo
lentium: declarauit manifeste quod op
dei preponendum est negocijs familia
rum personarum. per hoc autem qd sub
ditur (Quicumqz fecerit voluntatem pa
tris mei etc.) ostendit q propinqtas cha
ritatis preponenda est propinquitati co
sanguinitatis.

Questio fratris Antonij Betontini.
Generatio mala et adultera signum que
rit etc. (Matth. xij. capitulo. Ex quibz ver
bis merito potest queri. C) Utrum mer
cantie plus valeant q possint licite ven
di et etiam minus emi. Pro cuius decla
ratione interrogationis notandum ex do
ctrina doctores subtilis. q. ij. sup distinct.
x. quarti libri sententiarum. q valor q
rumcumqz rerum dupliciter sumi potest.
Nam vnus naturalis: reliquus vsualis
appellatur. Primus est fm bonitate na
ture i re a deo create: et hoc mo: mus: for
mica vel pulex plusq panis estimat: cum

illa animam habeant. panis vero anima
pauetur. Secundus vero qui dicitur vsua
lis in respectu ad vsu nostrum sumitur
quoniam quanto res vsibus nris ma
gis expediunt: tanto amplius valent. et
hoc modo illis. s. muri fornice vel pulci
panem preferimus. Et quia emedi vel ve
dendi actus ad humane vite vsus ordi
nantur. ideo in eis valor venalium reruz
secundo modo sumitur et non pmo mo
do. Secundo etiam notandum est: q h
valor vsualis in re venali tripliciter con
siderari potest. Primo respectu virtuosita
tis: quando scz res venalis virtuosior
est et efficacior nostris utilitatibus. Sec
do respectu raritatis quando scz res ve
nales ex raritate et inueniendi difficulta
te magis nobis necessarie sunt. sicut de
frumento est tempore penurie: qd maio
ri precio venditur: q abundantie et ferti
litis tempore. Inde et q magis estima
tur aurum vel balsamum q aqua terra
vinu vel oleu oliuariu. Tercio respectu co
placibilitatis: quando scilicet res ven
lis magis est complacibilis voluntati no
stre: quomodo appretiat equus ab ar
migero et ornamentum a muliere. Ter
tio adhuc notandum q pensatio valoris
vsualium rerum vix aut nunq a nobis
fieri potest: nisi per coniecturalem et pro
babilem opinionem. His visis dicis ad
huius generationis male questum: qd
res saluo meliori iudicio non plus pos
sunt licite vendi vel minus emi q valeat
earum pensato valore ad vsu nostruz
et ad probabile estimatiōis humane iu
diciū: mensurato etiam valore rei in
fra limites latitudinis competentis: que
quidem latitudo iure: consuetudine: et
discretionem innotescere potest. Primo eni
iure sic innotescit: quia ius determinat q
quando emptor vel venditor ultra dimi
diam iusti precij defraudatur contractus
sit nullus: et per iudices sit irritandus. Ta
men secundum doctorem subtilem vbi
supra: si infra illud notabilis fraus appa
reat: est correspondens restitutio facien
da hoc quidem intelligi debet: si defrau
datus excessum ignoraret. Sciens enim
conare potest et in contractum consenti
re: et defraudatus putari non debet. Et lz

let dicit
cem de
in conti
mittit
mas de
multi a
bitet q
struere
magna
recepta
una q
homin
relinq
pines
licitum
dendo
dictio
lere ne
questio
betur: q
si in m
tor illis
superin
nas iust
paratur
supple
re et ex
caplo cu
do mo
huius
refra. cu
rigore
suetud
mittere
suetudo
do pata
mam su
Caritas
tame in
extrema
nimis le
precium
rem qui
quod ex
punctis
etiam q
mala an
ni resp
ta: obij
ad que
spu

Quatuor tēporum

let civilis dicat q̄ contrahentes se inui-
cem decipere possunt: tamen in ecclesia
in contractibus: solum facere non per-
mittit. Lex enim civilis vt sanctus Tho-
mas dicit: populo data est in quo sunt
multi a virtute deficientes et ea soluz pro-
hibet que humanum modum viuendi de-
struere dinoscuntur. Et ideo dumtaxat
magnos excessus punit: vt cum quis est
deceptus vltra dimidiam. Lex autem di-
uina que non modo data est populo sed
hominibus virtuosis: nihil impunitum
relinquit: quod sit virtuti contrarium.
Hinc est q̄ secundum diuinam legem il-
licitum reputatur: si in emendo vlt ven-
dendo equalitas nō suatur: l3 praua ad-
ditio vlt diminutio p̄cy eq̄litate iustitie tol-
lere non videat. Et de hoc in decretis .x.
questione secunda. §. hoc ius plenius ha-
betur. glosa enim ibi dicere videtur: qd
si in venditione plusq̄ res valeat offera-
tur: illud ecclesia accipere non debet. In-
super in his notandum est: q̄ si res mi-
nus iusti p̄cij scilicet parte dimidia cō-
paratur. est in potestate emptoris iustum
supplere p̄cium vel a contractu recede-
re vt extra de emptione et venditione in
caplo cum dilecti. Plenius legitur secū-
do modo secundum Scotum vbi supra
huiusmodi latitudo consuetudine inno-
tescit. cui consuetudini a legibus aliqd d̄
rigore dimittitur: vt contrahentes ex cō-
suetudine valoris rerum mutuo sibi re-
mittere possint. Si tamen enormiter con-
suetudo non deficiat a iustitia. Tertio mo-
do patet discretionem scilz secundum Tho-
mam secunda secunde questione. lxxvij.
Carius vendere et vilius emere est illicitū
tam et iniustum: nisi res que venditur in
extrinsecum cederet venditoris: cui ea
nimis indigeat. Unde in tali casu iustus
p̄cium est si non solum inspiciatur ad
rem que venditur: sed etiam ad damnum
quod ex venditione a vendente recipit.
Hinc licite rem plusq̄ valeat venditor si
emiat qui vult emere. Sed hec generatio
mala auarorum mercatorum hac solem-
ni responsione doctorum minime conten-
ta: obijcit nonnullis rōnibus apparentib⁹
ad que p̄ut signa idest responsa: suas re-
sponhones omnino frangentia. dicūt. n.

primo huius prauę generatiōis filij. No-
bis quidem licet rebus nostris p̄cium
statuere: et sicut nullus ius nos compellit
res nostras vendere: ita nec compellere
debet p̄cium non scdm placitum nostrū
ipsis statuere: q̄ nullus emptor compelli-
tur emere. Vulgariter enim dicitur tācū
res valet quātum vendi potest. Quibus
obijci pōt breuiter: q̄ l3 q̄s nō cogat res
suas vendere: cogit in in cōtractu vendē-
di iuris et equitatis regulā debite obser-
nare. Proinde secundum Hostien. l3 ali-
quis cogi nō possit rem suam vēdere vel
alienam emere: si tamen rē venale expo-
scit et p̄cium offerat: et iuste nō vult ven-
dere: per iudicem cogi pōt vt iusto p̄cio
vendat: q̄ impositio p̄cij nō imponitur
rei tanq̄ proprie: sed ipsi quasi in alterius
cōmutande. Adhuc adultera generatio
pius infert dicens: ergo tota communi-
tas vendentium et ementium p̄tra iusti-
tiam peccat: q̄ serf omnes vile emere et
care vendere cupiūt. Cū dicat q̄ tm̄ com-
munitas auaroz et non iustoz vile eme-
re et care vendere cupit. Fortius miseri
vltius dicunt. Rebus vt dictum est pū-
ctalis taxatio non potest imponi. ergo se-
cundum consensum vtriusq̄ partis licet
rerum p̄cium extimari. His etiam re-
sponderetur q̄ licet punctalis taxatio re-
bus non possit imponi. nihilominus po-
test et debet illud sub p̄gruis limitib⁹ me-
surari: sed q̄ in his tribus signis. i. respō-
sionibus auari p̄tenti non sunt: s3 sem-
per vltius signa querunt. ideo eis bene-
dī. Generatio mala et adultera et c. q. dī.
hec praua generatio: dictis sacroz docto-
rum acquiescere nōlunt: sed vltius fi-
gna et rīsa querunt: sed signum non da-
bitur ei: nisi signum Jone prophete: qui
typum ostendit christi resurrectionis q̄
inde veniet ad iudicandam omnes vi-
uos et mortuos: vbi et omni cōtractu vsu-
rario rationem reddere obligabuntur:
nec inuenient tunc argumenta sophisti-
ca: quibus vsuram eius valeant defen-
sare. Quia vt Bernardus ait. Iudex ille
non falletur verbis.

Expōitio litteralis.

Feria.v.

A Bressus Iesus inde secessit etc.) Reprobato errore phariseorum: hic christus transit ad gentiles ut ex de- uotione gentillum: ostendatur in sta re- probatio iudeorum: et hoc est quod dici- tur (Et egres- sus Iesus in-

de secessit in partes Tyri et Sydois.) Tyri et Sydon sunt quidam ciuitates site in terra promissionis prope monte libani: quia filij israel non poterunt totaliter expellere gentiles de terra sua.

Et ecce mulier cananea (scilicet natione cananea) nane enim habitauerunt in terra promissionis ante filios israel nec potuerunt per eos totaliter extirpari unde ista mulier ab illis qui remanserant descenderat: ista autem audierat miracula et famam iesu christi: et ideo firmiter credebatur quod filiam suam sanare poterat.

A finibus illis egressa quia christus sequebatur in ysa ad impetrandum sue filie sanationem. Marcus tamen dicit vii. cap. quod venit ad iesum intra domum: et hoc est verum primo: sed quia eam ibi non exaudiuit secuta est eum in itinere clamans d. Misere mei domine fili dauid. Audierat enim christus promissum iudeis descendere de genere dauid. e. Qui non respondit ei verbum non propter indignationem sed ut ex perseverantia eius in prece consideretur fides eius et deuotio discipulis.

Et accedentes discipuli eius etc.) mo-

Feria quinta post primam dominicam quadragesime. Eua- gelium secundum Mattheum. xv. capitulo.

In illo tempore egres- sus iesus secessit in partes tyri et sydonis. Et ecce mulier cananea ab finibus illis egressa clamauit dicens ei Misere mei domine fili dauid.

ti enim erant ad hoc videntes eius fides et deuotionem. g. Ipse autem respondens primo negatiue tamen sine improprio ait. h. Non sum missus etc. quia christus erat primo et principaliter missus iudeis tam apostoli eorum: et ideo in pri-

lia mea male a domino vexatus. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicens. Dimitte eam quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait. Non sum missus nisi ad oues que perierant domus israel: At illa venit et adorauit eum dicens. Domine adiuua me. Qui respondens ait. Non est bonum sumere panem filiorum: et mittere canibus. At illa dixit.

id est apostoli iudeorum pro veritate dei ad confirmandas promissiones patrum: quia antiquis promissum iudeorum fuerat sancta promissio de christo. sic abrahe et dauid: quia tamen iudei pro maiori parte fides christi repulerunt: et gentiles eam susceperunt: ideo apostoli subdit ibidem Roma. xv. Serues autem super misericordia honorare deum etc. Sequitur. i. At illa venit et adorauit eum adoratoe patrie dicens. R. Domine adiuua me. In firmitate. n. filie sue reputabat suam: et per ipsam sanationem. i. Qui respondens negatiue. s. et cum ipso ait. m. Non est bonum sumere panem filiorum. i. doctrinam et miracula promissa iudeis tam spiritualibus filiis pro cultu veri dei. n. Et mitte canibus. i. dare gentilibus: quia erat de diti cultui idolorum: sic canes circa cadauera animalium defectorum. n. At illa

dixit etiam
e castelli
telli alio
tes et alio
etiam ge
modici
cipere et
ficus et
ex quo p
no est co
rictas in
do christi
dicit: no
bonus
verbum
mulier
centis im
bono est
verbum
regul
esset apu
autem
sa ppter
deret eed
b. Lane
magna e
facto suo
repeten
Nec scio
Nec terro
sponsoni
c. statim
tua poci
ditur.
d. Et san
et dicit
dum eius
vel volun
ris ostend
gnior: et

Et
a dno
retrō
nis in
fm dng
ctus rō
alutisq

post inuocauit.

dixit etiā). i. bonū est in casu. a Nam
et catelli edunt et c.). quasi dicat. Sicut ca
telli aliqua modica: vt pote micas cadē
tes et cibo concessio filiis percipiūt: ita
etiam gentiles debebāt aliquid saltem

modicu per
cipere et bñ
ficijs christi:
ex quo pz q
nō est cōtra
rictas in ver
bo christi cū
dicit: non est
bonū et c. et
verbū huius
mulieris di
centis immo
bonū est: qz

verbū christi est intelligendū q nō erat
regulr et vniuersaliter bonū: cum xpūs
esset apłus indeoz vt dictū est. Verbum
aut huius mulieris intelligendū est in ca
su ppter scz petētis deuotionē: vt osten
deret ecclesie gentiū futurā fundatiōē.
b. Tunc respondēs iesus ait. O mulier
magna est fides tua) q patz ex verbo et
facto suo: qz non fuit retardata a seruo
repetendi. pmo ppter xpi taciturnitatē.
Nec scōo ppter ei responsiōē negatiuā
Nec tertio ppter improprietū adiuctū re
sponsiōis negatiue. Et ideo subdit.

c. Fiat tibi sicut vis) quasi dicat. Fides
tua hoc meretur: qz pz ex facto: cum sub
ditur.

d. Et sanata est filia eius) hoc pz etiam
ex dictis q tarditas christi ad exaudien
dum eius petitiōē nō fuit ex ignoratiā
vel voluntate: sed vt experientia mulie
ris ostenderetur fides eius: et deuotio di
gnior exauditiōe.

Expositio moralis.

Egressus idē iesus venit in partes
tyri). Per mulierē chananēā cui dī
a dño (O mulier magna est fides tua) po
test rō superior intelligi: que legibus eter
nis inspicendis et consulēdis intendit:
fm Aug. xij. lib. de trinitate. Per filiam
eius rō inferior: p demoniū aut ipā sensu
alitas: que ē p serpentē significat vt dī

cit Aug. ibidē. Sic igit filia mīseris cha
naneē a demonio verat: qñ per sensuali
tatem inferior ad pñsensu peccati morta
lis ipellit: cui sanato p matrē. i. superio
rē rōnē a dño petis. Nam rō supior semp

ad optima d
precas: et sic
dñs distulit
exaudire pe
titiōē muli
eris chana
nee vt eius fi
des clari ap
pareret: sic et
dñs aliqñ dī
mittit impol
suz rōnis iſe
rioris p sen
sualitatē diutius ptrahi vt augeat meri
tuz tētat: ppter qd paulo petenti stimu
lum carnis a se auferri dixit dñs. ij. ad
Cor. xij. ca. Virtus in infirmitate perficit
Questio fratris Antonij Betontini.
Misere mei dñe fili dauid. Math. xv. c.
In quibus verbis querit.

Cferia. vij. post pri
mam dominicā. xl.
Euangelii scdōz Jo
annem. v. ca.

Utrum fm valore vtilitatis ementiū
possit prec ū in mercantia taxari. Ad qd
breuissime dī q nō. Nam hoc mō precū
rei inextimabile esset cum cyphus aque
homini nisi aquā habeat morituro infi
niti auri precij apud oēs vtentes rōnib
esset. Quod esset pmo nequissimū. Tuz
qz bonū ppiuz pponeret bono cōmuni
ob quod mercatio instituta est. Tum qz
hoc onus iportabile putaret. Tum qz p
pter hoc onus modus pietatis euacua
retur. Scdō esset iniustissimū: qz cū iusti
cia obseruet in emptiōibus et venditiōi
bus naturalē ordinē vtiliū rerum fm cō
munē opie et inopie cursum mercatoris
industria: et laborē et piculū: oia ista in
iustissima: tal taxatio pñ red deret icōgru
issima. Tertio esset iñdestissimū qz nulla
curialitas possz ēē iter amicū et amicū: i
ter seruū et dñm iter patrē et filiū. Et vt
breui loquar: si hoc ēēt: oia modus vē
dendi et emendi redderet incōsonus et
auaritie accomodatus. Ubi dō anaritia
regnat quis dubitat quō nulla mercatō
licita sit. Et ideo mercator clamabit ad
dñm et dicet misere mei dñe fili dauid:

Seria .vi.

filia mea .i. conscia mea que carior omi
p̄mogenito esse dicitur: tali tentatiōe a dēmo
nio vexata: per tuam gratiā liberari de
siderat.

Expositio litteralis euangelij.

Euange
lista de
terminat in
hoc euange
lio d̄ bñficio
ruz q̄tuz ad
generationē
sp̄uales con
uenientiū ex
hibitionem.
In gñatione
enī carnali fi
lij habent a
patre vitam
nutrimentū
z doctrinaz
Ita eodem
modo est in
generatione
sp̄ali. Ideo

euangelista p̄mo describit vite collatio
nem: sc̄do sp̄alem nutritionem.

Circa p̄mū sciendū est q̄ modus na
turalis cognitionis humane est ex sensi
bilib⁹ ad intelligibilia dēduci: q̄ oīs no
stra cognitio orit̄ ex sensu: z ideo mod⁹
istius euangelij. vt frequēter est p̄mittere
signū sensibile pueniens sequēti doctrine
Et iō in hoc euangelio ostēdit signū sensi
bile in x̄po. s. potentia vite reparatiua z
hoc dupliciter. P̄mo ex miraculi opa
tione. Sc̄do ex eius ipugnatōe ibi. erat
aut̄ sabbatū. P̄ma in duas: q̄ p̄mo cir
cūstantia miraculi p̄mittit. Sc̄do actus
miraculi describit̄ ibi. Erat aut̄ quidam.
Circa p̄mū ponit̄ p̄mo circūstantia tē
poris cū dī. a Erat dies festus iudeo
rum). .i. festum pentecostes.

b Et ascendit iesus hierosolymā) q̄ vi
ri tenebant̄ esse ibi in illo festo: q̄ ter in
año tenebant̄ masculi apparere corāz
p̄no. s. paschate pentecostes: z festo ta
bernaculorū. Sc̄do describit̄ conditio lo
ci cum dicitur. c Est aut̄ hierosoly
mis p̄batica piscina) in qua aque pluui
ales colligebantur. z ibi lauebatur ho

In illo
tēpore
Erat di
es fest⁹
iudeo
rum⁹ z ascendit Je
sus hierosolymā b.
Est aut̄ hierosoly
mis probatica pisci
na⁹ que cognomia
bat̄ hebraice bethsa
ida: quinqz porticus
habens⁹: in his ia

stie p̄lmo: z postea in lateribus in atrio
sacerdotū existentib⁹ ideo dicebatur illa
piscina p̄batica: a p̄baton qd̄ est onus: z
est nomen grecū: cui⁹ interpretationem
ponit in hebraico dicens (que cognomi

natur hebrai
ce bethsai
da). .i. dom⁹
onium.

d Quinqz
portic⁹ hēns)
vt per plura
loca possent
lauantes ho
stias descen
des ad aquā
e In his)
scz porticib⁹
iacebat mul
titudo lan
guētū zc.)
Et subdit cā
f Angelus
aut̄ dñi s̄z tē
pus). .i. in di

uersis tpibus interpollatione tñ facta.

g Descendebat in piscinā z mouebat
aqua) ex descensu angeli.

h Et qui prior descēdisset in piscinam
post motiōē aque sanus fiebat) Causa
aut̄ descensus angeli z hui⁹ miraculi as
signatur a doctorib⁹ dicētib⁹. q̄ appo
quinquāte euangelij veritate: dñs volu
it figurā xp̄ssam baptismi in hac pisci
na ostendere: que pueniebat baptismo
in mundādo z sanādo virtute dēi occul
ta ad motiōē angeli. Sicut baptismus
sub sensibili elemēto mandat aīam vir
tute oculata verbi: z cuz hoc aliqñ sanat
corpus miraculose: verūtmū q̄ figura
deficit a figurato: ista piscina nō sanabat
nisi corpus. z vna vice tñ z nō sanabat
nisi vnū. Baptismus aut̄ p̄tinet ad aīam
z sanat oēs quotquot veniūt ad ipsū
nisi ponant impedimentū. Alij aut̄ dicūt
q̄ illa miracula ibi fiebant p̄pter p̄ntiaz
ligni dñice crucis qd̄ ibi enatauit appo
pinquāte xp̄i passione: z iō angelus illuc
descēdebat p̄pter ligni reuerētiā: z ena
tauit tpe conueniēti per eius motiōem
per hoc etiā ostēdebat q̄ natura huma

na a m
ce crua
lignū d
tam: d
ria scōl
mo sal
bani Si
mōie q
dam lig
z quo
q̄ in fct
q̄ in illo
teretur
pter qu
ceret reg
israel qd̄
significā
Saloma
iste vol
seruāt eu
bilatōem
qui fecit
ni illis h
t p̄funde
re iusta
re facta
illud lig
quādā f
q̄ beth
ad para
faciat: e
cum illa
pos trib
dit ea S
cipium p
res virg
rem fctū
nis illa
ficatiōe
q̄i appli
cūta v
uilio ad
in attri
ed temp
dam rem
volente
in piscin
dens a d
aminem
Hec aut̄
i Erat

qua tuor temporum.

na a morbo peccati per lignum domini
ce crucis erat sananda. Qualiter autem
lignū dñice crucis in loco illo fuerit posi-
tum: diuersimode dī. Dicis enī in histo-
ria scolastica q̄ regina Saba vidit in co-

mo saltu li-
bani Salo-
mōis quod-
dam lignuz:
de quo vidit
q̄ in spiritu:
q̄ in illo pa-
teretur ille p-
pter quē dñs
ceret regnuz
israel qd̄ eūz
significasset.
Salomoni
ipse volens
seruaf dura-
bilitatem re-
gni fecit po-
ni illū lignū
i pfundo ter-

re iuxta templū: vbi postea in sup̄ficie ter-
re facta est illa piscina: et ideo postea ibi
illud lignum apparuit mō predicto. In
quadā vō historia sancte crucis dicitur:
q̄ Seth filius Ade: ex p̄cepto p̄is: init
ad paradysum voluptatis: vnde electus
fuerat: et petijt ab angelo custodiente lo-
cum illum de oleo misericordie: qui acce-
ptis tribus grans arboris ligni vetiti de-
dit ea Seth et ipse plantauit supra sepul-
chrum patris sui Ade: et inde orie sunt
tres virgule: que postea in vnam arbo-
rem sunt coniuncte. postea tpe Salomo-
nis illa arbor fuit secta que videbat edi-
ficationi templi necessaria. Verumtamē
qñ applicabas ad opus semp erat nimis
curta vel nimis longa: et ideo tanq̄ in-
utilis ad hoc dimissa fuit iuxta templūz
in atrio quodā. homines autē venientes
ad templū illi ligno ceperunt facere quā-
dam reuerentiaz instinctu diuino de quo
volentes sacerdotes fecerunt illud p̄ici
in piscinā: que erat ppe templū: qd̄ dñs
dens ad fundū ibi diu latuit: postea vō
imminente passione apparuit mō p̄dicto.
Nec autē scripsi sine aliqua assertionē.

1 Erat autē quidā). hic psequēter act⁹

ponitur miraculi cum dī. Erat autē qui-
dam hō ibi triginta et octo annos habēs
in infirmitate sua) ex quo p̄z q̄ diu puni-
tus fuerat: illam enī infirmitatem ppter
pctm pcedens incurrerat vt patebit in-

cū turbata fuerit aq̄
mittat me in pisci-
nam. Dū enīz ve-
nio ego: alius an me
descendit f. Dixit ei
ihs surge et tolle gra-
baturū tuū et ambu-
la. Et statim san⁹ fa-
ctus est homo k. Et
sustulit grabaturū su-
um: et ambulabat.

Erat autē sabbatur⁹ l

quasi dubitans de voluntate: sed vt ma-
gis exciter eius desiderium: q̄ per hoc ef-
ficetur dignior accipere dei donū.

d Respondit ei languidus) ostendēs
suū desiderium.

e Dñe hominē nō habeo: vt cum turba-
ta fuerit aqua mittat me in piscinā) qua
si dicat multū desidero: sed nō habeo ho-
mine: qui portet me et ego sum ita debi-
lis q̄ non possū ita cito venire sicut aliū
vnde sequitur.

f Dum enī venio alius an me dñs cen-
dit) hoc autē dicebat: q̄ videbat iesum
forte et aptum ad portandū eum et ma-
gnū reputaret si in hoc ei seruire vellz
sed statim contulit ei mai⁹ bñficiū v3
sanitatē perfectam: vnde sequit.

g Dixit ei iesus surge) restituit⁹ sanitati
h Tolle grabaturū tuū) restitutus p
stino rigori.

i Et ambula) ad declarationem diui-
ni miraculi k Et statim sanus fact⁹
est homo) q̄ diuina virtus infinita est:
et operat in instanti. Sanitas enī q̄ virtu-
te nature restituit: in tempe et nō in istā-
ti acquiritur.

l Erat autē sabbatū). hic consequēter

fra: verūm
q̄ penā pari-
enter sustinu-
erat ideo di-
gnus erat vt
ei subuenire-
tur. ppter hoc
sequitur.

b Hunc cū
vidisset iesus
iacentē et co-
gnouisset: q̄
t̄pus multū
haberet) scz
in infirmita-
te illa.

c Dicit ei:
vis sanus fie-
ri) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

ris) non petie-

Feria .vj.

ponitur p̄dicti miraculi accusatio: et p̄mo q̄ntum ad ipsuz sanatu. Sec̄do q̄ntum ad ipsum medicu: ibi interrogauerūt ergo. In p̄ma parte dī sic. (Erat aut̄ sabbatum: in illa die) in quo nō erat licitū opa seruilia face-

re: p̄pter q̄d sequitur.

a Dicebāt ergo iudei illi qui sanus fact⁹ fuerat.

b Sabbatum est nō l̄z tibi tollere grabatū tuum. J̄st̄sal suz dicebant q̄ opa cor-

poralia que sunt ad dei honores bñ possunt fieri in die sabbati: sicut sacer dotes in templo corporalit̄ opabant tē-

plum orando: hostias imolando et laudando et cōsimilia vt of. Math. xij. cap. Portatio aut̄ huius grabati erat ad magnificētiā diuini miraculi. sicut et modo illi qui miraculose de carceribus vel huiusmodi liberant: portant cōpedes suos ad loca sancta ad manifestationem sue miraculose liberationis: tamē aliter se excusant ille sanatus dicens.

c Qui me sanū fecit ille mihi dixit tolle grabatū tuum et ambula) quasi dicat ille qui me diuina virtute sanauit: eadez virtute et auctoritate mihi p̄cepit: et per consequens teneor sibi obedire: nec suz transgressor.

d Interrogauerūt ergo. Hic ponitur accusatio medici. Et p̄mo in generali a cognitionē determinatā de ipso. Sec̄do ī speciali ipso cognito: ibi postea. Q̄ enīz p̄r sanantē. cuz iste sanatus puenienter se excusabat: ideo querebant de ipso sanante vt ipsam psequerent: et hoc est q̄d sequitur (Interrogauerunt ergo eum:

quis est ille homo qui dixit tibi tolle grabatū tuū et ambula) quasi diceret malus homo est qui p̄cipit talia.

e Is aut̄ qui sanus fuerat effectus ne-

sciebat quis esset) q̄ diu languidus iacuerat: et sic scā xpi et ei⁹ famaz igno-

rabat. f J̄sus aut̄ declinauit a turba constituta ī loco) dans exēplū aliquādo su giendi volētes calūniā et nolens se iactari d̄ operatione miraculi.

g Postea) hic ponit accusatio me- dici in spālī habita cōgnitione de eo: et hoc est

q̄d dicit. h Postea inuenit eū iesus ī templo) q̄ ad agendū gratias de sanitate sibi collata frequentabat templū: q̄d est locus orationis.

i Et dixit ei: ecce sanus factus es: noli peccare) ex quo p̄ q̄ infirmitas illa fuerat sibi p̄pter peccatum inflata.

k Ne deterius aliquid tibi contingat) incurrendo penaz eternā: q̄ in recidivā te sunt nouissima peiora prioribus.

l Abijt ille hō et nunciauit iudeis et c. Dicant aliqui q̄ hoc fecit maliciose: sed hoc non est verum: q̄ illos quos dñs sanauit corpore: sanauit et mente: vnde de isto dicit infra ix. cap. Totum homines saluū fecit in sabbato: q̄d etiā expulmitur hic ex verbo xpi cum dī. Jam noli peccare quasi dicat p̄cedens peccatū est tibi dimissus. Et ideo dicendū q̄ iste sanatus inuit bona intentione ad publicandū virtutē christi. Illi aut̄ quib⁹ hoc nunciauit fecerunt inde dānum suū: sicut et de alijs christi virtutibus.

post inuocauit

Expositio moralis.

ERat dies festus iudeorum etc. (Sequitur. Est autem Hierosolymis probata: ea piscina) secundum doctores catholicos: piscina hec sanans infirmitates inuisibili virtute apparuit ante baptismum christi: ad significandum virtutem huius baptismi: sicut dixi plenius in expositione literali. (Quing porticus habens (id est) aditus per quos signatur Lex prophetarum et agnographa: euangelium et apostolica doctrina. hec enim quing mentionem faciunt de christi baptismo: quasi ad ipsum prebentes aditum. Tria prima figuratiue. Alia duo exhibitue. Per angelum descendentem in piscinam. signatur christus qui Ilat. ix. cap. secundum translationem. lxx. dicitur magni consilij angelus. Ipse vero descendens in iordane vim regenerationis dedit aquis tactu sue sacratissime carnis. Sed quoniam diuina virtus non est alligata sacramentis. ideo ad hoc significandum iste languidus qui dicitur hic sanatus non fuit sanatus per descensum in piscinam: sed per christi sermonem cum ei dixit. (Surge tolle grabatum tuum etc.) per hoc autem quod vnus tantum sanatus fuit ex multitudine languidorum: signatur quod pauci saluantur ex multitudine vocatorum. Per lectum autem in quo iacebat languidus: signatur praua consuetudo per quam homo iacet in peccato: que tollitur per exercitium in opere bono: et ideo subditur (Et sustulit grabatum suum et ambulabat) per virtutis exercitium propterea persequebatur iudei christum: opus eius bonum peruertentes in malum. Et adhuc multos habent sequaces nuncios christi propter opus confessionis et predicationis molestantes. Iesus autem respondit. Pater meus usque modo operatur) ubi christus unitatem operationis ostendit et nature in filio et in patre: et hoc satis diffuse: nec occurrit mihi moralitas hic conueniens nisi quod quilibet christianus qui dei filius est ad optinendum debet vniri sibi per charitatem mentis et conformitatem operationis: secundum illud ad Corinthios. vj. capitulum. Qui adheret deo: vnus spiritus est.

Questio fratris Antonij Betontini
Surge tolle grabatum tuum et ambula
Joannis. v. cap.

Super quibus verbis potest queri.

Utrum emens agrum vel vineam precio quo valeat: sub tali conditione quod post quinqz annos: siue quando cumqz venditori placuerit: pro eodem precio illum ei restituat. Circa hanc causam dicendum est: quod si emptor sub emptoris nomine pro cuius agri mutare intendit et ex illo mutuo fructus annuos agri lucrificare vsura est: et ab ecclesia secundum Archiepiscopum. ex hoc condempnari non possit: sed si hoc non facit in fraudem licitus est contractus secundum eundem. huius quidem emptoris intentio tribus signis quando dolosa est comprehenditur potest. Primum signum est quod precium quod tunc datur respectu valoris rei modicum estimatur. Secundum quando ultra receptam summam: in reddendo aliquid soluitur: ut verbi gratia. res vendita fuit centum florenis. In pacto ponitur quod si venditio rescindatur. cxxx. florenis soluentur. Tertium signum est quando solet emptor vsuras exercere: precipue in consimili contractu hec tria signa ab ipso cap. ad nostras de emptione et venditione: et ab illo capitulo. Illo vos. extra de pignoribus tractantur. Quidam etiam addunt. ut Hostius. et Ioan. andree in nouella: quod quando sit contractus venditionis cum pacto de re vendenda infra decennium: ita tamen quod ante quinque annos instrumentum venditionis nequaquam facere teneatur. vsurarius est. licet in foro iudiciali: ut aliqui dicunt pauciora signa requirant. Ex omnibus istis summarie perstringimus: quod si emptor intentione simplici aliquid emit: iustum quod soluit precium paratus semper restituere venditori: non est ibi vsura. In foro autem conscientie: standum est verbis conscientis si puram habuit voluntatem. Quia ut in cap. Cum voluntate. extra de sententia excommunicationis dicitur. Voluntas et propositum distinguunt maleficia. Ad hanc simplicem voluntatem inducit nos dominus dicens: quod Math. x. capitulo scriptum est. Estote prudentes sicut columbe. Que verba quomodo

Sabbato.

intelligenda sint. Hieronymus ad Paulinum sic declarat. Nabeto simplicitate columbe: ne cuius machineris dolos: et serpentis astutiam: ne aliorum supplanteris insidijs. Non multum distat in vitio: vel decipere scz aliquem emendo vel vendendo vt decipi posse et alteri. s. faciendo vsura occasionem dando hec verba. xvj. q. j. capitul. Si cupis a gratiano no

tantur. xvj. q. j. capitul. Et merito. idem Eleuterius papa dicit. Habebant omes inquit simplicitate colube: ne cuius machinetur dolos in emendo scz et vendendo: vel aliquid aliud faciendo: et vt largius loquar et serpentis astutiam: ne aliorum supplantent insidijs. hinc auaro mercatori qui. xxxvij. annis. in infirmitate iam stetit avaritie dominus ait) Surge tolle grabatum tuum grabatum dico penultima syllaba pducta idest captiuis reclinato: per qd moraliter et ad nostrum propositum intelligere possumus prauitatem voluntatis in qua velut in lecto caput eius mercatoris avari. idest mentis ratio recumbit egrota (Et ambula) recta. s. intentione emendo et vendendo.

Expositio litteralis.

In hac parte euangelista confirmat fideles in ecclesia gentium fundata in fide ostendens eis gloriam future resurrectionis: et diuidit in tres: qz primo ad declarationem future resurrectionis describitur christi transfiguratio. Secundo subiungitur huius transfigurationis testificatio: ibi: et ecce apparuerunt. Tercio circa hoc ponitur discipulorum instructio: ibi: et descendentes illis. Circa christi transfigurationem euangelista notat tria. Consortium locum: et modum. Consortium autem notatur cum dicitur.

a Assumpsit iesus Petrum Jacobus et Joannem) Isti enim tres sunt assumpti ad videndum gloriam future resurrectionis propter prerogatiua eminentie specialis inter alios Petrus enim propter feruorem fidei erat inter alios principalis propter quod et principali ter date sunt ei clauis ecclesie: vt patet precedenti capitulo. Joannes autem exercebat in prerogatiua vir

In illo tpe. Assumpsit Iesus Petrum et Jacobum: et Joannem fratrem eius. Et duxit illos in montem

ginitatis propter qd erat inter alios christi magis familiaris. Jacobus autem inter alios discipulos: primo sustinuit martyrium propter christum vt habetur Act. xij. capitul. Considerandum tamen qd beatus Ambrosius super Lucam: et Augustinus super epistolam ad Galatas videtur dicere qd Jacobus iste qui fuit in transfiguratione: fuit ille Jacobus qui primo rexit ecclesiam hierosolimitanam: et ille non fuit frater Joannis: et filius zebedei: sed filius alphi. Sed dicendum qd cum textus expresse dicat istum fratrem Joannis: per consequens filium zebedei: quod Augustinus et Ambrosius non loquuntur asserendo: sed magis opinionem aliorum referendo: si tamen loquerentur assertive non esset curandum de dictis eorum quando sacra scriptura expresse dicit contrarium sicut hic. Unde Augustinus in epistola ad Vincentium donatista dicit de doctrina sanctorum: que est extra scripturam canonicam. Hoc genus scripturarum ab illis que canonice nominantur distinguendum est non enim ex eis ita testimonio preferendum vt contrarium sentire non liceat. maxime ubi aliter senserunt qd veritas se habet. Nos in illo genere sumus vt non indignemur etiam nobis ab apostolo dictum suscipere. Si quid aliud sapientia: deus illud reuelauit. Consequenter euangelista designat locum dicens.

post iuocauit

a Et duxit illos in montes excelsus) ad designandum q illi sunt apti ad contemplandum celestia qui eminent in cōtēplatiua vita: subdit aut.

b Secorsum) ad denotandum q contemplatiui debent esse a tu multu secularium segregati. Consequenter describit transfigurationis modum diuina.

c Et transfiguratus est) non q mutaretur lineamenta corporis: vel figuram: sed propter claritatis vultus eius imensitatem: et hoc est q subditur.

d Et resplenduit facies eius sicut sol). Ad cultus euidentiam considerandum: q anima christi a principio creatiōis fuit gloriosa ppter apertam visionem: et perfectam fruitionem: verumtamen ex diuina dispositione fiebat vt gloria anime non redundaret ad corpus vt sic corp⁹ esset passibile et mortale adimplendum precium redemptionis humane: et eodē modo ex diuina ordinatione factum est vt gloria anime redundaret ad corpus in hora transfigurationis: vt ostendetur discipulis gloria future resurrectionis non tantum anime sed corporis: vt sic animaretur ad sequendum christum in acerbitate passionis: ad quod eos inuitauerat in alio euangelio: et sic patet q claritas illa in transfiguratione fuit claritas glorie q̄tum ad essentiam: sed non q̄tum ad modum: qui fuit eiusdem rationis cum illa claritate que est in corporibus gloriosis: sed non fuit ibi p modum qualitatis permanentis: sicut est in illis sed per modum passionis transiens et ideo claritas nō debet dici deus gloriē quia deus de sua ratiōe importat qualitatem permanentem: et est simile et lumine eleuante animam Pauli ad videndum in raptu diuinam essentiam quod fuit eiusdem rationis cum lumine eleuante

te animas beatorum. Verumtamen q non fuit in Paulo per modum qualitatis permanentis: sed per modum passionis transeuntis: ideo ex tali eleuatione siue visione non fuit Paulus beatus q beatitudo importat pmanentiam.

e Et ecce) hic ponitur transfigurationis testificatio: et p̄io testificatio humana: secunda diuina: ibi adhuc eo loquente. Petrus

ma in duas: quia primo ponitur testificatio eminentium virorum in veteri testamento. Secundo eminentium in nouo ibi. respondens autem Petrus. Dicit ergo primo (q Moyses et Helias apparuerunt illis) hoc est ipsis discipulis.

f Loquentes cum eo) de quo autem loquerentur. Luc. exprimit. ix. capitulo dicens q loquebantur cum iesu de excessu quem expletrus erat in hierusalem: qui quidē excessus fuit in sua passione in qua sustinuit dolorem excessuum et ignominiam excessiuam propter amorem excessuum ad nos. Ratio autem quare Moyses et Helias magis apparuerunt q̄ alij fuit: quia Moyses erat legislator et Helias maximus emulator pro honore diuino scdm quod de eo scribitur tertio Regum. xix. capitulo. zelo zelatus sum pro domino exercituum et ideo per testimonium istorum apparuit q christus non erat dissolutor legis: vt imponebant sibi iudei: sed magis adimpletor. similiter nec blasphemator diuini nominis: vt imponebant ei iudei: q dicebat se filium dei: sed magis confessor veritatis. Considerandum etiam q Moyses et Helias non fuerunt ibi secundum apparentiam fantasticam: sed secundum veritatem: q Helias fuit adduct⁹ ibi de loco quodam eminenti ad quem fuerat raptus vt habetur. iij. Regum. ij.

Sabbato.

Et sic apparuit ibi in aia et corpe Moyses aut fuit adductus ibi ex limbo scorum patet: non quia resurrexit sed quia aia apparuit ibi in quodam corpe sibi adaptato: sicut apparent angeli in corporibus assumptis: per hec etiam ostendit quod Christus erat dominus vite et mortis: quia habebat testimonium ab Delia gerat adhuc vivus et a Moyse quia fuerat mortuus.

Respondens autem petrus dixit ad Iesum Domine bonum est nos hic esse. Si vis faciamus hic tria tabernacula tibi unum et hec unum. Adhuc eo loquente. Ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube dicens. Hic

Respondens autem petrus. Hic ponit testimonium apostolorum qui fuerunt emi-

nentes in nouo testamento. Ad cuius evidenciam sciendum quod beatitudo essentialiter consistit in aspectu claro ipsius divinitatis: et perfecta eius fructio. Accidit autem consistit in aspectu humanitatis Christi et delectatione consequente: per quam sicut per instrumentum coniunctum divinitati: sunt sancti adducti ad gloriam. Isti autem apostoli qui admissi fuerunt ad videndum transfigurationem Christi: non viderunt ipsam divinitatem sicut Paulus in raptu. sed tantum eius humanitatem in forma gloriosa: et tamen in eius aspectu fuerunt sic delectati: quod voluissent ibi perpetuo manere. propter quod dixit Petrus (Domine bonum est nos hic esse) b) Faciamus hic tria tabernacula) ad manendum hic scilicet continue.

c) Tibi unum. Non loquitur de tabernaculo faciendo per se et sociis suis: quia volebat cum Christo esse in suo tabernaculo: et socii sui cum alijs duobus. Lucas autem dicit quod loquebatur Petrus nesciens quid diceret. Sicut enim ex magnitudine passionis vel amoris aliquis precipit in aliqua verba sine premeditatione: ita similiter ex magnitudine devotionis et delectationis experte dixit Petrus illa

verba que tamen non erant rationabilia: quia in solo aspectu humanitatis Christi non consistit beatitudinis essentia. ut iam dictum est: et ideo illud non debebat sufficere per finali beatitudine.

et filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit ipse audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam: et timuerunt valde. Et accessit Iesus et tetigit eos dixitque eis. Surgite et nolite timere. Levantes autem oculos neminem viderunt nisi solum Iesum

d) Adhuc eo loquente hic ponitur testificatio divinitatis: sicut. n. in baptismo Christi: in quo consistit regenerationis principium vite spiritualis apparuit tota trinitas: filius in carne: pater in voce: et spiritus sanctus in columbe specie: ita similiter conveni-

ens fuit quod appareret in transfiguratione per quam ostensus est terminus seu perfectio vite spiritualis: videlicet gloria future resurrectionis: et ideo sicut filius apparuit ibi in carne decorata tamen claritate glorie: ita et spiritus sanctus in lucida nube per quam significata est plenitudo veritatis in Christi predicatione. propter quod dicitur est. ipsam audite: pater autem apparuit in voce dicens.

e) Hic est filius meus scilicet naturalis. alij autem sunt adoptivi.

f) In quo mihi bene complacuit id est in quo divinum beneplacitum complebitur de redemptione mundi. sequitur.

g) Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam. Hoc autem factum est ad declarationem humane fragilitatis iuxta excellentiam divine maiestatis.

h) Et accessit Iesus scilicet ad consolandum eos.

i) Et tetigit eos familiariter et dulciter eos consolando. sequitur. k) Levantes autem oculos suos neminem viderunt etc.) Quia Moyses et Delias iam recesserunt re-

Post inuocauit

ducti voluntate diuina ad loca vnde fuerant adducti. a. Et descendentes. Hic ponit discipulorum instructio de visione prehabita: quia precepit eis Iesus ne visiones predictas alijs diuulgarent nisi resurrectio nem suam ne alij audientes Christum eis apparuisse in forma gloriofa scandalizarentur postea videntes ipsum pati tam ignominiose etc.

Origenes. Sex diebus factus est visibilis mundus. igitur qui transcedit omnes res mundi visibiles potest excelsus montem transcendere et respicere gloriam ubi dei. (Et ecce apparuerunt eis Moyses et Helias cum eo loquentes) Origenes. Si quis intelligit spirituales legem conuenientem sermonibus Iesu et in prophetis absconditam dei sapientiam: ille vidit Moysen et Heliam in gloria cum Iesu. (Bonum est nos hic esse). scilicet in contemplationis dulcedine. (Faciamus hic tria tabernacula) que contemplatiuis moraliter facit quando legem et prophetas et euangelium practice legendi disponit scilicet corde credendo: ore confitendo: et opere adimplendo. (Et ecce nubes lucida) id est cognitio vera: ideo subditur. (Hic est filius meus dilectus etc.) et ceciderunt discipuli in faciem suam etc. Nam sic illuminati viderant dei maiestatem (nemini dixeritis visionem etc.) quia diuina misteria non sunt semper: sed loco et tempore vobis publicanda.

Questio fratris Antonij Betontini super euangelium. Si vis faciamus haec tria tabernacula. Matth. xvi. cap. Utrum alie circūstantie negociationem vel mercantiam impediunt inueniantur Ad quod breuiter respondet: ex multorum sententia. quod licet proprie et stricte loquendo alie circūstantie non inueniantur preter infra scriptas: in questione super epistolam eiusdem beati. que mercantiam habereant impedire: tamen large loquendo de ipsius mercantie circūstantiis tres ille assi-

gnari possunt. Quarum prima dicitur in qua separatio: quia plerique sunt qui negociationi nimis intenti sunt sine uxorebus longam moram in longis partibus trahunt. tales autem quantis carnalitatibus

fili hominis a mortuis resurgat.

Unica secunda m. xl. Epistola Pauli ad

bus violandi sacrum matrimonium causas multiplices prestant: quia ut in c. p. sentia. extra de sponsalibus dicitur. mulieres sepius pro iuuenili etate: seu fragilitate carnali nequeunt continere: petentes alijs copulari. Nam ut magister sententiarum dist. xxvj. c. primo quarti voluminis ait. Quod etiam penitur a Gratiano. no. xxvj. q. ij. cap. j. §. primo. Matrimonium est viri et mulieris coniunctio: in diuiduam vite consuetudinem retinens. Quia ut Matth. xix. cap. legitur. Cum pharisei tentantes dominum petissent ab eo dicentes. si licet homini dimittere uxorem suam. post alia verba audierunt quos deus coniunxit homo non separet. Hac enim intentione secundum Glossam dum transsem: vir et mulier matrimonio iungi debent: ut simul perpetuo maneant quauis post contractum matrimonium ante carnalem copulam possit alter inuito altero religionem intrare: tamen post confirmationem non nisi volente: vnde Alex. papa priori et fratribus sancti Joannis sic ex questione coniugatorum. c. uxoratus habet sic ait. Uxoratus sine licentia uxoris iter vos nullatenus recipiat. Secunda diuinorum sacramentorum et officiorum omisso. Multi enim inter fideles longam trahentes moram: vel etiam inter fideles existentes tamen temporalibus lucris inhiant ut absque confessione et comunione et aliquo signo christianitatis tanquam animalia vivant. Proinde. lxxx. di. decretorum in c. quoniam non cognoui. Aug. ait. Merito dictum est ne gocium: quia negat otium: quod malum est: cum non quod rat veram quietem que est deus. Et eccle.

et fornicis
tam cum fidelibus
quod infidelibus
b. i. qui inquit
quis ex parte
re posset. Et
quod deterius est
frequentius
quoque uxori

Dominica .ij.

xxvj. ca. scribitur. Difficile exiit negoti-
clans a negligentia. s. diuinorum et non
iustificabitur caupo a peccato labiorum.
Tertia quidem dicitur ultra sortem rex usu-
raria receptio: quia ut Ambrosius ait: et Bra-
tianus. xxiij.

q. iij. c. ple-
risque et an-
notant. Quod
cumque sortis ac-
cidit: quod sortis
sine legistis
est debita pene-
tas mutuae
rei in mate-
ria occurre-
te: usura est.
Ubi dominus Ho-
sien. clarus
usuram diffi-
niet ait. usura
est cuius-
cunque solo-
nis rei mu-

Thessalonicenses iiij. capitulo.

Ra-
tres
roga-
mus
vos
et ob-
secra-
mus in domino ie-
su ut quemadmo-

tuat acceptio ipsius rei versus gratia pactio-
interposita: vel hac intentione habita in co-
tractu: vel exactione habita ex primo secundo.
Et hoc doctor irrefragabilis Alex. et ales
dicat in iij. volumine summe. Quod hoc usu-
raria receptio rerum ultra sortem fieri
possit dicitur in illis que mutuatur sub
certo numero sicut pecunia: et sub certo
pondere: sicut aurum et argentum et filia
et sub certa mensura: sicut granum vinum
et oleum et huiusmodi alia: quia in his tamen
est determinatus valor ab arte vel a natu-
ra. Atque arte ut in illis que numerantur.
A natura ut in illis que mensurantur et po-
derantur: et si ultra talem mensurantur et po-
derantur vel artis inueniantur est pro indi-
gentiam nostram: non pro ipsorum variatio-
nem in valore. Tamen largius loqui volentes
in presentia in omni re negotiali eam loca-
mus. Hinc Hieronymus super Ezechiel. lib. vj.
Quod dicitur. xxiij. q. iij. c. Putant in decreto
describit sic. Putant quidam usuras tantum
esse in pecunia: quod prudens diuina scrip-
tura omnis rei aufert superabundantiam
quicquid illis est si ab eo qui dedit plus
accepit ut plus quam dedit non recipias. Pro-
pter haec tribus circumstantiis in presentia dicere pos-

sumus. (faciamus hic tria tabernacula)
id est faciamus in fine tractatus negocia-
tionis mentionem de tribus circumstantiis: et non
propter ad rem hanc satis tamen puenientibus. Qua-
rum una deest per christum spousam suam eccle-

duz accepistis a no-
bis quomodo vos
oporteat ambulare
et placere deo sic et
ambuletis: ut abun-
deris magis. Scitis
enim que precepta
dederim vobis per
dominum iesum. Nec
est enim voluntas dei
sanctificatio vestra: ut
abstineatis vos a

si dilecta non
relinquentes.
Altera per
Moysen le-
gis officia di-
ligentem. Ulti-
ma per Heliam
non solum usu-
ra: sed etiam
cuncta tempo-
ralia omnino
spernentem.

Expositio
litteralis.

Hic pan-
lus ap-
stolus red-
dit thessalo-
nicenses dociles eos de moribus in forman-
do: et de defectibus corrigendo. L. n. coi-
tas eorum esset sancta: tamen ibi erat aliquid de fratri-
bus corrigendi: et spiritualiter hac epistola cor-
rigit de duobus quod patebatur persequendo. Cir-
ca primum sciendum quod gentiles reputabant
fornicationem simpliciter esse licitam: et ideo per
consuetudinem persistens aliquid de gentilitate per-
si erant adhuc fornicarii: propter quod apostolus cor-
rigit hoc viciu ad virtutem oppositam inducen-
do dicens. a Decetero ergo fratres
rogamus vos et obsecramus. id est per sacra-
mentum adiuramus: quod debet plus vos moue-
re: quam simplex deprecatio nostra.
b Ut quemadmodum accepistis a nobis
verbo et exemplo. c Quomodo oportet
teat vos ambulare in via morum.
d Et placere deo caste et mundum viuere
do. e Sic et ambuletis et c. in his se-
proficiendo. f Scitis enim. id est scire de-
betis. g Que precepta dederim vobis per
iesum christum. id est de mandato ipsius cui
simpliciter est obediendum. h Nec est. n. vo-
luntas dei cuius mandato expressis.
i Sanctificatio vestra. id est emundatio a
carnalibus peccatis.
k Ut abstineatis vos a fornicatione)

in quadagesima

tanq̃ a deo prohibita. ad eas eni sequit̃ in
certitudo glia ex vago concubitu que ē
directe p̃tra bonum humane nature. Pa
ter enim d̃z filiis nutrimentum & docu
mentum: at̃ non possunt bene stare: nul
lus autez sol
licitus est de
talibus cir
ca plem sibi
incertam.

a Ut sciat
vn⁹ q̃s vas
suū). i. cor.
pus p̃prium
q̃ vas dicit̃
eo q̃ in ipso
formato per
naturaz aia
a deo insūdi
tur per crea
tionē.

b Posside
re) pmanen
ter.

c In sancti
ficatione &
honore) cor
pus eni in fornicationē deditū & honora
tur: q̃ testiale efficitur. psal. xlvij. hō cuz
in honore esset nō intellexit. C Ad d̃cto.
Ubi dicit̃ in postilla (vt sciat vnusquisq̃
vas suū possidere) potest exponi at̃ scilicet
quod non solum ab illicito quis ab
stineat. sed sciat vnusquisq̃ suū vas pos
sidere. i. vxorem suā. (In sanctificationē)
scilicet vt nō turpiter abutendo eam pos
sideat. d Non in passione desiderij)
idest nō sequēdo passionē concupiscētie
venereoz que est nimis vehemens.

e Sicut & gētes) supple sequunt̃ ea cre
dentes fornicatoez simplicem eē licitaz.

f Et ne quis) Dic incipit pars secunda
in qua corrigit cupiditatis vitium indu
cens ad oppositum. Et p̃mo ponit hāc in
ductionem. Sc̃do quādam excusationē.
ibi. & charitate. Circa primū dicit̃ (Et
ne q̃s sup̃grediat̃) opprimēdo p̃imum.
ab eo extorqueat iniuste possessionē suā
vt rem aliam.

g Neq̃ circūueniat̃) ipm̃ accipiēdo vt
illa quēdā dicit̃ per vsuras. vt p̃ mer

cationes malas & consimilia.

h Qm̃ vindex est dominus & his omni
bus graniter puniendo.

i Sicut p̃dixim⁹ vobis) ap̃d vs exītes.
k Et testificati sumus). i. p̃ testimoniu

vobis: & testificati
sumus: k Non enim
vocauit nos deus
in immundiciā: s̃z
in sanctificationē m
in christo iesu domi
no nostro.

Dominica. ij. in. xl.
euangeliū fm̃ Mat
thei. xvij. cap. scilicet
Assumpsit Je
sus Petrum: & Ja
cobū & ioānez fra

negocio fratrem &c.) Ex gb⁹ obis me
rito talis questio oritur. C Utrum liceat
aliq̃ lege in emēdo & vēdēdo accipere p̃xi
mū. Ad q̃s breuiter r̃ndet̃ q̃ nō. Nā vt in
p̃ia dist̃n. decreti a Gratiano notat̃: ab
origine mundi vsq̃ ad etatē nostrā trina
lege humanū gen⁹ gubernatum ē. nature
scripture: & g̃se: iō qdē lege nature nō l̃z
q̃uis eni aī lapsus p̃mi parētis in statu
sc̃z innocentie oia oib⁹ cōia erant: vt. xij.
q. j. ca. dilectissimis: Clemens papa dicit̃
Lōis ingt vsus omniū que sūt in hoc mū
do: oibus hominibus esse debuit. Quia
fm̃ sniaz doctoris subtilis sup̃ di. xv. iij.
lib. sniaz. q. ij. Usus rex fm̃ rectam rōnē
sic hominib⁹ competere d̃z sicut ad paci
cam consolationem & necessariam sustē
tationem p̃gruere necesse est. in statu aut̃
innocentie cōia vsus sine diffinitione do
minoz ad vtrūq̃ istoz amplius valuisse
quia nullus tunc occupasset: q̃ alteri ne
cessariū extitisset: tū vt idē summus pon
tifex in eodem cap. intulit: p̃ inigtatem. i.
per sollicitudinē fm̃ glos. que naturalē

scripturarū
ostendimus
l Nō enim
vocauit nos
&c. idest vt
seruiam⁹ im
mundicie pcti
culisq̃.
m Sed in
sanctificatio
nem). i. vt vt
uamus san
cte.

C Questio
fratris An
tonij beton
rini sup̃ eam
de eplaz pau
li ap̃l. Ne q̃s
sup̃gredi
at: neq̃ cir
cūueniat̃ in

Sera. ij.

equitati contraria est: hoc alius dixit e
suum: alius istud: et sic inter immortales
scilicet est diuisio que iure humano. i. impa
torum post lapsum primorum paratum: pp
tria rationabiliter scilicet. Ad excludendam. s. ne
gligentia eo
quod agri et ter
re in solitu
dine vertere
tur: quia si
agri essent co
munes: coe
etiam esset co
lere et semi
nare: sed pa
tenti experimento cernimus quod de com
munibus nulli vel modici curant: et ideo
necessaria hominum sustentatio cito desi
ceret. Ad excludendam insuper inimici
tiam: quia esset efficax causa et pax nunquam in
ter homines haberetur. Nam sepe contin
geret quod eadem re. eodem equo: eadez do
mo: eodem agro plures vellet in simul
viri: et sic magis cupidus plura super alios
occuparet. Sicut de Nemroth Gene. x. c.
legitur ubi dicitur Lepit Nemroth esse
robustus venator id est hominum oppres
sor et extirpator secundum glo. Ad excludendam
etiam malitiam eo quod taliter via fraudi
bus aperiretur. Nam tunc malitiosi puni
ri non possent: quia alienum non accipe
rent: sed illa quibus sibi viderentur in
digere protinus allegarent. Et propter h
omnia: secundo polyti. Aristo. Socra. et
Pla. redarguit de communi usu omnium
rerum. Ex quibus liquet: quod lege nature
non liceat emendo et vendendo proximum
accipere. Secundo preterea non licet le
ge scripture: hinc Leui. xix. cap. dominus
dixit. Non accipiat unusquisque proximum
suum. Ultimo ne longior fiam non licet
lege gratie. Cum Matth. xxij. cap. domi
nus dicat. Diliges proximum tuum sicut
teipsum. et Pau. ad Roma. xiiij. cap.
dicit. Qui diligit proximum legem im
pleuit. Quamobrem ex sententia docto
ris subtilis habetur quod saltem tria requi
runtur ad hoc ut non sit aliqua circumuen
tio in emptione et venditione. Primo ut
non sit error in substantia ut videlicet de
tur auriculum pro auro: nec vinum lim

phatum pro puro. Secundo ut non sit
error in qualitate ut scilicet non de res
corrupta pro sana. Tertio ut non sit er
ror in quantitate siue res mensure per
pondus siue per alium modum.

L Expositio
litteralis
In illo
tpe dix
ihesus tur
bis iude
orum. ego
vado et queritis me

sunt sequi christum. sed in tenebris ma
nent. Et diuiditur in duas: quia primo
ostendit eos quibus loquebatur habere
re huius lucis defectum. Secundo sub
dit huius defectus remedium: ibi dicebat
ergo. Circa primum sciendum quod rece
dente sole visibili de nostro hemisphere cau
santur ibi tenebre: ita similiter christo qui
est sol iustitie ex hoc mundo per mortem
recedente. inde pro maiori parte sunt
obtenebrati tenebris infidelitatis et in
eis obstinatio. et hoc iusto iudicio dei quia
viderant signa in vita eius et in morte:
propter quod Gentiles legis et propheta
rum noticiam non habentes credide
runt christo. similiter patet de illo centu
rione qui visis signis de morte christi di
xit. Vere filius dei erat iste. ut habet Mat
th. xxi. capitulo. et ideo iudei qui non
solum per miracula visa: sed etiam per ora
cula prophetarum predicta poterant eum
cognoscere verum christum. et persequen
tes eum merito sunt a deo dimissi: prope
eorum ingratitude: et sic execrati to
taliter per obstinationem: et hoc est quod
dicitur (Dixit ergo iterum eis iesus.)

a Ego vado) scilicet ad patrem per mor
tem secundum humanitatem. a quo tam
men non recessi secundum diuinitatem.

b Et queritis) scilicet persequendo me
in membris meis: quia post mortem christi
fidei dei persecuti sunt apostolos: et alios
christi fideles usque ad mortem ut patet
Act. viij. cap.

postremiſcere.

a Et in peccato vſo moriemini). i. pp peccatum vſm: qz ppter perſecutionē xpi & aploz ciuitas hierſlm deſtructa eſt: & tēplum combuſtum & populus occiſus ab exercitu romano: vt fuerat a xpo pſcōm expſſius Lu-

ce. xix. cap. Hieruſalem Hieruſalem que occidiſ pphetas &c. **b** Quo ego vado vſ nō po teſtis veni re). ſ. ad glo riā pſis: vſa iſidelitate h impediēte. **c** Dicebāt ergo hic cō ſequēter ie-

ſus docet remediū. & diuiditur in duas partes: qz pmo hmoi remediū propo nit. ſecundo eius efficacīa oſndit. ibi. Dicebāt ergo. Circa pmo ſciendū qd hoc remediū conſiſtit in veniēdo ad xpm per fidem qeſt vſa lux. iō diuidit in duas: qz pmo remediū huius fidei oſnditur. ſcōdo ad credendū eos inducit. ibi. dicebāt ergo iudei. Prima in duas: qz pmo ponit iudeoz interrogatio. Secūdo ſubdiſ xpi rñſio in qua dat remediū pſdictum. ibi. & dicebat. Circa pmo ſciēduz qz audierāt iudei xps vſitate mori turuz: vt habet per illud Iſai. liij. ca. Tra didit in mortē animā ſuā: que ſcriptura & totum caplm exponit & xpo ab anti quis doctozibus hēbreoz: & iō iudei xri ſoſie querebant & ieſu quē reputabāt fal ſum xpm. **d** Nunqd interficiet ſemet ipſum: qz dixit: quo ego vado vſ nō po teſtis venire) ſi enim ſerioſe loquerētur & impletionē huius pphie dicerent ſci. Nunqd ex ſimplici voluntate ſepabiſ ani mā a corpore: qd pz ex eo quod ſubditur quo ego vado vſ nō po teſtis venire. Ipi enim poterant ſeiſpōe interficere: ſed non poterant animā ſuā pio voluntate ſua tra dere. Sicut fuit propixtatum & xpo p Iſaiam. & in ieſu fuit adimpletum.

e Et dicebat) Dic ponit xpi rñſio: in q

datuſ predicti verbi Intellectus dicena.

f Vos & vſoſum eſtis) i. deſt & maſſa corrupta pondere originalis peccati: & iō habetis & bitum mortis: & neceſſitatem mouēdi propter quod ſeparatio anime a corpore nō ſubiaceret ſim plici vſe vſ luntati. **g** Ego & ſu xnis ſum) quia ſm & ſi tatem hz cā dem naturā cum pſe ſm humanitatē anima eſt a & o immedi ate per crea tionez: & cor pus forma. **h** Vos & hoc mundo eſtis) corpore & af ſectu. **i** Ego nō ſū & hoc mūdo) qz ſz & deus pcedit mundum vt cā effectum. nec eſt pars vniuerſi: ſm autem humani tatem: pp virtutem formatiū: eodem modo eſt dicendū: qz illa virtus fuit vir tus ſpirituſ ſancti. quantum autē ad ani mā & corpus tene eſt pars vniuerſi: & ſic eſt & mundo quātū ad ſbām: nō autem quo ad peccati & ordinationem: que & ordiatio nomine mundi in ſacra ſcri ptura frequenter & ſignat vtz Joan. j. c. Et hoc modo iudei erant & mundo pp in fidelitatis peccatū pp hoc ſubdit. **k** Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vſis) ſupra dixerat in peccato & ſtro in ſingulari: qz pncipale peccatūz eo rū erat pſecutio xpi: ſz ad hoc ſeqbantur multa alia pctā pp hoc replicauit h in pl i peccatis vſis. Et pnter oſndit remediū cō tra iſta mala dicens. **l** Si. n. nō credi deritis) fide ſoſmata charitate. **m** Qu ego ſum) vobis in lege & pphias pmiſ ſus. **n** Moriemini in pctō vſtro.

Feria .ij.

a Dicebāt ergo) Dñso remedio euadē de mortis: q̄ est p̄r fidē xp̄i: Nō p̄nter in ducit eos ad credendū sibi. Circa q̄d p̄e mutis indeoꝝ interrogatio dicēsa.

b Tu quis es) quasi dicat. Dñde nobis q̄ tu sis talis et tantus q̄d debeat credi tibi.

c Dixit eis iesus) p̄ban do q̄ debeat credi: p̄r hoc q̄d est oīum creatorarūz p̄ncipiū p̄ mū et p̄ p̄ns veritas p̄ma infallibilis: et hoc est quod subditur.

d Princi pium q̄ et lo quor vobis)

et q̄ est p̄mū omniū rerū p̄ncipiū: oīa reducit in seipsum: cū sit finis omniū: iō p̄nter oñdit q̄ ad ip̄m pertinet omnium iudiciū: p̄ q̄d oīa reducunt in ip̄m. et hoc est q̄d dicit. e Multa habeo et vobis loqui et iudicare) nō dicit vobis ad vtili tatem vestrā sed et vobis. s. ad malū vrm q̄ erit in iudicio futuro.

f Sed q̄ misit me verax est) q̄a adimple uit p̄missum et p̄ma missione filij: que nō est ad condemnandum v̄l iudicādū mū dum. sed magis ad saluandum p̄ doctri nam. ideo sequitur.

g Et ego que audiui ab eo hec loquor in mundo) Bicit. n. se audire a p̄e. q̄ in quātum deus h̄z sciam a p̄e eādē cum ip̄o: sicut et essentiam. sed in quantum ho mo h̄z sciam infusam ab eo. h Et nō cognouerūt: q̄ p̄ez eius dicebat etum) Hoc addidit Euangelista: vt oñderet ce citatē eoꝝ. Verūtm̄ q̄ multi iudeoꝝ in morte xp̄i crediderūt videntes miracula que acciderant in morte eius vt h̄i Luce xxiij. ca. Sitr ad p̄dicationē ap̄loꝝ mul ti iudeoꝝ crediderunt post mortē xp̄i: vt habet Actū. ij. ca. iō subdis. Dixit ergo eis ihs. h Cum exaltaueritis filiū ho

minis). s. in Cruce in qua fuit extensus in aere et p̄p q̄d exaltatus est a p̄e s̄m q̄d dicit ad Philipen. ij. ca. Nō aliauit semet ipsum factus obediens vsq̄ ad mortem: mortem autem crucis p̄p quod deus ex-

Dixit ergo eis Je sus. Lū exaltaueritis filiū hoīs) tūc co gnoscetis quia ego sum et a meipso fa cio nihil: m̄ sed sicut docuit me pater hec loquor. Et qui me misit mecum est et nō reliquit me solum: o q̄ ego q̄ placita sūt ei: p̄ facio semper.

lz eādē sicut dictum est de scientia h̄z q̄ homo illa natura est organum diuini tatis coniunctum. ideo nihil poterat ope rari nisi s̄m morem et regulationē ipsius dei. ideo sequit. ii Sed sicut docuit me pater h̄ loquor. Et qui misit me mecum ē) q̄ s̄m veritatē p̄r est in filio: et econuerso: s̄m humanitatē v̄o ip̄a veritas est in hoīe xp̄o sp̄ali mō: p̄r realem. s. vnionē: p̄ que modum nō est in aliquo alio.

o Et nō reliquit me solum) q̄ filius h̄z q̄ deus nō p̄t separari a p̄e: h̄z v̄o q̄ h̄o p̄t separari de potentia absoluta: sed de potētia ordinaria: natura assumpta nūq̄ dimit tetur: q̄ q̄d semel assumpsit nūq̄ depo net: vt dicit Damascenus. p Q̄ ego que placita sunt ei facio semp̄ in quātūz enī deus idem vult et facit q̄ p̄i: q̄ eorum est vna voluntas et operatio. in quantum v̄o homo eius voluntas et operatio regu lantur absq̄ aliqua obliōne a regula di uine voluntatis: vt p̄z ex predictis.

CExpositio moralis:

Dixit ergo eis iesus: Lū exaltaueritis filiū hominis). s. in crucem (Tūc co

gnosce rem xp̄i dicant ei iudei milia: vi Sic etiā ter homi q̄ valoz minis apparet mendacius m̄ q̄ ante.

Ca fratris i conq̄ B tūc. In q̄ C In qu C Utin quotiens gūma tim non igno Ecce enī. v̄lū om ponit tū scit tū q̄ quid alim lege p̄p̄e mo confes itat enim q̄ commo di cul pietat in modo di o merito ei quis rīde fert ei can f quam rei ellet ex ind mortuanti non est re rel. Ad cu q̄ quodan rerum cor eo ritendo reia. reipi beris: cu necesse est in istis per Si quis q̄ nam et la

Seria. iij. post. reminiscere

gnosceitis quia ego sum &c. post mortem au-
tem christi & eius ascensionem una die pre-
dicante Petro crediderunt simul & sel-
te iudeis quinquaginta milia. Et altera die tria
milia: ut habetur Actuum. ij. & iij. capi.
Sic etiam in-
ter homines
quod valor ho-
minis plus
apparet & co-
mendat post
eius mortem
quam ante.

Feria tertia post
secundam domini-
cam quadragesime
secundum Matthe-
um vigesimo tertio
capitulo.

Questio
fratris An-
tonij Beton-
tini. In petro vso moriemini. Jo. viij. ca.
In quibus verbis merito querit.

Utrum omnis malitia confundit ali-
quotiens ratione veritatis: aut corrigi nu-
quam maxime eorum qui proposito malo &
non ignorantia peccant. Hinc Jo. criso.
Ecce enim iniqui usurarii. postquam audierunt
usuram omni lege testari. Nunquid com-
puncti eos timor peccati. Nunquid compe-
scuit eos vel liberalitatis consideratio. Sed
quid aiunt dicentes. Nihil nisi peccatum
lege prohiberi debet. Sed quod utilitatem pro-
mo confert: culpa non esse videtur. Con-
stat enim quod res que mutuo datur aliquam
commoditatem & utilitatem confert illi
cui prestatur: ergo secundum equitatem potest hu-
iusmodi commoditas estimari pretio: &
merito compensari. Sed merito his ini-
quis responderi potest quod res mutuata non con-
fert ei cui facta est mutuo utilitatez ali-
quam rei consumptione differentes nisi
esset ex industria recipientis mutuum quod
mutuantis propria non videtur esse: & ideo
non est vendibilis alio pretio mutuanti
rei. Ad cuius evidentiam sciendum est:
quod quedam res: quarum usus est ipsarum
rerum consumptio: sicut vinum ad potum
eo utendo consumimus. In quibus usus
rei a re ipsa seorsum computari non de-
bet: sed cuiusque unum ipsorum conceditur
necesse est ut alterum concedatur: unde
in istis per mutuum transfertur dominium.
Si quis igitur seorsum vellet vendere vi-
num & seorsum usum eius bis idem ven-

dere dinoscitur & vendendo quod est contra in-
stitutionem peccat. Quedam vero res sunt quod
rum usus non est ipsarum consumptio:
sicut usus domus & inhabitatio: & non dis-
ticipatio: in quibus seorsum potest utrumque

In illo
tempore lo-
cutus est ie-
sus ad
turbas:
& ad discipulos suos
dicens. super cathedram

concedi. pu-
ta cum quis
precedit alteri
usum domus
retento sibi
dominio vel
econtra. Et
propter hoc
pro usu do-
mus licite po-
test recipi pre-
tium. Res igitur

turque mutuo dantur in quibus com-
mitti potest usura sunt & numero earum
rerum quarum usus est ipsarum consu-
ptio sicut sunt que mutantur sub certo
numero: ut pecunia & sub pondere: ut au-
rum & argentum: & sub certa mensura ut
granum vinum: & oleum: quia in his habet
doctorem irrefragabilem impositum est
pretium a natura preter illa que nume-
rantur quibus ab arte pretium impositum
est: & ideo pro usu talium rerum illicitum
est accipere pretium quia dicitur usura. suffi-
cit enim accipere equivalentem illius rei quod
mutuat: que omnia talia nomine pecu-
nie intelligi possunt. De qua Exo. xxij. c.
dicitur. Si pecuniam mutuam. scilicet de deris
populo meo pauperi qui habitat tecum non
vigebis enim: quasi exactor nec usuris op-
primes: licet de omni re ultra sortem acci-
pere peccatum est. ideo Ambrosio. li. j. de Ba-
uid. Et esca usura est. Et vestis usura est: &
quodcumque sorti accidit usura est: quod ve-
lis ei nomen imponas usura est. Unde co-
trarium descenditibus dicitur (in pre-
cato vestro moriemini.)

Expositio litteralis.

Super cathedram Moysi &c.) Hic
ostenditur indeos esse iuste repro-
batoz quia fuerunt fictiores bonitatis. Et
dividitur in duas partes: quia saluator pri-
mo ponit in hac lectione huius fictionis
motum. secundo hoc motum exclu-
dit a discipulis suis. ibi. Vos autem. Mo-
tuum autem fuit superbia phariseorum

Seria. iij.

e legis peritor. et hec supbia ostenditur ex tribus. primo ex abusu sue potestatis. secundo ex simulatione sanctitatis. ibi. Dia ergo tertio ex ambitione dignitatis ibi. amat autem primos recubitus. Circa primum

considerandum quod a tempore moysi fuerunt constituti a deo. lxx. senes etate et scia pueri: qui cum moysi haberent curam populi et dicebant iudices ordinarij: quod ad ipsos fiebat recursus in

dubijs causis: magne etiam cause non tractabantur sine eis: et istud fuit obseruatum apud iudeos quod in fuerunt in potestate: et hoc est quod dicit hic saluator (Supra cathedram moysi). i. in auctoritate iudicandi populum. a Sederunt scribe et pharisei: quod illi qui videbant esse magis in populo periti ad hoc eligebant.

b Omnia ergo que dixerint vobis facite: quod prelati etiam malis est obedire nisi in his que sunt manifeste contra deum et sunt habendi in reuerentia quod diu tolleratur in officio suo: ut patet per exemplum Bauid qui venerabat Saulem regem. lxx. sciret eum esse malum et a deo reprobatum.

c Opera autem eorum nolite facere: quod non sunt imitandi in malis: imo tamen in bonis.

d Alligant. n. onera gravia et importabilia etc. quod supra legis precepta constituerant multa ex suis traditionibus: sicut patet c. xv. que erant subditis gravia et importabilia. e Digito autem suo noluit ea mouere: id est modicum conatum ad agendum talia noluit apponere. Ex hoc patet quod ille qui constituit legem aliquam: lxx. non sit subditus legi quantum ad hoc quod puniat per hominem si prauit faciat. tamen obligatus est ad legem implendam: et grauius puniet a deo si contrarium fecerit: quod transgressio eius grauior est propter scandalum: propter quod dicit sapiens. Patere legem quam tu ipse tuleris: et extra de constitutionibus. c. cum

omnes dicitur. Quod quisque iuris in altero statuit. ipse eodem iure uti debet. patet etiam ex predictis quod illi qui statum ecclesie in generali seu in speciali onerant gravibus statutis sine magna et evidenti necessitate: ab-

utuntur sua potestate: sicut faciebant pharisei et scribe. unde dicit Augustinus ad inquisitiones inuicem loquens de religione Christiana. Ipsam religionem non

stram quam dominus noster iesus christus in paucissimis sacramentorum celebrationibus voluit esse liberam: quidam seruilibus premunt oneribus adeo ut tollerabilior sit conditio iudeorum qui non humanis presumptionibus sed diuinis subiunguntur institutis.

f Omnia vero hic ostenditur supbia phariseorum ex simulatione sanctitatis: quia hoc faciebant ut essent in reuerentia et honore in populo et hoc est quod dicit. (Omnia vero opera sua faciunt: ut videantur ab hominibus). i. propter gloriam humanam quod videri in bonis propter gloriam diuinam non est malum: sed magis meritorium ut dictum est. v. ca.

g Bilatant philateria sua) Philateria secundum quod dicit Hieronymus: erat quedam charta in quibus scribebantur exhalogus mandatorum: et ponebatur illa charta in capite ad modum corone per hoc significabatur quod debebant legem in memoria habere sicut quod dicit Deuter. vj. ca. Dicebat. n. philateria a philare quod est seruare et thora quod est lex: quod erant quedam signa seruande legis. Pharisei igitur ut viderentur preceteris religiosi faciebant sibi philateria magis lata: et scribebant in eis exhalogum et grossiori littera: et eadem ratione faciebant simbras maiores in pallijs suis. Que autem erant iste

simbras
verba
etiam
fuerunt
in eis
et quo
erat na
rus scilicet
nes deb
pollere
dam sa
tate spe
pre alijs
pulis.
et vide
et eis
ho ut qu
dam
distingui
in carne
miller
et eis
berent
dam spec
precepti
Numeri
dant sibi
pallio
nos. Ch
his colo
der com
fieri qu
Nostra
sequi ibi
dentur
deus
risant
et in ang
a Ama
supbia
citur. Da
nis. et
ibi ponit
die quilla
b Et
ubi com
verbum
c Et sal
patenti

post reminiscere

simbule dictum est supra ix. ca. sup illud
verbu tetigit simbula vestimenti eius: q
etia hic declaraf. Christus eni portabit ve
stimentu suu ad modu iudeoꝝ. Ad cu
ius euidentia sciendu: q pplus iudaicus

de quo xpus
erat nascitu
rus scdꝝ car
nez debebat
pollere qua
dam sancti
tate speciali
pre alijs po
pulis. z ab
eis distingui
z ideo data
est eis circū
fio vt quod
dam signu
distinctiuu
in carne. Si
militer data
est eis lex vt
hērent quē
dam speciale modum viuendi. Similit
preceptu fuit eis i habitū distingui: vt pz
Numeri. xv. cap. Loquere filijs israel: fa
ciant sibi simbrias per quatuor angulos
pallioꝝ ponentes in eis vittas hiacinti
nas. Vitte eni hiacintine que erant cele
stis coloris: designabant q debebant ha
bere conuersationē eminentem p ceteris
stōm q Paulus dicit ad Philipen. iij. ca.
Nostra aut puerfatio in celis est. Unde
sequit ibidem. Numeri. xv. ca. vt recor
dentur mandatoꝝ dei: z sint sancti dño
deo suo. Talem ergo vestē potabāt pha
risei: in qua magnificabant simbrias: q
est in angulo pallij.

a Amant aut) Hic psequēter ostendit
supbia eoz ex ambliōe dignitatis cū di
citur (Amant aut pmos recubitus in ce
lis) z hoc duplici de cā. s. rōne gule: q
ibi ponūtur fercula meliora: z rōne sup
bie qz ille est locus honorabilior.

b Et pmas cathedras in synagogis)
vbi conueniebant hoies ad audiendus
verbum dei.

c Et salutationes in foro) idest in loco
patenti.

d Et vocari ab hoibus rabbi) Beside
rare eni scientia z actum docendi nō est
malū: sed meritoriu: sed desiderare nō
men tñ hoc est malū z supbie peccatū.
Si tñ desideret nomē z auctoritas magi

nolite vocare vobis
sup terram. Unus
ē. n. p: v: q in cel' est
Nec vocemini ma
gistri: qz magister
vester vn' est xpus.
Qui maior est ve
strum' erit minister
vester. Qui aut se
exaltauerit' humi
liabitur. Et qui se
humiliat exaltabit.

Unus est
enim magister vester) qz solus de' pōt in
terius docere intellectu illuminando seu
potest specie intelligibilem infundendo
homo aut docet tantū exterius aliqua
pponendo ex quib' formant fantasma
ta debita: a qbus intellectus agēs facili
abstrahit specie intelligibile: sicut in sa
natione hois natura agit tñ pncipaliter
medicus autem aliqua administrat ex q
bus natura iuuat. f. Omnes aut voa
fratres estis) qz filij dei p creationem z
adoptionem gratie.

g Et patre nolite vocare z c) lz eni ali
quis possit vocari p in terra rōne gene
rationis: doctrine: siue etatis: tñ solus de
us est pncipalis: qz ab eo solū habet
nus animā intellectuā q est forma hois
ergo p est ille qui dat formā.

h Nec vocemini magistri z c) sicut iaz
supra expositum est i Qui maior est
vestrū). i. vult esse fm veritatem.

k Erit minister vr). i. parat' ad officia
hūilitatis: fm decentia sui status: pp hoc
papa vocat se seruū seruoz dei.

l Qui aut se exaltat) in pñti p supbiā.
m Humiliabitur) in futuro per gehē
ne penam.

ſeria.iiij.

Expoſitio moralis.

Munc locut' eſt ieſus ad turbas &c.) Omnia ergo quecuq; dixerint vo-
bis ſeruate & facite: ſcđm aut opa eorū nolite facē)

ſeria.iiij. poſt ſe-
cundam dominicā
quadageſime euā-
gelii ſcđm Math.
xx.cap.

Hoc gene-
raliter intel-
ligendū eſt
de oib; bñ
docētib; &
male viuen-
tib; . Nā eo-
rum doctri-
na d; acceptari: & vita repudiari. (Alli-
gant enī onera grauia &c. Hieronym'
Doc generaliter dī aduerſus oēs magi-
ſtros qui grandia iubent: & minora nō
faciunt. Criſoſto. Tales aut ſunt q gra-
ue pondus venientib; ad pñiam impo-
nunt: & ſic dum pñens pena fugit: contē-
nunt futura. Si enī faſces ſup humeros
adoleſcentis quā non pōt portare poſue-
ris: neceſſe h; vt aut faſcem reijciat: aut
vt ſub onere pfringat. S; & homini cui
grauē pondus penitentie imponis neceſ-
ſe eſt vt aut penitentiā reijciat: aut ſuſcipi-
ens dum ferre nō pōteſt ſcandalizat am-
plius peccet. Beinde ſi erramus modicā
penitentiā imponēdo: nōne melius ē
ppter miſericordiā reddere rōnes quā
ppter crudelitātē. Ubi paterfamilias lar-
gus eſt: diſpenſator nō d; cē tenax. (Oīa
vō opera ſua faciunt vt videant ab hoī-
bus &c.) Criſoſto. In omni re naſcitur
q eam exterminat ſicut in ligno vermis
& in veſtimento tinea. Unde ſacerdotū
miſterium qui poſiti ſunt ad edificatio-
nem ſanctitatis corrūpere dyabolus ni-
titur & hoc ipſum bonū: dum ppter ho-
mines ſic fiat malū. (Amant pūmos re-
cubitus in cenis &c.) Iſta recipere cum
exhibent ordinate non eſt malū ſed ipa
concupiſcere. (Et patrem nolite vobis
vocare ſup terram) nō excludit exhibi-
tionem honoris debiti: ſed indebiti ſc; vt
ppter adulationem vel aliquid huius
modi non fiat.

Queſtio fratris Antonij Betontini
ſcđm vero opera eorum nolite facere.
Math. xxij. cap.

Super quibus verbis queri pōt.

Utrum ſimonia ſit heresi. Ad quod
breviter reſpondeſ ſcđm ſententiā ſan-
cti Thome ſuper diſ. xxv. iiij. lib. ſenten-
ciarū: & etiā ſcđa ſcđe. q. centeſima. Atq;
ſcđm docto-

In illo
tēpore
Aſcen-
dens ie-
ſus a hie

rem noſtrū
Alexandriā
& durandū
parte. iiij. y.
lib. diſtin. xi.
q. 13 pprie &
p ſe loquen-

do ſimonia
heresi nō iudicet cū aliquā falſam opi-
nionem in fide non habeat: tamen oēs
ſimoniaci ppter ſimilitudinē actus: here-
tici nuncupātur q; ita operant ac ſi ex-
timarēt donū ſpirituſſancti pecunia poſ-
ſideri: que extimatio eſt heretica. Unde
Bregor. in regiſtro dicit. Cum oīs ana-
ritia ſit idoloz cultus quiſquis hanc ec-
cleſiaſticis dignitatibus dandis nō pre-
cauet vulgariter infidelitatis perditioni
ſubiacebit etiā ſi tenere fidem quā negli-
git videat. Et. j. q. j. c. Eos ſic habet. Tol-
lerabilior eſt macedoniū & eoz qui circa
ipſum ſunt ſpirituſſancti impugnatoz
impla heresi q ſimonia. Illi enī here-
tici creaturaz & ſervum patris & filij ſpi-
rituſſanctum fatētur delirando. S; iſti
ſimoniaci eundē ſpirituſſanctum efficiūt
ſervum. Et in eodē loco decretor. q. vl-
tima capi. patet. ſic ſcribitur. Patet ſimo-
niacos velut pūmos & pūpos hereticos
ab omibus fidelib; eſſe reſpuendos. Et
infra. Omnia enī crimina ad compatio-
nez ſimoniace heresi: quaſi p nihilo re-
putātur. Unde dñs noſter phariſeos q
ſuper cathedram moyſi ſedebant ſimo-
niacos eſſe conſiderans ait oib; xpianis
(ſcđm opa eoz nolite facere).

Expoſitio literalis.

Aſcendens ieſus &c.) . Dic ſalua-
tor oñdit: q in platis d; eſſe vi-
gor ad tollerandū martyriū ſi neceſſe
ſit p commiſſo ſibi grege. Et hoc docet
per exemplum ſui: qui voluntarie venit
hieruſalem ad ſuſtinentum motem pro
ſalute mundi. Unde beatus Gregorius

expon-
tem pa-
pro om-
tis. In
ſequen-
a. Al-
ſolymā
reſpectu
tios ter-
miſſio
in alto
& ppter
venien-
lucab-
tibus.
aſcen-
b. Al-
pſi
viciſſi-
os ſecū-
& hoc
tum my-
bat qd
dentes
dalyan-
ſunt tū-
darecia
c. Filii
dorum
ladi ſu-
d. Et
inducam
berem p
ſanguin-
os muni-
e. Et
peccidi-
lud qd
eſt quo-
f. Al-
digen-
per oīa
g. Et
dū rē-
ſtica
h. In
in pla-
debet
partes
occaf

post reminiscere

exponēs illud Joannis. x. capitulo. Ego
sum pastor bonus et animā meā pono
pro ouibus meis: dicit de se et alijs prela-
tis. In hoc ostensa est nobis via quam
sequamur: et hoc est quod dicit.

a Ascēdēs

Iesus hiero-
soly mā) que
respectu to-
tius terre p-
missionis ē
in alto sita:
et ppter hoc
venientes il-
luc ab alijs p-
tibus ibant
ascendēdo.
b Alsum-
psit duodeci
discipulos su-
os secreto).

et hoc duplici de causa. Una est qz secre-
tum mysteriū sue passionis futurū vole-
bat ap̄lis cōiter p̄re alijs reuelare: ne vi-
dentes eū postea mori ignominiose scā-
dalizarent. Scōda est qz secreta mysteria
sunt tñ maioribus reuelanda et detegen-
da: cuiusmodi erant ap̄li. sequit.

c Filius hoīs tradet p̄ncipibus sacer-
dotum et scribis). i. legisperitis. qz eis p-
ludā fuit traditus et venditus.

d Et condēnabunt eū morte) qz ip̄i
iudicauerunt eū cē reū mortis) l3 nō ha-
berent potestātē interficiendi: qz iudiciū
sanguinis erat eis ablatū a romanis q
dominabant eis: ideo sequit.

e Et tradent eum gētibz) v3 Pilato
prefidi et suis militibus ad p̄ficiendū il-
lud qd nō poterāt v3 xp̄i mortē. Et hoc
est quod subditur.

f Ad illudendū et flagellandū et cru-
cifigendū) Ita enī tria inflicta sunt xp̄o
per ordinem vt videbis infra.

g Et tertia die resurget). Hoc aut sub-
dit xp̄us: ne ap̄li eius morte audita: p̄ tr-
istitia absorberentur.

h Tunc accessit) Sic ostendit tertio q
in p̄latis d3 esse tenor humilitatis: qz nō
debet appetere p̄esse. Et diuī dī in duas
partes: qz p̄mo ponit huius documenti
occafio. Scōdo subiungit humilitatis in-

structio ibi. iesus aut vocauit. Circa p-
mū aduertendū qz iudei existimabant
christum per p̄phetas p̄missū regnatū
rum t̄paliter in hierusalē qz scripturas
de regno christi carnaliter intelligebāt: et

landū et crucifigen-
dum^f: et tertia die
resurget^g. Tūc hac
cessit ad eum mater
filiorū zebedei cum
filijs suis^h: adorās
et petens aliquid ab
eoⁱ. Qui dixit ei^m.
Quid vis. Tūc il-
lⁿ. Dic vt sedeant

nes filij zebedei et mater eorū audientes
christus post mortē tertia die resurrectu-
rum crediderunt ipsam immediate post
resurrectionē regnatū in hierusalē tē-
poraliter. Et ideo cupientes ei esse colla-
terales p̄re ceteris: qz erant ei^h cognati
germani informauerunt matrē suam de
petitione sequenti: et hoc est quod dici-
tur hic.

b Tūc audita resurrectione christi
futura.

i Accessit ad eum) id est ad xp̄m.

k Mater filiorū zebedei cum filijs su-
is) conscys de petitione matris.

l Adorās et petens aliquid ab eo) nō
petijt primo in speciali et determinate: s3
tantum in generali: vt concessione facta
in generali p̄mo: minus posset postea de
negari sibi in speciali.

m Qui dixit ei: quid vis) Non petijt vt
in scius: sed vt petitio sua postea efficacit^r
ostendatur irrationabilis.

n Aut illi: dic vt sedeant hi duo filij
mei et c.). i. sint tibi collaterales et ma-
iores post te in regno tuo: quod quidem
regnum credebant temporale: vt dictū
est. Nec est mirū si talia apostoli credebāt
et appetebant: qz adhuc carnales erant:
e ilij

Seria .iiij.

et nōdū illuminati perfecte: nec p̄firma-
ti per gratiā spiritus sancti.

a Respondēs aut̄ Iesus dixit. Nescitis
quid pietatis. Respondit filijs et matri
q̄ sciebat ipsaz missam a filijs: et infor-

matam et pe-
nitentia facie

da p̄ eis.

b Potestis
bibere cali-

cez quē ego
bibitar. sū)

i. sustinē mor-

tem ignomi-

niosaz et cru-

delem: quaz
ego passur-

sum et p̄ quā
debeo venīr

ad regnū: n̄
ipale ut cre-

ditis sed eter-

nom.

c Dicūt ei
possum. lo

quunt sicut
inexpertī p̄

p̄ie fragili-

tatis: q̄d pa-

tuit per effe-

ctum: q̄ in

passione xpi
fugerūt pre

timore mortis.

d Aut illis. Calicē qui

dem meū bibetis) quia Jacobus p̄pter

christū ab herode est occisus et habetur

Act. xij. ca. Et Joannes in dolum fere-

tis olei p̄pter christum missus est. et sic

p̄z quod habuit p̄mptā voluntatē moriē

di p̄pter christum: fuit etiā missus in ex-

ilium p̄pter ipsum. Exilium aut̄ est que-

dam mors civilis.

e Sedere aut̄ ad dexterā meā: vel ad si-

nistrā nō est meum dare vobis) in illo

supple statu in quo estis. i. nōdūz humi-

libus adhuc et carnalibus.

f Sed quibus paratū est a patre meo)

i. vere humilibus et sp̄alia sapientibus.

g Et audientes decē. s. apostoli.

h Indignati sunt et duobus fratribus)

aliquid humanū, passi: q̄ adhuc erant

hi duo filij mei: vnus

ad dexteram tuā et

vnus ad sinistrā tuā

i regno tuo. Respō-

dens aut̄ Iesus dixit

Nescitis quid peti-

tis. Potestis bibe-

re calicem quē ego

bibiturus sum. Vi-

cūt ei: Possimus

Et illis. Calicem

quidē meū bibetis

sedere aut̄ ad dexte-

ram meam et ad sini-

stram nō est meum

dare vobis. sed q̄b

paratum est a patre

meo. Et audientes

decē indignati sūt

carnales sicut et illi: et ideo indignati sūt
q̄ excellentiam super alios habere vo-

luerunt.

i. Iesus aut̄). Nō consequēter instruit

discipulos suos de humilitate et p̄habita-

occasiōe: ut

ambitiones

Jacobi et io-

annis repri-

meret: et idi-

gnationem

alioz sedarz

k Et ait. Sci-

tis q̄ p̄nci-

pes gentiū)

quasi dicat

maioritas i

regno meo

non eodem

modo acquirif

sicut i regno

terreno: q̄ i

regno terre-

no acquirif

per ambitio-

nem et p̄tātē

Sed i regno

meo p̄trario

modo acqri-

tur. v. p̄ hu-

militatez: p̄-

pter q̄d dicit

Quicun-

q̄ voluerit iter vos maior fieri: fit vester

minister. i. se exerceat in obsequijs hu-

militatis. Et q̄ in moralib⁹ magis mo-

uent facta q̄ verba ideo inducit snip̄s

exemplū dicens). Sicut filius hoīs non

venit ministrari: sed ministrare et c.

Expositio moralis.

Ascendēs Iesus hierosolymam).

Hieronymus dñs crebro et passio-

ne sua discipulis ante predixit: ne cum et

niret p̄secutio et crucis ignominia scan-

dalizarentur. (Et tertia die resurget).

Crisosto. Quod quidez huius gratia ol-

cit: ut euz viderent tristia resurrectionē

expectarent. (Tunc accessit ad eum ma-

ter filioz zebedei) per istos qui per ma-

rem

pollis

guina

res p̄

hoc in

bus b

na

sp̄alia

sed ex

ne et

biber

rum

indig

solito

ita et

nam

le est

mis et

domin

scrutari

seruam

quas m

lites n

ri nō re

C. Que

filios

capit.

E

C. Utrum

rum. Et

ne adu

tionis al

anarum

may sam

fic ration

ex p̄p̄

rapnom

fitur: sed

apparen

penit' ell

catorum

ex parte

tenetur

maius

grauē p

res aut

codis

um sup

post reminiscere

trem petierunt a christo pre ceteris discipulis honorari: eo quod erant eius consanguinei: significatur ambrosius: qui habet prelatum consanguineum volunt per hoc in ecclesia pre ceteris promoueri qui bus bene respondet nescitis quid petitis nam honores ecclesie non sunt dispensandi ex propinquitate sanguinis. sed ex idoneitate personarum ratione scientie et virtutis: ideo subditur. (Potestis bibere calicem etc) id est sustinere martyrium propter deum. (et audientes decem indignari sunt et duobus fratribus) Crisostomus. Sicut duo carnaliter petierunt ita et decem carnaliter contristati sunt nam velle super omnes esse vituperabile est. non sustinere alterum super se nimis est gloriosus (non ita erit inter vos etc). Crisostomus. Principes mundi sunt ut dominentur minoribus: et eos subijciant seruituti: principes autem ecclesie sunt ut seruiant minoribus suis et ministrant eis quecumque christo receperunt: et suas utilitates negligant et illorum precarentur: et mori non recusent pro salute inferiorum.

Questio fratris Antonij Betontini
Filius hominis tradetur etc. Math. xx. capitulo.

Ex quibus verbis querit.

Utrum avaritia sit maximum peccatum. Et breuiter respondendo. Ratio: ne auctoritate. et exemplo pars dubitationis affirmatiua tenetur. Primo enim avaritiam esse omnium peccatorum maximum sanctus Thome. secunda secunde. q. cxviij. sic ratione demonstrat. Omne peccatum ex hoc ipso quod malum est: in quadam corruptione: seu priuatione alicuius boni consistit: sed iniquitas voluntarium est aliquid apparens bonum et inordinatione appetit eligitur. Dupliciter ergo ordo peccatorum potest considerari. vno modo ex parte boni quod per peccatum contemnitur vel corrumpitur: quod quanto maius est: tanto grauius offenditur: quod graue peccatum est contra res exteriores avaritia: grauius contra hominem cordis malitia: grauius contra deum superbia. Alio modo ex parte boni

quod per peccatum eligitur: cui appetitus humanus inordinate subditur: quod quando minus est. tanto peccatum grauius atque deformius estimatur. Et quia inter omnia bona commutabilia minora sunt ista temporalia circa que magis precipue consistit avaritia: ideo huius respectu omnibus peccatis grauior est avaritia. Quod secundo grauior sit hoc peccatum auctoritate probatur. Ecclesiastici enim. x. capitulo. scribitur. Quapropter nihil est scelestius. et infra. Nihil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim et animam suam venalem habet: quoniam in vitam suam proiecit intima sua. Et Hieronymus ad Heliodorum ait. Apostoli discite sententiam qui ait. Hoc enim scitote intelligentes: quia omnis fornicator: aut inmundus: aut fraudator: aut maledictus: aut auarus: quod est ydolorum seruitus non habet hereditatem in regno christi etc. Et quod generaliter aduersus deum sapit at quicquid diaboli est: et quod diaboli est idolatria sit cui idola omnia mancipantur tamen in alio loco specialiter nominatumque determinat dicens. Fortificate membra vestra que sunt super terram: deponentes fornicationem imunditiam concupiscentiam malam: cupiditatem et avaritiam que sunt idolorum seruitus propter que venit ira dei in filios dissidentie. Quis igitur negabit avaritiam omnium peccatorum esse grauissimam que idolatria proprie iudicatur. Ad hoc etiam euangelice lectionis hodiernae inducit exemplum: quod eam avaritiam ostendit omnium peccatorum esse grauissimam: quando per eam filius hominis a iuda traditur principibus sacerdotum et scribis: sicut dicitur. Math. xx. capitulo. Filius hominis tradetur principibus sacerdotum.

Expositio litteralis.

Homo quidam erat diues. Hic inducit euangelista exemplum ad prouocandum homines ad opera misericordie ex diuite dano propter defectum pietatis et misericordie. Et non dicitur hic quod sit parabola: quod secundum doctores est narratio rei geste. Dicit ergo.

Feria.v.

a Nemo quidam) scdm qd dicit Gre-
gorius nō exprimitur nomē eius: qz nō
erat a deo cognitus per approbationem
scd qd dicit saluator reprobatio. Dat.
xxv. capito. Nunq̃ noui vos. Discedite a
me &c.

b Erat di-
ues) ecce su-
perfluitas in
censu.

c Qui in-
duēbat pur-
pura) ecce ex-
cessus in ve-
stitu.

d Et epula-
batur quoti-
die) splendē-
de) excedēs
in victu.

e Et erat q-
dam medi-
cus nomine
lazarus) ex-
pūmitur autē
eius nomen
qz erat deo
cognitus: p
approbatio-
nem: sicut &
Moysi dixit
Exo. xxxiii.
cap. Noui te

ex noie: & ex hoc dicit Ambrosi⁹ hic qd ē
magis narratio q̃ parabola.

f Qui iacebat ad ianuam eius vlceri-
bus plenus) vt ex vicinitate magis ap-
pareret duritia diuitis: & pbareretur patie-
tia pauperis.

g Lupiens saturari de micis) non dicit
de preciosis.

h Que cadebant de mensa diuitis) in
quo apparet maxima duritia: eo qd peri-
re permittebatur. vnde pauper poterat
subleuari.

i Et nemo illi dabat) qz tali dño talis
familia ēt cōformabat in mētis duritia.

k Sed & canes veniebāt: & linge-
bant vlcera eius) ecce brutalis pietas: in lin-
gendo vlcera pauperis arguit duritiam
diuitis: qz curialiores erant canes pau-

peri q̃ eorum dñs.

l Factū est autē vt moreret medicus) in
patientia q̃ opus perfectū habere pbat.
m Et portaret ab angelis &c.) i. ad li-
bum sanctorū patrū vbi cōscēdebant iu-

sti morietes

anteq̃ impe-
dimentū ge-
nerale glie p
passione xpi
essz amotuz
n Mortu⁹

est autē & di-
ues (qz diui-
tie non pos-
sunt a morte
saluari.

o Et sepul-
tus est in in-
ferno). s. dā
natorū: quia
erat diaboli
prochian⁹ ei
pmitias red-
dens: bona
tpalia in illi-
cius consu-
mendo: & ho-
ras eius au-
diendo: can-
tilenis disso-
lutis & ma-
lis verbis i-

tendendo. p Eleuans autē oculos
suos cum esset in tormentis) qz eius ocu-
li aperti erant per penam: qui ante fue-
rant clausi per culpam.

q Vidit abraam a longe) qz multum
etiam ante apertione ianue celestis dista-
bat status electorū a statu reproborū
intantum qd impossibilis erat transitus
ab vno in alium: vt dicit infra. Ex hoc
autē loco dicit beatus Greg. sup Lucā. &
ponitur. iiii. sententia: in fine: qd infide-
les in imo. i. in inferno possit: ante diem
iudicij fideles super se in requie attēdūt
quorū gaudia post cōtrēplari nō possunt
Qualiter autē intelligendū sit dictūz bea-
ti Gregorij: maiorū discretioni & iudi-
cio dimitto. Sed quod dānati vsqz in di-
em iudicij videant gloriā beatorū vt vi-

vidit abraā a lōge

tendendo. p Eleuans autē oculos
suos cum esset in tormentis) qz eius ocu-
li aperti erant per penam: qui ante fue-
rant clausi per culpam.

q Vidit abraam a longe) qz multum
etiam ante apertione ianue celestis dista-
bat status electorū a statu reproborū
intantum qd impossibilis erat transitus
ab vno in alium: vt dicit infra. Ex hoc
autē loco dicit beatus Greg. sup Lucā. &
ponitur. iiii. sententia: in fine: qd infide-
les in imo. i. in inferno possit: ante diem
iudicij fideles super se in requie attēdūt
quorū gaudia post cōtrēplari nō possunt
Qualiter autē intelligendū sit dictūz bea-
ti Gregorij: maiorū discretioni & iudi-
cio dimitto. Sed quod dānati vsqz in di-
em iudicij videant gloriā beatorū vt vi-

bat status electorū a statu reproborū
intantum qd impossibilis erat transitus
ab vno in alium: vt dicit infra. Ex hoc
autē loco dicit beatus Greg. sup Lucā. &
ponitur. iiii. sententia: in fine: qd infide-
les in imo. i. in inferno possit: ante diem
iudicij fideles super se in requie attēdūt
quorū gaudia post cōtrēplari nō possunt
Qualiter autē intelligendū sit dictūz bea-
ti Gregorij: maiorū discretioni & iudi-
cio dimitto. Sed quod dānati vsqz in di-
em iudicij videant gloriā beatorū vt vi-

Qualiter autē intelligendū sit dictūz bea-
ti Gregorij: maiorū discretioni & iudi-
cio dimitto. Sed quod dānati vsqz in di-
em iudicij videant gloriā beatorū vt vi-

Qualiter autē intelligendū sit dictūz bea-
ti Gregorij: maiorū discretioni & iudi-
cio dimitto. Sed quod dānati vsqz in di-
em iudicij videant gloriā beatorū vt vi-

post reminiscere

dentur eius verba sonare. non habet ex hoc loco sufficiens argumentū: qz saluatori narrauit hic rem gestam vt predictū est z per consequens factam ante christi passionem. Ex quo sequitur qd Abraam

z Lazarus nō dum erāt in gloria celesti sed in limbo sanctorū patrum.

a Pater abraam (hunc falso p nubi lo vocat patrem: quem in operibus misericordie minime voluit imitari. Unde saluator Joānis. viij. ca. dicit iudeis. Vos ex pie diabo lo estis zc.

b Attrelazarum) irrationabiliter petijt illum ad se inuandū mitti: cui micas panis noluit mittere esurienti.

c Ut refrigeret linguam meam) ibi plus cruciatur: quia per eam plus peccauerat scdm duo officia nature in quibus lingua deseruit scz gustum z loquelam: vt habetur secundo de anima.

Quod autem per linguam in officio gustus peccasset patet per illud quod supra dictum. Epulabatur quotidie splendide. Similiter in officio loquere: quia inter epulas splendidas maxime relaxatur lingua ad loquendū inepta. Notandum tamen hic qd lingua z digitus metaphorice dicuntur in animabus separatis: quales erant anime lazari z diuitis. Sicut in deo qui spiritus est: manus dicitur virtus eius operatiua z similiter in lazaro hic per digitum intelligitur virtus eius auxiliatiua: per linguas diuitis:

virtus conceptus mentis expressiua.

d Fili recordare quia recepisti bona in vita tua) hoc dicitur ad augmentum sue penes quia maximum infortunij genus

fuisse felicez: vt dicit Boetius primo de consolatio ne.

e Nunc autem hic consolatur) scz ppter meritum patientie.

f Tu vero cruciarius) ppter defectum misericordie.

g Et i his omnibus inter nos z vos chaos magnū firmatum est) id est distantiā magna merito rum z statum

um firmata est rigore iusticie diuine vt impossibilis sit transitus ab vno statu in aliū: ideo subditur. **h** Ut hi qui volunt hic transire zc). qz ante separe sunt extra statū meriti z demeriti. Quod autē dānati vellent venire ad locū electorū si esset possibile nō est dubiū. S3 de electis qd vellent ire ad locū dānatorū vī falsum. Ad qd dicendū qd nō vellent ire illuc manendū: vellent tñ ire illuc si eēt possibile ad ppinquos suos liberandū. Istud tñ velle intelligit fm voluntatē naturālē: nō aut fm voluntatē deliberatiuā in qd pfor mas simplr diuine iusticie. **i** Rogo ergo te p vt mittas eū in domū patris mei) Dixit hec n charitate duct: cū illā nō hēret: sed timore seruili ne in ipsoz pfortio ei pēa augetet: qz fuerat eis occasio peccādi. tñ rōe diuinitaz qd eis dimiserat ad abusu: tñ exēplo male vite qd eis dderat ad seqndū. **k** Et ait illi: hnt moysen: q

Feria.v.

docuit moralia agenda.

a Et pphetas) qui docuerūt mīstica z credenda. Et ista sufficiunt ad salutem. Ideo sequitur.

b Audiant illos) Ex hoc patet q̄ iste diues z amīci eius erant de gente iudeorū: quia gentiles nō habebāt doctrinā Moysi z prophetarum.

c Non pater abraā sed si quis ex mortuis zc). mori ex nūcio: sic mirabiliter eis appārente.

d Si moysen z pphetas non audiunt zc). Hoc patuit per effectū: q̄ Lazaro resurgenti: z christo testimonium perhibenti ceciderunt: sed magis interficere eū voluerunt: vt habet Jo. xij. ca. Similiter nec christo resurgenti: sed magis suaserunt falso ipm nō surrexisse: z corpus eius a discipulis suis furatū fuisse: vt habetur Mathei ultimo.

Expositio moralis.

Homo quidā erat diues zc). Hoc expositū literaliter de diuitijs fortune: q̄ scdm doctores catholicos nō ponit hic parabola: s̄z narratur res gesta. Nūc aut̄ exponi potest de diuitijs nature predictis: z q̄ cōmuniter est etiam diues in temporalibus z superbus. Ideo subditur (Qui induebatur purpura z bysso zc). Ecce pompa vestium (z epulabatur quotīdie splendide) per excessum victualium (Et erat quidē mendicus) per quem significat homo simplex z ignarus indigens consilio eius. (Ulceribus plenus) idest penitens de suis facinoribus q̄d significat per vlcera in quib⁹ putredo erūpit ad exteriora (Lupiēns saturari de micis) idest de consilij sui verbis que procedant ex scientia sicut mice de mensa. (Et nemo illi dabat) quia talis contemnit pauperes: z eos alloqui designatur. (S̄z z canes veniebant z lingeabant vlcera eius) per canes lupos a gregib⁹ ar-

centes significantur predicatorēs z confessores qui debent tales dulciter consolari (Factum est autem vt moreretur meus dicitur zc). quia frequenter contingit q̄ simplices z ignari saluantur. Et homi-

nes astuti z

agent. Alit autē illi. Si moysen z pphetas nō audiunt neq̄ si qs ex mortuis resurrexerit credent

cēlum z nos cum litteris nostris trahimur ad infernum (Pater abraam misere mei zc. per hoc significatur q̄ damnati vellent si fieri posset a beatis adiuari. Sed hoc impeditur per dei sententiam que dicit (hic magnus chaos) ipossibile pertransiri (firmatum est).

Questio fratris Antonij Betontini
Homo quidā erat diues: qui induebat purpura z bysso zc. Luce. xvj. ca.

Ex quibus verbis merito queritur.

Utrum hō diuitias z tpalia bona possit appetere sine pctō. Ad quod Alex. irrefragabilis doctor in. ij. parte sūme. q. clviij. taliter inquit. Qd̄ quisq̄q̄ diuitias z cūcta tpalia bona appetit triplici intentione pot̄ appetere. Primo intentione vel consideratione necessitatis: quod z laudatum est exemplo Salomonis qui pro uerbior. xxx. ca. dñō dixit. Mendicantem z diuitias ne dederis mihi: tribue tñ victui meo necessaria ne forte faciat me illiciar ad negandū z dicam: quis ē dñs: z egestate cōpulsus furer: z piores nomen dei mei. Licet qdā vt scdm Th. ait scda scde. q. lxxxij. ar. vj. tpalia desiderare q̄uis non pncipaliter: vt in eis si nem constituam: sed sicut quedā adimnicula quibus ad tendēdū in beatitudinem adiunamur inq̄rtum scilz per ea vltā corpalia sustentat: z inq̄rtum nobis ad actus virtutum organice deseruiunt vbi dicit philosophus. j. ethicorum. Unde Augustinus dicit. Ad sufficientiā vite: non indecenter vult quisquis es cū

Post reminiscere

eta habere &c. Secundo intentione vñ cō
sideratione anxie supfluitatis: qđ & ma-
lus est. Quia teste Hieronymo ad tēme-
triadē: diuitiaz amor insatiabilis est: ex-
pleri nescit bonoz cupidō: celerantes hā-

biture finem
sine fine qru-
tur. Nec qui-
dem anxie-
tas habendi
supflua: non

hominē tra-
tum sed cala-
mitosum facit.

Uñ Se-
neca ad Lu-
cillus ait. Ca-

lamitosus ē
animus futu-
ri anxius &

an miseria
miser. Unde

Bantes can-
tico. vij. pñe

Comedie di-
cit Virgilium auaritie sic dixisse. Pui si

rinolle a qlla enfiata labia. Et disse tace

maladecto lupo. Cōsuma dentro te cō la

tua rabia. Tertio intentione: vñ cōsidera-
tione voluptatis: qđ & pñus est: qz pecca-

to auaritie addunt pctā gule & luxurie: fi-
cut in diuite epulone conspicit: qui pro-

pter diuitias plenus voluptatibus legif i
verbis istis. Homo qdam erat diues qui

induebat purpura & bysso: & epulabaf
quotidie splendide.

Expositio literalis.

Uangelista adducit parabolas: & cō-
sequenter oñdit qualr ipsi spugna-
uerunt christum legistorem. & diuidi-
tur in duas: quia primo ad ostendendū
propositum proponit quandam parabo-
iam. Secundo confirmat suum proposi-
tum per scripturam. ibi. dicit illis iesus:
nuncq legistis. Circa pñm dicit sic.

a Homo erat paterfamilias & ce.) Iste
homo &us est rationibus predictis: qui
dicitur paterfamilias: quia sic gubernat
totam creaturam sicut pffamilias guber-

nat subditos in domo.

b Qui plantauit vineam) domum scz
israel. fm qd dicit Isai. v. cap. Vineam dñi
exercitū domus israel est.

c Et sepem circūdedit ei.) s. clausuram
legis & man-
datozū.

d Et fodit
in ea torcu-
lar) dando

doctrinam p
pñtarum in
qua exprimi-

tur: & magis
declarat vir-
tus legis.

e Et edifi-
cauit turris)
scilicet tem-
plum in hie-

rusalem: qđ
erat edifica-
tum ad mo-

dum turris
vnde tēplū
dī turris. Michx. iij. ca. Et tu turris ne-

bulosa &c. f Et locauit eā agricolis)
videlicet sacerdotibus & principibus q
habent officium seruandi cultum diuinū
& iustitiam in hominibus.

g Et pēgre pfectus est) non quia mu-
tet locum cum sit vbiqz presens: sed quia

dimitnt homines agere fm libertatē ar-
bitrij. fm qd dicitur Ecclesiastes. xv. De-
us ab initio constituit hominem & religit

eum in manu consilij sui.

h Cum autē tps fructuū appropinquas-
set) qz post legem susceptā debebant face-

re fructū bonoz opz.

i Misit seruos suos) i. pñm pphetas.

k Agricolas) i. ad reges & sacerdo-
tes pñcipalr & ad alios eis subiectos cō-

sequenter.

l Ut acciperent fructus) per predicationem suam eos ad fructuum bonozū opzū reducendo.

m Et agricolē apprehensis seruis) quia
reges multi & sacerdotes pphetas sibi

missos a dño turpiter comprehenderūt
& incarcerationunt ac occiderunt: & hoc

est quod subditur.

Feria.v.

a Alium ceciderunt) sicut Isaiā q̄ terra
tus fuit cum terra ex pieceptis manasse
regis iuda. b Aliū occiderunt) sicut
amos quē oziās recte per tipā trāstixit.

c Aliū lapidauerunt) vt zachariam
quē Jonas
rex iuda la-
pidare iussit
inter tēplum
z altare.

d Rex mi-
sit alios suos
plures priorib⁹
bus) multi-
plicado. s. p.
phetas ad po-
puli correcti-
onem.

e Et fecerūt
illis filios) eos
scz occiden-
do intantuz
q̄ impleu-
runt hierlm
sanguine p̄-
phetarum vs
q̄ ad os: vt dicif. iij. Regum. xxi. ca.

f Nouissime aut̄ misit ad eos filiū suūz)
pro nobis incarnatum: dicena.

g Verebunt forte filium meū) hoc non
dicitur q̄ deus ignoraret z contemptum
quem iudei facturi erant xp̄o: sed per hoc
exprimitur quid deberet fieri: ac si diceret
h Verebunt filium meū). i. in reueren-
tia habere deberent.

i Agricole st). i. sacerdotes z legisperi-
ti. k Videntes filium). i. dominum ie-
sum christum opera diuinitatis facientes
z contra que predicta erant de ipso ad-
implentem.

l Dixerunt intra se hic est heres) quia
de ipso veram noticiam habuerunt vt iā
dicitur.

m Venite occidamus eum: z habebi-
mus hereditatem eius) propter hoc tra-
ctauerunt de morte eius ne occasione xp̄i
venirent Romani z auferrent eis locum
z gentem: vt habetur Joannis. xj. capto
Et sic occiderunt eum vt pacifice posside-
rent ciuitatem z templum. Contrarium
autem accidit eis: quia per hoc in vindi-

ctam mortis christi locum z gentes per-
diderunt: quia per Titum z Vespasia-
num destructa est ciuitas z templum z po-
pulus occisus z captiuatus.

n Et apprehensum eum) eiecerunt ex-

tra vineas z
occiderūt q̄
christus ex-
tra ciuitatez
Hierusalem
crucifixus ē.

o Cum er-
go venerit do-
minus vinee
Quid faciet
agricolis il-
lis) venit do-
minus ad iu-
dicandum z
vindican-
dū illud sacrum

quando ex
eius ordina-
tione venit
contra eos
exercitus ro-
manorūz.

p Alii illi malos male perdet) Lucas
vero ista verba refert: quasi a christo di-
cta z sacerdotes dixerunt contrarium:
absit vt habetur Luce. xx. capto. Bicen-
dus quod non est contradictio: quia in
turba illa erant aliqui qui consensiebāt
doctrinē christi z illi dixerunt. Malos
male perdet vt hic dicit Mattixus: z hac
responsionem quasi approbando tanq̄
veram christus repetit: vt dicit Lucas: z
tunc consequenter Sacerdotes quod
erat dictum contra eos dixerunt: absit.
Malos autem dominus perdidit quan-
do ciuitatem z templum per Romanos
destruxit. Sequitur.

q Et vineam suam locabit alijs agri-
colis) quia christus ecclesiam suam re-
gendam tradidit Apostolis z alijs di-
scipulis.

r Qui reddent ei fructum tem-
poribus suis) Quia ad Predicatio-
nem eorum crediderunt multe gen-
tes. Sequitur.

post reminiscere

a Dicit illis Iesus) Sic confirmat parabolam suam per sacras scripturas.

b Nūq̃ legistis in scripturis. i. in psalms. q. d. vos qui estis legisperiti debetis hoc scire.

c Lapidem

quem repro-

bauerūt edi-

ficantes &c.)

Ad istam di-

citur & edifi-

catione tem-

pli Salomo-

nis: qui qui-

dē lapis plu-

ries oblatas

est in edifica-

tione: & q̃a

non poterat

conueniēter

collocari. iō

pluries reie-

ctus est qua-

si reprobatus

ab edifican-

tibus. vltimo autem positus est in consi-

matione anguli: vbi coniungebantur pa-

rietes templi. & ex illo scribitur in psal.

d A domino factum est istud) quia illud

non fuit a casu sed ex diuina preordina-

tione: quia lapis iste figurabat christum

qui multotiens & multupl̃ reprobatus

est a principibus sacerdotum: & tamen

factus est in caput anguli coniungens iu-

deos & gentiles quasi duos parietes i vnā

ecclesiam. quod autem christus dicat la-

pis in scriptura: habetur Danie. secundo

cap. Lapis qui percusserat statuam: fa-

ctus est mons magnus: & impleuit vni-

uersam terram. Quod etiam sit lapis an-

gularis habetur Isaie. vigesimo octauo

Ecce ego mittā in fundamētis syon lapide-

dem angularem probatum p̃ciosum &c.

& ex auctoritate concluditur reprobatio

iudeorum. e Ideo dico vobis) q̃ xp̃m

reprobatis. f Auferet a vobis regnū

dei) i. regimen ecclesie.

g Et dabit genti &c.) idest apostolis

& eorum successoribus. h Et q̃ cecide-

rit super lapidē &c. Ille autem cecidit sup-

lapidem qui credens peccat per lubricita-

tem carnis seu alijs peccatis: & iste con-

fringetur: sed non comminuit: quia non

peccat tam grauiter sicut ille qui peccat

peccato infidelitatis.

i Super quem vero ceciderit conteret

eum) sup il-

lum vero ca-

dit lapis in

quo inueni-

tur peccatus

infidelitatis:

& iste conte-

ritur: quia ex-

pondere diu-

ni iudicij g-

uissime puni-

tur.

k Et cū au-

dissent prin-

cipes sacer-

dotum) Sic

ponitur con-

clusio huius

capituli: vbi

ostēditur ob-

stinatio sacerdotū: q̃ audientes doctrinā

eius nō fuerūt p̃triti: sed magis ad occi-

dendū eū incitati. l Et querentes eū

tenere). f. ad occidēdū. m Timuerūt

turbas) ex quo patet q̃ solo timore re-

tracti fuerūt ab eius morte. ¶ Questio

Occasione dictorū in hoc cap. queritur

Utrum iudei cognouerunt iesum nazare-

num esse christū sibi promissus. Et argui-

tur primo q̃ non per illud quod dicitur

j. Corinth. ij. Si enim cognouissent nun-

q̃ dominum glorie crucifixissent. Item

actuum. iij. cap. dicit Petrus loquens iu-

deis. Scio fratres q̃ per ignorantiam se-

cistis: sicut & principes ṽstri. Item Luce

xxij. capitulo dicebat iesus in cruce. Pa-

ter dimitte illis quia nesciant quid faci-

unt. In contrarium arguitur: per illud q̃d

habetur Joannis. xv. capitulo. Nūc autē

viderūt & oderunt me & patrem meum

q̃d aut videt manifeste cognoscitur. Item

super illud quod dictū est in presenti ca.

Agricole videntes filium dixerunt intra

se hic est heres. dicit Hieronymus. Ma-

nifeste pbat dñs hīs ṽbis iudeorū princi-

pes non per ignorantiā: sed per inuidiam

Feria.vj.

cole videntes filium dixerunt intra se h
est heres dicit Hieronymus. Manifeste
probat dominus his verbis iudeorum p
cipes non per ignorantiam sed per inui
diam dei filium crucifixisse. Responso di
cendum: q in populo iudeorum aliqui
erant maiores scientes scripturas legis
et prophetarum. Aliqui autem minores
sicut laici et vulgares tantummodo scie
tes illud quod est de necessitate salutis vt
precepta decalogi et huiusmodi: que de
bent sciri ab omnibus. et subtilitate scri
pturarum et dicta prophetarum ignoran
tes. Item q christus erat verus homo. p
pheta sanctus et deus in vinitate suppo
sit. Dicunt ergo aliqui et bene quantum
ad hoc q minores populi iudeorum no
cognoerunt iesam esse christum: nec q
tam ad diuinitatem: nec quantum ad hu
manitatem: quia licet cognoscerent eum
esse hominem verum: tamen non cogno
scebant illum esse hominem seu proph
etam qui erat a deo promissus sicut chri
stus. Cuius ratio est quia ignorabat scri
pturas que loquuntur de christi diuinita
te et illas que loquuntur de determina
tione temporis et de signis sui aduentus
sed maiores cognouerunt eum esse ve
rum prophetam a deo promissum et mis
sum: quia sciebant scripturas loquentes
de tempore sui aduentus: et de signis q
omnia videbant in eo impleri: non ta
men vt isti dicunt cognouerunt ipsius ee
deum: et secundum hoc loquitur Aplos
in auctoritate pallegata: qd si cognouis
sent nunq dominum glorie crucifixissent
quasi diceret: nunq cognouerunt eius di
uinitatem. Sed hoc non videtur conue
nienter dictum quia sicut scripture de
terminate loquantur de tempore sui ad
uentus Banie. nono caplo in ebdoma
tibus illis abbreviatis: et de signis sui ad
uentus sicut est translatio regni: vt ha
betur Bene. xlix. cap. Et modus aduenien
di eius in paupertate et humilitate: vt ha
betur Sacha. nono capitulo. Ita expres
se vel expressus loquantur scripture p
phetarum de eius diuinitate. Jeremie tri
gesimo tertio caplo. Ecce dies veniunt di
cit dominus: et suscitabo verbum bonum
quod loquutus sum ad domum israel

et iuda in diebus illis germinare faciam
David germen iustum: et faciet iudicium
et iustitiam in terra: et hoc est nomen qd
vocabunt eum dominus iustus noster.
In hebraico enim vt habetur hic domi
nus: ponitur nomen domini tetragra
maton: quod nullo modo potest dici de
aliquo nisi de deo vero: cum ergo ista au
ctoritas secundum omnes doctores eti
am hebraicos exposita sit de christo: seg
tur ipsum esse verum deum. Item Isai.
xj. capitulo dicitur. Parvulus natus est
nobis: sequitur: et factus est principatus
super humerum eius et vocabitur nome
eius admirabilis consiliarius: deus. for
tis: pater futuri seculi. princeps pacis. Que
etiam auctoritas fm hebreos intelligitur
de christo et in ea sit expressa mentio de
eius diuinitate sicut de humanitate. Et
multe alie auctoritates consimiles pos
sunt ad hoc induci: sed propter prolixita
tem omitto: et ideo dicendum q sic ma
iores populi iudeorum habuerunt noti
ciam et tempore et signis sui aduentus:
ita noticiam per scripturas habuerunt
quantum ad eius diuinitatem. Conside
randum tamen q aliquid cognoscitur
in habitu: cuius tamen cognitio actua
lis impeditur propter aliquam passionem
vel habitum impediens sicut dicit phi
losophus septimo ethicorum: quod in
continens differt ab intemperato p hoc
quod habet extimationem veram non so
lum in vniuersali quam etiam habet in
temperatus: vt quod fornicari est malus
cum non peccet per ignorantiam: sed eti
am habet extimationem veram in parti
culari. Et per hoc incontinens differt ab
intemperato. Et tamen adueniente pas
sione corrumpitur extimatio vera particu
laris: qua passione vincente iudicat nuc
fornicandum: ita quod passio impedit
actuale considerationem veram in par
ticulari: et si passio semper duraret sem
per sic iudicaret. Eodem modo dicendu
est quod iudei habuerunt veram extima
tionem de christo et in habitu et in actu in
principio: sed quando incepit contra eos
predicare: excitati fuerunt contra eum
passionibus ire rancoris et inuidie qui
bus passionibus impediabant ab actuali
consideratione

Sabbato post reminiscere.

consideratioe veritatis prehabite de xpo. ideo machinati sunt in eius mortem: sicut et incontinens propter passionem concupiscibilis eligit fornicari. quod tamen alius refugeret. Considerandum tamen quod illa noticia

Sabbato post secundam dominicam quadragesime. euangelium secundum Lucam quintodecimo capitulo.

tunc quod prophetie possunt aliquando varie exponi: et ideo erat magis noticia probabilis et verisimilis plectura. Vel secundum alios erat ibi certitudo adherentie que tunc potest impediri in actu modo predicto. Per deum possunt solui argumenta ad utramque partem quod illa argumenta que probant quod habuerunt noticiam de christo: intelligenda sunt de noticia habituali predicto modo. Alii autem auctores tates que dicunt contrarium loquuntur de actuali cognitione applicante ad opus: que fuit impedita propter passionem inuidie et rancoris ut dictum est.

Expositio moralis.

Homo erat pifamilias qui plantauit vineam etc. secundum sensum allegoricum: homo iste christus est: qui plantauit ecclesiam de suo latere formatam (et septem circum dedit ei). i. doctrinam euangelicam (et fodit in ea torcular). i. martyrum patientiam quam rota rata est ecclesia (et edificauit turrim). i. contemplationem professorum et doctorum (et locauit eam agricolis) Raba. Moraliter hec vinea cuiusque locas cum baptisimo mysterium sibi daf ut bene operando in ea exerceatur: mittit seruus vnus alter tertius cum lex per prophetam legis sed missus cedit: eijcit cum sermo prenitens: vel quod prius est blasphemus: maf: heredes vero quantum in se est occidit qui filium dei calcauerit: et spiritui gratie prume liam fecerit: predicto malo cultore vinea alteri daf. cum donum gratie quod superbus sperauit: hu-

milis accipit (Et cum audissent principes sacerdotum) Crisostomus. Nec est differetia omnium bonorum et malorum. Bonus enim comprehensus in peccato gemit. Malus autem fremit: non quia peccauit: sed quia comprehensus est in peccato.

In illo tempore dixit iesus discipulis suis parabola hanc. Illo-

Questio fratris Antonij Betonini. Hic est heres venite occidam eum etc. Matt. xxi. cap.

Ex quibus verbis merito querit. Utrum auaritia sit causa inuidie. Ad quod breuiter respondetur ex sacrorum theologorum sententia quod sic. Vnde prouerbia. xxviii. ca. scribit. Vir qui festinat ditari alijs inuidet. et Gregorius. Vir inuisus per hoc quod in terris nihil appetit alienis feribus inuidere nescit. tanto enim quicquid plus inuidet alijs bona prestat: quanto minus ipse contempserit ea. Et Alanus de plantis nature dicit. Si quis in torrete diuitiarum natus: in hunc omnes suarum extractionum aceruos expendit inuidia: difficile enim imo impossibile est cum auarus quicquid aut diuitijs aut alijs rebus in quibus omnibus est inuidia magnam et potentem viderit ipsam: illi non inuidere. Hinc beatus Hieronymus. In fine vite beati Malchi talem ingratum. Sempervirtutes insequitur inuidia: feruntque summos fulgura motes. Nec mirum si hoc de omnibus loquor: cum et dominus noster phariseorum zelo sit crucifixus et omnes sancti emulos habuerint. Sed ut clarius pateat quod auaritia sit efficax causa et quasi totalis inuidie inducunt verba euangelij hodierni. hoc est heres etc. In quibus verbis denotatur quod agricolae quibus locauerat vineam quam plantauerat. i. in dei quibus dominus dederat legem: temporalia dona sicut auari timentes amittere. unde Ioannes. xj. ca. dicebat: quid facimus quia hic homo multa signa facit: si dimittimus eum sic veniet romani et tollent locum nostrum et gentem Et ex hoc inuidentes ipsi domino trucidatis primo patribus et prophetis: quia ab eis fructus boni operis regrebat dixerunt ad iuicem. Hic est heres iesum ostendentes. venite

Sabbato

occidamus eum &c. **C**Expositio ifalis.

Hecator puerio ad iustitiam & quali ter sunt benigne suscipiendi vt pz per pa rabolam. **a** Homo quidam hic po

nitur pabola
de filio prodi
go p que desi
gnat ppli ge
tilis qui erat
subditus pec
catis: vt etiā
quicunq; pec
cator singu
laris. Dicit
ergo.

a Homo g
dam).i. ipse
ceus pro no
bis humana
tus.

b Habuit
duos filios)
idest duos po
pulos. f. iu
daicu & gen
tilez: v. l. duos
filios. i. iustos

& peccatores: qz peccatores sunt filij dei:
in quantum sunt ad eius imaginem: licz
non sunt filij dei per gratiam.

c Et dixit adolescentior).i. gētilis popu
lus: vnde & populus iudaicus vocat filij
dei p̄mogenitus. Exod. iij. Filius me' p̄
mogenitus israel. Vel peccator qui dicit
iuuenis moribus. & ideo dī adolescenti
or filius. **d** Et diuisit illis s̄bam) qz do
na dei omnibus largiuntur l3 diuersimo
de. **e** Adolescentior filius pegre pro
fectus est) per multiplicationem peccato
rum elōgando se a deo patre & a celesti
ciuitate. **f** Et ibi dissipauit s̄bam suā)
qz p peccata mortalia tollunt bona grē: &
priorant bona nature. **g** Viuēdo luxu
riose) Luxuria spūali qē ydolatria q̄ru3
ad gētilē ppl3 & luxuria corpali nō solū
q̄rū ad gētilē l3 ē q̄rū ad peccatōrē ifor
mē fidē hūit. **h** Scā ē fames valida)
per defectū vbi diuini & scripture: qz gēti
libus nō est data lex vetus: neq; oracula
prophetarum: s̄m illud psal. xlvij. Nō se

cit taliter omni nationi: & iudicia sua nō
manifestauit eis. Peccatoribus etiam iu
deis in tali statu lex & ppl̄te nō valebāt
ad salutē. iō subdif. **i** Et ipse cepit ege
re) spūalibus bonis. **k** Et adhefit vni

ciuiuz regio
nis illius).i. f.
dyabolo qui
est ciuis in re
giōe ymbre
mortis.
l Et misit il
lū in villam
suam).i. oc
cupauit euz
circa cupidi
tatem mōda
nam: cū vil
le dyabolus
dicit domin'
Joan. xij.
ca. Venit p̄n
ceps mundi
huius & i me
non h3 q̄c̄p.
m Urpa
scēst porcos)
idest vicia q̄

fetida sunt & immunda. vnde p̄ime ad
Thimo. vj. ca. Radix omnium malozū
est cupiditas: qz sicut radix ministrat nu
trimentum omnibus arboris ramis: sic
abundantia temporalium circa quā ver
satur mundana cupiditas administrat
materiam & fomentum omnib' vicijs.
n Et cupiebat implere ventrē suū &c.)
Quia intentus congregationi temporali
am querit in talibus sufficientiam: intē
dens eam habere per talia: sed nō assequi
tur intentum quia talia non minuunt cu
piditatem: sed magis eam augent: quāto
enim aliquis plus habet de bonis tempo
ralibus: tanto plus ad habenda maiora
anxilat: s̄m qd dicit beatus Grego. & hoc
de communi cursu accidere videmus: &
ideo bene subditur. **o** Et nemo illi da
bat) qz nō assequitur qd intendebat: &
quia consideratio huius defectus. Indu
cit aliquando ad penitētiā. iō. subdif.
p In se autem reuersus dixit) Homo
eniz peccando extra se egreditur: qz limi

post reminiscere

tes recte rōnis transgreditur: et ideo pen-
tendo ad se reuertitur.

a Quāti mercēnarij).i. seruientes pro
mercede eterna.

b In domo patris mei).i. in ecclia seu
congregatio

ne iustorum.
c Abundāt
panibus).i. f.

pane Sacre
scriptare pr
eruditionem
et pāe eucha-
ristie per sa-
cramenti re-
ceptionem.

d Ego autē
hic fame pe-
reo) quia si
ad populum
gentilem re-
feratur hoc
dictum p3 q
ei talia non
administrā-
tur: si autē ad
catholicū pec-
catorem: p3
q talia non
proficiunt ho-
mini quādiu
manet i mor-
tali peccato.
e Surgaz)

per infideli-
tatis vel peccati derelictionem.

f Et ibi ad patrē meū) p rite melioratō-
nem. g Et dicā ei p3 zc.) p verā fidei
confessionem. q) tam ad populum genti-
lem: s) illud Roma. x. ca. Corde credidit
ad iustitiam: ore autē p3 fessio fit ad salutē
quantum ad catholicū peccatorem per
integram peccatorum, contritionem et
puram confessionem.

h Cum autem adhuc longe eēt).i. mo-
tus ad penitendum: non tamen perfecte
contritus ad quam requiritur gratia di-
uina preueniens deo subditur.

i Vidit illum pater ipius) oculo cle-
mentie sequitur.

k Dicit autem pater ad seruos suos).i.

ad apostolos et ecclesie ministros quibus
precepit predicare non solum iudeis s) etiam
gentilibus et nō soluz iustis sed et
peccatoribus. l Cito proferte stolam
primam).i. proferendam innocentiam

et restituēdā
nunciate et
re conuersis
et penitentibus.

m Et date
annulam in
manu eius)
idest predica-
te dandū an-
nulum fidei
per charita-
tem operan-
tis.

n Calcia-
menta in pe-
dibus) idest
sanctorum p
cedentium ex-
empla: quia
calciamenta
sunt de pel-
lis animalium
mortuorum.
o Et addu-
cite vitulū sa-
ginatū) idest
sacramentū
eucharistie si

delibus administrate: in quo immolaf
christus qui est vitulus saginatus: propter
gratie pinguedinem.

p Et māducemus) q) in pmitiua ecclia
non soluz ministri ecclesie sumebant hoc
sacramentum: sed etiam totus populus
quotidie: vt habet Actū. ij. ca. Et adhuc
semel in anno qlibet xpianus tenet refici
hoc sacramento: reficit etiā quotidie: q)
sacerdotes non solum sumūt hoc sacra-
mentum pro se sed etiam pro populo.

q Quia filius meus hic mortuus erat)
morte culpe. r Et reuixit) vita grē.

s Erat autē filius eius senior in agro)
quia iudaicus populus in cultu vni⁹ dei
erat occupatus.

Sabbato

a Et cum veniret et appropinquaret domui). s. ecclesie. **b** Audiuisti symphoniam et choros) qz cū spiritus sanctus descendisset sup aplos aliosqz discipulos in die penthecostes ceperunt laudare deū varijs lignis: vt habetur Act. ij. ca. et tunc iu dei gerat in Hierusalem audientes voces eoz ad mirati sūt et ceperunt q̄re re vñ eēt tanta gr̄a et exultatio: iō subditur.

c Et vocauit vnum de seruis: et interrogauit q̄ haberent) ga Petrus pro alijs respondit ostendēs q̄ erat ex dono spiritus sancti qd iustificat venientes ad fidem catholicam.

d Et indignatus volebat introire) qz iudei et ad fidē p̄uersi fuerāt admirati qz gentiles quos p̄us deseperant equarent eis in gr̄a dei: vt h̄etur Act. x. ca. vñ cū Petrus redisset hierlm illi gerat p̄uersi ad fidē catholicā de iudaismo disceptabant aduersus illū: eo qz cōcauerat cū illis vt habet Act. xj. ca. **e** Pater ergo illius egressus cepit rogare) qz deus per aplos et per Paulū sp̄aliter ostendit rōnabilit̄ et per scripturas qd erant gentiles nō p̄tēnēdi sed gaudentes ad communionem fidelium recipiendi.

f Ecce tot annis seruo tibi) sub lege

Moyfi. **g** Et nunq̄ mandatū tuum preterui). s. mandatū de cultu vnius dei: lz enim multi de iudeis fuerunt idolatre: tamen aliq̄ semp remāserunt in fide et cultu vnius dei: et illi possunt dici populus iudaicus: sicut

et frequēter pars nomi natur nomi ne totius. **h** Et nunq̄ dedisti mihi edum) vt cum amicis meis epularer: sed postqz filius tuus hic qui deuorauit substantiam suā cum meretricibus veni: occidisti illi vitulum saginātū. Et ipse dixit illi. Fili tu semper mecum es: et oia mea sua sunt. **i** Epulari autē et gaudere oportebat: qz frater tuus mortuus erat et reuixit: perierat et inuētus est.

k Et omnia mea tua sunt) Cetera patet ex predictis. Si autē referatur ista parabola ad iustum et peccatorem reuertentem: sic filius senior exis in agro est hō a iuuentute in operibus virtuosus exercitatus. Junior autem filius est peccator penitens: qui diu male vixit: et aliq̄ dā sibi a deo maior gr̄a et per consequens maior gloria. quam illi qui bene vixit a iuuentute: sicut patet de sancto Bonifacio martyre nō pontifice: qui inuentus in stupro perierat: et passus est sub dyocleciano: cui festū colit ecclia romana sexto idus maij de quo iusti aliq̄ admirant: que qdē ad

miratio p
gitam tal
bono: sed
dignatio
amorem
pauit ex
ex in hāta
sua vera
omnino
rationem
cari.

Hom
lij sunt o
mam reg
sunt iust
a dolelec
liber pecc
(Pater de
per hoc fig
a et p̄tēn
tis sue) Et
deus per m
reg libertat
egre p̄tēn
peccat dō
subditur
suum) Ig
ruralis p̄tē
sa omnia
gione illa
magnus
pit egre)
tali sit eg
a d̄p̄cti vñ
dyabolo q
mortis) E
idē in p̄tē
minatur
porcos) I
bari imple
qui est car
nallus vñ
ter viuere
ad p̄p̄tē
ctamen a
sualitate
idē eo se

post reminiscere

miratio potest dici quedam indignatio in
quodam talis non videtur dignus tanto
bono: sed deus pater pacificat hanc in-
dignationem: quando ostendit per eru-
ditionem vel inspirationem quod hoc non
pervenit ex parte peccatoris penitentis, sed
ex infinita bonitate dei conferentis. Item
sua vera iudicia facultatem humanam
omnino transcendunt. Et ad hanc in-
tentionem potest de facili littera appli-
cari.

Expositio moralis.

Homo quidam habuit duos filios.
Homo ille christus est. eius autem fi-
lij sunt omnes christiani per eius baptis-
mum regenerati: quorum tamen aliqui
sunt iusti et aliqui peccatores. (Et dixit
ad adolescentior) per quem significatur q
libet peccator quia iuvenis est moribus
(Pater da mihi portionem substantie)
per hoc significatur q peccator recedit
a dei patris lege: ut agat pro libito volu-
tis sue. Et dimisit illis substantiam quia
deus permittit quilibet agere secundum arbi-
trij libertatem. (Adolescentior filius p-
egre perfectus est) per multiplicationem
peccati elongans se a patria celesti. Ideo
subditur (Et ibi dissipavit substantiam
suam) scilicet bona gratuita perdendo et na-
turalia peiorando (et postquam consumas-
set omnia facta est fames valida in re-
gione illa). Nam in regione peccati fit
magnus defectus pabuli divini. (Et ce-
pit egere) Nam existens in peccato mor-
tali fit egens omni bono spirituali. (Et
adhesit uni cinium regionis illius) id est
diabolo qui cinis est in regione umbrę
mortis. (Et misit illum in villam suam)
id est in peccatorum societatem in qua do-
minatur sicut in propria villa. Ut pascere
porcos id est in munditie peccata (et cupie-
bat implere ventrem de cibo porcorum)
qui est carnalitas (et nemo illi dabat) quia
nullus utens ratione concedit carnali-
ter vivere (In se autem reuersus) id est
ad propriam conscientiam per rationis di-
ctamen a qua recesserat sequendo sen-
sualitatem dixit. (Quanti mercenarii)
id est deo seruientes (abundant panibus)

verbi diuini et eucharistie sacramenti.
(Ego autem hic fame pereor) priuatus
omni bono (Surgam) de luto culpe (et
ibo ad patres) per conatus operandi be-
ne (et dicam ei. Mihi peccavi) recognosce-
do culpam et petendo veniam (Cum au-
tem adhuc longe esset) attritus et non
perfecte contritus ad quod requirit gra-
tia dei preueniens. Ideo subditur (vidit
illum pater ipse) oculo clementie (et
accurrens cecidit super collum eius et os-
culatus est eum) in signum reconcilia-
tionis perfecte (et dixit ad seruos suos)
id est ecclesie ministros quibus christus
precepit benigne recipere penitentes et con-
fiteres. (Lito) proferte stolam primam ad-
ministrando sibi ecclesie sacramenta ut
sic prius spiritualiter adornetur (et ad-
ducite vitulum saginatum) id est eucharistie
sacramentum christum continens imola-
tum (Et epulemur) quia peccator vere pe-
nitens de peccatis ad mensam christi re-
cipitur cum alijs christianis. Erat autem
filius eius senior in agro) per quem signi-
ficatur christianus perseverans in iusticia
remisse tamen operando: et talis aliquan-
do miratur quod deus magis respicit pec-
catorem conuersum: dando ei virtutem
fortius operandi sicut dedit sancto Bo-
nifacio martyri: et talis admiratio indi-
gnatio dici potest large loquendo: quia
parabola que est quedam similitudo non sem-
per currit oimode. Pater autem amonet
hanc admirationem seu indignationem
quando deus per se vel per alium ostendit
iusto: quod quicquid operatur iuste fit: sed homi-
nibus aliquando videatur aliter.

Questio fratris Antonij Betontini
Fili tu semper mecum es: et omnia mea tua
sunt Luce. xv. capitulo.

Sup quib' verbis merito est dubitandum.
Quomodo iustus frater receptio al-
terius fratris peccatoris inuideat. Hoc
etenim mouit Damascus papam qui beato
Hieronymo ait. Si autem ut ais scilicet de ius-
to et peccatore voluerim esse parabolam in-
sto non poterit conuenire ut de salute alte-
rius et fratris maxime contristet. Si. n.
inuidia diaboli mors introiit in orbem
f iij

terrarum: et imitant eum qui sunt ex parte eius: nunquam persone iusti tam inanis inuidia poterit coaptari ut foris steterit et clementissimo patri rigidus obstiterit: solusque liuore cruciatur leticie domus interesse non luerit. Cui beatus Hieronymus respondet dicens. Vide autem quomodo super sancto generaliter et peccatore pabula ista possint intelligi et de ceteris: quin iusto pueniat non ambigimus. Illud est in quo legentis scrupulus commo-

Unica tertia in quadragesima epistola Pauli ad ephesios v. cap.

Ma-
tres
esto
teimi
tato
res di
sicut

netur. Cum iustus saluti peccatoris inuadeat: et tantum iracundia repleat: ut nec fratris misericordia: nec patris precibus: nec totius domus iocunditate superetur. Ad quod breuiter respondemus. omne istud mundi iniusticiam ad dei comparationem non esse iusticiam. Quomodo enim ex peccatis hierusalem: soderma iustificatur: non quo ipsa sit iusta: sed quo maioribus delictis fiant minora delicta: ita et hominum vniuersa iustitia non est deo collata iusticia. Denique Paulus qui dixerat quicquid ergo perfectum hoc sapiamus: in alio loco confitetur et clamat. O profundum diuitiarum sapientie et scientie dei: quod inscrutabilia sunt iudicia eius: et inuestigabiles vię eius. Et alibi ex parte cognoscimus: et ex parte prophetamus et nunc per speculum videmus in enigmate. Et ad Romanos: Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius. Ex quibus omnibus edocemur dei solus perfectus esse iusticia: qui solem suum oriri facit, super iustos et iniustos: dat pluuiam scrocinam et matutinam merentibus pariter et non merentibus: qui de vicis angulis et plateis inuitat ad nuptias. Et deintus quosdam iam quasi securos expellit foras. Et oues que ad exemplum filij penitentis ipsa redi-

re non poterat: vel nolebat: querit et inuenit: et inuenta suis humeris reponat: multum enim errando laborauerat. Ut autem doceamur in sanctos quoque cadere posse inuidiam et soli deo puram clementiam de-

relinqui: filiorum zebedei consideremus exemplum per quibus cum mater mota pietatis affectu nimis grandia postulasset reliqui decessu indignati sunt filij charissimi: et ambulate in dilectione: sicut et christus dilexit nos: et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem et omnis immunditia: aut au-

Expositio
litteralis.

Posto-

lus pan-
lus in hac lectione huius epistole instruit ephesios in bonis moribus exemplo: et primo proponit exemplum imitabile dicens. a Estote imitatores dei sicut filij charissimi) quasi dicat aliter effectus filij degenere et per primum a deo reprobandi.

b Et ambulate hic primum inducit ipsos ad imitandum christum qui est exemplar verus: et primo in fervore charitatis. Secundo in decore sanctitatis ibi: fornicatio. Circa primum dicit. b Ambulate in dilectione) procedendo per bona opera ad augmentum charitatis. c Sicut et christus dilexit nos) id est sicut non importat equalitatem sed quandam conformitatem.

d Et tradidit semetipsum pro nobis) quasi dicat: ita debemus in necessitate pro salute fratrum animas ponere.

e Oblationem et hostiam deo) in cruce. f In odorem suauitatis) fuit enim illa oblatio deo acceptissima quia precessit ex maxima charitate. g Fornicatio hic primum inducit ad imitandum christi munditiam. Secundo circa hoc remouet errorem ibi. Nemo vos seducat. Circa primum dicit. Fornicatio autem) que est concubitus soluti cum soluta.

h Et omnis immunditia) ut per hoc includatur omnia ad vitium luxurie pertinentia

quadagesime

a Aut auaritia idest imoderata concupiscentia pecunie: unde dicitur auarus: qui eris auidus. **b** Nec nomine in uobis idest sic a talibus sitis elogati quod non possitis in aliquo notari.

c Sicut de cet sanctos idest christia nos qui dicuntur sancti qui si sanguine tincti: quia christi sanguine redempti.

d Aut turpitudine idest soluto gestu.

e Aut stultiloquium in turpi affatu.

f Aut scurrilitas idest iocularitas.

g Que ad rem non pertinet idest nihil valet: sed magis nocet. Si enim dicat uerbum iocosum propter causam aliquam recreationis honestam: non nocet sed magis ualet ad recreationem spirituum: unde et iulij ethico. circa hoc ponit a philosopho quedam uirtus que dicitur Eutrapelia: qua aliquis scit pervertere dicta vel facta ad solatium honestum.

h Sed magis gratiarum actio deo et hominibus de beneficiis acceptis. Consequenter per dictorum uicioz ponit apostolus causam dicens.

i Hoc enim scitote intelligentes et per litteras hoc excepto scitis.

k Aut auarus quod est ydolorum seruus non proprius sed similitudinarius quia de cetero facit deum suum ipsius ceteris proponendo.

l Nemo hic prius remonet errorem: dixerunt enim aliqui quod prudentia dei non se extendat ad actus humanos: in quorum persona dicit iob. xxiij. cap. Circa cardines celi pambulat nec nostra confiderat et per consequens non prouit facta hominum: nec remunerat: hunc errorem remouet dicens.

m Nemo seducat in anibus uerbis dicitur enim quod prudentia dei non se extendat ad actus humanos: est multum inane quia sequeret ipsum multum ignorare quod nos scimus quod est inconueniens sicut arguit philosophus.

n Nemo seducat in anibus uerbis propter hec enim uenit ira dei in filios diffidentie nolite ergo effici participes eorum.

o Eratis enim alii quando tenebre nunc aut lux in domino ut filij lucis ambulate fructus enim lucis est in omni bonitate et iusticia et ueritate.

p Quia tertia quadagesime. Euangelium secundum lucam. xj. capitulum.

q Noli tenebre in abstracto: ad designandum magnitudinem erroris: sicut de homine multum largo dicitur quod est ipsa largitas. quasi dicat apostolus: non est mirum si tunc eratis inuoluti enormibus peccatis.

r Eratis enim alii quando tenebre idest inuoluti ignorantia tempe gentilitatis. et dicit tenebre in abstracto: ad designandum magnitudinem erroris: sicut de homine multum largo dicitur quod est ipsa largitas. quasi dicat apostolus: non est mirum si tunc eratis inuoluti enormibus peccatis.

s Nunc autem idest post conuersionem ueram ad christum estis.

t Lux in domino per claritatem gratie et noticie: ideo concludit.

u Ut filij lucis ambulate procedendo de uirtute in uirtutem.

x Fructus enim lucis idest eius opus.

y Est in omni bonitate quo ad seipsum.

z Et iusticia quo ad proximum.

a Et ueritate quo ad deum: fideliter ei seruiedo.

Dominica. iiii.

Questio fratris Antonij Betontini super epistolaz beati Pauli ad ephesios Ambulate in dilectione: sicut et xpus dilexit nos.

In quibus verbis queritur.

Quod vi-
tium qd ve pe-
ccatum huius
dilectioni ma-
gis resistere
videat. Ad
quod breuiter
respondetur

I

in illo
tempore
Erat ie-
sus eij-
ciens

secundum doctrinam sancti Thome. secunda secundae. q. lxxiiij. ar. iij. Et doctorem nostrum durandam parte tertia prima libri. distin. j. q. viij. Quod peccata que committunt in primum pensanda sunt secundum nocumenta que primo inferuntur. Quia ex hoc habent rationes culpe. Tanto enim nocumentum grauius est quanto maius bonum ex eo demitur. Bonum autem hominis triplex est. Anime. scilicet corporis. et exteriorum rerum. Bonum anime quod est maximum nisi occasionaliter ab aliquo tolli non potest: puta per malam persuasionem: que necessitate non videtur inferre: sed alia duo bona possunt scilicet corporis ex rerum exteriorum violenter auferri ab aliquo. Sed quia bonum corporis bono rerum exteriorum preminet grauiora peccata sunt: quibus inferitur nocumentum corporis quod ea quibus inferitur nocumentum exterioribus rebus: vnde iter cetera peccata que committunt in primum homicidium grauius est quod vita primi tollitur: quod actu existit. prout contra adulterium: quod est contra debitum ordinem generationis humane per quas est introitus ad vitam. Consequenter autem sunt exteriora bona: inter que fama preeminet diuitijs eo quod propinquior est spiritualibus bonis. vnde puerbi. xxiij. capi. scribitur. Melius est nomen bonum quam diuitie multe. Nec autem fama per detractorem proprie denigratur. Unde detractio secundum genus suum furto et alijs peccatis que erga res exteriores committuntur grauior est. Quod ergo sexta questione prima capi. deteriores habetur. Deteriores sunt que doctorum vel bonorum (ut in capitulo. Ex merito ponitur) vitam moreque cor-

rumpunt his qui substantias aliorum prediaque diripiunt. Ipsi enim ea que extra nos sunt: licet uostre sint auferunt nostri quoque detractores et nostrorum corruptores morum siue qui aduersus nos

demonium et illud erat mutum. Et cum eiecisset demonium locutus est mutus et admiretur sunt turbe

armatur pro-
prie nos ipsos
decipiunt. Et
ideo iuste in
fames sunt
et merito ab
ecclesia exte-
riores sunt
et in capitulo.

Summa dicitur. Summa iniquitas est fratres detrahere et accusare. vnde scriptum est: omnis qui detrahit fratri suo homicida est: et omnis homicida non habet partem in regno christi et dei.

Expositio litteralis.

Erat iesus eijciens. Hic describitur confutatio emulorum de praua affectione facta christi peruersae deprauidando. Et primo describitur eorum emulatio. Secundo eorum confutatio: ibi. Ipse autem respondit. Circa primum sciendum quod homines emulantes et pharisei adducunt hominem mutum demonium habentem. dicitur autem demonium mutum non formaliter sed effectiue tamen. Ad cuius intellectum considerandum quod natura corporalis obedit spirituali ad motum localem: voces autem significantiue formantur per motum lingue et labiorum et aliorum instrumentorum naturalium: et ideo quia demon prouoluntate sua potest ista localiter mouere: potest per linguam hominis diuersa formare verba. Et sic areptici aliquando loquuntur ydioma eis ignotum sicut puerus laicus latinum: et hoc est manifestum signum quod sic loquens sit demoniacus: quia talis locutio non potest procedere nisi ab aliquo intellectu: et ideo cum non procedat ab intellectu hominis tale ydioma ignorantis sequitur quod procedat ab intellectu angeli vel demonis lin-

quadragésime

quam sic moventis: et sicut demon potest mouere linguam ad loquendum ydola incognita ita potest impedire linguam ne moueatur ad loquendum ydola cognita et sic reddit hominem mutum).

Et admirabile sunt turbe) qd admiratio cōsurgit ex inspectione rei in solite qd fuit in proposito a Quidam

autem ex eis dicebant in beelzebub pncipe demoniorum) Circa quod sciendum qd odium et inuidia faciunt interpretari facta in deteriores partes et perneri iudicia: pharisei autem odiebant christum quia arguebat eorum vitia: ut patet per euangelij decursum: et ideo miraculis a christo factis virtute diuina dupliciter detrahebant. vno modo illa esse acta arte magica et eodem modo ejectionem demonum factam per christum dicebant fieri virtute cuiusdam superioris demonis cui inferiores obediebant ad nutum et corporibus exenndo: sicut enim in angelis sunt ordines quoniam alij sunt alij superioribus: sic in demonibus euz in eis remanserint naturalia integra secundum Dionysium. Dicebant enim pharisei qd christus habebat aliquem demonem superiorem quem vocabant beelzebub sibi familiarem et priuatum et sic demones inferiores et corporibus obsessis eiciebat per illum. Sed istud rationabiliter reprobatur a christo in hac lectione euangelia. hec etiam omnia patent Matthei. ix. et xij. capitu. Alio modo detrahebant miracula christi reputando illa parua eo qd erant circa inferiora cōmuniter: ut puta circa sanitates corporum et huiusmodi: et ideo querebant ab eo signa fieri circa corpora celestia: sicut tempore Josue sol stetit immobilis ad spaciū vnius diei: ut habetur Josue. x. capitu. Et tempore ezechie retro cessit sol decem gradibus ut habet Isai. xxxviij. Et hoc notatur cā dicitur (Et alij

tentantes.)

b Ipse autem ut vidit). Nunc consequenter describitur confutatio malignantiū predictorum et primo illorum qui ope-

lo querebant ab eo. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum dixit eis. Omne regnum in seipsu diuisu desolabitur

ra christi demoni attri-
buebāt et di-
uiditur i bu-
as: quia pri-
mo confutā-
tur vbo chri-
sti eorum ma-
litiā argue-
ria: secundo

mulieres denote virtutem christi confitentis: ibi. Factum est autem. Sententiam autem pme partis hec est (Quidā) scz pharisei audientes turbas scilicet cōfidentes ipsam esse christum ppter enidētiā facti. Dixerunt (hic non eicit demones nisi in beelzebub pncipe demoniorum) quia factum mirabile negare non poterant: ideo modum faciendi calumniabant dicentes ipsum per aliquē demonem superiorem sibi familiarem et priuatum eicere demones inferiores et corporibus obsessos sicut supra dictum est. (Ipse autem ut vidit cogitationes eorum dixit eis). Nunc ponitur calūnie p̄futatio et ostendit qd miracula que faciebat non poterant attribui spiritui maligno. Et diuiditur in duas: qd primo ostendit ppositam per rationē: secundo istorum calūnantū excecationem: ibi. Cum autem imandus. Pūmū ostendit quatuor rationibus. Prima ratio talis est: quia si per demonem aliquem eiciebat alios sequit qd diuisio erat inter eos et sic non posset stare diu: potestas diaboli: et ex hoc sequitur aduētus rei per quē potestas demonis erat auferēda: et hoc est qd dicitur.

c Omne regnum in se ipsam et c) patet littera. Scda ratio ponitur ibi: si autem ego in beelzebub eicio demonia: quia non solum christus eiciebat demones: sed etiam discipuli christi in nomine ei: et non solummodo discipuli: sed etiā alij iudei qd nō erāt xpi discipuli scdm qd dicit

Dominica. iij.

Marci. ix. capitulum. Vidimus quendam in nomine tuo eicientem demonia qui non sequistur nos. Non poterant autem iudei dicere quod apostoli facerent miracula virtute magica cum essent simplices et illitterati.

Et si diceret de apostolis quod christus docuit eos artem magicam: tamen non poterat dici de eis quod non erant eius discipuli. Cum ergo eiceret demones in nomine christi ut dictum est: nec poterat hoc attribui spiritui mali: ergo ut visum est: scilicet nec per proprias electiones demonum facta per christum et hoc est quod dicitur.

Si autem in beelzebub eicio demonia filij vestri. id est apostoli qui erant de semine iudeorum vel alij iudei qui non sequebantur christum (in quo eiciunt) quasi dicat. Cum non possitis hec attribuire nisi virtuti divine per proprias tunc electiones sancti per me ut patet ex dictis. b) Ideo ipsi iudices vestri erunt) et apostoli patet per erant iudices. id est assessores christi in iudicio: ut habetur Matthei. xix. capitulum. Cum venerit filius hominis in sede maiestatis sue sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus israel. Si autem accipitis per iudeis non sequentibus christum qui tamen eiciebant demones in nomine eius sic dicuntur iudices aliorum non credentium quod ex facto cognoscitur: alij ostenduntur condemnabiles: quod non crediderunt in christum cum deitas declarata fuit per miracula in virtute eius facta.

c) Porro si in digito dei eicio demonia) sicut conclusum est ex predictis.

d) Profecto pervenit in vos regnum dei) id est christus cuius regnum erat a deo promissum. Isai. ix. Et regni eius non erit finis: et istud regnum expectabant iudei: tamen in

hoc erant decepti quod credebant istud regnum temporale: quod errore excludit christus dicens Johannis. xvij. cap. Regnum meum non est de hoc mundo. Dic ponis igitur ratio ostendens christum non virtute demonis eicere

eicio demonia) per se propterea pervenit in vos regnum dei. Cum fortis et armatus custodit atrium suum in pace sunt omnia que possidet. Si autem fortior illo superueniens vincit eum: universa arma eius aufert in quibus confidebat: et spolia eius distribuet. Qui non est mecum:

monis eicere demonia cum dicitur (Cum fortis armatus). id est diabolus custodit atrium suum. id est hominem peccatorum in quo habitat ut in domo (In pace sunt omnia) quod non est potestas maior super terram ut scribit Job. xij. cap. Non est potestas super terram que ei

comparet. Atrium autem eius est homo obsessus in quo habitat sicut in domo.

e) Sicut autem fortior illo superueniens vincit eum universa arma eius aufert in quibus confidebat et spolia eius distribuet.

f) Universa arma eius). id est diaboli sunt peccatores qui a christo diripiunt quoniam de potestate demonis per ipsum eripiunt. Ex quo concluditur quod ipse sit vere christus: quod in adventu christi potestas demonis erat diminuenda et arcenda. Quartam rationem ponit ibi.

g) Qui non est mecum) et talis est voluntas eius qui obedit alicui et est conformis voluntati illi) cui obedit saltem in facto: et ideo si christus in virtute demonis faceret miracula: sequeretur quod christus et demon essent concordantes in factis. Hoc autem patet falsum: quod facta christi et doctrina erant ad retrahendum homines a peccatis. Facta autem demonis sunt ad distrahendum homines per peccatum. Ex quo sequitur quod christus homo non operabatur in virtute demonis et hoc est quod dicit (Qui non est mecum). id est per concordiam in facto et voluntate.

quadagesime

a Aduersus me est) et huiusmodi est diabolus ut patet ex dictis.

b Et qui non colligit mecum) .s. fideles ad unitatem fidei reducendo.

c Dispergit) hic est diabolus qui diuersas sectas et

hereses et scismata quamquam potest introducit.

d Cum autem immundus) hic ponit eorum execrationem et possessionem a diabolo ad cuius evidentiam sciendum quod potestas diaboli fuit cetera quodam modo a populo iudaico per legislationem que excluderat cultum demonum et inducebat ad colendum unum deum verum et sic electus transiit ad possidendum plenius gentiles sine lege et prophetarum oraculis viventes: et ideo eos tenebat in idolatria subiectos. sed adveniente christi predicatione et apostolorum iudei per maiori parte fuerunt increduli: gentiles autem devote fidem christi et apostolorum acceperunt: et sic diabolus electus ab eis per fidem christi reuersus est ad possidendum populum iudaicum errore execratum: et sic facta sunt nouissima huius populi iudaei peiora prioribus quia statim populi peior est modo quam fuerit a principio ante legem datam: hoc est ergo quod dicit) Cum autem immundus spiritus exierit ab homine) id est a populo iudaico vivente sub lege nature quia electus est per susceptionem legis mosaice.

e Ambulat per loca arida et) id est in ipsis perpetuam mansionem.

f Et non inueniens) quia predicantibus apostolis inde electus fuit.

g Dicit. Revertar in domum meam) .i. iudaicum populum.

h Et veniens inuenit eam vacantem) id est fide et bonis operibus vacuam (scilicet)

et ornata: et tunc vadit et assumit secum septem alios spiritus nequiores se et ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illi peiora prioribus. Factum est autem tunc cum hec diceret extollens vocem) que dicitur mulier de turba dixit illi. Beatus ventris qui te portauit.

i Tunc vadit et assumit et) per hoc quod dicit septem alios intelligit uniuersam vitam vitiorum hoc est dictum quod ante legem datus fuerunt peccatis irreligi et a diabolo possessi sed post aduentum christi in peccato suo obstinati sunt peiores facti: quia ex ingratitude peccata eorum sunt quasi duplicata et hoc loquendo quasi de uno homine dicit per similitudinem ut intelligat de toto populo iudaico.

k Factum est autem) hic ponitur confutatio predictorum verborum mulieris virtutem christi consistentis cum dicit) Factum est autem cum hec diceret) scilicet christus respondens blasphemis iudeorum.

l Extollens vocem) id est ex corde et constanter alte proferens laudem christi contra vituperium iudeorum.

m Quedam mulier) ista a sanctis doctoribus dicitur fuisse sancta marcella famula beate Marie sororis Lazari.

n Beatus ventris qui te portauit) matrem beatificat et laudat ex filio et non econuerso: quia ab illo puenit gratia et gloria principaliter ratione deitatis: et instrumentaliter ratione humanitatis: quia humanitas christi est organum coniunctum ipsius deitatis.

Seria. ij.

a At ille dixit) cōmendando fidem & constantiam mulieris & aliorum consilium.

b Quinimo beati qui audiunt). Istud quinimo nō dicit aduersariue sed comitatus: quasi dicat non solum illa que me portant beata est: s; etiam qui audiunt verbū dei & corde credentes & opere adimplentes: vnde dicit beatus Aug. libro de virginitate: q̄ beata Maria felicius concepit deū mente per fidē q̄ corpore per carnis assumptionem.

Expositio moralis.

Erat iesus eijciens demoniū & illud erat mutū) scilz effectiue tm̄. eo q̄ obsessus ab eo fecerat mutū. Hoc aut fit spūaliter qñ gratiam habens p̄dicandi vel ecclesiā offician di cessat ab istis in frigante diabolo quasi mutus: sed cum gratia dei visitatur: eijcitur demon & os eius ad predican dū & ad laudandū deū aperitur. Per illos aut qui dicebāt in beelzebub &c. significat maledicti qui peruertunt aliorū bona. (Et alij tentantes signū de celo querebant) per istos significatur doctores & studentes nimis curiosi scrutantes diuina ppter q̄ opprimuntur a gloria (Omne regnū) per q̄ significat omnis cōgregatio carens cōcordia in qua sunt duo sathane: quoz q̄libet nititur partē suam augmentare vt sic possit alteri pualere. (Cum fortis armatus) hoc literaliter exponitur de diabolo. Moraliter potest expōi de pctōre obstinato qui defendit pctū suū cōtra reprehēdentē sicut Saul contra Samuelem p̄mi Regum. xix. ca. Sed aliqui talis rei adiutorio vincitur q̄ aufert arma sua) rōnes quibus defendit peccata (Et spolia distribuit) quando eius actus & mēbra ad bonum conuertit (Cum imundus spūs exierit ab homine). i. peccati carnalis appetit⁹ qui exit per virtutē

tem penitētie (ambulat per loca arida) idest per corda humana: immollicie carentia: in qbus fornicationis spiritus requiem nō inuenit. Et tunc ad pristinū locū redit: quādo penitens patij recidiū (Et tunc sūt ei⁹ nouissima & iora p̄orib⁹) q̄ ppter ingratitudinē doni penitētie pcedēis aggrauatur peccatū (Ex tollens vocem quedā mulier) per quas significat quelibet persona beate virginis deuota (At ille dixit quinimo &c) per que significat christus beatā virginē se concepisē feliciter per fidem & deuotōnem spiritualiter q̄ corporaliter. & hoc dicit Aug. in libro de virginitate.

C Feria scda post tertiaz dñicam quādragesime. Euāgeliiū scdm Lucā. iij. capitulo.

Questio fratris Antonij Betontini In beelzebub p̄ncipe demonioz eijcit demonia Lucē. xj. cap.

In quibus verbis queritur. **U**trum detractio generale viciū appelleretur Alex. n̄ antiquus in scdo suo volumine ait. q̄ lz ipsa inuidie filia sit tñ est ita piculosa q̄ ea fere totū gen⁹ humanū piculat. Vñ glosa sup illud puerb. xxiij. ca. Cum detractorib⁹ ne cōmiscearis taliter inquit. Hoc specialiter vicio piclatur fere totū genus humanū: & hoc iō dicit: tñ q̄ pauci per viā salutis ambulāt tñ q̄ pauci vel nulli sunt qui nō aliqui ex animi leuitate aliqd dicāt: vñ in aliquo vel leniter fama alteri⁹ minozat. Idcirco Hieronymus ait. Raro inuenies q̄ aliquis ita irreprehēsilē velit exhibere vitā suā vt nō libenter reprehēdat alienā. Unde & iudei q̄uis legē se obsuare ostēderent: q̄uis stupēda & sup naturā miracula xp̄i viderent: tñ sibi detrahēdo dicebāt. In beelzebub p̄ncipe demonioz &c.

Expositio literalis.

Hic euangelista adducit rōnes phariseoz contra xp̄m a minorū ad maiorū dicens: sicut fecisti miracula in capbar⁹

Post oculi

naum ⁊ non tñ ibi: sed alibi: fac ⁊ h in patria tua: ⁊ adducunt similitudinem in hoc ca. Sedice cura te ipsum: sicut enim medicus verus citius ⁊ libentius seipsum curat ⁊ alios ad septinentes q̄ extraneos: ita dice-

bant ei. Si tu faceres ⁊ ra miracula citi⁹ faceres ea inter propinquos tuos ⁊ in civitate tua quam inter extraneos: sed ipse consequenter respondit. Quia non dimittit inter eos facere mira-

cula ex impotentia vel falsitate aliqua s; ex eorum malitia: ⁊ ad hoc inducit sacre scripture exempla cum subditur (In veritate dico vobis) a. Multe vidue erant in diebus Helie in israel qñ clausum est celum. In omnibus helie ut habet tertij regum. xvij. ca. vbi ista historia diffuse tractatur. C. Additio. C. Que hic p declaratione maiori ponitur qm Achab filius amei fecerat malum in conspectu domini super omnes reges qui fuerant ante eam. Ideo deus duxit in terram illam sterilitatem ⁊ hoc Helias testibites nuntiavit. Dixit Helias testibites ad achab. vivit dñs deus israel in cuius conspectu sto: si erit ante his ros ⁊ pluvia nisi iuxta oris mei vba. ⁊ factum est verbum dñi ad eum dicens. s. ad Heliam. Recede hinc ⁊ vade contra orientem abscondere in torrente carith qui est ptra iordanem ⁊ ibi te torrente bibes: cornuq; precepti ut pascant te ibi. Abijt ergo ⁊ fecit iuxta vbu domini. Cumq; abisset sedit in torrente carith: q̄ contra iordanem. Cornu quoq; conferebat ei panem ⁊ carnes mane similiter panem ⁊ carnes vespere ⁊ bibebat de torrente. post dies autem aliquot siccatus est torrentis. si enim pluerat super terram. Factus est ergo sermo domini ad Heliam dicens. Surge ⁊ vade in saretam sidoniorum:

⁊ manebis ibi precepti enim mulieri vidue ut pascat te. Surrexit ⁊ abiit in saretam sidoniorum. Cum venisset ad portam civitatis apparuit ei mulier vidua colligens ligna: ⁊ vocavit eam dixitq; ei

nemo propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis. Multe vidue erant in diebus Helie in israel: qñ clausum est celus annis tribus: ⁊ mensib⁹ sex: cum facta esset fames magna in omni terra

Da mihi paululum aque in vase ut bibam. Cumq; illa pgeret ut afferet: clamavit post tergum dicens. Affer mihi obsecro ⁊ buncellam panis in manu tua que respondit. Vivit dominus deus tuus: qñ non

habeo panem nisi quantum pugillus carere potest farine in hidria ⁊ paululum olei in lechito. En colligo duo ligna ut ingrediar ⁊ faciam illud mihi ⁊ filio meo ut comedamus ⁊ moriamur. Ad quā Helias ait. Noli timere: sed vade ⁊ fac sicut dixisti. Verumtamen mihi primum fac ⁊ ipsa farinula subcineritum panem parvulum: ⁊ affer ad me. tibi autem ⁊ filio tuo facies postea. Hoc autem dicit dominus deus israel. Hidria farine non deficiet: nec lechitus olei minuetur usq; in diem in qua dominus daturus est pluviam super faciem terre. que abiit ⁊ fecit iuxta verbum Helie. Et comedit ipse ⁊ illa ⁊ domus eius. Et ex illa die hidria farine non defecit: ⁊ lechitus olei non est immixtus iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu Helie. Factum est autem post verba hec: egrotavit filius mulieris matrisfamilias: ⁊ erat languor fortissimus: ita ut non remaneret in seculo halius. Dixit ergo ad Heliam quid mihi ⁊ tibi vir? ingressus es ad me ut rememorarentur iniquitates mee ⁊ interficeres filium meum. Et ait ad eam Helias: da mihi filium tuum. Tulitq; eum ⁊ sinu ei ⁊ potavit in cenaculam ubi ipse manebat: ⁊ posuit super lectum suum clamavit ad dominum ⁊ dixit. Domine deus me-

Seria. iij.

etiam ne viduam apud quam ego vt-
cunq; sustentor affixisti vt interficeret
filium eius: et expandit se atq; mensus
est sup puerum tribus vicibus et clama-
uit ad dominum et ait: domine Deus
mens reuer-
tatur obse-
cro afa pueri
huius in vi-
scera eius: et
quandiu vo-
minis voce 3
habe: et reuer-

sa est anima pueri intra euz et reuixit. Tu-
litq; Helias puerum et deposuit eu de ce-
naculo in inferiora domu et tradidit
matri sue. et ait illi. En viuit filius tuus.
Dixitq; mulier ad Heliam. Nunc in isto
cognoui quoniam vir dei es tu et verbu
domini in ore tuo verum est.

C Expositio litteralis.

a Et ad nullam illarum missus est He-
lias qz non erat ita deuote sicut illa mu-
lier gentilis sareptana. Et qz Helias per-
secutionem patiebat in terra Israel que
debuisset sibi esse grata. b Et multi
leprosi erant in israel: et nemo illoz mun-
datus est) ppter eorum ingratitudinem
erga deum: qz regnum israel declinaue-
rat ad idolatriam colendo vitulos aure-
os quos fecerat Hieroboam. c Nisi Naam
ma sirus) cuius historia ponit. iij. regum
v. ca. Additio Et hic pro declaratioe
textus Euangelij apponitur que talis est
Naaman princeps milite regis sirie erat
vir magnus apud dominum suu et hono-
ratus per illum enim dedit dominus sa-
lutem sirie. Erat aut vir fortis: et diues sz
leprosus porro de siria egressi fuerant la-
trunculi: et captiuam duxerant de terra isrl
puellam paruulam: que erat in obsequio
uxoris. Naama: que ait ad dominu suu
utinam fuisset dominus meus ad pph-
etam qui est in Samaria: profecto curas-
set eum a lepra quam habet. Ingressus e
itaq; Naama ad dominum suum et nun-
ciauit ei dicens. Sic et sic locuta est puella
de terra israel. Dixitq; rex sirie. Vade et

mittam litteras ad regem israel: qui cum
profectus esset et tulisset secum decem ta-
lenta argenti et sex milia aureos et decem
mutatoria vestium tulit litteras ad re-
gem israel in hec verba. Cum acceperis
epistolam hanc
scito q mis-
erim ad te na-
ama seruum
meum vt cu-
res eum a le-
pra sua. Cum
legisset Rex

israel litteras scidit vestimenta et ait. Na-
quid deus ego sum vt occidere possim et
uiuificare quia iste misit ad me vt curem
hominem a lepra sua. Alia duertit et vi-
dete quot occasiones querat aduersum
me. Quod cum audisset Heliseus vir dei
scidisse videlicet regem israel vestimenta
sua: misit ad eum dicens. Quare scidisti
vestimenta tua. Veniat ad me et sciat esse
prophetam in israel. Venit ergo Naama
cum equis et curribus suis et stetit ad ho-
stium domus Helisei: misitq; ad euz He-
liseus nuncium dicens. Vade et laua
septies in iordane et recipiet sanitatem ca-
ro tua atq; mundaberis. Iratus Naama
recedebat dicens. Putabam q egredere-
tur ad me et stans inuocaret nomen do-
mini dei sui et tangeret manu sua locum
lepre et curaret me. Nunquid non melio-
res sunt abana et pharfis flumini damasce-
ni) a quib; israel vt lauer in eis et mu-
nder: Cum ergo vertisset se et abiret in di-
gnans accesserunt ad eum serui sui: et lo-
quuti sunt ei. Pater si re gnde dixisset tibi
propheta certe facere obueras: quanto
magis qz nunc dixit tibi laua et mun-
daberis. Descendit et lauit septies in ior-
dane iuxta sermonem viri dei: et restitu-
ta est caro eius sicut caro pueri paruuli
et mundatus est. Reuersusq; ad viroz dei
cum vniuerso comitatu suo: venit et ste-
tit coram eo et ait. Vere scio q non sit al-
ius deus in vniuersa terra nisi tantum in
israel. Obsecro itaq; vt accipias benedi-
ctionem a seruo tuo. At ille respondit. Vi-
uit dominus ante quem sto: qz non acci-
piam. Cumq; vim faceret penitus non ac-
quiescit. Dixitq; Naama vt vls. Sed ob-

post oculi

secro concede mihi seruo tuo vt tollam
onus duorum burdonum de terra. Non
enim faciet vltra seruus tuus holocanstū
aut victimā dñs alienis nisi domino: hoc
autem solum est de quo deprecaris domi-
num pro ser-
uo tuo quan-
do ingredie-
tur domus
mea templū
Remmo vt
adoriet et illo
innitente su-
per manum
meam: si ado-
rauerō in templo Remmon: adorante
eo in eodem loco: vt ignoscat mihi domi-
nus seruo tuo pro hac re. Qui dixit ei:
vade in pace. Abijt ergo ab eo electo tpe.

Expositio litteralis.

Cubi describitur bonitas eius ante cu-
rationem cum dicitur: per illum enim de-
dit deus salutem siriē: et post curationem
fuit adhuc melior et valde gratus deo et
Heliseo vt habetur ibidem.
a Et repleti sunt omnes in synagoga
ira quia preponebat eis gentiles quos
abominabantur sicut canes.

b Et elecerunt illū extra ciuitatē tāq̃
dignum morte vt illum interficerent vt
pater in littera.

c Ipse autem transiens per medium
illorum ibat virtute diuinitatis: qua po-
terat se sic seruare illesum quando vole-
bat. Dicit autem Beda: quod cum domi-
nus de manibus eorum lapsus de verti-
ce montis descenderet: et sub rupe late-
re vellet: subito ad tactum dominice ve-
stis saxum illud subterfugit: et instar ce-
re solutum quendam sinum effecit idest
concauitatem in quo dominicū cor-
pus reciperetur: in quo loco omnia linea-
menta et ruge vestis et vestigia pedum in
rupe apparent adhuc sicut testantur qui
viderunt.

Expositio moralis.

Et repleti sunt omnes in synagoga
ira etc.) Per istos significantur illi
qui predicatorum veritatis persequuntur
eo quod dicunt eis displicentia (Ipse au-
tem transiens per medium illorum ibat)

per ciliū montis: su-
per quē ciuitas eorū
erat edificata: vt p̃ci-
pitarent eum. Ipse
autem transiens per
mediū illorū ibat.

non percu-
tiens illos aut
impellēs nec
aliquo mo-
do se vindi-
care: in hoc
docens predi-
catores euā-
gelij: vt non
querant vin-

dictam de iniurijs factis sibi.

Cuestio fratris Antonij Berontini.
Ipse autem transiens per medium illorū
ibat. Luce quarto capitulo.

CIn quibus vbiis queris. Utrū nō resiste-
re detractoribus sit mortale peccatū. Ad
quod irrefragabilis doctor Alex. de ales ait
q̃ si qs detractoribus nō resisteret euz de-
beret: hoc est: aut rōne officij: aut rōne im-
minentis periculi: aut rōne timoris hu-
mani: propter que cōtra dei precepta fa-
cere non licet: mortali deum offenderet
si faceret. Un̄ apoca. xxj. ca. scribit. Tū-
dis erit pars in stagno ardenti igne et sul-
phure. Uez si quis hoc ex rōnabili cā pa-
geret: minime mortali peccaret: q̃ teste
Hieronymo. Frustra niti et nihil aliud q̃
odium querere: extreme demētie est et
xxiij. q. iij. c. Nō in perpetuum: scribit. Et
sunt vbi rabani de pressuris ecclesiasticis: q̃
rati inqt. Multi sacerdotū culpā zelo dei
perseq se p̃sent: sed dum in discrete hoc
agis: sacrilegij facinus incurrunt: et duz
precipites quasi ad emēdanduz ruūt: ipsi
quoq̃ multo magis deterius cadūt. Itē
circo dñs audiens ciues suos Nazareth
ex inuidia habitatorib⁹ scā in capharna-
um detrahentes atq̃ dicentes. Quāta au-
diuimus scā in capharnaum: fac et hic in
patria tua: suisq̃ iustis responsiōibus nō
modo esse conuictos sed ira turbatos: et
ad sui necem esse dispositos: conare vo-
lens nobis exemplum fugiendi detracto-
res atq̃ maleficos transire p̃ mediū illo-

Feria. iij.

rum ibat. i. abscondit se. in quo fm Crisostomum: & que sunt humanitatis & que sunt diuinitatis ostendit. Stare enim in medio insidiantium: & non apprehendi diuinitatis eminentiam ostendebat. Abscondi vero dispensatio: nis apparebat ministrum.

Expositio
litteralis.

Si peccauerit hic consequenter ostendit qd debemus esse benefici

proximo ex parte anime i affectu. & hoc dupliciter. Primo defectus eorum charitatis corrigendo & secundo offensam misericorditer remittendo. ibi iterum dico vobis. Ad primi euidentiam notandum qd duplex est correctio: una que est ad peccantis punitionem propter conseruationem iustitie: & ista non ordinatur semper ad correctionem delinquentis. quia alioquando sibi infligitur pena mortis: & ideo principaliter est ad conseruationem iustitie & ad terrorem aliorum: & talis correctio non pertinet ad singulares personas sed ad iudicem ad quem pertinet conseruare iustitiam inter homines. & propter hoc talis correctio est actus iustitie. alia est correctio que ordinatur ad fratris peccatis emendationem: & hoc est actus charitatis & pertinet ad omnes: quia dicitur in ecclesiastico vnicuique mandauit deus de proximo: & ideo sicut quilibet tenetur proximum ex charitate diligere: ita tenetur defectus eius charitative ad emendationem eius corrigere: si tamen probabiliter credat qd ex sua correctione debeat se emendare: & tali correctione loquitur hic saluator: non de prima que est actus iustitie. Tangit autem debitum modum huius correctionis dicens.

Si peccauerit in te frater tuus) & intelligitur istud in te dupliciter: vel quia

te solus lesit: vel quia te solo sciente peccauit. Si enim alios lederet vel coram alijs peccaret: tunc non haberet locum illud quod subditur. b Vade & corripe eum inter te & ipsum solum) quia peccata publica sunt in publico arguenda: secundum quod dicitur primo ad thimotheum. v. cap. Peccantem coram omnibus argue: ut ceteri timorem habeant: sed quando sunt secreta tunc habet locum correctio fraterna que est

los suos dixit Si moni petro. Si peccauerit in te frater tuus: vade & corripe eum inter te & ipsum solum. b Si te audierit lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit

actus charitatis: que debet fieri primo in secreto cuius ratio est: sicut enim medicinalis si debito modo procedat: nititur inducere sanitatem cum minori dispendio corporis ut sine membri abscissione: & si non possit tunc abscondit membrum minus nobile ut conseruetur magis nobile vel totum corpus: sic ille qui fratrem peccantem occulte corripit charitative debet tentare si possit fratrem emendare absque detrimento sue fame: quia fama computatur inter maiora bona hominis citra virtutes: & ideo corrigens fratrem debet quantum potest conseruare eius famam. Alia causa est quia amissa fama vel lesa efficitur homo inuerecundus: & per consequens minus a peccato retrahitur quam prius. Est ergo debitus processus in correctione charitativa ut homo corrigat fratrem suum inter se & ipsum solum ut sic possit eum saluare cum omnimoda integritate sue fame: & hoc est quod sequitur.

Si te audierit lucratus eris fratrem tuum) cum scilicet cum integritate fame ad salutem reducendo.

Si autem te non audierit) quia enim fama minus bonum sit quam bona vita. si non possit seruari bona vita fratris sine detrimento sue fame tunc procedendum est ad salutem bone vite cum aliquali lesione sue fame

post oculi

sue fame : et ideo adducendus est vnus alius vel duo ad sciendū scilicet fratris delictum : et vt coram eis arguatur : et si se nō correxerit. tunc simpliciter contemnenda est eius fama vt conseruetur bona vita . vel

saltem ordo iusticie ad terrorem aliorum : et hoc est quod sequitur . a. Qd si eos nō audierit se corrigendo . b. Dic ecclesie) idest prelato per denūciationem publicam : et tūc sunt testes inducendi ad facti probationem qui prius fuerant inducti ad secreta correctionem .

c. Si autem ecclesiam non audierit) preceptum prelati continendo . d. Sit tibi sicut et hnicus et publicanus) idest separetur ab alijs fidelibus per excommunicationem et censuram ecclesiasticam : et q̄ talia pos sint prelati ecclesie inferre subditur .

e. Amen) idest fideliter . f. Dico vobis quecumq̄ ligaueritis) quia deus talem punitionem approbat : si iudicium ecclesie non errat . Considerandum tamen circa predicta q̄ si peccatum occultum fratris fuerit in preiudicium communis : vt si aliquis tractaret secretum cum aliquibus ciuibz qualiter ciuitas esset hostibus tradenda : vt si aliquis hereticus in secreto corrumperet fideles : tunc secreta correctio vel admonitio non esset expectanda : sed statim esset prelato denunciandum . qui posset tali periculo precauere . Et idem iudicium de consimilibz casibus est habendum .

g. Iterum dico vobis) Dic consequen

ter ostendit q̄ non solum debemus fratrem corripere sed etiam offensam nobis illatam remittere . Et diuiditur in duas partes : quia primo facit q̄ dictum est : secundo ostendit quotiens sit offen

sa fratris remittenda . ibi . tunc accedens : dicit igitur primo h. Si duo ex vobis cōsenserint super terram de omni re quamcūque petierint fiet illis a patre meo qui in celis est . vbi enim sunt duo vel tres cōgregati in nomine meo : ibi sum in medio eorum . Tūc accedens ad eum petrus dixit . Domine quotiens peccauerit i me frater me

ditur . k. Vbi enim sunt duo vel tres congregati . i. charitate vniti . l. In medio eorum sum) acquiescendo bone voluntati et petitioni eorum : dum tamen illa oratio habeat conditiones conuenientes que ad hoc requiruntur . scilicet q̄ aliquis oret pro se pie et perseueranter : his enim concurrentibus semper oratio exauditur . Et si aliquando differtur . tamen tempore competentis impletur sicut habetur . cap. viij . Aduertendum tamen q̄ licet offensa sit semper remittenda . nō tamen iniuria . Si enim ex remissione iniurie et pene debite sequeretur pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandū non esset bonū ei remittere . simili ter si ex tali remissione esset scandalum aliorum et omisso iusticie et in confirmis casibus . m. Tunc accedens ad eum Petrus) Hic ostenditur quotiens sit fratri remittendū . Circa quod aduertendum q̄ sicut frequenter dictum

Feria. iiii.

est Petrus tanq[ue] principalis aliquando loquebatur pro se et pro alijs: et ideo auditio a saluatore q[uod] offensa fratris peccatis esset remittenda: interrogauit quotiens esset remittenda fratri: et hoc petijt si sufficeret ad salutem dimittere septies. Dixit illi Iesus. Non dico tibi usq[ue] septies sed usq[ue] septuagies septies. et ponit hic n[um]erus determinat[us] p[er] indeterminat[um]: ac si diceret. totiens quotiens: ut dicit Augustinus.

Expositio moralis.

Si autem peccauerit in te frater tuus (id est te sciente. v[er]o Aug. Quid est in te peccauit. nisi tu scis q[uod] peccauit. (vade et corripe e[um] inter te et ipsum sola) Dico. Corripendus enim est seorsum frater. ne si semel verecundiam amiserit permaneat in peccato (Si te audierit lucratus eris fratrem tuum) per salutem enim alterius nobis quoque acquiritur salus (si autem non audierit adhibe te cum vno vel duobus) glo. ut si dixerit non esse peccatum probent illud esse peccatum) Quod si non audierit eos dic ecclesie Trisost. id est his qui ecclesie prestant (Si autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus) Augu. id est gentilis et paganus in numero fratrum non computandus). Amen dico vobis quaecumque ligaueritis etc. (Augu. de verbis domini in monte. Cepesti habere fratrem tuum tanquam ethnicum et publicanum. lga illum in terra sed ut iuste liges eum vide: nam in inuincula disrupit iustitia) Ite[ro] dico vobis quia si dno ex vobis consenserint) subintelligendum est si petierit pie perseueranter et pro se) Domine quotiens peccabit in me frater meus) subditur (usq[ue] septuagies septies) id est quadrigentis nonaginta vicibus: vel ut dicit Augu. Omnino quotienscu[m]q[ue] pecca-

uerit ignoscas. **Q**uestio fratris Antonij Betontini. Qui ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Matth. xviij. capitulo. Sup[er] qb[us] verbis queritur. **U**trum sine peccato vn-

Feria. iiii. post tertiam dominicam quadragesime Evangelium secundum Mattheum. xv. ca.

mo titulo. xxxviij. q[uod] vnus homo iudicet alium hominem tripliciter potest intelligi. Uno modo extenso vocabulo iudicandi ad arguere: et corripere: et monere: et hoc circumstantijs obseruatis fieri potest sine peccato. Nam argue[re] proprie superiorum est respectu inferiorum. Unde apostolus ad Thimotheum. liij. capitulo. Argue: obsecra: increpa: Sed modum reprehensionis in secundo capitulo explicat dicens. Nec loquere et exhortare: et argue cum omni imperio. Verum corripere est respectu parium. Idcirco in euangelio hodierno dicitur. Si peccauerit in te frater tuus vade et corripere e[um] inter te et ipsum solum. Monere vero est inferiorum respectu superiorum: vnde Bernardus ad Eugenium. Monere te non arguo Alio quidem modo vnus hominem alium iudicare intelligi potest temerarie q[uod] vniuersaliter inter dicitur: ut ij. q. j. ca. Primo super omnia scribitur. Primo super omnia diligenter inquiri te ut cum iusticia et charitate diffinitio neminem condemneris ante verum et iustum iudiciu[m]: nullu[m] indicetis suspicionis arbitrio sed primu[m] probate et postea charitativu[m] proferte sententia[m]: et q[uod] vobis non vultis fieri: alteri facere nolite. Et si suspitionibus q[uod] temptat. cum propheta psal. cxviii. clamare d[omi]n[u]m ad d[omi]nu[m] dicens. Imputa obprobrium meu[m] q[uod] suspicatus sum: q[uia] Paulus prima ad corin. iiii. c. dicit. Nolite ante tempus iudicare. sed ante vniuersale iudiciu[m] q[uod] filio dei proprie reseruat. Ultimo vnu[m] hominem aliu[m]

post oculi

Indicare intelligi potest secundum ordinem ecclesie que dupliciter hominem iudicat. iudicio. s. discretionis qd in manifestis et certis cuiusq; conceditur eo modo quo superius dictum est. Et iudicio

correctionis quod prelati solum competere dino scilicet. Quod glo. super illo verbo pauli prime ad Corint. v. c. Qui frater noietur et tangit dicet

Hoc inquit apostolus dicendo noluit hominem ab homine iudicari ex argumento suspitionis vel extra ordinario usurpatioq; iudicio: sed potius secundum legem dei et ordinem ecclesie. Cui inobediens mortali ter peccat secundum verba Matth. xviii. cap. Si ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Quia talis secundum doctorem nostrum Zadothum excoicatur et excoicatio non est insignis sed Ric. et doctoris subtilis nisi pro peccato mortali et multum enormi: quia igitur omne iudicium rectus vel recte factum secundum haec dicta bonum est preter iudicium temerarium: patet quia sic unusquisq; ordine posito alio iudicare valz preter iudicium temerario quod ex iniudicia pcedit sicut ipsa detractio.

Expositio literalis.

Hic exponitur vera promulgatio legis euangelice a Mattheo ad gentiles. reprobando iudeorum expositionem falsam legis: et diuiditur in tres quia primo arguit iudeos de eo quod dictum est. secundo de apparenti sanctitate: ibi hypocrite. tertio de vana superstitione: ibi. Audite et intelligite. Prima in duas quia primo ponitur iudeorum maligna interrogatio ad christi deprehensionem. Secundo ponitur eius responsio vera ad eorum confutationem. ibi. Ipse autem respondens. Ad euidentiam prime partis aduertendum quod a tempore moysi de voluntate dei constituti sunt septuaginta

senes etate et moribus maturi et scientia praediti ad regimen ipsius populi: et moyses erat super eos: Ita quod in vniuerso erant septuaginta unus ut habetur numeri. xj. capi. Et ex illo tempore statutus est quod tot

ditiones seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem manducant. Ipse autem respondens ait illis. Quare et vos transgredi mini mandatu dei

in multis locis et isti residebant in hierusalem: et ad eos fiebat recursus de ciuitatibus in ambigua et difficilibus: et eorum determinatio habebatur pro lege firma quam non licebat transgredi: ut habetur Deutero. xxviii. capitulo. Isti etiam statuebant aliqua que pertinebant ad regimen populi. et in statutis eorum erant aliqua que cadebant sub precepto tanquam necessitatis: et aliqua sub monitione tanquam cuiusdam decencie et honestatis. De talibus autem erat istud statutum quod hic tangitur videlicet quod accedentes ad mensam prius lauant manus suas. Verumtamen pharisaei et scribe intellectum huius mandati volebant trahere ad quandam salutatem videlicet quod per hoc acquireretur quedam mundicia spiritualis: mouebantur autem ad hoc quia in lege alique immunditie per corporales ablutiones dicebantur emundari: et quia discipuli christi aliqua que nouerant necessaria: sed magis cuiusdam superstitionis. in quantum intellectus sic trahebatur non obseruabant: Christum in discipulis suis arguebant tanquam contemporem doctrine seniorum: ut sic redderent cum populo odiosum. a Ipse autem Hic ponitur christi responsio vera: ad ipsorum confutationem dicens. b Quare et vos transgredimini mandatu dei.

c g

Seria.iiii.

non respondet dicendo q̄ lotio manu
um que faciebat ad honestatem esset
mala: vel q̄ apostoli ipsam imittendo
bene facerent vt facit ad honestatem:
licet bene facerent omitendo propter
superstitio-

nez: s; quasi
clauū clauo
retūdēdo di
cit eos defi
cere quia fa
ciebant tras
gredi man
datum dei p
pter man
datum ho
minum:
quod pro
bat dicens.

pp̄ter traditionē ve
straz: Nam deus di
xit^a. Honora patrē
tuum^b & matrem tu
am: & qui maledixe
rit patri vel matri
morte moriatur.
Vos autēz dicitis^c.
Quicumq; dixerit

est transgressor precepti: & hoc est quod
subditur. f Et non honorificabit pa
trem &c. Illud quod erat sibi debitum
subrahendo. g Et irritum secessis
vos sacerdotes & pharisei.

patri vel matri mu
nus quodcumq; est
ex me^d tibi prode
rit^e: et uon honorifi
cabit patrem suum
aut matrem suaz: &
irritum fecistis^f mā
datum dei^g propter
traditionem vestrā.

h Mandatum dei &c.)
Ad maio
rem intelle
ctum confi
derandum.
q̄ pater per
se tenetur p
uidere filiis
quia est cau
sa eorum q̄
tum ad esse:
& ideo debz
eis nutrimē

a Nam deus dixit) Exodi. xx. capitu.
b Honora patrem tuum) Honor iste
non solummodo intelligitur reueren
tia sed & administratio necessariorum.
Hanc autem excluderent per suam do
ctrinam falsam: quia sacerdotes qui
erant cupidi vt bona que essent admini
strāda parētib; cōuerterent i lucra eorū.
dicebāt q̄ meli⁹ ēt illa deo offerre: Tūz
q̄ ē p̄ncipalis & spūalis: Tūq; i p̄ ta
lē oblationē parentes sustinerent detri
mentum corporale. consequerentur ta
men bonum spirituale: in quantum il
lud quod erat in eorum necessitate cō
uertendum deo offerebatur: & ex hoc se
quebatur q̄ preceptum de honore pa
rentum: in quantum intelligitur in hoc
administratio necessariorum: euacua
batur per talem expositionem falsam;
& hoc est quod dicit saluator.

c Vos autem dicitis) falso scilicet ex
ponendo mandatum dei.

d Quicumq; dixerit patri vel matri mu
nus quodcumq; ex me est (deo consecra
tum scilicet & oblatum

e Tibi proderit) magis supple q̄ ex
penderes in necessitates tuas. & est con
structio defectina: & est sensus) quicun
q; dixerit &c.) id est licite & bene potest
dicere quod dictum est: & impletur pre
ceptum diuinum: & est dignus vita eter
na: quod est falsum: quia scdm veritatē

tum & documentum. Filius autem tene
tur prouidere parentibus de necessariis
is per accidens scilicet si indigeat & ip
se sit potēs. Et ideo si pater iaz in neces
sitate incurrerit: bona de quibus filius po
test sibi administrare iam sunt sibi debi
ta: de alieno autem nullus potest deo
sacrificium facere: & ideo talia deo of
ferre non est licitum: quia hoc est trans
gredi preceptum de honore parentum:
secus autē esset: si filius bona sua deo vo
uisset vel consecrasset anteq̄ parentes
essent in necessitate positi: quia tunc non
esset licitū de eis prouidere parentibus:
quia si esset deo votum factū de aliquo
immolatio: uon posset immutari. Si
autē de aliquo nō immolatio. nō pote
rat mutari nisi p redemptionem. Ex di
ctis patet falsitas illius opinionis que
dicit: q̄ filius post professionē factam in
religione tenetur exire claustrū propter
necessitatē parentū etiā cōtra voluntatē
sui superioris: quia per talem professio
nem est deo iam consecratus: & ideo pro
pter necessitatē parentum nō debet cō
tra votū tale facere. Hoc etiā patet alia
rōne: q̄ filius cū venerit ad etatē adul
tam sicut potest inuitis parentibus licite
matrimoniu cōtrahere: vel ad sacerdo
tiū promoueri: ita etiā religione ingre
di cessante tunc necessitate parentum:
sed per sacerdotium excusatur de hoc

post oculi

quod non tenetur subuenire patri per
vsum armorum si ab hostibus inuada-
tur: quia iam non est sibi licitum pugna-
re corporaliter: similiter per matrimo-
nium excusatur: quod non tenetur ma-
nere cum pa-

tre: quia est
obligat^o vxo-
ri: ergo mul-
to fortius p-
professiones
factam in re-
ligione excu-
satur a sub-

ueniendo parentibus nisi secundum mo-
dum convenientem sue regule: et per
consequens non debet propter hoc con-
tra votum obedientie facere immo esset
inobediens hoc faciendo. Per hoc pa-
tet solutio cuiusdam rationis: que solet
ad oppositum induci que talis est. Vo-
tum factum de his que sunt supereroga-
tionis non preiudicat illis que sunt de
necessitate precepti: cum preceptum im-
plere sit necessitatis: et ouere autem talia
non: sed votum religionis est de his que sunt
supererogationis. subuenire autem pa-
rentibus in necessitate est de necessitate
precepti: ergo per votum religionis per
professionem solemnitatum non absol-
uitur aliquis quin teneatur administra-
re parentibus: sicut ante: ergo per con-
sequens tenetur exire claustrum prop-
ter necessitatem parentum: etiam con-
tra voluntatem superiorum. Dicendum
quod per professionem non absoluitur a pre-
cepto: bene tamen absoluitur aliquo mo-
do implendi preceptum: quia precep-
tum de honore parentum est affirmati-
uum: et ideo non obligat ad semper sed
pro loco et tempore et alijs debitis circun-
stantijs que aliquando variantur secun-
dum conditionem ipsius implentis pre-
ceptum: quia aliquis modus subuenien-
di patri efficitur inconueniens et illicitus
ipsi filio per assumptionem alicuius
status liciti: immo etiam perfecti: sicut
subuenire patri per defensionem armo-
rum efficitur illicitum per sacerdotij sta-
tum: tenetur tamen ei subuenire alijs mo-
dis suo statui convenientibus. ita eo-

dem modo post votum obedientie sub-
uenire patri contra voluntatem superio-
rioris efficitur illicitum ipsi religioso:
tenetur tamen ei subuenire modis con-
uenientibus professioni sue.

longe est a me. Si-
ne causabatur me co-
lynt me^c docentes
doctrinas et man-
data hominum^d.

reuerentia populi ostendebat sanctita-
tem in verbis: et in exteriori conuersa-
tione: cum tamen corrupti essent in inte-
tione: sicut fuerat prophetatum per Isai-
am. xxix. capitulo licet sub alijs verbis
ponatur quod hic: sententia tamen est eadem:
sequitur.

b Sine causa idest frustra.

c Colunt me) Sicut enim medicina di-
citur sine causa vel frustra propinari: que
non confert sanitatem: sic cultus diui-
nus qui non ducit ad veram felicitatem
sequitur. d Docentes doctrinas, et
mandata hominum) quia propter su-
am auaritiam docebant transgredi man-
data dei propter traditionem suam: et
visum est in falsa expositione precepti de
honore parentum: et hoc etiam facie-
bant propter suam superbiam: et prop-
ter doctrine auctoritatem populus de-
ferret eis maiorem reuerentiam.

Audite et intelligite) Hic saluator argu-
it iudeos de vana superstitione: et diuidi-
tur in duas partes: quia primo facit quod
dictum est in generali. Secundo ma-
gis explicat intentionem suam in parti-
culari: ibi. respondens autem petrus.

Prima in duas quia primo in genera-
li ponit suum documentum: secundo ex
hoc subiungit phariseorum scandalum
ibi tunc accedentes. Circa primum ad-
uertendum quod sicut dictum est lorio ma-
nuum ante commestionem vel cibario-
rum appositionem faciebat ad quan-
dam honestatem: et munditiam cor-
poralem: et in hoc erat bonum: sed si
omitteretur temere quod ex hoc incurre-

s iij

Seria.iiii.

retur immundicia spiritualis: hoc est falsum et superstitiosum: quia immundicia spiritualis prouenit ab interiori delectatione et consensu mentis: non ab ipsis rebus corporalibus: et hoc est quod dicit hic.

a Et conuocatis ad se turbis reuocando eos a falsa doctrina eorum (dixit eis.) b Audite aure corporis.

c Et intelligite aure mentis.

d Non quod intrat in os) id est cibis corporalibus.

e Conquinat hominem) spiritua-

liter scilicet nisi in quantum per delectationem male afficitur ad cibum.

f Sed quod procedit ex ore) id est uerba que sunt malitie interioris significatione.

g Hoc inquinat hominem) Considerandum quod christus hic non dicit contra legem. licet enim aliqui cibi in lege reputarentur immundi: ut caro porcina et huiusmodi. hoc tamen non erat secundum eorum doctrinam: quia omnis creatura dei bona est: prime ad Thimo. iij. capitulo. Unde Genesis. j. Vidit deus cuncta que fecerat: et erant valde bona. Dicitur autem porcus immundus et agnimundus: ut dicit Augustinus contra faustum: quia per animalia immunda secundum legem significatur quedam uicia que sunt euitanda. et ideo quia lex euangelica que spiritualis est inchoata fuit per christum. ideo et illa observatio figuralis ciborum non erat amplius obseruanda.

h Tunc accedentes discipuli eius). Hic ex doctrina christi ponitur phariseorum scandalizatio: quia per doctrinam christi videbant eorum simulationes et doctrinam reprobam: et non poterant resistere per rationem uel per scripturam: ideo ex inuidia monebantur contra christum ad mouendum seditionem.

Et quia ueritas uite iusticie et doctrine non est dimittenda propter scandalum aliorum: quia tale scandalum prece- dit ex malicia ipsius scandalizati unde dicit beatus Gregorius. Si ueritate scandalum ori-

non plantauit pater meus celestis eradicabit. Sinite hos ceci sunt et duces cecorum. Lecus autem si ceco ducatu prestat ambo in foueam cadunt. Respondens autem Petrus dixit ei. Ediscere nobis parabolam istam. At ille dixit. Adhuc et uos sine intellectu estis. Non intelligitis: quia omne

tur: rectius oculi permittitur: quas quod ueritas relinquatur. ideo sequitur.

i Omnis plantatio) id est doctrina ab homine inuenta que non est legi ipsius dei consona.

k Eradicabitur) quia non habet firmum fundamentum et radicem.

l Sinite illos) id est doctrinam eorum euitate.

m Ceci sunt). i. carentes uero intellectu legis.

n Et duces cecorum) quia alios excecant suo errore: et ducunt eos ad precipitium.

o Respondens autem Petrus) Hic aperitur predictae doctrine christi intellectus magis in speciali: quia petrus pro se et pro alijs quaesuit intellectum dicere. p Ediscere nobis). i. expone. q Parabolam istam). i. sciam occultam. r At ille dixit Adhuc et uos sine intellectu estis) quasi dicebat. tandem audistis doctrinam meam: quod statim deberetis intelligere ea que dicta sunt. unde sequitur. s Non intelligitis: quia omne et c.) istud est uerum

post oculi

per suedochē q̄ aliqua pars de omni cibo q̄ intrat in os. a In secessum emittit) quia in omni cibo quantumcū q̄ puro est aliquid impuritatis z a natura expellitur tanquam superfluum: z ali

quod intrat in os in ventrem vadit z in secessus emittitur. Que autem procedunt de ore. de corde exeunt z ea coinquinant hominem. De corde enī exeūt cogitationes male:

quia sunt conceptus mentis significatiua. d Et ea coinquinant homines) quando sunt male cogitationis significatiua: z h̄ est quod sequitur. e De corde enim exeunt cogitationes male) z per consequens. f Homicidia. i. cōsilia z colloquia ad perpetranda huiusmodi vicia q̄ hic tanguntur z consimilia. g Nec coinquinant hominem spiritualiter. h Non lotis aut manibus etc.) immunditia spūali

Expositio moralis:

Uōc accesserūt ad eū z c.) p scribas z phariseos multum sollicitos de munditia exteriori z modicū de interiori significant hypocrite false arguentes frequenter alios de modiciis: cū tñ sint infecti grauibz peccatis ppter q̄ eis dicitur supra Matth. vij. ca. Quomodo dicis fratri tuo: frater sine vt deiciā festu caz de oculo tuo z ecce traba ē in oculo tuo). Quare z vos transgredimini mandatu dei) Simile sit hodie in multis locis in quibus maior sollicitudo habetur circa custodiā mandatorū hoīum q̄ circa custodiā diuinorū pceptoz: quia grauius satis puniūt trāsgrediēs mandatum principis vel prelati q̄ tñ frequenter nō est malū nisi q̄ phibitū: q̄ transgrediens dei mandatu q̄ de se semp est

illicitam (populus hic labijs me honorat) hoc potest dici de doctoribus z predicatoribus quid docent bene z viuunt male Cetera sunt ita moralia q̄ nō indigent alia moralitate

homicidia adulteria fornicationes: furta: falsa testimonia: blasphemie. hec sunt que coinquinant hominem. Illō lotis autē manibus māducare nō coinquinat hominē.

sa mali que apparet in operatione alicuius possit fieri malum indicium sine peccato mortali: Ad quod breuiter respondetur secundum doctrinam domini Alexan. de ales in suo secundo volumine z etiā scōm q̄ habet ex vltima glo. sup. capi. Si q̄ de gradu. extra de purgatione canonica. Quod pro leui causa sine magno z letali crimine nemo iudicare temerarie potest. Leuis enim causa mali est vt predicta glo dicit quando sunt plura signa boni z pauca mali. Sicut cum mulier vel iuuenis quidā dei verbum attente z deuote frequentant. Item cum homo peccator licet sceleribus oliz fuerit multis inuolutus predicationes frequentat z eā audit attente atq̄ deuote. Ceterū cum homo clare fame vireq̄ bone z conuersationis honeste in loco satis honesto z tempore non incongruo cum muliere deuota turpi: et egrotat quandoq̄ versatur. In his vtiq̄ malum indicare falsum z temerarium indicium est. Idcirco in registro gregoriū ait. Grane est satis z indecens vt in re dubia certa dicatur sententia. z Bernardus super Lanticis sermone duodecimo dicit. Si is qui de claustro est conuersatur in populo interdum minus discrete: minusue circumspecte se agere deprehenderit: verbi gratia: in verbo: in cibo: in somno: in risu: in

g iij

Feria.v.

ira: In iudicio: non ad iudicandum con-
fessum proflit sed meminerit scriptum
Melior est iniquitas viri q̄ bene facies
mulier. Nam tu quidem in tua custodia
vigilans bene facis. sed qui iuuat mul-

tos et mel-
lus facit et vi-
rilis: quod
si implere nō
sufficit ab-
q̄ aliqua ini-
quitate. id est
absq̄ quadā
inequalita-
te vite et con-
uersationis
sue: mēto
q̄ charitas
operit mul-
titudinē pec-
catorū. hec
ille. Naz qui
tales indicat

Feria quita post ter-
tiā dñicā quadrage-
sime Euāgeliū secu-
dum Lucā. iij. ca.

In illo
tēpore
Surgēs
iesus d
synago-
ga introiuit i domū
simōis. Socrus at
simonis tenebat ma-

similes simile esse noscuntur: que gra-
natum pomum comedere cupit: sed q̄
corticem sentit amarum illud citissime
proicit. Proinde. Iudorus in sinonimis
ait. Nullum iudices suspicionis arbitrio
ante probat: et sic indica: non enim qui
accusatur sed qui conuincitur reus est.
Sic vtiq̄ iudicauit pharise⁹ et Luc. viij.
cap. scribitur ipsam dominum qui se-
tangi a magdalena permisit: sic etiam in-
dicatus est dominus: quando cum mu-
liere Samaritana loquebatur. vt. iij.
ca. sui libri Ioannes ait sic insup euz scri-
be et pharisei indicauerunt: quia disci-
puli sui manus non lauabant cum pa-
nem manducabant dicentes. Quare vi-
scipuli tui transgrediuntur traditiones
seniorū non enim lauabant manus etc.

Expositio litteralis

Hecponit scdm miraculum per xpm.
operati: et diuidit in duas partes
In principalem et incidentalem. Secū-
da ibi. Cū aut sol occidisset. Circa pri-
mam sciendum q̄ synagoga erat locus
vbi cōueniebant legisperiti et cōmunio
populus ad audiendum doctrinam le-
gis maxime diebus sabbatorum in qui-
bus diuinis erat vacandum. Ideo ta-

li loco et tempore fuerat et docebat eos
christus quia erant conuenientia doctri-
ne eius. Sciendum secundo: q̄ cum chri-
stus doceret in synagoga iudeos erat ibi
homo in spiritu immundo: hoc est ob-

gnis febril⁹. Et ro-
gauerūt illū pro ea.
Et stans sup illā im-
pauit febrī: et dimi-
sit illā. Et cōtinuo
surgēs ministrabat
illis. Cū sol autē oc-
cidisset: oēs q̄ habe-
bāt ifirmos varijs
lāguorib⁹ ducebāt
illos ad iesū. At ille
singul⁹ man⁹ iponēs

it secundum miraculum. et hoc est quod
dicit. a Surgens iesus de synagoga
scilicet post predicationem et eius con-
firmationem per expulsionem demo-
nis. b Introiuit in domum simonis
vt ibi acciperet refectionem post labo-
rem. c Socrus autem simonis tene-
batur magnis febribus licet enim vir-
tute nature febus possit curari: non ta-
men in instanti: christus autem sanauit
eam hic subito et ita perfecte q̄ illa mu-
lier ministrabat eis. Ex quo ostenditur
ista curatio miraculosa ad discipulorū
confirmationem. d Cum sol autem
occidisset hic ponitur pars incidenta-
lis. Occasione enim huius sanationis il-
li qui habebant infirmos varijs lan-
guoribus adduxerunt eos ad christum
querentes remedium. et hoc est quod
dicitur.

d Cum sol autem occidisset) Dicit an-
tem Theophilus expositior: quod ita tar-
de adduxerunt eos ad christum quia
illa dies erat dies sabbati et credebāt cu-
rationes non esse licitas durante die
sabbati que finiebatur in vespere illi-
us diei.

quadragesime.

a Curabat eos).i.omnes qui fuerunt ibi adducti erant multi (vel curabat eos) id est plures de adductis quorum fides et deuotio curationem merebantur.

b Exhibant autem demonia .i. omnia vel plura eodem modo exponendo (amultis clamantia et dicentia quia tu es filius dei) quia Christus ad salutem hominum missus erat missus: per prophetas enim de Christo dictas que de terminauerant tempus locum et modum venientis ipsius Christi secundum quod plenius declaratum est in questione de aduentu messie completas in eo et per alias circumstantias indei seiebant ipsam esse Christum in lege promissum ut patet hic per textum euangelicum: et etiam Marc. pri. mo: ubi precepit Christus demoni dicens. Obmutesce. verumtamen nesciebant ipsam esse deum: nec per temptationem Christi in deserto diabolus potuit scire de Christo utrum esset dei filius per naturam habens eandem naturam numero cum patre: licet ad hunc finem tripliciter eum temptauerit ut dictum fuit plenius Matth. iij. capi. Si enim cognouissent demones ipsum esse deum nunquam induxissent iudeos ad ipsum crucifixum secundum quod dicitur per Co. i. ij. ca. Si cognouissent: nunquam glorie dominum crucifixissent. Aliqui autem doctores dicunt quod non solum non cognouerunt demones ipsum esse deum ut dictum est: sed nec etiam cognouerunt certitudinaliter ipsum esse Christum in lege promissum sed tamen hoc cognouerunt quadam coniectura multum probabili que in hoc loco et alijs locis euangelij pluribus nomine scientie exprimitur: sed primum deum magis videtur consonum textui et dictis sanctorum. Non finiebat ea loqui) Compellebat enim Christus demones

ad tacendum de ipso: ne verisimilia miscerent: et ne videretur querere testimonium ab ipsis maxime quia pharisei dicebant ipsam in beelzebub principe demoniorum eicere demonia ut habetur

Matth. xij. ubi dictum phariseorum plenius exprimitur ut patuit supra per expositionem ibidem. Facta autem die egressus ibat in desertum locum) In hoc dicitur exemplum vnde predicator et mirabilis diuinorum operator debeat fugere populi applausum patet littera euangelij. de se. **S**ecrus autem Expeditio moralis. Simonis tenebatur magnis febribus) per quam significatur persona iracundie calore aut concupiscentie laborans (supra quam stat Jesus) cum istas passiones mitigat: et tunc ei deuote ministrat (Cum autem sol occidisset) per hunc significauit quod passio sua in qua iniusticie sol occidit: futura erat medicina omnis spiritualis infirmitatis) Facta autem die egressus ibat in desertum locum) dano in hoc exemplum predicatoribus reuertendi ad solitudinem contemplationis post laborem predicationis et ut gratias deo agant de profectu preterito et se disponant pro futuro. **Q**uestio fratris Antonij betontini. Exhibant autem demonia a multis clamantia et cetera Luce. iij. capi. **C**Supra quibus queritur. Utrum dolo loquens atque ignoranter propter primum temerarie iudicet: Ad quod breuiter respondeo sic. Nam iudex proprie dolo vel imprudentia propter quod iniam ferens secundum Ray. in titulo de raptores: et Hosti. in summa: et astra. lib. primo titulo. xxxviij. tenetur lesio ad oem interesse: ubi non posset induci ille pro quo iniam tulit ad integram restitutionem: et hoc maxime dicitur in iudicio conscientie: quod vero graue sit vel odio vel amari

Matth. xij. ubi dictum phariseorum plenius exprimitur ut patuit supra per expositionem ibidem. Facta autem die egressus ibat in desertum locum) In hoc dicitur exemplum vnde predicator et mirabilis diuinorum operator debeat fugere populi ap-

plausum patet littera euangelij. de se.

Secrus autem Expeditio moralis. Simonis tenebatur magnis febribus) per quam significatur persona iracundie calore aut concupiscentie laborans (supra quam stat Jesus) cum istas passiones mitigat: et tunc ei deuote ministrat (Cum autem sol occidisset) per hunc significauit quod passio sua in qua iniusticie sol occidit: futura erat medicina omnis spiritualis infirmitatis) Facta autem die egressus ibat in desertum locum) dano in hoc exemplum predicatoribus reuertendi ad solitudinem contemplationis post laborem predicationis et ut gratias deo agant de profectu preterito et se disponant pro futuro. **Q**uestio fratris Antonij betontini. Exhibant autem demonia a multis clamantia et cetera Luce. iij. capi.

CSupra quibus queritur. Utrum dolo loquens atque ignoranter propter primum temerarie iudicet: Ad quod breuiter respondeo sic. Nam iudex proprie dolo vel imprudentia propter quod iniam ferens secundum Ray. in titulo de raptores: et Hosti. in summa: et astra. lib. primo titulo. xxxviij. tenetur lesio ad oem interesse: ubi non posset induci ille pro quo iniam tulit ad integram restitutionem: et hoc maxime dicitur in iudicio conscientie: quod vero graue sit vel odio vel amari

Feria.vi.

citias: vel munere: vel metu: vel quoli-
bet modo iudicium pervertere: Augu-
testatur dicens. Quicunq; aut consan-
guinitate: aut amicitia: vel hostili odio:
vel inimicitijs in iudicando ducitur per-
vertit iudici-

Feria.vj.p^o dñicaz
tertiã qdragesime.
Euangelium secun-
dum Joannez quar-
to capitulo.

um christi q
est iusticia z
fructu illius
vertit in dñi
natiõis ama-
ritudinem:
vnde sit q si
quispiam do-
lo z ignorantia loquat: licet verum at-
q; bonu dicat z illi de quo satur mini-
me noceat: nihilominus temerarie iudi-
cat: Idcirco. xj. q. iij. notatur quod Au-
gu. de sermone domini in monte ait
Temerarium inquit iudicium plerumq;
nihil nocet ei de quo temerarie iudica-
tur. Et autem qui temere iudicat ipsa
temeritas necesse est vt noceat. Et
quia demonia que christi precepto a mul-
tis exibant: dolo atque ignoranter cla-
mabant: tu es filius dei: dolo quia ver-
bo laudabant z facto contradicebant:
z officium apostolicum secundum Cri-
so. vsurpabant: z mysterium christi lin-
gua feda ppublicabant ignoranter: q;
secundum Bedam suspicabantur eum
esse xpm: z. ij. q. j. ca. pmo sup oia. Nullu
indicetis suspicionis arbitrio. Ideo ipse
christus increpans non sinebat ea loqui

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelica determi-
nat Joannes de derivatione effect^o
græ quantu ad gentiles: z q; xpi doctri-
na dupliciter derivata est ad credentes
scz per ei^o doctrinã z p miracula vt hf-
marci ultio. sermone cõfirmante sequẽ-
tibus: signis ideo pmo agitur hic de de-
rivatione eius p doctrinã. sczo per mi-
raculũ ibi. post duos dies. Prima diui-
dis in tres: q; pmo ponit doctrine christi
oportunitas. Secundo ipsius qualitas:
ibi venit mulier. tertio consequens vtili-
tas ibi reliquit ergo hydryas Primum oñ-
dis ex eius accessu: ibi venit ergo. Circa
q; sciendũ q; xpo baptizato pmo z di-
scipulis ei^o psequenter vt pz ex dictis in

hoc ca. pharisei cõmoti fuerũt ptraenim
inuidia: z iõ volẽs dare patientie exem-
plũ inde recessit z sic occasionem docen-
di gẽtiles habuit pharisei eni ex inuidia
psecuti sunt Joannez z pcurauerũt euz

In illo
tempo-
re. Cle-
nit ies^o i
ciuitatẽ

mitti in car-
cerẽ: ppter
quod dicitur
Matth. xviij
de Joanne
Helias iam
venit z fece-
rũt in eũ que
cunq; volue-

runt. Eodem modo christum perseque-
bantur z eius mortem tandem procura-
verunt: Reliquit igitur iudeam: q; perse-
quebant eius doctrinã. Hic iesus nõ ba-
ptizaret tunc licet. Primo baptizasset
vt dictum est: sed discipuli eius. In hoc
enim dedit christus exemplum prelatis
ecclesie cõmittendi ea que pñt fieri pmo
de p inferiores vt ipsi liberius possint in
altioribus exerceri. Eodem modo dicit
de apostolis relinquentibus iudeam p-
pter eorum incredulitatez Actu. xij. ca.
Vobis oportebat primum loqui verbũ
dei: sed q; repulistis illud z indignos vos
iudicastis eterne vite: ecce convertimur
ad gentes sic enim precepit nobis deus.
Venit ergo hic ostenditnr conuenien-
tia doctrine christi z oportunitas docen-
di ex accessu z c. Pro intelligentia hui^o
est aduertendum q; xps trasiens de iu-
dea in galileã erat trāsiturus p gẽtiles: q;
in regno decem tribunz habitabant qui
trāslati fuerant a rege assyriorũ illuc ca-
ptiuitatis inde decem tribubus sicut habe-
tur. iij. Regũ. xvij. ca. Conueniebãt tñ
cũ indeis aliquantisper: q; cũ primo fuerũt
trāslati in terram decem tribunũ: do-
minus misit leones eos deuorãtes: z iõ
rex assyriorum habito consilio sup hĩ mi-
sit vnũ de sacerdotibus captiuũ q; doce-
ret eos colere dñm. Verũtũ cum hi co-
lebant idola: vt ibidẽ dicit: nec recipie-
bant oēs libros veteris testamẽti sed tñ
quq; libros moysi: z sic partim erãt gen-
tiles parti iudei. Xps aut veniens de iu-
dea in galileã habebat trāsire p mediã sa-
maria. Erat igit samaria ciuitas gentili-

post oculi

am: unde intelligendam secundo p^o to-
ra ista regio dicebat: Samaria a nomie
ciuitatis metropolis que antiquitus di-
cebatur samaria. Quis enim tunc esset
destructa tamen nomen remanserat in

terra. a. Ue-
nit ergo hic
ponit opor-
tunitas do-
cendi ex ac-
cessu: qⁱ ac-
cessit ad lo-
cum delecta-
bilem et getu
et doctrine ap-
tum. Tum p^o
pter ameni-
tatem loci.
Tū pp^o fons
ibide exstis
pprietate: qⁱ
significat do-

ctrinam christi et gratiam secundum q^o
dicitur Isai. xij. ca. Naurientis aquas in
gaudio de fontibus Saluatoris etc. et hoc
est q^o dicit. a. Uenit ergo in ciuita-
tem samarie que dicit Sichar) Antiqui-
tas dicebat sichē: ut habetur gene. xxij.
cap. b. Juxta predium q^o dedit sa-
cob ioseph filio suo) Jacob enim veni-
ens de mesopotamia emit agrum ab
emori principe ciuitatis sichē: et ibi habi-
tauit ad tps iuxta urbem: ut ibidem dici-
tur se propter raptū Bine filie sue occisi
sunt habitatores illius ciuitatis a filiis ia-
cob: et sic cessit in possessionem eius: et il-
lum locus dedit iacob moriens filio suo
ioseph: ut habet gene. xlvij. c. c. Erat
autem ibi fons iacob. i. puteus que ipse
foderat qⁱ ibi habitauit. d. Ihs aut fati-
gat^o ex itinere) ex quo appet^o fitas hūa-
ne nature ex infirmitate. e. Sedebat
sic supra fontē pp^o loci aptitudinem ad
gescēdū et docēdū. f. Hora at erat qⁱ
sexta) hīdē dī ad onēdū cāz fatigatōis
qⁱ p magnū tps abalauerat predicādo.
g. Uenit mlier) posita oportunitate do-
cendi: hic pnter ponit qⁱlitas doctrine: et
diuiditur in duas partes: qⁱ primo poni-
tur i docēdo conueniens ingressus: scdo
debitus pcessus: ibi respondit ihs. Con-

ueniens ingressus fuit p^o quod christus
petijt a muliere potum corporalem vo-
lens sibi reddere potum spiritualem: qⁱ
modus instructionis humane est qⁱ a sen-
sibilibus ad intelligibilia deducatur: et

h^o est quod
subditur.
h. Uenit mu-
lier de sama-
ria haurire
aquam sa-
maria hic n^o
est nomen ci-
uitatis sed
gentis vel re-
gionis: quia
illa mlier fu-
it de ciuita-
te sichē que
tunc erat me-
tropolis sa-
maritanorū

ut dicit iosephus. xj. antiquita. Samaria
enim erat destructa et reedificata: tamen
nominē mutato eius qⁱ tunc sebastē di-
cebatur ut habet. xij. li. antiquitatum.

i. Bicit et ihs da mihi bibere) causa
quare petijt a muliere subditur.

k. Discipuli enī ei^o abierūt i ciuitatē) et iō
nō fuerūt p^ontes ad dauid sibi potum.

l. Ut cibos emerēt) qⁱ sup fontē come-
dere volebāt sicut panperes nec ad ma-
gna hospitā in villam declinabant.

m. Dicit ergo ei mulier illa samarita-
na quomodo tu iudeus cū sis) cognō-

uit enim per habitum quem ipse porta-
bat eum esse iudeum: quia sicut erat di-

stincti ab alijs in cultu dei et in corpora-
li circuncisione ita etiam in veste: prop-

ter quod numeri. xv. ca. p^ocipit q^o habe-
bant simbras per angulos paliorum.

n. Bibere a me poscis et c.) de h^o etiā mī-
rabat cuius causa subdit.

o. Nō enī couerūt iudei samaritanis)

l3 enī esset iudeis pceptū ne iūgerēt sed^o
et amicitias cū alijs nationibus: tñ spe-

cialiter abhominabatur samaritanos:

Tum quia terram eorum pro parte oc-
cupauerant. Tum quia multas mole-

stias eis fecerant in reedificatione tem-
pli et ciuitatis i ut patet capit. i.) Eisdre.

ſeria.vi.

a Respondit iesus hic conſequenter po-
nitur debitus proceſſus in docendo: quia
primo docet chriſtus verbis. ſecundo
ſignis: ibi Dicit ei iefus uade. Præ in du-
a quia primo proponit intentum. ſecū-
do remouet
mulieris fal-
ſum intellectū
ibi. Reſpon-
dit iefus. Ha-
bita igitur oc-
caſione lo-
quendi de q̃
ſpirituali ex
verbis mu-
lieris (Reſ-
pondit iefus
z dixit ei.
Si ſciſes do-
num dei). i.
gratiam ſpi-
ritus ſancti
in quo dono
alia donantur. **b** Et quis eſt qui
dicit tibi da mihi bibere) quia potens
eſt z paratus gratiam ſpiritus ſancti da-
re omnibus petentibus eam fideliter z
deuote **c** Tu forſitan) hoc dicit pp
liberi arbitrij veritatem. **d** Pe-
tiſſes ab eo) quia gratia non datur adul-
tis de comuni lege ſine motu proprio
in deum. **e** Et dediſſet tibi aquam
vinam. i. ſpiritus ſancti gratiam que ab
eſtu ꝑcupiſcencie refrigerat: z ꝑ deuotio-
nem humectat. Dicit ergo aqua vinum ad
ſimilitudinem aque in corporalibus vbi
dicuntur aque vine que cōtinuantur ꝑnci-
pio ſue ſcaturiginis. Aquæ autē mortue
dicuntur ille que ſunt collectæ in lacubus
z cisternis. Bſa autē ſpūs ſancti cum ipſo
cōtiguat: qz gſa nō eſt i oīa: niſi ſpūs ſan-
ctus ſpeciali modo habet in ipſa. z qz
mulier erat aſſueta corporalibus: intelle-
xit verbū xpi de aqua corporali. iō ſeqf.
f Dicit ei mulier. Domine neq in quo
haurias habes: z puteus altus eſt) quaſi
diceret: non poteſ mihi dare aquam vi-
nam de iſto puteo quia non habes in-
ſtrumentū ad hauriendum: z puteus eſt
ita profundus qz nō poſſes attigere manu
g Un ergo habes aquā vinā). quaſi di-

non poteam mihi dare niſi tu faceres hoc
miraculoſe: qz non videtur quia tunc tu
eſſes maior: patriarcha iacob: quod non
videtur: z hoc eſt quod dicit. **h** Nun-
quid tu maior es patre noſtro Jacob)
qui fuit con-
tentus aqua
huius putei
ideo ſequif.
i Qui dedit
nobis pute-
um) Inq̃r
ſodit ipm vt
ſdicitū ē: qd
nō feciſſet ſi
aquā vinā ꝑ
volūtate ſua
aliunde hēc
potuiſſet (Et
bibit ex eo z
ſilij ei) z ꝑ
cora eius).
k Reſpon-
dit iefus) hic remouet falſum intellectū
huius mulieris oſtendens qz non loque-
batur de aqua materiali ſed ſpirituali: z
h eſt qd dicit (Rſdidit iefus z dixit. Om-
nis bibit ex aqua hac). ſ. materiali de q̃
tu intelligis. **l** Si ſciſ iterū) qz nō ſe-
dat ſitum niſi ad tps. **m** Qui autē bi-
berit ex aqua zc). i. gratia ſpiritus ſci.
n Non ſitiet in eternū. Sed cōtra h v-
detur illud eccleſiaſtici. xxiij. ca. Qui bi-
būt me adhuc ſitiet: vbi loquit de aqua
ſapiencie dicen dū qd ſitis vno modo acci-
pitur ꝑo deſiderio alterius rei nō habite
z ſic omnis res temporalis adepta ma-
gis generat ſitum q̃ tollat: quia cupidita-
tem augmentat: Similiter aqua corpora-
lis qz nō hz effectū niſi ad tps: opz iterū
qz alia aq̃ numero ſumit ad ſedandū ſi-
tū z ſic ſit interruptio. Alio mō accipit ſi-
tis ꝑo deſiderio eiūſdē rei habite ad ha-
bendā eam ꝑfectus. z ſic habentes deū
ꝑ gratiā ſitūt habere ipm ꝑ gloriā z
hoc modo loq̃tur auctoritas ecclī. ꝑalle-
gata. Tertio modo accipit ſitis ꝑ exclu-
ſione ſaſtidij a delectatione debita: z ſic
dicunt beati deum ſitire. Cū ergo dicitur
hic (Non ſitiet in eternū) intelligitur de
ſiti ꝑmo modo dicta: quia habens gra-

nam dei
rat aliq
q̃ habet
a Sed a
vitam ete
ms ſanc
ſpabitat
tem qui
origo gra
facientis
minem
re in vita
eternam
Naturale
enij qz aq̃
tantum al
dere pote
quantam
ſcendit: z i
ſicut aqua
gratia deo
ſam animi
ꝑꝑſam co
tur vt dicitur
Digna e ꝑ
et ꝑ hoc e
natur. b
mily hanc
pletum eo
tamen audi
petit eam e
c. Ut non ſi-
rire). i. vt lib
re veni dū h
d. Dicit ei
terat capere
conſequen
ditur in deo
ꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑ
lutionem de
eretur aut
adulterum
bus homin
eſſe maritus
ſus hoc ſec
dit ſe ſcire
quod dicitur
e voca viru
c. Et veni
illa mulier
e reſponſi

post oculi

filiam dei habet deū: et ideo non desiderat aliquid quod non habet: sed desiderat id quod habet habere perfectius. Ideo sequitur a Sed aqua etc. fons aque salientis in vitam eternam) quia per gratiam spiritus sanctus

inhabitat meum qui est origo gratie facientis hominem saluare in vitam eternam. Naturale est enim quod aqua tantum ascendere potest: quantum descendit: et ideo sicut aqua

gratie a deo in nos derivatur: ita per ipsam anima ad deum eleuatur: quia per ipsam consortis diuine nature efficitur ut dicitur secunda Petri primo cap. Magna et preciosa dona donauit vobis ut per hoc efficiamini diuine consortes nature. b Dicit ad eam mulier: da mihi hanc aquam) quamuis enim ad plenum non intelligeret verba Christi: tamen audiens huius aque bonitatem: petit eam et subdit causam.

c Ut non sitiam neque veniam huc haurire). i. ut liberera sitis ardore: et a labore veniendi huc hauriendi et deportandi.

d Dicit ei Iesus) quia adhuc non poterat capere hec mulier verba Christi: ideo consequenter procedit ad signa. Et diuiditur in duas: quia primo instruit eam per reuelationem secreti: secundo per solutionem dubij: ibi: dixit ei mulier. Secretum autem istud erat: quia mulier adulterum tenebat qui tamen ab omnibus hominibus loci illius credebatur esse maritus eius: et ideo per hoc quod Christus hoc secretum mulieri dixit. ostendit se scire peccata occulta: et hoc est quod dicitur. d Dicit ei Iesus. Uade et voca virum tuum). s. putatum.

e Et veni huc) hoc dixit Iesus ad hanc non ut illa mulier eum adduceret ad se sed ut et responsione eius conuenientius ipsam

argueret secretum reuelando: unde sequitur. f Respondit mulier et dixit. non habeo virum). s. legitimum.

g Dixit ei Iesus) exponendo eius dictum) bene dixisti quia non habeo virum) et subditur.

h Quinq; enim viros habuisti). s. legitimos. i Et hunc quē habes: non est tuus vir) secundū veritatem ideo sequitur. k Hoc re dixisti) quod si dicat: illud quod alias fingisti eum esse virum tuum mendacium est. l Dicit ei mulier) hic consequenter instruit eam per solutionem dubij: et diuiditur in duas quia primo ponitur ipsius Iesu instructio: secundo mulieris responsio: ibi: dicit ei mulier scio. Circa primam partem sciendum quod mulier percepit eum esse prophetam ex hoc quod eius secretum cognouerat. Ideo conuertit se ad interrogandum eum de quodam dubio: quod inter iudeos et samaritanos vertebatur. Et diuiditur in duas: quia primo ponitur mulieris interrogatio. secundo Christi responsio: ibi. dicit ei Iesus. Circa primum sciendum. quod iudei reuertentes de captiuitate. Babylonica noluerunt samaritanos associari sibi in edificatione templi. ut habetur Esdre cap. iij. et ideo fecerunt sibi locum adorationis diuine in monte garisim: ut dicunt aliqui. Iosephus autem assignat aliam rationem dicens. Quod quidam iudeus nomine Ananias accepit filiam principis samaritanorum: et quia apud iudeos summus sacerdotum erat valde honorificum rogauit socerum suum ut faceret sibi templum in garisim: ut ibi sacerdotio fungeretur: ut habetur xi. antiquitatum. Samaritani igitur dicebant quia locus iste magis erat conueniens officio templum

Seria.v.

hierosolymitanum: iudei autem contra
rium dicebant. Et erant rationes ad vtrā
q̄ partem: et ideo mulier voluit audi-
re a iesu circa hec suam sententiam: et h
est q̄ dicitur. a Bicit ei mulier domi

ne vt video
per effectum
s. per reuela-
tionem secre-
ti. b Q
propheta es
tu). Instrue
igitur me de
loco oratio-
nis debite: et
arguit q̄ lo-
cus garisim
fit conueniē-

tior per hoc quod antiqui partes vete-
ris testamenti ibi adorauerunt: quia filij
israel ingrediendo terram promissionis
in loco illo benedixerunt deum: vt habe-
tur deuter. xxvij. c. Similiter Jacob pa-
triarcha et filij eius prope illum locum
manserunt vt supra dictum est: et ideo in
illo loco orationes et sacrificia fecerunt
quia ante edificationem templi iudei in
montibus adorabant et sacrificabant vt
p̄ de Abrahā Gene. xxix. et de Salomo-
ne. iij. Regū. iij. et in alijs multis: et iō p̄-
babile est q̄ iacob et filij ei in mōte gari-
sim adorauerūt. et hoc ē q̄ dicitur. b Pa-
tres nostri etc.) Vocabant enim samari-
tani patres veteris testamenti patres su-
os: q̄ receperunt quinque libros Moy-
si: et in parte erant iudei vt dictum est.

c Et vos). s. iudei. d Bicitis). e Contra-
rio. e Quia hierosolymis etc.) quasi
dicat. non videtur conueniens illud
quod dicitis ratione predicta. sciendum
tamen q̄ locus conuenientior erat in
hierusalem: quia erat a deo electus vt
esset locus adorationis et sacrificij vt ha-
betur. ij. para. vj. capitulo.

f Bicit ei iesus) hic ponitur xpi respon-
sio. Mulier enī deuote petierat eū: quia
cognoscens eū prophetam nō cōuertit
se ad querendū de curiositatibus aut de
euentu futurorum et consimilibus: sed
de modo vel loco colendi deum: ideo
instruit eam dicens. g Mulier cre-

de mihi) quia a discentem oportet crede-
re. hebre. ix. capitu. et Esai. vij. capi. Nisi
crederitis non intelligetis secundū trā-
slationem. lxx. h Veniet hora). i. tem-
pus publicationis euangelij.

Mulier crede mi-
hi) quia veniet ho-
ra) quando in mon-
te h) neq̄ hierosoli-
mis adorabitis pa-
trem. Vos adora-
tis quod nescitis: nos adoramus q̄d in

Quando
neq̄ in mon-
te hoc neq̄
in hierosoly-
mis adorabi-
tis patrem)
quia cultus
gentilium:
tunc cessabit
quoniam tē-
plum diuina
dispositione
destructum

est. xlij. anno post passionem christi vt
sic deuoti populi currebant ad christum:
et ex gentilibus et iudeis fieret vnus po-
pulus christianus: subtracto eo q̄ im-
pediebat hanc conuentionem ex vtrāq̄
parte: quia ydolatria gentilium erat ab-
ominabilis iudeis et onus ceremonia-
rum legalium erat importabile gentibus
et ideo per christum vtrūq̄ est amotus
per publicationem euangelij: ideo ex iu-
deis et gentibus: factus est vnus popu-
lus christianus: et sic patet q̄ christus eū
instruxit de vero cultu diuino in proxi-
mo futuro: quia ydolatria gentilium et
cerimonia iudeorum conuertende erat
in spiritualem noue legis cultum diui-
num verum tamen quia ante publicatio-
nem euangelij cultus iudeorum erat lic-
tus et bonus: non sic autem cultus gen-
tilium. ideo subdit saluator.

h Vos adoratis quod nescitis) attri-
buere enim deo illud quod sibi non con-
uenit: vt q̄ sit corpore vel aliqd huius-
modi: est christum nescire. Hoc autem
faciebant gentiles et maxime isti samari-
tani. Iudei vero habebant veram cogni-
tionem de deo: vt dicitur psal. lxxv. no-
tus in iudea deus. ideo sequitur.

i Nos adoramus quod scimus) et q̄
vera cognitio dei per legem et prophetas
erat cōcessa pp̄lo iudaico: sic et alia bñt
ficia spūalia et diuina ppter hoc q̄ xps
erat nasciturus ex eis ideo subditur.

post oculi

a Quia saluoxi n deis ē(.i. saluator ex eis expectatur: et quia per ipsam saluatorem cultus ceremonialia legis conuertendus erat i spiritualem ritum noue legis vt dictum est: ideo sequitur.

b Sed venit hora et nunc est) qz a tempore p dicatōis chri sti incepit pu blicatio enā gelij p quam introductus est verus et pfectus diui nus cultus vnde sequi tur.

c Quando vero adora tores zc.) p hoc excludū tur figurales cerimonie legis.

d Et veritate) per hoc excluditur falsitas que erat in cultu gentilium: qz vtrumqz amotum est per christum: et qz talis cultus noue legis fide acceptus ostenditur diuina acceptatōe euz subditur:

e Nam et pater querit tales qui adorent eum) ex assimilatione ad eum qui est spiritualis natura: et ideo ei magis cōformamur per spiritualia qz corporalia et hoc est quod dicitur.

f Spiritus deus est et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adora re) quia oratio est ascensus mentis in deum: et iō requirit pformitatem ad ipm fm qd est possibile.

g Dicit ei mulier) hic ponitur mulieris rñsio. Erat eni opinio nō solū apud iudeos: sed etiā apud samaritanos: qz in aduētū messie instruerent pfecte de oibus pntinentibz ad salutē. Et iō mulier nō caplēs ad plenū vba' chrisi dicit se et alios tpe messie de his ad plenū instrui et hoc ē quod dicit.

h Dicit ei mulier: scio quia messias venit.) i. in proximo venturus est: sicut enim dictum est samaritani receperunt quinque libros moysi. Et Bene. xlix. cap. datur signum aduentus christi. i. trālatio regni iudeo rum cum dicitur. Non auferetur sceptrum de iuda: et dux de femore eius donec veniat qui mittendus est. Ipsi autem videbant hoc esse completum tempore herodis regis sub quo natus est xps: et ideo apud eos erat fama com munis qz xps erat de proximo venturus et ideo sic loquebatur mulier quia ex fama comu ni audierat. i. Qui dicitur xps. i. vnctus: quia xps expectabatur rex et sacerdos: et vtrumqz officium per vn

ctionem accipiebatur.

k Cum ergo venerit ille annunciable nobis omnia) ad salutem necessaria que nunc sunt occulta igitur iesus videns eius deuotionem: conuenienter ei se reuelat dicens. i. Ego sum q loquor tecū) quasi dicat: modo ē tps veritatis reuelade. m. Et continuo) hic ponit fructus confessionis ex doctrina xpi: quia hec mulier edocta xpo statim iuit ad ciuitatē: et adduxit ad iesū populi multitudinē ad credendū paratā. Et uidit ergo in duas: qz pmo ponit mulieris recessus: scdo ex hoc sequēs populi accessus: ibi exierunt: Recessit igitur mulier a xpo quia cessauit loqui cum ea venientibus discipulis de ciuitate: et hoc est qd dicit. n. Et continuo venerunt discipuli eius et mirabantur quia cum muliere loquebatur) non propter suspicionem aliquam: sed mirum erat qz tantus doctor alloquebatur vnam solam mulierem pauperulam et gentilem: quia videbatur eis parua: aut nulla utilitas cum tamen esset magna vt patebit ex sequentibus.

o Nemo tñ dixit zc.) Sciētes qz ei lo cutio cū muliere nō fuit inutilis et vacua quia h nō viderent qz p ex sequenti esse

Feria.vi.

ctu quia mulier edocta a christo ex ser-
uore denunciandi quod audierat

a Reliquit ergo hydriam suam mulier
et abiit in ciuitates quia oblita aque ne-
cessarie ad vitam corporalem: cucurrit ad
denuncian-

dum aquam
sapientie: q
e necessaria
ad vitam spi-
ritualem vn-
de sequitur.

b Et dicit
illis homini-
bus .i. oi-
bus existen-
tibus in ciui-
tate. c Ve-
nite et vide-
te hominem
et. Ex quo
patet eius de-
uotio: quia
non veretur
sateri turpi-
tudinem su-

am ut eos adducat christi predicationi.

d Nunquid ipse est christus) quasi di-
cat: sic videtur per effectum. c Exie-
runt) hic consequenter ponitur populi
accessus ad christum. Et diuiditur in
tres primo quia euangelista incipit pri-
mo describere hunc accessum. Secun-
do interponit instructionem discipulo-
rum: ibi interea. Tertio reuertitur ad pro-
positum: ibi. ex ciuitate autem. Circa pri-
mum sciendum q samaritani erant in
suspensio de aduentu christi de proximo
Tu propter impletionem temporis ut di-
ctum est: Tum propter predicationem
ioannis predicantis christi aduentum
de proximo: cuius predicatio tunc erat
famosa ideo facilius crediderunt verbo
mulieris: et hoc est quod dicitur.

e Exierunt de ciuitate et veniebant ad
eum) ut presentia audirent eum.

f Interea) hic ponitur discipulorum in-
formatio: q christus videbat multitudinem
gentium dispositam ad credendum: ideo
volebat excitare discipulos ad predi-
candum. Excitat autem eos duplici-
ter: primo propter salutem proximi. Se-

cundo propter remunerationem pre-
mij: ibi. ei qui metit. Circa primum osten-
dit christus: q homo debet esse magis
sollicitus de salute spirituali sui proxi-
mi: q de propria necessitate corporali:

cibum habeo man-
ducare: quem vos
nescitis. Dicebant
ergo discipuli eius
ad inuicem. Nun-
quid aliquis attulit
ei manducare? Dicit
eis iesus: meus cib-
us est ut faciam voluntatem
eius q misit me ut per-
ficiam opus eius. Mo-
ne vos dicitis qd ad
huc quattuor menses
sum et messis venit?

quia cum esset
tempus co-
medendi: vo-
luit tamen dis-
ferre: ut in-
tenderet pre-
dicandi. d. d. d. d.
exemplum ali-
is similiter
faciendi: et
hoc e quod
dicitur.

f Interea)
i. anq perne-
uissent sama-
ritani ad eu-
m. g Roga-
bant eum di-
scipuli eius
dicentes.

Rabbi man-
duca) quia iam erat hora sexta ut predi-
ctum est: et erat supra fontem ubi erat
locus aptus ad comedendum.

h Ille autem dixit eis) habita occasione
ex cibo corporali: incipit loqui de cibo
spirituali. s. de conuersione samarita-
norum: qui per eius predicationem sunt
ei incorporati: unde subditur.

i Ego cibum habeo manducare: quem
vos nescitis) quasi dicat. alius cib-
us me delectat. k Dicebant ergo disci-
puli eius ad inuicem. Nunquid aliquis
attulit ei manducare) Intellexerant enim
verbum istud de cibo corporali et scie-
bant q nihil portauerat in via comesti-
bile: ideo querebant si habebat aliud ei
ideo christus exponit se dicens.

l Meus cibus est ut faciam volunta-
tem eius qui misit me ut perficiam opus
eius in gentium conuersione: quia se-
cundum quod dicitur. i. Thimo. ij. Vult
omnes homines saluos fieri et ad agni-
tionem veritatis eius venire: Et quod
instat tempus hoc faciendi. dicen s.

m Nonne vos dicitis q adhuc quat-

roo: m
pus: m
reco: m
instat o
ad filia
vocate
minim
de p qu
gregam
vni: por
vnde se
a. Ee
co rob
nate o
vros e
dicebat
per san-
tanos v
tes ad i
disposita
credend
b. Et q
opus pre
premi. s
spoli ad
hi sic cia
no per to
horre: d
loz. ex q
miu: vte
b. Et q
cui vita p
adducun
res fueru
erit in in-
tra horre
angelici
e. Ideo se
gat tract
reponen
eternam
horreo g
cia est. Et
li per filii
du in q
ius intell
querdib
maltum
fructu b

post oculi

tuo: mēses sunt) quasi dicat: licet tem-
pus messis corporalis ad huc distet per
tres mēses. tamē tps messis spūalis iam
instat dī autē messis collectio frugū: z
ad similitudinē hūmōi messis spūaliter dicē

vocatio ho-
minum ad fi-
dē p quā con-
gregantur in
dñi horreuz:
vnde sequitur.
a Ecce di-
co vobis. le-
uate oculos
vros: hoc
dicebat pro-
pter samari-
tanos venie-
tes ad ipsos
dispositos ad
credendum.

b Et q metit hic hortat discipulos ad
opus predicationis ex merito sequēis
premiū. sicut enī samaritani iam erant di-
positi ad credendū p predicationē chri-
sti sic etiā xps videbat multitudinē gen-
tiū per totū mundū cito congregandā in
horreū ecclesie per predicationē aposto-
lorū. ex qua predicatione meruerūt pre-
miū vite eterne: z hoc est quod dicitur.

b Et q metit mercedē accipit in pñt
enī vita prima messis est p quā homines
adducunt ad fidē: z in hac messe mēso-
rea fuerunt apostoli: vltima vero messis
erit in iudicio qñ fideles colligentur in-
tra horreū gñe: z tunc mēsores erunt
angeli: vt habetur Matthe. xij. capitu-
lū. z ideo sequitur.

c Et congre-
gat fructum. i. multitudinem fidelium
reponendam.

d In vitam
eternam) qz pacto iudicio reponēt in
horreo gñe per ministeriū angeloz vt di-
ctū est. Et qz locutus est de messe spūtua-
li per similitudinē messis corporalis. iō ofi-
dit in q est simile z in q est dissimile. Ad cu-
ius intellectū sciēdū q apud indeos erat
puerbiū de hoc: qñ laborabat aliquis
multum in re aliqua z alius reportabat
fructū dicebat puerbialiter. vn' semiat

altus metit: quasi dicat. vnus laborat: et
alius colligit. z sic aliquādo contingit de
messe corporali que aliquādo ab vno se-
minatur z ab eius hoste irruente colligi-
tur. De messe vero spūtuāli sic est qd

vbū verū: qz ali' est
q semiat: z ali' ē q
metit. ego misi vos
metere: qd vos non
laborastis. Alij autē
laborauerūt z vos i
labores eorū introi-
stis. ex ciuitate at
illa mlti crediderūt
in eū Samaritano.

reportant gaudium: quia tam prophete
antiqui q apostoli propter meritum la-
boris sui recepti sunt ad celeste gaudiū:
z in hoc nō tenet puerbiū de messe cor-
porali de qua nō gaudet seminans si ab
alio metat. z hoc est quod dī ē. Ut z
qui seminat simul gaudet z qui metit)

scilicet prophete z apli. f In hoc enī
est verbū verū. i. p uerbiūz cōmune p
tanto hz locū in pposito. g Quia ali-
us est q seminat. f. patriarche z pphē-
te. h Et alius est q metit. f. apli. ideo
sequit. i Ego misi vos metere) id est
ad perfectionē fidei adducere. k Qd
vos non laborastis) pphē. n. z pñarche
nō multū laborauerunt i denūciando ad
uerū xpi z arguēdo infidelitatē ppli: z iō
sequitur. l Alij laborauerunt z vos
in labores eorū introistis) qz pphetias ab
alijs pñciatas cōpletas pñdicabit. m

Ex ciuitate) sup euāgelista iohāne
rat accessus samaritanorū ad xpm: sed i
terposuit informationē discipulorū. iō hic
reuerit ad ppositū ostēdēs q eorū acces-
sus fuit valde vtilis: qz p verā fidē cōuer-
si sūt ad deū: z hoc ē qd dī (Ex ciuitate at
illa q dī Sichar vel sichen vt dictū est.

n Multi crediderunt in eū Samarita-

ali semina-
uerunt z ali
messauerunt:
quia patriarche z prophe-
te atq semina-
uerunt pul-
ma semina fi-
dei: sed apo-
stoli messue-
runt in qntuz
populum ad
perfectiones
fidei reduxe-
runt: verita-
men vtrique

Seria.vi.

noium propter verbum mulieris testimo-
nium perhibentis &c. istud testimonium
videbatur efficax ex duobus. quia pmo
dicebat contra honorē suum ex zelo ve-
ritatis. secundo quia ostendebat eū sci-
re talia que
non poterāt
sciri via hūa
narverunt
men qz hoc
testimonium
non fuit nisi
quedam per-
suasio ad cre-
dendum: ga
perfectio fi-
dei ipsorum
facta est per
christum: iō
sequitur.

a Cum venissent ergo ad illum) quia
accepta fide per eius doctrinam deside-
rabant informari amplius ad suam cō-
firmationem b Et mansit ibi
duos dies) acquiescens petitioni eorum
que erat honesta & deuota. c Et mul-
to plures crediderunt in eū) q̄ a p̄nci-
pio. d Et mulieri dicebat) ga
iam non propter loquelam tuam credi-
mus) quia licet ex doctrina alicuius ali-
quis inducatur ad credendum. tamen si
des nritur diuine veritati scdm se. ideo
sequitur. e Ipsi enim audiui-
mus) ab ipso qui est deus & homo que-
rendo f Et scimus) firmiter creden-
do: quia in fide maior est certitudo ad-
herentia q̄ in scientia: quāvis non sit tan-
ta certitudo euidentie: & quia non suffi-
cit corde credere. sed oportet ore confite-
ri fidem scdm qd̄ dicis ad Roma. x. capl.
iō fidē suā confitentē dicendo g Quia
hic est vere saluator mūdi) i quo tria cō-
fitent de xp̄o. s eius eminentiā singularē:
hic est. efficaciam salutarē: vere saluator. i
fluentiam generalem. ibi. mundi &c.

Expositio moralis.

Iesus aut fatigat⁹ ex itinere sedebat
hic sup fontem: hora erat quasi sexta)
Ista fatigatio fuit signū passionis christi
future tali hora (Venit mulier de sama-
ria haurire aquā) p hāc mulierē q̄ genti-

lis erat pōt intelligi vniuersitas studen-
tium in doctrina gētilium) Dicit ei iesus
da mihi biberere) p qd̄ significat q̄ intē-
debat aliquos peritos in doctrina genti-
lium sibi incorporare per fidē. f. Bionysius
& Augusti-
num & Am-
brosiū) quō-
tu cum inde
sis bibere a
me poscis)
h admirati-
ue dicitur qz
quādo tales
sicut Biony-
sius & ceteri
ad fidem cō-
uertebantur
alij de genti-
litate mira-

bantur) Rēdit iesus & dicit: si scires do-
num dei &c. Jac si dicat. O tu gentilitas
si scires dei grām tibi concedendāz tu nō
mirareris: sed eā peteres precibus deuo-
tis: & hec gentilitas ignorātia magis de-
signat cū subdit) Uū ergo habēs a quāz
vinā) qz gentilitas ignorabat xp̄i poten-
tiā (Ois q̄ biberit ex aqua hac). i. genti-
liū doctrina (sitiet iterum) Nā p̄hi de feli-
citate loquentes nō attigerunt ad aliqd̄
q̄ esset humani desiderij quietatiū qd̄
tū est de rōne felicitatis. Illi vō q̄ magis
appropinquarent veritati posuerūt feli-
citatē hoīs in speculatiōe p̄me cause: q̄ ta-
men speculatio est per creaturas de qua
certū est per experiētiā q̄ hoīs deside-
rium nō quietat (Qui aut biberit ex aq̄
quā ego dabo ei nō sitiet in eternū) quia
doctrina euangelica felicitatē p̄fectam q̄
consistit in v̄sione dei ostendit: & grā q̄ da-
tur credētibz euāgelio ad illā p̄ductiō
sequitur (Sed aqua quā ego dabo ei fi-
et in eo fons aque salietis i vitā eternāz.
Dicit ei mulier. Dñe da mihi hāc aquam
&c.) Nā gētilitas audita p̄dicatione apo-
stolorū & aliorū discipulorū deuote rece-
pit fidem xp̄i (Dicit ei iesus. Voca virum
tuū) per quē significat intellectus q̄ ad
capiendū xp̄i doctrināz est applicandus
(Dñe vt video propheta es tu p̄s n̄r
&c.) p hoc enī q̄ hec mulier q̄sūt a xp̄o

abit
tar q
perunt
pno
tar q
signific
uon
p. ca. q
admir
dant
bus cu
mulier
gnatu
queru
gellam
& fecer
per hoc
te & ven
rogaba
bi mana
lit refec
tam effi
rigatus
conuerti
do & fac
li debet
& postp
ciuitate
licet ex
tamen
ideo seq
las tuas
tar q
non tre
sacram
christi d
tonij B
ex iun
cap. B
C. Uir
sit licet
intenti
u. alet
ti. q. d
tino m
fm B
cessita
peccat
quom

post oculi

debitam adorationis modum significatur q̄ gentiles vnus veri dei cultum receperunt: et ydolatriā abiecerunt (Et continuo venerunt discipuli eius et mirabatur q̄ cum muliere loquebatur) per hoc significata fuit admiratio indeorū in cōuersione gentilium. Sicut habetur Act. x. ca. q̄ indei qui erant cū Petro fuerunt admirati q̄ viderunt gratias sp̄s sancti dari Cornelio et alijs gentilibus existentibus cum eo (Reliquit ergo hidriā suam mulier et abiit in ciuitatem etc.) per q̄ signatur q̄ multi doctores gentilium reliquerunt doctrināz consuetā propter euāgelium: et discurrebant ad docendū alios et fecerunt fructum magnū q̄ significat per hoc q̄ dicitur. (Et exierunt de ciuitate et veniebant ad eū). i. iesum (Interea rogabant eū discipuli eius dicentes Rabbi manduca etc. per hoc autem q̄ distulit refectionem corporis accipere quāuis tam esset hora sexta: et ipse etiam esset fatigatus ex itinere volens prius intendere conuersioni samaritanorum: ostēdit verbo et facto quantum predicator euangelij debet esse sollicitus de salute hominū et postponere omne aliud negocium (Ex ciuitate autem multi crediderunt etc.) q̄ licet excitati fuerint per mulieris vbum tamen magis crediderunt per christum: ideo sequitur (iam non propter loquelā tuā credimus etc.) per quod signatur q̄ licet doctrina philosophica fidelis nostre sit in pluribus accommodata: tamen non credimus propter illam sed propter sacram scripturam et potissime propter christi doctrinam. **¶** **Questio fratris Antonij Becontini.** Iesus autem fatigatus ex itinere sedebat super fontem. Joā. iij. cap. Super quibus vrbis oritur questio. **¶** **Utrum ociositas sit peccatū: vel q̄nq̄ sit licita.** Ad q̄ breuiter respondetur ex intentione doctoris irrefragibilis. Alex. de ales: et fm Alexanum lib. ij. tit. xx. art. ij. Qd ociositas multipliciter dici pōt. Uno modo dicitur ociositas vel ocium fm Grego. quod caret ratione iuste necessitatis: vel intuitione pietatis: et sic est peccatum: vel dispositio ad ipsum iuxta quem sensum dominus Matth. xj. ca.

ait. De omni verbo ocioso qd locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicij. Alio quidem modo dicitur ociositas ab eis que sunt proprie actiue vite vacare fm illud Luce. x. cap. quod scribitur Maria optimā partem elegit que non auferetur ab ea. quod ocium dicitur contemplationis et appellatur bonū q̄ fit iuxta de causa. Tercio modo dicitur ociositas indifferens fm qd vacare his que proprie sunt actiue vite fieri potest bono vel malo fine. Quando vero malo fine fit: et est improba voluntas quiescendi ab opere iuste necessitatis: vel per utilitatis peccatum est: et si est infra denegentale tenetur. Si autem a dño proportionetur: et sibi ex ocio derogatur: vel contra debitam charitatem proximi preliat est peccatum mortale: que quidem ociositas accidia dici potest: ad quam expellendam scripturarum exempla nos prouocant. Unde Hiero. ad rusticum monachum taliter inquit. Facito aliquid operis: vt semper te dyabolus intueniat occupatum. Si apostoli habentes potestatem de euangelio viuere: laborabāt manibus suis ne quem grauarēt: et alijs tribuebant refrigeria: pro quorū spiritualibus debebant metere temporalia. Cur tu in vsus tuos successura non spares. vel fiscellam texe iunco vel canistrum lētia plecte viminibus: seratur humus arcole equo limite diuidant: in quibus cū olea iactata fuerint semina vel platee p ordinē posite: ducant irrigue aque vt pulcherrius vsuū expectator assistas. Ecce supplicio cliuosi tramitis iudā. Elicit illa cadens rauceum per leuia marmur Saxa ciet scathebusq̄ arētia tētāt arua. Inserant ifructuose arbores vel gēmis: vel furculis vt paruo post tpe laboris tui: dalia poma decerpas. Apū fabrica aluearia ad quas mittunt te salomonis puerbia. Et monasteriorū ordines et reglā disciplinam in puiis disce corpib⁹: textatur retia piscibus. Scribantur vel libri: vt et man⁹ opent cibo: et aius leōne satoref: i. desiderijs oīs ociosus. Egiptiorū monasteria hūc morē tenent: vt nullum absq̄ opis labo: suscipiant: nō tam ppter ric-

Sabbato

necessaria: propter ale salutē ne vagetur pncipioſis cogitationibus mētis: et inſtar fornicātis hieruſalē oī trāſeuntī: diuaret pedes ſuos. hec ille. Bñs q̄q̄ ac ſaluator nŕ vſq̄ ad ſextā fatigat⁹ horā lz ſe deat ſup fon tem: tñ intēdit Samari tane ſaluti.

Expoſitio litteralis.

In hac lectione euāgelica: oſtendit Joānes euāgelista doctrinā xp̄i leſu. in q̄tā est illuminatiue xp̄i docēt. Et diuiditur i duas: quia primo ponit

doctrina veritatis. ſcdo conſutatio falſitatis: ibi. Adducūt autē. Circa primum ſciēdum q̄ debitus modus docēdi veritatem ſidei est primo haurire in oratione: poſtea effundere populo i predicatione. Et ideo xp̄iſtus volēs dare exēplum pdicatoribus eccleſie aliquādo ante predicationē ſequeſtrabat ſe in oratione: et hoc est qd dicitur. a Jeſus autē prexit in montē oliueti) cauſa orādi ga domus Marti in q̄ hōſpitabatur erat ppe montē illum. b Et diluculo iterum venit in tēplum) ad oſtēdendum in eo zelus animarum. c Et omnis populus venit ad eum: et ſedēs docebat eos) de ſalute aīaz. Quid autē tūc dixerit pretermittit euāgelista: quia principaliter intēdebat deſcribere illa ex qbus eiua deitas mani feſtabatur. Ex qbus diſſenſio iudeorum contra eum oriebatur. d Adducunt autē) hic conſequenter ponitur cōſutatio falſitatis: et diuiditur in duas partes: ga primo ponitur iudeorum maligna interrogatio. ſecundo ſubingitur xp̄iſti benigna reſponſio: ibi. Jeſus autem in

clinās. In prima ergo parte dī. (Adducunt autē ſcribe) idēſt illi qui habebant noticiam ſcripturarū.

Et phariſei) qui videbantur pre alijs reli gioſi. f Mulierē in adulterio) ppe

z ſedēs docebat eos

Adducūt autē ſcri be⁹ z phariſei⁹ mul ierē i adulterio de prehēſa⁹ z ſtatuerūt eā i medio et dixerūt ei. Magi hec mulier ſmō dprehēſa ē i adulterio. In lege autē Moyses māda uit nob huiusmodi lapidare. Tu q̄ qd dicis? Hoc autē dice

aliter: ſorte adſter erat diues: et ideo pro precio ipſum liberauerunt: proponunt ergo queſtionem bugoſam: quia reſpo ſio ad quālibet partem videbatur eſſe cō tra xp̄iſtum: vnde dicitur.

g Magiſter hec mulier) in quo allegant pſeutiam pſone: z pſentiam ſa cti cum ſub diſ.

h Adodo dephēſa est in adulterio) z arguūt gra uitate criminis ex grauitate pene per le gem inſlicte cum dicis. i In lege autē moyses mandauit nobis huiusmodi la pidare) Leuit. xx. ca.

k Tu ergo qd dicis) z ſub diſ cā q̄ſtionis (hoc autē dicebāt tentātes eū) ad capiendum ipſm ex rñſione (vt poſſent accuſare eū) Videbant enim tantā eiua manſuetudī nē z miſericordiam q̄ p̄babiliter crede bant enim iudicare ipſam dimitti: z ſic ac cuſareſ ab eis vt tranſgreſſor legis: pro pter qd reducerūt legē ad memorāz ne poſſet excuſari p legis obliuionem. Si autē ecōtrario diceret eaz lapidandam: videret dicere contra alia ſua dicta: z ſa cta que erant de pietate z miſericordia.

post oculi

a Jesus autem) hic ponitur xpi benigna responsio: et diuiditur in duo. quia primo ostenditur: quod in sua ratione iustitiam tenuit. secundo quod a misericordia non declinavit: et per hoc utraque eorum cauillatio ne euitauit.

Secunda ibi. **Eriges** autem Circa primum sciendum quod suam sententiam secundum modum iudiciali primo scripsit: postea prouoluit: et hoc est quod dicitur (Jesus autem inclinans se deorsum digito scribebat in terra) Illud quod postea prouoluit ad maiorem certitudinem.

b Cum autem pseueraret interrogantes eum cum erexit se ad eorum importunitatem reprimenda.

c Et dixit quasi dicat punit peccatrix sed non a peccatoribus: impleat lex quam allegatis: sed non a transgressoribus legis. In inferendo enim penam iustam: debet observari debitus modus.

d Et iterum se inclinans scribebat) Bicitur aliqui quod scribebat idem quod prius: ad ostendendum maiorem firmitatem sententie. Alii dicunt et melius ut videtur quod scribebat eorum peccata ut eos ostenderet ineptos ad accusationes huius semine: ideo sequitur.

e Unus post unum exhibant) quia grauioribus criminibus irriterant. Sed si queratur quomodo scribebat. Dicendum quod non scribebat per singula sed diuina virtute potuit facere quod in aliqua figura ab eo protracta: glisset eorum videret sua propria peccata et non aliena: nec ab alijs videbantur.

f Et remansit solus Jesus) non est intelligendum quod Christus remansit solus simpliciter cum illa muliere: quia remanserunt cum eo discipuli et multitudo populi: sed remansit solus a suis calumniatoribus.

g Eriges) Posito rigore iustitie: huiusmodi Christus ipse temperat: dulcorare misericordie: et hoc est quod dicitur (Eriges autem se Jesus) confutatus calumniatoribus. **h** Dixit ei. Mulier ubi sunt que te accusabant) Nemo te condemnauit. Que dixit: nemo domine. dixit autem Jesus. Nec ego te condemnabo. Uade et iam amplius noli peccare.

natione (nemo te condemnauit) et subditur mulieris responsio. **i** Nemo domine) quia recesserat ut visum est subdit Christus absolutio.

k Dixit autem Jesus: nec ego te condemnabo) quia veni peccatores saluare et non condemnare.

l Uade) absoluta a culpa et a pena. **m** Et iam amplius noli peccare) saluando enim naturam datur culpam. Circa hoc sciendum quod hoc factum Christi non est terribile ad consequentia: immo debet sacerdores in foro penitentiali imponere penitentiam secundum conditionem peccantis et peccati: quia non habet tale potestatem dimittendi poterat etiam Christus illi mulieri tantam contritionem dare quod sufficeret ad deletionem illius culpe et pene: et illam contritionem cognoscere: non sic autem alius sacerdos qui non nouit cor nec videt: quia homo videt ea que patent. ut habet primi Regum. xvi. cap.

Expositio moralis.
Perrexerit Jesus in montem oliueti etc.) sequitur (adducunt autem scribe **h** iij

Dominica. iiii.

et pharisei mulierem) per mulierem istam in adulterio deprehensam significatur quelibet persona christo per fidem desponsata secundum illud. ij. Corin. xj. capi. despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere christo:

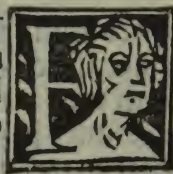
C Dominica quarta in quadragesima epistola Pauli ad Galathas quarto capitulo.

dicantur hic scribe: quoniam nostra peccata retinent in memoriam tanquam firmiter scriptum: et pharisei. id est diuini recte dicuntur: nam a christo et sanctorum consilio separantur. Hi mulierem ad iudicium adducunt: quia damnationem hominum solliciti querunt: sed quia dominus non vult mortem peccatoris: sed ut magis convertatur et viuatur. Ezech. xxiij. ca. ideo dicit ei (Uade et amplius noli peccare) quia sibi sufficit vera penitentia de preteritis et cautela contra reciduum pro futuris.

Questio fratris Antony Beontini. Magister hec mulier modo deprehensa est in adulterio et c. Joannis. viij. ca. Super quibus verbis mouetur questio.

Quam viro liceat propter adulterium uxorem occidere. Ad quod breuiter respondetur secundum doctrinam domini Bonauenturae. Ricar. et aliorum theologorum distinction. xxxvij. quarti libri sententiarum. quod virum uxorem adulteram interficere tripliciter potest intelligi. Aut ex auctoritate propria aut ex lege ecclesiastica: aut ex lege civilis et humana. Auctoritate propria nulli licet propter adulterium uxorem occidere. Unde magister sententiarum disti. supra notata inquit. Quicumque propriam absque lege et sine causa scilicet iudiciali. id est absque iudicio et certa probatione uxorem interfecerit aliamque duxerit: depositis armis publicam agat penitentiam. Et hec verba notantur. xxxiij. q. ij. cap. interfectores. Et licet in principio capituli dica-

tur interfectores suarum coniugum sine iudicio: cum non addit adulterarum vel aliquid huiusmodi: quid aliud habendi sunt quam homicide. In quibus verbis dici videtur quod si quisquam uxorem

Res scriptum est quoniam abraham duos filios

supplendum est maxime secundum glossam. quod maiores sunt homicide qui sine causa uxores suas interficiunt. Lege in super ecclesiastica non licet quia eodem loco magister ait: Ecclesiastica disciplina spirituali gladio non materiali criminosos ferri iubet. Et infra ibidem dicitur. Sed sancta dei ecclesia nunquam mundanis costringitur legibus: gladium non habet nisi spirituale. Lege autem civilis et humana: si scilicet vir procurat a iudice ut uxor sua occidatur adultera licitum est amovere iustitie non vindicte libidinis: et hoc modo lex moysi Leuiti. xx. capitulo. dixit. Si mecum huiusmodi fuerit cum uxore alterius et adulterium perpetraverit cum coniuge proximi sui morte moriatur et mecum et adultera. qua lege et scribe et pharisei dicebant domino: magister hec mulier modo et c.

Expositio litteralis.

In hac lectione epistola apostolus declarat cessationem legalium per similitudinem postquam per rationem ostendit: et accipitur et scriptura bene. xvj. et xxj. cap. Et primo ponitur figura. Secundo ad propositum adaptatur ibi Nos autem secundum Isaac. Circa primum dicit sic.

Scriptum est in locis preallegatis Quoniam Abraham duos filios habuit plures autem habuit de cethura: ut patet Genesis. xxv. cap. Sed istos duos hic tantum exprimit apostolus

quia d
quia f
a
leme
licet
ter J
fuit v
rae v
est Be
vj. ca
quia
sara
or cu
cipali
hic ag
nulli
anelli
e
de an
condo
nina
i per
natura
d
autem
bera p
maam
cum b
pion d
rom m
(Que
enim f
tum. C
catur
ia inte
intell
design
figural
videtur
rali
limb
co ex
ecclesi
gesta
ralis
e
fm f
quid
ro fa
abra

quadragesimo.

quia de illis magis loquitur scriptura et
quia faciunt ad propositum non autem alij.
a Unum de ancilla) scilicet Ismae-
lem: b Et unum de libera) sci-
licet Isaac. Sciendum tamen quod agar ma-

ter Ismaelis
fuit vxor ab-
rae et dictus
est Bene. x.
viij. capitulo
quia tamen
sara erat vx-
or eius prin-
cipalis: ideo
hic agar reti-
nuit nomen
ancille.

c S; q
de ancilla se-
cundum car-
nem natus est)
i. per modum
naturalem.

d Qui

autem de li-
bera. per repromissionem) scilicet dei ad
inuariantem naturam: quia sara erat sterilis et
cum hoc transferat in ea tempus concipi-
endi quando concepit Isaac. Erat. n.
tunc nonagenaria. Bene. xvij. capitulo.
(Que sunt per allegoriam dicta) habet
enim sacra scriptura quadruplicem sen-
sum. s. historicum qui per voces signifi-
catur: et mysticum qui per rem significa-
ta intelligitur: et hic est triplex. s. moralis qui
intelligitur quod agendum sit. Allegoricus qui
designat quid credendum. Anagogicus qui
signat quid in patria sperandum: et hec prout
videtur in hoc nomine hierusalem quod in sensu litte-
rali significat civitatem iudee metropo-
litanam: in morali aiaz fidelem. In allegori-
co ecclesiam militantem: et in anagogico
ecclesiam triumphantem. unde versus: Littera
gesta docet: quid credas allegoria. Do-
ralis quid agas: quo tendas anagogia.
e Nec enim sunt duo testamenta)
s. sensum allegoricum. f Unus
quidem in more syna) quia vetus testamē-
tum fuit ibi datum a deo cuius in hoc fuit
abraam figura. g In fuitate ge-

nerana). i. subiectis hostes servituti lega-
liū quod fuit onus importabile. vt ps gala.
lij. capi. h Que est agar). i. significa-
tione: fuit enim figura servitutis legalis.

i Syna enim mons est in arabia). i. li-
cer syna s. m
litterales sen-
sum multum
distet a hieru-
salem: tamē
coniunctus ē
ei s. m sensus
allegoricum
quia servit
legis per no-
mē syna sig-
nificata tunc
vigeat in hie-
rusalem: vbi
erat templum
i quo offerre-
bantur sacri-
ficia: et exer-
cebantur le-
galia: nō dūz

enī erat destructū p romanos quod destru-
ctio illa fuit post passionem apli q passio
fuit sub Nerone. Templū vero fuit destru-
ctū postea Vespasiani tpe. k Et fuit
cū filiis suis). i. cū iudeis i fuitate legis.
l Illa autē q sursum est. s. ecclesia q est.
m Hierusalem allegorice que dicit sursum
quod predicat et promittit bona celestia.
n Libera est) a fuitate legis. o Que
est mē nra) p baptismū enī sumus regene-
rati ex ea p Scriptū ē. n. Isai. liij. ca.
de hac generatione scōa q Letare ste-
rilis que nō parit) id est ecclesia de genti-
bus collecta que tpe veteris testamenti
erat sterilis ab operibus bonis.
r Erūpe) in laudem divinā s. Et cla-
ma) corde et ore pro gfarum actione.
t Quia multi filij deserte). i. gētilitatis
ad fidē xpī cōuerse que ante erat a deo d-
serta ppter eius ydolatriam.
v Magis q̄ eius que habet virū). i. sy-
nagoge que in monte syna) desponsata
fuit deo in legis susceptiōe. x Nos)
hic cōsequeūter magis adaptatur figura
ad ppositū cū dicit) Nos autē). s. xpiani
h iij

Dominica. iiii.

a Scdm isaac). i. ad similitudinem eius
b Promissionis filij sumus). i. geniti
p gratia non per naturam sicut ismael.

c Sed quod tunc is q fm carne nat^{us} fue
rat id est ismael. d Persequebat euz
q fm spiri-

tum). i. f. Isa-
ac qui natus
erat fm pro
missione di-
uinaz spirit^{us}
eni est deus
Joanis. iiii.
capitulo.

d Perseq^u
bat de hac
persecutione
dictum est:

Ben. xxi. ca. qd fm expositores catholi-
cos fuit corporalis. Nam ismael q erat
maior corpore & fortior Isaac sub spe-
cie ludu ledebat eum malitiose: secundum
vero heb^{reos} fuit spiritualis quia indu-
cebat Isaac ad aliqua q sapiebant idola-
triam. Sicut enim hebraica ibidem posi-
ta est equiuoca ad ludum & ad idolatriam
& dictu apostoli videt esse magis conso-
nu secundu expo sitionem cum subditur.

e Ita & nuc) qz pseudo apostoli suade-
bat galathis indaizare qd est sile ipsi ido-
latrie post euangelium publicatum.

f Sed qd dicit scriptura) Ben. xxi. ca.
g Eyce ancilla) & sic factum est ad litte-
ra de Agar & Ismaele filio eius: p qd fi-
garatu fuit q legalis observantia cu ob-
seruatoribus suis a consortio fidelium
erat in aduentu xpi abijcienda. id coclu-
dit aplos. g Itaqz fratres non sum^{us}

ancille filij). i. seruituti legalia subiecti.

h Sed libere). i. militantis ecclesie a ta-
libus liberate. i Qua libertate xpus
nos liberauit) qui per suaz benedictam
passionem legalia euacuauit.

C Questio fratris Antonij betontini
Letare steriliis que non paris erupe & cla-
ma que no parturis. Ad Balla. iiii. capi.
C Super quibus verbis insurgit dubita-
tio. Que sunt illa que sunt oportuna cui
libet predicatori. Ad quod breuiter rñ-

detur ex sententia doctoris Irrefragabi-
lis Alex. i. parte tertij voluminis sui in fi-
ne & quorunda alioru. q predicator gli-
bet tria precipue in se habere debet. Pri-
mo vt sit interius charitate ardens: apo-

Non enim heres e-
rit filius ancille cuz
filio libere. Itaqz
fratres non sumus
ancille filij sed libe-
re b qua libertate:
Christus nos libe-
rauit.

stolo prime
ad Corinth.
xii. ca. testa-
te qui ait Si
ligula homi-
num loquar
& angeloru:
charitate at
non habea:
factus su ve-
lut es sona
aut cimbali
tinniens. Ex
hoc igitur charitatis zelo tenetur dicere
omnino veritatez & victa ppo nunciare.
aliter si ex rationabili causa no tacet: co-
ram deo & ppo ratione obligabit red-
dere: quia Bernar. teste. non licet tacere
cui ex officio incumbit peccantes arguere.
Idcirco Paulus aplos prime ad Corinth.
ix. capi. ait de seipso. Ne mihi si non euā-
gelizauero. Nam cum predicatoris cul-
pa & suo insano silentio anime proximi
sanguine xpi precioso redempte: pyclita-
tur: ab eo testante propheta veritatis reg-
rat dñs. Scdo autem vt sit exterius vita
lucens: qz vt beatus Grego. in sermone
de virginibus ait. Cuius vita despicitur
restat vt eius predicatio contēnas. Unde
Hiero. inquit ad Neporianu No confun-
dant opera sermonē tuū: ne cum i eccle-
sia loquaris tacitus quilibet responde-
at: cur ergo hec dicis que ipse non facis.
Ex quo sequit q sermo predicatoris de-
bet esse honestus vt prudenter caste & so-
brie vba pponat. prudēter ne qd ignora-
tur manifestum faciat. Caste: quia mul-
ta nō possunt caste fieri: que possunt ca-
ste dici. Sobrie: ne qd amplius: vel min^{us}
dicat: q necessitas urgeat. ne videlicet da-
num vel immediate scandalum oria-
tur: sicut ad Romanos. xii. capitu. scri-
ptum est. Non plus sapere inquit apo-
stolus q opouet sapere sed sapere ad

sobrieta
liter fac
duet. T
comperi
na. p
alio loc
nello r
blico pe
care deb
autem u
natis co
bus: & p
cultu co
nula: m
refis fuf
nascatur
in decet
xxx. dñs
h quis. &
in adre a
cudo ten
stozale at
rorem po
nam cos
dorelin qu
vt (solicet)
illud fust
doctes te
reliquis f
lexxi. di
faciemus
culpam p
re negligit
re cum po
hpl aliud
concessio
nou desin
nia confu
deam: me
tamen co
di: cogor
recondita
rangaz q
tatibus a
fieri potest
ratio ab
de vas el
die clamy
pano. &

quadagesime.

sobrietatem. hoc autem predicator facit
liter facit si vitam bonam et honestam
ducat. Tertio ut sit ad actum predican-
di competens: in quo multa sunt attenden-
tia. Primo locus: quia in ecclesia: vel in
alio loco ho-
neste et pu-
blico predi-
care debet non
autem in pri-
uatis domi-
bus: et per oc-
cultam cona-
tione: ne he-
resis suspitio
nascatur: ut
in decretis.
xxx. dist. cap.

si quis. et maxime. x. capi. scribitur. Quod
in aure auditis predicate super tota. Se-
cundo tempus Grego. xij. capitulo pa-
storialis ait. Sicut in cantu locutio in er-
rorem pro trahit: ita indiscretum silen-
tium eos qui erudiri poterant in errore
derelinquit. Tertio qualitas dicendorum
ut scilicet predicator utilia doceat. iuxta
illud Isai. xlvij. capitulo. Ego dominus
docebo te utilia. Quarto officium ut de
religiosis breuitatis causa taceam. Nam
lxxxvi. distictione decretorum capitu-
facientis: dicitur facientis proculdubio
culpam habet qui quod potest corrige-
re negligit emendare. Et infra. Neglige-
re cum possit per turbare peruersos: ni-
hil aliud est quam fauere. nec caret scrupulo
concessionis occulte: qui manifeste faci-
nozi desinit obuiare. Cum igitur hec om-
nia considero quam nimia charitate non ar-
deam: nec vita tali quali debeo viuam:
tamen cogor officio cogor utilitate dice-
di: cogor et tempore licet honestate et ve-
recundia teneor ut vobis aliquid hodie
tangam quatenus audistis vestris iniqui-
tatibus a nobilitatibus vestris et ultra si
fieri potest extirpetur causa tante maligni-
tatis: abominationis et iniquitatis. Un-
de vas electionis Paulus apostolus ho-
die clamat et dicit. Letare sterilis que non
parit. et c.

Expositio literalis.

In hac lectione evangelica tangit Jo-
hannes secretarius iesu christi de nu-
trimento corporali correspondente nutri-
mento spirituali: et ponitur signum sensi-
bile de collatione cibi corporalis: et per
hoc induca-
mur ad intel-
lectum cibi
spiritualis: et
diuiditur in
tres quia pri-
mo ponitur
miraculi te-
pus et locus
secundo mi-
raculi actus
ibi. Cum sub-
leuasset: ter-

lilee^a quod est tybe-
riadis: et sequebatur
eum multitudo ma-
gna^b quia videbant
signaque faciebat su-
per his qui infirma
bantur. Subijt er-
tio. psequens fructus: ibi. Illi ergo homines.
In prima parte dicit sic.

a Abijt iesus transmare galilee) Iudei
enim querebant eum interficere et non
erat tempus adhuc passionis sue ideo re-
cedendo dedit exemplum cedendi ad te-
pus malicie humane: ostendens quod aliqui
licitum sit christi fidelibus sugere in per-
secutione.

b Quod est tyberiadis) Illud enim ma-
re est quidam lacus magnus per quem
transit iordanis fluvius sed vocatur ma-
re scdm modum loquendi hebraicum
in quo congregatio aquarum vocatur
mare scdm illud Bene. primo capitulo.
Congregationesque aquarum vocavit ma-
ria. Vocatur autem mare galilee a pro-
vincia iuxta quam transit: et vocatur ma-
re tyberiadis ex nomine ciuitatis edifi-
cate in litore: que antiquitus genesaret
dicebatur: sed ab herode tetrarcha fuit
reedificata et ampliata: et tyberias voca-
ta in honorem tyberij Cesaris. Uoca-
tur etiam mare illud alijs nominibus:
ut declarauit super Matthe. et ideo illa
dimitto.

c Et sequebatur eum multitudo magna)
Quidam ex deuotione ab eo curati: qui-
dam malitiose volentes eum capere in ser-
mone ut pharisei: et quidam ex desiderio adi-
scendi: et aliqui ex curiositate volentes mi-
racula que faciebat videre: ideo subdis.

Dominica. iiii.

a Quia videbant signa que faciebat super his qui infirmabantur hoc additur ad ostendendum quod fiebant virtute diuina. Magis enim artibus bene fiunt aliqua curiosa et inutilia: sicut quod statue loquatur et consimilia sed sanitates que fiunt ad reducendum homines in deum fiunt rationem modo virtute diuina ut habet in itinerario Clementis.

a Subiungitur ergo in montem quod erat locus deuotionis: et doctrinæ aptus ideo sequitur.

b Et ibi sedebat cum discipulis suis) docens eos et sic patet locus in quo factum est miraculum sequens: tempus autem in quo factum est describitur cum dicitur.

c Erat autem proximum pascha dies festus iudeorum) Istud est festum paschale de quo iste euangelista facit mentionem: et in isto paschate non fuit iesus in hierosalem: quia enim christus legem seruauerit: tamen in hac solennitate non fuit: quia illi qui habebant inimicitias capitales erant excusati a precepto legis quod precipitur. omne masculinum apparere coram domino in solennitate paschali: sic autem erat de christo: quia iudei querebant eum interficere. Preterea christus sicut seruando legem ostendit se esse verum hominem de filijs israel secundum carnem: sic aliquando pretermittendo obseruationem eius ostendebat se esse dominum supra legem.

d Cum subleuasset) hic ponitur miraculi actus: et diuiditur in tres: quod primo premissis miraculi necessitas: secundo describitur eius qualitas ibi. Dixit ergo iesus: tertio ostenditur eius veritas: ibi. ut autem impleti sunt. Primum ostenditur tripliciter: scilicet ex populi multitudine cum dicitur (Cum

subleuasset ergo oculos iesus et vidisset: quod multitudo maxima venit ad eum) Item enim considerabant audire christum quod omiserant apportare secum alimentum propter quod necessarium erat fieri miraculum. Ostenditur etiam hec necessitas ex defectu pecunie cum subditur.

e Unus enim emimus panes ut manducet hi) non petit ignorans quod deficeret de pecunia sed et ex responsione philippi apparet certius miraculum: vnde subditur.

f Hoc autem dicebat temptans eum) ut per hoc defectus pecunie alijs ostenderetur: sicut Gen. xxi. cap. temptauit deus abraam: ut eius obedientia alijs manifestaretur non sibi propter quod sequitur.

g Ipse enim sciebat quid esset factururus) quod in quantum homo habuit plenitudinem scientie a principio conceptionis: et in quantum deus omnia nouit ab eterno. h. Respondit philippus: ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis) quasi dicat pauperes sumus et tantam pecuniam habere non possumus: et si haberemus non sufficeret pro eorum refectione: et ideo sequitur.

i Ut unusquisque modicum quid accipiat) iste enim philippus adhuc rudis existens non aspicebat ad eius virtutem qua de aqua vinum fecerat: nec ad alia signa que frequenter fecerat ostenditur consequenter miraculi necessitas ex cibi paucitate.

k Dicit ei unus ex discipulis eius) Andreas frater simonis petri) hic videtur melius dispositus quam philippus: quia in responsione sua videtur habere respectum ad multiplicationem panum eo modo quo factum est per heliseum. liij. Regum. liij. capi. vnde subditur.

quadragésime.

a Est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos: et duos pisces. Sed hec quid sunt inter tantos) quasi dicat etiam si multiplicarentur eo modo quo factum est per Heliseum: qui et viginti panibus multum

placatis non faciebat nisi centum viros: in ista magna multitudie. hoc esset valde modicum. **b** Dicit ergo iesus. **b**. Facite homines discubere. Erat autem senum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque milia. **c**. Accepit ergo Iesus panes

et gratias egisset distribuit discubentibus. **d**. Similiter ex piscibus quantum volebant. Et autem impleti sunt dixit discipulis suis. Colligite que superauerunt fragmenta ne pereant. Collegerunt ergo et impleuerunt. xij. cophinos fragmentorum.

e Et cum gratias egisset distribuit discubentibus. Id est per apostolos distribui precepit. Sciendum est etiam quod christus aliquando fecit miracula imperando ut ostenderet se facere illa virtute propria: aliquando autem orando ut hic cum de gratias egisset) ut ostenderet quod talia non fiebant ab eo per demones magica arte ut pharisaei dicebant. **h** Ut autem impleti sunt) hic ostendit miraculi veritas. Si enim multiplicatio illa fuisset tantum secundum apparentiam homines non fuissent inde satiiati: nec remansissent ibi reliquie sensibiles. Ideo ad maiorem declarationem miraculi et eius publicationem subditur. **i** Dixit discipulis suis colligite que superauerunt fragmenta ne pereant) quia per fragmenta portata aliquo qui non fuerat ibi publicatum est miraculum et approbatum: quod vere et non ficte fiebat. **k** Collegerunt ergo et impleuerunt. xij. cophinos fragmentorum) non a casu: sed ex diuina dispositione impleti sunt. xij. cophini secundum numerum. xij. apostolorum: ut et per hoc designaretur quod fragmenta

magis preceptibilis est creatio. **g** Et cum gratias egisset distribuit discubentibus. Id est per apostolos distribui precepit. Sciendum est etiam quod christus aliquando fecit miracula imperando ut ostenderet se facere illa virtute propria: aliquando autem orando ut hic cum de gratias egisset) ut ostenderet quod talia non fiebant ab eo per demones magica arte ut pharisaei dicebant. **h** Ut autem impleti sunt) hic ostendit miraculi veritas. Si enim multiplicatio illa fuisset tantum secundum apparentiam homines non fuissent inde satiiati: nec remansissent ibi reliquie sensibiles. Ideo ad maiorem declarationem miraculi et eius publicationem subditur. **i** Dixit discipulis suis colligite que superauerunt fragmenta ne pereant) quia per fragmenta portata aliquo qui non fuerat ibi publicatum est miraculum et approbatum: quod vere et non ficte fiebat. **k** Collegerunt ergo et impleuerunt. xij. cophinos fragmentorum) non a casu: sed ex diuina dispositione impleti sunt. xij. cophini secundum numerum. xij. apostolorum: ut et per hoc designaretur quod fragmenta

magis preceptibilis est creatio. **g** Et cum gratias egisset distribuit discubentibus. Id est per apostolos distribui precepit. Sciendum est etiam quod christus aliquando fecit miracula imperando ut ostenderet se facere illa virtute propria: aliquando autem orando ut hic cum de gratias egisset) ut ostenderet quod talia non fiebant ab eo per demones magica arte ut pharisaei dicebant. **h** Ut autem impleti sunt) hic ostendit miraculi veritas. Si enim multiplicatio illa fuisset tantum secundum apparentiam homines non fuissent inde satiiati: nec remansissent ibi reliquie sensibiles. Ideo ad maiorem declarationem miraculi et eius publicationem subditur. **i** Dixit discipulis suis colligite que superauerunt fragmenta ne pereant) quia per fragmenta portata aliquo qui non fuerat ibi publicatum est miraculum et approbatum: quod vere et non ficte fiebat. **k** Collegerunt ergo et impleuerunt. xij. cophinos fragmentorum) non a casu: sed ex diuina dispositione impleti sunt. xij. cophini secundum numerum. xij. apostolorum: ut et per hoc designaretur quod fragmenta

materie preexistens ut aeris vel huiusmodi in substantias panis et pisces: et hoc videtur Augustinus sentire super Iohannem. vi. dicens. Inde multiplicauit quinque panes: unde ex paucis gratis creat segetes. Certum est enim quod segetes creantur ex conuersione materie preexistentis in segetem. Sciendum tamen quod christus non creauit panes de nouo sed preexistens multiplicauit ut miraculum esset magis notum: quia talis multiplicatio est

magis preceptibilis est creatio. **g** Et cum gratias egisset distribuit discubentibus. Id est per apostolos distribui precepit. Sciendum est etiam quod christus aliquando fecit miracula imperando ut ostenderet se facere illa virtute propria: aliquando autem orando ut hic cum de gratias egisset) ut ostenderet quod talia non fiebant ab eo per demones magica arte ut pharisaei dicebant. **h** Ut autem impleti sunt) hic ostendit miraculi veritas. Si enim multiplicatio illa fuisset tantum secundum apparentiam homines non fuissent inde satiiati: nec remansissent ibi reliquie sensibiles. Ideo ad maiorem declarationem miraculi et eius publicationem subditur. **i** Dixit discipulis suis colligite que superauerunt fragmenta ne pereant) quia per fragmenta portata aliquo qui non fuerat ibi publicatum est miraculum et approbatum: quod vere et non ficte fiebat. **k** Collegerunt ergo et impleuerunt. xij. cophinos fragmentorum) non a casu: sed ex diuina dispositione impleti sunt. xij. cophini secundum numerum. xij. apostolorum: ut et per hoc designaretur quod fragmenta

magis preceptibilis est creatio. **g** Et cum gratias egisset distribuit discubentibus. Id est per apostolos distribui precepit. Sciendum est etiam quod christus aliquando fecit miracula imperando ut ostenderet se facere illa virtute propria: aliquando autem orando ut hic cum de gratias egisset) ut ostenderet quod talia non fiebant ab eo per demones magica arte ut pharisaei dicebant. **h** Ut autem impleti sunt) hic ostendit miraculi veritas. Si enim multiplicatio illa fuisset tantum secundum apparentiam homines non fuissent inde satiiati: nec remansissent ibi reliquie sensibiles. Ideo ad maiorem declarationem miraculi et eius publicationem subditur. **i** Dixit discipulis suis colligite que superauerunt fragmenta ne pereant) quia per fragmenta portata aliquo qui non fuerat ibi publicatum est miraculum et approbatum: quod vere et non ficte fiebat. **k** Collegerunt ergo et impleuerunt. xij. cophinos fragmentorum) non a casu: sed ex diuina dispositione impleti sunt. xij. cophini secundum numerum. xij. apostolorum: ut et per hoc designaretur quod fragmenta

Dominica. iiii.

verbor xp̄i per ap̄los per mundū publi-
carentur. Sed si querat. rñ habuerunt
illos cophinos in monte. Potest dici q̄
acceperat in aliqua villa p̄p̄ina: vel
q̄ fuerunt ibi portati vt vnderent mul-
titudini v-
nienti vel po-
test dici q̄ n̄
fuerat ibi co-
phini: sed tā-
tum college-
runt de fra-
gmentis q̄
x̄y. cophini
potuissent i-

ex quinq; panibus^a
ordeaceis z duobus
piscibus que super-
fuerunt his qui mā-
ducauerant. Illi
ergo homines^b cuz
pleri: vt bene alibi inuenitur talis mo-
dus loquēdi. a Ex qnq; panib⁹ hoc
etiā facit ad euidētiam miraculi: q̄ plus
remāsit q̄ a p̄ncipio fuit. d Illi er-
go (Nō ponit miraculi fructus qui ostē-
dit in fidei p̄fessione cū d̄r (hic est vere p̄-
pheta) Circa q̄ sciēdū q̄ xp̄s erat p̄mis-
sus in lege tanq̄ p̄pheta ceteris excellen-
tior. vt habet Deutero. xxiij. ca. Prophe-
tam suscitabit: p̄pter q̄d viso miraculo
p̄dicto populus cōfessus est illum esse de
quo loquit p̄dicta scriptura: z sic cōfi-
tebantur euz esse verum christum: z hoc
est quod dicis. b Illi ergo hoies z c.
fecerat signū) alias non auditū: quia
illa multiplicatio que facta fuit per Neli-
seum fuit multū deficiēs ab ista vt patet
per p̄dicta. c Dicebāt z c. venturus
est in mundum) ad ipsam saluandū sic
autē non venerunt aliū p̄p̄te: sed solum
ad denunciandum istius aduentum.

Expositio moralis.

Alūit iesus transmare galilee z c.) z
seqbatur eum multitudo magna)
quia adhuc populares z pedestres ma-
gis vadūt ad sermones: z ad dei deuoti-
ones q̄ diuites z equites (facite homines
discūbere) Theophilus: Quiescere facit
xp̄s discipulos suos vt discant prepositi
q̄ qui laborāt in ope z sermone requiē
p̄merent: z q̄ non debēt cōtinūe labora-
re) rñ ememus panes vt manducet hi)
Beda. Distice declinata die turbas sal-

uatoz reficit: quia cum sol iustitie p no-
bis occubuit a spūali media sumus sal-
uati. Prouocat ap̄los ad fractionem pa-
nis. insinuat q̄ quotidie p eos sint corda
nra pascenda eoz. s. litteris z exemplis

vidissent q̄d Iesus
fecerat signum di-
cebant^c. Quia hic
est vere propheta:
qui venturus est in
mundum.

Per quinq;
panes intel-
ligunt quin-
q; libri moy-
si: z per du-
os pisces p̄-
p̄te z psal-
mi figurant
Duodeci co-
phini sūt. x̄y

fructus spūs sancti: quibus reficimur in
eucharistie sacramento.

Alia expositio moralis.

Subijt ergo iesus in montē) Mons
iste significat montem Caluarie in
quo credit nobis nutrimentū salutis. si-
cut in hoc monte pavit multitudinē co-
piosam: ita z ibi nobis cōtulit gratiam
sufficiētē vt dicūt theologi. (Est puer vñ
hic) Puer idē est q̄ purus z mundus ab
oi malitia: quo significat xp̄s q̄ fuit pu-
rus ab oi p̄cto (Habet qnq; panes (sicut
in hoc puero in mōte sunt regnū qnq; pa-
nes: sic in xp̄o in monte caluarie, sunt re-
p̄te qnq; plage: z sic in puero erāt duo
pisces sic in christo due nature. s. huma-
na z diuina. his enim saturauit. i. salua-
fecit ascēdētes in montem: id est volen-
tes ascendere in celum. Cetera patent in
alia morali expositione: excepto q̄ non
superauerunt de piscibus ex hoc: quis
eorum que semel assumpsit nihil vnq̄
dimisit quia verus deus z verus homo
regnat in celis.

Questio eiusdem Nicolai de lyra.

Ad maiorem euidētiam eorum que di-
cta sunt hic z alibi de miraculis christi:
queritur. Utrum christus fecerit miracu-
la sola diuina virtute. Et arguit p̄mo q̄
sic. Dicit enim Leo papa in epistola ad
Flavianum. Cum in christo sint due na-
ture: vna earum est. s. diuina que fulget
miraculis. Altera scilz humana que luc-

cum
man
sic se
bus
na in
pug
agit
firma
mira
nita
oper
tem
nam
in m
tra:
bat
niente
Quo
bant
sanat
quod
quid
quid
hum
hac
mo
niel
font
quali
ratus
rum
fieri
te nū
est op
facile
tam
sunt
esper
ad pre
vray
sati
tem
dis:
tanq̄
p̄ scō
quēti
culita

quadagesime.

cumbit iniurijs ergo sicut se habet humana natura ad succumbendū iniurijs: sic se habet diuina ad agendū in operibus miraculosis: sed sola natura humana iniurijs succumbit: quia talia pati repugnat deitati: ergo sola natura diuina agit in operibus miraculosis. Et confirmat auctoritate psal. cxxv. s. q. facit mirabilia magna solus: ergo sola diuinitas est principium agendi miracula. Item opera miraculosa excedunt totas virtutes nature create: natura autem humana in christo creata est: ergo ut videtur in nullo attingit opera miraculosa. Contra: quia christus per tactum corporis sanabat miraculose: ut dicitur de muliere patiente fluxum sanguinis. Matth. vi. ca. Quotquot autem tangebāt eū salui fiebant. Si ergo talis tactus nihil ageret id sanatione predicta: frustra adhiberetur quod non cōuenit ipsi christo. scilicet aliquid frustra agere: ergo ille tactus aliquid fiebat: et certum est quod pertinebat ad humanitatem: ergo etc. Respondeo. In hac questione sic est procedendum: quod primo videndum est qualiter viri sancti viui vel defuncti quorum miracula scripta sunt in illis operati fuerunt. Secundo qualiter Christus in quantum homo operatus fuerit. Circa primum aliquid est certum videlicet quod miracula non possunt fieri aliqua virtute tantum principaliter agente nisi virtute diuina: quia sicut dictum est operatio miraculosa excedit totam facultatem virtutis create: similiter certum est quod sancti viri ad miracula possunt operari meritorie: quia frequenter expertum est miracula facta fuisse a deo ad preces sanctorum. Sed dubium est utrum viri sancti in miraculis aliqui operati sunt per aliquā virtutē in eis existentem: non quia illa sit principalis ratio agendi: sed tantum instrumentalis: et sic deus tantum principaliter agens fecerit miracula per sanctos tantum per quedam instrumenta. Et hanc questionem reliquit Augustinus. xxi. lib. de ciuitate dei insoluta: ubi enarratis mul-

tis miraculis martyr dicit sic. Sicut enim deus per seipsum miro modo quo res temporales operatur eternus: siue per suos ministros ista faciat: et eadem ipsa per ministros facit: siue quedam faciat etiam per martyres spiritus: siue per homines adhuc in corpore constitutos: siue deus ista per angelos quod inuisibiliter inmutabiliter incorporealiter imperat operetur: ut que per martyres fieri dicunt eis omnibus tantum impetrantibus non etiam operantibus fiant: siue alia istis: siue alia illis modis: quod nullo modo comprehendi a mortalibus possunt: et tamen attestat fides hec in qua carnis resurrectio predicat. Breuiter tamen Gregorius hanc questionem determinare videtur in secundo libro Dialogorum. Ubi dicit sic. Qui deuota mente deo adhereat cum res non necessitas expossit exhibere signa modo utroque solent ut mira queque aliqui ex prece faciunt: aliqui ex potestate concessa illis a deo. Et hoc probat consequenter ratione et exemplo. Ratio autem talis est. Qui concedit illud quod est maius: non est mirum si aliqui concedat quod est minus. sed maior est potestas filios dei fieri etiam per adoptionem cum hoc solum sanctis concedat quod miracula operari quod etiam aliqui malis concedit. ut habet Matth. vii. cap. Sed primum concedit hominibus sanctis secundum quod dicit Ioannis primo. Quotquot autem receperunt eum et dedit eis potestatem filios dei fieri. Item probat hoc exemplo quia Petrus suscitauit thabitam orando. Ut habet Actuum. ix. cap. Ananias vero et Saphiram morti tradidit subito absque oratione: sed solum culpam eorum increpando. Actuum. v. ca. Et sic videtur illud factum fecisse ex aliqua potestate sibi concessa a deo tantum instrumentum diuine insitit. Item ad hoc videtur facere quod gratia dei diuiditur per gratiam gratis datam: et per gratiam gratum facientem: et si aliqui ab aliquibus dictum fuerit quod gratia gratum faciens nihil ponit in anima tamen gratia gratis data ab omnibus conceditur quod aliquid ponit in anima: et hoc patet manifeste et gratie gratis datis que

Dominica.iii.

uocantur sermo sapientie et sermo scientie. Pulme. Corin. xij. capi. Quia significant quasdam eminentes cognitiones diuinorum et humanorum que ponunt aliquid in anima: similiter fides: prophetia genera linguarum: et interpretatio sermonum. Et eadem ratio videtur quod gratia sanctorum et operatio virtutum: id est miraculorum que ponuntur gratie gratia date: dicant aliquam virtutem in anima existentem. Dicunt tamen aliqui quod ista virtus operantis miracula non est alia qua virtus mansua per modum passionis transeuntis sicut et prophetia: propter quod tales non possunt facere miracula: quotienscumque voluit nec prophetare. Sed quicquid de conclusionem ratio tamen non valet: quia sicut dictum est talis virtus operandi miracula non est principalis: sed tantum instrumentalis. Instrumentum autem operari non potest quia sit perfectum per formam suam nisi moueatur actualiter per manum artificis: sicut patet quod securis non potest secare nisi per manum artificis moueatur. Et ideo dato quod talis virtus sit mansua: non potest tamen operari ad miracula absque motione diuine virtutis principaliter agentis. Si tamen talis virtus sit mansua vel per modum passionis transeuntis solum: sicut est motio instrumenti cum mouetur ab agente principali: nihil dico modo. Item ad conclusionem inducitur illud quod a sanctis et doctoribus catholicis dicitur de sacramentis uoce legis: videlicet quod efficiunt quod figurant: ita quod tanquam quedam instrumenta diuine misericordie agunt ad inductionem gratie ipsam instrumentaliter attingendo: vel saltem aliquam dispositionem ad ipsam ut characterem vel aliquid simile correspondens in sacramentis que non imprimunt characterem: ita quod in sacramentis est aliqua virtus ad efficiendum modo predicto. Et tamen sacramenta consistunt in quibusdam rebus sensibilibus et ideo multo fortius videtur quod in an-

mabus sanctorum viroorum defunctorum vel uiuentium possit poni aliqua virtus diuinitus eis concessa in operibus miraculosis per modum predictum. Ex dictis patet quid dicendum sit de humanitate christi que est organum seu instrumentum coniunctum ipsius deitatis: sicut manus est instrumentum artificis: homines autem alij quantumcumque sancti non sunt sic coniuncti: et ideo sunt quasi quedam instrumenta deitatis separata: et adhuc plures separata sunt ecclesie sacramenta: instrumentum autem coniunctum magis participat efficaciam agentis principalis quam separatam: et ideo talis virtus operandi miracula efficacior inuenitur in humanitate christi quam in quibuscumque alijs. His dictis potest responderi ad argumenta. Ad primum dicendum quod simile tenet quantum ad hoc quod sicut humanitas in christo fuit ratio patiens: sic deitas est ratio et principium faciendi miracula principaliter: non tamen tenet quantum ad secundum: quia non repugnat humanitati christi operari ad miracula per modum instrumenti: repugnat autem deitati quallitercumque pati. Verum tamen ratione idem preteritis suppositi idiomata communiantur quia sicut hec est vera: deus passus est: ita hec est vera demonstratio christi iste puer creauit stellas. Ad illud quod inducitur de psal. Dic quod ly solus non excludit humanitatem tanquam instrumentaliter agentem: sed tanquam principaliter: et sic intelligendum est respectu aliorum sanctorum: quod solus deus facit miracula scilicet tanquam principale agens. Ad secundum dicendum quod instrumentum in virtute principalis agentis bene attingit ad aliquid quod excedit facultatem propriam conuenientem ei secundum se: sicut calor naturalis in virtute anime generat carnem ut habetur secundo de anima. Argumenta autem in contrarium concludunt tantum quod humanitas christi agebat ad miracula sicut agens instrumentale et secundarium quod conceditur. et c.

Om
sum or
gio of
diuinit
christi
re scilicet
opera
et m
sa qu
mine
manu
na qu
scendi
natura
terre
pescat
gatio
a
erat
ergo
caso
candi
reclon
futur
et dicit
bitum
taram
reclon
ictus
tes et
re ad
tatem
tatis
sio fam
nisi
bus
bant
nitate
loum
tamen
chiste
crant
pascal
sua
quene
cndu
c

Seria. ij. post letare

Expositio litteralis.

Quoniam scilicet in fine philosophi. iij. methaphisice: ad ipsum esse sequitur ipsum operari: cum omnia sint determinata proprio operando hic euangelista declarat

divinitatem christi in opere scilicet per opera diuina et miraculosa que sunt diuine virtutis manifestatiua quia transcendunt virtutem totius nature creature: ut patet in presenti euangelio.

Prope erat Ponit ergo hic occasio prenunciandi suam resurrectionem futuram: que non poterat fieri nisi virtute diuina: quoniam a priuatione ad habitum impossibile est regressus secundum naturam. Nec autem prenunciatio sue future resurrectionis fiebat quia ascendens iesus hierusalem eiecit de templo vendentes et ementes: quod videbatur pertinere ad personam super populum auctoritatem habentem. Et ideo huius auctoritatis petierunt indei signum. Et hec occasio fuit predicandi signum sue resurrectionis: et hoc est quod dicitur.

Prope erat pascha iudeorum in tribus enim solennitatibus in anno tenebantur conuenire in hierusalem. scilicet in solennitate pasce: penthecostes: et tabernaculorum ut habetur Exo. xxij. ca. Verum tamen de festo tabernaculorum et penthecostes aliquando dispensabatur cum illis qui erant a remotis: non tamen de solennitate pascale. Christus autem usque ad passionem suam voluit leges observare: et per consequens in solennitate pascale hierusalem ascendere et hoc est quod subditur.

Et ascendit Iesus hierosolymam

Ex hoc confutatur error manichei: qui dicit vetus testamentum a diabolo esse datum: quia christus nullo modo obseruasset ipsam. Et inuenit in templo

numularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis: omnes eiecit de templo. Oves quoque et boues et numulariorum effudit et mensas subuertit: et his qui columbas vendebant dixit Inferte ista hic: et nolite facere domum patris mei domum negotiationis

Uidentes oves et boues et columbas et quia talia non poterant de longinquo adduci: ideo sacerdotes cupiditate ducti statuerant homines talia ibi vendere ut venientes de longinquo non haberent excusationem de oblationibus dimittendis. Aliqui etiam eorum non habebant pecunias: ideo sacerdotes statuerunt ibi captores qui sub cautione tradebant pecuniam et cum hoc ultra foret aliqua munuscula recipiebant non tamen pecuniam ne arguerentur manifeste facere contra legem. Bentero. xxiij. capitulo. ubi dicitur. Non dabis fratri tuo ad usuram pecuniam: et hoc est quod dicitur.

Et numularios sedentes quia hoc erat illicitum propter cupiditatem sacerdotum qui diuersis adinventionibus de pauperabant populum. ut patet ex predictis: et quia fraudes et tumultus solent annecti mercedi que contrariatur orationi: ideo sequitur.

Et cum fecisset quasi flagellum et ceterum patet littera usque ibi.

ipsa domus domini in qua erat altare thimiamitis et candelabrum nec atrium sacerdotum in quo erat altare holocaustorum: sed quoddam atrium ubi homines oves vendebant et docetores etiam ibi vendebantur ea que in templo offerrebantur: et hoc est quod dicitur.

Feria. ii.

a Recordati vero sunt discipuli eius qz scriptus est psalmo. lxxij. de ipso.

b zelus domus tue comedit me) Ex facto enim christi recordati sunt scripture illius z impletionis eius de christo Queritur hic.

Quare nō resistebāt ei cū ipi essent mīti: z ipse solus z parum ad huc reputatus: Dicendum qd diuina virtus in

illo facto operabatur que apparebat in effectu cum volebat sicut infra Joan. nis. xviij. capitu. solo verbo prostravit eos qui volebāt eum capere. Corpus enī christi erat instrumentum divinitati coniunctū: z ideo ex oculis eius quidā fulgor: exibat virtute divina eos deterrens ita qd resistere non audebāt. sicut in passione vox illa q̄erat divinitatis quodāmodo instrumentū prostravit magnam multitudinē armatorū. Solet etiā queri ab aliquibus. Quō fecit flagelluz de funiculis qz nō vēdebant ibi funiculi: sed solum illa que debebant in templo offerri. Et dicūt aliq̄ ipse xps utebat funiculo pro cingulo: z illum funiculū accepit de quo erat p̄cinctus: z ipsum duplicando fecit quasi flagelluz: q̄nis hoc nō habetur expresse in textu. tñ probabiliter pōt credi: qz nō oīa scripta sunt ut dicitur in fine huius evangelij. **c** Rñderunt ergo hic ponit sue resurrectionis prenu-
ciatio: quia occasione huius facti petierunt ab eo signuz ipi iudei dicentes.

d Quod signuz ostendīs nobis qz hec facis) Quāis enim factum esset bonum de se. tamē non ptinebat ad quemlibet hoc facere: sed solum ad eū qui haberet auctoritatē corrigēdi excessus sacerdotū: qd non conveniebat alicui de cōi populo: cū sacerdotes essent in illo populo superiores: sed prophetis missis ad hoc specialiter a deo: z ideo petierūt signum

missionis sue: z ipse dedit eis signum potestatis divine in suscitatione sui corporis propria virtute. z hoc est qd dicitur.

e Rñdit iesus z dixit eis: soluite templū hoc) Nō est verbū inductiū ad hoc

faciendū cuz fuerit simpliter malum ex parte iudeorum: ad malū autem xps non poterat inducere: sed ē verū bñ denunciatum eius qd erat per ipsos sciendū: quasi dicat (soluite templū hoc) i. solvetis quia in passione christi anima fuit soluta a corpore: z sanguis a carne: z continuas membrorum in cōfusione clavorum z lancee. **f** Et in tribus diebus excitabo illud) nō dicit post tres dies: quia christus non fuit mortuus tribus diebus complete. **g** Dixerunt ergo hic ponitur sue prenu-
ciationis interpretatio: z dividitur in duo: quia primo ponitur interpretatio iudeorum falsa: secundō interpretatio evangeliste vera: ubi Ille autē Circa primū sciendum qd iudei petierunt a xpo signū non ad credendum z venerandum: sed magis ad deridendum z spugnandum quod pater ex hoc qd statim impugnaverunt dictum suuz: z ideo nō fuerunt digni ut prediceret eis resurrectiones corporis sui manifeste sed occulte: vocans corpus suum templū: z ideo voluerunt arguere dictum suum per materiale templum: z hoc est qd dicitur.

g Dixerunt ergo iudei: quadraginta sex annis edificatū est templū hoc ec̄. Hoc dicūt deridendo quasi esset ei impossibīle multo plus derisissent si resurrectionē corporis sui p̄dixisset manifeste: qz difficilius est resuscitare mortuū q̄ edificare tale templum. Sciendū etiā qd nō loquūtur hic de templo facto p̄ Salomonē: qz illud fuit edificatū in septem annis ut hē iij. Regū. vi. ca. z preterea qz fuit p̄ Na-

bucpo
vrimo
to post
n. ann
ē p̄lo
v̄p̄ad
annus
rū: sub
cōsum
et tem
illud:
rūt qu
ginta
ni: qd
dei im
bantur
tionib
circul
rū c̄p̄m
in edifi
netēpl
numera
p̄p̄. m̄
x. qz n
cum p̄
duo m
gnates
cessit
tū est
banē q
onēdē
rū acc
nos e
cipēte
ca. d̄m
xlv. a
multa
evangel
iudeo
quē m
cūgē
terpe
re suo
sp̄ritu
ē qd
tēplū
tionē
hoc q
passi
xlv.

Post letare

ducho donec destructum. iij. Regum
ultimo ca. s. loquunt de templo reedifica-
to post captivitatem babilonicam. Et primo
anno Ciri regis persarum in quo data
est populo licentia redeundi et templum reedificandi
vsq. ad sextum

annus Ba-
rij: sub quo
consumatum
est templum
illud: fluxe-
runt quadra-
ginta sex an-
ni: quia in-
dei impedia-
bantur a na-
tionibus in-
circumcisio-
nis extrinsecus
in edificatio-
ne templi: iste

numerus patet per hoc quod Cirus regnavit.
xxx. annis. Cambyses filius eius post eum
.x. quod non computatur tempus quo regnavit
cum patre: post eum regnauerunt successiue
duo magi: sed tempus eorum dimittitur quod re-
gnauerunt tantum septem mensibus: quibus suc-
cessit Darius i cuius sexto anno consumma-
tum est templi opus: et ideo de isto templo loque-
bantur quod illud stabat in eorum patria: et illud
ostendebat: ut patet in ista. Dec autem. xlvj. anno-
rum acceptio accipit secundum expositores lati-
nos et grecos: secundum hebreos operis aliter ac-
cipe sicut dixi in principio libri Esdre. et. ix.
ca. danielis: si de verificatione huius dicti
xlvj. annis edificatum est templum hoc. non est
multum curandum: quod non est verbum christi nec
euangeliste nisi tantum referendo: sed est verbum
iudeorum deridendo christum ut deum contra
quem multa falsa dixerunt: ut infra refert
euangelista. a Ille autem. Hic ponit in-
terpretatio vera: quod loquebatur de corpore
suo nolle templi: quod humanitas christi erat
spirituale habitaculum ipsius dei: et hoc
est quod dicit euangelista. Ille autem dicebat de
templo corporis sui. Hanc autem interpreta-
tionem non cognouerunt tunc apostoli: quod patet ex
hoc quod postea Petrus audiens ab eo eius
passionem futura voluit eam impedire. Mart.
xvi. ca. sed post resurrectionem christi hanc i

nterpretationem intellexerunt quando aperuit illis
sensum ut intelligerent scripturas. Luce. xl-
ti. ca. et hoc est quod dicitur. b Cum ergo re-
surrexisset a mortuis recordati sunt et c).
s. intelligendo de corpore suo. c Et cre-

hoc dicebat de cor-
pore suo et credide-
runt scripture et ser-
moni quem dixit te-
sus. Cum autem esset
hierosolymis in pa-
scha in die festo: mul-
ti crediderunt in nomi-
ne eius. videtes si-
gna eius quae faciebat:

diderunt scri-
pture) sed per
phetarum lo-
quendum de
christi resurre-
ctione futu-
ra tertia die.
Osee. vi. ca.
Unificabit
nos post dies
os diea et in
die tertia su-
scitabit nos
hoc dixit pro-
pheta quod re-
surrecto christi

si fuit causa resurrectionis nostre. Et Ioan-
secundo dicitur: quod Jonas fuit tribus die-
bus et tribus noctibus in ventre ceti in
figura ipsius christi. d Et sermone
quem dixit iesus) quia tunc perceperunt
impletionem verbi illius. e Cum au-
tem esset) Hic ultimo ponitur fructus
nuntiationis et predicationis christi: quod
christus existens hierosolymis in festo
paschali populum docuit et multa mira-
cula fecit ad confirmationem sue doctri-
ne: ex quibus multi fuerunt moti ad cre-
dendum: et hoc est quod dicitur.

e Cum autem esset hierosolymis in pa-
scha in die festo non accipitur hic dies
pro una die naturali: vel artificiali tan-
tum: sed pro toto tempore solennitatis pa-
sche que durabat per septem dies conti-
nuos. f Multi crediderunt in nomi-
ne eius) credentes quod ipse esset vere chris-
tus. g Videntes signa eius que fa-
ciebat) Sicut enim sufficienter ostendi-
tur veritas subiiciens facultati naturali
intellectus quod reducit ad prima prin-
cipia per se nota: ita veritas excedens fa-
cultatem intellectus qualis erat ista. quod ratio
firmatur per opera diuina: quod certum est quod
deus non potest esse testis falsitatis: et ideo quod
ad confirmationem alicuius doctrine in

Feria. iij.

ducitur opus diuinum, sufficienter ostenditur qd dictum est in illa esse verum. Verumtamen quia in illis credentibus aliqui erant adhuc imperfecti: et aliqui iungebantur ei: qui erant tantummodo ficti: ideo xps adhuc non reuelabat eis altiora mysteria catholice fidei: quia ficti indigni erant audire: et imperfecti adhuc non poterant capere: pro-

pter quod etiam ipsis apostolis dixit iesus Joannis. xvi. cap. Multa habeo vobis dicere sed non potestis portare modo: et hoc est quod dicitur. **a** Ipse autem iesus non credebat semetipsum eis altiora mysteria. scilicet fidei reuelando: et subditur ca. **b** Eo quod ipse nosset omnes: scilicet istorum imperfectionem et illorum fictionem. Modus per quem cognoscebat hic ostenditur. **c** Et quia opus ei non erat: id est necesse.

d Ut quis testimonium perhiberet de homine: id est ut mentem et statum cuiuslibet hominis cognosceret per informationem alterius: quia hoc sciebat perfecte per semetipsum: propter hoc sequitur. **e** Ipse enim sciebat quid esset in homine. i. in mente et statu cuiuslibet hominis. Et ex hoc euangelista ostendit ipsius esse deum cuius proprium est scire secreta cordium.

Expositio moralis.

Et prope erat pascha iudeorum etc.) sequitur (et inuenit in templo vendentes oues etc.) Oues intelliguntur hypocrite gmentem lupinam habentem sub ouina pelle: per oues qui sunt laboriosi significantur illi qui magnos labores sustinent pro principibus et prelatis ut per hoc promoneantur in ecclesia: licet in sufficientes sint et indigni. Per vendentes colubas: simoniaci promoti: omnes istos elecit de templo christus. Significans quod sunt

exclusi de templo glorie sancto dei. Soluite templum hoc etc.) quod intelligit literaliter de solutione corporis christi per mortem: ut dicitur in littera: per quod significatum fuit: quod iudei post ascensionem christi conarentur soluere corpus eius mysticum: scilicet in tribus diebus fuit suscitatus: per quos dies significatur doctrina miracula: et exempla vite in apostolis aliisque discipulis per hec ecclesiam illuminantibus: sicut sol et luna. Ipse autem iesus non credebat semetipsum eis: id est non reuelebat altiora mysteria eis secundum sensum litteralem quia aliqui erant imperfecti non potentes ea capere: et aliqui ficti querentes ea deridere: et in hoc instruit predicatoribus euangelij: ut non predicent simplicibus alia: sed crassa et capibilia quia sunt nutriendi lacte et non solido cibo: nec fictis fidei secreta mysteria ne derideant ipsa propter quod dicit saluator Matthe. vii. cap. Nolite sanctus dare canibus neque mittatis margaritas ante porcos: ne forte conculcet eas pedibus suis.

d hoie. Ipse. n. sciebat qd eet i hoie.

Feria. iij. post quartam dominicam. xl. Euangelium secundum Joannem. vii. capi.

e stolis aliisque discipulis per hec ecclesiam illuminantibus: sicut sol et luna. Ipse autem iesus non credebat semetipsum eis: id est non reuelebat altiora mysteria eis secundum sensum litteralem quia aliqui erant imperfecti non potentes ea capere: et aliqui ficti querentes ea deridere: et in hoc instruit predicatoribus euangelij: ut non predicent simplicibus alia: sed crassa et capibilia quia sunt nutriendi lacte et non solido cibo: nec fictis fidei secreta mysteria ne derideant ipsa propter quod dicit saluator Matthe. vii. cap. Nolite sanctus dare canibus neque mittatis margaritas ante porcos: ne forte conculcet eas pedibus suis.

Questio fratris Antonij Betontini zelus domus tue comedit me. Joannis primo capitulo. Super quibus verbis queritur. **U**trum homo quandoque possit turbari et irasci sine peccato. Ad quod breuiter dicitur ex sententia durandi. **A**lexani et Alexandri de ales in secundo volumine: quod triplici modo hominem irasci siue turbari quandoque contingit. Uno modo ratione nature sicut plerique sepius euenire solet: qui propter inclinationem nature ad passionem irascibilitatis subito conturbantur. Nec quidem ira si ultra primos motus procedere non cognoscitur: nullius culpe a doctoribus extimatur. Nam philosopho teste. primi motus non sunt in potestate ufa. Alio

Post letare.

modo rōne vindicte offensionis quāne
q̄ illis euenire cōtingit: q̄ ppter aliquam
offensionē humanā ppriam vel alienam
se vindicari ex indignatione appetunt
cum ex iniuria accēso sanguine circa cor
irascuntur z
conturbant

In illo
tempo-
re. Jam
die fe-
sto^a me-
diante: Ascendit Je-

suus in templum: z
docebat b. Et mi-
rabantur iudei di-
centes. Quomodo
hic litteras scit: cum non didicerit?

de templo: cum de eo scriptum esset. ze-
lua domus tue comedit me.

CExpositio litteralis.

In hac lectione euangelista agit de
origine christi doctrine manifestan-
do eam qua
re sicut pre-
dictum est:
pater debet
filij nutri-
mentum z do-
cumentum.
Primo igit
de manifeste
sta origie do-
ctrine christi

si ponitur occasio. Secundo de origine
doctrine christi sua naturalis manifesta-
tio. Secunda ibi. Respondit eis Jesus:
mea doctrina zc. Circa p̄mum est scien-
dum q̄ locus aptus ad predictam mani-
festationem erat ciuitas hierosolymita-
na: vbi ad diem festum veniebat popu-
lus: z ideo ad manifestationem talem
ascendit hierusalem.

Jam die festo) hic ponitur occa-
sio manifestationis que est admiratio sur-
be in doctrina christi. Et ideo debet ostē-
dere vnde originaretur excellentia sue do-
ctrine: z hoc est quod dicitur.

Jam autem die festo meditate).
Dies festus hic dicitur totum tempus il-
lius solennitatis: que durabat per septē
dies: z sic medius huius festi erat i quar-
to die: z tunc.

Et mirabantur iudei) propter
rem insolitam: credebant enim ipsum fi-
lium esse Ioseph: z per consequens oc-
cupatum in labore corporali: sciebant
etiam ipsum non esse exercitatum in stu-
dio. Et tamen videbant eum excellen-
tissime docentem: legis z prophetarum
testimonia proferentem: z ideo meri-
to mirabantur: vnde tanta excellentia
doctrine originabatur: z hoc est quod
dicitur. (Quomodo hic litteras scit: cum
non didicerit.

Seria.iii.

Respondit Iesus) Hic consequenter exprimitur origo illius doctrine: et diuidit in duas: qz primo ostendit doctrine sue originē. secundo inuitat ad ipsam: ubi nouissimo autē. prima in duas: qz primo ostendit ori-
go doctrine secundo ori-
go docēis: ibi dicebant ergo. **P**ria in tres: qz pmo pponit intentū: et secundo pbat propositum ibi si qz voluerit: et tertio pcludit: ibi nolite iudicare. In prima ergo parte proponit qz doctrina sua est a patre originaliter dicens. **H**ic doctrina non est mea: quasi dicat. ista doctrina q est mea approbatiue et subiectiue: nō est mea per exercitium acquisitionis humane. **S**ed eius qui misit me. i. data ē mihi a patre: quia filius scdm naturam diuinam: lz habeat eandem scientiaz cū patre: tamē habet eam ab ipso vt supius frequenter dictum est. scdm vō naturam humanam habet alia scientia. s. creataz: non tñ hz eā per exercitū acquisitionis: sed ab ista nō pceptionis infusam: et sic soluta est qstio qua qrebat quō hic lās scit cū nō didicerit. **A**lio mō exponit Augustinus dicens. **Q**uod filius est vbi patris: et qz verbum alicuius idēz est qz doctrina sua ideo sequit qz filius sit doctrina patris. **F**ilius igit est doctrina p idēptitatem: nō tñ p originē: qz a se nō originat: sed a patre. **E**st igit sensus scdm Augustinum (Hic doctrina nō est mea) quasi dicat Ego qui sum doctrina patris: nō sum a me ipso sed a pfe: **E**xpositio tñ prima magis concordat littere. **S**i quis) Hic pster pbat ppositū. s. qz sua doctrina sit a patre sibi data: et diuidit in duas: quia primo inducit suā pbationē. scdm remo-
net quandam obiectionem: ibi. **N**onne Moyses. **P**rima in duas: scdm duas p-

bationes: quas inducit: secunda: ibi. **g**a semetipso. **P**rima probatio procedit ex alioz iudicio. **A**mor enim et odinz multum peruertit iudiciū recte rationis: et ideo mouet eos vt amoueant odium q contra ipsūz cōceperant: et tunc poterunt manifeste iudicare q ei doctrina sit a deo pte eaz p miracula testificante: quia non pōt esse testis falsitatis vt supra dictum est: et hoc est quod dicitur. **S**i quis voluerit voluntatem eius facere. s. patris celestis puerfam affectionē a se abiciēdo. **C**ognoscat) Idest vere poterit iudicare: quia paratus sum eius iudicio cōmittere. **U**trum ex deo sit an ego a me ipso loquar) non est per hoc intelligēdū qz filius in aliquo possit a patre discordare: quia hoc est impossibile: sed loquitur eis sm eorum opinionem: quia reputabant eum purum hominē quare dicit. **A**n ego a me ipso loquar) gloriā humanam falso querēdo vt ros existimatis. **Q**ui a semetipso) Hic cōsequenter probat propositum proprio facto: quia in doctrina sua querebat gloriā patris celestis: et sic patet qz illa doctrina erat a deo. **O**mnē enim quod est ad dei gloriā ordinatum: ab ipso est: et hoc est quod dicitur. **Q**ui a semetipso loquit) falsa de se fingendo. **G**loriam ppriam querit) quia supbia excitat illum ad sic loquendū. **Q**ui autē querit gloriā eius qui misit illum. i. dei patris. **H**ic verax est) in doctrina. **E**t iniustitia in illo nō est) qz irrecōpēibilis est in vita. **S**ic autem faciebat xps: quia statō paupertatis et obiectionis elegit: et gloriā dei in omnibus quesuit: et patet ppositum. **N**onne moyses) Hic remouet quan-

Post letare

dam obiectionē que posset fieri in cōtra-
riam: qz possent dicere & de facto dice-
bant. Tua doctrina nō est a deo: qz lege
dei datā moysi nō custodis violādo sab-
batū. Sic. n. eis imponebas. Nāc autē ob-
iectionez re-
mouet dupli-
cter. Secū-
da ibi. rñdit
iesus. Pilo
igitur remo-
uet obiectio-
nem p̄dictaz
p̄ h̄ dato q̄
eēt trāsgres-
sor legis: nō
tñ hēbāt tñ-
lūm arguēdū
lpm̄ euz eēt
transgresso-
res legis ma-
nifeste in ma-
ioribus. Et
hoc ē quod

Nonne moyses dedit vo-
bis legē. q. d. vos estis obligati ad eius
obseruationem magis q̄ ego: quia s̄m
veritatem non erat obligatus. Et
nemo ex vobis facit legē qd̄ probat per
effectum vicē. b̄ Quid queritis
me interficere? lex enim prohibet interfe-
ctionem innocentis: & quia non poterāt
irrationabiliter respondere: conuerse-
runt se ad conuicta. vnde sequitur.
c̄ Respondit turba (id est homines tur-
bati. d̄ Demonium habes) quod pa-
tet manifeste falsum: quia demonia ex-
pellebat (quia te querit interficere). q. d.
nos nō querimus: & in hoc mentiuntur
sicut & in primo: qz querebāt mortē ei?
vt patet in principio huius. ē Respon-
dit iesus) Nāc alio modo excludit obie-
ctionem predictam ostendens eam fal-
sam. ex hoc enī dicebant euz transgres-
sorem legis quod languidus sanauerat
die sabbati: vt patet Joā. v. ca. & tamē in
hoc nō fuit transgressor. Et hoc idē ostē-
ditur alio modo. s. per circūcisionē quā
licite accipit homo in sabbato: & hoc est
quod dicitur. ē Respondit iesus & di-

xit eis) repulmendo eorūz malitiam.
f̄ Unum opus feci. s. notum vobis.
ḡ Et oēs miramini. i. turbamini q̄si
dicat quātū turbaremini: vt si rideretis
oīa facta mea male interpretantes ea.

nō qz ex moyse est:
s̄ ex patribus & in
sabbato circūciditis
hoīez. Si circūcisio
nē accipit hō i sab-
bato: vt nō soluatur
lex moysi: mihi indi-
gnamini qz totum
hoīez sanū feci i sab-
bato. Nolite iudica-
re s̄m facie: s̄ iustū
iudicium iudicate

ipsi Abrae: q̄ erat pater principalis ppli.
l̄ Et in sabbato circūciditis homines).
absqz legis trāsgressionē: qz p̄ceptum
ē q̄ octaua die circūcidat puer: & ideo si
octaua dies sit in sabbato circūcidit pu-
er: nec aliqua trāsgressio reputatur: ex h̄
arguit saluator. m̄ Si circūcisionez
accipit hō in sabbato et nō soluatur lex
moysi vt p̄z per p̄dicta. n̄ Mihi indi-
gnamini qz totū hoīem sanū feci in sab-
bato). q. d. hoc ē valde irrationabile: qz
magis licita est melior sanatio hominis
in anima & corpore q̄ sit ip̄a circūcisio &
magis ad gloriā dei.

ō Nolite iudicare). Nāc ex predictis cō-
cludit intentum. s. q̄ eius doctrina sit a
deo si recte consideretur: & hoc est quod
dicitur. ō Nolite iudicare sc̄m faci-
em). i. attendentes ad id quod non per-
tinet ad rem. quod fit quando amor vel
odium attenditur p̄pter quod aliter q̄
sc̄m veritatem iudicatur. p̄ Sed ius-
tum iudicium iudicate. id est de doctri-
na mea & de factis meis iudicate s̄m na-
turam rei in se: & tunc inuenietis quod
est a deo sc̄m veritatem.

h̄ Propter
rea moyses
dedit vobis
circūcisio-
nē in legem
eā scribēdo.
ī Nō qz ex
moysi ē). s.
primo.
k̄ S̄ ex pa-
tribus) qz da-
ta est tempe
Abrae: vt sa-
tet Gen. xviij
cap. & sic p̄z
q̄ circūcisio
est maius
auctoritatis
quia data ē

Seria. iij.

a Dicebāt ergo) Declarata origine do-
cirine. hic ostēditur origo doctorū: z vi-
uiditur in duas: qz pīso circa h ponit po-
puli dubitatio. scōdo xpi solutio: ibi. cla-
mabat ergo. C Circa primum sciendū qz

multi de po-
pulo sciebāt
pncipes qre-
re mortem
xpi: ideo euz
vidissent enī
in palā docē-
tem z pūci-
pes arguen-
tem z ipsos
nō contradi-
cere. credide-
runt fortius
ipsum eē xps.
sed hunc scimus
vñ sit. Chri-
stus at euz vene-
rit nēo scit vñ sit

puz: qui nō
capiebant enī euz tamen prius ad mortē
quererēt eū: quasi ipsi de nouo haberent
noticiā qz ipse esset vere christus eis pro-
missus: z ideo ab eius persecutiōe cessas-
sent: z hoc est quod dicitur.

a Dicebant ergo quidā ex hierosoly-
mis) Isti enim melius sciebāt malicias
principum qz alij: quia manebant cum
eis in ciuitate.

b Nonne hic est quem querūt iudei in-
terficere) toto conatu suo.

c Ecce palam loquitur) contra eos ut
patet per predicta: qz dixit nemo ex vo-
bis facit legem.

d Et nihil ei dicunt) id est ipsi non ca-
piunt: quia bene aliqua verba ei dicebāt
ut patet ex predictis.

e Nunquid vere cognouerūt) quasi di-
cat. videtur qz sic eo qz desistunt ab eius
persecutione: verūtamē quia non habe-
bant certitudinem: sed tantū opinionē
ideo etiam arguebant ad contrarium
dicentes.

f Sed hunc scimus unde sit) quia pa-
triam z genus eius cognoscebant.

g Christus aut euz venerit nemo scit)
id est nemo sciet.

h Unde sit) Istud aut accipiebant ex
scriptura Isai. liij. capi. que ad litteram
intelligitur de xpo. Generationem eius
quis enarrabit. Et Isai. xlv. Vere tu es
deus absconditus saluator israel.

Llamabat ergo iesus
in tēplo docēs^l z di-
cēs^l. Et me scitis^m z
vñ sim scitis z a me
ipso nō veniⁿ: s; ē ve-
rus q misit me^o quē
vos nescitis^p. Ego
scio eū^q Et si dixerō
qz nescio eum. Ero
filiis vob mēdax: sed
scio eū qz ab ipso sūt

dicatur sic.

f Llamabat ergo iesus) in quo ostendi-
tur magnitudo sui effectus ad nostras
informationem.

h In templo docens) ut omnes pos-
sent eum audire.

l Et dicens) eoz dubitatiōi rīdendo.
m Et me scitis) quātū ad humanitatē:
patriā z genus cognoscēdo: s; quātū
ad diuinitatē me nescitis. Jō segtur.

n Et a me ipso nō veni) sed a patre quez
ignotatis.

o Sed est verus q me misit) quia i hoc
impletur pmissum de filij missione.

p Quē vos nescitis qz deū nemo vidit
vnqz ut p3 pīo capitulo. z pīde me non
cognoscitis: cō sim eius filius naturalis
equalis ei in natura deitatis.

q Ego scio eum) qz in quātūz dei filius
habet eandem scientiam cum patre: z
sic euz cōprehēdit: scdm ēt qz hō cō clare
videt a principio licet nō cōprehēdat in-
quātū homo z causa huius noticie sub-
ditur: cum dicitur.

r Quia ab ipso suz z ipse me misit). per
hoc enim qz pcedit a patre in natura di-
uina habet scientiam primam que est

scientia
munda
venera
tura es
hic col
terpm
puli de
sequen
respon
consti
audita
gni ex
runt in
cia: e
fuerit
de soli
e hoc
dicatur
a Qu
bant er
dum m
in illam
re mal
tedat
venera
decap
in credi
ni e m
O. d
(alier
popul
fuerat
ris: a
gely
Temp
loquer
tonij
fuerat
C. Ex
plex
quod
que p
micid
bat de
rilem
inter
cozum

Feria.iiii.post letare

scientia comprehensionis: per hoc autem quod missus est in natura humana ad salutem mundi: habet in natura humana plenitudinem gratie et scientie que potest in natura creata recipi. a Querebatur ergo)

hic consequenter ponitur pulvis divisio: sequens ad responsionem christi: quia ea audita maligni exarserunt in malicia: et boni fuerunt in fide solidati. et hoc est quod dicitur.

a Querebant ergo eum apprehendere ad occidendum malignantes. b Et nemo misit in illum manus quia non poterant explere malitiam in effectu nisi quantum permittebatur: ideo sequitur. c Quia nondum venerat hora eius id est ab eo ordinata decapitatione sua. d De turba autem multi crediderunt in eum propter eius doctrinam et miracula. *Expositio moralis.*

Quarta die festivitatis que erat mensura diebus septem diebus durabat festum (Ascendit Iesus in templum et docebat populum) qui diebus preteritis intentus fuerat sacrificijs et oblationibus consuevis: et per hoc docuit predicatorum evangelij ut secundum sapientis verba.

Tempus tacendi considerent et tempus loquendi.

e Questio fratris Antonij Betontini. Quid me queritis interficere. Joannis. vii. caplo.

f Ex quibus verbis queritur. Quotuplex est vel potest esse homicidium. Ad quod ex epistola Clementis respondetur que penitent. distin. prima capitulo homicidiorum: notatur: ubi dicitur. Homicidiorum vero tria genera esse dicebat beatus Petrus et penam eorum parilem fore dicebat. sicut enim homicidas interfectores fratrum: ita et detractores eorum eosque audientes homicidas esse

manifestabat: quia et qui occidit et qui odit fratrem suum: et qui ei strahit pariter homicide esse demonstrantur. Ex his verbis clare comprehenditur: quod homicidiorum aliud est opus: quod interfectio

fm Joā. Cap. ix. Mil. tē. Preteriens ierusalem vidit hominem cecum a natiuitate. Et interrogauerunt eum discipuli eius

gelice in qua continetur quod iudei querebant interficere christum unde dicebat eis: quid me queritis interficere.

Expositio litteralis.

Preteriens Iesus postquam Christus ostendit se habere virtutem illuminandi verbo. hic consequenter hoc ostendit sensibili signo: et dividitur in tres: quia primo ponitur quedam miraculi prefatio. Secundo miraculi operatio: ibi. et cum hec dixisset. Tercio miraculifaci examinatio: ibi. Itaque vicini. Precedentia miraculum sunt duo. Secundum ponitur: ibi. Respondit Iesus. Primum quod fuit precedens ipsum miraculum et eius occasio fuit discipulorum interrogatio de ceco nato: et hoc est quod dicitur.

e Et preteriens Iesus in exitu templi de quo dictum est in fine precedentis capituli.

f Vidit hominem cecum a natiuitate quia ibi sedebat mendicans elemosinam ab ingredientibus templum et diligenter intuitus est eum Iesus: et dicit Crisostomus. quasi vellet aliquid agere circa eum: et ideo discipuli mori sunt ad querendum de causa cecitatis eius dicentes.

rea hominum operant. Aliud odia et alia cordis: et de quolibet istorum ipse sentiantur. minime dicendum esse cōstituo sed tantum de homicidio operis propter concordiam lectionis euan-

l. iij

Feria.iiii.

a Rabbi quis peccauit) Ex hoc eniz q
supra vñs sanādo languidū dixerat. Iaz
noit amplius peccare ne deterius tibi cō
tingat: ostendens q peccatū fuerat cau
sa illius languoris: vt ibi dictum fuit: iō
apostoli con
similiter cre
diderunt de
isto ceco na
to: quod pe
catū ipsius
vel parentū
eēt causa hu
ius cecitatis
b Respon
dit iesus hīc
ponitur scōz
preambulaz
ad miraculū
scilicet xpi re
sponso: ex q
ostenditur q cecitas contigit vt virtus
diuina in ei^s sanatione declararet: et hoc
est quod dicitur. c Neqz hic peccauit:
neqz parentes eius vt cecus nasceretur)
Non negat simpliciter ipsū peccasse vel
parentes ei^s: sed solum illud de quo in
terrogatur: quasi dicat: nec peccato pro
prio cecus natus est: q ante natiuitatem
peccare non potuit: in quo apparet que
stio aploz ridiculosa quantum ad hanc
partē: nec mirū: q: adhuc rudes erāt an
te receptionē sancti spiritus: neqz pecca
to parentū cōtigit: licet eniz parētes pro
peccatis suis aliqñ puniant in filiis mon
struosis in quantū talia monstra ex diui
na iusticia nascant: tñ frequētius sit sine
peccato. s. ppter indispositiones materie
vel debilitatē virtutis que est in semine:
verū tamē quāuis talia sint a casu respec
tu nature create: sunt tñ ordinata respec
tu diuine prouidentie: et aliquando or
dinātū ad declarationē diuine virtutis
in operibus miraculosa et sic erat de isto
ideo sequitur. d Sed vt manifesten
tur opera dei in illo in eius mirabili illu
minatione: vnde subdif. e Ad opor
tet operari) Istud non importat coactio
nem voluntatis in christo sed imobilita
tem eius a diuina ordinatione.

Rabbi quis pecca
uit^a hic aut paren
tes eius vt cecus na
sceretur? Respon
dit iesus b Neqz hic
peccauit neqz paren
tes ei^s: sed vt mani
festent opera dei i il
lo d Ad oporret ope
rari^c opa eius q mi
sit me f donec dies

f Opēra eius qui misit me) scilicet pa
tris hoc dixit quia miracula ipsa facie
bat virtute diuina: et humanitas xpi ope
rabatur instrumentaliter. g Donec di
es est). i. qdū sum presentia liter sup ter
raz in huma
nitate assum
pta sicut eni
presentia so
lis super ter
raz facit diē:
sic presentia
xpi qui ē sol
iusticie in hu
manitate as
sumpta fecit
qdam diem
gratie spūa
lez: q dies du
rauit a xpi
natiuitate vs
q ad eius ascensionē: licet postea reman
serit nobiscum sacramentaliter vsqz ad
mundi finē: et tunc. h Venit nox qñ
nemo potest operari) q post iudicium
nullus poterit mereri: vel a culpa ad gra
tiam reueri. i Quādiu sum in mun
do lux sum mundi) ipsū doctrina et mi
raculis illustrando. k Nec cum dixis
set) Die consequenter ponitur miraculi
operatio: in qua duo exprimuntur: que
in miraculis diuinis requiruntur. scilicet
dei potentia operans: et sanati fides: et obe
dientia disponens et hoc est quod dicit.
l Nec cum dixisset expuit in terram)
salina enim fuit a capite: et ideo per hāc
expuisionem ostendit q virtus sanatiua
quodam modo erat ab ei^s humanitate
in quantum est organum diuinitatis pro
pter hoc dicitur Luce. vi. capitulo. Vir
tus de illo exibat et sanabat omnes.
m Et fecit lutum ex spūto) vt ostenderet
se esse illum qui formauit primūz homi
nem de limo. n Et linuit super ocu
los eius) inter corpora animalium: no
bilioz est corpus humanū: et in corpore
humano caput est pars nobilioz: et in
capite oculus: et ideo ex formatione par
tis nobilioz reperte in corporalibus
oñdit xpus se esse formatorem corporis

Post letare

a Et dixit ei. Vade et laua te in natatoria syloe) hoc dixit ut cecus transeundo sic per civitatem linitus luto a multis videretur: et per consequens miraculum magis divulgaretur et confirmaretur.

b Quod interpretatur missas) hoc addit et age lista volens interpretari non men hebraei cum ad designandum mysterium christi missi ad salutem hominum. **c** Abijt ergo) i quo patet fides cecum. **d** Et lauit et venit videns) non virtute luti: alioquin vidisset statim cum impositum foret: et iterum hoc patet quia non vidit donec lutum amotum fuerit nec virtute aque quia homines ibi frequenter se lauebant et ideo cecus alias de illa se lauerat. quia communis erat: et tamen virtutem illuminationis nullus ibi expertus fuerat: et sic patet quod illuminatio illa divina virtute facta est. **e** Itaque vicini) hic consequenter ponitur miraculi facti examinatio. Et primo a turbis. Secundo a pharisaeis: ibi adducunt antea. In prima examinatione fit inquisitio de tribus primo de ipso illuminato verum esset ille qui prius dicebatur cecus natus: et hoc est quod dicitur. **f** Itaque vicini et qui viderant eum prius) frequenter cuius causa subditur: quia mendicis erat) et sic suam cecitatem frequenter eis exposuerat elemosinam petendo. **g** Dicebant nonne hic est qui sedebat et mendicabat) quasi dicant sic pro certo: quia dictum eorum erat firmum propter experientiam frequentem. **h** Alii autem) volentes impugnare facta christi dicebant. **i** Nequaquam

supple est ille cecus natus.

i Sed similis eius est) ex visu enim sit homo maxime cognoscibilis et ideo restitutio visus ita mutauerat vultum eius quod vix poterat recognosci nisi a val-

Dicebant ergo ei.

Quomodo apri sunt tibi oculi?

Respondit.

Ille homo qui dicitur iesus luto fecit

et unxit oculos meos

et dixit mihi.

Vade ad natatoria syloe et laua: Et abijt et laui: et vidi.

Dixerunt ergo ei. Ubi est ille?

Alit: Nescio.

Adducunt eum ad phariseos qui cecum fuerat

tibi oculi.

Respondit ille homo qui dicitur iesus) licet enim ipsum alias non vidisset cum esset cecus: tamen frequenter audierat nomen eius et per vocem ipsius cognoscebat.

m Luto fecit et unxit oculos meos) asserit tamen illud quod fiebat: senserat enim lutum positum super oculos suos super tactum et cum esset in loco secco in quo non erat lutum: per hoc sciuit quod christus illud fecerat: sed verum fecisset cum spato vel aqua hoc non cognouit: et ideo repetendo non dicit lutum ex spato: sed tamen fecit lutum et c.

Quaerit de modo illuminationis queritur tertio de ipso illuminato dicentes.

n Ubi est ille. Alit nescio) quia antequam esset reuersus de natatorijs syloe videret iesus a loco illo declinauerat.

o Adducunt) posita examinatione miraculi coram turbis: hic consequenter ponit examinationem eius coram phariseis et diuidit in duas quia primo examinat miraculum. Secundo idem cum illuminatum ad veritatem negandam ibi.

Vocauerunt rursus. Prima in duas: quia primo examinat miraculum per ipsum illumina-

de expertis

quales erant

vicini qui frequenter eum viderant.

k Ille vero dicebat quia ego sum) et hoc excludit aliorum dubium.

et sicut gratias agere

cognoscit diuinum beneficium sed consequenter querunt de secundo scilicet de modo illuminationis dicentes

(quomodo apri sunt

tibi oculi.

l Respondit ille homo qui dicitur iesus) licet enim ipsum alias non vidisset cum esset cecus: tamen frequenter audierat nomen eius et per vocem ipsius cognoscebat.

m Luto fecit et unxit oculos meos) asserit tamen illud quod fiebat: senserat enim lutum positum super oculos suos super tactum et cum esset in loco secco in quo non erat lutum: per hoc sciuit quod christus illud fecerat: sed verum fecisset cum spato vel aqua hoc non cognouit: et ideo repetendo non dicit lutum ex spato: sed tamen fecit lutum et c.

Quaerit de modo illuminationis queritur tertio de ipso illuminato dicentes.

n Ubi est ille. Alit nescio) quia antequam esset reuersus de natatorijs syloe videret iesus a loco illo declinauerat.

o Adducunt) posita examinatione miraculi coram turbis: hic consequenter ponit examinationem eius coram phariseis et diuidit in duas quia primo examinat miraculum. Secundo idem cum illuminatum ad veritatem negandam ibi.

Vocauerunt rursus. Prima in duas: quia primo examinat miraculum per ipsum illumina-

Seria.iiii.

tuz. Secundo per parentes ipsius: ubi nō crediderunt. Prima in duas: quia primo ponitur illuminati interrogatio. Secundo ex hoc audientius diversa opinio: ibi. Dicebant ergo. In prima ergo parte dicitur sic.

a. Adducit eum ad phariseos qui ce-
cus fuerat) hoc fecerunt malignantes contra ipsuz volētes ostēdere qd fecisset contra legem propter quod subdit euangelista. b. Erat autē sabbatū 7c. Pharisei. n. arguebāt eū

erat. Erat autē sabbatum b quando lutz fecit iesus 7c aperuit oculos ei. Itērum ergo interrogabāt eū pharisei: quomodo vidisset. Ille autem dixit eis. Lutzum posuit mihi super oculos: 7c laui et video. Dicebant er-

gena omnem virtutem creatam. 7c per cōsequē sit a solo deo: talia autē sunt ab ipso ad testificanduz aliquid quod est supra humanam cognitionem: 7c hoc ē dupliciter. Unomodo ad testificandum ve-

ritatem ali-
go ex phariseis qui-
dā. Non est hic ho-
mo a deo qui sabba-
tuz nō custodit. Alii
autē dicebāt. Quō
potest hō peccator
hec signa facere. Et
scisma erat inter eos.
Dicunt g ceco iterū
Tu qd dicis de eo q
aperuit oculos tuos?

cuius doctri-
ne existentis
super faculta-
tem intellectus
nostri: et
tunc oportet
q illa doctri-
na sit vera: cum
deus nō sit testis falsi-
tatis tamen
non oportet
q ille qui docet
doctrinā illam sit
bonus: quia mi-
raculū illud

de violatione sabbati. c. Iterū inter-
rogabant eum pharisei quomodo vidisset. Sciendum q interrogauerunt eum ordinate de tribus predictis i prima examinatione: sed euangelista breuiter hoc repetit. d. Ille autem dixit eis 7c. respondendo sicut prius. e. Dicebāt hic ponitur diuersitas opinionum sequentū ex eius responsione: quia quidam ex phariseis arguebant xpm de violatione sabbati in hoc facto dicentes. f. Non est hic homo a deo qui sabbatuz non custodit. ipsi falsum dicebant: q opera corporalia ad dei magnificentiam ordinata licite fiebant in sabbato sicut dictuz est supra. v. capitulo. g. Alii autem econ-
uerso volentes factum christi excusare 7c magnificare. h. Dicebant quomodo potest homo peccator hec signa facere. quasi dicat nullo modo. Sed contrariuz videtur. Matthe. vii. capitulo. Ubi dicitur de malis hominibus. Domine nonne in nomine tuo demonia eiecimus 7c virtutes multas fecimus. Nō cognouit vos. Discite a me operari iniquitatis 7c. Dicendum q miraculum est opus exce-

non sit ad testificandum eius bonitatem sed doctrine veritatem: 7c hoc modo aliquando per malos homines predicantes fidem catholicā facta sunt miracula ad confirmationem fidei catholice: 7c sic intelligitur illud verbum Matthei. preallegatum. Alio modo sunt miracula ad testificandum de bonitate ipsius doctis: et tunc oportet q bonitas sit in illo: aliter deus esset testis falsitatis: et hoc modo fiebant miracula christi sicut dictum fuit supra quinto capitulo. Opera que ego facio testimonium perhibent de me. Et hoc modo isti loquebantur dicentes: Quomodo potest homo peccator 7c.

Et scisma erat inter eos) propter quod requiritur sententia illius: illuminati cum dicitur.

K Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos) Illud quesitum non fuit ab illis qui impugnabant facta christi: quia probabile erat q responderet pro suo illuminatore: Sed ab alijs: et subditur eius responsio cum dicitur.

post letare

a Ille autē dixit q̄ propheta est non est intelligendū q̄ confiteret eū esse p̄pheta communiter dictum: sicut fuit Isaias et hyeremias: sed prophetam anthronomice dictum qui erat promissus ad salutem homi-

nus s̄z q̄d dī Deuterono. xviij. caplo. propheta su scitabit vobis deus: et sic confessus est ip̄m eē vērū christum. **b** Non creditur hic ponitur in glosa sitio miraculi per parentes cecī et h̄ ex diuina ordinatione factum est ad maiorem fidei et miraculi declarationē. Interrogauerunt ergo parentes de tribus primo de p̄-

sona filij cum dicitur. **c** Hic est filius vester intelligitur interrogatine. Secundo de mō nascendi: cum subditur.

d Quē vos dicitis: q̄ natus est cecus) id est fingitis quīs forte non sit ita. Nec dicebant vt inducerent eos ad negandū q̄ parētes solet occultare monstruositatem filiorū quā trahūt a natiuitate: q̄ talis monstruositas magis conuertitur in confusionem parentum q̄ si post natiuitatem esset contracta per pueri defectū. Tercio si natus sit cecus querunt de mō videndi dicentes (quō ergo nunc videt) subditur r̄s̄io: et de duobus primis respondunt assertine dicentes.

e Scimus quia hic est filius noster: et q̄ cecus natus est) magis volūt cōfiteri turpitudinem suāz q̄ dicere falsitatē. De

tertio autem remittūt ad filium non audentes veritatem dicere: et causa infra ponitur. et hoc est quod dicitur.

f Ipsum interrogate: etatem habet) q̄ si dicant melius potest veritatem dicere.

g Ip̄e de se loquatur). i. in causa sua vt dictū suū nobis nō imputetur: cuius cāz s̄b dicit euangelista. **h** Nec dixerunt parētes eius: q̄ timebāt iudeos. Iā enī p̄spiciuerant iudei vt si qs eūz cōfiteret esse christū extra synagagam fieret. Propterea parētes ei dixerunt: q̄ etatē habet ip̄z interrogate. Nō cauerūt ergo rursū homines qui fuerat cecus. et dixerūt ei. Da gloriam deo.

excommunicatus et reprobatus: quod apud iudeos erat maxime reprobatum. **k** Vocauerunt). Hic inducitur illuminatus ad negandum facti veritatem. Et diuiditur in tres: quia primo ponitur dicta inductio. Secundo iniusta condemnatio: ibi. Maledixerunt Tercio eius a christo receptio: ibi. Audiuit. Circa primum sciendum quod pharisei videntes quod factum negari non poterat: ideo voluerunt decipere ipsum illuminatum. Et hoc est quod dicitur.

k Vocauerunt ergo et cetera. Da gloriam deo). id est confitere veritatem. Volebant enim eum inducere ad dicendum q̄ illuminatus fuisset magica arte: ideo subditur.

Feria quarta

a. Nos scimus qz hic homo peccator est) quasi dicant divina virtute non fecit & subditur ipse illuminati constantia: qz inter adversarios existens fortius qz ante veritatem confiteretur dicens.

b. Si pecca-

tor est ne-

scio) hoc nō

dicat dubi-

tās de xpi sē-

citate: sed ir-

ridēdo eorū

maliciā qz

si dicat vos

dicitis: quia

scitis eū esse

peccatorem:

et ego nō di-

co hoc: imo

contrarium

quod pbat

cōsequenter

p factum.

c. Unū scio

qz cum cec-

essem modo

video) Et ex

hoc manife-

ste arguit ei-

sanctitatem quia tale factum excedit oī no facultatem totius nature create: & p consequens non sit a magica arte: sed a deo solo qui non facit aliquid ad testimoniū bonitatis alicuius nisi in veritate sit sanctus: cetera patent.

d. Maledixerūt) hic ponitur eius infamia condemnatio cum dicitur.

e. Maledixerūt ei) scd3 suā reputatio- nem: tamē scd3 veritatē erat magis bene dictio. Unde dicit augustinus. Utināz super me veniret ista maledictio.

f. Et dixerunt tu discipulus illi) s. i. illius malefici & transgressoris.

g. Nos autē moysi discipuli sum) : hoc erat vix tantūmō noicmō autē: qz veri discipuli moysi sunt: qz eius opa imitatur & eius scripturas pie interpretant. Isti autē faciebant contrariū ppter quod saluator dixit eis supra. v. cap. Si crederetis moysi crederetis forsitan, & mihi. Nos

scimus qz moysi loquutus est deus) in hoc verum dicunt: quia hoc expresse sacra scriptura continetur.

h. Hunc autē nescimus unde sit) .i. nulli us auctoritatis ipsum reputamus nec a

deo missam

nō enīz sim-

pliciter lo-

quendo ne-

sciebāt vn-

de esset quia

patriāz & ge-

nus eius co-

gnoscebant

unde supra

dictam est.

vij. cap. hūc

scimus vn-

de sit: s. iste

illuminatus

eorum mali-

ciam & falsi-

tatem confu-

tat dicens.

In hoc

enim mira-

bile est & c.)

Ista enīz mi-

rabilla dicō

tur que sunt incōsuetā. Cōsuetū autē erat iudeis signa querere: vt habetur pīme Corinthioz pīmo capitulo. Iudei enim signa petunt & manifestis signis credere sicut patet de moysi faciente signa corāz populo: propter quod ei crediderunt: vt habetur Exodi. liij. cap. Et ideo incon- suetum erat & mirabile qz non credebāt christo facienti signum maximum in illa minatione huius ceci: quia nec moyses vel alius propheta simile fecerat: ideo subditur

i. Scimus autē qz peccatores deus non audit) faciendo miracula ad testimoniū bonitatis eoz: vt p3 ex predictis.

k. Sed si, quis dei cultor est) per actum latrile debitum.

l. Et voluntatem eius facit) per imple- tionem mandatorum.

m. Hunc audit faciendo miracula ad declarationem sue bonitatis.)

Post letare.

a Al seculo non est auditum: quia quia aperuit oculos ceci nati hoc enim non inuenitur in tota serie veteris testamen-
ti: et ideo concludit ppositus. **b** Nisi esset hic a deo specialiter missus.

c Non poterat facere quicquam de talibus facultatem naturae excedentibus: et quia mali homines et obstruati non recipiunt personam: ideo ex fidei ostensa reddunt ei vituperationem dicentes **d** In pecca-

to natus est totus. (in anima et corpore ut patet in cecitate. **e** Et tu doces nos) quasi dicant non decet: sed hoc est falsum: quia veritas a quocumque dicatur recipienda est. **f** Et elegerunt eum foras. i. a societate aliorum hominum ex communicaverunt. **g** Audiuisti

iesus) hic ponit electi receptio: et diuiditur in duas: quia primo ponit eius in fide instructio. Secundo fidei sue commendatio ibi. Dixit iesus. In prima ergo parte dicitur sic. **g** Audiuisti iesus: quia elegerunt eum foras (i. oia nouerit antequam fierent: tamen hec audiuit auditu corporali. **h** Et cum inuenisset eum) non a casu factum est: sed ex sua voluntate et ordinatione. **i** Dixit ei tu credis in filium dei. i. paratus es credere in filium dei qui aperuit tibi oculos: et ille sicut ualde paratus: ad hoc respondet.

k Quis est domine ut credas in eum) non enim cognoscebat iesum in facie: quia illum alias non uiderat ut supra dictum est: sed eum desiderabat uidere: et ideo dignum erat ut ei veritas reuelaretur ideo sequitur. **l** Et dixit ei iesus et uidisti eum (nunc in presenti. **m** Et qui loquitur tecum ipse est)

et statim ipse credidit et fidem suam ore professus est dicens. **n** Credo domine et opere. **o** Et precipiens adorauit eum adoratione latrice credens eum deum et hominem.

ras: et cum inuenisset eum dixit ei. Tu credis in filium dei? Respondit ille et dixit. Quis est domine ut credam in eum? Et dixit ei iesus. Et uidisti eum et qui loquitur tecum ipse est. Alit ille ait. Credo domine. Et precipiens adorauit eum.

Expositio moralis.

Quens ihesus uidit hominem cecum a natiuitate. Distice cecus nascitur ois habens peccatum originale: quia priuatus est dei uisione.

Hac tamen puuatione non facit eius ac-

tuale peccatum quod adhuc non habet nec etiam parentum suorum immediatorum ideo subditur. (Neque hic peccauit neque parentes eius) ut cecus nasceretur: sed ut manifestetur opera dei in illo) sic enim promissus est nasci iste cecus ut illuminaretur christi miraculo: et similiter emundatio peccati originalis est opus diuine virtutis. Cuius modus significat cum dicitur (et fecit lotum et sputum) per quod significat catholicismus precedens baptismus de quo subditur (vade et lauare in natatoria syloe. i. christi missi a patre pro salute mundi. (Abijt ergo et uenit uidens) per illuminationem fidei data virtute baptismi. (Ille autem dicebat: quia ego sum) per hoc ostendit quod quilibet tenetur recognoscere gratanter et constanter beneficium diuinum (Adducunt eum ad phariseos) qui interpretant diuini: propter quod per ipsos heretici significant quod sunt ab ecclesia diuini: quorum aliqui ceremonias legis obseruauerunt. Nazarei et isti significant per illos qui dicebant de christo (Non est hic homo a deo: qui sabbatum non custodit) Alii uero dicunt hominem nasci sine originali peccato scilicet Pellagiani: et isti significantur per illos de quibus subditur. (Non crediderunt ergo iudei de illo quod

Seria. vi.

cecus esset) id est natus in originali peccato: per parentes autem ceci qui de modo sue illuminationis non responderunt timore ducti: significantur fideles infirmi qui tpe persecutionis fidem non audet coniteri. per

cecum vero confidenter veritate confitentem significatur in fide firmi constantem veritatem fidei confidentes. (Et eiecerunt eum foras). sed christus suscepit eum benigne: et per hoc significatur quod abieci de societate malorum

propter christum ab eo recipiuntur gratio se sicut dicit Mattheus quinto ca. Beati estis cum maledixerint vobis etc. et eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter nomen meum etc.

Questio fratris Antonij Betontini **Maledixerunt ei et dixerunt tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus.** Joan. ix. ca. **Super** quibus verbis mouetur questio que talis est. Utrum ipsa blasphemia sit maximum peccatorum. Et certe secundum mentem doctores irrefragabilis Alexandri in secundo volumine Seraphici beati Bonaueni super dist. xliij secundi lib. magistri sententiarum atque Astensis libro secundo titulo. lx. Blasphemia omnia in gravitate et nequitia peccata precellit: et infidelitas sit radix tante malitie: ad quam infidelitatem ipsa blasphemia pertinet. Quantum enim putandum est quod offendat qui contra cognitam veritatem voluntate peruersa blasphemant: profecto apostolus ad hebr. x. ca. di. voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam noticiam veritatis iam non relinquitur hostia pro peccatis terribilis au-

Seria quinta post quartam dominicam. xl. Evangelium secundum Lucam vij. ca.

In illo tpe ibat iesus in civitatem que vocatur naym et ibant cum illo discipuli eius et turba copio-

sa. Cum autem appropinquaret porte civitatis: ecce defunctus efferebatur filius unicus matris sue. Et hec vidua erat: et turba civitatis multa cum illa. Quam cum vidisset dominus: misericordia motus super eas dixit illi. Noli flere.

tem quedam expectatio iudicii et ignis emulatio que presumptura est adversarios et infra. Quanto magis putatis exteriora mereri supplicia: qui filium dei conculcaverit et sanguinem testamenti pollutum duxerit: in quo sanctificatus est ut spiritus gratie contumeliam fecerit. Sic et hi maledicti iudei fecerunt: qui ceco nato: et postmodum illuminato credenti male dicebant et potius moysi: qui quidem sanctus pariter et simplex erat creatura que christi-

sto creatori virtutem et doctrinam sanctam tribuebat. Idcirco blasphemantes maledixerunt ei. scilicet ceco et dixerunt. Tu discipulus illius sis. Nos autem discipuli moysi sumus.

Expositio litteralis.

In hac lectione evangelista lucas ostendit per signum sensibile confirmationem instructionis christi per suscitationem filii unici vidue. dicit ergo.

Ibat iesus in civitatem que vocatur Naym (civitas parva est in galilea prope montem Tabor. b Et ibant cum eo discipuli eius et turba copiosa (hoc factum est ut evidentiussimam miraculorum eorum multis factum.

Ecce defunctus efferebatur) ad sepeliendum. Antiquitus loca sepulture erant extra civitates: ne ex cadaveribus inficerentur habitatores civitatum.

Misericordia motus super eas. tum quia erat vidua: tum quia non habebat alium filium a quo posset in senectute sustentari.

Noli flere) quasi dicat cito consolata eris

Post letare

a Et accessit et tetigit loculū) id est ppe-
rerrum. Ad hoc enim tetigit ut offende-
ret q corpus suum diuinitati vnitū erat
instrumentū diuinitatis enā in miracu-
lis tacendis. b Et cepit loq) ut ma-

Et accessit et tetigit
loculū^a hī aurez
qui portabant stete-
runt. Et ait: adole-
scens: tibi dico sur-
ge. et resedit q erat
mortuus: et cepit lo-
qui. b Et dedit illuz

quod apparuit illam resurrectione fuis-
se tantum apparenter. e Quia
propheta magnus surrexit in nobis). i.
ille magnus propheta de quo dicitur de
vtero. xviij. ca. prophetam suscitabo eis
de medio fratrum suorum et c. quod in-
telligitur de xpo in lege et prophetis pro-
missio: et ideo subditur. o Et qz
deus visitauit plebem suam) mittendo
eis saluatore. Expositio moralis.

Ecce defunctus efferebat) per istum
defunctum significat mortuus per
mortale peccatū: eius mater est ecclesia:
portatores huius funeris: sunt facta vel
verba fontes hominem in peccis. Por-
ta per quā fertur mortuus: est exterior
sensus peccati manifestatus. Isai. iij. ca.
Peccm suūz quasi sodoma predicauerūt
nec absconderunt: talis aut mortuus p
peccm mortale suscitatur misericorditer a
deo p preces ecclesie. Questio fratris an-
tonij betōtini. Ecce defunctus efferebat
filius vnicus mris sue Luc. vi. c. C Ex
istis verbis nō desino mirari q plures ēē
quos pnto egrotos h mortali blasphe-
mie vicio qz plures eius venenosus pocu-
lis corūpuntur cū in hoc scelere illō ps.
xiiij. videatur impletū. Dēs declinauerūt
simi: inutiles facti sunt: non est q faciat
bonū: nō est vsqz ad vnum. Quia sepul-
chrū patens est guttur corū linguis suis

dolose agebant: venenū aspidūz sub la-
bijs eorū. Quorū os maledictiōe et ama-
ritudine plenū est. Ex qbus pphete ver-
bis cuidā tacite questioni rīderi potest.
Nam et doctores et patres q̄rere solent

matri sue. Accepit
autē omnes timor:
et magnificabant de-
um dicentes. Quia
propheta magnus
surrexit in nobis):
et quia deus visita-
uit plebem suam^d.

et sic ē p cap. Statim^o ex d maledictis p̄fir-
mas ad h b̄ breuiter rīdet ex snia beati
tho. scda scda. q. lxvi. Et doctoris n̄si Du-
randi qd nō ē dubitādū blasphemā vel
maledictionem esse mortale peccatum
et maximum oīum peccatorūz. Quia. n.
non dubitat peccare mortaliter: illuz. f.
qui contra charitatem deo vel proximo
maledicit Unde Pan. p̄ime ad cor. in
vi. cap. dicit. Neqz maledici neqz rapa-
ces regnum dei possidebunt. Et de bla-
sphemis prop̄le scdm vocabulum leuit
xiiij. c. scribitur. Qui blasphemauerit
nomen dñi morte moriatur: Neqz mora-
danda est alicui nisi pro peccato morta-
li. Hoc enenire tamen quandoqz cōtin-
git ex triplici ratione blasphemiam vel
maledictionez non ē ita graue vel mor-
tale peccatum. Primo ratione paruita-
tis v̄: quando alteri qd modici mali ali-
quis imprecatur. Secundo ratione le-
uitatis: quando scilicet ex ludo talia
verba et non ex malicia vel ex consue-
tudine mala loquendi profert. Ter-
tio ratione surreptionis v̄: quando scilicet
aliquis in non imaginata verba
prosumpt non considerans verbo-
rum significationem: quia peccata oris
maxime ex affectu p̄nsantur: vnde in
capitu. cum ex voluntate. extra de sen-
ten. excommunicatio. dicitur. voluntas
et propositum distinguit maleficia.

An oīs ma-
ledictio vel
blasphemā
sit mortale
peccatū. In-
ter maledi-
ctionez enīz
et blasphemā
am fm quo
rundaz vul-
garia: vt in
Tuscia n̄ ul-
la differētia

Feria. vi.

et doctor Ambrosius dulcis epistola paradi in libro de officiis ait. Jugum sit verbis tuis et statera atque mensura ut sit gravitas in sensu in sermone pondus: atque in verbis modus. Pulmodicit venenū aspidū sub

lubijs coruz
et deinceps
adiungit.

Quorum os
maledictio
ne et amari

tudine ple
num est: quia
primo. et ma

la intentio.
Secundo est
vel sit prava

locutio. in
ta illud Hu

gonis libro secundo de anima: Vanus sermo: yane conscientie est index: mores hominum lingua pandit: et qualis sermo ostenditur talis animus approbat: quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Quia ex te adolescens iste de quo evangelica lectio loquitur prius in domo defunctus est: quia blasphemus qui per ipsum significatur prius in mente per malam cogitationem innotuit: postea ad portam civitatis pro sepultura effertur: quia post malam et venenosam cogitationem blasphemando et maledicendo proloquitur.

Expositio litteralis.

Erat quidam languens (hic evangelista ostendit in christo virtutem vivificatiam sensibili signo in mortuo virtute eius resuscitato. et dividitur in tres: quia primo describit infirmitatem lazari incurabilem. Secundo eius mortem indubitabilem: ibi: ut ergo audiuit. Tercio eius suscitationem mirabilem: ibi: et suscitavit eum. Prima in duas: quia primo eius infirmitas describitur. Secundo christo nuntiatur ibi. miserunt ergo. In prima parte dicitur sic. a Erat autem quidam languens via nature: infirmitas enim curabilis non dicitur proprie

languor. b Lazarus (scilicet nomine. c Bethaniam) nomen est ville in qua erat infirmus. d De castello marie et marthe sororum eius) quia in predicta villa erat illud castrum in quo manebat

iste domine

lazarus b a bethania c de castello marie et

marthe sororum eius d maria autem erat quod vni

xit dominus unguento: et exersit pedes eius ca

pillis suis: cuius frat

ter lazarus infirmus

bas: miserunt ergo f

minum unguento) Utrum autem ma

ria hec fuerit illa peccatrix de qua scri

bitur Luce. vii. que lavit pedes domini et

unxit unguento: sancti varie loquun

tur Hiero. autem et Criso. dicunt istam

fuisse aliam unde illa dicitur peccatrix: hec

sancta et honesta. Et pro hoc nomine illi lūa

vii. taceat istius autem nomen exprimitur. Et

tunc dicunt isti quod ambe mulieres fecerunt

simile: sed illa fecit hoc ex pietate suorum con

cum lazaro

eorum fra

tre. Et quia

multe mulie

res vocabatur

nomine

marie: ideo

ad distinguē

dum istam

ab alijs sub

ditur.

et Maria

autem erat

quod vni

xit do

minum unguento)

Utrum autem ma

a
qu
mi
re
am
xit
c
In
tas
b
est
ad
tem
per
lig
laz
fuer
runt
rot
hoc
fuer
tatem
gelu
fra
dicat
tor: la
mortu
primo
hec in
tas no
mortu
no tē
fuerit
p. offi
viri de
glorific
istius m
re no
ad ipm
de quo
ips erat
bas: et
ergo au
mors li
describ
do exp
post he
dita in
cane a
bas: et
postea
quens
fuerit
quod
mab

Post letare

a Ad eum dicentes Domine ecce quem amas infirmatur non dicunt ve-
ni: qz amanti sufficit necessitate nuncia-
re amici. **b** Audiens autem iesus di-
xit eis). s. nūc dūdo per nūcium.

c Infirmi-
tas hec non
est ad mor-
tem non est
per hoc ite-
ligendum qz
lazarus nō
fuerit mor-
uus vt dixe-
rūt aliqui qz
hoc esset de-
struere veri-
tatem euan-
gelij: cuz in-
fra eodē ca:
dicat salua-
tor: lazarus
mortuus ē: s.
p. tanto dicit
(hec infirmi-
tas non ē ad
mortem) qz

no tēdebat ad mortē ibi sistēdo: s. p. p. re-
surrectōes seqntē vt idē gloriificare deū
p. offiōne sue virtutis z in xpō declaref
virtutis: iō seqt (sed p. gloria dei vt
glorificet filiū dei p. eā. **d** Billgebat at
iesus marthā) hoc addit ad ostēdendū q
re nō oportuit qz marthā z maria irent
ad ipm personaliter: sicut fecit regulus
de quo supra dictū ē. iij. capitu. Quia
xps erat familiaris lazaro z eius sorori-
bus: z ibi frequēter hospitabaf. **e** Ut
ergo audiuit) hic cōsequēter describitur
mors lazari: z diuidit i. duazqz primo
describit huius mortis expectatio. secun-
do expectare denūciatio: ibi. Deinde
post hec. Circa primū sciendū qz xps au-
dita infirmitate lazari nō statim iuit ad
eū ne a iudeis etas miracula impugnāti
bus: z virtuti demonū ea impouētibz
posset dici qz illa infirmitas et mors fe-
quens fuisset tm fm apparētiā et illu-
sionē actā a xpō per artē magicā et hēst
quod dicit. **e** Ut ergo audiuit qz infir-
mabaf tūc quidē manit in eodē loco)

trans iordanē. **f** Buobus dieb) ex-
pectādo mortē lazari sic qz esset quadri-
duanno anteqz illuc veniret ad maiorem
miraculi certitudinem. **g** Deinde
post h) hic pūter ponitur mortis laza-

ri denūcia-
tio: i. qua de-
nūciatōe sal-
uator sic p. o-
cedit: qz pri-
mo p. positū
eūdi i iudeā
p. dicit. secun-
do cām sub-
iungit. ibi.
hec ait. Ter-
tio ad locū
peruenit: ibi
venit itaqz ie-
sus. In p. p. a
ergo pte di-
citur sic.
g Deinde
post hec)
s. expectatio
nē mortis la-
zari p. dictā.

h Dicit discipulis suis Eam i iudeā ite-
rū) hoc aut p. dicit eis p. ter cōsuetudines
qz sciebat eos inde terreri: vt minus fa-
cula ferirēt qz p. uidēt. **i** Dicit ei disci-
puli: timētes in iudeā reuerti. **k** Rabi
nūc qrebāt te iudei lapidaf) hoc habitu
ē ca. precedenti (z iterū vadis illuc (qz
dicant non est tibi nec nobis securum.

l Respondit iesus) eos asscuran-
do. **m** Nōne duodecim ho-
re diei sunt. quasi dicat si. voluntatem ha-
bebant tunc me lapidandi modo tñ non
facient: qz mutato tēpore pōt voluntas
mutari. Erat enim prouerbiū apud iu-
deos z adhuc est apud nos qz loquendo
de mutatione propositi dicitur (Duode-
cim hore sunt diei) z ideo saluator vsus
fuit tali mō loquendi: z ostēdit vterius
qz deberēt esse securi dicens. **n** Si
quis ambulauerit in die. i. sancte et iu-
ste. vel aliter in die. i. meuz qui sum lux
mundi faciens diem diuine gratie.
o Non offendit. i. securus debet esse
p. Quia lucem huius mundi videt). i.

Seria.vj.

me ipsuz q possim eū saluare: vel aliter
lucē. i. iusticiam ad quā attēdit. a Si
aut ambulauerit in nocte) i. sine presen-
tia mea vel sine iusticia. b Offendit)
idest sustinere debet penam offense debi-
tam.

c Quia lux
nō est in eo)
idest iusticia
vel ego qui
sum lux qua
si dicat xps:
qdū vobi-
scū sum pre-
sentialis nō
dēbet time-
re iudeos q
xps etia in
captione sua
suos salua-
uit discipu-
los dicens.
Simite hos
abire vt ha-
betur infra.
xviij. ca. sed

post mortē meā periculū erit vobis inter
iudeos ambulare. d Nec ait)
Hic consequenter exponit causam qua
re volebat ire in iudeam. s. propter laza-
ri suscitationem. et diuiditur in duas: q
primo denunciat mortem lazari tñ oc-
culte. secundo exprimit eā manifeste ibi.
Tunc ergo dixit. Circa primū dicitur sic.
d. Nec ait) q immediate p dicta sunt.
e Et post hec dicit eis: lazarus amicus
noster dormit) mortē eius vocat dormi-
tionem: q cito erat surrecturus.

f Sed vado vt a somno excitez eū)
q: tam facile immo facilius ē christo su-
scitare mortuū q alteri dormientem.
Hanc causam sui itineris dixit ad asse-
curandum discipulos: quasi dicat nō de-
betis timere q: non vado ad disputan-
dam eam iudeis sicut ante: sed ad lazari
suscitandum. g Dixerunt er-
go discipuli eius: dñe si dormit salu' erit
quasi dicant: ex quo 'dormit' signū ē sue
curacionis nec est necesse q vadas illuc.
Nondū enim erant plene securati p
verba xpi: Nec mirum q adhuc erant in

firmi et imperfecti. h Dixerat aut
iesus de morte eius) eā exprimens p dor-
mitionē rōne p dicta.

i Illi at
putauerunt q: de dormitione somni dice-
ret) Sed videt mirabile q intellexerint
christū velle
ire tā longā
viā ad exci-
tandū hoies
de somno.
Dicendū q
adhuc rudes
erant et inti-
more positi:
vt patet ex p
dictis: et iō
male capie-
bant verba
xpi Vel di-
cēdū q xps
consueuerat
eis pabolice
loq: et iō ne-
sciebāt qd p
excitationes
a somno in-
telligerēt suspicātes ne forte pabolice lo-
qretur. k Tūc ergo) Hic pñter expri-
mit mortē lazari manifeste dicens.
l Lazarus mortuus ē et gaudeo) non
ē de eius morte absolute s. m Pro-
pter vos (vt vidētes eius resuscitationes
i fide cōfirmemini: vel sic et gaudeo. s. q
nō erā ibi: nō pp me sed pp vos: q ex pñ-
tia mea mors eius fuisset impedita: cum
mors hñe locū nō debeat vbi ē vita: et p
pñs eius resuscitatio non eēt. que tamen
est vtilis vobis. n Dixit ergo tho-
mas q dicitur didimus). i. dubius.
o Ad cōdiscipulos suos: eamus et nos
moriāmur cū eo) iste erat magis timi-
dus q alij: quasi dicat. exponam nos pe-
riculo: vel fm alios dicebat: hoc ex ma-
gna dilectiōe: quasi dicat melius est no-
bis cum illo mori q sine illo viuere.
p Venit itaq: iesus) Hic consequenter
agit de aduentu xpi ad lazari: et diuidit
in duas: q primo agitur de eius puen-
tiōe. scō de eius susceptione: ibi. Mar-
tha ergo. In p:ima ergo parte dicit sic.
p Venit ie sas: et inuenit cum quattuor

Post letare.

dies & c.) quatuor dicit ad certitudinem mortis: quia licet sint aliquae infirmitates latentes quibus aliquis videtur mortuus ad tempus: hoc tamen non durat per quatuor dies: dicit etiam (in monumento).

h. in terra reclusus quod dato quod fuisset ibi per septuaginta dies: hilominus fuisset in tanto tempore mortuus.

a. Erat autem et. quia si stadiis quatuordecim quod valent leucas excepto uno stadio.

b. Multi autem ex iudeis venerant ut consolarentur eas de fratre suo: tum quod erant nobis. biles dñe: tum quod locus erat satis prope ut per ex dictis.

c. Martha ergo. hic agitur de christi susceptione: et primo quo ad martham. Secundo quo ad manā. ibi. et cum hec dixisset. Prima in duas: quod primo christus a martha deuote suscipitur. Secundo fratris suscitatio ei promittitur. ibi. Dixit illis iesus. In prima parte dicitur sic.

c. Martha ergo ut audiuit quia venit iesus ipsa enim habebat curam domus et ideo primo aduentus christi ei nuntiatus est per aliquem qui aduentum christi preuenierat.

d. Occurrit illi reuerenter et deuote. e. Maria autem domi sedebat cum iudeis qui venerant ad eas.

f. Dixit ergo martha ad Iesum. Dñe si fuisses hic & c.). ex quo apparet quod credebatur ipsum posse perseruare fratrem suum a morte: tamen imperfecte credebatur quod videtur innuere quod non potest christus tantum absens quantum presens.

g. Sed et nunc scio quod quicumque poposceris videbit per hoc non fuisse edocta plene de eius deitate: quod non dixisset quicumque poposceris: sed dixisset quicumque iusseris fiet.

h. dixit illi Iesus). hic suscitatio fratris

sui ei promittitur cum dicitur.

i. Resurget frater tuus) sed illa intellexit hoc de resurrectione futura. ideo subditur.

k. Dicit ei Martha.

Scio quod resurget & c. ex quo patet quod erat de secta phariseorum quod tum ad hoc quod contra resurrectionem futuram non de secta saduceorum qui hoc negant.

l. Dicit et iesus

explicans intentionem suam de resurrectione fratris sui propinqua. m. Ego sum resurrectio et vita). s. causaliter. Tum quia resurrectio christi est causa nostre resurrectionis. Tum quia resurrectio generalis futura fiet virtute christi vocantis mortuos ad iudicium.

n. Et vita per essentiam propter quod sum causa vite omnibus viuētibz et possum dare vitam mortuis: quod est tale per essentiam est causa omnium aliorum que sunt per participationem: ut habetur secundo metha.

o. Qui credit in me) sicut predestinatus. p. Etiam si mortuus fuerit) per lapsum in peccatum mortale.

q. Viuet) finaliter vite gratie.

r. Et omnis qui uiuit et credit in me fide confortata. s. Non morietur in eternum). i. morte eterna. licet moriatur morte temporalis ad soluendum debitum nature.

t. Credis hoc) non petit hoc quasi ignorans.

k. q.

Seria.vi.

sed querens eius confessionem ad meritum quia ore fit confessio ad salutem: ut habetur Roma. x. cap.

a Alit illi vtiqz domine) quia per christi verba erat instructa in fide plenius quam

an qd pz ex ei sequenti confessione in q primo exprimitur xpi dignitas sacerdotalis et regia cum dicit.

b Ego credidi: quia tu es xps). i. vinctus: vinctio aut debebat regibus et sacerdotibus. Secundo xpi diuinitas cum dicitur.

c Filius dei). i. naturalis. Tercio incarnationis veritas cum dicit.

d Qui in hoc mundo venisti) no p

loci mutatione: sed p carnis assumptione. Et cum hec dixisset) h agit de susceptione xpi quo ad mariam: quia martha a christo edocta statim.

f Abijt et vocauit mariam sororem suam) ut audiret bonos rumores quos ipsa a christo audierat.

g Silentio). pp iudeos pntes quoz aliquid contra xpm machinabant dicens.

h Magis adest et vocat te) licet no sit superflua expressio qd xps vocaret mariam: tamen hoc est credendum qd no est probabile qd martha in hoc mitteret. Sz ppter breuitatem euangelisti illud omisit: qd sufficit ex verbo marthe hoc exprimere.

i Illa aut ut audiuit surrexit cito et venit ad eum ex magna deuotione.

k Nodu. n. venerat iesus in castellum) ostendens qd ad miracula facienda no se in

gerebat: et ex aduentu iudeorum cum maria ad ipsum magis celebre et notorium esset miraculum.

l Iudei ergo) pz ista vsqz ibi dicentes.

m Quia vadit ad monumetu vt plo-

ret ibi) credebant. n. eas esse subito mota ex compassionem fratris sui: quia no audierat vbu marthe vt dcm est.

n Maria etc). cecidit ad pedes ei) qd n fecerat martha. Ex quo patz qd maria magis amabat iesum et reue rebatur.

o Et dixit ei dñe si fuisset hic etc). ex ponitur superflua.

p Iesus ergo). Hic co

sequenter agitur de lazari suscitatioe et videtur in duas: qz primo ponitur suscitationis actus. Secundo sequens effectus ibi. multi ergo ex iudeis. Prima in tres: qz primo describitur affectio xpi ad lazarium. Secundo sequens inde murmuratio iudeoz ibi. dixerunt ergo. Tercio christus suscitatur mortuu. ibi. iesus ergo rursum. Affectio xpi ad lazarium ostendit: primo ex signo cum dicitur.

p Ies) ergo vt vidit ea plorante et iudeos q venerat cum ea plorantes) ex morte amici

q Infremuit spiritu et turbauit seipm) fremitus consurgit ex indignatione. iste. n. xpi fremitus pcedebat ex indignatione ei) contra diabolū: p cui) suggestiones mors intrauit in mundū: que erat cito debellatur: turbatio at illa pcedebat ex passione lazari et sororum eius. Sciendum

Post letare

ni q̄ iste passiones ⁊ p̄tes non erant in xpo victose. sed magis v̄tose: quia non erant p̄uiniētes iudiciū rōnis: sed magis sequētes: ⁊ per ipsum excitatē: sicut dicit p̄p̄a. iij. et̄h̄y. q̄ passio ire excitata per vir tutez fortitu

dinis adiuuat ad acroz eius fortius exequēdum. Scdo oñd̄ affectio xpi ex v̄bo cū dicit: vbi p̄fuitis cū ⁊c. Tertio ex facto cūz subditur.

a Et lachrymatus est ier̄s̄ ex pietate videns locum sepulchri

re: p̄ hoc ē ostēdit v̄itatē humane nature paria. n. piculi est discredere verā humanitatē in xpo sicut ⁊ v̄itatē. Et iō vbi xps oñdit suā v̄itatē: adiūgebat aliq̄ ad tēclandū suā humanitatē ⁊ ecōuerso: ⁊ hoc p̄ in eius natiuitate qū tacens in p̄sep̄io vt homo infirmus: stellā fecit radiare in celo vt deus. Similiter in passione quando ipso moriente ex natura passibili sol obsecratus est inuisibili virtute dei: ⁊ hic similiter in suscitatioe Lazari quadriduanū quod erat maxime virtutis turbatus est ⁊ fienit ad tēclandū v̄itatē humanitatis. b Dixerunt) Hic ex affectu xpi ostenditur sequēs murmuratio. Iudei enī viderūt xpm̄ tristari: ⁊ per consequēs arguebāt q̄ mors illa contra voluntatē xpi simplr̄ accideret. Quia tristitia est d̄ his q̄ nobis nolētibus acciderūt vt dicit Augustinus. xiiij. de ciuitate dei: ⁊ per consequēs concludebant q̄ non potuisset preferuasse lazari⁹ a morte: ⁊ hoc est quod dicitur.

c Dixerunt ergo iudei: ecce quomodo amabat eum) q̄ videbant euīdēs signū innuētes p̄ hoc q̄ libenter si posset preferuasset eum a morte: ⁊ ex hoc vltierius miraculum de

ceco nato illuminato volebant anihilare: ⁊ in alium retorquere dicētes.

c Nō poterat hic qui aperuit oculos ceci nati facere vt hic non moreretur). quasi dicant: ex quo non potest hoc nec

illud potuisse nec fecit. Isti non expectabant sufficēter: sed indicabant ante tempus: gaudeant plus. n. est mortuus: q̄ suscitare: q̄ mortē infirmantis ipse dire. d Jesus ergo) hic cōsequēter ponit lazari suscitatio: ⁊ ponit h̄ q̄q̄ p̄ ordinē faciētia ad miraculi certitudinē ⁊ magnificētiā: p̄tes patebūt p̄sequēdo. Prīmū est tēscriptio sepulchri qd̄ erat spelūca cauata in rupe magna ⁊ p̄funda: ita q̄ poterant poni plura ibi corpora. s. corpora eorum qui fuerant eiusdē parentele. Unde frequenter dicitur in libro Regum. Sepultus est in sepulchro patrum suoz. Sic gitur erat sacrum sepulchrum lazari: ⁊ tēsuper grandi lapide claudebatur: ex quo patet vera mors lazari: quia si fuisset ibi positus viuus ⁊ sanus infra quadriduū fuisset mortuus ex loci corruptioe: ⁊ hoc est quod dicitur.

e Jesus ergo rursum fremēs in semetipso) indignat⁹ contra malitiā iudeoz de factis suis iniquis murmurantiū: ⁊ talis indignatio est virtuosā: q̄ sicut ad virtuosum pertinet applaudere bono: ita ex opposito ⁊ indignari contra malum. f Venit ad monumētum) d̄ enim sepultura monumētū quasi monēs mētē q̄ si monet v̄itētes vt p̄cogitēt mortē. g Erat n. spelūca ⁊c. Imo p̄dicto facta. h Aut ibi hic ponit scdm̄. s. lapidis amotio: cūz dicit

i Tollite lapidē ⁊c) Dñe iam fetet) h ij

Seria.vj.

quasi dicat: lz aliqn̄ suscitati sint mortui
receter: tñ qz iam qdri duanus ex fetore
solutus resuscitetur nō est sic auditū: z hoc
verbū videt p̄cessisse ex admiratōe mar
the z eius ignorātia: qz eiusdem virtutis
est suscitare

mortuū vtro
qz mō. iō se
quitur.

a Dicit ei
iesus) cori/
gendo eius
dictum.

b Nōne di
xi tibi: quo
nias si credi
deris videris
gliaz dei) i.
gloriam ei
virtutē in su
scitandō fra
tris tui.

c Tulerūt
ergo lapidē.
ad p̄ceptum
chisti.

d Iesus au
tem) hic po
nitur tertius

. s. xpi oratio in lazari suscitatione qd̄ fac
ad declaratiōē miraculi: qz iudei xpo i
ponebāt qd̄ faciebat miracula v̄tute de
monis: qd̄ ostēdit falsum: p hoc qd̄ facie
do orat deus: z hoc est qd̄ dī. e Iesua
aut̄ eleuatis sursum oculis) vt ostēderet
uobis formā orādī q̄ est p̄ eleuatiōē mē
tis in deū. f Dixit: pater gratias tibi
ago zc.) Deus aut̄ pater celestis magni
ficētissimus est: z iō ex gratiā p̄ actione de
p̄teritis ad p̄stāda bñficia seq̄ntia p̄uoca
tur: h. n. est p̄pitiū magnifici. vt habet. iij.
Ethi. g Ego scieba zc.) in his. n. que
xps absolute volebat deliberatiua volū
tate cōformabat diuine voluntati: z sic
exaudiebat. Sciēdū tñ qz orare patrē cō
uenit xpo rōne humanitatis in qua ē mī
nor patrē: nō aut̄ rōne diuinitatis in qua
est ei equalis. h Sed p̄pter populum
q̄ circumstat zc.) Multi enī ex iudeis dice
bant qz in beelzebub faciebat signa: qd̄
remouet cōformādo voluntatē suā cum

voluntate diuina. i Neccū dixisset)
hic ponit quartū. s. lazari vocatio: cum
dicit. i Neccū dixisset) voce magna
clamauit: Lazare veni foras). hoc fecit
ad declaratiōem miraculi: qz si dixisset

me audis. Sz pro
pter populū qui cir
cūstat dixit: vt cre
dant: qz tu me misis
sti. Nec cuqz dixisset:
voce magna clama
uit. Lazare ueni fo
ras. Et statim) pro
dijt qui fuerat mor
tuus: ligatus manū
z pedes istitis z faci
es illi) sudario erat
ligata. Dixit eis illis
Soluite eū z fini
te abire. Multi er

in silentio: possent dice
re aduersa
rij qd̄ba ma
gica dixisset
vel interpo
sisset. p hoc
enā tollit er
ror corū qui
dicebāt ani
mas exan
ctorū latita
re in sepul
chis: z ideo
clamauit ie
sus voce ma
gna in susci
tatiōe lazari
quasi animā
reuocās a lō
ginquo i. ab
inferno: vt
ad corp⁹ re
diret.

R Et statim) hic ponitur quintū
scilz lazari suscitatio cum dicitur.

R Et statim prodijt qui fuerat mor
tuus). Quia virtus diuina operatur in
instanti. l Ligatus manus z
pedes istitis z facies eius sudario erat
ligata). Hic declaratur virtus diuina nō
solum suscitando mortuum: sed etiaz fa
ciens exire ligatum: per hoc etiam appa
ret certitudo miraculi in quantum exi
uit lazarus eo mō q̄ fuerat in sepulchro po
sit. m Dixit eis iesus: soluite eū) hoc
p̄cepit alijs licet posset facere per seipm̄
vt accedentes de prope z tangentes ex vi
su z tactu essent testes miraculi effica
tiores sic supra de mī ē amoris lapidis

n Et finite abire) vt ostendatur ex
re suscitatus z non fantastice per opera
uite cuiusmodi est ambulatio z come
stio z consimilia. ideo dicitur in sequen
ti ca. qz lazarus erat vn⁹ de discumbentib⁹.
o Multi ergo) hic ponit suscitationis

effectus
lo mult
quillo
nifet
ad test
quod e
Multi
ex iude
tera pal
Cēppo
mortal
Ra
Cēppo
gēne)
hanc La
langue
potest
licet qd̄
patens
um tem
stantur
notē p̄p
erandū
per actū
ab eo qu
gloriat
Iesum
cor vel
Significat
tū rep̄
per infan
nationē
p̄bonā in
gratias
mō cu
vis odo
Cēppo
Sicut qu
Cēppo
tribus
peccato
cūdiū
redimo
to gran
mādi
tū de
de qz i
Iudas
nibilia
e p̄p

Sabbato

effectus: ex hoc q̄ viso predicto miracu-
lo multi eorū crediderunt x̄po: nec miruz
q̄ illud signum fuit diuine virtutis ma-
nifeste ostensum: que non potest adesse
ad testificandum aliquod falsuz: z hoc ē
quod dicit.

Multi ergo
ex iudeis ce-
tera patent.

Expositio
moralis.

Rat q̄
adaz lan-
guena) per
hunc Lazaz
languentem
potest signi-
ficari q̄libet
patiens gra-

go^o ex iudeis qui ve-
nerant ad mariam z
martham: z viderāt
que fecit iesus credi-
derunt in eum.

Sabbato post q̄r
tam dominicaz qua
dragesime.

uem temptationes: per etus sorores signi-
ficantur persone pro eius alienatione de-
note x̄pm deprecantes: que non semper
exaudiuntur sed talis patiens aliquādo
per actū peccati mortalis mori permittit
ab eo qui est tante bonitatis z potentie
q̄ scit z potest bona d̄ malis elicere. Per
Iesum autē qui salus interpretat predica-
tor vel confessor salutem animaz sitiēs
significatur: qui peccatorē non solū mor-
tuū reperit p̄ culpā: sed etiā aliqui fetentes
per infamiam z sepultū sub lapide p̄ obsti-
nationē: z tñ deo principaliter oprate sic
p̄ bonā intentionē reducit eum ad vitam
gratie: q̄d nō solum tollitur obstinatio z
mors culpe: sed etiā infamie fetor z sua
uis odor redditur bone fame.

Questio fratris Antonij Betontini.

Fetor quadriduanus est Joānis. xj. cap.

Ex quibus verbis a doctoribus z pa-
tribus queritur. Quod istorum duorū
peccatorū grauius esse d̄cernitur: homi-
cidium an blasphemiam. Et profecto sicut
testimonijs fide dignis approbatur: mul-
to grauius multoq̄ horribilius ipso ho-
micidio peccatum blasphemie retinetur
Unde sanctus Thomas secunda secun-
da. q̄ iij. super hoc talē rationē assignat
Illud peccatum in se grauius atq̄ hor-
ribilius est: quod directe deum offendit
z preponderat eo q̄ non directe in x̄us

sed in proximum uocamentum z offen-
sionem intendit: cum autē blasphemiam
ostendat proprie deum z homicidiū pro-
ximum: sequitur valde bene q̄ blasphē-
mia sit grauior z horribilior q̄ ipsaz ho-
micidium.

Euangelium scdm
Iohannē. viij. cap.

In illo
tē. Dice-
bat ihs
turbis
iudeorū
Ego sū lux mundi^a

le. Sed maius peccatum est q̄ cōmittitur
contra primam tabulam q̄ secundā: er-
go maius peccatus est blasphemiam q̄ ho-
micidiū. Alia ratio reddi pōt q̄ homici-
diū quandoq̄ licet: sicut iudici occide-
re delinquentem. Blasphemare autē nauq̄
licet. Ultima ratio redditur q̄ saltes sp̄-
ritus blasphemie est peccatum in spirituz
sanctum: homicidiū vero non. His qua-
tuor rationibus mota hec t̄notissima se-
mina martha ait ad iesuz fetet. s. sua hor-
ribili conditione blasphemans: quadri-
duanus est enim quia his quatuor ratio-
nibus prior est homicida.

Expositio literalis.

Euangelista hic d̄scribit doctrinam
ipsius x̄pi quantū ad virtutē illumi-
natiuz: z diuidit in duas: q̄ primo pro-
ponit intentum. Secundo probatur: ibi.
Dixerunt ergo pharisei. Circa primū tria
ponuntur: primum est ipse x̄pi speciale
priuilegium cum dicitur.

a Ego sum lux mundi: alij enim non
sunt lux: s̄z ab hac luce illuminati vt dice-
tur postea. Nō tñ sic est intelligēdū q̄ x̄po
sit sol iste visibilis sicut intelligebat d̄sa-
nichel. Lux enim magis pp̄ie d̄f in sp̄a
libus q̄ in corporalibus: q̄ lux habet rō-
nez manifestari q̄d pp̄ie h̄z locū in co-
gnitiōe intellectua q̄ summū tenet gradū
k iij

Sabbato

z ideo ipse deus solus est lux per essentia
qz ab ipso omnis nontia oriatur. Scdo
proponitur huius lucis beneficiu cuz di-
citur. a Qui sequitur me) per fidem
formatam. b Non ambulat in tene-

buis) igno-
rantie z cul-
pe: z per con-
sequens no
veniet ad te-
nebras gehē-
ne que sunt
termini pre-
dictarum te-
nebrarum
propter hoc
Matth. viij.
ca. dicuntur
tenebre exte-
rioris. i. vlti-
me: per xpm

enim facta est veritas contra tenebras
ignorantie: z gratia contra tenebras cul-
pe: z gloria dabitur ab eo contra tene-
bras gehenne. Tertio proponitur huius
lucis fructus cu dicit. c Sed habebit
lumen vite) qz per irradiatione huius lu-
cis eleuabitur intellectus ad videndu deus
clare: z per cosequens affectus ad fruendu
ipsius pfecte in qbus consistit vita eterna.
d Bixerunt ergo) hic pbat ppositu: z di-
uidit in duas: qz primo ponit iudeorum
obiectione. Scdo xpi responsio ex qua osten-
dit primu ppositum. ibi. respondit iesus.
Obiectio aut eoz pcedit no ex parte di-
cti qz erat verissimu sed ex parte dicētis:
z hoc est qd dicit. d Bixerunt ergo pha-
risei) Tu de teipso testimoniu perhibes.
e Testimoniu tuu no est veru. i. habens
firmitate dato qd esset veru in se: qz nullus
potest ferre testimoniu de seipso. f Re-
spodit iesus) hic ponit xpi responsio z ex-
cludit eoz obiectione dupliciter: primo
ostendēdo qd cosequentia no tenet. Scdo
qz antecedens est falsu: ibi. vos sm carne
Circa primu sciendu qd testimoniu habet
firmitate z veritatem ex certitudine co-
gnitionis: z ideo hominis testimonium de
se no est firmu: qz z si se cognoscat tamē
frequēter inordinate afficitur ad seipsu

deus autē perfecte se z alios cognoscit: z
no pot esse distortio in eius affectu ppter
quod testimoniu dei de seipso firmu est.
Testimoniu aut hominis de deo est inua-
lidum propter defectu cognitionis xpi

aut erat ho-
mo z de) nec
poterat ee de-
fectus cogni-
tionis vel in-
ordinatio af-
fectionis i di-
uina natura
vel humana
ppter quod
eius testimo-
niu de seipso
erat firmu
magis qd qd
cuqz aliud te-
stimoniuz: et

fic patet defectus cosequentie: z hoc ē qd
dicitur. g Respondit iesus z dixit eis
z si ego testimoniu perhibeo z c). subdit
causa idest. h. Quia scio vnde veni aut
quo vado) idest perfecte cognosco pa-
trem a quo exiui in mundu z adiquez re-
uertar z sic patet probatio ppositi. f. qz
xps sit lux per essentiam qz verbum est z
patre progrediens: sicut lux a luce.

i. Vos autem nescitis vnde venio aut
quo vado) quia eis diuinitatem ignora-
bant. k. Vos secundum carnem) hic
ostendit xps antecedens eoz esse falsum
z diuiditur in duas: quia primo ponitur
xpi probatio. Scdo remouetur iudeoz
obiectione: ibi. dicebat ergo. Antecedens
eoru erat qd xps esset solus qui de se testi-
moniu perhiberet: z hoc est falsum: quia
filius dei non potest esse sine patre z spiri-
tu sancto: qui cōcorditer dant testimoni-
um cum eo: vt dicitur palme Joannis. v.
capitulo. Tres sunt qui testimoniu dant
in celo z c. Tamen no sit hic metio nisi de
patre: z hoc est quod dicit. k. Vos se-
cundu carnem iudicatis). s. me ee soluz
hoiem. l. Ego no iudico queqz). s. per
exteriora sicut vos: qz deus intuetur cor.
m. Et si ego iudico: iudiciu meuz veru
est). s. firmu. n. Quia no suz solus vt

Post letare

supponitis) qđ nō potest esse solitudo in diuinitate: cum vna persona sit in alia & eodē uerso: ideo subditur. a Sed ego & q̄ misit me pater &c) ex hoc arguit ad propositum dicēs. b Et in lege uestra scriptū est) Deu

tero. xix. ca. c Quia dñs omnium hominum testimonium ueraz est) id est debet reputari uerum quia quāuis duo homines possunt mentiri simul: tamē non continēgit de facili. d Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso)

ecce vna persona. e Et testimoniaz perit & me qui misit me pater) ecce alia: argumentum est a minori. Si enim duorum hominum testimonium est firmū qui habent cognitionem paruam: & possunt habere affectionē distortam: multo fortius testimonium patris & filij in diuinis: ubi non potest esse talis defectus debet firmū reputari. f Dicebant ergo) hic remouetur indeorum obiectio: audientes enī qđ allegabat patrem suum in testimonium statim obiecerunt. g Ubi est pater tuus) quasi dicant: non est talis actantus qđ in hoc sit ei credendum. Credebant enim eum esse hominem purum filiū Joseph. Et ideo & ipso & risorie querebant. h Respondit iesus) obiectioez excludendo. i Neq; me scitis) s̄m & itatez

k Neq; patrem meum per consequens quia cognito vno correlatiuorum cognoscitur & reliquum: ideo subditur. l Si me sciretis) licet enim in dei habere maiorem noticiam quam gentiles: secundum quod dicitur. ps. lxxv. Notus in in dea deus: tamen non cognoscebant eum quantum ad mysterium tri-

nitatis: quia non erat adhuc plene reuelatum. m Nec uerba loquutus est iesus in gazophilatio) id est in loco ubi ponebantur oblationes pro edificijs templi. Hoc autem addidit euangelista: ad

bāt ergo ei. Ubi est pater tuus? Respondit iesus b: neq; me scitis: neq; patrem meum. Si me sciretis: forsitā & patres meum sciretis. Nec vba locutus ē eis in gazophilatio^m docēs i tēplo. Et nemo apprehendit eū: qđ nondū uenerat hora ei⁹ⁿ

quia quādo uoluit captus est & nō ante

Expositio moralis super euangelium

istud non habetur.

Questio fratris Antonij Betontini.

Tu & teipso testimonium perhibes testimonium tuum non est uerum. Iohannis.

Capitolo. viij.

Super quibus uerbis queritur. Contra qđ legis preceptū maliciā suā blasphemā dirigit. Ad quod irrefragabilis doctor Alexander & ales in secundo suo volumine inquit. Peccatūz blasphemie contra illud prime tabule esse preceptū. Non assumes nomen dñi tui in uanū: qđ Exod. xx. capitulo tenetur. Profecto nomen dñi in uanum assumere: est diuine maiestati derogare: aut sibi & seruis suis contumeliā inferendo: aut a se: aut a seruis suis debita & conuenientia denegando: quod proprie diffinitio blasphemie est. Propterea Ambrosius ait. Blasphemā est cum deo attribuitur quod ei non conuenit: vel eū ab eo remouetur quod ei conuenit: que duo simul pharisei fecerunt quando dixerunt. Tu & teipso testimonium perhibes: testimonium tuum

Seria.vi.

non est verum). Hic quidem primo de-
negant sibi qd ex ratione ei conuenit: ille
eniz Codice de testibus lege omnibus: di-
catur: qd in causa propria nemo potest ee
testis: Itē qd Ihesus purus homo non erat
et sibi metipso

ut homo te-
stimoniu nō
reddebat: ve-
rum et se po-
terat testimo-
niz perhibere.
Unde Au-
gustinus ait.
Verum est te-
stimoniz lu-
cis: siue se of-
dit siue aliud.
Secundo pha-
risei blasphe-
mantes chri-

Unica de passione.
Epistola Pauli ad
hebreos. ix. ca.

Patres
Christus
assistens
pontifex
futuro-
rum bonorum: peram-

plius et perfectius ta-
bernaculum nō ma-
nu factum idest non
huius creationis.
Ineq; per sanguinem
hyrcorū: aut vitulo-
rū: sed per propriū san-
guinem introiuit se-
mel in sancta eterna
redemptione iuēta
bat quoddā suppositum: ibi. scilicet san-
guis. Circa primū quinq; tangit: primo
dignitatem loci: quia illa pars taberna-
culi que figurabat nouum testamentum
vocabatur sanctum sanctorum. Secun-
do dignitatem ministri: quia solus sum-
mus pontifex illuc intrabat. Tercio mo-
dum intrandi: quia cum sanguine intra-
bat. Quarto tempus intrandi: qd tantū
semel in anno. Quinto ad quid intra-
bat. scilicet ad placandū sibi et ei et populo et ista
significat ea que sunt in nouo testamēto
qd xps est summus pontifex intrauit ce-
lum: qd designabatur per sanctū sanctorū
ut supra dictum est: et per propriū sangui-
nem ad placandū nobis patres: et hoc ē
quod dicitur. a Christus assistens. Sci-
endū tamē qd in hoc ca. constructio et mul-
tum suspensiva: et ideo ut clarius et breui-
us pcedam: ego ponā litterā nō secundū
qd facit in libro sed scdm ordinē sentētie.
a Christus aut assistens hic tangit diani-
tas ministri noui testamēti: qd xps est no-
mē suppositi existēti in natura duplici. scilicet
diuina et humana (Pontifex) hic tangit
nomē officij. qd xps est princeps aliorū
pastorū: sū qd dicit prima Petri. v. cap.
Cū apparuerit princeps pastor et c. (Assi-
stens) idest semper paratus ad suum of-

illa reperirentur in eo: et multo his plura
que a peritis in iure describuntur. Dicunt
enim isti qd he conditiones requiruntur
in teste. Conditio sexus: etas: discretio: sa-
ma. Et fortuna fides in testibus ista re-
quies.

Expositio lit-
teralis.

Hic cap-
stolus
ostendit et ta-
bernaculo
moysi in qua-
tum fuit figu-
ra noue le-
gis: circa qd
apostolus duo
facit: qd pri-
mo declarat
propositum:
secundo pro-

Acum
e ad
tionē
i. in
et tab
ampli
stium
moys
loco a
nomi
xrvij
tatem
quas
gultu
factu
taber
legē
nacu
rles
coope
erat q
depiet
cubito
ro cū
rues d
equale
decem
bernai
parte
sancti
edific
ficut i
nisi q
rues in
i tabe
erat q
deran
tria d
ppriū
i. qd
aliqu
tertu
reine
hoc
ma
lum
inco
tran
furo

De passione

scium. s. ad interpellandū patrē p nobis
 & ad auxiliādū nos contra impugna-
 tionē hostis (introiunt semel in sancta)
 .i. in celū vt patebit infra: qđ quidē celus
 est tabernaculus (per amplius). i. valde
 amplum ppter inēstatem bonorū cele-
 stium (& perfectius) qđ fuit tabernaculū
 moysi: quod fuit mobile & portabile de
 loco ad locum. Istud est immobile & eter-
 num: scđm qđ per Isay fuit predictum.
 xxiii. ca. Oculi tui videbūt hierusalē ciui-
 tatem opulētā (tabernaculum) qđ ne-
 quāq̃ transferri non poterit: ibi enim lo-
 quitur de hierusalem celesti (non manu-
 factum). i. non per hominem sicut fuit
 tabernaculum Moysi per manum be-
 lezeel. Unde considerādū est qđ taber-
 naculum Moysi sic erat dispositum: pa-
 rietes enim erāt de qbusdā ascribua
 coopertis auro. Tectum ēo tabernaculi
 erat quedam cortina quattuor colorib⁹
 depicta. Altitudo tabernaculi erat decē
 cubitoꝝ: & latitudo decē: longitudo ve-
 ro eius. xxx. & erat quedam cortina inte-
 rius diuidens longitudinem in partes i-
 equales: quia ex vna parte continebant
 decem cubiti tñ: & dicebatur illa pars ta-
 bernaculi sanctū sanctorū. In alia enim
 parte erāt. xx. cubiti: & dicebatur illa pars
 sancta absolute: vel etiam sanctus: & sic
 distinguebantur due partes tabernaculi
 sicut in ecclesijs nostris choris & nāvis
 nisi qđ opposito modo erant site: qđ cho-
 rus in ecclesijs nostris est versus orientē
 i tabernaculo ēo moysi: sanctum scđm: &
 erat versus occidentem. Alterius confi-
 derandū qđ in sanctam sanctorū erant
 tria Archa testamenti. Duo cherubin: &
 propitiatorium. Apostolus addit quartū
 .s. qđ ibi erat thuribulum quod exponūt
 aliqui dicentis qđ per hoc intelligi debet
 altare incensī: sed hoc patet falsum per
 textum Exo. ultimo ca. vbi dicitur. Alta-
 re incensī erat in alia parte tabernaculi.
 Hoc etiam dicit Josephus & Hierony-
 mus. Et ideo dicendū qđ per thuribu-
 lum non intelligitur aliud nisi qđ erat ibi
 incensatorium in quo sūmus sacerdos in-
 trane sanctum sanctorū ponebat incen-
 sum vt nebula inde consurgens impē-

ret aliorū conspectum qui erant in alia
 parte tabernaculi ne viderēt ea que erāt
 intra sanctum sanctorū. Similiter in alia
 pte tabernaculi que dicebat sancta erāt
 tria. Mēsa ppositionis in latere aquilo-
 nari: & candelabum aureū in latere au-
 strali: & altare thymiamatis in medio cō-
 tra diuidētē sanctum: & sanctus sancto-
 rum. Predictorū autem assignat duplex
 ratio vna litteralis & alia mystica. Littera-
 lis est ista. Tabernaculum enim istud
 erat ordinatum ad cultū veri dei creato-
 ris totius mūdi in quo sunt due partes:
 vna nobis inuisibilis videlicet: istud qđ
 est vltra celum sidereum vbi erat habita-
 tio spiritalium substantiarū: & hoc figu-
 rabatur per illā partē tabernaculi que
 dicebatur sanctum sanctorū in qua erāt
 Cherubin representantia angelicā natu-
 ram: & archa testamenti clausa: & ad de-
 signandum qđ rationes eorū que sunt in
 hoc seculo visibili continentur clausę &
 nobis occulte in illo seculo superiori fi-
 cut rationes effectuum in causis: & artifi-
 ciatorum in artifice continentur quodā
 modo clausę. Et hoc per tria in archa cō-
 tenta. scilicet tabulas que representant
 sapientiam qua diriguntur res humane
 Et virga Aaron: qua designatur pote-
 stas regiminis per quam coercentur ho-
 mines a malis. Et māna per quod desi-
 gnatur vltima humana. Per propitiatorium
 vero quod erat quasi locus dei: & quia in
 de respondebat summo sacerdoti: p hoc
 designatur ipse deus gloriosus & sublimis
 p̄siciens omnibus creaturis: & sic postq̃
 per sanctū sanctorū designatur ea que sūt
 supra celum sidereum nobis inuisibilia:
 sic per aliā partē tabernaculi que diceba-
 tur sanctū absolute designabat alia pars
 mūdi. Per tectū autē tabernaculi in quo
 erat quedā cortina varijs colorib⁹ distin-
 cta: designat celū sydereū varijs stellis or-
 natū. Per candelabꝝ autē in quo erāt septē
 lucerne designabant orbēs septē planeta-
 rum: & ppter hoc erat positū i pte austra-
 li: qđ cursus planetarū in emyspēno no-
 stro semper est ad austrū. Per mensam
 vero vbi erant panes suppositi designa-
 batur elementa: ex quibus constituitur

Doinimca.

et nutritur hominum vita: quia ex eisdem sumus et per eadem nutrimur. ut dicitur secundo de generatione. Designabat etiam illa mensa: quia illi qui in altari deferuebant creatori vniuersae creature et altario debent vivere.

Ratio autem allegorica predictorum est: quia per illam parte tabernaculi quod dicebatur sancta designabatur vetus testamentum in quo veritas

diuinorum erat latens sub velaminibus figuratum: sicut aspectus eorum qui erant intra sanctum sanctorum: et erat interclusus per cortinam mediam inter utramque tabernaculi partem: ut dictum est per illam unde per tabernaculi partes que dicebantur sanctum sanctorum in qua erant illa que representabant spiritualia et diuina: ut dictum est: significabatur nouum testamentum: scissa fuit illa cortina que prohibebat aspectum eorum que erant intra sanctum factorum. ut habetur Luc. xxiij. ca.

Hanc autem expositionem secundam prosequitur apostolus: et hoc est quod subdit apostolus exponendo verbum predictum (i. non huius creaturae). i. humane factiois.

Tangit etiam ipsa iterum ibi. scilicet: quia totum ipsum non est nisi vnus annus respectu pontificatus christi: et ideo ex quo semel intravit semper est ibi: tangitur etiam modus intrandi cum dicitur (Neque per sanguinem hyrcorum aut vitulorum) sicut intrabat pontifex veteris legis (sed per proprium sanguinem) qui pro nobis fuit effusus in cruce. Tangitur etiam ad quid intravit cum dicitur. (Eterna redemptione innerta: quia per hoc habemus eternam redemptionem per modum conuenientissimum a christo iunctum in quantum satisfecit: quia

poterat in quantum deus et soluit que debebat in quantum homo.

a Si enim sanguis) hic probat quod dam suppositum circa vltimum dictum scilicet quod sanguis christi fuit efficax ad nostras redemptiones et aeternas: et facit talem rationem: sanguis christi ex vniione ad suppositum diuinum habet virtutes maiorem ad emundationem aie quam hyrcorum et vitulorum: et aequalitatem ad tollendum immunditiam corporalem seu impedimentum irregularitatis de quo predictum est. Veritas propositiois huius patet: quia sanguis christi ex eius vniione ad suppositum diuinum contrahit quadam infinitatem virtutis: sed predicta veteris legis tollebant immunditiam corporalem contractam ex tactu alicuius immundi: et a diuino cultu impediunt: ut patet numeri. xix. cap. Ergo multo fortius sanguis christi mundat animam: et reddit eam aptam ad salutem eternam: et hoc est quod dicitur.

a Si enim sanguis hyrcorum aut thaurorum) hoc habebat in festo expiationis. b Et cinis vitule aspersus) quia in aqua lustrationis qua debebant immunda aspergi ponebant cineres vitule combuste. ut dicitur numeri. xix. cap.

c Inquinatos sanctificat ad emundationem carnis) quia animam mundare non poterat. d Quato magis sanguis christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis) id est peccatis que mortificat animam morte culpe et morte gehene.

e Ad seruendum deo viuenti) hoc dicit ad differentiam illorum qui putantur dii: sed sunt mortui: ut Iuppiter Mercurius: et huiusmodi. Tangit autem tria per quod sanguis christi habet efficaciam ad predicta. Primum est ipse offerens. s. christus cuius me

ritum
cione
victur
est mu
ideo
dos ol
di qua
et ma
charita
notate
dicitur
ritus
cui am
cta se
oblati
licet p
a. Et
quente
mitem
cipale
collecti
dit cum
nem ite
redempti
fieri in
quidam
e per ca
mentum
dons d
est quod
b. Et
scilicet
diator
e. Ut
interm
rum est
d. Re
erant f
tus tch
p. mot
e. Re
(accip
f. Qu
vera fi
scripta
cius v
riam
munda
e. Qu
Sang

De passione

ritum est efficacie infinite ppter coniunctionem ad diuinitatē: et hoc tangit etiam dicitur (Semetipsum obtulit. Secundū est munus oblati qd fuit sanctissimum. Ideo dicitur immaculatū. Tertiū est modus offerendi qui pcessit

ex maxima charitate qd notatur etiam dicitur p spiritus sancti cui autem facta sit talis oblatio ostenditur cum dicitur. Deo scilicet patri.

a Et ideo noui testamenti. Dic consequenter ex predictis qd ptenet ad vetus testamentum et expositione eorum arguit ad principale intentum. scilicet qd nouū testamentū sit excellentius et efficacius veteri: et hoc ostendit cum p dixit qd xps p proprium sanguinem stravit celum: et sic inuenit nostras redēptionem eternā hoc autem non poterat fieri in veteri testamēto. Ex quo sequitur qd illud testamentum factum est p xpm: et per consequens debet dici nouus testamentum: quia illud quod sequitur pcedens dicitur nouū respectu illius: et hoc est quod cōcludit apostolus.

b Et ideo noui testamētū mediator est. scilicet ipse xps p quem autem modum sit mediator subdit.

c Ut morte intercedente. i. xpi morte interveniente per quam eius testamentum est confirmatum.

d Redēptionem earū puaricationū que erant sub pilori testamēto. i. quas veteris testamētum non poterat auferre sed p mortem xpi sunt ablate.

e Repromissionem eterne hereditatis (accipiant) efficacie passionis.

f Qui voca sunt participandū ipm per verā fidē et sacramentorū noue legis susceptionē et sic p qd nouū testm est efficacia veteri: qd mūdat aīam et cōfert gloriam. Vetus autē testamētū tm exteriori mūdat et tēporalē hereditatē pmittebat.

g Questio fratris Antonij betontini. Sanguis xpi qui per spm sanctum se-

metipsum obtulit immaculatū deo emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. Paulus ad hebreos. ix. cap.

C In quibus vobis querit: Utrum teneamur ad id qd nobis conscientia dicat.

sub priori testamēto repromissionē accipiant. qd vocati sūt eterne hēditatis in xpo iesu dño nostro

gem dei aliquando aliquid qd est preter legē dei. aliquādo aliquid quod est contra legē dei. et loquimur hic de dictamine per modum pceptionis vel prohibitionis non per modum consilij sine per suasionis. In primis quidem conscientia simpliciter ligat et vniuersaliter pro eo quod ad illa homo ligatur per legem diuinam et conscientia que illi concordat ligatum ostendit. In secundis vero conscientia ligat qd diu manet: vnde vel tenetur homo conscientiam deponere: vel tenetur illud quod dicat conscientia adimplere: vtpote si dicat qd necessarium est ad salutem festucam de terra lenare. In tertijs vero conscientia non ligat ad faciendum vel nō faciendum: s; ligat ad se deponendum p eo qd cū talis conscientia sit erronea errore repugnante legi diuine necessario qd diu manet ponit hominē extra statum salutis: et ideo necessarium est eam deponere: qd sine homo faciat quod dicat conscientia eius si ne eius oppositum mortaliter peccat. Si vero facit qd conscientia dicat: et illud ē contra legē dei et facere cōtra legē dei sit mortale peccatū absq; dubio mortaliter peccat. Si vero facit oppositum eius qd conscientia dicat ipsa manente adhuc mortaliter peccat: non ratione operis quod facit: sed qd malo modo facit. facit enim in contemptum dei dum credit dictante sibi conscientia hoc deo displicere qd uis deo placeat: et hoc ē quod dicit glossa super illud Roma. xiiij. capitulo. Omne quod non est ex fide peccatum est: ibi

Bonaue. in secūda disti. xxxix. parte arti. secūda do. q. iij. qd cōsciētia aliquid quando dicat aliquid qd est scd; legē

Dominica.

glosa. Omne qđ ad consequentiam pertinet si aliter fiat dicit apostolus esse peccatum: Quis enim fiat etiam quod bonum est si non faciendum credatur peccatum est. Et ratio huius est: quia non tantum attendit deus qđ homo faciat: sed quo animo faciat. et iste qui facit quod deus iubet credens facere contra dei voluntatem non facit bono animo: sed malo: et ideo peccat mortaliter.

Dominica in passione
Euangelii secundum Iohannem. viij. cap.

In illo tempore. Dicebat iesus turbis iudeorum et principibus sacerdotum. quod ex vobis arguet me de peccato.

Expositio litteralis.

Hic euangelista declarat proprietatem iudeorum et phariseorum: quoniam proprietatem eorum erat recipere falsa et mendacia et non vera: sed quia possent dicere quod non credimus tibi: hoc non est propter odium veritatis: sed propter malitiam tuam: quia malus homo es: ideo dicit hoc remouens.

a Quis ex vobis arguet me de peccato? quasi dicat. Si habetis aliquod peccatum quod possitis super me ostendere paratus sum audire et me rationabiliter parare: et ideo cum hoc non possitis facere.

b Si veritatem dico? si pro quia.

c Quare non creditis mihi? et subdit causam dicens (qui ex deo est verba dei audit) quia quilibet audit doctrinam ad quam affectatus est: quia est sibi connaturalis: et ideo concludit.

d Propterea vos non auditis? id est. recipitis verba dei ex ore meo.

e Quia ex deo non estis? et per consequens sequitur quod sitis ex diabolo: non per creationem sed per imitationem.

f Responderunt ergo iohannes patri eorum ponitur eorum iniuriosa responsio: et dividitur in duas: quia primo ponitur dicta responsio. Secundo ipsius responsionis mansueta declinatio.

libi. respondit iesus. Circa primum sciendum quod modus hominum qui nesciunt rationabiliter respondere et ad conuicta iniuriasque se conuvertere: et ideo iudei non habentes quod christo rationabiliter responderent

si veritatem dico vobis? quod ex deo est verba dei audit? propterea vos non auditis? quia ex deo non estis? Rndit iesus ergo iudeis. et dixit ei. Nonne bene dicimus nos? quia samaritanes tu et demonium habes? rndit iesus

ad conuicta se conuenterunt dicentes.

Nonne bene dicimus nos quia samaritanes? Iohannes enim christus est genere iudeus et non samaritanus: tamen vocatur cum samaritanis duplici de causa: una est quia et

dictum est. iij. cap. quoniam samaritani etiam gentiles tamen legem impenitus seruabant. Et ideo erat vulgare apud iudeos quod ille qui in parte legem obseruabat. et in parte legem soluebat vocabatur samaritanus. Quis est iudeus propter similitudinem ad iudeos: sicut apud christianos aliquis dicitur iudeus vel saracenus: qui ritum catholice fidei in parte soluit iudeis et saracenis quantum ad aliquid assimilatur. Alia causa est quia samaritani erant multum infesti iudeis et odibiles eis: ut supra dictum est cap. iij. et ideo vulgare erat apud iudeos quod homines malos et eis odibiles vocabant samaritanos. Quis essent iudei. Talis autem erat christus secundum reputationem eorum: ideo vocabant eum samaritanum.

h Et demonium habes? hoc enim iudei cabant de christo propter mirabilia que faciebat et magicis artibus imputabant: et quia secreta eorum frequenter arguendo dicebant: et quia aliquando quedam alta et subtilia loquebatur que non intelligebant propter quod eum arreptum dicebant. Sicut et de saul dicitur primo Regum. xviij. capitulo: quod arreptus a demonibus prophetizabat in aula sua. i. Respondit iesus. hic ponitur ipsius christi mansueta declinatio

De passione

tiſo quia cum malediceretur non male dicebat ut habetur prima petri. ij. capi. ideo manſuere intus declinat dicens. a Ego demonum non habeo (qđ patet qđ demonia expellebat: nec doctrinā malam habebat ſz ſanctiſſimaz vt patet intue- ti. Si enim aliqđ homo in nulla lege imbutus videret xp̄i doctrinā: ſtatim ex ſola rōne naturali iudicaret eam mundiffimā & honeſtiſſimā reſpectu cuiuſcunq; alterius doctrine. Similiter miracula xp̄i non fie- bāt virtute demonia: quod patet ex hoc qđ faciebat multa non ſolum virtutem demonia ſed virtutem cuiuſcunq; creature tranſcendentia ſicut eſt ſuſcitatio mortuorum: illuminatio cecorum. & il- luſtratio ſubita hominum ſimplicium & conſimilia: & hoc patet qđ fiebant virtu- te diuina. ideo ſequitur.

b Sed honorifico patrem meum) declarando eius virtutē in miraculo. c Et vos in honoratiſtis me) attri- buendo demoni qđ virtutē diuine debe- ret attribui & ne poſſent dicere qđ talia di- ceret ad iactantiam ſubdit) Ego autem non quero gloriam meam) ſed queris hic Cum xp̄s quereretur gloriam dei pa- tris: & eadem ſit gloria patris & filij: quo modo poteſt dicere. Ego non quero glo- riam meam. Dicendum qđ dirigit verbū ad intentionem eorum quibus loqueba- tur qui reputabant eum querere hono- rem mundanū: & eſt ſenſus.

d Ego autem non quero gloriam meam) quaſi dicat. Ego non quero glo- riam ab honore dei patris deuiantem ſi- cut vos creditis. e Eſt qui querat & iudicet) quaſi dicat. illi qui querunt gloriaz mundi poſ- ſunt manifeſte iudicare & perpendere p- ſecta mea qđ ego talia non quero: quia vitæ xp̄i in paupertate & abiectione exi- ſtens glorie mundane erat contraria.

Aliter exponitur. Ego autem non que- ro gloriam meam. i. exaltationem me- am: pro nunc: quia ante paſſionem xp̄s querebat abiectiones. e Eſt qui querat). ſ. deus pater qui poſt humili- rationē ſcruce

querat: & iudicet. Amen. amē dico vo- biſ. Si quis ſermo nem meum ſeruaue- rit mortem non vi- debit in eternū. Di- xerūt ergo iudei.

vindictā faciendo de ipſis quod factum eſt qđ in vindictam mortis xp̄i ſtra- cta eſt ciuitas & templum & populus oc- ciſus & captiuatus eſt per romanos.

f Amen amen dico vobis) hic pro- bat tertium ſupra propoſitū. ſ. qđ ſequē- ſis xp̄iſtum lumen habeat vitæ. & oluiditur in duas: quia primo ponitur xp̄iſti pro- batio. ſecundo iudeorum obiectio: ibi. dixerunt ergo. In prima parte dicit ſic.

f Amen amen dico vobis). i. ſideli- ter: & duplicatur ad maiorem affirma- tionem.

g Si quis ſermonem meum ſer- uauerit: mortem non videbit in eternū) Cuius ratio eſt: qđ ſemen eſt verbum dei vt habetur Luc. viij. capitu. in quātum vi- ta eterna in verbo dei poſiſtit ſicut in quo- dam principio ſeminali quia finaliter p- ducit in vitam beatam: ſicut virtute ſe- minis producit fructus: & ideo ſicut il- le qui ſeruat ſemen a corruptione perue- nit ad fructum: ſic ſeruans verbum di- uinum: peruenit ad beatitudinis ſtatū que beatitudo deſignatur cum: dicitur Mortem non videbit vita enim beata in viſione & fruitione conſiſtit: & ideo per exclusionem mortis gehenne que huic viſioni opponitur: conſecutio bea- titudinis intelligitur: & ſic patet quod ſupra ſuit propoſitum. ſcilicet qđ ſequē- ſis xp̄iſtum habet lumen vitæ: quia ſequē- la xp̄iſti in obſervatione verbi eius con- ſiſtit.

h Dixerūt) hic ponit iudeorum obiectio

exaltauit eū & dedit illi nomē. qđ eſt ſuper oē no- mē: vt dī ad philippenſes. y. c. (& iudi- cet. ſcilicet deus pater de illis me in hono- rant

Dominica

in contrariū: et diuidit in duas: quia pri-
mo ponitur dicta obiectio. Secūdo xpi rñ-
fio: ibi. rñdit iesus. Obiectio aut eorū in-
cipit a conuicio: qz sicut homines irra-
tionabiles et turbati statim dixerunt.

a Nunc co-
gnouim⁹ qz
demoniū ha-
bes qñ di-
cant pñs tm̃
opiabamur,
te habere de-
moniū: sed
modo sum⁹
certi qz ita ē
q nulla fal-
sitas a deo ē
sed a diabo-
lo quiesc pa-
ter menda-
ci vt tu dixi-
sti: verbum
aut tuū ē ma-
nifestū et ap-
tum men-
daciū. ad
cui⁹ pbatio-
nē inducūr

(Abraā mortuus ē et prophete) qui tñ ser-
monē dei seruauerūt qui est maioris vir-
tutis qñ sit sermo tuus: et iō pñ falsum qd
tu dicis. b

Si qñ sermonē
meum seruauerit et c.) Ex quo patet qd
cipiebantur in equiuoco: ex quo xps dice-
bat de morte spirituali: ipsi autē accepe-
runt de morte corporali et ideo querant
derisorie duo primum est. c

Nun-
quid tu maior es patre nostro Abraaz)

quasi dicant non: scdm est. d

Quem te ipsum facis) quasi di-
cant manifeste patet qd ad gloriā vanaz
de te falsa dicis. e

Rñdit iesus) hic ponitur xpi rñfio et primo ad se-
cundum. scdo ad primum: ibi. Abraam
et qñ in vltimo quesito imponebant ei qd
rere vanam gloriā ideo hoc excludit
dicas. f

Si ego glorifico me

ipsum). i. si ego quero gloriā meam

preter regulam veritatis diuine vt vos

mihī imponitis. g

Gloria mea nihil

ē). i. falsa qz falsus ē nō ens vel nihil. sz

nō ē ita qz gloria mea est a deo pfe a quo

nullū falsus pōt ee: et hoc est qd dicit hic.
h Est pater meus q glorificat me)
p miraculorū operationē: et postea glo-
rificabit p resurrectionis et ascensionis glo-
riā. i

Quē vos dicitis qz deus
vester est.) per operum
imitationes
sed hoc ē fal-
sum quod p-
bat dicens.
k Et nō co-
gnouistis eū
) per fidem
formatā in q
consistit dei
filiatio per
adoptionē.
l Ego aut
noni euz) si
tut eius fili-
us naturalis
habens ean-
dem sciām-
cum ipso.
m Et si
dixero qz nō
scio euz: ero
similis vobis mendax) sicut estis men-
daces asserendo vos eū cognoscere euz
tñ nō eū cognoscatis: ita essem mendax
si assererem me eū ignorare cum in quā-
tum deus habeam noticiā eandem cō-
eo: et in qñtum homo eum clare videam:
et ideo subdit. n

Sed scio
eum). i. p predicto modo.
o Et sermonem eius seruo) hoc
addit quia vera cognitio per opera de-
monstratur. In omni. n. opere malo est
aliqua ignorantia pp quod dicit philo-
so. ij. ethi. Dis malus est ignorans.
p Abraā) hic rñdit ad primum: qñserant
n. pmo dñs ioseph si ipse eēt maior qñ Abra-
am et respondet qd sic dicens Abra-
am pater vester exultauit et videret dies
meū) qz abraā desiderauit cognoscere
tñs adnētus xpi: quod ē videre xpm in
spñ: et sic pñ q est maior Abraam: pp hoc
n. cognitionē hāc desiderabat: qz ab ip-
so oīum gentiū redēptionē expectabat.
p Vidit et gauisus est) qñ. i. dictū est ei
in semine tuo benedicentur omnes gen-

De passione

tes. **Boi. xxiij. ca.** et quando in figura tris angelorum sibi apparentium cognovit trinitatis mysterium. **gen. xxiij. ca.** et in oblatione Isaac propter quod locus ille dictus est. Dominus videt. et habetur **gen. xxiij. ca. q. domi**
nus fecit videri abraam occultus christi mysterium. Sed contra hoc dictum christi vera cissimum arguunt dicentes.

Dixerunt ergo iudei ad eum. Quinquaginta annos non dux habes et abraam vidisti quasi dicat hoc est impossibile: quia a morte abraam usque ad istos christi fluxerunt anni circiter duo milia solet queri cum christus non haberet ultra triginta tres annos quod iudei assumpserunt tantam supfluitatem dicendo quinquaginta annos et c. Bicendum quod per labores et ieiunia videbat christus longe maioris etatis quam esset: vel secundum alios propter reuerentiam anni quinquagesimi gerat inbilenus. Iudei enim ipsum computabant et senescentiam non vixisti adhuc vnum iubileum (et abraam vidisti) Ex modo loquendi apparet eorum falsitas et calumnia. quia christus non dicit vidi abraam sicut ipsi repetierunt sed contrarium quod abraam viderat ipsum quia tamen eorum obiectio procedebat ex hoc quod solum in eo naturam humanam considerabant: ideo ostendit se naturam divinam habere dicens.

Amen amen dico vobis antequam abraam fieret ego sum ubi ostenditur eius eternitas coniungendo verbis presentis temporis ego sum cum verbo preteriti temporis: antequam fieret: quia eternitas afficit omnitempore: et quia iudei nesciebant verbis eius contradicere rationabiliter loquendo: ideo contraxerunt corpora liter persequendo. ideo subdit.

Tulerunt lapides ut iacerent in eum sicut in blasphemium: et patet manifeste quod non movebantur amore iusticie: sed

illuore inuidie: quia in lapidatione blasphemie requiritur debitus processus per accusationem coram indice et testium depositionem et iudicis sententiam: et tunc sequitur lapidatio extra civitatem: et habet

Leuiti. xxiiij.

c. Ipsi autem volebant eum lapidare omissis preceptis supradictis: et cum hoc loco sacro quod erat illicitum etiam de conuicto: propter quod Joia da pontifex fecit Athaniam trahi extra septa templi antequam occideretur: et habetur. **iii. Regu. xi. capi.**

Jesus autem abscondit se non occultando retro parietem vel aliquod huiusmodi: sed virtute diuinitatis se reddendo eis inuisibilem: et in hoc nobis exemplum patientie dedit et fidelibus suis materiam consolationis: quia aliquando se abscondituri erant.

Et exiit de templo per medium illorum inuisibiliter pergens sicut dicitur de illis qui voluerunt eum percipitare. **luce. liij. ca. Jesus autem transiens per medium illorum ibat: cum a suis discipulis videbatur: quia secuti sunt eum.**

Epistola moralis.

Tulerunt ergo lapides ut iacerent in eum Beda. Distice autem quot multas cogitationes quis assumit quasi tot lapides in iesum mittit: ac deinde ipsum ad se pertinet si ad deliberationem transit iesum extinguit (iesus autem abscondit se) quod autem abscondendo se dominus significat: nisi ut quod eis ipsa veritas absconditur qui eius verba sequi contemnunt. Eam quippe quam non inuenit humile veritas fugit mentem. Quid autem nobis hoc exemplo loquitur: nisi cum etiam resistere possimus iram superbientium humiliter declinemus: hec Beda.

Questio fratris Antonij Betontini Quis ex vobis et c. **Joan. viij. ca.** **Et super quibus verbis mouetur talis questio.**

Feria. ij. Post Dominicā

Utrum confessio sit de necessitate salutis. Rñ de osecūdo. Sco. 2. Tho. in quarto. vi. xij. q. confessio est de necessitate salutis in illo qm pcr̃m actuale mortale cecidit. vel in re qñ hētur oportunitas susci-

piendi: vel i pposito qñ articulas necessitatis excludit sacramentū 2 nō cōtemp̃t religiois. Cōfessio vero pūnet ad sacrauentū in sūta cetera moribū pcr̃i mortalitatis tenemur p̃i

Feria. ii. post dominicā de passione Evangelii secūdu Jo. vii. ca.

In illo tempore. Adi serunt principes et pharisei inq: r̃i: q̃ passio xpi sine cuius virtute nec originale pcr̃m nec actuale dimittitur in nobis opatur p̃ sacramento: ñ receptione q̃ ex ipsa efficaciā hñt. sicut igit̃ baptism⁹ est de necessitate ad delendum originale pcr̃m 2 methaphorice dicit̃ prima tabula q̃ sicut nauis nauis fracta adherendo alicui tabule euadit maria periculuz: vt dicit̃ Alstenis lib. v. tit. i. art. i. q. ij. ita 2 postq̃ humanā naturā in Adā naufragauit 2 innocentia p̃didit p̃ eius pcr̃m hō picula huius mūdi euadit per baptism⁹ 2 p̃ p̃uie sacramentū. S; baptism⁹ prima tabula vocat̃: ita cōfessio est de necessitate ad remissionē culpe actualis que dicitur a Hieronymo ad Demetriadem virginē. 2 ponitur extra de peniten. di. i. ante ca. medicina. scda tabula post naufragiū est culpa simplr̃ confiteri. Primo enim occurrit baptism⁹ totius remediū. secundo sanctitas si fuerit p̃dita occurrit p̃nia ad euadendum peccati naufragium 2 ad perueniendū ad salutis portum. sicut etiam habetur in lib. de maxime theologie regulis. Regula. cxiii. Et quis s̃m theologos in locis preallegatis confessio p̃pue loquendo non sit de iure naturali sed diuino 2 noue legis: 2 concordat scotus ibidem dicens: q̃ confessio est de iure diuino posituū p̃mul-

gato a christo apostolis. Tamen q̃ sit necessaria. etiam habes de p̃nia dis. i. fere p̃ totum. vbi est taciturnitas confessionis: non est speranda venia criminis.

Expositio litteralis.

stros vt apprehēderēt iesum. Dixit ergo eis iesus. Adhuc modicū tēpus vobiscū sū: 2 vado ad eū qui misit me. Queretis me? 2 nō inuenietis: 2 vbi sum ego: vos non potestis venire.

Hic posuit ab euāgelista in igta p̃phari scotū q̃ inuidia obtenebrati audietes tāta bōa de xpo dolerunt 2 p̃cu rauerunt ministrōs p̃ p̃ncipes ad capiendū ip̃m. 2 hoc est qd dicitur. (Miserunt p̃ncipes) 2 c. b. Dixit ergo eis iesus postq̃ xps oñdit suā originē: p̃nt declarat terminum ad quem tendebat. 2 diuidit in duas: q̃ primo oñdit p̃positum. secundo ex hoc sequitur admiratio turbarum: ibi dixerunt ergo. Terminus ad quē tēdebat xps ē ipse pater ad quē p̃ mortē redijt. in quātuz p̃ hoc gloriā corporis 2 exaltationē accepit. 2 hoc ē qd dicit quasi rñdendo iuentio: ñi q̃rentiū ip̃m capere: c. Adhuc modicum tēpus vobiscū sum) q. d. nō mō implebitis qd vultis q̃ adhuc modico tempore volo manere in populo: ad docendū 2 miracula faciendū. d. Et vado ad eū q̃ me misit) p̃ mortē entz iuit ad patrem peractis tamen p̃dictis. e. Queretis me) q̃ post ascensionē eius i celū dei videntes signa per apostolos fieri: penitentia ducti reuersi sūt ad fidē xpi dicētes ad apostolos: qd faciemus: vt hētur Act. ij. ca. f. Et nō inuenietis) scz s̃m p̃ntiam corpālē sed penitētes eū inueniēt s̃m p̃ntiam sp̃ualē. Aliter exponit de p̃ntia corpālī q̃ post appropin quāte destructione ciuitatis p̃ romanos: multi iudeorū cognouerūt hāc miserā eis enenire p̃pter mortē xpi quē tñc libēter voluissent habere p̃ntem ad sui liberationē. sequit̃. g. Et vbi ego sum: vos non potestis vē-

De passione

nire). Quare non dixit. ubi vado: quod videtur conveniens dicere. Dicitur enim quod sicut ire ad patrem convenit ei secundum humanitatem in qua non est idem cum patre. Ita esse semper apud patrem convenit ipsi per divinitatem in qua est idem cum patre in eternitate: distinctus tamen in persona: et ad hoc designandum dicit. ubi ego sum.

Dixerunt ergo iudei ad semetipsos. Quo hic iturus est: quia non inueniemus eum? Nihil in dispersio nem gentium iturus est: et docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit: queritis me et non inuenietis et ubi sum ego vos non potestis venire?

quasi dubitantes arguebant quod deberet a iudea recedere et ire ad predicandum gentibus extra terram iudeorum: et littera patet. sed ex fine verbi arguitur contraarium dicentes. **b** Quis est hic sermo quem dixit queritis me et non inuenietis: et ubi ego sum vos non potestis venire? **q. d.** ex hoc quod dixit ubi ego sum: patet illud quod dixit queritis me et non inuenietis: non intelligitur per hoc recessus eius a iudea: quia dixisset. ubi ero et non ubi sum: quia tunc erat in iudea cum protulit verbum predictum: et sic patet eorum dubium circa christi verbum. Sic. n. debebat loqui obstinatis ut videntes non videret: et audientes non intelligeret puterat eis prophetatum **Isai. vi. cap.** **c** In nouissimo et osteso quod erat a deo data et facta. hic consequenter inuitat ad ipsam: et dicit sic.

In nouissimo autem die magno festiuitatis id est in die septimo: quia primus dies et ultimus erant solenniores in terminis: vel aliter (in nouissimo) id est in octauo: quia peractis septem diebus festiuitatis tabernaculorum in octauo

die erat festum centes vel collecte: et dicebatur illa dies sanctissima in lege. Quin ro est: quia figurabat congregationem sanctorum in saperna felicitate: in illa ergo die magna et solenni.

In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat ihesus et clamabat dicens. **Siquis sitit** veniat ad me: et bibat. **Qui credit in me** sic dicit scriptura: **flumina de ventre eius** fluunt aqua viue. hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum.

clamabat) predicando et ex hoc inoleuit consuetudo ut turbis vulgaribus fiat sermo stando. Religiosis autem sedendo: quia christus docebat discipulos suos sedendo: ut habetur **Matthe. v. cap.** Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius.

et aperient os suum docebat eos: et in alijs pluribus locis in euangelio turbas docebat stando. ut hic habetur: quid autem docebat: subditur.

e Si quis sitit id est si quis desiderat doctrinam vite. **f** Veniat ad me per fidem formatam. **g** Et bibat) aquam sapientie salutaris: et non solum ad sufficientiam: sed etiam ad redundantiam: quia fides et bonitas vni fidelis debet ad alios conuari: quod ostendit saluator per scripturam cuius sententia habetur **proverbi. v. ca.** Sed verba sunt hic aliquatulum mutata et hoc est quod dicit. **h** Qui credit et c.) flumina de ventre eius fluent) ad alios redundantiam. **i** Aquae viue) dicitur autem sapientia diuina aqua viua: quia continuat hominem in principio. **f. deo.**

k Hoc autem dixit de spiritu. Nec sunt verba euangeliste exponens verbum christi predictum de acceptione spiritus sancti in signo visibili: sicut acceperunt apostoli in die penthecostes: quia ex illa acceptione facta est redundantia fidei in predicatione euangelij per totum orbem.

l Quem accepturi erant credentes in eum

Sera. iij. post dominicam.

Quia. n. apli haberet gratia spiritus sancti ante illam diem penthecostes: non tam ita plene: et propter hoc non receperat in signo visibili quod denotat gratie plenitudinem.

Expositio moralis.

In novis-
simo aut
die magno
festivitatis
stabat iesus:
et clamabat)

Sera. tertia post
dominica de passione

Ex hoc inolevit quod turba sit predicatio sta-
do et magis clamose: claustralibus autem
et capitulis sedendo et magis remisse eo
quod dicit Mattheus. v. ca. Et cum sedisset acces-
serunt ad eum discipuli eius et aperiens
os suum docebat eos (Sed turba hec quod
non novit legem maledicti sunt) Augusti-
nus. In me sit hec maledictio. Ita etiam
nunc est in ecclesia: quod simplices et layci sunt
aliqui devotiores secundum illud Isai. j. ca. Co-
gnovit bos possessorem suum et asinus praesepe
domini sui. Israel autem me non cognovit.

Quaestio fratris Antonij Betontini: si quis
fuit veniat ad me et bibat. Jo. vij. ca.

Super quibus verbis oritur quaestio.

Utrum per scripturam confessio fieri de-
beat. Breuiter respondet frater sententia bona.
sancti Thome. et Ricardi et generaliter omnium
theologorum: quod proprius actus sacra-
mentaliter confessionis sit ille quo maxi-
me consueuimus manifeste. scilicet proprius ver-
bus: tamen nonnulli modi inducti sunt ad sup-
plementum ut scripture interpretatio: si-
gna et huiusmodi. Unde qui loquela pri-
uant aut natura aut egritudine aut idio-
matis ignorantia: aut alio quouis modo
tenent vel scriptura vel signis: aut inter-
prete sacerdoti confiteri: si inde secundum Ricardum. scanda-
lum euenire non posset precipue ex parte nunciij
aut mali sacerdotis qui penitentes scripto
conuincere possunt certa malitia. Talis
autem obligatio adeo stricta tribus ratio-
nibus. ut bona. dicit instituta est. Prima
dicit sacre communionis reuerentia: quia sicut
dicitur in pascha communicare ita saltem semel
in anno tenetur se ab omni defectu pur-
gare iuxta illud apostoli. j. ad Corin. xi. capi-
tulum. Probet seipsum homo: et sic de pane illo

edat et de calice bibat. Alia ratio dicitur
periculi euitantia ne scilicet heretici gre-
gem domini deuorarent. Ideo sacerdos
et pastor debet super gregem vigilare et
sui peccatorum vultum. id est conscientiam agno-

scere. Unde
cuiuslibet animae
cura gerenti
per sapientem
puerum. xxvij
ca. dicitur. Bili-

euangelium secundum Iohannem
v. vij. capitulo.

genter agnosce vultum peccatoris tui tuos-
que greges considera. Tertia ratio dicitur
salutaris medicine indigentia. scriptum
est enim Ecclesiastici. vij. ca. Non est qui faciat
bonum non est vixit ad vnum. Item qui
libet meliori modo quo potest debet in con-
fessione peccata detegere ostendens se di-
uina gratia indigere quam nisi per ipsam
confessionem potest habere. Quapropter
metaphorice hodie ipse proclamat:
dicens. Si quis fuit veniat ad me et bi-
bat. Attamen qui impedimentum non
habent proprio verbo confiteri tenentur.
Unde Augustinus in libro de penitentia inquit.
Quem penitet omnino peniteat et dolo-
rem lachrymis ostendat: et representet vi-
tam suam deo per sacerdotes: preueniat in-
dicium dei per confessiones: precepit dominus
mundandis ut ostenderet ora sacerdoti-
bus docens corporali presentia confiten-
da peccata non per nuntium non per scri-
ptum manifestanda: et hec verba notantur
a Gratiano de penitentia. dist. j. Et in hac con-
fessione que fit proprio verbo triplex er-
ror committi solet. Quorum primus dicitur
preparatiois. secundus verecundationis: ter-
tius discretionis.

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelista agit de do-
ctrina christi iudeis collata: quia sicut
predictum est pater debet filiis nutrimentum
et documentum exhibere. Et ideo hic tangit
de origine doctrine christi quantum ad locum
seu aptitudinem loci. Circa quod sciendum
ut supra dictum est quod locus aptus ad predi-
canda manifestatio erat ciuitas hierosolyma.

De passione

mitana. ubi ad diem festum conuenie-
bat populus. et ideo ad manifestandum
se in hoc loco inuitatur xps: et licet primo
recuset: tamen finaliter consentit ut vi-
detur: et hoc est quod dicitur.

In illo tpe am-
bulabat ier^o i ga-
lileam^a
Nō. n. volebat i iu-
deā ambulare: qz q-
rēbāt eū iudei iterf-
cere. Erat autē bin p-
ximo dies festus iu-
deorum Scenophe-
gia. Dixerūt autē ad
eū fratres ei⁹. Trā-
si hinc et vade in iu-
deā: vt et discipuli
tui videāt opa tua
q tu facis. nemo qp

b Erat autē
ec). scēnophēgia). i. festū tabernaculo-
rū. dicit autē a scenos qd ē vmbra culūz
et phagin qd est comedere quia septē die-
bus comedebant iudei in vmbra culis.

c Dixerūt autē ad eū fratres ei⁹) nō qd
essent filij marie matris sue neqz ioseph
vt alias dictum est in pbādo errore Elui-
dij sup math. i. cap. nec cognati sui gerāt
ad apostolatū vocati: qz de istis dicit in-
fra q fratres eius nondūz credebant in
eum: sed dicuntur hic fratres qz erāt de
cognatōe sua q ex factis ei⁹ volebāt repo-
tare gloriā mūdāā sm Augu. vñ seqt.

d Trāsi hinc et vade in iudeā). hoc ē in
hierusalē metropolim iudee.

e Ut et discipuli tui videāt opera tua).
Babitabāt enī de christi miraculis vtrū
essent vera: propter hoc sequitur.

f Neqz enī fratres eius credebāt in eū)

qz et suggerēbāt ei malū. s. gloriā m ūda-
nam querere: ideo recusauit dicens.

g Tēpus meū nondū aduenit). i. tēp-
pus glorie mee manifestande: qz. post re-
surrectionem erat manifestanda

h Tēpus
autē vestrum
semp est pa-
ratū). quasi
diceret tēp-
pus glorie
mūdane q
queritis nōc
est in pauci-
pio huius so-
lenitatis: qz
iudei magis
vacabāt cō-
uiujs et leti-
tie in pñci-
pio festi quā
in fine quan-
do christus
iuit ad festū
vt infra pa-
rebit.
h Temp⁹
autēz vestrū
et c) quasi di-
ceret: vos po-
testis ire se-

cure non autem ego in quantum homo
qui inimicos capitales habeo. Propter
hoc sequitur.

i Nō potest mundus odisse vos) quasi
diceret: vos qui gloriā mūdāā qritis ho-
mines mūdānos aduersarios nō hētis.
k Ab e autē odit) qui qro gloriā dei: et p
cōsequēs arguo peccata mūdānorū que
sūt ei cōtraria: et hoc est quod dicitur.

l Quia ego testimonium perhibeo de
illo). i. de mūdo: et accipitur hic mūdū
nō quantūz ad creaturārū substantiam:
sed quātū ad hominū malitiā: sicut de m
est capitulo primo super illud. Et mūdū
eum non cognouit.

m Vos ascēdite ad diē festum hūc). i.
ad principium solemnitatis tabernacu-
lorum: quia in principio magis vata-
bant homines epulis et leticie vt pre-

Seria. iij. post dominicam

dictum est: non quod inuoluerit eos ad talia: sed ostendendo quid ipsi querebant: quod quae mundana sunt adhuc sapiebant tantum: ut visum est.

a Ego autem non ascendam ad diem festum istum).

scilicet: primum unde quod postea venit in medio solennitatis: in alia die non est meritum: et subditur.

b Quia tempus meum non dicitur impletum). tunc et ipse ascendit ad diem festum: non manifeste. sed quia

propter quam venerat saluator: non sicerat in principio solennitatis pro predicta sicut circa finem.

c Nec cum dixisset ipse mansit in galilea) ratione predicta.

d Ut autem ascenderunt fratres eius: tunc et ipse ascendit). scilicet ad diem festum tabernaculorum: non tamen cum fratribus suis: nec eadem die: quia ipsi iuerant ad primum diem illius festivitatis: ipse autem venit illuc quarto die: ut patet infra. Sicut enim noluit esse in principio festivitatis ne fratribus suis malum persuadentibus videretur sanare: sic non debuit se omnino subtrahere: ne a populo doctrinam salutis subtraheret quam venerat docere. Hodus autem veniendi tangitur cum dicitur:

e Non mansisse) id est cum magna comitum daret iudeis occasiones maiorem invidie.

f Sed quasi in occulto) in hoc condescendens fidelibus qui timore mortis occulta audirent.

g Iudei ergo). postquam evangelista descripsit aptitudinem temporis ad manifestandum originem sue doctrine. hic consequenter describit occasionem manifestationis dicte. Et dividitur in duas secundum duas occasiones huiusmodi

manifestationis. Secunda ponitur ibi. Jam autem die festo. Prima occasio fuit investigatio iudeorum christum querentium. Quorum aliqui cum querebant ut interficerent. Alij autem ut doctrinam eius

si in occulto). iudei ergo querebant eum in die festo et dicebant. Ubi est ille. Et murmur multus erat in turba de eo. Quidam enim dicebant quod bonus est. Alij autem dicebant non: sed seducit turbas.

deuote audirent: et ideo debuit apparere et docere: ut ostenderet quod mali nocere non poterant nisi quantum permittebat sicut enim se occultando ostendit infirmitatem humanitatis:

ita confidenter inter inimicos apparendo et existendo ostendit potentiam deitatis. Debuit etiam apparere propter bonum ut eius doctrinam originatam a deo ostenderet: ut attentius eum desiderarent: et hoc est quod dicitur.

a Iudei ergo querebant eum in die festo duplici de causa ut dictum est.

b Et dicebant ubi est ille) quia illi qui querebant eum ex odio dedignabantur eum nominare proprio nomine. Illi autem qui querebant eum ex deuotione: ita reputabant eum famosum et auctentem: quod non oportebat exprimere nomen proprium: et ideo quantum ad eos sensus est (ubi est ille) quasi dicant. ubi est ille qui tantus et talis est et facit tot miracula.

i Et murmur multus erat in turba de eo) propter contrarietatem opinionum de eo: ideo sequitur.

k Quidam enim dicebant quia bonus est). approbando eius doctrinam et miracula.

l Alij autem dicebant non: sed seducit turbas) ex hoc isti malignantes dicebant turbas esse seductas ab eo patet quod maior pars secundum numerum dicebat

cont
illi q
a
deco
iude
miz
xpp
quan
mina
dei
speci
do fi
nani
tribu
tra
mili
itum
quo
dicit

Fi
dus
nalia
pp
loqu
se qu
dicit
bis
rendi
num
rend
eo q
dicit
tis in
nibu
cato
rati
loq
curr
Ca
Ter
rati
Un
feli
nit
feli
p

De passione

contrarium: quia erant principes populi illi qui dicebāt eūz seductore vnde seqf. a Nemo tamen palam loquebatur de eo. s. in bonuz. b Propter metuz indeorum. s. illorum de tribu iuda. licz eniz omnes de populo ali quando no minarent iudei: tamen speciali modo sic nominantur illi de tribu iuda: et isti grauius mouebant contra xpm: eo q in scripturis xps erat promissus de tribu eorum: ipsi aut reputabāt istam galileā et ab eis extraneuz propter quod etiā sacerdotes repudiabāt euz: vt dicitur in fine huius capituli.

Expositio moralis.

Abulabat iesus in galileam etc.) Per hoc ostendit xps q aliquā dandus est locus ire maxime quando personalis est psecutio: sicut videtur fuisse in pposito (transi hic et vade in iudeā) Isti loquebant tanq humana gloria ēēper se querenda quod est falsum propter qd christus eis non acquieuit: vt daret nobis exemplum talem gloriam non querendi. Verū tamen quia propter hominum verba: doctrina salutis nō est ornitenda. iij. die festiuitatis que erat media eo q septem diebus durabat festum: ascendit iesus in templum quidiebus preteritis intentus fuerat sacrificijs et oblationibus consuetis: et per hoc docuit predicatoribus euangelij vt scdm dictum sapientis: tempus tacendi considerent et tēpus loquēdi in sequentibus aut mihi non occurrat aliquid mysticum notabile.

Questio fratris Antonij Betontini. Tempus autem vestrum semper est paratū. Ioan. vij. ca. In qb? verbis qritur. Utrum absente sacerdote: aliquis ad confessionem obligetur. Cui petitioni breuiter responderetur: q aliquem ad confessionē obligari tripliciter pōt intelligi. Precepto scilicet et consilio: atq de con

gruo. Precepto vero soli sacerdoti fienda est confessio. Unde magister sententiarum distinctione. xvj. quarti libri: taliter inquit. Sacerdotis examen requirendum est studiose: quia sacerdotibus concessit de potestatem ligandi atq solvendi cū dominus vt Johan. xx. capitulo scribit discipulis dixit. Accipite spiritum sanctum quo rum remiseritis peccata remittuntur eis et quorum retinueritis retenta sunt. Hinc autem Matthei. viij. capitulo scriptum est q leproso dominus ait. Vade et ostende te sacerdotibus. Ex quibus colligitur q absente sacerdote christia nus ad confessionem ex necessitate non obligatur: licet quantum potest enim diligenter requirere tenetur. Proinde magister sententiarum vbi supra capi. nunc prius ait. Nec est vere humilis penitens: si non desiderat et requirit sacerdotis indicium. Consilio autem etiam laico christianas confiteri tenetur: vnde de penit. distinctione. vj. capitulo. Qui confiteri dicitur. Tanta itaq est vis confessionis vt si deest sacerdos confiteatur proximo. De congruo similiter hoc intelligitur: propterea magister vt supra dicit. Si fuerit sacerdos proximo vel socio confessio est facienda. Hoc autem de congruitate: non de necessitate intelligi debet: scilicet quando vt Ricard. et doctor subtilis dicunt copia sacerdotis non habetur: licet saluo meliori iudicio vrgente periculo mortis hanc congruitatem per me et hoc consilium non tenere propter multa pericula atq scandala que inde oiri possunt. Sed quia vos hodie sacerdotum copiam habetis ideo dominus vobis ait. Tempus autem vestrum semper est paratum scilicet per confessionem: in qua etiam triplex error sepius committi solet. Et vnus eorum dicitur humi liationis. alter purificationis. Ultimū vero secreti retentionis.

I hū

Feeria.iiii. postdominicā

Expositio litteralis.

Acta sunt autē) Dic describis iudeo
rūz malignitas xpm persequendo:
et primo verbis: scōo factis: ibi. Sustule
runt ergo lapides. Pruma in ouas: q; p
mo ponit in
deorūz inter
rogatio ma
ligna. Scōo
xpi respoſio
vera: ibi. Re
spondit eis ie
sus. Circa p
mum descri
bitur eorum
interrogatio
quantūz ad
tempus et lo
cum et inter
rogandi mo
dum. Tempus tangitur cum dicitur.

b Encenia facta sunt in hierosolimis)
id est festū dedicationis tēpli. Encenia. n.
id est q; inouationes: et dicit ab en q; est
in. et cenos nouum qd sit quādo aliqua
res noua suo vsui applicat: in dedicatione
aut tēpli applicat vsui. Sciendū tamē
q; festū nō erat prime dedicationis que
facta est a salomone: q; illa facta est. x.
die septembris in autūno: vt habet. iij.
Regū. viij. ca. Nec etiā scde dedicationis
que facta est sub zorobabel tēplo reedifi
cato: q; illa facta est in martio tempore
vernali: sed fuit festū illius dedicationis
seu inouationis que facta est sub Iuda
machabeo quādo purificatū fuit tēplūz
ab Antiocho epihane prophanatū vt ha
bet. pmo machabe. iij. ca. Que purifica
tio facta fuit. xxv. die noni mensis apud
iudeos: vt habet pmo machabe. iij. ca.
qui pro maiori parte cōiter cōcurrit cum
decembri apud nos: et ideo ad hoc deno
randum additur. **c** Et hiems erat et
sic patet tēpus. Locus autē designatur euz
dicitur. **d** Et ambulabat iesus in tē
plo in porticu salomonis) nomine tem
pli intelliguntur atria et loca ad domūz
domini pertinentia. Erat autem ibi qui
daz locus edificatus: vbi salomon sta
bat ad orandūz qui dicebatur regis ora
torium. Sed contra hoc videtur q; oia

que edificauerat salomon i templo fue
runt conbusta per caldeos vt habet. iij.
Regū ultimo capitulo. Dicendum q;
alia porticus fuit reedificata in templo
ad similitudinē prioris: et ideo reti

L in illo
tpe fa
cta sunt
autē en
cenia **b** i
hierosolimis et hiems
erat **c** Et ambulabat
iesus in tēplo i por
ticu salomonis **d** Cir

in verbis caperent.

f Et dicebant ei. Quousq; animaz
nostram tollis) id est crucias dimitten
do nos in suspensio: per hoc innuētes q;
vellent eius dicto stare et euz libenter hi
cut xpm recipere cum tamē haberet con
trarium in corde.

g Si tu es christus dic nobis pa
lam) Non querunt si tu es filius dei: q;
de hoc non curasset pilatus qui erat
gentilis apud quem intendebant eum
accusare: sed querunt si tu es christus:
id est vinctus: que vinctio debebatur re
gibus: et per consequens si respoſdisset se
esse chylum statim accusassent eum pre
fidi vt rebellare volentem contra impe
ratorem Romanum cui subditi erant ia
dei. et aspirare ad regnum. Eadem etiāz
de causa dixerunt.

h Dic nobis palam) vt possent contra
eum habere testimonium.

i Respondit iesus) Dic ponitur xpi
vera respoſio in qua primo ostendit iu
deorum malignitas scōo discipuloz xpi
benignitas: ibi. Oues mee in prima ergo
parte dicitur sic.

k Loquor vobis et non creditis).
quasi dicat. Vos queritis verba expi
mentia q; ego sim christus non ad veri
tatem intelligendam: sed magis ad ca
lumniam: quia illa dicerem nō cre

nnit nomen
precedentis:
sicut frequē
fit i edificijs
reparatis: et
sic patet iter
rogatiōis lo
cus subdit
etiam inter
rogandi mo
dus.

e Circū
dederunt er
go eū iudei)
vt citius euz

De passione

deretis: quod probat consequenter dicens.

a Opera que ego facio in nomine patris &c. Sicut patet Johan. iij. capit. Efficacissimum argumentum ad probandum veritatem

excedentem naturalem facultatem intellectus sunt opera miraculosa & tamen illis non credebant cum tamen fieret ad declarationem dei tatis iesu xpi causa antequam incredulitas eorum subditur cum dicitur.

b Sed vos non creditis: quia non estis ex ovis meis. i. innocentes & humiles: sed supbi & maligni: & ideo dei iudicio excecati. Considerandum quod in hac responsione xps non dixit expresse se esse xpm quem querant: sed dicit aliquid equalens vel maius ut responderet veritatem & excluderet calumniam malitiam. **c** Oves mee) Hic consequenter ostendit discipulorum suorum benignitatem dicens. **c** Oves mee) i. humiles quibus revelata veritas ut habet Matthei xj. ca. **d** Vocem meam audierunt) credendo corde & obediendo opere. **e** Et ego cognosco eas) non solum noticia visionis: sed etiam approbationis ad vitam eternam. **f** Et sequuntur me) Hic in presenti per gratiam & in futuro per gloriam ideo sequuntur. **g** Et ego vitam eternam do eis) loquitur enim hic de illis qui sunt oves eius non solum secundum presentem iustitiam: sed etiam secundum predestinationem neque diuinam que frustrari non potest. **h** Et non rapiet eas quisquam de manu mea) per violentiam: quod probat tali ratione. **i** Pater meus quod dedit mihi) i. ipsa dei

tas quam habeo a patre: quia omnia excedit in infinitum. **k** Et nemo potest rapere) cum enim sit infinite potentie nihil potest ab eo ferre per violentiam. **l** Ego & pater unum sumus) in virtute & potentia. sicut i dei

ter meus quod dedit mihi: maius est omnibus. Et nemo potest rapere de manu patris mei. **k** Ego et pater unum sumus. **m** Sustulerunt ergo lapides iudei ut lapidarent eum. **n** Respondit eis iesus. Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo: propter quod eorum opus me lapidatis

essentie: & hoc remouetur cum dicitur: Ego & pater unum sumus) Si enim pater & filius essent una persona dixisset: sumus singulari. **Arrius** autem contrario posuit diuersitatem essentiarum sicut & personarum & hoc excludit per hoc cum dicitur hic: unum. Si enim pater & filius haberent diuersas essentias non diceret unum neutraliter: sed plura. **m** Sustulerunt ergo lapides) hic consequenter ostendit malignitatem iudeorum in facto: & diuiditur in duas: quia primo xps refrenat eorum seueritatem. Secundo excludit impositam sibi blasphemiam: ibi. Responderunt iudei. In prima igitur parte dicit sic. **m** Sustulerunt ergo lapides iudei: ut lapidarent eum) moti limore in iudicio: non amore iusticie absque legis ordine: ut supra dictum fuit in casu simili. **xij. c. n** Respondit eis iesus) dulciter eos reprehendendo. **o** Multa bona opera ostendi vobis) s. veritatem docendo infirmos curando: & alia miracula faciendo. **p** Propter quod eorum opus me lapidatis) cum tamen ex hoc me honorare deberetis

tate ut supra dictum est: ergo nemo potest rapere oves de manu mea. Non tamen dicitur quod ex hoc verbo saluati sunt. (Ego & pater unum sumus) Excluduntur duo erro: eo contrarium: circa articulum sanctissime trinitatis. Sabellicus enim posuit in deo unitates personarum sicut et

Feeria.iiii.post dominicā

a Responderunt) Hic cōsequenter excludit blasphemiam sibi impositā: et diuiditur i duas: qz p̄lmo huiusmodi blasphemiam imponitur: et scōdo excluditur ibi.

Respodit. In p̄lma ergo parte dicit sic.

a Responderunt ei iudei dicētes.

b De bono opere nō lapidamus te: sed de blasphemiam i dicitur eorum patet cōtrā dictio: quia loquebantur sicut furiosi: testificantur enī eū facere bona opera iu

Responderunt ei iudei. De bono opere non lapidamus te: sed de blasphemiam: et quia tu homo cum sis: facis teipsum deum. Respondit eis iesus. Nōne scriptum est in lege vestra: qz ego dixi dñi estis?

b De bono opere) scilicet quod facis: et tamen dicunt hic eum blasphemū cum dicunt.

c Sed de blasphemiam ista enī sunt incompassibilia. quia miracula eib: isti habent ad testimonium bonitatis eius et iō cum essent bona opera et diuina: non poterant fieri ad testificandum aliquod falsum: quod tamen esset si ille esset blasphemus ad cuius testimonium fierent.

Ista autem cecitas in eis procedat ex eo qd solū humanam naturam in xpo cōsiderabāt: iō subditur qz tu homo cū sis facis teipsum deū. **d** Rñdit eis) hic cōsequenter iesus excludit crimen blasphemie sibi impositū: et hoc dupliciter: p̄mo excludit illud per scripturā: scōdo p̄rōnez: ibi. Si non facio. Circa p̄lmu sciendum qd sacra scriptura cum sit a deo inspirata: non potest esse falsa. Ipa autem attribuit deitatem hominibus sanctis et prophetis: et ipsi xpo: aliter tamen qz deitatem participatiue tantū attribuit alijs a xpo: sicut indices locū dei tenentes dicuntur dy. Exo. xxj. ca. Bñs domus applicabitur ad eos: et ibidem. Dñs nō detrahens et c. Xpo aut attribuit deitatem p̄prie dictam. scōm qd habetur Jere. xxij. ca. Ecce dies veniunt dicit dominus: et susci

tabo Baud germen iustum: sequitur postea. Hoc est nomen quod vocabunt eū dominus iustus noster: et ubi habemus dominus ponitur nomen domini tetragramaton in hebreo quod nullo modo

Et si illos dixit deos Ad quos sermo dei factus est: et non potest solui scriptura quem pater sanctificauit: et misit in mūdū. Vos dicitis quia blasphemias: quia dixi filii dei sū. Si nō facio

attribuit ali cui nisi deo vero. Iō patet qd sicut scriptura veteris testamenti attribuit alijs a xpo deitatem participatiue dictam. Ita ipsi xpo deitatem p̄prie dictam. scōm hoc igitur exponenda est lit

tera. **d** Respondit eis iesus) declarando se non esse blasphemū dicendo se esse deum vel dei filium naturalē quod idem est: quod probat per scripturam dicens.

e Nonne scriptum est et c. quia ego dixi dñi estis) Hoc habet in psal. lxxvj. et dicitur de iudicibus et prophetis: ideo subditur.

f Si illos dixit deos) participatiue. **g** Ad quos sermo dei factus est) sicut fuerunt prophete et iudices.

h Et nō potest solui scriptura) idest nō potest dici quod contineat falsum.

i Quēz pater sanctificauit) idest me ipsum: quem sanctificauit idest sanctum generauit ab eterno scōm deitatem vel sanctificauit idest plenitudine gratie adimpleuit quantum ad humanitatem.

k Et misit in mundum) ad saluandum ipsum sicut predictum erat per prophetam.

l Vos dicitis quia blasphemias qz dixi filius dei sum) quasi diceret irratiōnabiliter loquimini: quia scriptura sacra que solui non potest: expresse loquitur de diuinitate mea: ut patet per predicta.

m Si non facio) Hic cōsequenter excludit crimen blasphemie sibi impositum per rationē. Circa qd scien

De passione.

dam quod oia determinatur p'prio ope
ut habet iij. methauroz: ideo p'prio
am opatione certificamur de natura rei
Xpns autē faciebat opera divinitatis p'
pria. s. miracula totam facultatem crea-
ture trāscēdē

tia: z ēt vir-
tute p'pria qz
nō solū facie-
bat illa ob-
secrādo dñi
nā potētiā s;
aliquando

imperādo: ex quo concluditur qd in eo
vere erat natura divina: z p' cōsequen-
tiam erat blasphemus dicēdo se ēē dēū vel
dei filiū: z hoc est quod dicitur.

a Si nō facio opera patris mei zc).

ideo concludit ex operibus.
b Ut cognoscatis z credatis qz p' in
me est z ego in patre in quātum est vna
natura amborum sicut z vna operatio.

Expositio moralis.

Ego z pater vnum sumus). Augusti-
nus. Utrūqz audi vnum z sumus
z a caribdi z scylla liberaberis quod di-
cit vnum liberat te ab Arrio quod dicit
sumus a sabellio. Sustulerunt ergo lapi-
des iudei) Vilaris. Nunc hereticorum
furor dñō i celis sedente pari in fidelita-
te dictis non obediētes odiū impietatis
exercent verborū lapides iaciūt z si pos-
sent de trono suo in crucē detraherēt.
C Questio fratris Antonij betontini
super verbis. Si non facio opera patris
mei nolite credere mihi. Jo. x. ca. In qui-
bus verbis queritur. Cui sacerdoti sit fa-
cienda confessio. Ad hoc breuiter dico
scdm̄ doctoris nostri. Durandi sentiēti-
am quod tria sunt necessaria confesso-
ri cui faciēda est confessio vt sufficien-
ter possit penitentibus prouidere vita. s.
scientia z auctoritas. Primo igitur con-
fessori est necessaria vita honesta. s. z de-
uota quod pbatur: vbi enī de confesso-
ribus dicit p'ma petri. iij. ca. Sicut bo-
ni dispensatores multiformis grē dei adeo
vt de ipis illud ap' ad cor. iij. ca. dicere
valeāt. Sic vos extrimi hō z ministros
xpī z dispensatores misteriorum dei. Et

Augu. alt sicut de peni. dist. ij. ca. j. dicit
Sacerdos cui omnis peccator offertur z
ante quē statuit ois languor in nullo eo-
rum iudican dñs sit: que in alijs iudica-
re est p'optus. Judicās enī aliū qui indi-

bus credite. Ut co-
gnoscatīs z creda-
tis qz i me ē^a pater
z ego in patreb.

cādus est se-
ipsum cōdē-
nat scdō ne-
cessaria ē cō-
fessori scien-
tia quod si
militer pba-
tur quia nul-

lus artē aliquaz docere p'sumit nisi p'us
ipse didicerit. Difficilior autē ars nulla ē
vtiqz aiaz regimie. vñ Sic. l. pastoralis
ca. j. ait. Nulla ars doceri p'sumit nisi p'us
intēta meditatione discat. Ab iperitis
ergo pastorale magisteriū q' temeritate
suscipitur. ita z quādo est ars artū z re-
gimen aiarū. Quis cogitationū vulne-
ra maiora ēē nesciat vulneribus viscerū
tamē sepe q' p'cepta sp's alla cordis non
nonerūt se medicos p'fiteri nō metuant
dūq' pigmētōz seu cōfectionū vīm ne-
sciūt videri medici corpi nō erubescūt.
Tertio necessaria etiā est cōfessori aucto-
ritas qua possit absoluerē penitētes. Et
h' hic ille textus q. xxij. di. ca. ad hoc a
Bratiano denotat deduci posset: vbi dicitur.
Ceterū scismaticorū z hereticorū sa-
crāmēta: qm̄ extra ecclēsiā sunt iuxta san-
ctorum patrū traditiones. scilicet pellagij
Brego. Cipriani Augusti. Hierony. for-
mam qdē sacramētōz nō autē vtrius ef-
fectū h'ie p'fitemur: in quaz numero s;
Hostiē. publici fornicarii z symoniaci z
eorū fm̄ Tho' mediatores numerant: p'
cipue cū symoniaci hodie sint excoicati.
tamē qz p' cōciliū cōstātēse statutū est: vt
a quocūqz sacerdote: dūmō ab ecclēia tol-
leretur sacra recipiant. oia h'c p'termit-
tere statui. Solū h'ec sciēdū est q' cū sa-
cerdos nō soluit nisi ligādo ad aliqd sa-
ciendū ille solus absoluerē pōt vt dictū
est. Nā sacerdotibus dūmtaxat iōānis. ij.
ca. dñs ait. Quorū remiseritis p'ctā remit-
tūtur eis: z quorū retinueritis retēta sūt.
Et tñ nō ois sacerdos s; p'optus qz l; oī
bus sacerdotibus claus auctoritatis

Feria.v. post dominicam

in consecratione tribuatur nō tamē ex-
centio eius. Proprius vō sacerdos vt ha-
betur ex sacris & ex glosa sup capi. illo.
Ois vtriusq; sexus. ille est qui illius ha-
bet curaz ordinariā vt papa: legatus dio-

cesanus epi-
scopus & ps-
byter paro-
chialis. Et
dicitur om-
nis ille qui
ab istis ha-
bet iurisdi-
ctionem dele-
gatam idest
cul aliquis pre-
dictorūz co-
mittit aucto-
ritatem au-
diendi con-
fessiones ab-
soluendi &
penas ligē-
di. Ex qb' ap-
paret q' fra-
tres maiores

& p'dicatores q' a plerisq; summis pontifi-
cibus Alexandro & Clemēte & aliis au-
toritatem habent audiēdi confessiones
ex permissione episcopi irrequisitis paro-
chialibus: & etiam contra velle episcopi
si ex malitia nō permittēt propriū sacer-
dotes vocari debent. Et ideo est quia il-
lud quod conuenit alicui ex ordinaria
iurisdictione: potest ipse committere alte-
ri habenti ordinē conuenientē ad illud
officiū exequendum sicut a quo extra
de consecra. ecclesia. aperte notatur. Illi
ergo constituntur habenti auctoritatem
a papa etiam inuitis episcopis si malitio-
se contradicere voluerint: & ab eodem
absoluuntur veresunt absoluti: nec ea-
dem peccata in numero tenentur suis
parochialibus confiteri. hoc de predica-
toribus & minoribus patet in extrava-
ganti. Jo. xxij. capi. g. incipit. Uas ele-
ctionis &c.

Expositio litteralis

O scripta cōfirmatione doctrine chri-
sti signo visibili in suscipiendo filius

vidue vt supra dictum est. hic consequē-
ter eiusdem confirmatio describitur fa-
cto inuisibili: videlicet per remissionem
peccatorum mulieris peccatricis: vbi p-
mo describitur locus cum dicitur.

**Feria.v. post domi-
nicā de passiōe Euā-
gelium secundum Lu-
cam. vii. cap.**

In illo
tpe. Ro-
gabatur
iesus q
dā pha-
riseus vt māducaret
eum illo. Et ingres-
sus in domū phari-
sei discubuit & ecce
mulier que erat in

ciuitate peccatrix vt
cognouit q' iesus ac-
cubuit i domo pha-
risei attulit alaba-
strū vnguētū & stās
retro sec' pedes ei'
lachrymis cepit ri-
gare pedes ei'. & ca-
pillis capitis sui ter-
gebat & osculabatur
pedes ei'. & vnguē-
to vngebat. Uides
autē. phariseus
qui vocauerat eum:

a Et igres-
sus domum
pharisei di-
scubuit. Le-
gitur at xps
manducasse
cū p'tōib' vt
eos ad pe-
nitentiā puo-
caret: vt hē-
tur Mat. ix.
ca. Jē cum
amicis fami-
liarib' vt eo-
rū deuotiōez
nutririt: vt
dī Joan. xij.
ca. de mar-
tha & maria
Jē cum co-
gnatis pau-

pib' vt eoz sopiā suppleret: vt hētur Joā.
ij. cap. de nuptijs vbi deficiente vīno xps
aquā trit in vīnū. Jē cū phariseis supbi-
entibus vt eoz supbiā cōfuteret put hīc
habetur vt videbitur psequēdo.

b Et ecce mulier de peccatis suis ple-
ne & perfecte contrita.

c Et stās retro q: pre verecūdia sui pec-
cati nō audebat se antepone.

d Lachrymis cepit rigare pedes ei').
ex quo patet magnitudo contritiōis ex
qua tū fleuit q' poterāt lauare pedes vni-
us hominis nudis pedibus incedētis.

e Et capill' capitis sui tergebat. quib'
an ad cōpositionē vult' sui fuerat abusa.

f Et osculabatur pedes eius vt totū deo
seruiret in penitētia q'qd ex se deū cōtē-
peraret in culpa: s'm qd dicit Gregorius.

g Et vnguētū vngebat ad frigeriū calo-
ris & mitigatiōē doloris ex laborē itineris.

h Uides autē. hic consequēter ponit
pharisei indignatiōem: vñ subditur.

i Alit intra se dicēs. Nūc si esset prophē-
ta) verus sciens occulta.

licet
feti
ad co
re spo
co n
offen
plaf
tam
c. E
ditos
Par
et co
tius
data
phar
de ro
ne q
dura
cirur
d. R
dema
ec q
in hui
plera
latur
ceden
dona
confe
maior
ex ma
dona
confe
ter d
redar
risum
plic
pietati
dicit
suis
e. In
mici
tes ex
zati
Secu
ritati
f. Of
die fig
seu let
di pla

De passione.

a Sciret utiq; que & qualis est mulier) & per consequens non permetteret se tãgi ab ea. b Et respondens iesus) ad confutationem illius: per hoc enĩ q; respondit ad eius cogitationem que soli

de nota est ostendit se plusq; ppheta.

c Duo debitorum &c.) Parabola ē vt conveniētius concludatur cōtra phariseum de responsione que subditur cum dicitur.

d Respondens Simō &c.) q; amor in humanis plerūq; causatur ex precedentibus donis: & per consequens maior amor ex maiorib; donis. Hic consequenter christus redarguit phariseum ex triplici defectu pietatis cuius dicit & puer-

e Intraui in domus tuā: aquā pedibus meis nō dedit) qui tñ erāt fessū & dolentes ex labore itineris & lutosi seu pulveris: eo quod sine calciamentis incedebat. Secundo redarguit eum ex defectu charitatis cum dicitur.

f Osculum mihi nō dedit) qđ est amicitie signum. Tertio ex defectu hilaritatis seu letitie que nomine olei designatur: vt dī psal. lxxij. ppter ea vñxit te dñs & tu

us &c. Tris autem dicta requiruntur in hospitalitate gratiosa: & econtra laudat mulierem de triplici perfectione opposita: vt patet in littera: & ideo concludunt

g Remittuntur ei peccata multa).

sti. Et cōversus ad mulierē dixit simon vides hāc mulierē? Intraui in domum tuā: aquā pedib; meis nō dedit. Hec autē lachrymis rigavit pedes meos: & capillis suis terxit. Osculūq; mihi nō dedit: hec autē ex quo intraui nō cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti. Hec autem ungueto unxit pedes meos: ppter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multū. Cui autē minus dimittitur minus diligit.

mō. Vel alr pōt dici qđ pccō sunt duo remittēda. s. culpa & pena. Culpa autē ex dei liberalitate remittit: cū nullū bonū meritorij possit ēē in nobis sine grā quā non hēm; an culpe remissionē: sed hīta grā & culpa dimissa: adhuc remanet pēa remittēda: ad cuius remissionē facit bonū opus nřz charitate informatū: & hāc remissionē loqđ dñs: vñ segf. h Cui autē minus dimittit: min; diligit) Remissio autē cō-

videt autem pderet dī ci pparium: quia pmo p dixerat do nū ēē causaz amoris: Hic autē ecōtra rio infert a morem esse causaz doni. Dicendū ad hoc qđ pmo in parabola loquebatur modo hu mano vbi amor ex dono causatur sed in applicatione parabole ad ppositum cōvertit se ad loquendum de amore dei erga nos: qđ nō procedit ex bonis meritis nřis: s; magis causat bonū in nobis: & ideo pueniēter cōcludit dicto

Feria.v.

aut nulla ē: aut totalis sit: sed remissio pe-
ne sit p ptes: & nō tota sit & cōl cursu: licet
aliqui fiat tota simul: ppter feruorē peni-
tētis: & ex liberalitate dei: & hoc fuit in p-
posito in hac muliere: ideo sequitur.

a Remittū-
tur tibi pecca-
ta). nō soluz
q̄tuz ad cul-
pam: sed etiā
quātū ad pe-
nam ex vhe-
menti amo-
re dī & hono-
re peccati p-
teriti.

b Quis est hic) hoc dīcebat q̄ vide-
bant tantū humanitatē exteriū apparē-
tem: sed ignorabāt citatē interiū laten-
tem que potest peccata dimittere.

c fides tua te saluā fecit) q̄ ista fides
fuit formata charitate: & ideo fecit habē-
tem dignam vitā eternā. De ista muliere
peccatrice dubitat aliqui doctores vtrū
fuerit maria soror lazari v̄ alia. De quo
dictum est quid sentiāt doctores Joānis
xij. ca. ibi enim hoc posui quia prius scri-
psi sup Joāne: q̄ sup lucam.

C Expositio moralis.

Rogabat autem illum quidam pha-
riseus &c.) Per mulierem peccatri-
cē ad domini pedes accedētem signifi-
catur quelibet persona vere & peccatis
penitens & contrita: ad quod requiritur
q̄ si curārem offendit per culpā ita ser-
uiat ei per penitentiam: ad Roma. vj. ca.
Sicut exhibuistis membra vestra serui-
re immunditie & iniquitati ad iniquita-
tem: ita exhibete nunc seruire iusticie in
sanctificationem: & sic fecit mulier ista:
vnde dicit Gregorius Omelia. xxv. Li-
quet fratres q̄ illicitis actibus pius mu-
lier intenta vnguentū sibi pro odore sue
carnis adhibuit: pergo sibi turpe exhi-
buerat hoc iam deo laudabiliter offere-
bat. Oculis terrena concupierat: s̄z hos
iam per penitentiam conterena flebat.
Capillos ad compositiones vultus exhi-

buerat: sed iam cum capillis maculas ter-
gebat. Ore superba dixerat: sed pedes do-
mini osculans hoc in redemptoris sui ve-
stigia flegebat. quot ergo in se habuit ob-
lectamenta: tot de se inuenit holocausta

se. Quis est hic qui
etiam peccata di-
mittit? Dixit autē
ad mulierem. Si-
des tua te saluam fe-
cit. Uade in pace

Conuertit ad
virtutū mu-
nera nume-
rum crimi-
num: vt totū
seruiret deo
in penitentia
quicquid ex
se & cum con-
temperat in
culpa. (U-

dens autem phariseus &c.) per istuz qui
christum notauit & ignorantia & mulie-
rem & immunditia significatur hypocri-
ta & sua falsa iustitia presumens & alios
contēnens: quia sicut dixit Joannes os
aureum. Vera iustitia compassionem ha-
bet: falsa vero indignationē: propter qd
iste phariseus arguitur & pietatis obmis-
sione in modicis respectiue: & mulier cō-
mendatur & maioribus valde cum dicitur.
(Intraui in domum tuam: aquam
pedibus meis non disti. Nec autem la-
chrymis &c. propter quod sibi dicit. Ro-
mittuntur tibi peccata tua.

C Questio fratris Antonij Betontini.
Ecce mulier que erat in ciuitate pecca-
trix: vt cognouit q̄ iesus accubisset in
domo pharisei attulit alabastrum vn-
guenti: & stans retro secus pedes eius la-
chrymis cepit rigare pedes eius Luce.
vij. capitulo.

C Ex quibus oritur questio: que talis ē.
C Utrum ad peccati delectionem necessa-
ria sit ipsa contritio. Ad quod breuiter
dicitur secundum durandum nostrum.
Quod cum peccatō sufficienter per actū
voluntatis possit nasci: sufficienter p eun-
dem actum valet vtrig dissolui. Nam vt
Joannes Chyso. ait. & ponitur extra de
regulis iuris. Unum quodq; q̄ per quas
cōg causas nascitur per easdē dissoluitur.
Cū igit per actum volendi ad quem se-

Feria.vi. De passione

quitur delectatio peccatum nascatur p
actum nolendi ipsiusmet voluntatis ad
quez sequitur tristitia: oportet ut destrua
tur. Sed quia secundum beatum Augu
stinum. nihil est magis in potestate ho
minis: qd ip

sa voluntas
deus autem
non requi
rit ab homi
ne nisi quod
est in ei po
testate. Hic
Ecclesiastici
xv. scribi
tur. An ho

minem vita et mors bonum et malum
quod placuerit ei dabitur illi. Propterea
ut doctor noster Franciscus ait Illud
est simpliciter necessarium sine quo finis
ultimus haberi non potest: sicut medici
na infirmis vel apostematis incisio ne
cessaria est: quia sine ipsa sanitas non ha
betur. Cum felicitas igitur quod finis ultimus
et necessarius humani generis est que p
peccatum amittitur sine contritione ha
beri non possit: nemini dubium esse de
bet quod summe necessarie eiusdem gene
ris sit ad salutem. Quid enim utilius sa
cramento baptismi: de quo Ioan. iij. ca
pitulo. scribitur. Nisi quis renatus fuerit
ex aqua et spiritu sancto non intrabit in
regnum celorum: et tamen in adultis si
ne contritione non valet: quia sicte ba
ptizatur qui de peccato non dolet: unde
sacramentum: et non rem sacramenti su
scipit qui sicte ad eum accedit. Quod pre
terea necessaria est eucharistia cum Joa.
vi. capi. dicat. Nisi manducaveritis carnem
filij hominis: et biberitis eius sanguinem
non habebitis in vobis: et si quis sine co
ntritione communicaret: iudicium sibi
manducaret et biberet: Juxta illud apo
stoli ad Corinth. xi. capi. Qui manducat
et bibit indigne iudicium sibi manducat
et bibit. Super hec omnia quid maine di
cere possumus de passione domini: de
qua ut Joannis. xi. ca. scribitur: Cayphas
dixit expedit ut vnus homo moriatur
pro populo, et non tota gens pereat. Et

lucis ultimum capi. dicitur. Oportebat pat
christum. Et tamen sine contritione non
prodest. nam si oppositum teneretur: ita
Iudam sicut latronez saluari potuisse cre
deretur: quod non tantum dicere: sed

In illo
tempore
Colle
gerunt
pontifi
ces: et pharisei b:

us enim sine confessione ad salutem pro
ficat ipsa contritio. unde propheta. Dixi
inquit confitebor aduersum me et tu re
misisti impietatem peccati mei Et hiero
nymus ait. O lachryma humilis: tua est
potentia: tuum regnum: tribunal iudicis
non vereris: cunctorum tuorum pecca
torum accusatoribus scilicet impo
nis: non est qui te vetet accedere: si sola
intras vacua non redibis: magis cruci
as diabolum qd pena infernalis. Quid
plura: vincis inuisibilem: ligas omnipo
tentem: inclinas filium virginis: hec ille:

Expositio literalis.

Hic ponitur effectus suscitationis la
zari respectu absentium a bethania
ut narrat Euangelista quia audita susci
tatione lazari: ex ira et inuidia moti sunt
pharisei et scribe ad tractandum de mor
te christi. Et diuiditur in tres: quia primo
ponitur eorum congregatio. Secundo
congregatorum dubitatio: ibi. et dicebat
Tertio dubij determinatio: ibi. vnus ex
ipsis. in prima ergo parte dicit sic.

a Collegerunt ergo pontifices) q
erant maioris auctoritatis et magis lite
rati.

b Et pharisei) qui videbantur p alios
religiosi ex quibus factum coram graui erat

Feria. vi. Post Dominica

Concilium). s. aduersus iesum hoc non ex textu sed subintelligitur Circa hoc notandum qd potestates erant de tribu leui. Pharisei autem pro magna parte erant de tribu Simeon: qd ex illa tribu habuit ortum secta

phariseorum: id in figura huius fuit p dictu Bene. penultimo ca. Symeon et leui fies vasa iniquitatis bellantia: in consilium eorum non veniat ai a mea.

b Et dicebant hie ponitur eorum dubitatio qd facerent de iesu qd habebant rationes ad utraqq pre: ex euidentia enim miraculorum cogebantur dicere.

c Quia hic homo multa signa facit) et ex hoc sequitur qd erat ei credendum magis qd moysi: qd moyses non tot nec tanta signa fecit et maxie qd populus ei pro credidit: imo valde pauca vt pz Exo. iij. c. et sic habebant argum ad ipsum recipiendum et honorandum tanq veru xpm. sed e conuerso arguebat ad contrarium dicentes.

d Si dimittimus eu sic oes credent in eu) sicut in xpm: et qd xpo debebatur regimé fm scripturas quas male intelligebat de tpali regno. id ex hoc videbatur seq contra impatore romanu rebellio qui tunc tpls dñabatur eis: et hoc videbatur p pinqua occasio destructionis ciuitatis et tē plipratē romani impij q tunc erat maxima: et id ipsi non habebant aliquā virtutē resistendi: et hoc est qd dñ.

e Et venient romani in tāta fortitudine q non poterim resistere. **f** Et tollent locum nrm). i. ciuitatē et tēplū. **g** Et gentē)

capitūdo pplm: et sic pz q passio timoris subuertebat in eis iudiciū rōnis.

h Unus aut ex ipsis hie ponit dubij determinatione: et diuidit in tres: qd primo dubium determinat. scō determinatione

approbat: ibi. Ab illo aut die. Tertio a xpo euitat: ibi. Ihs aut tam non in palaz. Prima in duas: qd primo ponit cayphe determinatio: scō huius determinationis expositio: ibi hoc aut a semetipso. In prima igitur pte dicit sic.

nosturnus et gentes
Unus aut ex ipsis cayphas nomine cum esset pontifex anni illi dixit eis. Vos nescitis qcqd nec cogitatis qd expedit vobis vt vnus moriatur ho p pple

annu illius) dñs aut pceperat ee tantum vnu summū sacerdotē et p totam vitam suā quo mouente alius sibi succederet: vnde et in morte eius reuertebantur fugiui. Sed propter cupiditatem et ambitionem suam statuerunt inter se illi qui erant de genere sacerdotali vt quolibet anno vnus eet qui illo officio fungeret. Aliam aut rationem assignat Iosephus dicens. At tpe Herodis ascalonite qui auxilio romanoru occupauit regnum iudee: sacerdotū cōmuniter vendebatur et sic propter maius lucrum temporale sumus sacerdos frequenter mutabatur.

k Dixit eis) propter auctoritatem officij sic locutus est dicens.

l Vos nescitis qcqd quasi dicat prima facie glibet intelligens videre potest qd ad mortē huius hominis debemus laborare. Cuius ratio est quia bonum commune magis est eligendum qd bonum particulare. si aut homo iste dimittatur bonum totius ppli dissipabitur. vt patet per predicta scōm eorū existimationem: et sic cōcludit qd sit agendum ad mortē huius et si ex parte eius non inueniatur aliqua causa: et hoc est quod dicitur.

m Expedit vobis: vt vnus moriatur homo etiam si esset bonus et iustus.

n Pro pple) id est cōseruatōe ppli

De passione

a Et non tota gens pereat.) sz maneat in vita: hlc patet manifeste q passio inui die z liuoris cōtra xp̄z z passio timoris per dendi gentem z locum subuertebant in eis rationis iudicium: quia in nullo ca

su licituz est interficere i nocentem: p hec enim nō procurat bo num cōe: sed magis dstru itur: propter quod dei iudicio factuz ē q illō ma lō qd crede bant p mor tē xp̄i euade

re. f. destructionē loci z gentis quam per mortem xp̄i incurrerūt. quia in penā hu ius peccati romani per Titū z Vespasia nū locum z gentē destruxerunt: Anno quadagesimo secundo post passionem xp̄i sicut fuerat a Daniele prophetatū. ix. cap. Et ciuitatem z sanctuarium dissi pa bit populus cum duce venturus zc. Et a saluatore predictum. Luce. xix. capi. Vi dens ciuitatem sanctā hierusalē fletit su per illam. **b** Hoc autē) hic ponit pre dicte determinationis expositio: que qui dē expositio est Joannis euangeliste ostē dentis qualiter Cayphas p̄dictam deter minationem ptulit: quia enim esset intē tio cayphe dare solum cōsiliū de xp̄i mor te pro temporalis periculi euasione circa populū iudeorū: tñ verbum eius sic sona bat q xp̄s erat moriturus p gēte z popu lo: z q sic fuit platū: fuit pphētia quodā modo de futuro q xp̄s erat mortur⁹ p salute spiritali: nō solū iudeorū sed etiā oīum gentiū q credituri erāt in ipsum: z hoc est qd dicitur. **b** Hoc autē a semet ipso nō dixit. i. supradictum verbū hoc mō ptulit: sz p motionē alteri⁹. **c** Sz cū esset pōtifex anni illius prophetauit) qz ipso ignorāte dictum prophetiā ptu lit: non rōne sui meriti. sed dignitatis of ficij. **d** Quia iesus erat mortuus p gente). f. iudeorum quia multi de iudeis

saluati sunt p ip̄m. **e** Et nō tñ p gen te sua sed vt filios dei) non qz adhuc es sent filij dei actū: sed in potētiam ad actū reducēda qz erant p̄destinati. **f** Qui erāt dispersi) p diuersos ritus gentium.

g Congre garet i vnu). i. in vnaz ec clesiaz ex iu deis z genti libus cōstitu taz vt essent vnus ouile. sicut est vn⁹ pastor vt su pra dictum precedenti cap. propter qd Bene. pe

nultimo capi. dicitur de xp̄o. Ipse erat ex pectatio gentium: non solum iudeorū: nec hoc est cōtra illud quod dīc saluator Mat. xv. ca. Nō sum missus nisi ad oues q pierant dom⁹ israel: qz ibi saluator lo quitur de sua missione ad predicandum in persona propria: ppter qd apostolus dicit Roma. xv. cap. Dico enim dominū iesum ch̄istum ministrum fuisse circun cisionis. **h** Ab illo) hic ponitur deter minationis cayphe approbatio: quia es set iniqua: qz omnes alii erāt affectati ad procurandum mortem xp̄i sicut z ipse: z hoc est qd dicitur. **h** Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent iesum) Nec enim ante habuissent voluntatē interfici endi ip̄m: vt patuit p p̄dicta: tamen ex co n silio cayphe diffinierunt hoc adimplere q̄citius possent. **i** Iesus autē) hic p̄r ponit huius determinationis declinatio non enim adhuc erat tps passionis xp̄i a deo p̄ordinat⁹: z iudei querebāt occide re eū vt visum est: ideo recessit ad temp⁹ z hoc est quod dicitur. **i** Iesus autēz nō in palam ambulabat apud iudeos) quia enī inter eos existens posset eorum impetū refrenare tamen voluit ad tēpus latere z se occultare rōnibus p̄dictis ca. vij. c. x. vbi similiter agit de sua occulta tione. **k** Sed habijt in regionē iuxta desertum) vbi pauci de iudeis erant.

m

Sabbato

a In civitatem que dicitur effrem) que erat parva & parum populata. b Et ibi morabatur cum discipulis suis (vsq; ad tempus propinquum sue passioni.

c Super euangelium istud non habetur moralitas.

c Questio fratris Antonij Betoni. Expedit: vt vnus hō moriatur. Jo. annis. xi. ca.

c Super g b' vbi morietur dabi ratio. c Arum contritio sit congruissima ad' delectionem culpe mortalis. Ad quod responderetur fm Franciscum q sic: & ratio talis est: quia maxima atq; penosa egritudo cura maxima indiget. Vnde Hierony. ad matres & filiam in gallijs commorantes ait. Pu tride carnes ferro curantur & cauterio: venena serpentina curatur antidoto: qd satis dolet maiori dolore expellitur. Luz autem mortalis culpa qua diuina malestas offenditur maxima sit egritudo spiri tualis & omnium malorum excessiua: pe na maxima & dolorissima ad eius expia tionem debetur: aliter profecto diuina iu sticia non seruaretur. Nempe in. xv. cap. De terro. scriptum est: pro mensura pec cati erit plagarum modus. Sed contriti onis tristitiam esse omnium penarū ma ximam: non modo ratione sed auctori tate & exemplo a doctoribus demonstra tur: maxime igitur cōgruum est: vt mor talis culpa deleatur ex contritionis tristi cia: que est dolor in voluntate id est displi centia peccati preteriti sit: omnium pena rum maxima: quia cum mors philoso pho teste. sit vltimum terribilius & ardu orū a tristitia sepius superari videtur: cū multi potius mortem eligant vt ipsas tri stitiam fugiant: sicut in plerisq; monstra tum est. quos Augusti. in lib. de ciuita. dei historia lōga lataq; describit: profecto vt & multis aliquos rumosiores cōmemo

rem: Saul & Sanfon mori citius volue re q̄ tristitiam eos nimis affligentem & cruciantem longius sustinere. Qd etiā ex emplo demonstratur. Nam vt Augu. ait in eodem loco. Spūs qui sunt in purga

In illo tpecogi tauerūt pncipes sacerdo tum vt & Lazarum interficerent. quia multi ppter illū abi

croxitate pbes Ric. & sancto victore. Si pena inferni cū amore posset assumi: pe na non esset: sicut & in superna glia eter na felicitas minime teneretur: si a beatis cū tristitia possideret. c Expositio l'alis

Pro declaratione huius euangelij est intelligendum primo qd occasio co gitationis talis mortis scilicet Lazari fu it inuidia iudeorum ex fama & gloria xpi quoniam videntes pharisei qd multi ex iudeis venerant de hierusalē vt Lazarus viderent: quem suscitauit a mortuis: fa cta enim mirabilia libenter videtur. Mi rabilissimum autem erat videre quatrē duanum mortuum suscitatum comedē tem & bibentem & alia opera facientem: sperabant etiam audire ipsum referent: statim alterius vite: quem omnes scire desiderāt & quia in hoc gloria christi ma nifestabatur & quo dolebant principes populi ideo dicitur.

c Cogitauerunt autem principes sacer dotes vt & Lazarum interficerent. Ex quo patet eorum malignitas: quia vole bant interficere illum quem deus viuifi cauerat ad occultandum miraculum. Si autem queratur. Quare magis Laza rum persequerantur quam cecum illu minatum & quo dictum est nono capi tulo & laugildum sanatum & quo fuit dictum quinto capitulo. Dicendum qd hoc erat qd Lazarus erat homo nobilis

ante palmarū.

et famosus: et ideo miraculū in ipso factū erat magis publicum et famosum.

a In crastinū hic describit honor exhibitus christo in turbe obuiatione: et dicitur in duas: quia primo describit ipsa obuiatio.

Secundo subdit huius obuiationis ratio: ubi Testimonium ergo In prima parte dicitur sic. a In crastinum autem turba multa que conuenerat ad diem festum quia omnes tenebantur venire in hierusalem in solennitate pasche.

b Cum audissent: quia iesus venit hierosolimam. Istud fuit quanta die ante pascha illa die accipiebatur agnus et seruabatur usque ad uesperam quartedecime diei: et tunc imolabatur ut habetur Exo. xij. ideo christus illa die venit in hierusalem ubi erat imolandus tanquam uerus agnus pro nobis ut sic ueritas responderet figure.

c Acceperunt ramos palmarum quod diuina dispositione factum est ad designandum uictoria quam christus ex hoste in proximo erat habiturus. Unde antiquitus dabatur ramus palme uictori in certaminibus. d Et processerunt obuiam ei reuerenter. e Et clamabant Osanna id est salua obsecro quia petebant ab eo salutem. f Benedictus qui uenit. In hoc laudant et confitentur eius aduentum. Dicere enim hominibus non est suum facere: sed tantum fateri: et ideo quando nos deum benedicimus: non ei bonum facimus: sed tantummodo eius bonitatem fatemur et laudamus. Dicere autem dei est suum facere secundum quod dicitur Psalmi. xxxij. Dixit et facta sunt. et ideo

quando deus homini benedixit ei beneficium impendit.

g In nomine domini id est sicut domini: non sic autem uenit Moyses sed tantummodo ut seruus. ut habetur

Hebre. iij. c. vel aliter.

h In nomine domini. id est a deo patre missus ad exemplandum uoluntatem eius. i Rex israel. In hoc confitentur eius potentiam et amorem diminutione: quia creditur habere cum reuerentia et potestate et liberatum eos a tribu-

to: ipse autem uenit ad regnandum spiritualem terram: et ad liberandum totum genus humanum a dyabolo quod erat maius: propter hoc in psal. cxvij. ubi ista laus prescripta fuit: dicitur Benedictus qui uenit in nomine domini deus dominus: et illuxit nobis in quo exprimitur eius diuinitas et regnum spirituale.

i Et inuenit iesus asellum et sedit super eum. modum autem et qualiter: et per quem christus hunc asellum habuit: scilicet per missionem discipulorum euangelista transit: quia sufficienter fuit expressum ab alijs scilicet Matthei. xxi. cap. et Mar. xj. k Sicut scriptum est Zacharie. xj. cap. l Noli timere filia syon et c. h fuit expositum Matthei. xxi. cap. m Hoc non cognouerunt discipuli eius: primum id est primum quia adhuc erant simplices et illiterati.

n Sed quando glorificatus est iesus id est per resurrectionem suam quando fuit gloriosus simul in anima et corpore. Tunc enim aperuit illis sensum. ut intelligerent scripturas: ut habetur Luc. ultimum.

m g

Sabbato.

Testimonium ergo. hic ponitur de
cre dubitationis ratio que fuit promulga
tio suscitacionis lazari ipsis turbis per il
los qui presentes fuerant in suscitacione:
et hoc est quod dicitur.

a Testimo
nium ergo per
pibeat et c)

b Phari
sei ergo hic
consequenter
ponit phari
seorum zelus:
et emula
tio cum dicitur.

c Phari
sei ergo dixe
runt ad se met
ipsos: id est
intra se.

d Videtis
quia nihil p
ncimus: hoc
exponit du
pliciter.

e Uno modo

et bono zelo: quia aliqui de phariseis in
eum crediderat. ut patet Joannis. iij. cap.
et Nicodemo. Et isti volebat alios retra
here a christi persecutione: quasi dicant:
Et tunc laborauerimus ad eum impedi
dum: nihil tamen perficimus. et ideo videt
ur sit factum diuinum: Cui simile dictum
uit Samaelis retrahentis iudeos a p
ecutione apostolorum. ut habet Actuum
. cap. Discedite ab omnibus istis et finit
e illos: quoniam si ex hominibus est co
muni hoc opus dissoluetur: si autem ex deo
et non poteritis dissolvere: ne forte et deo
repugnare videamini. Alio autem modo
exponitur de malo zelo quatum ad illos
qui non crediderant christo: et ideo inui
dia moti talia dicebant.

f Ecce mundus totus postea abiit).
Sermo est hyperbolicus ad exprimend
um quod multi christum sequebantur.

Erant autem hic ostenditur glo
riificatio christi a gentilibus: et diuiditur

in duas: quia primo exprimitur eorum de
uotio. Secundo christi responsio: ibi.
Iesus autem respondit. In prima ergo
parte dicitur sic.

d Erant autem quidam gentiles ex

his qui ascen
derat ut ado
rarent in die
festo). Nam
aliqui de ge
tilitate con
ueriebantur
ad ritum iu
deorum qui
dicebantur
pharisei: et isti
tenebantur
esse in solen
nitate pasca
li: sicut et alij.

e Dicant enim
hic gentiles:
quia rema
nebat eis no
men phariseorum
Alio modo
exponit hoc
veritatem: quia
templum pro sui sanctitate habebatur i
reuerentia a gentilibus qui erant in circui
tu iudeorum: ut habetur. iij. Machabe.
iij. ca. et ideo multi de eis ascende
bant ad ado
rare in hierusalem: et maxime in solenni
tate paschali: non tamen ad mittebantur ad
esum agni paschalis nisi prius dimisso ri
tu gentilitatis essent circumcisi: ut habe
tur Exodi. xij. cap. Isti igitur quia audie
rant christi miracula: ideo volebant eum
videre et eius doctrinam audire: ideo sub
ditur.

f Hi ergo accesserunt ad
philippum: quia videbant eum mansue
tum et piuum: et ideo prius exposuerunt
suum desiderium.

g Venit Philippus et dixit An
dree). quia Andreas principalior erat
ipso cum esset primus christi discipulus
et per eum fuerat conuersus: ut dictum
est supra capitulo primo: et ideo volebat
circa hoc agere et eius consilio: et maxi

his qui ascen
derat ut ado
rarent in die
festo). Nam
aliqui de ge
tilitate con
ueriebantur
ad ritum iu
deorum qui
dicebantur
pharisei: et isti
tenebantur
esse in solen
nitate pasca
li: sicut et alij.
Dicant enim
hic gentiles:
quia rema
nebat eis no
men phariseorum
Alio modo
exponit hoc
veritatem: quia
templum pro sui sanctitate habebatur i
reuerentia a gentilibus qui erant in circui
tu iudeorum: ut habetur. iij. Machabe.
iij. ca. et ideo multi de eis ascende
bant ad ado
rare in hierusalem: et maxime in solenni
tate paschali: non tamen ad mittebantur ad
esum agni paschalis nisi prius dimisso ri
tu gentilitatis essent circumcisi: ut habe
tur Exodi. xij. cap. Isti igitur quia audie
rant christi miracula: ideo volebant eum
videre et eius doctrinam audire: ideo sub
ditur.

g Venit Philippus et dixit An
dree). quia Andreas principalior erat
ipso cum esset primus christi discipulus
et per eum fuerat conuersus: ut dictum
est supra capitulo primo: et ideo volebat
circa hoc agere et eius consilio: et maxi

Ante palmarum

me quia forte memor erat verbi christi dicentis apostolis. Math. x. cap. In vram gentium ne abieritis: propter quod ipse xpo nolebat hoc nunciare. ppo capite.

a Andreas rursus et philippus dixerunt Jesu hoc divina dispositione factus est ad predicandum et gentiles erat in proximo adducendi ad fidem christi per predicationem apostolorum.

b Jesus autem respondit eis dicens

hic ponitur christi responsio in qua primo denunciat suas passionem. Secundo adhortatur ad eius imitationem. ibi. Qui amat animam. Circa primum sciendum quod christus respondendo denunciationi sibi facte de gentiliu deuotione: prenu-
ciavit suas passionem: quia immediate post illam gentiles erant recipiendi ad fidem et hoc est quod dicitur.

c Venit hora et clarificetur filius hominis. in passione fuit clarificatus per signa ostensa in solis obfuscatione in terremotu: et sepulchrorum apertione et veli templi scissione: fuit etiam clarificatus in sua resurrectione et ascensione: secundum quod dicitur philippen. ij. Humiliavit semetipsum sequitur: propter quod et deus exaltavit illum. et dedit illi nomen quod est super omne nomen. fuit etiam clarificatus in gentiliu conuersione eius deitatem consentitur: propter quod ubique ibidem subditur. Et omnis lingua confiteatur. Et quia christus preuidebat ista futura in proximo. ideo audiens deuotionem gentiliu qui iam erant dispositi ad credendum dixit.

c Venit hora. sicut aliquis videt messes dispositas ad collectionem dicit. Venit hora et mittantur falces. Verumtamen per congruum exemplum ostendit quod

mors eius debebat preuenire conuersionem gentiliu dicens.

d Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit ipsam solum manet. quia non facit fructus multiplicacionem nisi

per suas precedentes corruptionem: sic mortuo christo quoad suam humanitatem: multiplicata est fides in gentilibus: unde simile est: ac si christus expresse dixisset. Ibi gentiles quomodo volunt venire ad me post mortem meam venient ad me per fidem. **e** Qui amat animam suam. hic hortatur christus ad sue mortis imitationem. Ad cuius intellectum sciendum quod amare aliquem est ei velle bonum. Et si bonum volutum sit vere et simpliciter bonum est verus amor et aliter non. Sunt autem quedam hominis bona que sunt bona simpliciter et vera que sunt bona spiritalia: quedam autem sunt bona secundum quid ut temporalia bona corporalia et mundi delectabilia et secundum hoc Augustinus exponit dupliciter hanc litteram. Primo sic.

e Quia amat animam. scilicet vere quo ad spiritalia. **f** Perdet eam. in presenti non formidans sustinere mala presentis vite pro christo. unde dicit. Si cupis vitam tenere cum christo. noli mortem timere pro christo. In morte enim dicitur quodammodo anima perdi quo ad presentem vitam: quia separatur a corpore. Alio modo exponitur ad sensum contrarium.

e Qui amat animam suam. scilicet non vere volendo sibi delectabilia huius mundi. Perdet eam in futuro quia priuabitur vita beata. Et secundum hunc sensum dicit Augustinus. Noli amare: scilicet

m ij

Sabbato

animam in hac vita ne perdat eam in eternam vitam. Et hec ultima expositio magis conuenit textui quia sequitur (Qui odit animam suam in hoc mundo in vitam eternam custodit eam). Et ideo quando prius dixit (qui

amat animam suam) subintelligitur in hoc mundo et quando subditur. (perdet eam) intelligitur in futuro. et quod debeamus ipsi imitari in passione ostendit per rationem dicens.

In hoc mundo: in vitam eternam custodit eam. Si quis mihi ministrat me sequatur et ubi sum ego illic et minister meus erit. si quis mihi ministrauerit honorificabitur cum pater meus

a Si quis mihi ministrat me sequatur. q. d. rationale est quod minister sequatur dominum. Et cum hoc ostendit huius sequele premium: ipsam scilicet beatitudinem dicens. (Et ubi ego sum) quia christus in quantum deus essentialiter ipsa beatitudo est et quantum ad humanitatem erat actu beatus in anima que est principalior pars hominis. ideo ipsa anima ali quando nominatur homo: refertur. x. Ethic. b Si quis mihi ministrauerit. obediendo mandatis meis.

c Honorificabit eum pater meus. Honor enim datur homini ab alio hominibus in vita presenti in testimonium virtutis. Sed honor datur hominibus a deo in gloria celesti in premium virtutis.

d Nunc anima mea. hic ostenditur quod liter christus glorificatus est a patre. Et diuiditur in duas: quia primo ponitur huius glorie petitio. Secundo subditur ipsius promissioni. venit ergo. Circa primum christus premitte sue petitioni ostensionem affectionis naturalis ad declarationem vere humanitatis in ipso dicens.

d Nunc anima mea turbata est. Turbatur enim aliquid dicitur quando commouetur. ideo mare motum dicitur turbatum. In christo autem pars sensitiva dimittebatur agere quod erat sibi pro-

prium: ideo imminente passione affectus sensitivus commovebatur timore ex horrore naturali: et hoc est quod dicitur hic anime turbatio: tamen ista turbatio non erat contra rationem sed magis conueniens

rationi et per rationem excitata ad ostendendum veritatem humane nature ut dictum est: et ad merendum nostram redemptionem: sicut et alie afflictiones christi: et quia dixerat alios imitari mortem

Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam. Pater saluifica me ex hac hora. Sed propter hoc veni in horam hanc. pater clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de celo dicens.

tem suam: ne forte aliquis ei diceret. Secure potes mortem subire: quia nihil mali sentis: ideo contrarius voluit ostendere per tales turbationes: et per consequens non est recedendum ab eius limitatione propter naturales horrores.

e Et quid dicam. quasi dicat secundum appetitum sensitiuum faciam hanc petitionem.

f Pater saluifica me ex hac liberando me a passione imminente: verum tamen quia secundum appetitum rationalem qui dominabatur in eo volebat pati propter obedientiam patris: et propter humani generis salutem: non aliter loqui f dicens.

g Sed propter hoc veni in horam hanc quasi dicat ad hoc veni in mundum ut patiar propter predicta: ideo orando dicit.

h Pater clarifica nomen tuum. id est fac illud in quo relucet gloria tui nominis: scilicet passionem filii in qua ipse pater est clarificatus: et per consequens filius qui est idem cum patre in substantia: quia per passionem filii diuulgatam per apostolorum predicationem noticia patris et filii et spiritus sancti diffusa est per totum orbem.

i Venit ergo. hic ponitur glorie petitione promissio: et diuiditur in tres: quia primo ponitur vox patris ipsam glo-

Ante palmarum

tiam pmissentis. Secundo opiuio turbe de illa voce varie sentientis: ibi turbe ergo Tertio expositio plate vocis ibi. Respondit iesus. Circa primum sciendum quod illa vox fuit formata a tota trinitate cum eius

opera sint in diuisa: verū, tamē dicitur vox patris: quia fuit formata ad representandū personā eius et hoc est quod dicitur.

i. Venit ergo vox de celo. Ita propter modum predicto

a. Et clarificauit quia xps non clarificauit semetipsum ut pontifex fieret: ut dicitur hebre. v. ca. sed pater clarificauit eū primo in miraculis in vita factis.

b. Et iterū clarificabo (quod postea clarificauit eum in morte per signa diuinitatis ostensa resuscitando eum et exaltando eū ad celum. c. Turba ergo) hic ponitur opinio diuersa de illa voce. In illa enim turba aliqui erant magis rudes qui tantū sonū vocis pceperāt et nō significationē et quātum ad illos dicitur. c. Turba ergo quod stabat et audierat: dicebat tonitruū factū esse. i. aliqd per modū soni cōfusi

d. Alij autē magis perspicaces intellexerūt articulationē vocis et isti. e. Dicebant. Angelus ei locutus est (credebāt. n. eū esse purū hoīem: et iō dicebāt angelum ei loqui: sicut aliqui in scriptura dicitur quod Angeli pphetis loquebant. f. Respondit Iesus) hic ponit expositio audire vocis: et diuidit in tres quod primo ponit xpi expositio. Secūdo inde eorū cōtradictio: ibi. Nos audiuius. Tertio xpi responsio: ibi. Abuc modicū. In prima parte ostēdit xps quod nō erat tonitruū: nec sonus confusus sicut aliqui credebāt: sed vox diuina propter instructionē populi circūstātis: ut cognoscerent ipsum iesum esse verū xps cui de celo dabatur testimonium et hoc

est quod dicitur. g. Nō propter me hec vox venit quod vox sit propter instructionē alicuius xps autē instructione nō indigebat scdm quod deus: similiter nec in quantū homo quod ab instanti pceptionis oīa pfecte cognouit

que cognouit deus scientia visionis. Ideo vox illa nō est facta propter eius instructionē quod sciebat se per passionē glorificandus a patre. h. Sed propter vos. i. propter instructionem vestram. i. Nunc iudiciū est mundi iudiciū discretionis: quod tēpore passionis xpi discreti sunt fideles credentes ab obstinatis per infidelitatē. In futuro autē iudiciū condēnationis infidelium: et premiationis credentium. Vel aliter. i. Nunc iudiciū est mundi. i. pro mundo quantum ex diuina sententia mundus a potestate diaboli ereptus est in passionē xpi: ideo subdit. k. Nūc princeps mundi eiicietur foras. Diabolus enim hic dicitur mundi princeps nō quod sit diuis substantie mundi: sed hominū mundialiter viuentium in quantū se subiiciunt ei per peccatū. Dicitur autē eiectus diabolus per passionē xpi per quā aperta est in noua glorie: et sic diabolus non pōt impedire sanctos a consecutione glorie sicut faciebat ante: tamē pmittit tentare hoīes ad exercitium et meritum electorum. l. Et ego si exaltatus fuero a terra. s. i. cruce: ubi exaltatus est moriens in aere et bellando aereas potestates. Dicit etiam in cruce exaltatus: quia per hoc meruit glorificationem et exaltationem sui corporis: et subiecta est sibi multitudo gentium per fidem: ut habetur ad philip. ij. capi. Propter quod et deus exaltauit illum et c. seqt et oīa lingua cōfiteat: quod dñs ihs xps in glia est dei patris m. Diatrahā ad

m ii

Sabbato

meipsum) ex amore enim in cruce offen-
so ad genus humanū habet vim attracti-
uam oīum mentiu. a Hoc autem di-
cebat significans qua morte esset mori-
turus ista sunt verba euangeliste inter-
pretantis qd
xps intellige-
ret pillā exal-
tationē. f. su-
az crucifixio-
nem.

b Respon-
dit hic p. nif
indeoꝝ con-
tradictio ar-
guentium ex
eius morte:
audito qd ipe
non esset xps
dicentium.
c Nos au-
diuimus ex
lege qd xpus

manet in eternum In nomine legis iudei
aliquando accipiunt totum vetus testa-
mentū: et non solū quinq; libros moysi
quia propietate dicunt lex. In prophetis
autē fit mentio de eternitate xpi: vt patet
Isa. ix. Et vocabitur nomen eius admi-
rabilis: consiliarius: deus fortis pater fu-
turi seculi princeps pacis. multiplicabit
eius imperiū: et pacis non erit finis. Si-
militer Daniel. vi. ca. Potestas eius po-
testas eterna et c. Et Michae. v. ca. Et tu
Bethleem Ephrata et c. Sequitur: ex te mi-
hi egredietur qui sit dominator in israel:
et egressus eius ab initio a diebus eterni-
tatis: talis autem permanentia videt cō-
trariari morti. ideo sequitur.

d Et quō tu dicis oportet exaltari filius
hominis). i. mori in cruce: quasi dicant
si tu loqueris de teipso sequitur qd tu non
sis xps qui manet in eternum. Si autem
loquaris de alio: dic nobis quis est iste fi-
lius hominis: licet enim xps non voca-
uerit se in isto loco filiū hominis: tamen
cōmuniter sic se vocabat. Et ideo iudei
repetendo verba eius hoc addiderunt.
Si autem queratur. Qualiter iudei intel-
lexerunt qd xps suam crucifixionē futurā

vocaret exaltationē. Dicendū qd prouer-
bium erat apud iudeos qd crucifixio vo-
cabatur exaltatio et adhuc homines tali
modo loquendi vtuntur sicut enim ali-
quis imprecatur alteri suspensionē dicit

ei: tu sis inal-
tum eleuat⁹:
sequitur.

eis ihesus. Adhuc
modicum lumen in
vobis est. Ambula-
te dum lucem ha-
beris: vt non tene-
bre vos comprehen-
dant. Et quiambu-
lat in tenebris nescit
quo vadat. Vbi lu-
cē hētis credite in lu-
cē vt filij lucis sitis

e Dicit er-
go eis Iesus
hic ponitur
xpi responsio
in qua cōmē-
dat eos de ali-
qua cogni-
tione christi
p scripturas
quantaz ad
eius eternita-
tes. Sed ostē-
dit eam im-
perfectaz di-
cena.

f Adhuc modicum lumen in vobis
est) quia non intelligebant mortem xpi
et passionem in humanitate stare simul
cum deitatis eternitate: et tamen vtrūq;
ponit scriptura de xpo. De eternitate iam
dictū est. de ei⁹ passione scribit Isa. liij. c.
Tanq̃ ouis ad occisionem ducetur et c.
Et secundum antiquos doctores hebreo-
rum totum illud cap. de xpo ad litteram
intelligitur ab illo loco qui ponitur capi-
tulo precedenti. Ecce intelligit seru⁹ me-
us et c. Similiter Daniel. ix. ca. expresse
predicitur passio xpi. Et post ebdoma-
das septuaginta duas occidetur christus
Et ideo monet eos ad querendum perfe-
ctam cognitionem de xpo dicens.

g Ambulate). i. in cognitione p̃fice.
h Dum lucem habetis id est me p̃presen-
tialiter qui sum lux illuminans per veri-
tatem doctrine et lumen gratie.

i Ut non tenebre vos comprehendāt)
scilicet ignorantie et culpe.

k Et qui ambulat in tenebris). f. p̃dictio.

l Nescit quo vadat) quia declinata recti-
tudine vie. m Dum lucez habetis cre-
dite in lucem. i. in meipsum.

n Ut filij lucis sitis) per imitationes et

Ante palmarum.

gratie adoptionem.

a Hec locutus est iesus et abiit) qñ nō recipiebant eius doctrinam.

b Et abscondit se ab eis) eo modo et eisdem causis sicut dictum est capi. viij.

2. x. S3 non videtur verū quia supra se abscondit eo qđ vellēt occidere eum: hic autē non

dicitur hoc. Bicendū qđ ipse videbat cogitationes eorum ad hoc tendentes: licet adhuc non prupissent in opere. Et ideo voluit eos pruenire se abscondendo. qñ nondum venerat hora passionis sue et c.

Expositio moralia.

Qđ sitauerunt autē principes sacerdotum vt Lazarium interficerent et c.) Augusti. O ceca seuitia quasi dominus su scitare poterit mortuū et non possit occisum. Ecce virūq; dñs fecit nam Lazariū mortuū: et seipsum occisum suscitauit. In crastinū autē conuenerat nam quādo alijs insolens pfecte conuertit ad deū alij plures animari solent ad simile faciēdam. (Acceperūt ramos oliuarum) per quos significat leticia: ppter qđ p istos significatur illi qui gaudent et deus laudant et mutatione tali. Osanna clamare est salutem supernā a dño postulare: naz osanna interpretatur obsecro salua: per asellum qui erat oneribus affaet? significatur indea: que legis oneribus erat subiecta: de quo dicit Petrus Actuum. xv. Quid tentatis imponere iugū super ceruicem discipulorū qđ neq; nos: neq; patres nostri portare potuimus. (Erant gentiles quidam) et sequitur (Domine volumus iesum videre et c.) Augu. Ecce volunt eū indei occidere: et gentiles videre. sed et illi ex iudeis erant q clamabant (Benedictus qui venit in nomine dñi) Ecce isti ex circūcisione: et illi ex preputio velut duo parietes et diuerso venientes et in vnam fidem xpī parati osculo concurrentes. Ideo sequitur. (Venit hora vt clarificet filius hominis) Clarificatus est enim in ecclesia ex iudeis et gentilibus collecta.

Quod sequitur morale est vsq; ibi. (Et ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum et c.) Nam amore quo pro nobis passus est trahit nos ad ipsū sicut magnes lapis trahit ad se ferrū et c.

Domínica i palmis
Euangeliiū secundū
Mattheū. xxi. capi.

Sic oia trahit ad se: naz homo dicit omnis creatura. Marci ultimo cap. Predicate e-

uangelium omni creature. i. omni homini: sicut fuit expositus: ibi. (Dicit ergo eis iesus adhuc modicū lūmē in vobis ē et c. Moraliter attritus de peccatis modicū lumen habet propter quod usq; ad contritionem perfectam debet pcedere ne cōprehendāt eum tenebre per reciduum mortalis culpe. Bilexerunt enim magis gloriā hominū qđ dei et c. Isti hodie multos habent sequaces. s. pro mundi gloria se et sua prodigaliter exponentes et parum aut nihil pro merenda dei gloria facientes.

Questio fratris Antonij Betontini.
Qui odit animam suam in hoc mundo in vitam eternam custodit eam.
Joan. xij. capitulo.

Ex quibus verbis queritur.
Utrum post hanc vitam anime de peccatis conterant. Ad qđ breuiter responderetur ex snia Tho. et Alexani qđ in contritione tria sunt cōsiderāda. eius scilicet cōsequēs qđ est dolor eius forma qđ est actus virtutis gratia informat? eius efficacia: qđ est actus meritorius et sacramentalis: et quodāmodo satisfactori? post igit hanc vitam anime qđ sunt beate cōtritionē habere non possunt: quia carent dolore ppter gaudij plenitudinem. Que vero sunt in inferno: carent contritione: etiam si dolorem habeāt: qđ reficit eis gratia dolorē informans: que vero sunt in purgatorio: dolorē hñt gratia informatū: s3 nō meritorid: qđ nō sunt in statu merēdi. In hac autē vita oia tria predicta inueniri possunt: vnde de peniten. distin. vij. dicitur. Tēpus vero penitētie est vsq; in vltimū articulum vite. Et Augusti in l. bro

Dominica

de penitētia dicit. Studeat quisq; sic delicta sua corrigere ut post mortē non oporteat tollerare: iācirco dominus ad peccatores ait. Qui odit aīn suam in hoc mundo in vitam eternam custodit eam.

Expositio literalis.

Ite ponit ab euāgelista veritas adimpletionis pphētie que ponatur zach. ix. ca. et hoc ostendit dupli signo: scōa ibi Plurima autem turba. Circa qđ sciendū quod signū aduentū xpī in hierusalem ad redēptiōnē populi fuerat p̄dictū et celebratissima diuulgatum zach. ix. ca. videlz qđ xps venturus erat in hierusalem in paupertate et humilitate sedens sup asinā et pullū eius et ideo legisperiti hoc vidētes in ipso xpo adimpletū ostendunt se contēptores sue maiestatis: qđ nō receperūt eū sed magis tūq; deceptorē p̄secuti sūt: et hoc ē qđ dī. **a** Et cum appropinquasset hierosolymam). s. christus et discipuli eius. **b** Et venisset bethphage ad montē oliueti) mons oliueti est prope hierusalem distans ab ea per vnum miliare: qđ dicit Act. j. ca. qđ distat tantū ab ea per iter sabati qđ cōtinet mille passus. qđ faciūt vnz miliare. Bethphage est quedam parua villa in descensu montis oliueti versus hierusalem: et erat villa sacerdotum: quia licet sacerdotes non haberent hereditateo ad excolendum: habebāt tamen do-

mos ad animalia nutriendū et ad mandandum tēpore quo non vacabāt cultui diuino in hierusalem: ex loco illos.

c Misit discipulos dicens. Ite in castellū et. Id est in hierusalem: que erat clausa

triplici muro cum propugnaculis et fortalitijs ad modum castris: et habetur. ij. Regum. et iō dicitur castellum.

d Et statim iuuenietis asinam et.

Ista asina erat communis pauperibus non habentibus animalia et qui operabatur in ea dabat sibi pabulum et facto opere reducebat ad locum determinatum ut alius indi-

gens posset reperire eam: et pullus eius nūtriebatur cum ea pro simili opere.

e Hoc autē factū est ut adimpleret qđ dictū est p zach. ix. Dicite filie syon et. hoc ē ciuitati hierusalem qđ dicebat filia syon: qđ in mōte syon erat fortalitiū ciuitatis illi: et ptegebat ciuitas ab illa parte sicut filia a matre. Cōsiderādūz etiam qđ hic accipitur cōtinens pro contento. s. ciuitas pro habitantibus in ciuitate.

f Ecce rex tuus et. s. christus: quia hęc auctoritas a doctōribus hebreis exponitur ad litterā de xpo. **g** Sedens super asinam et pullū et. non quia sederit super vtrūq; simul sed successiue quia pmo sedit super pullum qui tamen nō erat domitus: qđ adhuc nō fuerat applicat hūmanis vīsib: et habet Marc. xj. ca. Et

palmarum

Luce. xij. cap. Ideo postea sedit super asinum. hoc autem factum est in figura: quia per pullum significabatur populus gentilis qui non fuerat subiectus iugo legis: per asinam vero populus iudaicus qui laborauerat

sub lege: ad hoc autem veniebat Christus: sicut utrumque populum subiungaret sibi per fidem catholicam. **Plurima autem turba** de super sedere fecerunt. **Plurima autem turba** straverunt vestimenta sua in via. **Alij autem cedebant ramos de arboribus**. Et sternerant

in via. Turbe autem que precedebant et que sequebant clamabant dicentes. **Osanna filio dauid benedictus qui venit in nomine domini**. Quod dictum fuerat per zachariam. Christus adveniente super asinam et pullum civitatem hierosolimam exultaret et letaretur. et hoc factum fuit tunc ut dicit hic: et hoc per in tribus: primo quia dicitur (prima turba straverunt vestimenta in via): et hoc fuit signum exultationis et honoris: et ne asina et pullus offenderet ad lapides. secundo in eo quod dicitur Alij autem cedebant ramos de arboribus etc. Viriditas ramorum erat signum leticie et exultationis. Tercio in eo quod dicitur

Clamabant dicentes Osanna filio dauid. Osanna est verbum hebraicum compositum ex osi quod est salua: et anna quod est adverbium optandi: et valet utinam: et dicitur Osanna remota ultima littera prout dicitur: unde est ibi compositio ex corrupto et integro: et ideo tamen valet Osanna quantum utinam vel obsecro salua et de qua salute intelligatur subditur.

Benedictus qui venit in nomine domini quia Christus veniebat ad dandum benedictionem celestem et salutem eternam.

Expositio moralis.

Et cum appropinquasset hierosolimam etc. per asinam que erat onerata asueta significat iudea: que legis onerata erat subiecta. de quo Petrus actuum. xv. ca. Quid temptatis imponere iugum super cervicem discipulorum: quod neque nos neque patres portare posuimus: per pullum vero de quo dicitur **Matth. xj. ca.** in quo nemo sedit significatur populus gentilis qui

non erat subiectus oneribus legis: Christus autem super utrumque sedit quia ex ambobus una ecclesia sibi subiectam fecit: (Et imposuerunt vestimenta sua etc.) s. apostoli: per quorum vestimenta significatur eorum doctrina

qua recepta a iudeis et gentilibus sedit in eis Christus. (Plurima autem turba straverunt vestimenta sua etc.) Gregorius omnia. xliij. Quid sunt

terrena omnia nisi quedam corporis indumenta: vestimenta igitur in via sternere est in via vite presentis bona terrena pauperibus erogare. Ramos de arboribus cedere est sanctorum exemplum accipere. Osanna clamare est salutem super nam a domino postulare: nam Osanna interpretatur obsecro salua.

Questio fratris Antonij betontini. Alij autem cedebant ramos de arboribus: et sternerant in via. **Matth. xxi. cap.** Super quibus verbis queritur. Cur asina mater ecclesia hanc quolibet anno siendam celebritatem voluit instituere. Ad quod breuiter tribus rationibus respondetur. Primo ratione conformationis: quoniam enim ut beatus Job. vii. cap. dicit. Adulteria est ultra hominis super terram. Et precipue tempore penitentie quando magis ac magis a demonibus impugnatur: et igitur fortes maneremus in prelio signum voluit demonstrare victorie cum palmarum enim victores coronabantur antiquitus adeo ut sponsus Christus anime sue sponse illud canticorum. vii. cap. dicere possit. Statura tua assimilata est palme ratione rectitudinis. Secundo ratione letificationis. Nam qui in stadio currunt cum brauium tangere vel saltem aspicere possunt. profecto letantur. Cum igitur palma vite eterne significet brauium. ea non solum videre. sed etiam tenere nos ordinavit ecclesia quatenus fortius pugnantes

Dominica in palmis

in presenti cum inimicis fortius curren-
tes ad bonum brauius palmas portem^{us}
in glia et cum sanctis portatibus palmam
stemus in eterna leticia. Et p[er]inde apoc.
viij. capi. scribit. Vidi turbam magnam quaz
dinumerare nemo poterat ex omnibus gen-
tibus et tribubus et populis et linguis
stantes ante thronum dei in conspectu
agni amicti stolis albis et palme in ma-
nibus eorum. Ultimo ratione n[ost]re instru-
ctionis: per hanc enim solennitatem pal-
marum instruimur quolibet anno ut iu-
deos confundamus: qui hodie domino
clamauerunt. Osanna in excelsis. Osan-
na secundum Hieronymum. dictum est hebraicum
et est compositum ex integro et corrupto
Osy enim apud hebreos idem sonat quod
obsecro et anna idem est quod salua. Un-
de osanna quasi obsecro salua in excel-
sis: unde descendisti. Sed et feria sexta se-
quenti clamauerunt Crucifige Crucifige
eum: et ideo quia non debeant ad chri-
stianismum: cogi tamen debent apud
christianos confundi. Tum ut tempore
passionis non appareant extra vel aperi-
ant hostia vel fenestras: ut in cap. Nullus
extra de iudeis habetur. Tum ut deferat
signata vestimenta. Tunc ut obseruent non
nulla alia que hic causa breuitatis omit-
to. Per hanc et celebritatem instruimur ut
p[er] speritatem mundanam salubri exemplo tepe-
remus: christus enim tunc honorem suscipiens non
in pallofredo: non in curru aureo: ut Jo-
han. Christo. ait. sed super asinam et pullum
sedere voluit: et videns civitatem hierusalem
super eam amarissime flevit: unde Ber. ait. di-
scamus in nulla leticia huius seculi fidu-
ciam esse ponendam scientes quod extrema
gaudij luctus occupat. Per hanc et pal-
marum festinationem instruimur quod magis
adpositum est ut pacem et concordiam iter nos
habeamus. quod n[on] p[er] palmam nisi pax et concor-
dia designat p[ro]pterea de christo Crisostomus. ait.
Non habet in circuitu splendentes gladi-
os aut certa ornamenta terribilium ar-
matarum. Sed quid p[er] ramos fronden-
tes testimonia pacis p[er]fecto omnia elemē-
ta vel l[ib]e palme ad pacem christianum po-
pulum vocant. Quid enim per. p. nisi quod
p[ro]storemittendum et dimittendum sit odi-

um significatur teste domino Mathe. v.
cap. sic dicente. Esto consentiens aduer-
sario tuo cito. et quid per a nisi quod cum
amore benignitate et hilaritate diligen-
dus sit inimicus designatur. Hinc apo-
stolus ad corinth. ix. cap. dicit: Dilarem
enim datorum diligit deus. Et quid p[er]
I. nisi longevitas dilectionis monstra-
ter. Nempe non vere dimittitur odium
quando memoria docetur in futurum.
Proinde sapiens ecclesiastici. x. cap. di-
cit. Omnis iniurie proximi ne memine-
ris. et quid per m nisi misericordia deno-
tatur qua hoc totum quod diximus ad
finem producit. Propterea Ambrosius. ait
sine causa ramum olive portat qui ope-
ra misericordie non amat: et ideo chri-
stus humiliter et pacifice ad locum pas-
sionis ad inimicos veniens cum palma
voluit recipi ut eum cum pace sequentes
sine odio debeamus confiteri. Hanc de
causa apostolus ad philip. ij. cap. inquit
Noc enim sentite in vobis quod et in chri-
sto iesu. Quid apostole in nobis sicut et
christo iesu sentire debemus: profecto ait
ipse respondendo humilitatem qua cum
in forma dei esset non rapinam arbitra-
tus est esse se equalem deo: sed semetipsum
exinavit factus obediens usque ad mor-
tem. Quam obedientiam apostole san-
ctissime exemplo humilitatis christi face-
re obligamur. Hic Hieronymus. Paulo respo-
det dicens. Predilectissimi filij mei dili-
gite vos invicem. Non enim accepi hoc
ab homine sed a salvatore: hoc inquit est
preceptum meum ut diligatis invicem.
In sola enim dilectione omnia virtutes
bona consistunt: sicut ex una radice mul-
ti exeunt rami: sic ex charitate omnes ge-
nerantur virtutes. Si linguis hominum
loquar inquit apostolus et angelorum et c.
et sequitur si omnem habuero propheti-
am si nouerim omnia mysteria et omnes
scientiam et si habuero omnem fidem:
ita ut montes transferam: charitates au-
tem non habeam nihil sum: qui veram
charitatem habet benignus est et p[ati]ens.
Ille veram charitatem habet qui non in proximos di-
ligit p[er] affectionem cognationis et carnis
sicut ethnicis publicani faciunt: sed ita

diligent in
per bon
tate ip
satur. 73
P
uan
ha in
m[od]o
g[ra]tis
g[ra]tis
r[ati]o
m[od]o
et eter
g[ra]tis
bea ad
co
tes ad
comem
m[od]o
g[ra]tis
de cose
tur refer
ip[so] me
reus pa
nem per
redempti
qua p[ri]m
h[ab]eo pe
c[us] un
g[ra]tis
coram
redm[pt]o
magis ex
ip[so] v[er]o
et chari
Loro ig
ip[so] im
acobi. 21
p[er]f[ec]t[us] il
temilita
Circu p[ri]m
tur p[ri]m
c[us]io. 5
trouib[us].
Ies[us]. 21
ib[us] tunc
fideran
ca. 11
p[er]f[ec]t[us]
capitula

Passio scdm matheum

diligit inimicum sicut amicum: in hoc uero pot homo cognoscere si manet in charitate si ipse ab eo diligit qui ab eo aduersatur. Nec ille doctissimus hominum.

Expositio litteralis.

Postquam evangelium in lectione nunc suis euangelicis declarauit personarum mediatoris: et ulterius legem euangelicam ab eo datam ad instructionem hominibus transgressoria.

Nunc consequenter describit ipsius meditationis passionem per quam solutum est peccatum nostre redemptionis: et diuisum in duas partes: quia primo ostenditur in alia christi compassio per explorationem iudeorum: secundo eius iniusta condemnatio per executionem gentium ea sequenti. Prima diuiditur in quatuor partes: quia primo describitur christi uenditio facta non ex eius ignorantia: sed magis ex prescientia et voluntate. Secundo ipsius uenditio traditio non ex displicentia: sed ex charitate: ibi. primo autem die azimorum. Tercio ipsius traditi comprehensio non ex ipsius impotentia: sed ex sua mansuetudine: ibi. Adhuc eo loquente. Quarto comprehensio illius non ex eius iniustitia: sed ex eius humilitate: ibi. principes autem sacerdotum circa primum quatuor per ordinem ponuntur: primum est ipsius uenditionis pronuntiatio. Secundum uenditionis consultationem. Tercium uenditionis occasionem. Cum autem esset iesus. Quartum uenditionis modus et ordo ibi. tunc abiit unus etc. Circa primum considerandum quod ea que predicta sunt. ca. xv. christus predicauit feria tertia ante passionem suam: et eadem die predixit discipulis suis passionem suam futuram post

duos dies sicut postea fuit completum. Ex quo patet quod non fuit ex ignorantia traditus: sed ex sua prescientia et uoluntate traditum est: et hoc quod dicitur.

a Scitis quia post biduum pascha fiet)

id est immolabitur agnus paschalis qui debet immolari uespere te ferie quincupiebat sollemnitas sequentis diei. b Et filius hominis tradetur quia ea de nocte traditus est a iudeis. c Ut crucifigatur: quia

ulterius iudei tradiderunt ipsum pilato ad crucifigendum.

d Tunc congregati sunt) hic ponitur ipsius uenditionis consultatio que facta est feria quarta ante passionem: et tunc. Iesus non uenit in iherusalem sicut fecerat alijs tribus diebus precedentibus: sed mansit in bethania: ut daret iudeis locum tractandi liberius de morte sua: et hoc est quod dicitur hic.

e Tunc. i. sequenti die postquam dixit Iesus apostolis eadem premissa. d Congregati sunt principes sacerdotum qui conceperant erga christum rancorem et odium: ut patet ex premissis) et seniores populi) isti erant indices ordinarii: et quibus supradictus est. xv. ca. in principio.

f In atrium principis sacerdotum qui dicebatur Cayphas) iste est qui prius dederat iudeis consilium de morte christi: ut habet iohannis. xj. c. Et consilium fecerunt ut iesum dolo tenerent et occiderent) prius enim uenerunt minauerant ipsum interficere: sed consilium querebant de modo faciendi: qualiter possent facere occulte et sine populi seditione: et hoc est quod subditur.

g Dicebant autem non in die festo). i.

Passio.

in solennitate paschali imminente in proximo ut visum est a Ne forte tumultus fieret in populo) multi enim propter solennitatem pasche venerant in hierusalem: et quia aliqui reputabant iesum esse verum christum alij autem seducti a sacerdotibus reputabant eum magum: et ideo si occideretur durante solennitate paschali. timebant periculum seditio nem populi: propter quod consulebant mores eius versus post festum differri: tamen istud consilium postea mutaverunt: quia inveniunt oportunitatem eum capiendi per iudas ut dicitur infra. b Cum autem esset iesus) hic ponitur venditionis christi occasio iudas enim cupidus motus fuit ad christi venditionem: ut posset recuperare per hoc valorem unguenti super caput eius effusi: et hoc quod dicitur. c Cum autem esset iesus in bethania. Istud fuit factum sexta die ante passionem christi: ut habetur iohannis .xij. Sed hic recolitur a Mattheo: quia fuit occasio venditionis christi: ut dictum est iam. d In domo symonis leprosi (Iste enim non erat leprosus: quia iam fuerat curatus a christo: retinebat tamen nomen leprosi: sicut Matheus post vocationem ad statum apostolorum adhuc vocabatur publicanus ut dictum est supra. x. capitulo. e Accessit ad eum mulier) Ista fuit Maria soror lazari ut dicitur iohannis .xij. f Habens alabastrum (id est vasculum factum de alabaistro quod est genus marmoris candidi: quia tale vasculum optime conferuat unguenta in terra illa: et hoc est quod dicitur. g Unguenti preciosi) id est contentini

unguenti. Advertendum tamen quod unguentum hic vocatur lachryma fluens de arboribus que est multum preciosa in terra illa: quia valet ad multa medicinalia. h Et effudit super caput ipsius) sicut effundit aqua rosea propter refrigerium et odorem. i Recubentis) .i. recubentis in mensa ga faciebat: magnum festum christo et discipulis eius. et Lazarus qui fuerat resuscitatus ab eo erat unus de discumbentibus sicut habetur iohannis .xij. capitulo. k Uidentes autem discipuli eius indignati sunt) hic ponitur plurale pro singulari secundum communem modum loquendi: quia quod unus de aliqua societate facit tota societas dicitur facere. Solus enim iudas murmuravit et habetur expressius iohannis .xij. Uel forte aliqui cum eo murmuraverunt fuerunt ab eo incitati l Dicentes ut quid per dicio hec) Putabat enim iudas unguentum perditum propter hoc quod non habebat apud se precium. m Potuit enim venditari multo). Istud expressius ponitur iohannis .vij. capitulo ubi dicitur quod poterat vendi pro trecentis denariis. n Et dari pauperibus) non dicebat iudas ut compatiens pauperibus ut habetur iohannis .xij. Sed quia dolebat quod unguentum non fuerat sibi traditum ut eius precium sibi retineret et furaretur o Sciens autem iesus) cogitationes malignas inde. p Aut illis quid molesti esset huic mulieri) quasi dicat sine causa eius ratio subdit. q Opus enim bonum opata est in me nam pauperes semper habebunt versus cuius) et quasi dicat semper potestis recuperare

ad faciem
autem n
trarium
ubi dicit
sum vis
hoc in te
tur et est
domini
per grat
etiam fa
mentaliter
sacramen
altaris
istis me
non poss
sibi cor
lia ob
exhiber
tur.
b Ad
enim hi
gacibus
in corp
um ad
endum
fecit q
hoc fac
garant
pinq
partem
herbare
c Am
tam fu
do) p
tinent
tur e q
ad lau
ctum v
e La
descri
e oide
citur
cipis
tracta
f Al
cipali
s La
hoc p
de q

Secundū matheum

ad faciendum illis elemosynā. a De autem non semper habebitis. Sed contrarium videtur Mathe. ultimo capi. ubi dicit discipulis suis. Ecce vobiscum sum usque ad consumationem seculi. Sz

hoc intelligitur esse cum hominibus per gratia et etiam sacra mentaliter in sacramento altaris. Sz istis modis non possunt sibi corporalia obsequia exhiberi. segitur.

b Mittes enim hec vnguentum hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit. q. d. in hoc facto pñ

gaurant sepulturam meam futuram et pñ pinquo: vnde Joan. xij. dicit q. precepit partem vnguenti ad sepulturam suam reservari: vnde credendum est quod hec mulier hoc fecit edocta spiritu sancto. segitur.

c Amen dico vobis ubicunque predicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo: Hoc est factum huius mulieris per tinens ad evangelium christi. d. Dicitur et q. hec fecit in memoriam eius idest ad laudem eius recitabitur tanquam factum virtuosam et hoc patet a dimpletu.

e Tunc abiit vnus. hic consequenter describitur venditionis christi modus: et ordo et primo qñ ad tempus cum dicitur (tunc) idest feria quarta quando principes sacerdotum fuerunt congregati ad tractandum de morte christi et dictum est.

f Abiit vnus ex duodecim idest ex principalibus discipulis christi. g Qui dicebatur iudas schariothia hoc dicitur ad differentiam alterius iude: qui fuit frater Jacobi minoris. Et no

tandum quod scharioth est nomen ville et quia erat oriundus iudas proditor: p. pter q. inde cognominabatur.

h Ad principes sacerdotum quos audierat esse congregatos ad tractandum

de morte christi i. Quid vultis mihi dare et ego eum vobis tradam occulte scilicet sine strepitu propter quod mutaverunt consilium predictum. k At illi constituerunt ei triginta argenteos. l Triginta argenteos. Argenteus nummus valebat de cem nummos vsuales et per consequens triginta argentei valebant trecentos de nummis vsualibus et patet manifeste si multiplicentur triginta per decem: et sic in venditione christi recuperavit valorem predicti vnguenti.

m Et ex inde querebat opportunitatem scilicet temporis et loci. n Ut eum traderet scilicet occulte. quod adimplevit in nocte diei sequentis ut infra patebit

o Prima autem die azimorum hic consequenter describitur ipsius christi venditi traditio: ubi quattuor tanguntur: primo premititur paschale convivium ad proditoris revocationem: secundo instituitur eucharistie sacramentum ad fidelium refecionem ibi. cenantibus autem. Tercio predictur discipulorum scandalum ad ipsorum premonitionem: ibi. tunc dixit illis. Quarto subiungitur christi desiderium ad nostram redemptionem: ibi. Tunc venit Iesus. Dixit ergo sic.

passio

a Prima autem die azimorum dies ista fuit feria quinta que erat vigilia pasce in qua immolabatur agnus paschalis ad vesperam illius diei que erat dies. xiiij. primi mensis et tunc tenebantur vesperi panibus azimis usque

ad vesperas vigesime primi diei eiusdem mensis: ut habet Exo. xij. capitulo. Advertendum tamen est quod greci dicunt christum cenasse cum discipulis suis ante passionem suam. xiiij. die primi mensis. Ita quod anticipavit immolationem agni paschalis perveniens diem quia providebat se passurum in crastinum: quando debebat agnus immolari secundum legem: hoc autem probant ex evangelio Joannis. xiiij. capitulo ubi dicitur quod iudei ducentes christum ad pilatum non intraverunt in pretorium ut non contaminarentur: sed ut manducarent pascha ex quo concludunt quod eadem die passus est in qua immolabant agnus paschalem que est. xiiij. dies mensis primi: et per ista die tertia decima cenavit cum apostolis. Ex quo ulterius concludunt quod christus confecit corpus suum in pane fermentato: quia iudei non vescebantur azimis ante vesperam. xiiij. diei ex quo ulterius in tanta insania prorumperunt quod dicunt Mattheus. Mar. et Luc. falsum scripsisse: quia describunt christum cenasse cum apostolis prima die azimorum in qua agnus paschalis immolabatur propter quod dicunt ulterius quod Joannes qui scripsit posterior in hoc correxit eos. xii. ca. dicens. Ante diem festum pasce etc. ubi prout agitur quomodo lauit pedes discipulorum suorum: et eadem nocte traditus est. Sed ista sunt falsa et erronea: dicere enim quod in scriptura canonica sit aliquid falsum est erroneum: cum sit tradita a spiritu sancto: et iterum si concedant esse falsam in aliquo loco: per consequens non potest habere aliquid firmitatis in aliis locis ut

Prima autem die azimorum accesserunt discipuli ad iesum dicentes. Ubi vis parem tibi comedere pascha? At iesus dixit. Ite in

arguit Augu. in epistola ad Hieronymum Item quod dicunt christum confecisse in fermentato: hoc est contra Crisostomum. qui fuit doctor grecus: qui dicit super matth. Apertissime dominus demonstravit: quia a principio

ciuitatem ad quam ad diem pasche exte- ma non erat contrari- di- uinarum legum In lege autem precipiebatur quod carnes agni paschalis comedere

rent cum panibus azimis: ergo in illa cena ultima in qua confecit corpus suum erant panes azimi: et propter hoc bene scribit Mattheus. quod scribit prima die azimorum etc. Quod autem arguit de iohanne quod dicit quod iudei non introierunt pretorium ne impedirent a manducatione pasche. Dicendum quod pascha accipitur non pro agno paschali qui fuerat immolatus nocte precedenti: sed pro azimis panibus quibus utebantur septem diebus: ad quorum comestiones regrebas quod homo esset mundus. Ad secundum quod arguunt de evangelio. Jo. xii. cap. Ante diem festum etc. Dicitur quod. v. dies mensis primi illa erat dies festiuitatis paschalis: que tamen festiuitas incipiebat a vespere diei precedentis et propter hoc illa eadem die incipiebant comedere panes azimos in vespere ut patet ex predictis. Ex quo patet quod Joannes non contradicit aliis: sed magis conuenit cum eis: sequitur. b Ubi vis paremus tibi comedere pascha. i. agnum paschalem c At iesus dixit. Ite in ciuitatem ad quam Mattheus. hic loquitur generaliter: quia christus non expressit illis nomen illius ad quem debebant ire: tamen dedit eis signum: per quod poterant determinare cognoscere finem quod habetur Mar. xiiij. cap. ubi dicitur. Occurret vobis homo laganam aque baiulans sequimini eum et quocumque introierit dicite domino domus etc. d Tempus meum. s. patredi. e Prope est apud te facio pascha cum discipulis

lis me-
bo: me-
chisti o-
sua ita
habebat
emere:
a Uel
autem fac
ga illa
hosa co-
dendi a
paschal-
b Bisi
debat
quod dicit
scipulis
is) ex
pi quod
erat in
nocen-
toris
amoris
sermone
edecis
mellit
reputat
ulo ag-
schales
ei patet
lis) h-
do con-
lis suis
dicere
ra pnci-
statali
futura
se nece-
f. Cap-
dne) q-
ro q-
aut. q-
p-
deban
agni p-
dem
cur se
dicitur
certur
lxvii
do fin

Secundū matheum

lis meis. q. d. prouide mihi & loco et ci-
bo: vnde creditur q̄ ille erat discipulus
christi occultus tamen: patet etia q̄ chri-
stus ita pauper erat q̄ nec domicilium
habebat nec vnde posset cibum pascales
emere: segf.

a Vespere autē facto)
qa illa erat
hora come-
dendi agnū
paschalem.

b Discum
bebat cum
duodeci di-
scipulis su-
is) ex quo
p̄ q̄ q̄tum
erat in se re-
nocabat p̄di-
torē primo
amore cū ef-
set vn̄ ex du-
odecim: & ta-
mē illum nō
repulit a p̄u-
ulo agni pa-
schalis: licet
ei p̄ditio nō lateret eū.

c Et edētib⁹ il-
lis h̄ scō reuocat p̄ditore dolore p̄dicē
do corā eo passionē suā q̄ debateē discipu-
lis suis mā doloris: & h̄ ē q̄ d̄f. d Amē
dicor vob: q̄ vn̄ v̄r̄z. i duodeci discipulo
rū p̄ncipaliū. e Et traditur ē & p̄ri-
stati valde &c. Nō solū p̄ mortē m̄gfi sui
futurā p̄tristati sūt: s̄ q̄ q̄libz timebat &
se ne eēt ille q̄ dēret eū tradere p̄ quod.
f Leperūt singuli dicere. Nunqd ego sū
dñe) q̄ q̄libet d̄z sibi timere & p̄cto futu-
ro q̄tūcūq̄ sit scūs. g At ipse r̄ndēs
ait. q̄ itigit me cū &c. Per hoc n̄ poterāt
p̄p̄dere q̄ eēt determinate: q̄ oēs come-
debant in eodē vase in quo erant carnes
agni paschalis posite.

h Filius q̄
dem hoīs vadit ad passionē. f. i Si-
cut scriptum est de illo) Isai. liij. cap. vbi
dicitur sic: Tanq̄ ovis ad occisionē du-
cetur. & Bani. ix. cap. Post ebdomada
lxxij. occidetur xp̄s: & i pluribus alijs lo-
cis simile habetur. k Ue autē hic ter-

tio reuocat proditorē timore predica-
do ei penam damnationis sue dicens.

k Ue autem homini illi per quem filius
hominis tradetur) l Bonum erat ei
si natus non &c. Sinus enim malus hic

manū i p̄p̄side: hic
me tradet. Filius q̄
dē hominis vadit
sicut scriptū est de il-
lo. Ue autē homini
illi p̄ quē filius hōi-
nis tradet⁹. Bonus
erat ei si natus non
fuisset hō ille? Re-
spondens autem iu-
das qui tradidit eū
dixit. Nūquid ego
sum rabbi? Alit illi:
Tu dixisti. Lenan-
tibus autem eis:

uat bonū infinitū sc̄z diuinū: p̄ q̄d eē m̄se-
rū miseria culpe mortalis eterna: hoc ē
peius q̄ sit nō eē simplr m R̄ndēs at
iudas h̄ q̄rto reuocat p̄ditore pudore: q̄
illi oñdit se suā p̄ditōez cognosce & hoc
ē q̄ d̄f. m R̄ndēs at iudas q̄ tradidit
eū: Nūqd ego sum rabi) Si. n. iudas alijs
de hoc q̄rētib⁹ tacuisset reddidisset se eis
suspectū. n Alit illi: Tu dixisti) Et in
hoc delictū suū alijs nō publicauit: s̄ cō-
scie inde significauit se ei⁹ delictū sc̄re: po-
terat. n. p̄ hoc v̄bū mētē inde sic monere
q̄ alios latebat. o Lenantib⁹) Hic in-
stituit eucharistie sacramentū ad dñi
ce passionis recordatiōez. Et diuiditur in
tres p̄tes: q̄ primo describit huius sacra-
menti institutio. scō p̄dical immortalis
vite inchoatio: ibi: Dico autē v̄ vobis. ter-
tio p̄o v̄troq̄ reddis ḡrarū actio: ibi. et
hymno dicto. Circa p̄lmū aduertē-
dū q̄ istud sacramentū sub duplici sp̄e in-
stitutū est. f. panis & vini: quia panis con-

accipitur p̄
bono: min⁹
autem malū
est nō eē sim-
pliciter: q̄ eē
damnatus: q̄
quia & si nō
sit min⁹ ma-
lum ratione
pene adlon-
cte: q̄ nō p̄u-
nat totū esse
creatur. m̄-
nus tñ ma-
lus est ratio-
ne t̄pe mor-
talis q̄ in se
pabiliter ad-
heret dāna-
tis: & ipa nō
solū puat q̄d
dā eē creatū
sic p̄ca s̄z ē p̄

n

Passio

neritur in christi corpus: et vinum in sanguinem: et iste conuersiones sunt separationes: quia christi sanguis fuit, separatus a corpore vel a carne in passione hoc autem sacramentum ut dictum est institutum est quasi quoddam

memoriale illius passionis: et ideo consecratio carnis et sanguinis fit sub speciebus distinctis Considerandum etiam quod sub utraque specie est totus christus: quia sub specie panis est tantum corpus: ex vi

conuersionis vel sacramenti. sanguis autem et anima et diuinitas sunt ibi ex cōcomitantia naturali et in separabili. Similiter sub specie vini sanguis tantum est ibi ex vi sacramenti. Cetera autem ex cōcomitantia ut diffusius tractatur. *iiij. sententiarum.* Dicit ergo. o Lenantibus autem illis) id est postquam comederant carnes agni paschalis antequam surgeret de cena. *a* Accipit iesus panem) quia ubi terminatur figura ibi debet incipere veritas. agnus autem paschalis erat figura huius sacramenti: et ideo institutus est post cōmestionem agni. *b* Et benedixit) in hoc dedit nobis exemplum quod ante sumptionem huius sacramenti debet mens eleuari in deum.

c Ale fregit deditque discipulis sula iter quos erat iudas ut dicunt sancti cōmuniter: licet Hieronymus dicat contrarium. Ratio autem quare christus dedit ei corpus suum fuit: quia peccatum eius erat discipulis alijs occultum: et propter hoc in ecclesia obseruatur quod peccatori occulto eucharistia non negatur. *d* Et ait. Accipite et comedite: hoc est corpus meum) Si enim verbum christi tante est virtutis quod fecit de nihilo omnem creaturam: non est mirum si vna creatura conuertitur in aliam. *e* Et accipiens calicem) separatim consecrabat sanguinem

accepit iesus panem et benedixit: bac fregit: deditque discipulis suis et ait. Accipite et comedite hoc est corpus meum. et accipiens calicem: gratias egit et dedit illis dicens. bibite ex hoc oēs. Hic est enim sanguis

a corpore ratione predicta. *f* Gratias egit) eadem ratione sicut in consecratione corporis dictum est: sequitur.

g Hic est sanguis meus novi testamenti). i. ad confirmationem novi testamenti: quia sicut vetus testamentum confirmatum est in sanguine aialium immolatorum ut habetur Exo. xxiiij. capit. ita novum testamentum confirmatum est in sanguine christi confirmatum est. in quo apparet excellentia noui testamenti respectu veteris ut arguit apostolus ad hebr. ix. c. *h* Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum dicit autem pro multis quia sanguis pro omnibus effusus fuit quantum ad sufficientiam: quantum ad efficaciam non fuit effusus: pro omnibus. *i* Dico autem) Hic dominus predicatur eterne vite inchoatio: quia perceptio huius sacramenti dat vitam eternam. secundum quod dicit saluator. Joan. vi. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habebit vitam eternam: dicit ergo.

i Dico autem vobis non bibam amodo) hoc est ab hora qua instituit hoc sacramentum. *k* De hoc genimine vitis (hoc est de vino quod generatur in vite. *l* Usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum) id est nouo modo: hoc fuit impletum quando post resurrectionem suam comedit et bibit cum apostolis: ad declarationem sue resurrectionis: ut habetur Luc. vlti. et tunc bibit nouo modo: quia corpus suum non erat tunc passibile et mortale sed gloriosum non indigens cibo vel potu. sed solum comedit ad declarandum veritatis sue resurrectionis: et dictum est. *m* In regno patris mei). i. ego tunc existens in regno patris mei bibam tunc vobiscum modo predicto. licet enim christus fuerit beatus ex parte anime ab instanti sue conceptionis: ex parte ta-

Secundū matheum

men corporis erat viator et passibilis ante resurrectionem suam. sed completa resurrectione fuit beatus in anima et corpore. a. Et hymno dicto (Dic consequenter ponitur pro predictis gratiarum actio. Dicit

ergo (et hymno) id est canticum diuine laudis (dicto) per sacramenti institutionem et non ne vite terminationem scilicet in loco ubi ista erant facta.

b. Exle- rant in montem oliueti) hoc est versus montem oli-

ueti: quia locus ad quem christus exiit et in quo fuit captus erat situs in pede montis oliueti: ut dictum est.

c. Tunc dixit illis) Dic predicatur scandalum discipulorum ad eorum premonitionem: et primo predicatur in generali respectu omnium: secundo in speciali respectu petri: ibi respondens: dicitur igitur.

d. Omnes vos scandalum patiemini) id est ruinam in peccatum.

e. In me). i. recedentes a me propter timorem humanum. f. In ista nocte) Futura enim contingetia predicat eis certitudinaliter et determinato tempore ut cognoscant ipsum esse deum qui potest talia cognoscere propria virtute. g. Scriptum est enim) zacharie. xlii. ca. h. Percutias pastorem) id est christum.

i. Et dispergentur oves gregis) id est discipuli ex timore fugientes.

C. Aduertendum tamen quod zacharia. xlii. ca. mutantur verba licet sit eadem sententia: quia ibi ponitur prophetia ac si propheta loquatur ad dominum dicentes (Percute pastorem etc.) Nunc autem ponit ac si dominus loquatur dicens: percutiam pastorem etc. quia idem est verbum domini et propheta: licet diversimode: quia ipse dominus principaliter et

ipsius propheta instrumentaliter.

R. Postquam autem resurrexero) hoc addit ad consolationem eorum ut qui audierat eius morte erat consolatus: audita eius futura resurrectione essent aliquantulum consolati.

xero) precedam vos in galileam. Respondens autem petrus: ait illi: et si omnes scandalizati fuerint in te ego nunquam scandalizabor. ait illi iesus. amen dico tibi quia in hac nocte antequam gallus cantet: ter me negabis.

l. Precedam vos in galileam non solum per mittit eis visionem suam in beatitudine: et in loco multum distantis: sed in propinquo regione. scilicet in galilea. m. Respondens autem) Dic specialiter predicat scandalum petri.

n. Respondens autem petrus) quia erat ceteris firmior. n. Ait illi: et si omnes scandalizati fuerint in te etc.) In hoc non mentebatur: quia sic habebat in mente. sed presumptuose loquebatur non considerans debilitatem fragilitatis sue propter quod grauius ceteris permissus est cadere. Et iterum quia futurus erat pastor ecclesie: ut ex suo casu sciret alij condescendere. o. Ait illi iesus. Amen dico tibi: quia antequam gallus cantet ter me negabis. Mat. xlii. dicitur expressius. Antequam gallus bis vocem ediderit ter me eo negaturus. Augustinus lib. de concordia euangelistarum: dicit quod tertia negatio petri fuit inchoata etiam ante primum cantum galli: antequam tamen esset consummata gallus cantauit: quia negatio secundum totam litatem suam accepta habet aliquem tractum temporis. In hoc enim includitur verbum illorum qui dicebant petro: tu ex illis es: et argumentum quod adducebat ex loquela eius et negatio petri sequens: et sic patet quod bene potuit inchoari illa negatio antequam gallus primo cantaret: et post terminari. Mattheus ergo Lucas et Iohannes dicunt petrum ter negasse christum ante primum galli cantum.

n y

Passio

loquuntur habendo respectum ad negationis inchoationē. Marcus autē q̄ dicit tertiā negationē petri esse post p̄mū galli cantū: et ante sc̄m: loquif habēdo respectum ad negationis cōsumationem.

a. **Ait illi**

Petrus et si

optuerit et c)

Petr⁹ et alij

discipuli h̄ di

cendo nō di

xerūt mēda

ciū. ga sic co

gitabant fo

re dixerunt:

tñ falsuz: ga

contrariū ac

cidit.

b. **Tūc ve**

nit iesus).

tūc cōsequē

er ostenditur xpi

desiderium ad nostraz

redemptionē: q̄ ostēdit trip̄r.

Primo

anxiando. Sc̄o orādo: ibi. et p̄gressus

p̄sillū. Tercio p̄ditōi occurrēdo: ibi. ec

ce a p̄p̄in quabit. Circa p̄mū ad

uertendum q̄ anxietas animi est p̄sillo

causata ex apprehēsiōne magni mali et

p̄mo iminētis impossibilis ad euadēdū

xps autē videbat mortē accerbissimā sibi

et p̄mo iminētē et non euasibilem: ga

sc̄iebat h̄ esse determinatum a d̄o patre

a cuius determinatione non poterat de

clinare: cum non posset peccare: ista tñ

necessitas libertatē arbitrij non tollebat

Igitur ex tali morte sic iminente xps ha

bebat materiā maxime anxietatis. Itēz

pars sensitua nō alleuiabat a tali anxie

tate ex cōtemplatione diuine essentie seu

p̄mptitudine volūtatis que erat in supio

ri pte aie: q̄ oluia v̄tute fiebat vt ex supe

riori parte aie nō fieret influētia in infe

riorem: vt sic esset ibi dolor partis sensi

tine maximus ad nostrā redemptionem

ex quo ergo ex tali anxietate xps non fu

giebat: sed magis venit ad locum vbi p

ditorem venturum sc̄iebat ostendit et

siderium ad nostram redēptionē: et hoc

est quod dicit. b. **Tūc venit iesus cum**

illis). i. discipulis suis. c. **In villaz q̄**

Ait illi petr⁹. Etia

si oportuerit me mo

ri tecum: non te ne

gabo. Similiter om

nes discipuli dixe

runt. Tūc venit ie

sus cū illis in villā

que d̄i gethsemani

et dixit discipulis su

is. **Sedete hic do**

cu⁹. Et progressus

patet q̄ euangeliste cōcordant et loco l3

ipsam diuersimode nominent.

d. **Et dixit discipulis suis sedete hic)**

hoc dixit octo apostolis. quia Judas nō

erat ibi: et tres secum duxit: vnde sequit.

e. **Et assumpto Petro et duobus fi**

lijs zebedei). Isti enim tres erant magis

familiares ipsi christo: et ad eius secreta

magis ad mittebantur q̄ alij: ratio autez

facta est supra. xvij. capi.

f. **Cepit contristari et mestus esse)**

hoc fuit ostendendum veritatē humane

nature: et q̄ ista tristitia fuerit maxia sub

ditur. g. **Tristis est aīa mea vsqz ad**

mortē) et pōt l3 vsqz accipi dupliciter.

Uno modo intēsiue: q̄ tñ intēsiua erat

q̄tum poterat esse vt visum est. Alio mo

do extēsiue: quia durauit vsqz ad horam

mortis. h. **Sustinete hic et vigi**

late mecum) tanq̄ amici sp̄ales qui debēt

in angustis amicis assistere. i. **Et**

p̄gressus) hic ostēditur xpi desiderij ad

nostraz redemptionē: q̄ p̄orationē offe

rebat sp̄m d̄o patri pro nobis: quē gde3

oratio ostēditur p̄fecta: q̄ solitaria: cum

dicif. i. **Et progressus pusillum rece**

dens aliquātulum a p̄dictis tribus apo

stolis: quia oratio est eleuatio mentis in

deum: quod melius fit quando homo

dicif Gethsemani) illa enim villa erat in pede mōtis oliueti: et p̄pter hoc d̄i Luce xij. q̄ venit in monte oliuarum. In si ne etiam illius ville: erat quidam ort⁹ cō templationi aptus et illuc intravit iesus: vt dicitur Jo

annis. xvij.

cap. et est vl

tra torrentē

cedron: vt di

citur ibidem

q̄ vallis io

saphat est in

ter montem

oliueti et cui

tatem hieru

salem. Tor

rens autē ce

dron currit

p̄mediū illi

vallis: et sic

patet q̄ euangeliste cōcordant et loco l3

ipsam diuersimode nominent.

d. **Et dixit discipulis suis sedete hic)**

hoc dixit octo apostolis. quia Judas nō

erat ibi: et tres secum duxit: vnde sequit.

e. **Et assumpto Petro et duobus fi**

lijs zebedei). Isti enim tres erant magis

familiares ipsi christo: et ad eius secreta

magis ad mittebantur q̄ alij: ratio autez

facta est supra. xvij. capi.

f. **Cepit contristari et mestus esse)**

hoc fuit ostendendum veritatē humane

nature: et q̄ ista tristitia fuerit maxia sub

ditur. g. **Tristis est aīa mea vsqz ad**

mortē) et pōt l3 vsqz accipi dupliciter.

Uno modo intēsiue: q̄ tñ intēsiua erat

q̄tum poterat esse vt visum est. Alio mo

do extēsiue: quia durauit vsqz ad horam

mortis. h. **Sustinete hic et vigi**

late mecum) tanq̄ amici sp̄ales qui debēt

in angustis amicis assistere. i. **Et**

p̄gressus) hic ostēditur xpi desiderij ad

nostraz redemptionē: q̄ p̄orationē offe

rebat sp̄m d̄o patri pro nobis: quē gde3

oratio ostēditur p̄fecta: q̄ solitaria: cum

dicif. i. **Et progressus pusillum rece**

dens aliquātulum a p̄dictis tribus apo

stolis: quia oratio est eleuatio mentis in

deum: quod melius fit quando homo

Secūdum mattheum

est sequestratus ab alijs. Secundo qz hu-
milis quod notatur cū dicit (procidit in
facie suā). Tercio qz deuota cum dicitur
(Patermi). Quarto quia recta, quia no-
luit contraire predestinationi diuine qd
notatur cuz

dicitur: (Si
possibile est
trāseat a me
zc). sed vo-
luntatem su-
am suppo-
nit volunta-
ti diuine di-
cens. (Uerū
tamen nō fi-
cut ego volo
sed sicut tu)

Quinto cha-
ritatiua: qz i
agonia mor-
tis positus
dulciter suos
discipulos vi-
sitabat. Un-
de sequitur
(Et venit
ad discipu-
los suos).

a Et dicit
Petro sic).
quasi dicat:
nō ostendis
tm feruore facto quātū verbo. sequitur.
b Vigilate z horate vt nō intretis i tēta-
tionez). i. vt nō superemini a tētatioe de pxi-
mo iminēte sicut fuerūt postea sopati.

c Spūs quidē prōptus est ad dicendūz
scilicet qd estis parati pro me mori: vt pa-
tet ex precedentibus.

d Caro autē ifirma) ad sustinendaz im-
minentē tēnationē: hoc autē dixit xps: qz
apostoli dixerāt ex magno spū pūa mor-
tē subire qd ipm negare: cuius tamē con-
trariuz fecerūt impulsu carnali.

e Iteruz secūdo abiit z orauit zc). vbi
iterat orationē ostendens qd oratio bz cē
continua. Similiter iterat visitationem
discipulorum suorum: quia opera chari-
tatis debēt esse coniuncta orationi.

f Et relictis illis iterz abiit z orauit zc)
ter orationem replicat sicut ter fuerat tē-
tatus vt supra patuit. iij. capi. vt liberet
nos. Primo a malis preteritis per veni-
am. Secūdo a p̄sentibus per tutelaz: ter-

tio a futuris
p cautelam.
g Tunc ve-
nit ad disci-
pulos suos)
ter discipu-
los visitat si-
cut ter orat
ratione p̄e-
dicta.

h Et dixit
illis). qua-
si compati-
ens. eis pro-
pter tētatio-
nem eis: de p-
ximo immi-
nentem.

i Dormite
iam z rege-
scite). quasi
diceret parū
poteritis h
facere.

k Ecce ap-
propinqua-
bit). Dic ter-
tio ostēditur

xpi desideriu ad nostrā redēptionē: qz nō
solū pditorē cū tnrba veniēte expectauit:
sz etiā occurrit eis vt hētur Joā. xviij. ca.
z hoc est quod dicitur hic.

k Ecce appropinquabit hora). postq̄
enī dixerat discipul̄ suis. Dormite iā z re-
quiescite vt p̄dictū est: dimisit eos aliquā
tulū gescere: postea cum sciebat iudā ap-
propinquantē dixit eis. Sufficit vt habe-
tur Marci. xiiij. Et tūc euigilauit eos di-
cens. Ecce appropinquabit hora zc.

l Surgite eam) obuiā inde. s. pditori.

m Adhuc eo loquente). Nec est ter-
tia pars principalis huius capituli: vbi
describitur ipsius christi traditi compre-
hensio: vbi tria describuntur per ordinē.
Primum est ipsius iude fraudulentia.

Passio

Secundum est christi patientia ibi Et ecce vnus. Tertium discipulorum ignavia ibi. tunc discipuli. Circa primum dicitur sic. m Adhuc eo loquente; scilicet christo cum discipulis suis.

a Ecce in das vnus de duodecim) id est de principibus christi discipul. b Venit et cum eo turba multa et c. Tale autem turba adduxit ne forte alij credentes in christum ipsum vellent eripere: seq. c Qui autem tradidit eum dedit eis signum et c) hoc autem fecit ne loquens christi caperet Jacobum minorem qui erat filius christi facie propter quod dicebat spualiter frater domini sequitur.

d Et osculatus est eum) in quo apparet maxima christi mansuetudo qui non negavit osculum perditionis suo.

e Dixitque illi iesus. Amice ad quid venisti. q. dicat tu ostendis amicitiam signo et agis perditionem de se: q. p. ex hoc quod sequitur.

f Tunc accessit illi. f. gerat i. continua inde g Et manus iniecerunt in iesum) violentas quantum erat ex parte ipsorum.

h Et tenuerunt eum) quando enim voluit tentus est et non ante.

i Et ecce vnus. hic describitur ipsi christi patientia. et hoc dupliciter. Primo facto. Secundo verbo ibi. in illa hora. patientia autem christi facto ostenditur in hoc quod discipulos suos prohibuit a defen-

sione eius: et hoc est quod dicitur.

i Et ecce vnus ex his qui erat cum iesu. Iste fuit petrus: ut habetur Jo. xvij. cap.

k Extendens manum exemit gladium suum) habebat enim duos gladios: ut habetur

Luc. xij. ca.

quos credo fuisse duos cultellos magnos quod et si fuerat i. decem fide agni paschalis.

l Et percussit servum et c) quem in sana uultus christi tactu suo: ut habetur

Luc. xxij. ca.

et i hoc adimplet christus quod dixerat matthe. v. ca. bñ. facite his qui oderunt vos. m Tunc ait illi iesus: conuerte gladium tuum in locum suum) prohibendo defensiones armorum.

Et ad hoc inducit multiplicem rationem. Prima ratio tangitur ibi.

n Omnis enim qui gladio et c) gladium ens accipit eo utitur ad vindictam propterea auctoritate: et hoc est illicitum: gladio autem utitur sibi tradito qui eo utitur ad punitionem malorum: zelo iusticie, sicut principes qui auctoritatem habent adeo quia in hoc princeps minister dei est: ut dicit Paulus apostolus: et similiter ministri ad hoc a principibus constituti. Secunda ratio assignat cum dicit.

o An putas quia non possum et c). quasi dicat per aliam viam possum euadere si vellem.

p Et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum) legio autem una continet sex milia

Secū dum mattheum

lia sexcentos sexaginta sex. Adverten-
dam tamen q̄ christus non dixit hoc p̄
pter hoc q̄ indigeret auxilio angelorū
sed magis econuerso ipsi indigent suo
auxilio: sed vt ostendat q̄ pluribus mo-
dis poterat
euadere. Ter-
tiam rationē
assignat cuz
dicit.

Quo-
modo ergo
implebūtur
scripturē.
Scripturē e-
nim diuinit̄
reuelate lo-
quuntur ex-
presse de pas-
sione xpi: vt
ps̄ Isā. liij. c.
Et Barie. ix.
z in plurib;
alijs locis q̄
non implerē-
tur nisi chri-
stus pateret:
quod est in-
conueniens:
cum sint de-

riuate a prima veritate ppter qd̄ subdis.
Quia sic oportet fieri) quia ex quo
aliquid est secundum predestinationem
a deo p̄dictū oportet illd̄ impleri: ibi enī
est necessitas consequentie non tamē cō-
sequentis: quia diuina preordinatio non
tollit contingentiam a rebus.

In illa hora) Hic ostenditur xpi
patientia verbo: quia non impatienter
sed rationabiliter alloquutus est turbaz
ipsum comprehendentem.

Tanq̄ ad latronem exitis zc.)
quasi dicat: sine causa fecistis hoc: cuius
rationem assignat dicens.

Quotidie) idest frequenter.

Apud vos) idest i loco in quo ha-
betis potestatem.

Sedebā pacifice z sine armis q̄si
dicat tūc potuistis me cōprehēdere: segf.

Hoc aut totū factū est) q̄ scriptū

erat de eo q̄ tractaret sicut malefactor: z
latro Isā. liij. ca. Cū sceleratis reputat̄ ē:
i Tunc discipuli). Hic describit di-

scipuloz xpi ignauia primo oīum i gene-
rali cū dicitur. i Tūc discipuli oēre

licto eo) i. i.
christo ma-
gistro suo.

tenuerunt Iesum: z
duxerunt ad Cay-
phaz' principem sa-
cerdotum: vbi scri-
be' z seniores' con-
uenerant'. petrus
aut' sequebatur eū
a lōge' vsq; in atriu'
p̄cipis sacerdotū
Et ingressus intro' se-
debat cū ministris:
vt videret finem'.
principes autem sa-
cerdotū z oē p̄siliūz
q̄rebant falsum testi-
moniū cōtra iesum'

k Fugie-
rant timore
perterriti z di-
miserūt ma-
gistrum suūz
sicut latronē
deduci ppter
quod segtur
l At illi te-
nentes iesūz
dixerūt enī
ad cayphaz:
licet p̄mo fu-
erit duct' ad
Annas vt di-
citur Johan-
nis. xviij. ca.
tamē Sat-
thana de hoc
nō facit mē-
tionez: quia
non fuit ibi

ductus nisi ppter quanda reuerentiam
quia erat socer Cayphe vt ibidez dicitur
m Ubi scribe) idest legisperiti.

n Et seniores populi) idest iudices
ordinarij vt supra visum est capi. xv.

o Conuenerant) ad examinandas
z iudicandum christum.

p Petrus autem) Hic conitur signa-
ula petri in speciali cum dicitur.

q Sequebatur eum a longe) quia
timebat ne perciperetur eius esse disci-
pulus: sequitur:

r Et ingressus intro) qualiter autē
ingressus fuerit: dicitur Johannis. xviij.
scilicet per impetrationem alterius disci-
puli qui erat notus pontifici.

s Ut videret finem) licet autem nō
auderet xpm cōfiteri seu defendere: tamē
volebat videre quid finaliter fieret de eo.

t Principes) Hec est q̄ta ps̄ pun.

hij

Passio

capitis huius capituli in qua describitur
ipsum xpi apprehensi illusio: ubi quatuor
tanguntur per ordinem. Primum est eius
accusatio maligna per falsos testes. Se-
cundum accensum iniusta condēnatio per
malos iudi-

ces: ibi. et sur-
gens. Tertiū
condēnati
vituperatio:
per malignos
apparitores
ibi. Tunc ex-
puerunt.

Quartū per
tri negatio per
tres vices:
ibi. Petrus
autē sedebat
Circa primum
dicitur hic.

a. Punci-
pes autem sa-
cerdotum et
omne conci-

lium querebant falsum testimoniū) quia
verum non poterant inuenire.

b. Ut eū morti traderet per pilatū
presidē: quia ipsi non habebant aliam iusti-

ciam. c. Et non inueniunt unde pos-
sent eum accusare tanquam dignum morte

coram pilato. c. Cum multi falsi testes
accessissent ad id quod dictū est percurā-

dum. d. Nouissime autē venerunt duo
falsi testes etc.) Sed queritur quomodo

isti dicunt falsi testes: quia Ioan. ij. ca. scri-
bitur quod xps dixit iudeis. Soluite templū

hoc et in tribus diebus excitabo illud: quod
videtur idem esse cum eo quod hic dicit.

Bicendū quod illa verba que dixit xps Io-
an. ij. ca. intelliguntur de templo corpo-

ris sui: et ibidem dicitur. Et hoc sonant
verba ibidem posita: quia dixit ibi. Soluite

templū hoc non precipiendo eis. sed pre-
dicendo eis quid essent facturi dissoluen-

do corpus eius quod erat templum spi-
rituale dei: unde sensus est. Soluite id est

soluetis corpus meum per mortem quā
mihi inferretis: unde sequitur ibidem: et in
tribus diebus excitabo illud. Excitare eni-

est a somno mortis reuocare quod non con-
perit templo materiali: sed templo spūa-
li. scilicet suo corpori. Isti autē testes loqueban-
tur: ac si de templo materiali xps intelle-
xisset: cum dicebat (in tribus diebus re-

edificabo il-

lud) quia reedi-

ficare proprie

respicit tem-

plum mate-

riale. Itē nō

dixit destrua-

re vel possit de-

struere ut ipi

ponunt: sed

dixit. (Sol-
uite). id est solue-

tis mortē mi-

hi inferendo

predicēs mor-

tes suas et re-

surrectionē

ut per ex pōi-

ctis et sic per

quod isti testes

mutauerunt verba eius et sententiam in

quod apparet falsitas eorū dato etiā quod be-

ne reperissent verba eis et sententiam: tūc
possunt dici falsi testes alia ratione. scilicet ex
falsa intentione: quia intendebant percurā-
re mortē innocentis. e. Et surgēs) hic
consequenter ostenditur qualiter xps cō-
demnatus est per malos iudices: dicit er-
go sic. e. Et surgens princeps sacerdo-

tum) ex impatientia surrexit de tribuna-
li: quia non inueniebatur unde posset iuste xps
condemnari. f. Ait illi nihil respon-

des etc.) quia ea quod per xpm dicebant erat
falsa et responsione indigna nō nolebat res-
pondere. Itē quia volebat adimplere illud quod de

ipso scriptū erat Isa. liij. ca. Quasi agnus
coram tondeute se obmutescet et nō aperit
os suū: sequitur. g. Adiuro te per deū vi-

uum) ad hoc autē respondet xps propter
reuerentiā diuini nominis inuocati dicens.

h. Tu dixisti) supple veritatem quod patet
ex sequentibus.

i. Verūtamen dico vobis a modo vide-

bitis filium hominis sedentem a dextris vir-

tutis dei quia in iudicio extremo sic videbi-

Secundū mattheum

tur ab illis qui eum iniuste condemnauerunt: dicit igitur (ammodo) quia a tempore sue passionis eum videri non viderunt.

Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua. Iste erat mos iudeorum

scindere vestimenta in signum doloris quando audiebant blasphemiam diuini nominis hoc autem imponebat princeps sacerdotum christo propter quod subditur.

Blasphemiauit propter quod ipse et alij assistentes iudicauerunt eum dignum morte. **Blasphemiauit** propter quod ipse et alij assistentes iudicauerunt eum dignum morte. **Blasphemiauit** propter quod ipse et alij assistentes iudicauerunt eum dignum morte.

Tunc expuerunt

Hic consequenter ostendit quod ipse fuit turpiter vituperatus per malignos apparitores: et hoc dupliciter. Primo facto cum dicit: expuerunt in faciem eius: tanquam in hominem pestiferum et dignum morte. Nos enim erat iudeorum super tales conspuere in contemptum.

Et colaphis eum cederunt sine causa percutiendi et vituperandi eum. Secundo verbo dicentes. **et Prophetiza nobis christe: quis est qui te percussit.**

Petrus vero hic ostendit qualiter christus fuit negatus a suo discipulo per tres vices. Primo simpliciter verbo. Secundo cum iuramento. Tercio per execrationem quod est quan-

do aliquis non solum iurat per deum sed etiam imprecatur sibi et aliquid malum nisi id quod dicit sit verum: dicit igitur.

Petrus vero sedebat foris in atrio

non enim petrus erat simpliciter extra do-

vero sedebat foris in atrio: et accessit ad eum una ancilla di-

cens. **Et tu cum iesu galileo eras.** At ille negauit coram omnibus

dicens. **Nescio quid dicis.** Exeunte au-

tem illo ianuam vidit eum alia ancilla

et ait his qui erant ibi **Et hic erat cum iesu nazareno.** Et iterum negauit cum iuramen-

to: quia non noui hominem.

Et post pusillum accesserunt qui stabant: et dixerunt petro. Uere tu ex illis es.

Nam et loquella

vocem hominis. **Joannis autem dicit** quod fuit ad vo-

cem plurimum. **Siluestri tertia dicit** Johannes quod fuit ad vocem unum qui erat cognatus illius

cuius petrus abscidit auriculam. **Mattheus autem hic dicit** quod fuit ad vocem illorum qui astabant. Dicendum igitur quod principa-

lis intentio euangelistarum erat negationem

trinitatis petri exprimere: et in hoc conueniunt omnes euangeliste. Expungere autem

personas accusantes Petrum non erat principalis intentio eorum sed tantum ex acci-

dentia: tamen non contrariantur in hoc quia verisimile est quod multi ad illa verba

concurrerunt circa petrum et similia verba proferebant ipsum accusando. Et sic un-

munis: ut iam dictum est: sed erat extra locum ubi christus illudebat in quodam atrio in quo erat ignis accensus in medio secundum quod dicitur

Luc. xxi. capitulo.

Et accessit ad eum una ancilla de istis negationibus petri videtur etiam

geliste diuersimode scribere maxime de secunda et tertia: quia de secunda dicitur hic

quod fuit ad vocem ancille.

Lucas autem dicit quod fuit ad

vo-

cem plurimum.

Siluestri tertia dicit Johannes quod fuit ad vocem unum qui erat cognatus illius

cuius petrus abscidit auriculam.

Mattheus autem hic dicit quod fuit ad vocem illorum qui astabant.

Dicendum igitur quod principalis intentio euangelistarum erat negationem

trinitatis petri exprimere: et in hoc conueniunt omnes euangeliste.

Expungere autem personam accusantem Petrum non erat principalis intentio eorum sed tantum ex acci-

dentia: tamen non contrariantur in hoc quia verisimile est quod multi ad illa verba

concurrerunt circa petrum et similia verba proferebant ipsum accusando. Et sic un-

Passio

euangelista vnam personam nominat: alius aliam vnam vel plures nec est ibi falsitas ratione dicta. Videtur autem secundum veritates historie quod prima negatio sit facta ad vocem hostiarie principaliter.

Secunda ad vocem illoz qui stabant ad ignem: sue runt tamen excitati ab alia ancilla: propter quod Mattheus illos exprimit hic et alijs tacet: quod autem hic dicitur quod facta est petro ex-

ante ianuam: intelligendum est sic: id est se disponente ad exitum: quia adhuc erat prope ignem: ut dicit Joannes. sed timens ne perciperetur volebat exire. Tertia negatio autem facta est multis eum accusantibus: inter quos principalis erat cognatus illius cuius petrus abscidit auriculas propter quod exprimit illud Johannes de alijs tacendo. His dictis littera patet, usque ad illum locum.

a Nam et loquellam manifestum te facit) licet enim lingua hebreica sit vna tamen aliquo modo variabatur secundum diuersitatem prouinciarum: et ideo illi de galilea. Aliter loquebantur aliquo modo: quod illi qui erant de iherosalem: sicut lingua gallica est vna et tamen aliter loquantur illi qui sunt de picardia: quod illi qui habitant parisijs: et per talem varietatem potest percipi unde aliquis sit oriundus: unde sequitur.

b Tunc cepit detestari et iurare) in hoc significatur iuramentum per execrationem.

c Et recordatus est petrus) Boninus. n. respexit petrus: ut dicit Luc. xxiij. capitulo: et ex hoc petrus recordatus est de verbo christi quod dixerat eum negaturum: et ad penitentiam reductus est.

d Et egressus foras fleuit amare).

Et ex tunc petrus traxit in consuetudinem ut a primo galloz cantu usque ad horam matutinam staret in oratione flens pro ista negatione: ut habetur in itinera rio Clementis.

gallus cantet ter me negab. Et egressus foras fleuit amare. Mane autem factus concilio filium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi aduersus Iesum: ut eum morti traderent

e Mane autem factus) Ostendo qualiter passio christi fuit per iudeos ichonata. hic ostenditur qualiter fuit per gentiles consummata. Et diuiditur in duas partes quia primo describi

tur ipsius christi crudelis occisio. Secundo eius fidelis et deuota tumultatio: ibi. Cum sero factum esset. Prima adhuc in duas quia primo describitur ipsius christi iniuncta condemnatio. Secundo ipsius sententie iniuncta executio: ibi. et postquam illuxerunt ei. Prima in quatuor: quia primo describitur ipsius christi coram prete presentatio. Secundo ipsius presentati diligens interrogatio: ibi. et iesus stetit. Tercio innocentie eius declaratio: ibi. per diem autem solemnem. Quarto innocentie condemnatio: ibi. Videns autem pilatus. Prima adhuc in duas quia primo describitur ipsius christi presentatio ut dictum est. Secundo incidens taliter subditur iude desperatio: ibi. tunc videns. Circa primum dicitur sic.

e Mane autem factus) quia a meridie nocte usque ad illam horam illuserunt eum conspuendo et palmis cedendo: ut visum est.

f Consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores et cetera) Non enim ex testimonijs prehabitis habebant aliquid unde posset accusari coram pilato sicut reus mortis: et ideo vterius consulebant qualiter eum sicut dignum morte accusarent ut patebit infra: sequitur.

Et vnde
reputabat
rum in die
b. Et t
fili). Aliq
am nom
cuius comp
fili) et no
ne matris
dicebatur
luc: patre
dicebat an
pau) aut
gnome et
fuerat in d
missus a
manus a d
sola post
bocant
fale bitem
quadi eg
da q noc
aure: f
fomulta
cant de h
que vide
prima fac
ideo aliter
propun
bus. Pau
men e no
saltem de
hoc nom
dia: vnde
enim luy
distoris:
tiquitatu
gnome
cy suire
dea puel
romani
c. Ton
ditur. J
indas q
pelle
ne sceli
rati fa
quia de
ho v
bar ppi

Secūdum matheum

a Et vinctus adduxerunt. Illi enim qui reputabantur digni morte ducebantur coram iudice ligati.

b Et tradiderunt pontio pilato pre-
fidi. Alii dicunt quod pilatus erat proprius nomen

eius composuit ex nomine matris quod dicebatur pilatus: et patre quod dicebatur atus. Pontius autem cognomen eius quod fuerat iudex missus a romanis ad insulam pontianam. Hoc autem diffuse habetur in quadam ege-
da quod vocatur aurea: sed quia ibi multa dicuntur de hoc que videtur

prima facie falsa quod prolixitate omittit ideo aliter dicendum quod pontius erat proprius nomen eius quod patet ex duobus. Primo quia postponitur cognomen et non preponitur proprio nomini: saltem de cursu communi. Secundo quia hoc nomen satis commune est in burgundia: unde iste pilatus erat oriundus. erat enim lugdunensis. et dicit magister in historiis. et idem dicit Iosephus libro antiquitatum. Pilatus autem erat eius cognomen: presens autem erat nomen officij sui: et dicitur a presidendo: quia intuitu dea presidebat iudeis: ibidem missus a romanis.

c Tunc videtur. Hic incidentaliter subditur. Jude desperatio cum dicitur. (Videtur iudas quod damnatus esset. Nec autem desperatio processit ex duobus. Primo ex magnitudine sceleris tradendo ad mortem illi cuius tanta sanctitate expressus fuerat. Secundo quia damnationem suam audierat a christo ut dictum est cap. precedenti que sciebat prophetam verissimum.

d Penitentia ductus). Infructuosa tamen quia erat sine spe venie: sicut de his qui sunt in inferno dicitur Sapientia. v. capitulo. Dicentes infra se penitentiam agere.

e Retulit triginta argenteos et c.). Ex quo patet quod cupiditas sua nihil valuit sibi sequitur

f At illi dixerunt quid ad nos? quia si diceret non curamus si peccasti vel non.

g Tu videris id est ad te pertinet videre factum tuum.

h Et abiens laqueo se suspendit ex desperatione

i Non licet eos mittere in corbonam. Corba hebraice idem est quod oblatio. Corbona autem erat locus ad ponendum oblationes factas in templo pro reparatione templi et alijs necessarijs. magna igitur appareret sacerdotum execratio qui occisionem christi reputabant sibi licitam. immo tantam quam sacrificium deo facerent: et tamen precium venditionis eius reputabant nepharium et indignum applicari ad usus templi.

k Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli: quia ille: cuius ille ager erat figulus fuit: ideo sic vocabatur vel forte quia ibi erat terra apta ad faciendum vasa fictilia.

l In sepulturam peregrinorum quod non habet

f At illi dixerunt quid ad nos? quia si diceret non curamus si peccasti vel non.

g Tu videris id est ad te pertinet videre factum tuum.

h Et abiens laqueo se suspendit ex desperatione

i Non licet eos mittere in corbonam. Corba hebraice idem est quod oblatio. Corbona autem erat locus ad ponendum oblationes factas in templo pro reparatione templi et alijs necessarijs. magna igitur appareret sacerdotum execratio qui occisionem christi reputabant sibi licitam. immo tantam quam sacrificium deo facerent: et tamen precium venditionis eius reputabant nepharium et indignum applicari ad usus templi.

k Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli: quia ille: cuius ille ager erat figulus fuit: ideo sic vocabatur vel forte quia ibi erat terra apta ad faciendum vasa fictilia.

l In sepulturam peregrinorum quod non habet

Passio

bebant propriam sepulchrum.

a Propter hoc vocatus est ager ille acheldemach zc). Hoc ex dei ordinatione factum est ad memoriam prodicionis iudei z passionis christi.

b Tunc impletus est quod dictum est per Jere) quia secundum quod dicit Hieronymus licet auctoritas sequens non sit in libro Jeremie que habemus tamen Hieronymus vidit auctoritates istas de verbo ad verbum in quodam libro hebraico qui dicitur batur esse Jeremie prophetam: multi enim libri prophetarum non habentur. Vel aliter per Hieremiam non est de textu ut dicit Hieronymus nec etiam in antiquis libris est: tunc quod dicit per prophetam intelligere debemus Zachariam: quia Zachari) xi. capitulo habetur ista sententia: sed verba aliquantulum sunt mutata.

c Et acceperunt triginta argenteos precium appreciatum. i. ipsius christi.

d Que appreciaverunt a filiis israel). quia istud precium fuit constitutum inter iudam et sacerdotes qui erant de filiis israel.

e Et dederunt eos in agrum figuli). i. pro agro figuli.

f Sicut constituit mihi dominus) hoc est additum ab evangelista: quia ista predicta erant a deo preordinata.

g Jesus autem stetit). hic ponitur ipsius presentati interrogatio. Ad cuius evidenciam considerandum quod iudei accusaverunt christum contra pilatum de tribus: ut habetur Luc. xxiij. cap. Primum fuit quod subvertebat gentem iudeorum a cultu legis. Secundum quod auvertebat populum

a redditione tributi imperatori romano. Tertium quod dicebat se esse regem: et sic volebat sibi usurpare regnum. De primo non curavit pilatus: quia erat homo gentilis. et ideo non curabat de observacione seu violacione iudaice legis. Secundum

hi dominus? Iesus autem stetit ante phisidem. et interrogavit eum preses dicens. Tu es rex iudeorum. Dicit illi iesus. Tu dicis. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus nihil respondit. Tunc dicit illi pilatus. Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia. Et non respondit ei ad ullum verbum:

subtributo propter quod romani abstulerant a iudeis nomen regum tempore poppei: et hoc est quod dicit hic. (Et interrogavit eum preses dicens. Tu es rex iudeorum.

h Dixit ei iesus tu dicis). scilicet veritate quia non negavit se esse regem: sed magis persensit. Verumtamen exposuit deum suum dicens. (Regnum meum non est de hoc mundo ut habetur Jo. xviij. Et in hoc satisfecit pilato: quia regnum imperatoris non potest esse nisi in hoc mundo: et sic regnum christi non erat contrarium imperatori.

i Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus) de alijs que dicta sunt que expressius tanguntur Luce. xxiij. cap. k Nihil respondit) tunc quia manifeste falsa erat et responsione indigna. tunc quia volebat implere illud quod erat scriptum de eo. Isai. liij. cap. Sicut agnus coram tondente se obmutescet et non aperiet os suum.

l Tunc dixit illis pilatus zc). eadez ratione non respondit ei. et iterum: quia non lebat impedire passionem suam sequi.

Scdm matheum

a Ita vt miraretur p̄ses vehemen-
ter) de xpi patiētia sic tacēdo cum omnia
que contra eum dicebantur posset exul-
flare vno verbo. **b** Per diē autē)
hic consequēter ponitur innocētie xpi
sū declaratio

et p̄mo osten-
ditur eius in-
nocētia. Se-
cundo iude-
orum resistē-
tia tibi. prin-
ceps autem.
Prima in du-
as: quia ino-
centia christi
p̄mo declara-
tur de verbo
iudicis. Se-
cundo ex testi-
monio sue
uxoris: ibi.

Sedente autē

c Ad euidentiam p̄me partis aduerten-
dum q̄ in fauorem iudeorum concessus
erat a romanis: vt in solēnitate paschali
dimitteretur vnus incarceratus sū vo-
luntatem eorū in memoria liberationis
eorum de egypto: quia in solēnitate pas-
chali fiebat memoria illius beneficii. Pi-
latus autē sciebat eos cupidos de obser-
uanda illa consuetudine: ex altera parte
volebat xpm liberare: ideo proposuit eis
optionem: dicens q̄ liberaret eis iesum
vel barabā et nullum alium. per hoc sub-
tiliter credens xpm liberare de consensu
eorum: quia non credebat aliquo modo
q̄ peterent liberationem Barabe: quia
erat homicida et seditiosus et pessimus:
vt habetur luce. xxiij. cap. et ideo crede-
bat q̄ preeligeret liberationē iesu: et hoc
est quod dicif. **b** Per diē autem so-
lennem) non quēcūq; sed in solennita-
te paschali: vt dictum est. **c** Consueue-
rat p̄ses dimittere populo vnum vin-
ctum) ratio dicta est. **d** Habebat
autem tūc vinctum vñ in signe) Dicitur
autē hic insignis non nobilitate generis
sed ex famositate sui criminis: q̄ etiā bonū
ad mala transferimus. vt dicitur. v. De

tha. sicut aliquis dicitur bonus latro: ita
potest dici insignis: sequitur. **e** Quē-
vultis dimittam vobis Barabam an ie-
sum). q. d. nullum alium habetis: et per
hoc credebat liberare iesum: vt dictum

est: cuius ra-

tio subditur

f Sciebat

enī q̄ per in-

uidiam tra-

didisset eū).

quia publi-

ce arguebat

vitta sacer-

dotus et pha-

riseorum.

g Sedēte)

hic declara-

tur innocen-

tia christi per

testimonium

uxoris Pila-

ti. **c** Ad cui-

euidentiam sciedum q̄ dyabolus qui ca-
ptionem christi procurauerat per iudeos
per aliqua signa ppendit q̄ ipse esset vere
christus: et per consequēs quod per eius
mortē spoliaretur infernus. Hoc autem
ppendit per eius patiētiā: et per scriptu-
rarum impletionem: et forte per sanctoꝝ
patrum in limbo existētium exultationē
Et ideo mortem xpi impedire volebat p
uxorem pilati cuius p̄ces efficaces crede-
bat in conspectu viri sui. Et hoc est: quod
dicitur hic. **g** Sedente autem eo pro
tribunali (iudicando. s. xpm. **h** Mi-
sit ad eum vxor eius dicens. Nihil tibi et
iusto illi) quasi dicat nullo modo condē-
neo eum: sed magis eum dimitte.

i Multa enim passa sum et c.) quia
dyabolus apparuerat ei monēs eam ter-
rouibus ad liberationem christi. Utrum
autem talis apparitio fuerit ei facta in
somno vel vigilia exp̄sse non habet hic:
videtur tamē q̄ fuerat i somno: per hoc
quod dicitur per visum: christus enī fuit
p̄sentatus pilato valde mane: vt dictum
ē in principio huius capituli: et ideo pro-
babile est q̄ vxor eius iacebat adhuc in
lecto: quia domine nō solēt ita mane sur-

Passio.

gere sicut viri sui. a Principes). Be-
scripta christi innocentia hic subiungit in-
deorum resistantia: tantum enim odie-
bant eum quod prelegerunt liberare ho-
minem pestiferum ne christus liberaret:
et hoc est quod
subdit hic.

a Principes autem sa-
cerdotum et se-
niores persuaserunt po-
pulo falsas ra-
tiones indu-
cendo.

b Ut pete-
rent Bara-
bam etc.). Et
patet etiam ibi
c Quid. n.
mali fecit).
quasi dicat
non allega-
tis causis suf-
ficientes sue
mortis.

d At illi
magis cla-
mabant per
clamores an-
tem et tumultum
populi voluerunt ob-
tinere quod
non poterant

per rationem habere dicentes.

e Crucifigat). i. morte turpissima et ac-
cerbissima moriatur. f Uides autem
pilate). Declarata christi innocentia: ut visum
est. hic ponitur ipsius innocentia iniusta con-
demnatio: que precessit ex parte pilati ex ti-
more ne si dimitteret eum contra clamo-
rem populi accusaretur postea ad cesarem
et hoc est quod dicitur hic.

g Uides autem pilatus quod nihil pro-
ficeret ostendendo christi innocentiam ad eius
liberationem. g. Sed magis tumultus
fieret populi scilicet clamantis ad con-
trariam per seductionem sacerdotum ut
visum est. h Accepta aqua lauit etc.)

per visum propter eum
Principes autem sa-
cerdotum ei seniores
persuaserunt po-
pulo: ut peteret ba-
rabam biesum vero pre-
derent. Respondens
autem preses ait illis.
Quem vultis dimittere?
At illi dixe-
runt: barabam. Dicit
illi Pilatus. Quid
igitur faciam dicens
dum? Christus? Dicunt
omnes crucifigatur.
ait illis preses. Quid
enim mali fecit? at illi
magis clamabant di-
centes. Crucifigatur.
Uides autem pila-

ad hoc ut iudei totum peccatum super se
acciperent: et ipse immunis esset a pec-
cato. Sed hoc non sufficit ad omnimodam
eius excusationem: quia cum esset iudex
tenebatur ex officio seruare iusticiam: et

tus f: quia nihil pro-
ficeret. Sed magis
tumultus fieret.
accepta aqua lauit
manus coram po-
pulo dicens. Inno-
cens ego sum a san-
guine huius iusti.
Vos videritis. Et
respondens vniuer-
sus populus dixit.
Sanguis eius super
nos et super filios no-
stros. Tunc dimisit il-
lis barabam. Iesus
autem flagellatum tra-
didit iudeis: ut crucifi-
geretur. Tunc mili-
tes prefidis: suscipie-
tes iesum in pretorio

ideo graui-
ter peccauit
faciendo stra-
eam ad ha-
bendum po-
puli fauores
minus tamen
peccauit quam iu-
dei: quia ei
motum fuit
minus malum
Iudei enim
ad occiden-
dum christum
moti sunt pro
rancorem et
odium Pila-
tus autem pro-
pter timores
cesaris et fa-
uores indeo-
rum habenda-

l Tunc di-
misit illis ba-
rabam) sa-
cta respon-
sione a iude-
is quod totum
peccatum rece-

perunt super se et filios suos.

k Iesum autem flagellatum tradi-
dit etc.). Ista flagellatio christi ponatur hic
post sententiam iudicis: tamen fuit ante sen-
tentiam: ut habetur Joannis. xix. capitulo quo-
niam hac intentione eum precepit pilatus
flagellari et illud ut iudei essent satiati
sanguine eius videntes eum sic punitum
etiam ultra condignum: et ideo ponitur
hic quasi per recapitulationem.

l Tunc milites id est post flagellatio-
nem immediate. et ante sententiam.

m Suscipientes iesum in pretorio)
ut magis illi illuderent in loco patenti et
coram multitudine.

Secundū matheum

a Exuentes eum) scz vestimentis suis.

b Clamidem coccineam) id est rubeaz in similitudinem purpure q̄tunt reges.

c Circūdederunt illi ipsam vestiendo

d Et plectentes coronam de spinis) id

est de iancia

marinis ad

modum spi

narum acu

tis. Et ego q

scripsi hec

auditi a qu

odam q̄ sue

rateltra ma

re cum san

cto Lodoni

co rege fran

cie: quod in

littore ma

ris senserat

pūcturas id

coruz per so

tulares: iter

medios.

e Posue

runt sup ca

put eius) p

similitudine

corde regie

f Et ardi

nez in dextera eius) p septro regio.

g Et genu flexo ante eum (z sic) illu

debant ei) facto similiter z verbo vnde

sequitur.

g Bidentes aue rex iudeorum) qua

si dicerent: voluisti regnare z non potui

sti: z sic eorum illusio accusationi iude

orum correspondebat.

h Et exuentes in eum) tanq̄ in per

sonam contemptibilem z vilem.

i Acceperunt arundinem) de ma

nu eius.

k Et percutiebant caput eius) z ra

tione contemptus z ratione doloris in

fligendi: quia ex tali percussione acculei

corone intrabant caput eius

l Et postquam) postquam descri

pta est ipsius Christi condemnatio in iu

sta: hic ponitur inique sententie execu

tio: z primo ponitur ipsius Christi indica

ti crucifixio. Secundo crucifixi illius

ibi. pretereuntes. Tertio illius expiratio:

ibi a sexta autem hora. Circa christi cru

cifixionem quattuor tanguntur. Loci vs

litas: Judeorum crudelitas: ibi. z dede

caput eius^k. et post

q̄^l illuserūt ei: exue

runt eum clamidē:

z induerunt eum ve

stimentis eius^m: et

duxerunt euz vt cru

cifigerent. exeūtes

autem inuenerunt

hominemⁿ Cyrene

um nomine Symo

nem: hunc angari

auerunt vt tolleret

crucem eius. Et ve

nerūt in locum qui

dicitur golgotha?

q̄d ē caluarie loc^o.

dictū ē: z hoc fecerūt vt duc^o ad montes

magis cognoscere i p̄pria veste quā alie

na. u Exeūtes aut inuenerāt hoīem

zc) Hoc non est cōtra id quod dicit Jo

annis. xix. cap. Et bairiana sibi crucem

ec. Ipse enim primo portauit crucē suaz

quando exiit de domo Pilati: vt dicit

Joannes: sed quia erat fatigatus ex pre

cedenti labore ieiunij z vigilijs ideo mi

lites cogerunt Symonem ad portandū

eius crucem vt citius possent peruenire

ad locum crucifixionis vt dicitur hic.

o Et venerunt in locum qui dicit

golgotha: quod est caluarie locus) Ille

locus non est sic nominatus a caluaria.

Ad ibi sepulti: vt dicunt aliqui: quia A

dā fuit sepultus in hebron vt habetur

Josue. xiiij. capitulo propter quod he

bron dicebatur antiquitus cariat harbe

id est ciuitas quattuor: q̄ q̄ttuor magni

runt: militā

cupiditas:

ibi. postquā

autem. La

tronum so

cietas: ibi. tē

crucifixi sūt

Circa primū

dictū) post

quam illuse

runt ei exue

rūt eum cla

midē: q̄ clā

midem illaz

coccineā im

posuerunt si

bi solum ad

deriden dūz

eum sicut sal

sura regem.

m Et idue

runt euz ve

stimentis ei^o)

qb^o spoliare

rūt eū vt pie

patriarche sunt ibi sepulti cum uxoribus suis. scilicet Adam et Eva: Abrahā et Sara. Isaac et Rebecca Jacob et Lia. dicitur ergo calvarie locus: quia locus ille erat plenus capitibus mortuorum: qui ibi et colabantur.

quod ibi malefactores puniebantur et sic patet loci utilitas in quo christus crucifixus est.

a Et dederunt ei vestimenta et sic patet loci utilitas in quo christus crucifixus est.

Et dederunt ei vestimenta bibere cum felle mixto. Et cum gustasset noluit bibere. Postquam autem crucifixi sunt ei. Diviserunt vestimenta eius in sorte mittentes: ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem. Diviserunt sibi vestimenta mea: et super vestem meam miserunt sortem. Et sedentes servabant eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Hic est Jesus rex Iudeorum. Hic ponit militem crucifigentem cupiditatem: hoc quod abstulerunt sibi vestimenta sua omnia cum tamen donatis ad mortem dimittat aliud quod vestimentum ad carnis sue operimentum: et hoc est quod dicitur. Diviserunt sibi vestimenta eius in quattuor partes: secundum quod dicitur Joannis. xix. cap. quia quattuor erant milites ipsum crucifigentes. e Sortem mittentes. Ita fors fuit missa super tunicam domini inconsutilem que erat facta quasi reticulato opere et ideo non poterat bene dividi cum non haberet aliquam futuram: et ideo miserunt sortes quis haberet eam integram. f Ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diviserunt sibi et c. Sed secundum hunc ronymum istud non est de textu matthei. nec est in antiquis libris sed tamen in evangelio Joannis. Expositio tamen huius annotationis patet ex dictis. g Et sedentes servabant eum: ne aliquis raperet eum de cruce antequam esset mortuus. h Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Iste erat modus Iudeorum quod super caput crucifixorum ponebatur causa condemnationis ipsorum. Ipse autem accusatus fuerat quod sibi volebat usurpare regnum Iudeorum et visum est et c.

acciperunt sibi secundum quod dictum erat amos ii. cap. Vinum damnatorum bibebant: et loco eius posuerunt acetum cum felle mixtum. b Et cum gustasset noluit bibere. d. et non accepit quia non accepit ad bibendum sed solum ad gustandum modicus: ut sic impleret in eo quod scriptum est in psalmo. Dederunt in escam meam felle: et in siti mea potaverunt me acetum. c Postquam autem crucifixi sunt ei.

tem. Diviserunt sibi vestimenta mea: et super vestem meam miserunt sortem. Et sedentes servabant eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Hic est Jesus rex Iudeorum.

Hic ponit militem crucifigentem cupiditatem: hoc quod abstulerunt sibi vestimenta sua omnia cum tamen donatis ad mortem dimittat aliud quod vestimentum ad carnis sue operimentum: et hoc est quod dicitur.

Diviserunt sibi vestimenta eius in quattuor partes: secundum quod dicitur Joannis. xix. cap. quia quattuor erant milites ipsum crucifigentes.

Sortem mittentes. Ita fors fuit missa super tunicam domini inconsutilem que erat facta quasi reticulato opere et ideo non poterat bene dividi cum non haberet aliquam futuram: et ideo miserunt sortes quis haberet eam integram.

Ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diviserunt sibi et c. Sed secundum hunc ronymum istud non est de textu matthei. nec est in antiquis libris sed tamen in evangelio Joannis. Expositio tamen huius annotationis patet ex dictis. Et sedentes servabant eum: ne aliquis raperet eum de cruce antequam esset mortuus.

Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Iste erat modus Iudeorum quod super caput crucifixorum ponebatur causa condemnationis ipsorum. Ipse autem accusatus fuerat quod sibi volebat usurpare regnum Iudeorum et visum est et c.

Secundū mattheum

a Tūc crucifixi sunt cum eo (2c) Hic de scribis latronū societas: ad hoc enī crucifixi sūt cū xp̄o ex intētiōe iudeorū: vt xp̄a videret particeps et magis in malefactis eorū: sed ex intētiōe dei hoc p̄mittētis factū est vt im-

pleret q̄ de xp̄o scriptus erat Isai. liij. ca. Et cū secleratis reputatus est.

b Præterentes autē blasphemabant eū mouentes capita sua et dicentes: Uah qui destruis tēplū dei et ī trīduo illū reedificas? Salua temetip sū: si fili⁹ dei es de scēde dē cruce. Sīlī et p̄ncipes sac̄dotū il-

c Uah interiectio est insultantis seu deridentis (qui destruis templū dei 2c). Imponebant sibi q̄ hoc dixerat: sed hoc falsum erat vt visum est capitulo p̄cedenti. **d** Salua temetipsum q̄ d. nō potes: ex quo patet falsitas tua. Secundo fuit derisus a sacerdotibus: et hoc est quod dicitur. **e** Similiter et p̄ncipes sacerdotum 2c). i. legis periti:

f Et senioribus). i. iudicib⁹ ordinarijs dicebant. **g** Alios saluos fecit) quasi dicat non est verum: si posset talia facere saluaret semetipsum. **h** Si rex israel est) non quicunq; sed messias p̄missus in lege. **i** Descendat nūc de cruce) q̄ alij reges non possent talia facere. **k** Et credimus ei) falsus dixerūt: q̄ maiora fecit qm̄ Lazarus suscitauit: et qm̄ post mortem de sepulchro surrexit: et tñ non crediderunt ei. Tertio fuit derisus a latronib⁹.

l Idipsum). i. k. verba p̄missa. **m** Et latrōes improperabant ei) contrariū Luc. xxij. ca. vbi

dicitur q̄ vnus increpabat eū: alter autem rogabat eum dicens. Dñe memento mei dum veneris in regnum tuum. Dicendus q̄ Matth. loquitur fm̄ illum modū loquendi quo societas dicitur aliquid face-

re qm̄ vnus de societate hoc facit: vlt alter dicēdū q̄ vterq; improperauit p̄mo christo: sed alter videns postea patientiam christi penituit et misericordiam petiit: et sic inuenit. **n** A sexta autē) hic cōsequenter describitur ip̄s xp̄i crucifixi et derisi expiratio.

primo notatur perturbatio elementorū quasi christo morienti compatiētiū. Secundo confessio assistentium: ibi. **l** Et tūc autem. Prima in duas: quia p̄mo describitur perturbatio corporum superiorum. Secundo inferiorum: ibi. Et ecce velum. Circa primum dicitur sic.

n A sexta autem hora tenebre facte sunt 2c) Hieronymus dicit super istam locū q̄ iste tenebre fuerunt facte per retractionem radiorum solis diuina virtute. Origenes autem dicit: quod hoc factū est per interpositionem nubium densarum. Sed in hoc magis credendum est Dionysio qui dicit in epistola ad Polycarpum hoc fuisse per interpositionem lune inter terras et solem: sicut fit in eclipsi solis. Et ibidem dicit q̄ ipse hoc vidit tūc existens in egypto vbi est aeris puritas: quia rarissime sunt ibi nubes et pluuia propter quod talia potuit tunc magis pendere. vidit ergo et dicit lunam ab oriente ascendentem versus meridiem et sup

Passio

ponentem se soli. Hieronymus autem et
 Oulgeni. non loquuntur de illa eclipsi afferē
 do qd sic fuerit ut dicunt: sed qd potuit sic
 fieri. Et dictis pz qd illa eclipsi non po
 tuit naturalis esse: sed miraculosa. et hoc
 multipliciter
 pmo quia lu
 na erat qnta
 decia: ut pa
 tuit caplo p
 cedēti: et tūc
 luna distat a
 sole per dy
 metrum celi:
 eclipsi autē
 solis nō pōt
 fieri natura
 liter nisi tem
 pore coniu
 tionis solis et
 lune: ppter
 qd dicit dyo
 nysius quod
 mirabaf: qd
 non erat tempus conueniens ad talem
 coniunctionem. Secundum miraculuz
 fuit ibi: quia trāsfacta eclipsi: luna rediit
 ad orientem: ita qd in vespere fuit in oriē
 te sole existente in occidente: et sic orbes
 eorum fuerunt ad pristinum statum resti
 tuti. Tertium miraculum fuit ibi: quia
 pars orientalis solis. primo fuit obscura
 ta: et iterum vltimo illuminata: contra
 rio autem modo fit in eclipsi naturali.
 a Super vniuersam terram hic ac
 cipitur pars pro toto. Eclipsi enim so
 lis non potest esse vniuersalis: et propter
 hoc quando dicitur. Super vniuersam
 terram: intelligendū est de terra iudee.
 b Vsqz ad horam nonam) ex quo
 patet qd luna fuit immobilis sub sole per
 tres horas: et in hoc fuit quantum mira
 culū illius eclipsi: quia in naturali eclip
 si luna continue mouet sub sole.
 c Et circa horam nonam clamauit
 iesus voce magna dicēs. Heli heli lama
 zabatani). Et in hebreo: idem est qd deus
 yota littera Hebraica adiuncta facit si

gnificare cum hoc meus. et ideo Heli. idē
 est qd deus meus. Lama: est vna dictio per
 se. et idem valet qd quare in latino: zaba
 tani: non est vna littera: quia non signi
 ficat idem qd dereliquisti me: sed debet pie
 poni: ibi que
 dam littera
 que vocatur
 ayn: et sonat
 sicut a forma
 tum in guttu
 re: vnde debz
 sic scribi. aza
 batani: tunc
 significat idē
 qd dereliqui
 sti me: sed p
 ignorantia
 scriptorum
 corrupta est
 littera in lati
 nis libris. Vi
 cit autēz chri
 stus se dereli
 ctum a deo patre: quia dimittebat eum i
 manibus occidentium.
 d Quidam autem illic stantes). s.
 milites ipsum custodientes qui erant gē
 tiles: propter quod linguam hebraicam
 ignorabant: dicebant.
 e Heliam vocat iste) cetera patēt
 vsqz ibi.
 f Iesus autem iterum clamans vo
 ce magna emisit spiritum). Ex quo pa
 tet qd illa vox nō fuit naturalis: sed mira
 culosa: quia homo magno cruciatu et lō
 go afflictus: et ex tali afflictione morti
 sic proximus non posset sic clamare vir
 tute nature.
 g Et ecce velum) hic secūdo declaraf
 perturbatio e'ementorum inferiorum:
 quia ad motum terre et aeris veluz tēpli
 scissum est. Illud autē velum erat fm ali
 quos in introitu templi phibēas aspectuz
 eoz que erāt intra templū: et ideo per ta
 lem scissionem declarata est impletio ve
 ritatis in morte christi que latebat i figu
 ris veteris testamēti. Secunduz alios v.

Secūdum matheum

ro non fuit velum quod erat in introitu templi: sed velum quod erat intra templum inter sanctum et sanctum: sancto et scissio eius idem signat quod prius dictum est: hoc dicunt communius doctores. et utroque deo velo dictum fuit plenius exo. xxv. ca.

a Et terra mota est quasi non potens sustinere motum christi.

b Et petre scisse sunt: in signum huius quod corda quancūque dura deberet christo molienti cōpati.

c Et monumenta aperta sunt: ex terremoto ad notandum quod resurrectio christi

aperta erat et aliorum cum ipso resurrecturorum. d Et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt: non tunc quando monumenta aperta sunt: scilicet hora mortis christi: sed postea quando surrexerunt tanquam testes sue resurrectionis: et hoc est quod subditur.

e Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius id est christi.

f Venerunt in sanctam civitatem hierusalem: que dicebatur sancta: propter templum divini cultui deputatum quod erat ibi.

g Et apparuerunt multis: ad declarationem dominice resurrectionis.

h Centurio hic ponitur assistentium confessio. Et primo centurionis et sue societatis qui videntes signa predicta in morte christi confessi sunt veritatem sue divinitatis dicentes.

i Vere filius dei erat iste: et per consequens eiusdem nature cum eo. Secundo

ponitur confessio mulierum devotarum que consitebantur eum facto: in quantum assistebant ipsi morienti: quod non audebāt facere apostoli: quia solus iohannes legis ibi stetit: et hoc est quod dicitur.

k Erāt autem ibi mulieres multe a longe: contra trarium videtur Joannis xix. cap. ubi dicitur quod stabāt iuxta crucem. Dicendum quod erāt longe respectu militum: christus crucifixus et custodientium: sed prope erant respectu aliorum instantium non erant enim ita longe quin possent eum

loquentem audire quando dixit matri sue. Mulier ecce filius tuus et c.

Que secute erant iesum a galilea: ex devotione quam habebant ad audendum verbum eius.

m Ministrantes ei necessaria vite sue et facultatibus suis. Iste enim erat mos iudeorum quod necessaria vite ministrabant doctoribus.

n Inter quas erat maria magdalene sic nominata a magdalo castello.

o Et maria iacobi et ioseph mater: ista erat soror marie matris christi.

p Et mater filiorum zebedei. scilicet iacobi et iohannis.

q Cum autem sero factum esset hic describitur ipsius christi mortui devota tumulatio: ubi duo ponunt. Primum est sepelientium devotio. Secundum in deorum malignantium machinatio: ubi. Altera autem die. Circa primum advertendum quod mors christi fuit ignominiosa: ut patet ex predictis: sepultura tamen eius fuit

Passio.

nobilis et sumptuosa: cuius ratio est: quia
passibilitatem et humanitatem assumpsit
christus propter nostram redemptionem:
et ideo ipsa completa in sua morte predi-
cta debuerit cessare: et ea que sequebantur

quidam ad
gloriam sue re-
surrectionis
pertinere, utrum
quod aut fuerat
predictum per
Isaiam. pro-
phetas et tur-
pitudinem mor-
tis eius Isai.
liij. Tanquam
omnis ad occi-
sionem ducet
et c. Et sequitur
ibidem. Cum sce-
leratis reputatus est. De
nobilitate

sepulture eius dicitur. Isay. xj. capitulo.
Radix iesse qui stat in signum populo: ipsius
genua exstendent: et erit sepulchrum eius glo-
riosum: hoc est ergo quod dicitur hic.

a Cum sero factum esset quia circa
vesperas serie sexte depositus est de cruce.

a Venit quidam homo dives et pro-
pter hoc potuit de facili accedere ad Pila-
tum: et quia erat nobilis: et unus de curia
ut habetur Luc. xxiij. ca.

b Ab arimathia) Ista est civitas que
primo regnum dicitur Ramata de qua fuit
ordinatus Samuel.

c Nomine Joseph) nomen autem
eius exprimitur: quia erat homo famosus.

d Qui et ipse discipulus erat iesu)
occulte tamen ne expelleretur de synago-
ga: quia secundum quod dicitur Joannis. xij. ca.
ex principibus multi crediderunt in iesum.
Sed propter phariseos non confitebatur:
ne de synagoga eijcerentur.

e Hic accessit ad Pilatum) depositus
enim timore confidenter.

f Petijt corpus iesu) ad sepelien-
dum honorifice.

g Tunc pilatus iussit reddi corpus):
tunc quia Joseph erat homo valens et no-

bilis: propter quod pilatus petitioni eius
voluit acquiescere: tum quia sciebat christi
sterni crucifixum iniuste.

h Et accepto corpore Joseph in-
vit illud in syndone munda) hoc est in pa-

no lineo mu-
do: propter quod
corpus christi non
consecrat in
altari super pa-
num sericorum
sed lineum:
quia corpus
christi in sepul-
chro tali pan-
no fuerat in-
volutum.

i Et po-
suit in monu-
mento suo)
quod erat sum-
ptuose factum
K Nonno)
quia si alige-

fuisse ibi ante sepultus calumniari possit
a iudeis quod ille surrexisset et non christus.

l Quod exciderat in petra) eadem
ratione factum est hoc ne si christus fuisse
sepultus in terra diceretur a iudeis quod di-
scipuli rapuissent corpus eius fodientes
in terra de subitus per viam subterraneam.

m Et advoluit saxum magnum)
quod non posset de facili amoveri: ne ali-
quis veniens posset rapere corpus christi.

n Ad ostium monumenti) monu-
mentum illud factum erat ad modum
cuiusdam domusculæ in cuius medio erat
sepulchrum: et in domuscula erat quoddam
ostium ad huiusmodi illuc ingressum.

o Erat autem ibi Maria magda-
lene: et altera Maria) assistentes sepe-
lientibus Christum ex devotione et ad vi-
dendum qualiter posset reverti ad ip-
sum inungendum.

p Altera autem) hic ponitur in deo-
machinatio: quia impetraverunt custodi
sepulchrum ne discipuli christi raperent
corpus eius et divulgarent eum resurre-
xisse: sed quia non est consilium contra do-
minum. ut dicitur Proverb. xxj. ca. ideo

Secundum matheum

factum iudeorum magis fecit ad opposi-
tum. scilicet ad certitudinem dominice resur-
rectionis: quia ab ipsis custodibus testi-
ficata est ut haberetur sequenti capitulo. et
hoc est magnum. scilicet habere testimo-
nium ab ad-
uersariis. di-
cit ergo.

p Altera
die que est p-
parasceues
id est sabba-
to: quia feria se-
xta in qua pas-
sus est christus
dicta est
parasceues:
id est prepa-
ratio quia illa
die prepara-
tur cibaria p-
sequenti die
in crastino
igitur domi-
nice passionis.

a Conuenerunt principes sacerdotum
et pharisei ad pilatum dicentes. Dñe et c.
et patet littera vsqz ibi.

b At illis pilatus habetis custodiam
id est cōcedo quod accipiatis milites ad cu-
stodiam eorum p voluntate vestra.

c Illi autē abeuntes munierunt sepul-
chrum militibus armatis.

d Signantes lapidē sigillo suo ne ali-
quis posset ingredi sine scitu eorum et c.

Expositio moralis.

Mane anteqz facto et c. sequitur: tunc
videns iudas quod damnatus erat
et c. Dugen. Si autem locum penitentie
requissit et tempus penitentie obserua-
set forsitan inuenisset eum qui dicit. No-
lo mortē peccatoris: sed magis ut conuer-
tatur et viuat. Emerunt ex illis agrum si-
guli in sepulturā peregrinorum. Augu-
stinus Peregrinis quia sine domo patria
et toto orbe exules iactantur requies christi
sine sanguine prouideretur. Istos autem pe-
regrios dicimus esse deuotissimos christi

fianos qui renunciantes seculo et nihil
possidentes in mundo in christi sangui-
ne requiescant. Iesus autem stetit ante
presidem et c. sequitur. Et non respondit
ei ad vllum verbum. ratio dicta est cap-

precedenti se-
cundum Au-
gustinum et
Hieronymum. v. l.
ideo nihil re-
spondit ne cri-
men diluens
dimitteretur
a pñde et cru-
cis utilitas
differet. pñci-
pes autē sa-
cerdotum et
seniores per
suaserunt po-
pulis et c. or-
ge. Est et nūc
videre quo-
modo popu-
lus iudeorum a senioribus suis et iudaice
culture doctoribus suadet et excitatur
aduersus iesum ut perdant eum. Et hodie in
locis pluribus fit idē aduersus mēbra ei-
us Innocēti ego sū a sanguine inhi huius. leo-
papa. Excessit ergo pilati culpā facin-
deorum: sed nec ipse euasit reatū qui reliquit
propius iudiciū et in crimē trāsiit alienum
Tūc dimisit eis barabā et c. hylarius. In
quo archani infidelitatis future ostēdit.
scilicet antiquitū christi pferēdū. tunc milites p-
fidis suscipiētes iesum et c. crisostomus. Que
igitur erit nobis cura decetero si cōtume-
lias ab aliquo patiamur. Postqz christus
hoc passus est: etenim quod fiebat in christi
sto vltimus contumelie terminus erat:
nec vna particula tantum: sed vniuersus
corpus patebatur iniuriis. Caput per co-
ronam et arundinem: et colaphis facies
quia conspuebantur gene et alapis ceder-
bantur. Corpus totum per flagella denu-
datum et circūdationem clamidis ad in-
ctam adorationem. Mantis per arundi-
nem quaz dederunt ei pro sceptro: ac si ti-
merent ne pretermitterent aliquid gra-
uissime pñcipitōis. Moraliter. Raban-

o ly

Passio.

caput christi. Deus igitur calamo christi caput percutiunt qui diuinitati eius contradicentes errorem suum auctoritate sacre scripture que calamo scribitur firmare conantur. Spuunt in faciem eius qui presentiaz gratie sue verbis excreandis respuunt: et eus i carne venisse denegant. Falso autem illum adorant qui eum credunt: sed perversis acubus despiciunt. (Et duxerunt eum ut crucifigeretur) extra ciuitatem ut per hoc ostenderetur quod pro totius mundi salute patiebatur. Hebreorum. xiiij. capitulo. Iesus ut sanctificaret populum suum extra portam passus est. (Exeuntes autem inuenerunt hominem cireneum etc.) Hierony. Distice crucem suscipiunt nationes: et peregrinus obediens portat ignominiam saluatoris. (Et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum etc.) Hoc moraliter faciunt qui membra eius amaritudinibus affligunt. (Diuiserunt vestimenta eius etc.) Hoc nequiter attendant qui ecclesias spoliunt. (Tunc crucifixi sunt cum eo etc.) Remigius per istos duos latrones designantur omnes qui artibus vite continentiam apprehendunt quicunque enim in intentione placendi deo hoc faciunt: designantur per illum qui a dextris christi crucifixus est: qui vero pro appetitu laudis humane vel aliqua minus digna intentione: per illum qui a sinistris. (Pretereuntes autem blasphemabant etc.) sic et modo qui viam pretergrediuntur iusticie non cessant illum blasphemare. (Si filius dei es descende nunc de cruce) Rabanus. Si autem tunc de cruce descenderet virtutem patientie non demonstraret. sed expectauit paululum irrisiorem sustinuit: et qui de cruce descendere noluit de sepulchro resurrexit. (A sexta autem hora etc.) Origen. Sicut Moyse extendente manus in celum secute sunt tenebre super egyptios. sic et christo hora sexta manus extendente in cruce ad celum: super populum qui clamauerat crucifige eum. Facite sunt tenebre et olum lumine priuati sunt in signum futurarum tenebrarum que apprehensure erant iudicam gen-

tem. (Deus meus ut quid dereliquisti me) glosa. Subtraxit captionem: sed non soluit unionem. Sic martyres in manibus carnificum dereliquit: Quos tamen charitate firmissima sibi iunxit. (Iesus autem clamans voce magna emisit spiritum.) Ostendens ex clamore supernaturali quod ex maxima charitate tradidit nostre salutis precium. (Et ecce velum templi scissum est etc.) Dei templum est fidelis anima. Prime corin. iij. capitulo. Templi dei sanctum est: quod estis vos. Cuius velum scinditur quando velamen hyppocrisis dissipatur: terra mouetur quando terrenum desiderium in amorem celestium commutatur: et petre scinduntur quando duritia cordis per pietatem emollitur. Et mortui resurgunt quando somnus pigritie ad boni operis exercitum excitatur. (Cum sero factum esset etc.) sequitur. (Et petijt corpus iesu) Ille corpus domini postulat qui pro digna receptione eucharistie deu suppliciter exorat. (Et inuoluit syndone munda) quando recipit mente pura. (Et ponit in monumento nouo) idest in corde per gratiam renouato. (Et aduoluit saxum magnus ad hostium) quando ponit diligens obstaculum contra peccati reciduum. (Et mulieres sedent contra sepulchrum) Cum anime deuote considerant passionis christi mysterium. (Altera autem die etc.) sequitur. (Iube ergo custodiri sepulchrum etc.) Notandum quod volentes impedire diuinam providentiam contra suam intentionem promouent illam: sicut fratres ioseph venderunt ipsam ne adorarent eum: et per hoc compulsi sunt eum adorare secundum ordinem providentie diuine: sic principes iudeorum volentes impedire celebritatem nominis christi: fuerunt valde diligentes de custodia sepulchri: et per hoc celebrata est fama de veritate sue resurrectionis: et per consequens sui nominis. (Et erit nouissimus error peior priore.) Veritatem ignoranter dixerunt: sicut et Layphas: nam error eorum quo milites per cunia corruerunt: ut fratrum corpus christi mentirentur: peior fuit errore quo pe-

Feria.ii.post palamarū

tinuerunt custodiam sepulchri: ne discipu-
li corpus christi furarentur.

Expositio litteralis.

Pro declaratione huius lectionis enan-
gelice est intelligendum: qd occasio

mortis christi
fuit invidia
indeorum ex
fama et glo-
ria christi. Divi-
ditur hec lec-
tio euangeli-
ca in duas: qd
primo ponit
glorificatio
christi ab amicis
familiaribus
Secundo a tur-
bis iherosolimi-
tibus. Cognos-
cit ergo tur-
ba. Prima adhuc in duas: qd primo ponit
tur obsequium christi factum ab amicis in ge-
nerali. Secundo a Maria in speciali. ibi. Ma-
ria ergo. In prima parte dicitur sic.

Ante sex dies pasce) Immediata
enim post suscitationem Lazari: indei diffi-
nierunt occidere christum: ut predictum est: et
ideo recesserat quousq; appropinquaret
pascha: i quo imolabatur agnus pascha-
lis ut sic christus qui est agnus verus immo-
laretur pro nobis immediate post imo-
lationem agni paschalis figuralis: ut ve-
ritas figure succederet.

Venit bethaniam) que est prope hie-
rusalem ad duo miliaria. **c** Ubi Laza-
rus fuerat mortuus) que suscitavit Iesus.)
Illuc enim venit ut ex memoria miraculi
ibidem facti turba populi moneret ad eum
honorifice recipiendum in hierusalem ante
passiones suas: sicut fuerat predictum per za-
chariam propheta. ix. cap. Exulta filia syon
iubila filia iherusalem. Ecce rex tuus venit et c.

Fecerunt autem cenam ibi) huiusmodi lo-
cus: et fuit hec cena in domo Symonis le-
prosi: ut communiter tenent doctores. fue-
rat tamen prius a christo curatus: sed nomen
remanerat ad memoriam miraculi. Qui-
genes autem dicit qd illa cena fuerat in do-
mo marthe. qd probat ex eo qd subdis.

Et martha ministrabat) Sed petrus di-
ci qd iste Symon erat vicinus marthe: et
propter hoc ipsa ministrabat in domo eius
sicut homines solent facere in domibus ami-
corum suorum et maxime propter reverentiam

ipsius christi
comedentis
ibidem.

Feria.ij.post dominicam
palmarum. Euangelium
secundum iohannem. xij. ca.
In illo
tempo-
re. An-
te sex di-
es pa-
sce: venit Iesus Be-
thaniam: ubi Lazarus
fuerat mortuus quem
suscitavit Iesus. Fe-
cerunt autem ei cenam
ibi: et Martha mi-
nistrabat. Lazarus
vero unus erat ex di-
scumbentibus cum
eius. Maria ergo ac-
cepit libram unguen-
ti nardi purissimi.

Laza-
rus vero vnus
erat ex disci-
pulis cum
eo) inuitat
a Simone.

Noc autem sa-
crum est ad
declarationem
veri miracu-
li de eius sus-
citatione.

Maria autem) hic describitur ob-
sequium christi ipsum a Maria in speciali:
et dividitur in tres. qd primo ponit Ma-
rie deuotio. Secundo Iudei indignatio ibi.
Dixit ergo vnus. Tertio eius reprehensio.
ibi: dixit ergo Iesus. In prima ergo parte
dicitur sic. **h** Maria ergo). s. soror la-
zari **h** Accepit libram) in quo notatur
quantitas unguenti. non est verisimile
qd esset aliquid grosse materie: sicut vn-
guenta communiter dicta: quia indecens
esset tale quid ponere super caput homi-
nis sedentis in mensa. Maria autem non
solum unxit pedes domini sed etiam ca-
put ut matheus exprimit. xxvj. capitulo.
Et Marcus. xiiij. Licet hic omittatur.
Et ideo dicendum qd hic vocatur unguen-
tum liquor preciosus et aromatica her-
ba expressus sicut aqua rosacea de ro-
sis exprimitur. Aliter dicitur qd fuit la-
chryma fluens naturaliter de arbore aro-
matica. **i** Nardi) nomen est herbe
nigre aromaticae habentis spicas: pro-
pter hoc dicitur Marci. xiiij. capitulo.
Nardi spicati. Et de illis spicis extraher-
batur liquor: predictus per artificium vel
naturam secundum alios. **R** Purissimi)
secundum Augustinum. nomen est loci ubi crescit her-
ba et talis liquor exprimitur s. melius dicitur
o. iij

Feria .ij.

tur pistici idest fidelis: pistis enim grece fides est latine: hoc est dictu qd ille liquor erat purus & verus nō habēs aliquid aliud admixtū nec sophisticatus.

Preciosi qd valebat trecētos denarios vt habet **Marci. xiiij. ca.** idest trecētos nūmos vsuales. Erat enim liquor: ille refrigeratiuus & pfortatiuus membris & consolidatiuus & valde odoriferus.

preciosi^a & vnxit pedes iesu: et extitit pedes ei⁹ capillis suis Et dom⁹ impleta ē ex odore vnguenti. **Dixit g vn⁹ ex discipulis ei⁹.** Judas schariothis: q erat eū traditur⁹. **Quare hoc**

duz pauperibus: non tamen faciebat sed retinebat sibi: ideo subditur.

Sed qd fur erat & loculos habēs in quib⁹ abscondebat ea que dabant i alijs vsus expendi: vnde subditur.

Et vnxit pedes iesu & extitit capillis suis pedes ei⁹. Ordine cōuerso factus fuit qd hic scribatur: quia primo lauit pedes eius & extitit & postea vnxit.

Et domus impleta est odore vnguenti ex quo patet preciositas vnguenti & uotio marie expendētis rem tam preciosam in obsequiū domini. Utrum aut ista fuit mulier de qua narrat Lucas: dictum fuit capitulo precedenti.

Dixit ergo hic ponitur inde murmuratio enim dicitur.

Unus ex discipulis ei⁹ Judas schariothis hoc dicit ad differētiā alteri⁹ iude.

Qui erat eū traditurus licet enim primo fuerit bonus quoniam vocatus fuit ad apostolatū vt supra dictū est: tamen postea lapsus est in peccatū: qd aut dñs in sua societate tolleravit enim dedit nobis exemplum tollerandi malos.

Quare hoc vnguentū non venijt trecētis denarijs .i. vendit: vnde versus Bere que venijt gratia nulla venit: habet enim sensus passivi sub voce actiua.

Et datū est egenis hoc dixit simulari pietatē ad operiendū suam cupiditatem propter quod subdit euangelista.

Dixit aut hoc nō qd de egenis pertinebat ad eum .i. de illis non curabat licet enim portaret ea que dabant xpo ad dan-

dos vsus: licet hoc infideliter ageret: ex hoc patet qd xps & discipuli eius de elemosinis vivebant. Sciendum etiam qd ista portatio pecunie in via nō pertinet ad perfectionem: sed xps hoc faciendo suscepit personam infirmo⁹ eis condescendens: sicut fecit se abscondendo a iudeis vt supra dictum est. viij. & x. capi. Et hoc habetur extra de verborum significatione libro sexto capi. Exijt qui seminat. & propter hoc male arguunt illi qui ex hoc loco dicunt qd habere aliqua mobilia in cōmuni ad perfectionem pertineat.

Potest autem hic queri: Quare christus permittit iudam portare pecuniam relictam cum sciret eum latronem. Dicendum qd a principio quando fuit sibi traditum portandi officium latro non erat & quia xps sciret eum futurus latronem tamen tradidit sibi istud officium qd minor erat inter apostolos alios: ppter qd vltimus inter eos nominat vt ps **Mat. x. ca. & Marci. iij.** Talib⁹ aut temporalia sūt tradēda maiores aut debet circa doctrinā & spūalia occupari. ppter qd in pmitiua ecclia apli septē diacones ordinauerūt sub eis ad temporalia administranda: vt ipsi apli liberi possent intēdere orationi & p̄dicationi: vt habet **Act. vi. capi.**

Dixit ergo hic ponitur inde repre-

Ea que mittebatur idest xpo dabant ad subueniendū necessitatibus xpi & discipulor⁹ ei⁹ & ad danduz pauperibus.

Por tabat .i. officium portandi & seruandi

Post palamarū

hensio cum dicitur. a Sinite illam) quasi dicat: non habetis causam sufficie-
tem murmurandi: q̄ egit opus bonū: vñ
de patet q̄ iudaa non solū murmuravit:
sed etiā alij discipuli vt habet Mat. xxv).

z Mar. xliij

Verū tamen
q̄ fuerūt sci-
tati per iudā:
e iterū mo-
ti pietate: iu-
das antez cu-
piditate: iō
Johānes so-
lus nomina-
uit iudā (vt
i die sepultu-
re mee ser-
uet illud) nō

loquitur & hoc q̄ iam erat effusus sed de
alio simili. quasi dicat illud quod sepul-
ture mee preparauit illud seruabit q̄ nō
poterit illud in me expendere p̄uēta ac-
celeratione resurrectionis mee: q̄ quan-
do venit ad monumentū ad vngendum
corpus dominicū xps iam resurrexit vt
p̄ infra ca. xx. Mat. antem hoc exp̄es-
sus dicit: p̄uenit vngere corpus meū
in sepulturā: e ideo exp̄imitur hic obscu-
rius cum dicitur. b Sinite illā vt in
diem sepulture mee zc.) quasi dicat di-
mittenda est nunc facere q̄ tunc faceret
si posset: z illud vngentū tūc seruabit in
loco istius nunc in me exp̄nsi: z quia iu-
das ita murmurando z alios ad hoc in-
citando causam pietatis pretenderat: iō
hanc excludit dicēs. c Pauperes eni
semp habebitis vobiscū). q. d. pōt recu-
perare ad benefaciendū pauperib⁹: sed nō
poterat recuperare ad inungendū me cor-
poraliter p̄pter quod sequit.

e De aut nō semp habebitis). s. p̄-
sentia corporali ad habitandū in carne
passibili q̄ idiget tali vñctiōe. p hoc p̄ q̄
aliq̄ op̄z minus necessariū pōt p̄poni
magis necessario quando imminet ca-
sus quod istud minus necessariū non po-
test alias recuperari.

o Cognouit ergo turba) hic conse-
quēter ostendit qualiter xps fuit honora-

tus a turbis visitando eum cum dicitur.
e Cognouit ergo turba multa ex in-
deia q̄ illic eēt) Bethania enī erat p̄pe-
hierusalē ad vnā leucā: z iō & facili pote-
rant hoc cognoscere. f Et venerunt

quia illic eēt z vene-
runt non propter ie-
sus tantū f: sed vt la-
zarū viderēt quē su-
scitauit a mortuis.

Seria. iij. post pal-
marū. Passio dñi
nostri Iesu christi

non propter
iesus tantū)
in hoc innuit
duplex cau-
sā p̄ ips
iesus reuerē-
ter visitādus
alia que sub-
ditur.

g Sed vt
Lazarū vide-
rēt quē susci-
tauit a mor-
tuis.) Facta

enim mirabilia libenter videntur: mira-
bilissimū aut erat videre quadriduanū
mortuū suscitātū comedentē z bibentē
z alia opera facientē: sperabāt etiā andi-
re ipsum referentem statum alterius vite
q̄ omnes scire desiderant.

Expositio moralis.

Iesus ergo ante sex dies pasce) Alci-
nus Dyssice q̄ ante sex dies venit be-
thaniā significat q̄ ille qui sex diebus oīa
fecerat z sexto die hoīem creauerat ipse
sexta mundi etate: sexta feria sexta hora
redimere mundū venerat (Maria ergo
accepit libiā vngētū zc.) exponat sicut
supra Mat. xxvj. ca. Marci. xliij. Ista
aut est expositio Marci (Sinite illā) ei⁹
approbando operationē zc. Aliā expo-
sitionem. s. mathe. non inueni.

Questio fratris Antonij Betontini.
C Bonus impleta est ex odore vngētū
Jo. xv. ca. Sup q̄b⁹ verbis q̄rif a docto-
ribus. Qñ. s. sit iterāda cōfessio. Ad q̄
scitūs Bona. Ric. z Asteran⁹ lib. v. titu-
xviij. dicit q̄ i plurib⁹ casib⁹ iterāda est.
Ut p̄mo si sacerdos nō potuit absolue-
re: argumētū ē ca. Ex hoc. xxxij. q. ij. ca.
Latores. scō si instituit discernere: z iō
querendus est sacerdos sciens ligare z
absoluere vt Augusti. ait in li. de penitē.
distinctione. vj. cap. qui vult: vbi dicitur.
Qui vult confiteri peccata sua vt inueni-

Passio.

at gratia: querat sacerdotē scientē ligare
et solvere cum negligens contra se extite-
rit negligatur ab eo: qui eū misericordi-
ter monet et petit: ne ambo in foueam ca-
dant. Tercio si cōtempnit vel neglexit sa-
tisfacere et o-

Item **Mar. cap. xiiij.**
In illo
tempo-
re. Erat
autē pa-
ssio non ex sua impotētia sed mititate ibi.
Et adhuc eo loquente. Quarto cōprehē-
si cōdēnatio non ex sua iniusticia sed hu-
militate ibi. Sūmi vero sacerdotes. Et
circa primā partē pmutis venditionis oc-
casio que su-
it duplex: pri-
ma sacerdo-
rum inuidia: et
huc ponitur
in principio
secunda fuit
iude auaritia
q voluit recu-
perare pēiuz
vnguenti effusi: que ponit ibi. Et cū esset
Bethanue. Tercio ponit ipsa vēditio: ibi.
Et iudas schariotis. Scda pars principa-
lis incipit ibi: et prima die azimorum et di-
ctum est. Et diuiditur in quatuor: qz pri-
mo ponitur paschale cōuiuiū ad pedito-
ris reuocationem: scdo instituitur eucha-
ristie sacramētū ad charitatis vnionem:
ibi. Et māducatib⁹ illis. Tercio predicat
discipulorū scandalū ad eorū cōfirmatio-
nez ibi. Et ait illis Iesus. Oēs vos scāda-
lizabimini. Quarto describit xpi deside-
riū ad nostrā redēptioez ibi. Et ventunt
in p̄diū. Tertia pars principalis hui⁹ capli
q incipit ibi. Et adhuc eo loquente: diui-
ditur i tres qz primo describit inde frau-
dulencia. Scdo xpi patientia: ibi. Unus
autē de circūstantibus. Tercio discipulo
ignaua: ibi. tūc discipuli relicto eo fugie-
runt. Quarta pars principalis: q incipit
ibi. Sūmi vero sacerdotes: diuidit i qua-
tuor qz primo describitur accusatio xpi
per falsos testes. Scdo eius condemnatio
per iniustos iudices: ibi. Exurgēs autē
sūmus sacerdos. Tercio condemnati vi-
tupatio p malignos satellites. ibi. Et cepe-
runt qdā p̄spu. eū. Quarto negatio petri
p tres vices: ibi. et cū esset petrus. Sentē-
tia aut hui⁹ totius cap. p3 ex dictis math.
xxvi. ca. vbi ista sunt exposita eodez or-
dine quo hic ponuntur: et sub eisdez ver-
bis pio magna parte: et restant pauca ex-
ponenda que discurrerunt. In p̄ma parre
principalis dicitur.

Expositio litteralis.
Erat antez pascha) Postq̄ descripta
est reductio peccatoris i xpi p media-
toris predicationē. Tūc cōsequēter descri-
bitur eadez reductio p passionis sue redē-
ptionez: et qz superi⁹ p̄dixit passionē suā
p iudeos inchoandā: et per gentiles cōsu-
mandā ad quos tunc ptinebat iudicium
sanguinis in hierusalē: ideo primo descri-
bitur eius passio p iudeos inchoata. Se-
cūdo p gentiles cōsumata cap. sequenti.
Circa primū quattuor p ordinez describitur.
Primū est ipsius xpi venditio non ex
eius ignorantia sed ex eius p̄scientia et vo-
luntate: scdo venditi traditio nō ex eius
displicentia sed charitate: ibi. Et primo
die azimorum. Tercio traditi cōprehē-

scā et azima post bi-
duū. Et q̄rebant sū-
mi sacerdotes et scri-
be quō iesū dolo te-
nerēt et occiderēt. di-
vnguenti effusi: que ponit ibi. Et cū esset
Bethanue. Tercio ponit ipsa vēditio: ibi.
Et iudas schariotis. Scda pars principa-
lis incipit ibi: et prima die azimorum et di-
ctum est. Et diuiditur in quatuor: qz pri-
mo ponitur paschale cōuiuiū ad pedito-
ris reuocationem: scdo instituitur eucha-
ristie sacramētū ad charitatis vnionem:
ibi. Et māducatib⁹ illis. Tercio predicat
discipulorū scandalū ad eorū cōfirmatio-
nez ibi. Et ait illis Iesus. Oēs vos scāda-
lizabimini. Quarto describit xpi deside-
riū ad nostrā redēptioez ibi. Et ventunt
in p̄diū. Tertia pars principalis hui⁹ capli
q incipit ibi. Et adhuc eo loquente: diui-
ditur i tres qz primo describit inde frau-
dulencia. Scdo xpi patientia: ibi. Unus
autē de circūstantibus. Tercio discipulo
ignaua: ibi. tūc discipuli relicto eo fugie-
runt. Quarta pars principalis: q incipit
ibi. Sūmi vero sacerdotes: diuidit i qua-
tuor qz primo describitur accusatio xpi
per falsos testes. Scdo eius condemnatio
per iniustos iudices: ibi. Exurgēs autē
sūmus sacerdos. Tercio condemnati vi-
tupatio p malignos satellites. ibi. Et cepe-
runt qdā p̄spu. eū. Quarto negatio petri
p tres vices: ibi. et cū esset petrus. Sentē-
tia aut hui⁹ totius cap. p3 ex dictis math.
xxvi. ca. vbi ista sunt exposita eodez or-
dine quo hic ponuntur: et sub eisdez ver-
bis pio magna parte: et restant pauca ex-
ponenda que discurrerunt. In p̄ma parre
principalis dicitur.
a Erat autē pascha et azima post biduū)

Solent
at pasch
lio inde
celebrat
tur. xv. d
pmi mē
et p̄ 2
si. xxiij.
Die solē
nitas inc
pibat an
tate. xxiij.
dei qm
molaba
agnos: e
tūc reke
bant az
mis. vlog
ad. viij. d
a. Alaba
struēque
n. Nardi
spicati. Bē
cū aliq
nardi. E
berba sac
cas spici
in carum
ne. x. qbz
extrahit
liquor op
tim⁹: hui⁹
aqua rosa
cea. d. rosa
e. talis h
quorū m
tur hic v
pocum.
Ally dicit
p̄ ē fruct
vel arbor
parula.
Et ide sl
lrel extra
p̄l. liquo
modo p
ficio.
Et p̄
na dic ag
nop.) B

Secūdum marcum

Solēntas
āt pascha/
lis in deo/
celebraba/
tur. xv. die
pmi mēsis
vt hē Le/
ui. xxiij. c.
Nec solē/
nitas inci/
piebat a x/
spere. xiiij.
die qñ im/
molaba f/
agnus: et
tūc vesce/
bant azi/
mis vsq;
ad. vij. diē
a Alaba/
strū vnguē/
ti Nardi
spicati. Bi/
cūt aliq;
nardus ē
herba faci/
ens spicas
in cacumi/
ne et qbus
extrahitur
liquor op/
tim⁹: sicut
aqua rosa/
cea ē rosas
et talis li/
quor voca/
tur hic vn/
guentum.
Alij dicūt
q ē frutex
vel arbor
parula.
Et ide stu/
lū vel extra/
hū liquor
modo pre/
dico.
b Et pmi/
ma die azi/
mor⁹) De

cebāt. n. Non i die fe
sto. ne forte tumultus
fieret i pplo. Et cū eēt
bethanie in domo sy/
mōis leprosi et recūbe/
ret: venit mulier hñs
alabastrū vnguēti nar/
di spicati^a p̄ciosi: et fra/
cto alabastro effudit
sup caput ei⁹. Erāt āt
qdā idigne ferētes in/
tra semetipsos et dicē/
tes. Ut qd p̄ditio ista
vnguēti facta ē? pote/
rat. n. vnguētū istd ve/
nūdari plūq; trecētis
denarijs et dari paup̄i/
b⁹. et fremebāt i eā. iē/
sus āt dixit. Sinite eā
quid illi molesti estis?
bonū op⁹ opata ē i me
semp. u. paupes hēbit/
vobiscū: et cū volueri/
tis potestis illis bñfa/
cere: me āt nō semper
hēbitis. qd habuit hec
fecit: preuenit vngere
corp⁹ meū i sepulturā.
Amē dico vob vbi cū
q; p̄dicatū fuerit euan/
geliz i istud i vniuerso
mūdo: et qd fecit hec
narrabitur i memoriā
ei⁹ et iudas scarioth⁹
vn⁹ de. xij. abiit ad sū/
mos sacerdotes: vt p/
deret eū ill. Qui audi

entes gauisi sūt et pmi/
serūt ei pecuniā se da/
turos: et q̄rebat quō il/
lū oportune traderet.
et pma diē azimorūz b/
qñ pascha imolabāt:
dicūt ei discipuli. quo/
vis eam⁹ et parem⁹ ti/
bivt māduces pascha
Et mittit duos ex di/
scipulis suis et dic eis.
Ite i ciuitatē et occur/
ret vob hō lagenā aq;
baiulās. segmīni eū.
Et quocūq; introierit
dicite dño domus: q;
magister dic vbi ē refe/
ctio mea vbi pascha cū
discipulis meis mādu/
cē? Et ipse vobis de/
mōstrabit cenaculum
grāde stratum: et illic
parate nob. et abierūt
discipuli ei⁹ et venerūt
i ciuitatē et iuenerūt si/
cut dixerat illis: et pa/
rauerūt pascha. vespe
āt facto: venit cū duo/
deciz: et discubētibus
eis et māducātib⁹ ait
iesus. Amen dico vo/
bis q; vnus ex vobis
tradet me qui mādu/
cat mecum. Et illi ce/
perunt contristari et
dicere ei singulatim.
Nunquid ego? Qui

ista die est
controuer/
sia iter gre/
corū et lati/
nos: q; ple/
nius trac/
tata ē ma/
thēi. xxvi.
capitulo.
et Joānis
xiiij.

c. Occur/
ret vobis
homo la/
genā aque
baiulans.)
Istud si/
gnum de/
dit eis ad
inueniēdū
locūz pro/
cena et cre/
dit q; do/
minus illi
na domus
esset disci/
pulus chri/
sti occul/
tus.

d. Ubi
est refectio
mea id est
agnus pa/
schalis: q;
dominus
illud do/
mus non
solum pro/
vidit de lo/
co sed et s/
agno.

e. Vo/
bis de/
mōstrabit
cenacu/
m

Passio.

lum). in il
lo cenacu
lo pascha
cōederunt
z in illo
post resur
rectione
latuerunt
discipuli p
pter metu
iudeorum
z filio spi
ritum san
ctum rece
perunt in
die pēthe
costes: vt
hī actu. se
cundo ca
pitulo.
a Qui
irringit me
cum ma
num in ca
tino). vas
ē facile ad
refrigerā
dum vinū
z in illo
erat insa
ctuarum
agrestium
cū quocar
nes agni
debant
comedi vt
dicit Exo.
xv. capi
tulo.

ait illis. Un⁹ ex duode
cim q̄ itigit me cū ma
nū i catino⁹. Et fili⁹ q̄
dē hoīs vadit sic scri
ptū ē de eo: ve āthoi il
li: p quē fili⁹ hoīs tra
det. boni erat ei si nō
eēt nat⁹ hō ille. Et mā
ducātib⁹ illis: accepit
ies⁹ panē z bñdicēs fre
git. z ddit eis z ait. su
mite h ē corp⁹ meuz. z
accepto calice: gratias
agēs ddit eis z biberūt
ex illo oēs: z ait ill. hic
ē sāguis me⁹ noui testi
qui p mltis effūdetur.
Amē dico vobis q̄ iā
nō bibā d genimie vi
tis vsq; i diē illū cū il
lud bibā nouum in re
gno dei. z hymno dcō
exierūt i mōtē oliuarū
z ait eis ies⁹. Qēs scā
dalizabimini i me i no
cte ista: qz scriptuz est.
Mercuria pastore z di
spgētur oues. Sz post
qz resurrexero pcedaz
vos i galileā petr⁹ aut
ait illi. z si oēs scādali
zati fuerit. sz nō ego. z
ait illi ies⁹. amē dico ti
bi qz tu hodie i nocte
hac priusqz gall⁹ vocē
bis dderit ter me es ne
gatur⁹. at ille āpli⁹ lo
q̄bas. Et si oportuerit

me simul p̄mori tibi nō
te negabo. Silr aut z
oēs dicebāt. Et veni
unt i pdiū cui nomen
getsemani z ait disci
pulis suis. Sedete hic
dōec orē: z assumit pe
trū z iacobū z ioānē
secū: z cepit pauere z
tedere z ait ill. tristis ē
aia mea vsq; ad mortē
sustiete h et vigilate z
cū pcessisset paululū p
cidit sup frā z or abat
vt si fieri possz trāsiret
ab eo hora. z dix. ab
ba pib. oia tibi polia
sūt trāsfer calicē hūc a
me: sz n qd ego volo sz
q tu z vēit z iuēit eos
dormiētes. z ait petro
simō dormis. n potui
sti vna hora vigilare:
vigilate et orate vt n i
tretis i tētatiōez. spūs
qdē p̄opt⁹ ē. caro vō i
firma. et iterum abiēs
orauit eundē sermonez
dicēs. z reuers⁹ dnuo i
uenit eos dormiētes.
erāt. n. oculi eorū gra
uati et ignorabant qd
rñderēt ei. et vēit t̄tio
et ait ill. dormite iā et
requescite: sufficit vēit
hora ecce fili⁹ hoīs tra
detur i man⁹ pcōrum.
surgite eam⁹: ecce qui

b Abba
z p̄ idem
significat:
tamē vnū
est grecuz
z aliud la
tinum.
Additio
Abba est
p̄p̄e nomē
syrium id
est caldai
cum z fre
quēter ha
betur i trā
latiōe cal
daica.

Secundū marcum

In tertia
pte pñci/
pali di.
a Et duci
te en cau/
te) ne for/
te rapiat
māib⁹ v/
stris: quia
ppsa cōis
hēbat &
uotionez
ad eum.
b Ado/
lescēs aut
gdaz) ga
lste nō no
minat hic
dicūt aliq
q fuit Ja/
cobus fr
dñi. aliq at
q fuit ioā
nes euāge
lista q iu/
nior erat i
ter aplos
Alij at di/
cūt q fuit
qdā iune
nis & illa
domoi q
cōderūt
pascha.
c Ami/
ct⁹ sindo/
ne). i. v/
ste linea.
d Sup
nudo). i.
corpe: ga
nō hēbat
aliā vstē:
In q̄rta
pte pñci/
pali of.
e Audi/
uim⁹ eū di
centē: ego
dissoluaz
tēplū hoc
māuscū
& c.) falsū

me tradet ppe ē. & ad
huc eo loq̄nte vēit iu
das scariot vn⁹ d duo
decit eū eo turba mul
ta cū gladijs & lignis
missi a sūmis sacerdo
tib⁹ & scribis & seiorib⁹
dederat at traditior eis
signū dicēs. Quēcūqz
osculat⁹ fuero ipse ē te
nete eū & ducite caute
et cū vēisset statim acce
dēs ad eū ait. Aue rab
bi: & osculat⁹ est eū. Et
illi man⁹ iniecerūt i ie
sū: et tenuerūt eū. vn⁹
aut de circūstātib⁹ edu
cēs gladiū pcussit suū
sūmi sacerdotis: & am
putauit illi auriculā. &
rñdēs iesus ait ill. tāqz
ad latronē existis cum
gladijs et lignis pphē
dere me. quotidie eraz
apud vos in tēplo do
cēs: et nō me tenuistis
sz vt impleant scripture
Tūc discipuli ei⁹ relin
quētes eū oēs fugerūt
Adolescēs aut qdā bse
quebat eū amict⁹ sin
done sup nudo⁹ et re
nuerūt eū. At ille reie
cta sindoe nud⁹ pfugit
ab eis. Et adduxerunt
iesus ad sūmū sacerdo
tē et puenerunt oēs sa
cerdotes et scribe & se

niores. Petr⁹ at a lon
ge secut⁹ ē eū vsqz itro
i atriu sūmi sacerdotis
et sedebat cum mistris
ad ignē & calefaciebat
se. Sūmi vō sacerdo
dotes: et oē pciliū qre
bāt aduersus iesus te
stimoniū vt eū morti
traderet nec inuēiebāt.
Multi at testimoniū
falsū dicebāt aduersus
eū et pueniētia testio
nia nō erāt. et qdā sur
gētes falsū testimoniū
ferebāt aduersus eum
dicētes. Quā nos au
diuim⁹ eū dicētē. ego
dissoluā tēplū hoc ma
nuscū: et poit tridū
aliud nō manufactum
edificabo. et nō erat cō
ueniēs testimoniū illo
ruz. Exurgēs at sūm⁹
sacerdos i mediū: iter
rogauit iesum dicens.
Nō rñdēs qcqz ad ea
q tibi obijciunt ab his
Ille at tacebat: & nihil
rñdit. Rursum sumus
sacerdos iterrogabat
eum. et dixit ei. Tu es
xp̄us fili⁹ dei bñdicti⁹
Iesus at dixit illi ego
sum: et videbitis filiū
hois sedentē a dextris
vrutis dei et vēientem
cū nubib⁹ celī. Sūm⁹

.n. iposue
rūt ei: qā
hoc nō di
xerat: vt
hī ioā. ij.
c. sz sic di/
xerat. sol/
uite tēplū
hoc & c.)
predicēs
mortē suā
in q̄co: p⁹
ei⁹ qd erat
tēplū dei
tatis solu
tus ē. Et si
d materia
li tēplo in
telligatur
adhuc fal
sū iposue
rūt qd ab
solute di/
xerit: qd
m p̄ditio
nate dixe
rat: & iteo
bñ subdis
Et nō erat
pueniens
testimoniū
illoz.
f Iesus
at dixit il
li ego sū
Interro
gat⁹ & vi
tate diuio
ruz rñdet
q p̄ alijs
tacuerat:
qz & diui
nis nō dī
ita taceri
vitas si i
terroget:
sicut & hu
manis.
In q̄rta
pte min⁹
principali
di sic.

b. Abb
e p̄ idm
significā
tamē rñ
et ḡrā
e aludū
rñom.
Ado
Ado d
p̄p̄onē
syriam
et cald
cum & t
quāter
betar i
stādoe
cal
daica.

Passio.

a Nazareth galile^{es})
 ly. u. esset
 vna lingua
 oium he-
 breoz in
 fm vari-
 as ptes lu-
 dee varia-
 bas i aliq
 pprietate
 sicut lin-
 gua galli-
 ca i picar-
 dia z noz
 mandia p
 qua pcepti
 tur i loq
 la de q na-
 tioe sit ali-
 quis.
 b Cepit
 anatema-
 tizare).i. ma-
 ledice-
 re sibi ip-
 si si cogno-
 uisset iesu
 vñ anate-
 matizato
 signat in-
 rationem
 que est p
 execratio-
 nem. s. qñ
 aliq imp-
 catur sibi
 mēpsi
 malū pe-
 ne si ita sit
 sicut ipo-
 nitur ei.

autem sacerdos scin-
 des vestimenta sua ait.
 Quid adhuc desidera-
 mus testes? Audistis
 blasphemiam: quod vobis
 videtur? Qui omnes perdenaue-
 runt eum esse reum mortis. et
 ceperunt quidam conspuere eum
 et velare faciem eius. et co-
 laphis cedere et dicere
 ei prophetiza. Et ministri
 alapis eum cedebant. et cum
 esset petrus i atrio deorsum
 venit vna ex ancillis su-
 mi sacerdotis: et cum vi-
 disset petrum calefacientem
 se: aspiciens illum ait. et tu
 cum iesu nazareno eras
 Et ille negavit dicens.
 neque scio nec noui quid
 dicas: et exiit foras ante
 atrium: et galileus cantauit.
 Rursus autem cum vidisset
 illum ancilla cepit dicere
 circumstantibus: quia hic ex
 illis est. Et ille iterum nega-
 uit. Et post pusillum rur-
 sus quod astabant dicebant
 petro. vere ex illis es nazareus
 et galileus. Ille autem ce-
 pit anathematizare et
 iurare: quia nescio hominem
 istum quem dicitis. et statim
 galileus iterum cantauit: et re-
 cordatus est petrus ubi quod
 dixerat ei iesus: pusquam
 galileus cantet bis ter me

negabis et cepit flere. et
 post festum matutini faciem
 tes summi sacerdotes cum
 senioribus et scribis et uni-
 uerso concilio: uenientes
 iesum duxerunt et tradide-
 runt pilato: et interrogauit
 eum pilatus. tu es rex iudeorum.
 Et ille respondens
 ait illi. Tu dicis: et ac-
 culabant eum summi sacer-
 dotes i multis. Pilatus
 autem rursus interrogauit
 eum dicens. Non respondes
 quicquam. Tudes i quibus te
 accusant. Iesus autem am-
 pli nihil respondit ita ut
 miraretur pilatus. per dies
 autem festum solebat dimitti-
 tere illi unum ex victis
 quicumque petissent. erat
 autem quidam quod dicebatur bara-
 bas qui cum seditionis
 erat victus: quia i seditione
 fecerat homicidium: et
 cum ascendisset turba ce-
 pit rogare: sicut semper
 faciebat illi. Pilatus autem
 respondit eis et dixit. Ul-
 tis dimittam vobis regem
 iudeorum. Sciebat enim
 quod per inuidiam tradidisset
 eum summi sacerdotes.
 Pontifices autem percontati
 uerunt turbam ut magis
 barabam dimitteret eis
 pilatus autem iterum respon-

Et post
 festum matutini
 factum hic
 postea de
 scribis xpi
 passio per
 gentiles co-
 summata: et
 primo descri-
 bis ipsius
 xpi crude-
 lis occi-
 sio secun-
 do eius
 ta tumula-
 tio ibi: et
 cum sero es-
 set factum.
 prima du-
 as: quia pri-
 mo descri-
 bis xpi ini-
 qua perdena-
 tio: se-
 cundo ini-
 que execu-
 tio: ibi. Et
 postquam illi
 serunt ei.
 Prima i qua-
 tuor: quia
 primo xpus
 gentili iudi-
 ci presentat
 secundo ab
 eo exami-
 nat: ibi. et
 interrogat
 eum pila-
 tus. Tercio
 eius ino-
 centia decla-
 rat: ubi per
 dilem aut
 festum. quarto
 inique co-
 denat: ubi
 pilatus au-

tem vol-
 untate
 Sma in
 pñps e
 cis: de
 xpi. ca
 illa pon
 rodē oē
 pñpio
 capli est
 pñpio
 aliq sunt
 interposi
 hic omitt
 q. d. an
 deuita-
 debet.
 a. Post
 interu-
 pñt xpi
 mē inie
 mē: ex
 tio. ubi
 ponit ip-
 modica
 cñpō. i.
 crucifixi
 hoibz
 rante b
 phemab
 Tertio
 respo-
 Et factu
 ra. huius
 tena. i.
 parit
 elictio-
 xpi. et
 us que
 tur.
 b. Pa-
 Alexan-
 Rus)
 at huius
 mus: q
 menit
 moni
 ponit
 lioz

Secūdu marcum

tem volēs sa-
tisfacē pplo.
Snia istarū
ptiō pz ex di-
ctis. Matrh.
xxvij. ca. vbi
ista ponunt
eodē ordie a
pncipio illi
capli vsqz p
pe mediū. in
aliq sunt ibi
interposita q
hic omittunt
qz Marcus
breuitati stu-
debat.
a Postq il-
luserūt. hic
pnt describif
in q snie late
in xps execu-
tio. vbi pmo
ponit ipi xpi
iudicati cru-
cifixio. scdo
crucifixi illu-
sio ibi: z pter
eantes blas-
phemabant.
Tertio illi
expiratio ibi
Et facta ho-
ra sexta. Se-
tentia istarū
partiō pz ex
dictis. matt.
xxvij. excep-
tis que sequū-
tur.
b Patrem
Alexandri z
Ruffi hic di-
cit hyerony-
mus: qd no-
men isti Symo-
onis hic ex-
ponit rōne fi-
lioz suorū

dēs ait ill. Quid er-
go vultis faciā regi
iudeorū: at illi iterū
clamauerūt. Crucifi-
ge eū. pilat⁹ vō dice-
bat ill: qd enīz mali
fecit? At illi magis
clamabāt crucifige
eū. Pilat⁹ at volēs
pplo satisfacere di-
misit ill barabā z tra-
didit iesū flagell⁹ ce-
sus vt crucifigeret.
Milites at duxerūt
eū in atriū ptozū z
quocāt totā cohor-
tē z induunt eū pur-
pura: z ponūt ei ple-
cutes spineā coro-
nā: et ceperūt saluta-
re eū. Alue rex iudeo-
rum: z pcutiebāt ca-
put ei⁹ harūdinez cō-
spuebāt eū: z depo-
nētes genua ad ora-
bāt eū: z postqz illu-
serūt ei⁹: exuerūt il-
lū purpura: et indue-
rūt eū vestimētis su-
is: z educunt illū vt
crucifigeret eūz. Et
angariauerunt pter
eūte quēpiā Symo-
nē cirenei venientē
de villa patrē alexā-
dri et ruffi: vt tolle-

ret crucē ei⁹. et pdu-
cunt illū in golgota
locū qd est iterpta/
tū caluarie loc⁹. Et
dabāt ei bibere mir-
ratū vinū. Et nō ac-
cepit. et crucifigen-
tes eū diuiserūt vesti-
mēta ei⁹: mittentes
sortez sup eis qd qd
tolleret. Erat at ho-
ra tertiā: et crucifi-
xerūt eū. et erat titu-
lus cause ei⁹ iscript⁹
Rex iudeorū: et cuz
eo crucifigūt duos
latrones vnū a dex-
tris et aliū a sinistris
ei⁹ et ipleta ē scriptu-
ra q dicit. z cū in qz
reputat⁹ ē. Et pter q
euntes blasphema-
bant eū mouētes ca-
pita sua et dicētes:
vah q dstruis tēplū
dei et i trib⁹ dieb⁹ re-
edificas. Saluū fac
temetipz dscēdēs d
cruce. Silr et sūmi
sacerdotes illuden-
tes ad alterutrū cuz
scribis dicebāt. Ali-
os saluos fec: seipm
nō pōt saluū facere.
Christus rex israel
descendat nunc de

erant discipu-
li christi.
c Et dabāt
ei bibere mir-
ratū vinū. Bicut aliqui
qd istud vinū
dē mirratūz
ex pprietate
mirre que est
valde ama-
ra ista tamē
amaritudo
causabāt ex
admixture
fellis. Alii at
dicūt q non
solū fuit ibi:
mixtio fellis
sed et mirre.
d Et nō ac-
cepit. Contra-
riū tñ vt Jo.
xix. c. vbi dē
Cum accepis-
set iesus ace-
tū. Qd q di-
cendū q ali-
quid accepit
ad gustādūz
modicum ta-
men propter
impletionez
pphetie dicē-
tis. In siti
mea potaue-
runt me ace-
to: z quia il-
lud qd modi-
cūz est quasi
nihil reputa-
tur ideo hic
dē q nō acce-
pit. s. ad pse-
cre bibendū.
e Erat au-
tem hora ter-
tia z crucifi-

Passio

kerat eū) Jo
an. xix. ca. dī
Erat autē ho
ra q̄m sexta.
Im veritatez
erat hora me
dia iter sextā
et tertiā: me
diū sō dno
tas ab vtro
qz extremo
rū et iō ab e
uāgelistis ali
q̄do dno tas
tertia aliq̄
sexta.

a Videns
autē Cēturio
q̄ ex aduerso
stabat: qz sic
clamas expi
rasset et c. vi
debat. n. q̄
illa vox nō
poterat nāli
ter formari
ab hoīe sic p
pinquo mor
ti: et iō cōclu
sit q̄ eēt for
mata virtute
dei dicēs (Ve
re hic hō fili
us dei erat.

b Et cū iaz
sero scūz es
set) hic d̄seri
bit ip̄s xpi
denotatum
latio et p̄z sē
tentia ex di
ctis. Math.
xxv. ca. ex
ceptis que se
cuntur.

c Qd erat
parascene)
idest prepar
atio qz tūc
erat feria se

cruce vt videamus
et credamus. Et quis
cū eo crucifixi erāt
cōiūtiabātur ei. et fa
cta hora sexta: tene
bre facte sunt p totā
terrā vsqz in horam
nonam. Et hora no
na exclamauit iesus
voce magna dicens
M̄eloy heloy lama
zabatani: qd est iter
pretatū. De^o me^o de
us meus vt quid de
reliquisti me? Et q
dam de circūstanti
b^o audiētes dicebāt
ecce heliam vocat.
Currēs at vn^o et im
plēs spongiā aceto
circūponensqz cala
mo: potū dabat ei
dicēs. Sinite videā
m^o si veniat helias
ad deponēdū eū. Ie
sus autē emissā voce
magna expirauit. et
velū tēpli scissū est i
duo a sūmo vsqz de
orsū. Tlides at cētū
rio: qui ex aduerso
stabat: quia sic cla
mas expirasset ait^a.
Vlere hō hō fili^o dei
erat. Erāt at et mul
eres de lōge aspiciē

tes inter q̄s erat ma
riamagdalene et ma
ria iacobi minoris:
et Ioseph mⁱ et Sa
lome: et cū eēt i gali
lea sequebātur eum
et ministrabant ei et
alie multe que simul
cum eo ascenderant
hyerosolimā. Et cū
iam sero eēt factūb:
quia erat parascene
quod est ante sabba
tum: venit ioseph^o
ab arimathia nobi
lis decurio^o qui et ip
se erat expectans re
gnū dei. Et auda
cter itroiuit ad pila
tū: et petijt corpus
Iesu^o. Dilat^o autē mi
rabatur si iā obijisset
Et accersit ocēturio
ne: interrogauit eū si
iā mortuus esset. Et
cū cognouisset a cē
turiōe: donauit cor
pus ioseph. Ioseph
autē mercatus sindo
nem: et deponēs eū
inuoluit sindone et
posuit eum i monu
mēto: quod erat ex
cissum de petra. Et
aduo^o uit lapidē ad
ostium monumētī.

ita i q̄ ppara
bant ea que
dēbāt come
di die seq̄nti.
o Venit iō
seph^o ad sepe
liedū xps an
q̄ intraret sab
batū in quo
nō erat licitū
facere talia
e Albari
mathia) q̄
antiqu^o dca ē
ramatha de
q̄ fuit Samu
el: vt hētur p
mo regum.
f Decurio)
.i. vn^o decuria
lib^o. Decuri
ones. n. dñr
q̄ sūt d curia
alicuius ma
gni pncipis.
Dñr et curio
nes q̄ accipi
ūt curā pleb
s Et auda
cter itroiuit
ad pilatum
et c) Pū^o. n.
erat discipu
lus xpi occi
r^o pp metuz
iudeoz s ex
emplo mor
tis xpi aiat^o
osidit se ph
blisce esse xpi
discipulū p̄tē
do ei^o seplu
rā: et exequē
do. h Et ad
uoluit lapi
dē ad hostiū
monumētī)
Circa. n. sepl
chum erat
qdam clau

lara: ta
ras lap
tiam a
pulara
C Expe
E
crucifig
Et quere
pocali
in mem
Symon
predicau
catonem
e) De
frangit
domat
edicta
putat
vnde
rentes
portant
chult
mundo
approb
notis
de scilicet
exm
immam
men ca
tatis ac
qui ven
die a sin
et dilect
Joann
trum si
nem co
pōlēt
bute hu
nacu
trum
nimia
to vari
p hoc
clauit
pro di
Dier
do ei
guals

Secundū marcum

sara: ad osium illius clausure fuit posita: lapis magna non a solo ioseph: sed etiam ab alijs qui fuerunt cum eo in sepultura christi.

Expositio moralis Marci. xxiij. cap.

Quod autem pascha etc. Teophilus. Voluit enim dominus in paschate crucifigi quia ipse erat verum pascha. Et querebant summi sacerdotes etc. Ad huc aliqui de istis christum persequuntur in membris suis (Et cum esset in domo Symonis leprosi) Per hoc ostendit quod predicatorum non debent abhorere peccatores (Venit mulier habens alabastrum etc.) Mulier ista rationalis est anima: quod frangit alabastrum: cum rationabiliter domat corpus proprium: et quoniam hoc cedit ad honorem dei effundit super caput christi. Prime Corin. ij. Caput christi deus (Erant autem quidam indigne ferentes) Isti sunt similes illis qui gravius portant expensas decem solidorum pro christo quam quinquaginta vel centum pro mundo: ideo sequitur (Sinite illam) eius approbando operatioem (Etiudas schariothis etc.) Beba. Multa hodie scelus iudei scilicet quod dominum ac magistrum deumque suum pecunia vendiderit veluti immane ac nepharium abhorret: nec tamen cauent: nam cum per muneribus charitatis ac veritatis vitam spernunt: deum qui veritas et vita est spernunt (Et primo die azimorum) sequitur (et mittit duos et discipulis suis etc.) scilicet Petrum et Joannem: ut dicitur Luc. xxiij. Per Petrum significatur actio bona: per Joannem contemplatio deuota qui preparant pascha. i. disponunt ad christi corpus debite sumendum: preparant autem in cenaculo. id est in homine per orationem in deum elenato. grandi longitudine longanimitatis. Lato latitudine charitatis. strato varietate virtutis (Vespere autem etc.) per hoc autem quod christus in mensa denunciat suum proditorum: designauit quod multi proditorie veniunt ad mensam suam. Nemo. Sic sacerdos dic clerice quomodo eisdem labijs deoscularis filius virginis quibus deoscularus es filiam mere

trix: o Juda osculo filium hominis tradis (Et manducantibus illis accepit iesus panem etc.) per iesum qui salus interpretatur intelligitur bonus prelatus christi vicarius et de sua subditorumque suorum salute sollicitus. Hic accipit panem cum diligenter studet sacram scripturaz: et benedicit quando deo attribuit eius intelligentiam. Frangit autem et dat deuote predicando. Contra et ignorante dicitur Treuo. iij. Paruuli petierunt panem et non fuit qui frangeret eis (Et accepto calice etc.) per quem persecutio designatur in scriptura. Hic calix sumitur patienter tollerando et datur alijs ad simile exhortando (Et hymno dicto exierunt in motes) per hoc ostendens quod ascendens ad vitam artiores primo debet implorare clementiam diuinam (Et ait illis iesus omnes vos scandalizabimini etc.) Crisostomus. Carnale est cadere: sed diabolicum est iacere (Petrus autem ait illi: et si omnes scandalizati etc.) Communiter accidit quod illi qui alijs in virtute se preferunt: turpius alijs cadant. ideo subditur (Amen dico tibi etc.) Et veniunt in predium quod dicitur gethsenias) quod interpretatur vallis pinguedinis. ideo significat humilitatem gratiosam. per hoc igitur quod christus orauit ibi humiliter: significatur quod oratio humiliantis se veraciter deo est accepta. Ecclesiastici. xxxv. cap. Oratio humiliantis se nubes penetrat. Per hoc autem quod dicitur dominus hic ter orasse: docuit nos orare perfecte: quia perfectio consistit in tribus scilicet principio medio et fine (Quocumque osculatus fuero etc.) Amicitie signis proditores vtuntur ut eorum dolus latentius peragatur (Et amputauit auriculam etc.) Hoc signum fuit de mentis aure iudeorum amputanda sicut patet per effectum: quia nihil audire volunt de salute sua (At ille relicta syndone nudus profugit ab eis) Beda Qui vult fugere manus iniquorum relinquens mente que mundi sunt fugiat post christum sicut Ioseph relicto pallio fugit de domine manibus impudice: petrus autem a longe secutus est eum) Beda merito a longe sequebatur qui erat de

p

Feria. iij. palmarum

primo negatur: nō enim negare posset si
xpo. primus adhesisset (Et sedebat cū mi
nistis) Hieronymus. Atrium sacerdo
tis est circuitus secularis: ministri temo
nia cum quibus qui sedet non potest fle
re peccata. Ignis autem desiderium ē car
nis (Sūmi vero sacerdotes et omne con
cilium querebant aduersus iesum testi
monium) Hodus autem iniquorum ē
aduersus innocentes querere testimonia
et recipere falsa (Summus autem sacer
dos scindens vestimenta etc.) per hoc su
it significatum qd prescindendum erat sa
cerdotium iudeorum: sicut et stabilitas sa
cerdotij christi: per hoc qd eius tunica eti
am a crucifixis eum non fuit scissa
(Et ceperunt quidam conspuere eū etc.)
Hieronymus. Ut sputaminib⁹ susceptis
faciem anime nostre lauaret: et velami
ne faciei sue velamen cordium nostrorum
auferret. Et colaphis quibus in capite p
cussus est caput humani generis quod ē
Adam sanaret. et alapis quibus expalmia
tus est laus eius maxima manibus no
stris labijsq; plauderetur ut dicitur. Om
nes gētes plaudite manibus (Et statim
iterum gallus cantauit etc.) Hieronym⁹
Gallus lucis nunciatus: quid est nisi spiri
tus sanctus: cuius voce i propheta et apo
stoli nos de trina negatione exercita
mur ad amarissimos post lapsum fletus
qui male de deo cogitamus et male locu
ti sumus proximo et male facim⁹ ad nos
ipsos (Et interrogauit eum pilatus etc.)
Iuste traditi sunt Romano exercitui qui
saluatorem tradiderunt Romanorum p
fidi (Ita ut miraretur pilatus). s. de eius
patientia quem audierat peritum in lege
et potentem ad omnia respondere (Pō
tiffices autem concitauerunt turbas etc.)
Adhuc hodie aliqui magis nituntur sal
uare et etiam promouere malos homi
nes: quam bonos. (Pilatus autem vo
lens satisfaccere populo etc.) sic faciūt ma
li indices pro fauore humano iusticiam
subuertentes (Et ceperunt eum salutare
etc.) Ita faciunt multi in ecclesia deuote
salutantes eum in apparentia sed euz ex
pollant bonis et affligunt et percutiūt in

membris suis (Et angariauerunt quēpiā
etc.) Sic multi portant hodie in angaria
crucem penitentie (Et dabāt ei vinū mir
rhatus bibere etc.) Similiter hodie mul
ti dant christo bibere potus amarum. Et
diuidunt sibi vestimenta sua) rapientes
bona simplicium christianorum. (Et cum
iniquis deputatus est): sic fit hodie ipse
membris per iusticie subuersione in mul
tis locis (Et pretereuntes blasphemabāt
eū etc.) Hoc similiter faciunt detractores
bona facta membrorum christi denigran
tes. Deus meus ut qd reliquisti me) p
pter quod non debet christianus mirari
si a deo permittitur per malos tribulari:
quia sic suo capiti conformatur. (Et ve
lum templi scissum est) Prime Corin. iij.
capitu dicitur templum dei sanctum est
qd estis vos: et ideo velum huius templi
scinditur quando per compassionē mor
tis christi fidelis ab omni terrenorum in
ordinato amore separatur (Vidēs autē
centurio etc.) per hoc quod iste gentilis cō
fitebatur in christo veritatem deitatis: si
gnificata fuit illuminatio futura gentium
et excecatio iudeorum (Venit ioseph ab
arimathia) sequitur (Et petijt corp⁹ iesu
etc.) Moraliter ioseph: qui interpretat ac
crescens: corpus iesu petit: quando per
sona crescens in virtutibus eucharistiaz
sumit (Et iuoluit in syndone) quādo de
uotionem suam abscondit ab humana
laude: et ponit in monumento: quando
libenter cogitat de ipso: quia monumen
tum dicitur: quasi mouens mentes. Per
hoc autem qd sancte mulieres aspiciēbāt
vbi poneretur significatum fuit quod re
ligiose persone que sunt in mundo mor
tue dicunt cum eo per compassionem se
peliri et resurrectionis eius participes fie
ri mereantur.

¶ Questio fratris Antonij Betontini.
Sumite hoc est corpus meū et accepto ca
lice gratias agēs dedit eis Mar. xliij. ca.
Ex quib⁹ verbis qritur. Quid. s. in hostia
cōsecrata. qd ve in mero existēte calice cō
secrato esse credere debemus. Ad qd bre
uiter rōdetur: qd sūm beatū Bre. i omella
paschali: in hoc sacro aliō ē: qd videt: et ali

ed et qm
hōis panis
quid qd cre
quid vclor
nis specat q
credat. Pu
mo credat q
dem ibi esse
corpus christi
si et vrbis
rum qd vrbis
collocatio
suo corpore
refectū me
noam scō
tanta pūm
corp⁹ nūc fa
candē natū
mo credat dō
ppio qd qd
nam. Quā
tūmā remō
pcedit fac
notā dmi nā
calice effere
guis et frane
nis calicis ex
nem. cō cre
mitantia ime
imediato rec
tia et concon
tem ad cand
io eredit ibi
notat qd mo
guia bene a
poc dicitur
Ambo unū
fuerūt in vne
significatio
seper ibi est
ca. dicitur. E
celo descend
panis datus
io mea ven
at vrbis dō
corpus vrbis
languine cō
deo subit
kristian gū
vrbis quā

Seria quarta palmarū

nd est qđ intelligitur ⁊ illud qđ cernit est
spēs panis in hostia: ⁊ vini in calice: sed
illud qđ credit est veritas carnis ⁊ san-
guinis iesu xpi. Intelligendū tñ qđ sub pa-
nis specie que videt in hostia quatuor ēē
credūt. Pri-

Ceria q̄rta post
dñicam palmarum.
Passio dñi nostri
iesu xpi fm Lucam
xij. capitulo.

nitatem. Ex quibus omnibus tria pos-
sunt elici documenta fm tres catholicas
veritates. Primum documentum est qđ
cum in primitiua ecclesia sacramentum
hoc sub vtraq; specie toti p̄p̄o ministra-

In illo
tpe app
piqbat
aut di-
es fest^a

ref: rōnalis
fuit institutio
moderna: vt
sub specie pa-
nis tñ: popu-
lus cōicaret
ppter multa
picula: qđ acci-
derunt: quia

non est sicut hēretici imaginant: vt sit tñ
corpus in hostia ⁊ sanguis in calice: imo
corpus est in calice: ⁊ sanguis in hostia.
Secundū documentū est: qđ ex quo fm
Brego. aliud est qđ cernit: ⁊ aliud quod
credit: In hoc facio adoratio non est diri-
genda ad illud qđ cernit. s. ad species: s.
ad id qđ credit tñ: qđ illud est dignū dā-
natione quod adorari nō debet: nisi p̄ns
adore: vel eleuet a sacerdote: ppter peri-
culum ydolatrie: ex quo vba cōsecratio-
nis merito secrete pferunt. Tertius docu-
mentum est qđ lz p̄p̄e in hoc sacramēto
non videat xpi: quia fm Breg. aliud est
qđ cernitur: ⁊ aliud qđ credit. nāz ibi ac-
cidentia cernunt que non sunt in corpo-
re xpi sicut in subiecto: tñ nō errāt fideles
qui dicūt in sacerdotis manib⁹ se vidisse
deū: qđ nullus errat cuius vba pūt vñfica-
ri: eo modo verificat diuina scriptura in
qua dī qđ alig viderūt deum oculo corpo-
rali: sicut Moyses vidit deum corporatim
cernēdo rubrū: sicut Exo. iij. ca. scriptum
est. non qđ ibi diuinitatē videret: sed quia
diuinitas ibi assistebat in illo rubo: ⁊ ita
corp⁹ xpi suo mō spēs⁹ assistit que in hoc
sacramēto cernunt: ⁊ quia ista ascōdita
erāt ab oculis eorū hominū. Jō saluator
hodie dicit: vt h̄i Mar. xij. ca. Sumite.
hoc est corp⁹ meū: ⁊ accepto calice ⁊c.)

Expositio litteralis.

Eppropinqbat) Post qđ euangelista
descripsit christi predicationez. Dic
consequenter describit ipsius passionem
p ij

Passio

per quā solutū est p̄ciū nostre redēptiōis: ubi p̄mo d̄scribit maligna xpi comp̄hē-
sio p̄ exploratiōē iudeorū. sc̄do eius con-
demnatio iniusta p̄ executionē gētilium
ca. sequēti. Prima diuidit̄ i quatuor par-
tes: q̄a p̄mo

d̄scribit̄ xpi
v̄ditio sc̄tā
n̄ ex ei' igno-
rantia: s̄z ma-
gis ex p̄scien-
tia z volūta-
te. sc̄do ip̄s
v̄diti tra-
ditio non ex
eius displicē-
tia: s̄z ex cha-
ritate. tertio
traditi com-
p̄hēnsio: nō
ex xpi ip̄otē-
tia: s̄z ex sua
mititate: q̄r-
to comp̄hēn-
si illusio: nō
ex sua iniusti-
tia. sed humi-
litate. Sc̄da
ibi. Venit au-
tem dies azi-

morū. ter-
tia ibi: comp̄hēndentes aut̄ eum. quarta
ibi. Et viri q̄ tenebant eum illudebant ei.
Circa p̄mum dicitur. a Appropi-
bat autem dies festus). i. solēnitas pascha-
lis que celebrat̄ p̄mo mēse. xv. die mēsis
vt habet̄ leuit. xxiiij. ca. Incipiebat tamē
a vesp̄e p̄cedētis diei. a Azimorū) q̄a
fermentū z fermentatū nō debet̄ appa-
rere in domibus iudeorū septē dieb' hui'
solēnitatis. vt habet̄ Exo. xij. ca.
b Qui dī pascha). i. trāsitus: q̄ tūc trā-
siuit angelus dñi p̄ egyptūz iterficiēns p̄-
mogenita egyptiorū: z hebreos saluans.
c Et querebat̄ p̄ncipes sacerdotū z c.
moti inuidia cōtra xpm. d Quō eum
iterficerēt) s̄z enī hoc summe dēfiderarēt
tñ erat eis difficile p̄pter fauorem ppli ad
xpm. lō subdis. e Timebat̄ eo plebē)
ne cōtra eos īsurgerēt: si in xpm manus

mitterēt. f Intrauit aut̄ sathanas in
iudā). i. animā iude: nō p̄ illi ap̄sum: quia
hoc est deo p̄prium: sed per effectum ven-
ditionem xpi ei suggerendo.

g Et
abiit z locutus est cum p̄ncipib' sacerdo-
tū z c.) moti
nūz aut̄ iude
h tacef: Sed
exprimitur
Matt. xxvj.
z Joā. xij. s̄.
vt recupera-
ret valorē vn-
guenti p̄ciosi
effusi sup̄ xps
a maria so-
ro: lazari.
h Et gau-
si sunt) quia
ille modus
capiedī xpm
p̄ suum disci-
pulum vide-
batur magis
possibilis et
secretus:
i Venit au-
tem dies azi-
morū) hic
cōsequenter
d̄scribit̄ ip̄s

xpi v̄diti traditio: z p̄mo ista traditio
p̄nūciat. Sc̄do executioni datur: ibi. Et
egressus ibat. P̄nūciatio dicte traditio-
nis facta est a xpo cum cenaret cum disci-
pulis. z ideo p̄mo d̄scribit̄ paschale cōm-
uium. sc̄do instituit̄ eucharistie sacramētū
ibi. accepto pane. tertio ponit̄ dicte tradi-
tionis p̄nūciatio: ibi. verit̄. quarto disci-
puloz informatio: ibi. facta est cōtētio.
Circa p̄mū dī. i Venit autem dies azi-
morū. Ista erat. xiiij. dies mēsis p̄mi: i
cuius vesp̄e debet̄ comedere agnum
paschalē cum azimīs panibus.

k In qua necesse erat occidi pascha) a
accipit̄ hic pascha nō pro die solēni sicut
sup̄a: sed pro agno paschali qui in ille
vesp̄e debet̄ occidi. l Ecce intro-
euntibus vobis in ciuitatē). s̄. hiernsalē
m Occurret vobis homo z c.) In hoc

edit et
ne conti-
a Et dicit
hoc aut̄ cri-
uidit de lo-
q̄s i celeb-
nō agni p̄-
schalis. vt
cū fuit ple-
na d̄b̄a
cap. b
d̄b̄a
no d̄b̄a de
ai). i. val-
d̄b̄a de
c Doc
s̄b̄a m̄d̄
care) q̄
fuit v̄t
re h̄m̄d̄
s̄b̄a aut̄
nō q̄b̄ tra-
bi in d̄b̄a
riom
d̄ b̄i
vobis q̄
hoc nō m̄
ducabo
donec p̄p̄
in regno
ec) q̄ p̄
illa cenā
comedite
bibit m̄d̄
resurrex-
nem suā
qua imp̄-
roz est reg-
dei quia
aperta est
vita imo
medit̄
verit̄
e Th̄b̄
tis voca-
f Et
nie fac-
l Et a
offen-
mēti

Secundū lucam

dedit eis signū directiū in preparatio
ne conuiuij paschalis.

a Et dicetis patrifamilias domus etc)
hic autē credit fuisse xpi discipulus: et iō p
uidit de loco et de agno et alijs necessa
rijs i celebrat

tū agni pa
schalis. ut di
ctū fuit pleni
us Marc.
xiiij. cap.

b Deside
rio desiderau
it). a. valde
desiderauit

c Hoc pa
scha mādu
care). q. tūc
finitū vetus
te tamētū et
ichoauit no
uū qd erat fi
bi in deside
rium.

d Dico. n.
vobis q. ex
hoc nō man
ducabo illū
donec i pleat
in regno dei
etc). q. post
illā cenā nō
comedit nec
bibit nisi p
resurrectio
nem suā in
qua imple
tū est regnū
dei quia tūc

aperta est ianua: et christus resurrexit ad
vitā imortālē. et tunc xps cum multis co
medit et bibit ab pbadū sue resurrectōis
veritatē: ut hētur infra. xxiij. cap.

e Nō bibā de gnatōe vitis) gnatōe vi
tis vocat vinū: q. exprimit s fructu vitis

f Et accepto pae) h dñr instituit eucharis
tie sacfz post legale conuiuium cū dicitur.

g Et accepto pane gratias egit) per hoc
ostendit q. in consecratione huius sacra
menti preexigitur deuotio et oratio.

g Et fregit et dedit eis blēa. Hoc ē cor
pus meū etc). nō est sic intelligēdū q. prius
frāgeret et daret discipul et postea diceret
vba psecratiōis s. magis econuerso: q. xps
dedit aplo suis corp suū cōsecratū: et iō

pūs dixit v
ba psecratio
nis q. sūt. hoc
est. corp me
um: q. vba
cōsecratiōis
efficiūt q. fi
gurāt postea
fregit et dedit
h. Hoc fa
cite i meā cō
memoratiō
ne) q. eucha
ristie psecra
tio est quedā
dñice passio
nis rememo
ratio: et pro
pter hoc cō
secrat cor
pus sepatim
a sanguine:
q. in passioe
sanguis fuit
sepatus a cor
pore iō sub
ditur. (Si
militer et ca
licē etc). Le
tera autē que
ad istū sacfz
pūctū tractā
da sūt i q̄to
senten.

i Verūtāmē). Hic cōsequēter xps pre
nunciat traditionem suā dicens.

k Ecce manus tradentis me mecum
est in mensa). ex quo patet maxīma in
gratitudo et proditio iude qui ingerebat
se comestioni cum christo quem non la
tebat sua proditio.

l Et quidem filius hominis). quia licet
sit deus et homo: non tamen tradebatur
et patiebatur scdm diuinitatem in q ipas
sibilis est: sed tm scdm humanitatē: q. qd

p iii

Passio

diffinitam est in providentia dei pro salute mundi.

a Veritamen ve homini illi per quem tradetur (c). quia licet Judas post factum penituerit: hoc tamen fuit inutiliter quia per desperationem

ne se suspendit: ut hetur math. xxvij. capitulo.

b Et ipsi ceperunt querere iter se). (capo stoli.

c Quis est ex eis qui hoc factur' est). tamen nescierunt: quia hoc xps non revelavit manifeste: sed tantum iohanni secrete: ut hetur. Joannis xij. cap.

d Facta est cōtentio hōis cōsequēter ponitur infor-

matio discipulorum. et primo ostenditur qualis sit aptus ad officium p̄lationis: secundo quid foret eis licitū tpe p̄secutōis. ibi. et dixit eis. Ad huc v̄rio ponit informatio discipulorum in generali: secundo ipsius petri in sp̄ali. ibi. Aut aut domin' simoni: adhuc p̄mo informat discipulos de p̄lationis aptitudine: secundo de p̄mij magnitudine. ibi. vos aut. Circa p̄mij sciendū quod cum apostoli audierunt xpm p̄dicentē traditionē suam ad mortē crediderunt firmiter hoc esse futurum: et ideo ceperunt querere iter se quā inter apostolos est cōveniētiō ad tenendum christi locum: et hoc est quod dicitur.

d Facta est antez inter eos contentio) id est disquisitio.

e Quia eorum videretur esse maior id est aptior ad p̄sidentendum alijs loco christi: et ideo christus de hoc eos docuit: vi-

delicet quod ille esset ad hoc aptior qui esset vere humilior. per contrarium ad terrenam dominationem: et ad hoc inducit exemplum sui dicens.

f Quis maior est qui recumbit an qui ministrat non ne qui recumbit). q. d. sic scdm iudiciū humanum: et infert. Ego aut in medio vestrum sū sicut qui ministrat) hoc iā ostendit lot de p̄dū suorū discipulorum: et ex hoc intendit cōcindre quod ille est aptus ad succedendū sibi in regimine ecclesie qui est fundatus in vera humilitate.

h Vos aut). Postq̄ ostēdit aptitudinē prelati. hic cōsequēter ostēdit magnitudinē p̄mij dicens.

h Vos aut estis qui p̄mansistis mecum). iā enī iudas exierat de societate eorum accepto pane intincto: ut habetur Jo. xij. cap.

i In tentationibus meis). quia iminebat agonia sue passionis.

k Et ego dispono vobis regnū). qd intelligit dupliciter: vno modo de regno militantis ecclesie: cui regimē xps tradidit aplis. alio modo de regno triumphantis ecclesie ad quod erāt apli assumēdi post laborē vite p̄sentialis. Ut edatis et bibatis). Hoc dupliciter intelligitur. vno modo de sacramento eucharistie: cuius consecrationem: acceptionē: et dispensationē xpus tradidit apostolis. alio modo de fruitione glorie ad quam apostoli erant p̄destinati.

m Et sedeat super thronos). quia in in-

dictio
canon
tione
inform
humana
exert
no h
cum d
b S
et fact
crep
id est
se que
temp
sub
com
tior
uer
cose
enim
re m
quos
regi
dere
et d
c
brat
rept
spali
reter
tali
fina
e tra
lo ad
tran
regi
sali
tra
ner
do
f
qu
Jo
Do
no
in
fu
e
fo
ta

Secūdum lucam

dicio extremo erunt assessores xpi iudi-
cantis. a. Alit autem) Posita informa-
tione discipulorum in generali: hic ponit
informatio petri in speciali de fragilitate
humana considerata et constantia
ex dei adiuto

rio habenda
cum dicitur.

b. Simo ec-
ce sathanas

expetuit vos
id est studio

se quesivit p
temptationes

subvertere:
qm multuz ni

titur ad sub-
uersione san-

ctoruz: illos
enim pulsa-

re negligit
quos qm in

regito possi-
dere se setit:

ut dicit Bre-
c. Ut cri-

braret id est
reptationuz

ipulsa concu-
reret et sicut i

tali concussioe
firmaret palea

et transit farina. sic iudas remansit diabo-
lo ad penam eternam. Alij vero apostoli

transierunt ad gloriam. d. Ego autem
rogavi pro te: ut non deficiat fides tua)

scilicet finaliter non enim rogavi qd pe-
trus non caderet. sed ut in casu non rema-

neret. ideo sequitur. e. Et tu aliquan-
do cōuersus). s. et peccato ad gratiaz.

f. Cōfirma fratres tuos) hoc dicit ei
qd ecclesia erat sibi cōmittenda: ut habet

Johānis ult. ca. Ubi ter dicitur ei a xpo.
Pasce agnos meos. Et hoc etiā p3 fidez

non deficere vsq ad finē mūdi potissime
in ecclesia romana que a petro post xpm

fundata est. g. Dñe tecum parat sum
et in carcerē et in mortē ire) Hoc dicit ex

seruore et cōdens et sua cōstantia et vir-
tute. Ideo cōsequēter predicatur sibi sua

fragilitas. h. Non cātabit hodie gallus
donec ter abneges nosse me) post binas
aut negationē petri galus cantauit: s3 pe-
trus nō aduertit: sed post tertiā cū iterum
gallus cātauit put fuit expostum plenua

Mar. xiiij. c.

i. Et dī-
xit eis) Hic

consequen-
ter ostendit

quid foret a/
postol licitū

tempore pse-
cutionis: qa

cum primo
christus mi-

sit eos ad p/
dicandū dedit

eis formam
iccedendi: ut

sine pecunia
et provisione

alia necessa-
riorū incede-

rent ut dictū
fuit supra. x.

cap. Etia for-
te crederent

q tēpore pse-
cutionis q imi-

nebant non
liceret eis ta-

et dixit eis. Nñ nisi
vos sine saculo et pe-

ra et calciamētis: nū
aliquid defuit vobis

Alit illi dixerunt. Mi-
hil: dixit ergo eis: s3

nūc qui habz saccu-
lum tollat similiter

et perā^m: et qui non
h3ⁿ vendat tunicam

sua et emat^o gladiū.
Vico enim vobis

quoniā adhuc hoc
qd scriptuz est opor-

tet impleri in me^p.
et cum iniquis de-

putatus est^q. Eteni-
ea que sunt de me^r

lia portare premonet dicens.
k. Sed nūc qui habet saculū) ad portā

dum pecuniā pro p^uisione necessarioruz
l. Tollat. i. portet. m. Similiter et pe-

ram. i. repositoriū victualiu: et qd non so-
lum erat eis licitū talia portare: sed etiā

seipso a persecutoribus moderate defen-
dere saltē pro tunc iō subdis.

n. Et qui non habet). s. gladium.
o. Vendat tunicā suā et emat) p hoc in-

nuens qd licita esset eis defensio modera-
ta tēpore persecutionis. ideo subditur.

p. Vico. n. vobis qm adhuc hoc qd scri-
ptū ē oz ipleri i me). s. mortē acerbissimā

et cōreptibilissimā p iudeos psecutiones.
q. Et cū iniquis deputatus est) hoc scri-

bis. Isaie. liij. capitulo. r. Et. n. ca-
que sūt de me) scripta supple per prophē-

p iij

Passio

a Finem hñt) .i. sunt ppe cōplemētūz
b Bñe ecce duo gladij) hic non cura-
uerunt apostoli loqui de sacculis vel pe-
ris: sed tantū de gladijs: q̄ erant disposi-
ti ad defensione suū magistri licet postea
fugerunt ti-

more huma-
no percussu.
Dicit autem
Crisosto. q̄
illi duo gla-
di erāt duo
magni castel-
li ad scinden-
dum carnes
agni.

c Satis
est) q̄ vnus
euaginand⁹
sufficiēter oñ
dit licentia z
se defendēdi
z audaciam
Petri ad de-
fendendū su-
um magistrū
z volūtaria
passionē xpi
qui cū habe-
ret qui pro

pugnaret: ipse tamē hoc phibuit: ali⁹ nō
euaginatus ostēdit aplos nō fuisse pmissos
facere quantū poterāt ad defensionē
sui magistri: vt per hoc ostendēret q̄ pfe-
ctior est patientia quā defensio etiā licita
d Et egressus ibat) Nō ponitur tradi-
tionis xpi executio. Et primo ex parte xpi
se voluntarie offerentis. scō ex parte iu-
de cum proditorie tradentis: ibi. adhuc
eo loquēte. Circa primū dicitur.

d Et egressus de loco cene predictae.
e Ibat scōm consuetudinem) quia
assuet⁹ erat illuc exire de nocte causa ora-
tōis. f In mōtē oliuarū) vbi sciebat
traditorem venturum.

g Orate ne intretis in temptationem)
oratio enim scōm Bamaſce. est eleuatio
mētis in deū. Quāto autē mens eleuat in
deū tanto facilius tēptatio ab eo separaf
h Et ipse auulsus est ab eis) quia ora-

tiō debet esse solitaria. i Et positis ge-
nibus orabat) quia debet esse reuerens
z deuota. R Pater si vis trans. zc.)
quia debet esse discretus submittendo p-
priam voluntatem voluntati diuine.

orabari dicens. Pa-
ter si vis transfer ca-
licem istū a me. Ne
rūtāmē nō mea vo-
luntas: sed tua fiat.
Elapparuit autē illi an-
gelus de celo cōfor-
tans euz^m. Et fact⁹
in agonīaⁿ plixius
orabat⁹. z fact⁹ ē su-
dor ei⁹ sic gutte sā-
guinis decurrentis
in terrā^p. Et cū sur-
rexisset ab orōne et
vēisset ad discipulos
suos iuēit eos^q dor-

insurgentem in parte sensitua ex appre-
hensione mortis immitētia.

n Et fact⁹ in agonīa) erat enī ista ago-
nia reluctatio sensualitatis mortē horē-
tis: z rationis ipsā acceptantis: q̄ virtu-
te diuina quelibet pars permittebat age-
re z pati q̄ erat sibi ppriū: o Proluxi-
us orabat) ostendēs q̄ in maiori neces-
sitate magis debet hō orationi insistere.
p Et factus est sudor ei⁹ sicut gutte san-
guinis) ex vehemētī enī anxietate sensua-
litis q̄ permittebat agere z pati q̄ erat
sibi ppriū vt dictū est: sciebat vt non solū
humores exirēt p sudorē: s̄ cū hoc aliqd
de sanguine sudorē tingente. Scōm vero
alios sup naturā factū est vt sanguis
pro sudore exiret: vt sic xpo iam suū san-
guinem pro salute nostra effundere inci-
peret. q Inuenit eos dormientes pre-
tristitia) tristitia enim est passio causata

l Apparu-
it autem illi
angelus) vi-
sione corpo-
rali in specie
humana.

m Cōfor-
tans euz per
modum ser-
uicis: quod
factum fuit
ad confirmā-
dum fidei di-
scipulorum:
q̄ xps sit ma-
ior angelis
ratione deli-
tatis. per hoc
etiam osten-
debat q̄ i
eo vera hu-
militas erat
que confor-
tabatur con-
tra tristitia z

et male
causat
preſon
potest
pedire
origina
suum ex
ortu: s̄ q̄
inmodi
rimus car
opera rig
inde est q̄
hica imp
ena talē
rū spiritū
causat a
granatio
sensu e
sationes
acribus
pugnat
in homi
pue vici
causatur
exporati
humor e
bis e po
alecēre
sus cereb
qui hum
res ibide
grossi
verfus o
pr quoe
ad organ
sensu a
a Adp
nunt ex
traditō
duodec
illor q̄
c. Et a
rū xpi
fractū
fuit. z
siliū de
p dicit
io de a
vū lē

Secūdum lucam

ex malopresenti q̄ nō potest repelli ⁊ sic
causat aggrauationem animi quasi de-
pressi pondere mali presentis: quod non
potest amoueri: ⁊ sic per consequens im-
pedit vltimus motū spirituum a corde ad

organa sen-
suum exteri-
orū: s; q̄ hu-
iusmodi spi-
ritus causat
opera vigilie
inde est q̄ tri-
sticia impedi-
ena talē mo-
tū spirituum
causat ag-
grauationes
sensuum ⁊ ces-
sationes ab
actibus pro-
prijs: sicut fit
in somno p-
prie dicto q̄
causatur ex
vaporatione
humorū ex ci-
bis ⁊ potib⁹
ascēdēte ver-
sus cerebrū
qui humo-
res ibidez in-
grossari ex frigiditate cerebri descendūt
versus organa sensuum opilantes meat⁹
per quos spūs p̄gredientes a corde debēt
ad organa sensuum transire ⁊ sic cessant
sensus ab actibus vigilie.

a Adhuc eo loquēte hic cōsequēter po-
nitur executio traditionis ex parte iude
tradētis cum dicis. **b** Judas vnus ex
duodecim antecedebat eos) tanq̄ ductor
illoz qui volebāt cōprehendere iesum.
c Et appropinquauit iesu vt oscularet
eū) dederat enī iudas cōprehensōibus
istud signū: ne pro iesu caperēt iacobum
fratrē dñi q̄ fuit ei valde similis vt dictū
fuit Math. xxvj. ca. **d** Iudas osculo
filiū hominis tradis. i. in signo charitatis
p̄ditionē homicidij facis ex quo factus
iude aggrauabat valde. **e** Videntes
autē hi: q̄ circa ipm erant. i. xpi discipuli.

f. Quod futurū erat). s. captionez ma-
gistri sui vt duceres ad mortē **g** Dixe-
rūt ei dñe si p̄cimus in gladio ⁊ percussit
vnus ⁊ c. Alijs discipulis licentiā petētib⁹
p̄cūendi ad magistri sui defensionē: pe-

percussit vn⁹ ex illis **g**
seruūz p̄cipis sacer-
dotū: ⁊ āputauit au-
riculā ei⁹ dexteram.
Rīdēns at̄ Ihs ait
Sinite vsq̄ huc. et
cuz terigisset auricu-
lā ei⁹ sanauit eum.
Dixit autem iesus
ad eos qui venerant
ad se principes sa-
cerdotū ⁊ magist⁹
tēpli ⁊ seniores. q̄si
ad latronem existis
cū gladijs ⁊ fustib⁹:
cum quotidiē vo-
biscū fueri i tēplo!

trus qui erat
audacior ce-
teris ⁊ fernē-
tior non peti-
uit licentiā
nec expecta-
uit responsio-
nem: sed am-
pu: auit vni⁹
auriculaz in-
tendens euz
iterficere vt
grauiter vul-
nerare.

h Sinite
vsq̄ huc) q̄si
dicat nō mo-
ueat vos qd
est futurū: q̄
p̄mittēdi sūt
vt me cōpre-
hēdāt. vt im-
pleant ea q̄
de me scripta
sunt.

i Et euz teri-
gisset auriculā ei⁹ sanauit eū) in quo ap-
paret maxima xpi caritas sanādo illuz q̄
venerat ad cōprehendendū ipsam.

k Dixit autē iesus ad eos q̄ venerant ad
se p̄ncipes sacerdotū ⁊ c. Cōtrariū videt
Math. xxvj. ca. vbi dicit videt q̄ p̄nci-
pes sacerdotū nō fuerūt in captione iesu
s; ductus fuit ad eos p̄prehensores ad
locū vbi cōnenerāt. Ad qd rīdēt duplici
vno mō q̄ licet nō venerint ad cōprehē-
dendū iesu in p̄p̄is p̄sonis: venerūt tñ
in virtute i ministris ab eis missis. Alio
modo q̄ aliqui ex p̄ncipibus sacerdotū
venerūt cū ministris ad cōprehendendū
iesu vt diligēt⁹ fieret negociū. plures tñ
expectabant in domo vt dicit Math.

l Quasi ad latronem existis cū gla-
dijs ⁊ fustibus cum quotidiē vobiscū
fuerim in templo) quasi dicat tunc non

Passio

cepistis me: qz nolebāt nec modo capere/ ris nisi pmitterēis segtur. a. S; hec ē hora vobis cōcessa ad me pphēdendū. b. Et potestas tenebrarū qz diabolus tenebrarū princeps eos ad hoc incitabat.

c. Cōprehēdentes autē

Nic cōsequēter ponit xpi traditi cōprehensio: et subdit petri negatio cuz dicif.

d. Petrus vero de negatione eniz petri varie loquuntur eua geliste qz varietas expo sita fuit z cōcordata matheixviij.ca. e. Et viri

Nic pñr describitur xpi pphēsi illu sio cuz dicif.

f. Prophe tiza nobis xpe zc) Per hoc eni desig nabāt pphē falsus pphē ta: z pigno raret qz euz percenteret: z nō solū illu debāt: s; etiā calūniose in terrogabant g. Si tu es xpus dic nobis qz si rñ differt sic stati ipso fuissent qz voluissent sibi usurpare di gnitatem re

non extēdistis man⁹ in me. Sed hec ē hora via^a: z potestas tenebrarū^b. Cōprehēdētes autē eum^c duxerunt ad domū principis sacerdotū Petr⁹ vero^d seqbat eum a longe. Accenso at igne in medio atrio z circumsedēdib⁹ illis: erat petr⁹ i medio eorū. Quez cum vidisset ancilla qdā sedēte ad lumē: z eum fuisset ituita dixit. Et hic cū illo erat. At ille negauit eum dicēs. Nō uer non noui illum. Et post pusillūz ali us videns eum di xit. Et tu de illis es petr⁹ vero ait. o ho mo nō sum. Et iter uallo facto qñ hore vnus ali⁹ qdā affir mabat dicēs. Tere z hic cum illo erat: nā z galile⁹ est. z ait petr⁹. Nō nescio qd dicis: z cōtinuo ad

giā: cōtra Cesaris ordinationē q dignita tē regiā a iudeis abstulerat: sicut dñ. iij. c. Si autē dixisset nō: obiecissent cōtra eū de redargutione: qz plurima verbis z factis dixerat se eē xpm: vñ Johā. x. ca. dicentib⁹ ei iude

huc illo loquēte can tauit gallus. et puer sus dñs respexit petr⁹ et recordat⁹ est dixerat: quia pri⁹ qz gallus cāter ter me negabis: et egressus foras petr⁹ fleuit a mare. Et viri^c q te nebāt iesum: illudebāt ei cedētes: z uer lauerūt et pcutiebāt faciē ei⁹ et iterroga uerunt euz dicentes prophetiza qs ē q te pcutit^r: et alia multa blasphemātes dicebāt i eum: et vt fact⁹ est dies conuenerunt seniores plebis et principes sacerdotū et scribe: et duxerūt illū i pñliū suum dicētes. si tu es xps dic nob⁹. et ait illis Si vobis dixerō nō credetis mihi^b. si at et iterrogauerō: nō respōdebitis mihi^c: neqz dimitteris^k: Ex hoc autem^l.

ia. Si tu es xpus dic nobis palaz: respōdit eis iesus loquor vobis z nō creditis: ope ra q ego facio in nomie pñs mei hec testimoniūz perhibent de me. iō segtur h. Si dixerō vobis nō credetis mihi^b sicut z alia nō credistis nec ver bis meis nec factis.

i. Si autē z iterrogauerō nō respondebitis sicut cū alias peti nerāt de xpo quō sit filius dauid nō res pponderunt: z in plurib⁹ alia ei⁹ que stionibus si mile inenif. k. Neqz dimitteris^k ga obstinatioez sciebat eorū.

l. Ex hoc autem idest post passio

Secūdum lucam

nem meam ⁊ resurrectionem.

a Erit filius hominis sedens a dextris virtutis dei. quod impletus est in ascensione christi sicut quod dicitur Mat. xlii. cap. Et dñs quidē iesus postq̃ locutus est eis assumptus est in celum ⁊ sedet a dextris dei.

b Dixerūt autē oēs ⁊ c. Dixerūt autē oēs ⁊ c. Mat. xxi. cap. dicit q̃ sumus sacerdos h̃ dicit. dicit dñs quille dixit p̃mo ⁊ p̃ncipaliter: ⁊ iō Mat. xxi. cap. solū ex p̃mit. Alij autem confiterentur idē dixerunt volentes ex hoc concludere

cōdēnationē christi fore iustaz. Tu ergo es filius dei hoc nō sequebatur ex dicto precedenti: quia dixerat erit filius hominis: verū tamen: nō hoc erat ṽz noluit negare nec etiā affirmare ne aperiret locum calūnię: sed respondit.

c Vos dicitis: q̃ ego sū q̃d verbū erat ṽz ⁊ taliter platū q̃ calūniā nō h̃eret secūdum veritatē sed im̃ scdm̃ iudeoz malitiā: ex qua concluderunt.

d Quid adhuc desideram⁹ testimoniū. q. d. cōiunctus est p̃prio s̃bo: vñ subditur. (Ipsi. n. audiuimus de ore eius). (Et surgēs ois multitudo). postq̃ descripta est xp̃i cōprehēsiō per malitiā iudeoz hic cōsequēter describitur eius occisiō p̃ executionem gentiliū ubi p̃mo describitur sollicita examinatio: secūdo in qua cōdēnatio ibi. pilatus autem tertio impia occisiō ibi: ⁊ cum ducerent euz: quarto deuota tumulatio ibi. Et ecce vir nō mine ioseph. Circa primum p̃mo describitur examinatio coram pilato p̃fide. Secūdo coram herode ibi: pilatus autem.

Circa primum dicitur.

e Et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad pilatum qui erat ibi p̃fesa loco romanorum.

f Leperunt autē accusare illū. Et hoc

autē illum accusare f dicētes. Nunc inuenimus subuertentem gentem nostrā ⁊ phibētē tributa dari Cesari. ⁊ dicētē se christum regez esse. pilatus autem interrogauit eū dicēs. tu es rex iudeorum. at ille respondens ait. Tu dicis. ait autē pilatus ad p̃cipes sacerdotum. ⁊ turbas

quitur (⁊ dicentē se xp̃m regem eē). P̃mum autē erat manifeste falsū: q̃ nō veniit soluere legē sed adimplere: vt habet Mat. v. cap. Et legē moysi vsq̃ ad mortem seruauit vt declaratū fuit ibidē. Similiter scdm̃ q̃ iudeis querentib⁹ licet nobis cēsum dare cesari: an non. respondit Reddite que sunt cesaris cesari: vt habetur mat. xxi. cap. Similiter tertium: q̃ cum christus sciret turbas venturas: vt eum raperent ⁊ facerent super se regem fugit vt habetur Joan. vi. cap. Pilatus autem de p̃mo non curauit quia gentilis erat: ⁊ ideo de lege Moysi non curabat. Secundum reputabat falsum: quia responsionem christi audierat per relationem de tributo cesari reddendo vt predictum est. Sed de tertio inquisiuit: quia videbatur esse contra dominum suum: vnde ⁊ iudei coram eo dixerunt. Non habemus regem nisi cesarem. Joan. xix. cap. Et ibidem dicitur. Omnis enim qui se regem facit. contradicit cesari. Christus autē se regē eē non negauit neq̃ al.

de tribus. p̃mo de auersione populi a lege Moysi seruāda eaz dicitur. Nunc inuenim⁹ subuertētē gentem nostrā. Secūdo q̃ per doctrinā suā impediret reddere Cesari tributum: ⁊ hoc notatur cū dicit (⁊ phibētē). Tertio q̃ volebat sibi vsurpare regnū iudeoz: iōseph.

Passio

firmavit: sed medio modo respondit dicens. (Tu dicis) verū tamen expōsit qd si esset rex regnū eius nō erat de hoc mūdo vt habetur Joan. xviij. cap. Et qd pilatus et impator dominus suus nō curabāt nisi de regno

terreno: iō pilatus habuit Iesū ex cusatū dicēs a nihil inuenio cāe). scrimis vt mortis.

b In hoc homine. at illi iualescebāt vt clamoribus obtinebant qd ratio ne non poterant.

c Commo. nit populū qd dicāt turbaui pacem cōmunem.

d Incipiens a galilea) volebāt enī euz notare qd eēt filius iude ga

lileo qui tpe natiuitatis xpi inducebat populū ad rebellādū impatori romano dicēns esse illicitū iudeis pferri aliqū dōminū tēnū: s; solū deū: vt hī Act. v. ca. Alii hos dies existit Judas galileus qd auctur populū in die pfectionis: sed pilatus hoc falsū reputauit eo qd audierat xpm dixisse. Reddite que sunt cesari cesari et que sunt dei deo per hoc ostēdens qd poterant esse subiecti nō solū deo: sed etiam temporali domino.

e Pilatus autē. hic cōsequenter ponitur examinatio xpi coram herode.

c Pilatus autē audiēs qd iesus eēt de galilea remisit eum ad herodem). Tum vt herodi deferret: tum quia credebatur glibenter liberaret homines qui esset de terra sua et maxime innocentē. Sciendum

etia; qd i; xps fuerit i bethleem natus vt dēni est. y. cap. tamē o citur hic de galilea qd fuit ibi nutritus et conuersatus.

f Qui et ipse hierosolymis erat hīs diebus) s. paschalibus ppter solēnitates: qd iudeus erat.

enim cupiēs ex multo tēpore videre eū: eo qd audierat multa de eo: et sperabat aliquod signum: videre ab eo fieri. In interrogabat autē euz multis sermonibus: at ipse nihil illi respondēbat. Stabāt autem principes sacerdotum et scribe constanter accusantes euz. Spreuit aut illū herodes cum exercitu suo. et illū induit veste alba. et remisit ad pilatū

audierat multa de eo). f. d. miracul ei et doctrina. i Et sperabat signū aliqd). i. mirabile factum.

k Videre ab eo fieri).

sperabat etiam ab eo audire quedā curiosa et insolita: ideo subditur.

l Interrogabat autem eum multis sermonibus). Iesus autem in conspectu eius noluit aliquod signum facere. tum quia herodes erat indignus cum moneretur ex curiositate vt dictum est: tum quia iesus voluit ostendere quod predicator verbi diuini non debet coram principibus ostentationem suam querere: et eisdem rationibus non respondit eius in interrogationibus.

m Spreuit autem illum Herodes). reputans eum idiotam et fatuum.

n Et illū induit veste alba). sic enī illudebatur: tunc fatuus.

o Et remisit ad pilatū). Ut eum honoraret: sicut et pilatus ei detulerat.

Scdm lucam

a facti sunt amici) propter mutuam re-
uerentiam factam: ut dictum est: et ideo
sequitur. b Nam antea inimi-

ci erant adinuites) ppter galileos quos
Pilatus occiderat miscens sanguinem

eorum cum
sacrificijs: ut
dictum est su-
pra. xiiij. cap.
c Pilatus
autem). Dic
consequenter
describitur
christi condē-
natio iniu-
sta: ubi pmo
declarat chri-
sti innocen-
tia ex triplici
pessione iu-
dicis causas
examinantis
et etiam ex al-
legatione he-
rodidis: qui ip-
sum nō con-
denauerat.

Judei autem
ecōtrario cō-
tra verba in-
dicis ter re-
clamauerūt:
ut obtinerēt
per importu-
nitatem cla-
moris: quod
non poterāt
via rationis

ppter qđ Pilat⁹ sinistrā declinavit a iustitia
pdenās ad mortē innocentē Iesus icliat⁹
ad hęc ppli fauore quē qrebat: et Cesaris
timore cuius idignationē formidabat:
eo qđ dixerāt iudei i p̄spectu suo. Si hūc
dimittis nō es amicus Cesaris: ut habet
Joānis. xix. ca. et ex dictis p̄ littera pau-
cis exceptis quę exponens. d Naz re-
missit illū ad nos). i. ad nostrū iudiciū: li-
bri antiq̄ et correcti sic hñt. d Nam re-
missi vos ad illum). s. ad herodes: ut p̄
ex dictis: et lra sequēs p̄sonat cum dictis.

e Et ecce nihil dignum morte actus est
ei) salicet coram Herode.

f Emendatum ergo) id est verberatus:

g Illum dimittam) liberum a morte.

Sed contra hoc videtur: quia pilat⁹ scie-

bat ipsus eē

inocentes: q̄

mō igit vole-

bat ipsus in-

iuste p̄berare

Dicendū qđ

volebat face-

re ut iudei vi-

dentes hanc

flagellatiōez

sattarēt hac

pena et cesa-

rent a morte

iesu querāda

h Necesse

autē hēbat di-

mittere eis et c)

Quia in no-

te pasce an-

gelus dñi sal-

uauit hebre-

os: et p̄cussit

pumogenita

egyptiorū: et

ideo in me-

morā huius

beneficiū so-

lennitate pas-

chali salua-

bant vnum

p̄pinquum

morti. Et ali-

quos condē-

natos ad mortem interficiebant ad rep̄-

sentandum saluationem hebreorū et iter-

sectionem egyptiorū: et istā p̄suetudinem

eis obseruari impetrauerūt ab impato-

re romanorū: sicut fuerat obseruata an-

teq̄ iudea esset romanis subiecta: et hoc

est quod dicitur. h Necesse autem ha-

bebat et c.) quia tenebatur obseruare il-

lud quod erat concessum ab impatore.

Pilatus sciens Iesum innocentem vole-

bat eum liberare per hanc viam. pponēs

qđ nō expediret eū dimitte: nisi Iesus aut

Passio.

barabam: cuius liberationem credebant iudeos nullo modo periclitari propter nimiam ipsius malitiam: sed ipsi nimio odio morti contra christum perlegerunt barabam liberam: repetentes Iesum crucifigi eo quod erat

modus mortis asperior et durior ceteris: et patient.

a Et cum duceretur cum Iesu. Dic sequetur ponit christi ipsa occisio cum dei.

a Et cum duceretur eum ad crucifigendum appropinquaverunt simonem et ceterum.

qz coegerunt eum ad portandum crucem: et citius veniret ad locum crucifixionis. qz Iesus videbatur nimis debilitatus ex afflictione precedenti: et ideo quibus Iesus primo portasset crucem suam: tunc illi qui eum ducebant acceperunt eam et posuerunt super simonem: ratione predicta: ille autem inuitus portabat. Tunc quia hoc erat turpe. Tunc quia for-

situm erat discipulus Iesu occultus tamen.

b Sequitur autem illud et ceterum. Iamque aliqui sequuntur eum ad ipsum crucifigendum: alii ad deridendum eum: et alii ad videndum spectaculum: et alii ad plagandum: ipsa mulieres ex parte quibus dixit.

lam eam mortis iudicio in eo. Corripiamus illud et dimittamus. Et illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur. et inualescebant voces eorum. et pilatus adiudicavit fieri petitionem eorum dimisit autem illum quem propter homicidium et seditionem missus fuerat in carcerem quem petebant Iesum vero tradidit voluntati eorum. et cum ducerent eum appropinquaverunt symonem quendam cirenensem venientem de villa et imposuerunt illi crucem portare post Iesum. Sequebatur autem illud multa turba populi et mulierum que plangebant et lamentabantur eum.

c

Fillie hierusalem et ceterum. Iamque non solum aliqui de galilea secute fuerant ipsum: sed etiam aliqui de hierusalem sibi adhaeserant per contumaciam. d Nolite flere et ceterum. Iamque prophetabet compassiones: sed predicat aliam in eadem causam in obsidione hierusalem futuram per Titum et verum spasianum: ideo subdit. e Quonia ecclesie dies veniet. s. quia dragesimo secundo anno passionis christi in quo fuit obsidio.

f Beate steriles galilee. qz agiliores erunt ad fugiendum quam gravide. g Et vultus qui non genuerunt. qz mulieres habentes pueros in obsidione fuerunt anxie non solum pro se sed etiam pro pueris suis et alique pro famis anxietate proprios pueros comederunt: secundum quod dicit Iosephus lib. de iudaeorum bello.

h Tunc incipiet dicere mulieribus et ceterum. qz aliqui pro horrore misse que tunc fuit pro populo iudeorum dicebant ad montes: cadite super nos. i Quia si in viridi et ceterum. Christus hic ostendit viride faciem fructum: et persequens indignum abscissione per montem: populus

Louversus autem ad illas dixit Iesus. Fillie hierusalem nolite flere super me sed super vos ipsas flete: et super filios vestros. Quia ecce veniet dies in quibus dicent beate steriles et venter qui non genuerunt et vbera que non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus cadite super nos et collibus opite nos. Quia si in viridi ligno hec faciunt in arido quid fiet? Ducebant autem et alii duo nequam cum eo ut iter facerentur. et postquam venerunt in locum quem vocat calvarie ibi crucifixerunt eum: et latrones: unum a dextris: et alterum a sinistris. Iesus autem dicebat

h

b

i

f

g

h

i

h

i

h

i

et in dale
pna digna
ne gelene
p d m
erat milie
doris
ost accip
a psequen
m p p s sel
legas: e p
pna oram
p p. alij d
crat hanc
p p b a b
lur e x p
novat se
p p o f e r e
berris: s
olio e t m
da fueru
crecan e
sum p p
foni v g
morte p
h n o r a
b Erat
sup p p
f r e p a
e l i s p r
l a n n o
b r a i o s
i h e e r a
l i n g u e
p a l e s e r
p o s s e l i
e N e g
t i m e s
i e a d e d
t i d e e s
f i d e a t
h o i e s m
m u c r i o
b e r e s d
m e r e m
m e i n a
s u b d i t
e s i c l i
d i c e m
p r o p t e
b a t n e c

Secūdum lucam

at iudaic^o h^o d^o lignū aridū ifructifex z p
p^ois dignū abscissioe p^omontē z cōbūstio
nē gehēne: q^o ē pena extrema z maxima.
a P^o dimitte illis q^o nesciūt qd faciūt
erāt enī ibi aliq^o simplices z illati a sacer
dotib^o iude

orū recepti:
q^o p^osequebā
tur xps zelo
legis: z pro
istia orant
xps. Alij at
erāt istatiqui
ipm pbabi
liter eē xpm
nouerāt seu
agnoscere d
buerāt s^o ex
odio z inui
dia fuerunt
excecati z ip
sum psecuti
sunt vsq^o ad
mortē: z pil
lis nō orant
b Erat aut
supscriptio
scripta super
eū līs grecis
latinis z he
braicis) q^o
iste erāt tres
lingue pnci
pales: vt oēs
posset legere
c Neq^o tu
times deū q
i eadē dāna
tione es) qua
si dicat licet
hoies non ti
mueris: tū d
beres deū ti
mere maxi

me in articulo mortis in quo tu es: ideo
subditur. d Qui in eadez damnatioe
es) scilicet mortis. e Memento mei
dñe) magna fides huius latronis. q nec
propter acerbiterem pene quam sustine
bat nec ppter infirmitatē carnis quā in

xpo videbat cōfessionē vere fidel omisit.
f Cū veneris i regnū tuū) manifeste p^o
qd nō loquebas de regno ipali: s^o eterno
iō subdit. Hodie mecū eris i paradiso) nō
accipis hic paradisos pro orto volupta

q^o tu times deum^c
Qui i eadē dānatio
ne^d es z nos qdē iu
ste: nā digna fcis re
cipim^o: hic vō nihil
mali gessit. Et dice
bat ad ilz. Dñe me
mēto mei^c Cū vene
ris i regnū tuū. Et
dixit illi ihs. amē di
co tibi: hodie mecū
eris i paradiso. Erat
āt fere hora. vi. z te
nebre fcē sunt i vni
uersā terrā vsq^o i ho
rā nonā. et obscura
t^o ē sol. Et velum tē
pli scissū ē mediū.
et clamās voce ma
gna ihs ait. p^o i ma
nus tuas comendo
spīm meum^b. et hec
dicēs expirauit. Uī
dens autē^c Centurio
qd factū fuerat) glo
rificauit deū dicēs^d

factum fuerat) scz miracula in xpi passio
ne facta: vt pote terremotus: scissio petra
rum: obscuritas solis supernaturalis: et
q^o euz clamore magno expirasset: quod
non poterat fieri virtute nature.

l Glificauit deū) hdei cōfessione dicēs

tis nec p ce
lo empireo:
sed p fruitio
ne btā quas
habuerūt s^o
cti patres in
mortechristi
qui erant in
lymbo detē
ti: statim euz
eius anima
descēdit ad
eos z eadez
die illuc de
scendit an
ma illius la
tronis facta
pticeps bte
fruitiois.

b In ma
nus tuas co
mēdo spiri
tum meū)
ostendens q^o
in articulo
mortis ma
xime debe
mus recur
rere ad deū
i Uidēs at
Centurio) q
erat cōstitū
tus ad custo
diendū xpi
stū in cru
ce quousque
expirasset.

k Quod

Passio

a Vere hic homo iustus erat. Math. xxvij. dicit vere filius dei erat iste. Dicendum quod utrumque dixit Centurio sed Math. expressit unum Lucas aliud de altero tacendo.

b Percutientes pectora sua. Penitentes et dolentes de christi persecuti-
one et isti fuerunt qui a per-
itis decepti fuerat ut pre-
dictum est.

c Stabat autem omnes non eius a longe contra-
rius videtur Joannis. xix. cap. ubi dicitur. Stabat iuxta cruce-
m iesu mater eius et foror ma-
tris eius et c. Respon-
det Augusti-
nus quod non

erant immediate iuxta illam propter turbas comprimendam nec ita longe quin pos-
sent eum videre: ideo possunt dici fuisse longe et propediuersis respectibus.

d Et ecce vir. Hic describitur deuota christi tumulatio que fuit solennis et scio-
sa hanc mora fuerit ignominiosa: prout de-
votus fuerat prophetizatum per Esaiam si-
cut plenus fuit declaratum Math. xxvij. ca.

e Decurio. id est existens de curia scilicet
fidei vel imperatoris. f. Hic non
consenserat consilio et actibus eorum. s. al-
lorum iudeorum christi persequentium.

g Ab arimathia. Ista est ciuitas que
vocata est ramata de qua fuit helchana
pater Samuelis ut habetur primi Regu-
primi cap. h.

h Qui et ipse expecta-
bat regnum dei non temporale et terrenum
sed celeste et eternum. i. Hic accessit
ad Pilatum erat enim de curia et pro-
pter hoc habebat maiorem accessum.

k Et depositum inuoluit in syndone. id
est in panno linceo et ex hoc ordinatum

est quod corpus christi non consecratur nisi super pau-
num lineum. l. Et posuit eum in monimen-
to exciso. id est in uno lapide concavato:
secundum quantitate hominis: ne ex pluribus lapi-
dibus esset facium posset dici a iudeis quod

suffocatus fuis-
set sepulchrum
et corpus in
de sublatum.
m. In quo
nondum quis
quam positus
fuerat. ne
posset dici
quod ille qui prius
ibi fuisse se-
pultus resur-
rexisset et non
christus.

e Expositio
moralis luc.
xxi. capitulo
ppropi
Aquabat
autem dies fe-
stus iudeorum
et c. Expona

tur sicut supra math. xxvi. et Marci. xiiij.
(Intrauit autem sathanas in iudam et c.)
Iam ante intrauerat cum esset fur et locu-
los habens: ut dicitur Joannis. xij. Sed
tunc intrauit ad ipsum amplius possi-
dendum ex quo patet quod in omni
mortali peccato diabolus intrat homi-
nem ut ipsum de nouo possideat vel am-
plius quam ante. Et abiit et locutus est cum
principibus sacerdotum et c. Exponat sicut
supra Matthei. xxvi. Marci. xiiij. Et ait
illis desiderio desideravi hoc pascha man-
ducare vobiscum et c. Hoc est eucharis-
tie sacramentum quod nos per fidem spiri-
tualiter manducamus et ipse manducat
nobiscum incorporando nos sibi in istud
sacramentum. Quod alloquens Augu-
stinus dicit. Libus ea grandium non mu-
taberis in me sed tu me mutabis in te. Ce-
tera moraliter sunt exposita. Matthei.
xxvi. (Facta est et contentio inter eos quod
eorum videretur esse maior et c.) Similis co-
tentio frequenter fit in ecclesia per dignita-

obus obli-
calares se-
as habent
obtinendu
placitum pre-
videtur et
officijs pre-
acram habet
ppet quod
ionem sub
in vobis
his me
muer in tri
m. froitio
(ant ante d
nas expetit
diabolus fi
et delictu
Joh pum
moy) Ex
mies sanc
tentationib
pomis in di
per magis
pam tentam
ad hoc in di
pam bladi
huc a suo p
qui pocrat
tu mala (E
what fide
dixit rogan
delasim
habet tam
(Et tu aliq
tres tuos)
ro donan
rum poss
ne) Qui d
lum) Ex
capitulo
domi
misi fuer
ne probit
etiam in
defuit
relaxato

Post palmarum

tibus obtinendis & non solum inter se-
culares sed etiam inter regulares diviti-
as habentes: sicut canes contendunt ad
obtinendum os carnis & medullis re-
pletum propter quod viliores canibus
videntur & religiosi mendicantes qui p-
officijs presidendi cōtendunt qd nihil an-
nexum habeant nisi miseriam & labores
ppter quod ad repellendum tale ambi-
tionem subdit saluator (Sed qui maior
ē in vobis &c. vos autē estis qui permā-
nistis mecum &c.) permanentibus enim fir-
miter in tribulationibus cum ipso dispo-
nit fructum beatam in celesti regno
(Nō autē dominus symoni. Ecce satha-
nas expetuit vos &c.) Per hoc patet qd
diabolus fideles tentare non potest nisi
ex delectatione: sicut & sancto Job dicitur
Job primo capitulo (Ut cribraret sicut
tritici) Ex hoc habetur qd diabolus ho-
mines sanctos magis satagit concutere
tentationibus qd alios. Unde refert Gre-
gorius in dialogo: quod ille diabolus qd
per magnum tempus Andream episco-
pum tentando de quadam muliere ipm
ad hoc induxerat qd illius mulieris ter-
gum bladiendo manu percussit: plus
fuit a suo principe commendatus: qd ille
qui procurauerat homicidium & alia mul-
ta mala (Ego autem rogavi pro te vt nō
deficiat fides tua) Crisostomo. Non autem
dixit rogavi vt non nezes sed vt fidē nō
deseras: nā & si paululum agitandus sis:
habeas tamen reconditum semen fidei.
(Et tu aliquando conversus p̄firma fra-
tres tuos) Nam illi qui consecuti sunt a
deo donum misericordie debent quan-
tum possunt in bono ceteros corrobora-
re (Qui dixit ei domine tecum paratus
sum): Exponat vt supra Matthei. xxvi.
capitulo. Et marci. xiiij. (Et dicit eis quā-
do misi vos sine sacculo &c.) quando
misi fuerunt apostoli ad predicandum si-
ne provisione aliqua necessarium fuit
diuinitus eis laute provisum qd nihil eis
defuit: vt dicitur in textu. Quando vero
relaxatum fuit illis sibi providere de ne-

cessarijs in via: passi fuerūt penurias mul-
tas: vt patet in actibus apostolorum et
in legendis eorum: hoc autem fuit ad dā-
dum fiduciam pauperibus predicatori-
bus exequendi constanter officium pre-
dicandi (Vendat tunicam suam vt emat
gladium) Gladius spiritus est dei verbū
in sacra scriptura contentum pro quo e-
mendo in sacre scripture studio venden-
da est tunica. id est exterior bona sunt ex-
ponenda: hec est illa margarita pro cuius
emptione omnia sunt vendenda vt dicitur
matthei. xiiij. & sapien. viij. Omne au-
rum in comparatione illius harena ē exi-
gua: & tanq̄ lutum estimabitur argētum
in comparatione illius. Sacra vero scri-
ptura continetur in duobus testamentis
Ideo subditur (Ecce duo gladij hic) Et
quoniam sufficiunt ad omnem falsitatez
fidei contrariāz destruendam sequitur.
(Satis est) Et egressus ibat &c.) scilicet
ad locum vbi sciebat traditorem ventu-
rum & obtulit primo spiritum per sermo-
nem orationis ideo subditur (Et factus
est sudor eius sicut gutte sanguinis decur-
rentis in terram) ex sermone orandi: & ex
apprehensione imminentis tormēti (Et
cum surrexisset ab oratione &c.) expona-
tur sicut matthei. xxvi. capitulo & Marci
xiiij. vsq̄ ibi (Et cum tetigisset auriculaz
eius sanauit eum) sicut percussio auricule
serni pontificis significauit inobedientiā
iudaici populi ad christum sic eius sana-
tio significat eius obedientiam circa finē
mundi: quia tunc tanget christus sua cle-
mentia corda iudeorum (Comprehēden-
tes autem eum &c.) Exponatur sicut mat-
thei. xxvi. capitulo. & marci. xiiij. vsq̄ ibi.
(Et vt factus est dies &c.) Exponat sicut
matthei xxvi. capitulo. & marci. xiiij. (Et
ait illis si dixerō vobis non creditis mi-
hi. &c.) Homines enim in malis obstina-
tuerunt dicentibus non credunt: nec
interrogati de veritate respondent: nec
ad bonam persuasionem: a nequitia sua
cessant & tales erant isti. Residuum hu-
ius capituli exponatur sicut matth. xxvi

Passio

capitulo. 2. Marci. xlij.

Alia expositio moralis. Luc. xxij.

Et surgens multitudo eorum 2c) sequitur (hunc inuenimus subuertentem gentem nostram 2c.) Itaque christum proposita: erant simpliciter falsa propter quod (Pilatus respondit. Nihil inuenio cause in hoc homine) sed hic est modus iniquorum quod per mendacia querunt condemnationem iustorum: ex hoc etiam patet quod aliquando iustus agitur in curia layali: quam clericali. Principes enim sacerdotum christum condemnauerunt tanquam mouis reum quem pilatus pronunciat innocentem et iustum: et sic hodie fit in pluribus locis quod homicida notorii qui per secularem iudicem suspenderentur: per ecclesiasticum iudicem in magnum populi scandalum liberantur. (At illi inualescebant 2c.) sic faciunt maligni querentes obrinere per clamorem quod non possunt per rationem (Herodes autem viso iesu gauisus est: 2c) pro hoc autem quod christus coram herode incestuoso et homicida noluit facere miraculum: nec suis interrogationibus respondere: significat quod tales digni non sunt opera videre diuina nec eas habere responsa (Spernit autem illum herodes 2c) sicut hodie sectatores christi a malis hominibus spernuntur et ab eis fatui reputantur (Et facti sunt amici herodes et pilatus 2c) hoc fuit signum quod iudeorum princeps et romanorum conuenirent in persecutione christianorum: cetera exponuntur sicut matthei. xxvij. et marci. xv. vsqz ibi (Filie iherusalem nolite flere super me: sed super vos 2c.) Secundum sensum litteralem fletus ad quem induxit christus mulieres fuit propter miserram per romanos super iudeos venturam: et illa miseria figura fuit miserie super incredulos venturæ per spiritus malignos pro cuius euasione flendum est et orandum ante terminum huius vite (Ducebantur autem et alij duo nequam cum illo 2c. Hoc autem ad litteram procuratum fuit per princi-

pes iudeorum ut a vulgaribus christus participasse videretur in criminibus eorum et sic ipsi viderentur iuste mortem eius procurasse. et sic frequenter faciunt maligni querentes cooperire suas nequitiam per infamiam iusti. (Et postquam venerunt in locum qui vocatur caluarie 2c) Exponatur sicut matthei. xxvij. capitulo. et marci. xv. (Iesus autem dicebat: pater dimitte illis 2c) Beda. Neque putandum est eum hoc frustra orasse: sed in eis qui post eius passionem crediderunt quod orabat impetrasse. Notandum sane quod si pro eis orat qui quem filium dei intellexerunt magis crucifigere quam confiteri maluerunt sed pro eis qui nescierunt quod fecerunt zelum dei habentes: sed non secundum scientiam unde subdit (Non enim sciunt quid faciunt) Cetera exponatur sicut matthei. x. xxvij. et marci. xv. vsqz ibi (Unus autem de his qui pendebant latronibus 2c. per istos duos significantur illi qui pro peccatis suis expiandis cum christo crucifiguntur per professionem in religione factam: sed aliqui reuertuntur actu et si non habitu ad vitam secularem de quibus dicitur Roma. secundo cap. Nomen dei per quos blasphematur inter gentes quia scandalizant seculares et isti significantur per latronem blasphemantem. Alij vero professi crucis penitentie per patientiam deuote sustinent et isti significantur per latronem christum confitentem et eius gratiam postulantes: propter quod sibi dicit (Hodie mecum eris in paradiso) quia tales iam christi sunt per gratiam et erunt per gloriam in futuro (Erat autem fere hora sexta 2c) Exponatur sicut matthei. xxvij. cap. et marci. xv. (Pater in manus tuas commendo spiritum meum) In hoc enim docuit nos semper deo commendare spiritus nostros quorum corpora quotidie tendunt ad mortem et horam penitus ignoramus. (Videns autem centurio quod factum fuerat 2c. per hoc autem quod iste gentilis confessus fuit christum tam clare significata fuit gloriosa confessio gentiliu in eorum conuersione et duritia iudeorum in infidelitate. Am-

profus
iudei
lae su
fugiam
referat
mobili
castro.
Expon
lo. et m

C. Q. d.
cui eos
in ira m
verbis
cognos
holum
Ad qd
nemini
sane a
christi p
natione
Loci. ij
digne in
cōdem
cōscien
habent
illi quid
memor
mortal
talis co
tanqz
enim de
more v
paulu
pphet
corno
rare qd
credunt
timet
person
mem o
ent qui
patus
baram
habem
saly t
delecta
semper
coram

Secūdum lucam

brofus. Buriora faxis pectora iudeoꝝ: iudex arguit: credit minister: p̄ditor sce-
lus suum morte condemnat: elementa
fugunt: terra concutitur: monumenta
referantur: iudeoꝝ tamen auaritia i-
mobilis atq; duritia manent orbe con-
cusso. (Et ecce vir nomine Joseph &c.)
exponatur vt supra Matth. xxvij. capitu-
lo. & marci. xv.

¶ Questio fratris Antonij Betōtini. Cal-
caui eos in furore meo: & cōculcaui eos
in ira mea. Isay. lxiij. ca. Super quibus
verbis queritur. Utrum peccator sumēs
corpus dñi cum cōsciētia peccati morta-
lis: sumat corpus domini damnabiliter
Ad q̄ respondet fm̄ Alexanum quod
nemini dubium esse debet q̄ q̄ cum cō-
sciētia peccati mortalis suscipit corpus
chr̄sti peccet mortaliter & in suam dam-
nationē cōmunicet Proinde ap̄ls. j. ad
Cor. xj. ca. dicit. Qui māducat & bibit in
digne iudiciū sibi manducat & bibit. s.
cōdemnationis. Quidam th̄ doctores d̄
cōsciētia distinguunt dicentes q̄ aliqui
habent conscientiam scrupulosam sicut
illi qui fantassice: & sine aliqua ratione ti-
ment: & leui delectatione q̄ fuerit culpa
mortalis: & hī cōmunicādo nō peccāt: q̄
talis cōsciētia fm̄ Petrum & tarētāsto-
tanq̄ vana & erronea abijci debet. De his
enim scriptum est. Illic trepidauerunt ti-
more vbi nō erat timor. Tantum vexant
p̄culdubio tales timore nocturno s̄ quo
p̄pheta dicit. Non timebis a timore ho-
cturno. De nocte timet homo magis er-
rare q̄ & die: eo q̄ sepe rupes & arbores
creduntur hostes: sic & talis conscientia
timet ea que non sunt timenda. Unde in
persona huius p̄pheta dicit. Collocauit
me in obscuris sicut mortuos seculi. i. si-
cut qui in seculo mortaliter peccāt: & an-
xtatus est super me sp̄s meus in me tur-
batum est cor meum. s. timore sani. Aliq̄
habent cōsciētia dubiosam quando
scilz timent probabili ratione morosam
delectationem habuisse & mortalem con-
sensum. hī cōmunicādo fm̄ eundē do-
ctorem mortaliter peccant: quia a cōtra-

rio sensu non trepidauerunt timore vbi
erat timor. Aliqui habent conscientiam
illuminosam idest cecam: quia habēt pec-
catum mortale: & non aduertunt vt con-
scientiam non discurrant. ¶ Unde scien-
dam q̄ duplex est conscientie examina-
tio scilz sufficiens & deficiens. Nam p̄mo
aut quis cōmunicaturus diligentissime
conscientiam suam examinavit consule-
do peritos: & sic cōmunicādo non peccat
sed remissionem peccatoꝝ etiam si qua
latent accipit & meretur. Aut probabilia
examinavit & confessus est: & sic etiam
meretur: licet non tantum: aut virtute sa-
cramenti oblita peccata ad memoriā
reducit aut ista negligenter facit: & cum
negligentia se preparauit: & sic mortali-
ter peccat & temeretur: facit enim contra
dictum apostoli ad Cor. xj. cap. dicentis
probet seipsum homo scilicet diligenter:
& sic & pane illo edat. Sed forte aliquis
contradiceret: quia eccle. ix. cap. scriptus
est. Nescit homo an amore vel odio di-
gnus sit. Et psal. dicitur. delicta quis intel-
ligit. Ad quod dicitur q̄ non requiritur
ad peccati periculum precauendum con-
scientie certitudo: sed probabilis conie-
ctura: cuius sunt quattuor signa s̄ Ber.
Primum est preteritorum peccatoꝝ cō-
tritio. Secundum est abstinendi propo-
situm. Tertium bene operandi prompti-
tas: & quartum diuini verbi & nota audi-
tio. Aliqui preterea videntur habere cō-
scientiam fatuosam: quia contriti & non
confessi ad sacram cōmunionem acce-
dunt. ¶ Circa quod aduertendum est:
q̄ tales aut habent copiam sacerdotis: &
confitendi tempus ad liberam loquelaz
& tunc mortaliter peccant sine confessio-
ne cōmunicando: quia ad hoc sacra-
mentum fm̄ iudiciū ecclesie requiritur
ip̄ius ecclesie reconciliatio. Proinde hu-
go & sancto victore libro & potestate li-
gandi & soluendi capi. xxi. dicit. Si abs-
q̄ sacerdotis absolutione criminofus ad
cōtōnē corporis xp̄i accedit p̄certo iudiciū
sibi māducat & bibit: etiā si eū añ multuz
peniteat: etiā si vehemēter doleat & igemi-
scat. Aut vō p̄dicta nō habet: & tunc di-

Seria.v.

tinguendum est: quia aut iminet aliqua necessitas celebrandi & cōicandi tumendo scandalū psonę pprie. s. populū vel iam ceperunt sacrum mysterium: vel amiserūt loquelam: & tūc non peccant cōmunicando cōiūti: cū

pposito pfitendi: aut nō iminet necessitas: & tūc peccat. Dec fm Ric. per. & Scot. Et sciendum est fm eundem doctore subtilem distin-

C Seria quinta in cena domini. Euāgelium secundum Joannem. xij. capitulo.

ctione. ix. quarti sententię volumis q̄ similiter est intelligendum de alio cōmunicatō: qui constitutus ante sacerdotē cum alijs cōmunicandis: recordat mortalis criminis non confessi: potest cōiūti cōmunicare cū pposito cōfiteudi. Aliqui habent conscientiam prauosam & damnosam seu temerariam scienter sumentes corpus domini in peccato mortali qui propter indignitatem incurrunt xij. maledictiones. Prima dicitur. Illaqueationis. Secunda retributionis. Tertia scandalizationis. Quarta executionis. Quinta icuruationis. Sexta irritationis. Septima conturbationis. Octaua abbreviationis. Nona priuationis. Decima multiplicationis. Undecima indurationis. Duodecima damnationis. Quas omnes maledictiones propheta psal. lxxij. tangit dicens. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & i retributionem & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eius semper incurua. Effunde super eos iram tuam: & furor ire tue comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderant. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in iusticiam tuam. Deleantur de libro vi-

uentium: & cum iustis non scribantur.

Hic euangelista icipit describere mortem christi qualiter morte sua imminente animos discipulorum confortauit. & hoc

Ante diem festū pasce sciens Iesus: quia vēit hora ei⁹ vt transeat ex hoc mūdo ad patrē⁹

imitatio discipulis in dicitur: ibi. Postq̄ ergo. Prima in duas: quia p̄mo p̄mittitur affectus christi ad discipulos. Secundo per factum instruit ipsos ibi. Et cena facta. Circa primum sciendum q̄ affectus christi ad discipulos p̄mittitur vt eius factum magis gratum ostendatur & discipuli eius libentius iuuentur. Dicit ergo sic. Ante diem festū, scilz. xij. luna in cuius vespere immo), labatur agnus & incipiebat solēnitas paschalis que celebratur luna. xv. & scdm hunc modum in ecclesia solennitates incipiunt a vespere precedentis diei.

b Sciēs Iesus de quo pater q̄ nō ignorās: nec inuoluntarius venit ad passionem: sed volūtarie obediēs deo patri.

c Quia venit hora eius non fatalis sed a deo patre determinata: & hoc conuenienter vt immolatio agni qui tollit peccata mūdi immediate post imolationem agni figuralis sequeretur: & sic veritas figure responderet. **d** Ut transeat ex hoc mūdo ad patrē. Dicebat enī pascha iudeorū trāsitus eo q̄ tūc angelus trāsiiit per egyptum interficiēs p̄mogenitā egyptiorū: & filios israel seruans: & similiter pascha christianorū dicitur transitus in quantum filius dei trāsiiit p̄ mortē ad patrē: non per loci mutationem: sed sicut dicitur a patre venisse assumēdo nostrā naturā mortalem: ita dicit ad patrē

in cena domini

redisse faciendū ipm consortem paterne
glosie p immortalitate in sua resurrectione
a Cum dilexisset suos). In quo osten-
ditur eius dilectio gratuita: quia prior di-
lexit suos ostenditur discreta quia ista di-

lectio spalis
non fuit ad
oēs: s; ad fi-
bi familia//
res cuiusmo-
di erat apli q
erat in mun-
do oñditur
hec dilectio
necaria: q
apostoli re-
manētes in
piculo man-
di idigebant
cōsolatiōe di-
uina.

b In finez
dilexit eos)
Idest in mor-
te specialia signa dilectiōis oñdit vel afr.
b In fine). i. pfectā aiaz suā. eis ponēdo
c Et cena facta). hic describitur imita-
bile factū. s. lotio pedū discipulorum suo-
rum: vbi premititur tempus z modos
huius lotionis cum dicitur.

c Et cena facta) nō est intelligenda q
esset totaliter completa: quia postea dicit
cū recubuisse: sed erat facta quātum ad
hoc quādo comederant agnum pascha-
lem: z tūc surrexit ad lauādū pedes disci-
puloz suoz: anteq̃ daret eis sui corpo-
ris sacramētū ad designādū q̃ spiritualis
mundicia requiritur ad percipiēdū ipm.

d Cum diabolus iam misisset in cor vt
traderet eum iudas simonis schariotis)
die enim precedenti cum eum vendide-
rat suggestiōe diaboli hanc proditio-
nem in cor ipsius mittentis.

e Sciens iesus: qz omnia dedit ei pater
in manus) ex quo patz in xpo plenitudo
scientie z potestatis.

f Et qui adeo exiit: z ad deū vadit).
hoc iā supra expositiū est qualiter dicit fi-
lius a patre exisse z ad deū redire.

g Surgit a cena qz ministrare volebat

h Et ponit vestimēta sua). i. deponit vt
cōueniētius hoc ministeriū exhiberet.

i Et cū accepisset lintheū precinxit se) z
sic ad lauandū se optime disponit nihil
obmittens de his que ad istud officiū

z pōit vestimēta sua
z cum accepisset lin-
theū pcinxit se. De
ide misit aquā i pel-
uim: z cepit lauare
pedes discipulorum
suorum z extergere
lintheo quo erat pre-
cinctus. Venit ergo
ad simonem petrum
z dicit ei petr⁹ Dñe
tu mihi lauas pedes⁹

gere lintheo quo erat precinctus). vt im-
pleret humilitatis officiū.

m Venit ergo). hic ostēditur huius sa-
cra utilitas. z ostēditur ex quadā concer-
tatione petri z xpi p quod oñditur factū
esse mysticū: dicit ergo.

m Venit ergo ad simonē petrum) scōz ori-
genē lotis alijs discipul⁹ venit vltio ad pe-
trū qz cepit lauare a minorib⁹ ex hoc sa-
mens argumētū qd dicit. Cepit lauare pedes
discipuloz suoz: z postea subdit: venit
ergo ad simonē per hoc ostēdens qz alijs
iā erat loti: s; nō videt verisimile si tran-
sisset p oēs alios qn alijs eoz vel plures
recusassent hāc lotiōne sicut z petrus: z
ideo alijs doctores dicunt. qz pūmo venit
ad petrum ppter qd alijs discipuli audita re-
prehensione petri. de hoc qz recusauerat
eius lotionem non fuerunt ausi eam vl-
tra recusare. qz ergo dicit euangelista. ce-
pit lauare. z postea subdit. Venit ergo
ad simonem nō est p hoc intelligendum
qz alios lauerit aī ipm: s; euāgelista pū
dicit factū in generali postea explicat mo-
dum in piculari incipiens a petro.

n Et dicit ei petr⁹. dñe tu mihi lauas pedes

reguntur: z
segitur sim-
plex humilis-
tatis ministe-
rium cūz vñ-
k Beñ mi-
sit aquā in
peluis) pro-
prie manib⁹
bus non per
ministeriū
alioz. (Et ce-
pit lauare pe-
des discipu-
loz suoz) lu-
tosos qz dis-
calciati ince-
debant.

l Et exter-

gere lintheo quo erat precinctus). vt im-
pleret humilitatis officiū.

m Venit ergo). hic ostēditur huius sa-
cra utilitas. z ostēditur ex quadā concer-
tatione petri z xpi p quod oñditur factū
esse mysticū: dicit ergo.

m Venit ergo ad simonē petrum) scōz ori-
genē lotis alijs discipul⁹ venit vltio ad pe-
trū qz cepit lauare a minorib⁹ ex hoc sa-
mens argumētū qd dicit. Cepit lauare pedes
discipuloz suoz: z postea subdit: venit
ergo ad simonē per hoc ostēdens qz alijs
iā erat loti: s; nō videt verisimile si tran-
sisset p oēs alios qn alijs eoz vel plures
recusassent hāc lotiōne sicut z petrus: z
ideo alijs doctores dicunt. qz pūmo venit
ad petrum ppter qd alijs discipuli audita re-
prehensione petri. de hoc qz recusauerat
eius lotionem non fuerunt ausi eam vl-
tra recusare. qz ergo dicit euangelista. ce-
pit lauare. z postea subdit. Venit ergo
ad simonem nō est p hoc intelligendum
qz alios lauerit aī ipm: s; euāgelista pū
dicit factū in generali postea explicat mo-
dum in piculari incipiens a petro.

n Et dicit ei petr⁹. dñe tu mihi lauas pedes

gere lintheo quo erat precinctus). vt im-
pleret humilitatis officiū.

m Venit ergo). hic ostēditur huius sa-
cra utilitas. z ostēditur ex quadā concer-
tatione petri z xpi p quod oñditur factū
esse mysticū: dicit ergo.

m Venit ergo ad simonē petrum) scōz ori-
genē lotis alijs discipul⁹ venit vltio ad pe-
trū qz cepit lauare a minorib⁹ ex hoc sa-
mens argumētū qd dicit. Cepit lauare pedes
discipuloz suoz: z postea subdit: venit
ergo ad simonē per hoc ostēdens qz alijs
iā erat loti: s; nō videt verisimile si tran-
sisset p oēs alios qn alijs eoz vel plures
recusassent hāc lotiōne sicut z petrus: z
ideo alijs doctores dicunt. qz pūmo venit
ad petrum ppter qd alijs discipuli audita re-
prehensione petri. de hoc qz recusauerat
eius lotionem non fuerunt ausi eam vl-
tra recusare. qz ergo dicit euangelista. ce-
pit lauare. z postea subdit. Venit ergo
ad simonem nō est p hoc intelligendum
qz alios lauerit aī ipm: s; euāgelista pū
dicit factū in generali postea explicat mo-
dum in piculari incipiens a petro.

n Et dicit ei petr⁹. dñe tu mihi lauas pedes

q iij

Feria.v.

id est vis lauare mihi peccatori tu q es fili
us dei. q. d. nullo modo decet. si se vbum
dixit in pncipio sue conuersionis. Luc. v.
cap. Exi a me dñe qz hō peccator ego sū.
a Respōdit iesus et dixit ei. q ego facio
tu nescis mo
do). q. d. nō
solū hoc fa
cio ppter pe
dū corpallū
emūdatiōe
sz pp hūilita
tis eruditio
nē vt postea
exposuit. iō
subdit.
b Scies at
postea). per
hāt designa
uit mūditiā
pedum spi
ritualis q sūt
affectus mē
tis que regri
tur in encharistie perceptione.

c Dicit ei petr⁹. nō lauabis mihi pedes
eternū). i. nūq lauabis. ac si diceret: ego
nullo mō sustinerē: sz autē petrus faceret
hoc bono zelo. tñ idiscrete hoc faciebat
qz cū xps nō posset errare nō debebat vo
lūtati ei⁹ aliquo mō resistere. iō sequitur.
d Rñdit ei iesus si nō lauero te). si hoc
felligat de lotiōe lterioris macule. Ista est
plana qz nullus pōt hfe ptē cū xpo in glo
ria celesti nisi lot⁹ fuerit a macula peccati
sm qd scribit Apo. xxi. ca. Nihil coing
natū intrabit in illā. si autē intelligat. de lo
tione corporali pedū ipius petri: eodē mo
do est dicēdū. sicut enī aliqd est illicitū nō
ex natura sua. sz tñ quia phibitū. vt pa
tet de esu ligni vetinipmo parēti: ita simi
liter aliqd est necessarium ad salutē uon
ex natura sui. sz ppter pceptum dei vel p
lati. z fierat in pposito. Ex quo. n. xps
volebat simpliciter hoc facere petr⁹ de ne
cessitate salutis tenebat sustinere.

e Dicit ei simon petr⁹. Domine nō tm
pedes meos. sz z manus z caput). Pe
des sunt pars corporis inferior: manus
media. caput superior. z ideo p expñio

nem istam ptiā itelligitur totū corpus. est
igitur sensus. domine nō tm z c. q. d. pua
sustinerē a te totū corp⁹ lauari qz a te sepa
ri. qz qvis eēt durū petro sustinere serui
tiū magistri. tamē grauiuserat ei ab ipso
separi. vnde
dī i iterario
clemētia qd
qñcūqz Pe
trus memor
erat dulciss
me societatis
xpi resolue
bas i lachry
mas. ita qd
facies eius
adusta vide
batur. x fre
quēti lachry
marū fluxu.
f Dixit ei ie
sus q lot⁹ ē).
per baptis
mū. ex quo

accipis q apostoli fuerūt baptizati a xpo
vt dictum est. iij. cap.

g Nō idiget nisi vt pedes lauet). sz ē mū
dus tot⁹. si. n. aliq baptizat statiz moris
tur euolat ad pñiaz nec idiget aliq alia lo
tiōe. tñ si supuivat ēt sancte idiget lotiōe
pedū spū alii. i. affectionūz mentis. qz ex
pñiōe mortal vite affect⁹ ei⁹ aliqñ aliq
maculaa strahit ex tpalib⁹. sz non idiget
lauare caput. i. ptē otēplatiā q itēdit su
piouib⁹ z eterna. nec man⁹. i. vite actiue
opa q i eo sūt scā. tal at erat petr⁹ z ēt alij
apli excepto iūda pditore. pp qd sequitur
Et vos mūdi estis. sed non oēs.

h Postq ergo oīsa facti vilitate i pdcā
lotiōe h iducit discipulos ad imitādū i ope
z diuidit iōuas. qz pñio pposito declarat:
scdo pfirmat ibi. exēplū. n. bdi. dic ergo.
i Postq ergo lauit pedes eorū). in hoc
ostēdit conueniētem modum docendi.
In moralibus enim magis mouēt facta
quā verba: vt potest haberi ex x. et hi. z
ideo xps doctrine de hūilitate premisit hu
militatis factum. i. Accepit vesti
mēta sua). sicut. n. admistrādū pgrne de
bēt vestimēta deponi: ita ad docendū ho

In cena dñi

nece debet assumi ppter qd magis solent legere i habitu ad hoc disposito et ordiato s'm dispositione facultatis sue.

a Et cū recubisset itez (q' sedendo d' doctor docere. Doctrina. n. nō capit nisi in gete ppter qd dicit. vij. pñi. Sedendo et gescendo sit aia sciens et prudēs seqt doctria b Dixit eis scitis qd fecerim vobis.) q. d. vos debetis hoc scire:

et cū recubisset iterū dixit eis. Scitis qd fecerim vobis. vos vocat' me magister et dñe et bñ dicitis. Sū etenim. si ergo ego laui pedes vros

et i hoc reddite eos attritos. **c** Vos vocatis et c. bñ dicitis sū eteni. Aliqd. n. dñ bñ dicit qñ cōgruit. icēti et rei dicte. Lō. gruit at rei dicte qñ sic est i re sicut dñ. Lō. gruit at dicēti qñ dicēs talē se oñdit facto qñz verbo utroqz mō apli bñ dicebāt: qñ sic erat i re ex pte xpi q superior erat. Si fr ex parte aploz q facto se ei subijciebāt si cut et verbo. ppter qd ptra discipulos solo verbo dñ. Math. vij. c. Multi dicēt mihi in illa die: dñe dñe nōne in noie tuo pphetamini? et tūc cōstebor illis q nūqz novi vos et c. Ex pñictis cōcludit saluator intentū dicēs. **d** Si ergo ego laui pedes et c. mltro forti? (Debetis alter alteri laui pedes) p hoc itelligit qdlibet pietatis et hūmilitatis officiū pñimo ipen suz ad qd ipendendū qlibet tenet in casu necessitatis: extra aut talē casū tenet debi to honestatis et cōgruitatis. **e** Exemplū) Sic cōfirmat cōclusionē pñictā ex pñlo dicēs. **f** Exēplū. n. dñi vobis et c. q. d. ad hoc feci vt ostēderē vos ad hoc teneri.

Expositio moralis.

Ante diē festuz pasche et c. pascha. i. trāsīt: et nos hoc festuz debite celebrāz cū a vitijs ad virtutes: vñ a minorib' bonis ad maiora trāsīm' (i finē dilexit eos) pñesuz q salus interpretat bonna plāt' significat: finis aut vltim' est beati tudo vera q cōsistit in clara vi visione et et fruitione pñecta: licet aut oīs hō debeat ad hūc finē pñimū diligere: platus tamē

q est xpi vicarius tenet erga suos subdi t' hoc facere. (Et facta cena). i. prepara ta scdm sensuz literalē: nō. u. erat termi nata cū xps a cena surrexit ad lauanduz pedes discipulorum vt dicit infra eodez.

dñs et magister: et vos debetis alter alteri laui pedes. Exēplū enim dedi vobis vt quēadmo dum ego feci vobis ita et vos faciatis.

tū i se ē eos a sua reuocet vita mala. Ne nit ergo ad Simonē petrū. f. pñmo put dñm fuit in expositione lñi: et in hoc xps dedit exempluz superioribus illos inter subditos principaliter honorare: q pñimi sunt etate vel dignitate. (Dñe tu mihi lauas pedes) quasi dicat hoc indecens est et nullo modo sustinendū et in hoc petr' significat discipuluz ignorantē in discre te loquentē de facto superioris sui cuius ignorat rationē. frequenter enim contin git q illō in dicat irroabilissimū ab igno rante causam, quod tamen rationabilis simum est secundū veritatez. hoc autem contigit in hoc casu petro (ppter qd dic ei iesus. Quod ego facio tu nescis mo do) Et in hoc docemur bene iudicare et loqui de factis superioris boni: nisi de eo qui permittente deo erraret manifeste. (Si non lauiro te: non habebis partes meuz) Christus enim non lauabat pe des discipuloz pro corporali mūdatione sed pro exemplo hūmilitatis docēde pro pter quod dixit eis. (Exemplum enim dedi vobis et c.) q ergo dixit petro: si nō lauiro te non habebis partem mecum. Idem est ac si dixisset partem mecum non habebis vñ a me recepta exēpluz hūmili tatis: et in hoc facto xps dedit supioribus et platis exēplū vere hūmilitatis. Postq ergo lauit pedes eoz) p hoc oñdens qñ pñior post actum hūmilitatis debet resu mere debitum exercitiū auctoritatis.

In cena dñi

¶ Questio fratris Antonij Betonij:

Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet &c. Iohannis. xij. capitulo. super verbis queritur.

¶ Alterus hoc sacramentū eucharistie inter cetera sublimius habeatur. Ad quod breuiter respondetur ex sententia illuminati doctoris Francisci de maronis. qd hoc sacramentū non tantū est ceteris sublimius: sed etiam celebrius atq; dignius omnibus sacramentis noui testamenti. Primo inquit est omnibus sublimius respectu cause efficientis. quia efficitur & consecratur ab ordine sacerdotali qui est dignior omnibus ordinibus. Licet Dionysius ponat episcopatus ut includit sacerdotiū: tamen sacerdotiū per se acceptam ut distinguitur contra episcopatus est incomparabiliter dignius ipso: quia plus est consecrare q̃ quicunq; alius actus. Nobilissimus autem est actus episcopalis in quantum talis confert ordines in quibus homines consecrantur. In hoc vero sacramento consecratur ille qui est uerus deus. Unde beatus Franciscus admirās istam excellentem dignitatē monuit presbiteros precunctis reuereri: & ex tantis ordinis reuerentia tenuit esse sacerdos. Secundo est sublimius respectu cause materialis. quia sicut cetera sacramenta versantur circa corpus xpi mysticū. Ita istud immediate circa corpus xpi uerū: qd hoc consecrat: & ideo sicut corpus xpi uerum est dignissimū ultra mysticū: ita & hoc sacramentum quādammodum theologia prefertur ceteris discipulis: quia circa dignius subiectū versatur. Tertio est sublimius respectu cause formalis: quia illa forma in qua exceditur nobilissima creatura oportet qd sit nobilissima: sicut homo excedit bruta & per illū solū in quo uatura humana est nobilissima: sed per istud solū sacramentū homines precellunt angelos scdm apostolū ad hebreos. xij. ca. dicentē. Habemus altare de quo edere non habent potestatem nisi qui tabernaculo deseruiūt. Quarto est sublimius respectu cause finalis: quia cum finis sit semper melior his que sunt ad finem. istud

sacramentum scdm Dionysij. capitulo. iij. de angelica ierarchia est finis omnium spiritualium perfectionū & etiā hoc sacramentum celeberrimum. super omnia sacramenta: unde eius officium celebratio vocatur. In quo officio ecclesia militans imitatur ecclesiam triumphantem. Nam sicut in celesti ierarchia ad ministrandum christo instituti sunt sex ordines angelorum: quia tres sunt assistentes in hac uita instituti sunt ordines ad ministrandum sacerdoti. Sed primo est ibi presens dominus hoc sacramentū consecratur tota trinitas ratione tanti miraculi que non potest effici nisi a tribus personis modo mirabili: quia sicut pater & filius sunt unum principium spiritus sancti. Ita pater & filius & spiritus sanctus: unum principium tantū: extra de summa trinitate & fide catholica capitulo primo. Secundo est ibi presentia sanctorum angelorum. Unde de consequenti. distin. ij. ca. Quid sit. Et sunt uerba Greg. in omelia paschali. Quis inquit fidelium habere dubium possit ut in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocem celos aperiri: et in illo iesu christi mysterio angelorum choros adesse. Tertio est ibi presentia animarum sanctarum. Unde Hieronymus contra vigilantium sanctorum reliquias reprobantem. Anime inquit sanctorum in hoc comitantur xpm quocunq; ierit. iuxta illud Apocal. xij. capitulo. Hi sequuntur agnum quocunq; ierit. Quarto est ibi presentia matris xpi que est regina virginum atq; uirtutum. Nazcum secundum Hieronymū. officium a Noctandi christum sit officium virginum: iuxta illud Apocal. Virgines enim sunt & qd mater dei sit uirgo virginum: sequitur qd ipsa in hoc sit specialissima principalis. Est in super hoc sacramentum dignius omnibus sacramentis respectu quatuor priuilegiū quorum primum dicitur. Gratie quia confert maiorem gratia q̃ cetera sacramenta. Unde Dionysius. De angelica ierarchia capitulo. iij. dicit. Eucharistia est perfectio perfectionū spiritualium & non est ultra ipsum laudandū aliquod sacramentum. Aliud priuilegiū

In parasceue

dicitur veritas. Nam in ceteris sacramē-
tis inuenitur sacramentum frequenter
sine re sacramenti: ut cum quis ad sacra-
mentum fictus accedit: hic autem res sa-
cramenti semper est cū sacramento quā-
tūcumq; fiet.

In die veneris sancti
Passio domini no-
stri Ihesu christi se-
cundum Iohannez
xviij. capitulo.

conficiat: quia
semper ē ibi.
et vere corp⁹
xpi. Aliud p-
uilegiū dicit
durabilitatis
quia omnia
ecclesiastica
mēta habēt
naturāz suc-
cessiūz cum
transiant cum vsu. Istud autēz sacramē-
tum est permanent: cum tādū maneat sa-
cramentum istud: notat vt in. iij. senten-
tiarum quādin species durare possunt.
Aliud pūilegiū dicitur glorificationis
quia alia sacramenta ordinantur ad gra-
tiam quā recte figurat. Istud autem sa-
cramentum ordinatur ad gloriā: quia
dicit beatus Dionysius de angelica ierar-
chia capitulo primo. Sicut nōcia dimi-
narum scripturarum est nobis imitatio
future cōtemplationis in patria ita sum-
ptio diuine eucharistie est imitatio illius
fruitionis beatificae: quia satiabuntur san-
cti cū apparuerit in gloria eius: et iō dicit
saluator Luce. xxiij. capitulo. Non man-
ducabo illud donec impleatur in regno
dei. Sed ad maiorem veritatem haben-
dam dici potest quod licet baptism⁹ excedat
alia sacramenta ratione efficacie. Unde
Ambro. dicit in libro de sacra. Per aquā
baptismi transitus est de terrenis ad ce-
lestia sicut notatur de conse. distin. iij. ca.
per aquam: Et licet confirmatio excedat
ratione conferentis: quia a solo episcopo
confertur: vt habetur de conse. distin. v. ca.
manus. Et licet etiam matrimoniū exce-
dat ratione signi qui significat cōiunctio-
nem xpi ad ecclesiam per vñionem diui-
ne et humane nature. extra de bigamis.
capitulo debuit. tamen excedit eucha-
ristia ratione dignitatis et sanctitatis vt
his rōnibus responsū est. Unde de conse.

distin. ij. ca. Nihil sic dicitur. Nihil i sacri-
ficio maius esse pōt q̄ corpus et sanguis
xpi: nec vlla oblatio hac potior ē: sed hoc
orantes precellit. Unde saluator ipse pau-
lo testante in epistola hodierna etiam ait

In illo
tempore.
et egre-
ssus est
ih̄s cū
discipulis suis tras
torrentem Cedron.

ubi dicit. hoc
facite i meaz
cōmemora-
tione. i. glie
mee.

Epistola
litteralis.

a Te-
gref
sua est iesus
Hic incipit
euāgelista de

scribere xpi passionē et mortē. ipsa autēz
fuit p̄ indeos inchoata: et p̄ gentiles cōsu-
mata. scdm̄ q̄ xps pdixerat Mat. xx. ca.
fili⁹ hoīs tra des principibus sacerdotib⁹
et scribis et condēnabunt eū morte et tra-
dent eūz gentibus ad illudendū et flagel-
landū et crucifigendū. Et iō euāgelista
primo ostendit qd̄ xps a iudeis sit passus
Scdo qd̄ a gentib⁹: sequenti ca. ibi. Tūc
ergo apprehēdit. Prima in tres: q̄ pmo
describit euāgelista q̄liter xps a ministris
iudeoz fuit captus. Scdo qualiter a mi-
nistis fuit pontificibus traditus: ibi. co-
hors quoq;. Tertio qualiter a pontifici-
bus cōsā pilato est accusatu⁹ ibi. Addu-
cunt ergo. Circa primū euāgelista tria de-
scribit. Primo pditionis locū. Secūdo
pditionis apparatū: ibi. Judas ergo. Ter-
tio animū xpi ad sustinendū preparatū:
ibi. Iesus itaq; sciēs. Circa primū scien-
dū qd̄ xps iuit ad locū extra ciuitatem ad
quē scīabat ventur⁹ pditores vt ostende-
ret se voluntarie subire mortē: et hoc est
quod dicitur.

a Et egressus est iesus et c. Trans
torrentē Cedron nomē est torrentis inter
ciuitatē hierusalē et montē oliueti p val-
lē iofaphat: que est iter media: et dicebat
ille torrentē cedron eo qd̄ in ripa illius. flu-
minia sine illi⁹ torrentis nascebant multi
cedri: h̄c enīz flumī⁹ appellabat torrentē p
eo qd̄ ad modū torrentis quādoq; hēbat
aquis quandoq; non.

Passio

a Ubi erat hortus et sic erat locus clau-
sus conueniens ad capiendum illos qui essent
extra ipsum: **b** In quem introiuit ipse et disci-
puli eius offerentes se captioni.

c Sciebat autem et iudas qui tradidit eum
locum. **Ex**

quo per apostoli-
tudo loci ad
capiendum christum
ex tribus. Pri-
mo quia erat a
ciuitate re-
motus: et ipsi
quererent eum
cape sine stre-
pitu turbarum
ut habet Math.
xxj. capitulo
Secundo quia
erat clausus.
Tertio quia
proditori co-
gnitus.

d Iudas
ergo. **Hic** de-
scribitur pro-
ditoris appa-
ratu: quia iu-
das de tribus
se munivit.
Primo de
magna socie-
tate et forti et autentica et ideo dicitur.

e Cum accepisset cohortem. **f** militum a pre-
sente assignata ut sic si militum populi superue-
niret non auderet impedire eius proditionem
propter iusticie publice timores. **f** Et a
pontificibus et phariseis ministros ut habe-
ret fulcimentum ab utraque curia. **g** pontificis
et imperatoris. Secundo munivit se iudas de lu-
mine contra noctis tenebras: quod notat cum
dicitur. Venit illuc cum lanternis et facibus.
Tertio munivit se de armis si vellet eius pro-
ditioni resistere. **h** Subdit et armis.

g Iesus itaque. **Hic** ostendit promittendo
christi ad patendum et hoc dupliciter. Primo
quia christus se non occultavit. Secundo quia defen-
sione prohibuit ibi. Simo ergo. In prima igitur
parte de sic. **g** Iesus itaque sciens omnia que ve-
tura erat super eum processit. et dixit eis.

h Que queritis. **ex** quo manifeste appa-

ret quod sua voluntate captus esset: quia cum sciret omnia
futura ut declaratum fuit primo capitulo. non se oc-
cultavit: sed magis querentibus eum obuiam iuit.

i Responderunt ei Iesu et cetera. **Uirtute** enim di-
uinitatis factus est quod venientes ad capien-

Respondunt ei: Ie-
sus nazarenus. Dicit
eis Iesus. Ego sum.
Stabat autem et iudas
qui tradebat eum cum
ipsis. **Ut** ergo dixit
eis. Ego sum. Abie-
runt retrosum et ce-
ciderunt in terram.
Iterum ergo interro-
gavit eos. Que que-
ritis? Illi autem dix-
erunt Iesum nazare-
num. Respondit Iesus: di-
xi vobis quia ego sum
si ergo me queritis finite
hos abire ut imple-
retur sermo quem dixit

troisum et ceciderunt in terram. **Si** enim uno verbo
omnia prestravit: facili poterat ab eis evade-
re. Omnia enim facta sunt ex divina ordina-
tione: ut declararet virtus diuinitatis eius
per predicta sicut fragilitas humanitatis per
captione eius sequentes et passionem.

m Iterum ergo interrogavit eos. Que que-
ritis? **Hoc** fuit factum iterum a prima inter-
rogatione: quia quod diu iacuerunt prestrati non mo-
uit se de loco ut magis declararet sua vo-
luntaria captio. **n** Illi autem dixerunt Iesu na-
zarenus. **non** enim cognoscere poterat eum nec ca-
pe de se ipso vellet. **per** hoc subdit. **o** Dixi vo-
bis quia ego sum et tunc habuerunt ipsi noticiam
et capiendi eum licentiam per hoc subdit. **p** Si
ergo me queritis finite hos abire. **quod** si dicat
si de vobis potestatem me capiendi: tamen meis
discipulis non facientis aliquid mali. **q** **Ut**
impleret sermo quem dixit per precedenti capitulo.

Secūdum iōannem

a Quia quos dedisti mihi non perdidisti ex eis quēq̃. Istud enī verbum dixerat Iesus nō tātum de salute spiritali suorum discipulorum: sed etiā de salute corporali eorum: qđ patet ex hoc qđ inde excepit iudā qđ p̃dit

est: et sp̃ali- ter et corpali- ter: qđ ex de- speratione se suspēdit: et iō enāgelista ap- plicās verbum p̃dictionem corporalem non discedit ab intēctione littere.

b Simon ergo hic oñ dicitur p̃p̃ri- tudo xp̃i ad patiēdū hoc qđ defensionē p̃hibuit: et hoc est quod dicitur.

b Simon ergo petrus habēs gladium eduxit eum. Dicunt hic aliqui qđ discipu- li emerant gladios de p̃cepto domini: s̃m qđ h̃etur Luc. xxi. cap. Ubi dicit sic et qui non habz vendat tunicam suam et emat gladium. Sed non est verisimile qđ ibidem dicitur quod apostoli statim re- sponderunt. Ecce duo gladij hic: et chu- stus dixit. Sufficit: ex quo patet qđ ante il- los gladios habebant. Dicendum igitur quod apostoli fuerunt piscatores: in pi- scatione autem oportet aliquando retia cum paxillis affigere: et cum perticis na- nículas dirigere. Et ideo in talibus et cō- similibus vsus magnorum cultellorum est necessarius: et probabile est qđ aliqđ de apostolis illos cultellos sibi retinuerant ad scindēdum cibaria: vnde etiam cum illis carnes agni paschalis considerant petrus aut̃ unum ex illis retinuerat apud se: quia erat magis promptus ad defen- sionem sui magistri qđ aliqđ.

c Et percussit p̃t̃ificis seruū qđ magis de- ppe se ingerebat ad xp̃m capiendū.

d Et abscidit auriculam eius dexteraz credidit eū magis ledere: vel forte caput

ei p̃cutere vel et amputare: s̃z diuina or- dinatiōe ictus declinavit et accepit solū illius auriculam. Ideo sequitur.

e Erat aut̃ nomē seruo malchus. hoc addit enāgelista ad oñdēdū certitudinē

gladiuz tuum in va- ginā. Calicē quē de- dit mihi^s pater non vis vt bibaz illum? Cohors at̃^b et tribu- nus^t et ministri iudeo- rum^k cōprehēderūt^l ie- sū et ligauerūt eū^m et adduxerūt eū ad an- nam p̃mūzⁿ. Erat enī socer Cayphe^o

tionē quē ordinavit pater celestis ad sa- lutem humani generis debeo patienter tollere: et ideo nō est locus defensionis. et resistētie. s̃z magis patiētie.

b Cohors at̃ et c. hic oñdēdū qđ luter xp̃us a ministris cōprehēsus p̃t̃ificib^s p̃ntat. Et diuidit in duas: qđ p̃mo describit ipsi p̃ntatio Anne: scđo Cayphe ibi. Et misit euz annas. p̃ma in duas: qđ p̃mo p̃ntat xp̃i p̃sentatio: scđo eius examinatio. ibi. p̃ntat fer ergo. p̃ma adhuc in duas: quia p̃mo describitur p̃dicta p̃sentatio: scđo incidē- ter ponitur petri p̃ma negatio ibi. Seq̃- batnr autē. Dicitur ergo p̃mo sic.

t Cohors autē. s̃. militū. et tribunus qđ eis p̃erat et illi erant gētiles.

k Et ministri iudeorū. isti erāt iudei.

l Cōprehēderunt Iesū. ex quo patz ob- stinatio eorū: qđ nō fuerunt auersi a suo malo visis p̃dictis signis. s̃z magis attri- buabant artibus magicis.

m Et ligauerunt euz quasi morte di- gnum. illi enī qui reputabātur morte di- gni iudicijs p̃ntabantur ligati.

n Et adduxerunt euz ad annas p̃mū. id est p̃mo. cuius causa subditur.

o Erat enī socer Cayphe et qđ eūdo ad domū cayphe h̃ebāt trāsire aī domū istū

rei geste ex- primendo p̃- pria nomia.

f Dixit er- go Iesus pe- tro. Mitte gla- diuz tuuz in vaginā) qđ si dicat: noli vti ad defen- sionē meā et subditur cā.

g Calicem quē dedit mi- hi p̃r nō vis vt bibā illū) qđ si dicat pas-

Passio

anne: ideo introierunt domū eius ppter eius reuerētiā. Alia autē ratio fuit qz pon-
tificatus tūc singulis annis rēdebatur: z
isti duo. s. annas z cayphas: quasi alter-
natiui erant pontifices. propter qd quasi
pōtifex habe-

batur qz an-
no pcedenti
fuerat. Ter-
tia rō est vt
xps corā iu-
dicibus plu-
ribus cōdē-
natus vide-
retur magis
dign⁹ morte

a Qui erat
pōtifex anni
tc). Ista sūt
exposita sa-
pia. xi. cap.
b Seque-

batur). Hic
iterponit pu-
ma negatio
petri cū dī.
b Seque-

batur iesū si
mon petrus
z alius disci-
pulus). s. Joannes: 13. n. isti sūt z alij su-
gissent pmo: tamē postea secuti sunt ie-
sum: qz feruētiores erant alijs.

c Discipul⁹ at ille erat not⁹ pōtifex. Bi-
cūt alig qd ioannes erat pīr in lege: z pp
hoc hēbat noticiā cū pōtifex: s. hoc non
est verisimile: qz piscator erat. z de nauī a
xpo vocatus fuerat vt hētur marthe. iij.
cap. vnde dicit hieronym⁹ in epla sua ad
paulinū. Joānes rusticus piscator indo-
ctus zc. Et ideo alia fuit causa sue noticie
cum pontifice. quia forte missus a patre
suo pluries portauerat pisces ad domū
pontificis. vel forte quia aliquis de co-
gnatione eius ibidem seruiebat. vel ali-
qua alia causa quaz aliqui assignant. qz
descenderat de dauid z sacerdotes habe-
bāt istas genealogias.

d Et introiit cum iesu in atria pontifi-
cis) pp noticiā pdictā pmissus est intrare

q erat pontifex anni
ill⁹. Erat autē cay-
phas qui piliū dēde-
rat iudeis. qz expe-
dit vnū hoīez mori
p populo. seqbat b
aut iesus simō petr⁹
z ali⁹ discipul⁹. Di-
scipul⁹ autē ille erat
not⁹ pontifici. z in-
troiit cū iesu. in
atrium pontificis.
petr⁹ autē stabat ad
hostiū foris. exiuit
ergo discipul⁹ q erat
notus pontifici. Et

e Petrus autē stabat ad hostiū foris).
tang⁹ incognitus. tamen propter Joan-
nem pmissus est intrare.
f Dixit ergo petro ancilla ostiaria. nū-
quid z tu ex discipul⁹ es hominis istius) qd
dicat vt q sic
vidit eū timi-
de intrare: z
sic habuit de
eo suspitōez.
g Dixit ille
nō sum). ex
quo pz fragi-
litas petri qz
ira cito nega-
uit ad voces
vnus mulie-
ris q nō loq-
batur acru-
ter. nō enī di-
cebat ei. es
tu de familia
huius prodī-
toris vel ali-
quid hmoi.
sed hoīs isti⁹
qd cōpassiue
loquendo.
h Stabāt
autē serui z
ministri ad prunas. qz frig⁹ erat) qz solet
eē in martio post mediam noctē. Et cale-
faciebant se. zc.

i Pōtifex ergo). hic ponif xpi exami-
natio. z diuidit l tres. qz pmo ponif dca
examinatio. scdo xpi rñsio ibi. dicit ei le-
sus. tertio reprehēsiōis reprobatio ibi. h
cū dixisset. Circa pūmum sciēdū q xps re-
putabatur a iudeis seductor hominū. z
doctor false doctrine. ideo examinat⁹ fuit
ut de vtroqz. z hoc est quod dicitur.
k Pōtifex ergo interrogauit iesū). dī at
annas pōtifex nō qz eēt actu. s. qz an fūe-
rat. z qz socer erat pōtifex. vt dcm est.
l De discipul⁹ suis. vt videret si posset eū
deprehēdere qz fuissent ab eo seducti.
m Et de doctrina eius ad videndum si
posset ibi inuenire falsitatē vel calūniā
z aliquid dictum contra legem.
n Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

e Petrus autē stabat ad hostiū foris).
tang⁹ incognitus. tamen propter Joan-
nem pmissus est intrare.

f Dixit ergo petro ancilla ostiaria. nū-
quid z tu ex discipul⁹ es hominis istius) qd
dicat vt q sic
vidit eū timi-
de intrare: z
sic habuit de
eo suspitōez.

g Dixit ille
nō sum). ex
quo pz fragi-
litas petri qz
ira cito nega-
uit ad voces
vnus mulie-
ris q nō loq-
batur acru-
ter. nō enī di-
cebat ei. es
tu de familia
huius prodī-
toris vel ali-
quid hmoi.

h Stabāt
autē serui z
ministri ad prunas. qz frig⁹ erat) qz solet
eē in martio post mediam noctē. Et cale-
faciebant se. zc.

i Pōtifex ergo). hic ponif xpi exami-
natio. z diuidit l tres. qz pmo ponif dca
examinatio. scdo xpi rñsio ibi. dicit ei le-
sus. tertio reprehēsiōis reprobatio ibi. h
cū dixisset. Circa pūmum sciēdū q xps re-
putabatur a iudeis seductor hominū. z
doctor false doctrine. ideo examinat⁹ fuit
ut de vtroqz. z hoc est quod dicitur.

k Pōtifex ergo interrogauit iesū). dī at
annas pōtifex nō qz eēt actu. s. qz an fūe-
rat. z qz socer erat pōtifex. vt dcm est.

l De discipul⁹ suis. vt videret si posset eū
deprehēdere qz fuissent ab eo seducti.

m Et de doctrina eius ad videndum si
posset ibi inuenire falsitatē vel calūniā
z aliquid dictum contra legem.

n Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

o Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

p Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

q Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

r Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

s Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

t Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

u Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

v Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

w Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

x Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

y Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

z Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

aa Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

ab Rñdit et iesus). Hic ponif xpi rñsio.

Scdm iohannem

De discipulis aut suis nihil boni poterat protunc bene respondere: quia principalem inter eos statim audierat ipsam i sua presentia negasse. Sed & doctrina sua rñdit ostēdens qd non erat mala vel suspecta: sed

sana: quod declarat ex duobus. pmo ex loco cum dicitur.

a Ego palā locut⁹ sum mudo⁹. (Ego palā locut⁹ sum mudo⁹ zc.) doctrina suspecta in angelis z late ribus docef non in loco publico z sacro. Secūdo ex auditoriuz testimonio dicens:

b Interroga eos qui audierūt zc.) q. d. parat⁹ sum testimoniū eoz subire qd est tibi magis credibile qd meū dictū: quis fm vitate deberet eē contrariū. c Nec cū dixisset hic ponitur huius rñsonis reprobatio: z hoc duplr. pmo p factū cū dī (vñ assistēs ministroz dī alapa iesu). scdo p vñ cū subdit d

Sic rñdes pontifici). Ille enīz minister sceleris accepit respōsiones iesu qñ notasset pontificem de stulta interrogatio ne. e Respondit iesus humiliter veritatem ostendēdo. f Si male locutus sum testimoniū phibe de malo). i. potes phibere. Si aut bñ: qd me cedis). z non me iniuste pcutere. Sed hic videt qd xps fecit cōtra doctrinā suā: qz Matt. v. ca. dicit. Si qs pcuterit te in maxillā dextrā phibe ei z alterā: ipe autē hoc non fecit: sed magis percutentē se corripuit. Dicendū qd illud xpi pceptū z plura alia que ibi ponunt nō dantur absolute fm qd dicit Augustinus: sed magis fm pparationē animi: quia homo debet habere animūz semper preparatū ad hoc

faciendū ubi videret hoc expedire ad honorem dei z utilitatem ecclesie. Alias autem non: immo aliquādo expedit iniuriantibus respondere ad ipoz z alioruz instructionem sicut fecit hic christus: et

strozum: dedit alapam iesu dicens. sic respondes pontifici. Respondit ei iesus. Si male locutus sum testimoniū perhibe de malo. si aut bñ: quid me cedis. z misit eū Annas ligatum ad caypham pontificem. Erat autem Symon Petrus stās.

aliquādo et facto resistere ne de casu malis male agēdi. g Et misit hic ostendit qualiter christus presenta tus est Cayphe z diuiditur in duas: quia pmo describitur vñ era presenta tio. Secūdo subditur secunda z tertia Petri negatio: ibi. Erat autem.

In pma igitur parte dicitur sic.

g Et misit eum Annas ligatus). qñ morte dignum: z iam coram eo cōdem natum. h Ad caypham pontificem). Tum quia ad ipsam pertinebat principaliter christi examinatio. Tum vt videretur christus magis morte dignus qui fuisset coram iudicibus pluribus cōdemnatus. i Sciendum tamen qd Joānes hic tacet qualiter Cayphas eum examinauit: z qualiter Cayphas vestimenta sua scidit z qualiter christus in domo eius illusus fuit: quia alij euangeliste hoc sufficienter expresserant.

i Erat autem). Hic reuertitur euangelista ad narrandū de negatione Petri: z ideo quasi eadez verba que dixerat in fine pme negationis reasumit dicēs. k Erat aut symon petrus stās z calefaciēs se. Ille enim qui narrat hystoriam aliquā qñ occurrat aliqua incidentia narrāda. Interrūpit principale ad illud incidēs narrandū: quo facto reuertitur ad ppositū: z sic facit hic iōānes vt dcm ē

Passio.

a Dixerunt ergo ei (mistris ad ignem stantes
b Non quod & tu ex discipulis eius es).
q. d. scilicet illi videbant eum timidum & pau-
dum. c Negavit ille & dixit. Non sum
De ista secunda negatione petri videt Math.

contradice-
re Joanni p-
mo quo ad
personas: quia
dicit ipsum
secundo ne-
gasse ad vo-
cem alterius
ancille Mat-
th. xxi. ca.
Joanes autem
hic dicit qd
fuit ad vocem
mistrorum ad
ignem stantium. Secundo quo ad locum: quia
Mat. dicit qd secundo negavit in exitu ianue
hic autem dicit qd stans ad ignem. propter quod sci-
dum qd principalis intentio evangelistarum
erat exprimeret inam Petri negationem
& in hoc omnes conveniunt. De personis au-
tem accusantibus seu de negationis loco
non erat eorum principalis intentio. & probabile
est qd multi ad verba Petri concurrebant
circa eum: & consimilia verba dicebant
improperando ei magistrum suum: & ideo
vult evangelistarum exprimit vnam per-
sonam accusantem: & aliam aliam: & uterque
dicit verum. unde secundum veritatem histo-
rie videt qd prima negatio sit facta ad vo-
cem ancille hostiarie Petro domum
intrante. Secunda autem negatio facta est
in domo: quia post primam negationem
Petrus timuit diu stare inter iudeos: pro-
pter quod voluit exire: & tunc alia ancilla vi-
dens eum timidum accusavit eum: & si-
militer ad hoc concurrebant illi qui ad ignem
stabant: & ideo dicebant cum illa ancilla: pro-
pter quod Math. vi. qd ad vocem ancille
alteri negavit. Joanes autem mistrum concen-
mitantes exprimit. Item Math. dicit qd ne-
gavit ipso exente ianuam. i. volente exire:
& ad hoc se preparante propter timores
ut dictum est: quia tamen adhuc erat in
domo nec ab igne longe recesserat. ideo
dicit Joanes qd prope ignem facta est il-

la negatio. Tertia autem negatio facta est
in multis eum accusantibus & concurrenti-
bus propter predicta tamen inter illos erat prin-
cipalis unus servus pontificis propter quod
Joanes illum exprimit tacendo de alijs: ideo
subditur.

Petrus auriculaz
Nonne ego te vidi i
horto cum illo? Iterum
ergo negavit. De-
trus. Et statim gal-
lus catavit. addu-
cunt ergo Zelum a
caypha in portum.

etiam precedens: cum dicit. e Nonne
ego te vidi in horto cum illo? quasi diceret
sic. f Iterum ergo negavit. Alii
qui autem volentes excusare petrum ob-
cunt qd non negavit eum ex timore mor-
tis: sed ex amore nolens ab eo separari:
sed semper enim sequi. Sciebat enim qd si
diceret se esse discipulum eius statim ab
eo separaretur: sed hoc est contra verba
domini supra habita. xii. vbi exprobra-
vit Petro dicens. Anima tua pro me po-
nes: quod fuit dictum negatione. sicut fuit
ibidem expositum: & ideo patet qd Petrus ne-
gavit timens animam suam exponere pro christo
ideo subdit. g Et statim gallus catavit
ult. i. secunda vice: quia post primam negationem
semel catavit gallus: sed Petrus timore
perturbatus non precepit secundum quod fuit expositum
Math. xxi. cap.

h Adducit ergo iesum &c. hic ostē-
ditur qualiter christus a iudeis coram Pi-
lato accusatur: & dividitur in tres: quia pri-
mo describit christi presentatio. Secundo presenta-
ti examinatio ibi. Exiit ergo. Tercio ino-
centie christi declaratio ibi. Et cum hec dixisset
In prima parte dicitur sic.

h Adducit ergo iesum a Caypha in
portum. i. a domo Cayphe pontificis
ad domum Pilati presidis: ad quem prin-
cipaliter iudicium in causa sanguinis: & locum ubi
indicabat portum vocabatur. Aliqui autem li-

Secūdum iohannem

bui male habent (ad Caypham) quia in domo cayphe iam erat christus: nullus autem adducitur ad locum in quo est. Preterea iohannes scripsit in greco hoc euangelium: et ideo pro veritate textus habenda: recur-

rendum est ad grecum: in greco autem ponitur a caypha. et iō sequitur. a Erat autē mane. hoc addit euangelista ad ostendendum quantum in dei sitiebant sanguinem iesu xpi qui summo mane querebāt sniaz et eius morte dari. b Et ipsi nō itolerāt in p̄torio ut non contaminarent ex ingressu domus hominis gentilis et tamen nō timebant inquinari ex procuratione mortis innocentis: ex quo patet eorum superstitio vana:

c Sed ut manducarent pascha. Id est azimos panes qui a iudeis comdebantur in pascha per septem dies. non enim erat licitum illos comedere nisi personis mundis. et ideo per paschalis manducationem non intelligitur hic comestio agni paschalis: ut male dicit greci: quia illum comederant die precedenti: sequitur.

d Exiuit ergo. hic ponitur christi examinatio: et hoc dupliciter: quia primo examinatur coram iudeis. Secundo ad partem sine ipsis ibi. Introiuit iterum. In prima parte dicitur sic.

d Exiuit ergo Pilatus ad eos foras) Iudici enim non audebant domus eius ingredi ne suas observationes violarent: ideo volens eis deferre exiuit ad eos.

e Et dixit quam accusationem asser-

tis aduersus hominem hunc) videbat enim ligatum in signum damnationis. ideo querebat de causa: quia nō erat consuetudo romanis condemnare aliquem nisi prius audirent accusationem suam

et haberet locum se defendendi: ut habetur Actuum. xxv. capitulo. Et iō Pilatus qui erat index ab imperatore: romano il. luc. missus voluit modum romanorum tenere. f Responderūt et dixerūt ei. Si nō esset hic malefactor etc.

quasi dicant nos eius factum diligenter examinavimus: et inuenimus eum dignum morte: ac si dicerent. non oportet aliam examinationem facere.

g Dicit ergo eis Pilatus) quasi indignat ex eorum responsione. quia sciebat eos ipsos per invidiam tradidisse: ut habetur Mathe. xxv. capitulo.

h Accipite eum vos et secundum legem vestram iudicate) quasi diceret. Si sufficit vestra examinatio. sufficiat et vestra sententia. Sciendum enim quod romani aliqua minora iudicanda dimiserant iudeis: sed non poterant pro talibus inferre penam mortis: quia romani retinuerant sibi causam sanguinis: et ideo per hanc responsionem inhibebant inferre christo mortem. Ipsi autem non poterant vitam eius sustinere: et ideo renue-

runt hoc accipere dicentes. i Nobis non licet interficere quem-

quā si enim potuissent dare mortis sententiam libenter iudicium accepissent. k Ut sermo Iesu impleret quē dixit etc.) Christus. n. predices mortem suam ap-

Passio

foliis math. xx. cap. dixit qd a principib⁹ sacerdotum traderetur gentibus ad illudendum & crucifigendum. & hoc fuit impletum per hoc quod rennerunt iudiciū & dimiserunt ipsum pilato gerat gentilis indicandum:

& sententie executionez suis militib⁹ a Introiuit ergo. h^o ponitur exa minatio xpi in secreto: et diuiditur in tres: qz pzo ponitur pila ti interrogatio. Secūdo xpi rñsio: ibi

Rñdit ihs. Tercio Pilati obiectio: ibi. Dixit itaqz. Circa primū sciendū qd iudei cū tumultu irrationabili petebāt mortē chūsti: propter quod chūstus non respōdebat: sū illud Ecclesiastici. xxxij. Ubi non est auditus non effundas sermonez & propter hoc math. & marci. dicunt qd cum accusaretur a principibus sacerdotum nihil respondit: propter quod pilatus intrauit pretorium quod erat in domo sua: vt ibi chūstus magis pacifice examinaret extra tumultum iudeorū qui non audebant intrare pretorium vt dictum est. xps autē de tribus fuerat accusatus corā eo: vt habet Lu. xxiij. ca. Nūc inuenimus subuertentem gentē nostrā: & prohibentem tributa dari cesari: et dicentem se xpm regem esse. Pilatus autē de duobus primis non curauit inquirere: qz de primo. s. de subuersione obseruationum legalium non curauit: vtrum esset verum vel falsum: qz non erat iudeus sed gentilis. Scdm cognouit esse falsum p famam publicam: qz audierat xpi rñsionem qua iudeis de hac materia respōderat math. xxiij. cap. Reddite que sunt cesari cesari & c. sed de tertio quod videbat esse contra honorem imperatoris inquisiuit. s. de regno quia imperatores romani nomen regnū a iudeis abstulerant:

vt frāgerent eoz supbiā: & tollerent re bellandi occasionē: & iō qstuit a chūsto. b Tu es rex iudeorū. q. d. est hoc vernū qd tibi imponitur. s. qd velis tibi vsurpare regnum. c Respondit iesus. Dic

ego iude⁹ suz⁹: gens tua: & pontifices tui tradiderūt te mihi. Quid fecisti⁹. Rñdit Iesus. Regnū meum nō est de hoc mundo¹: si ex hoc mundo esset regnū meū: ministri mei

ponitur xpi responsio in qua pzo examinavit pilati interrogatioez dicens.

d A temet ipso hoc dicis an alii & c. q. d. pce/ pisti hac opī nionē & me per te ipsum:

e Respon

dit pilatus: Nunquid ego iudeus sum). quasi dicat ex me non concepti: quia non sum iudeus & sic non possum inuestigare ex libris iudaicis quis debeat esse rex eorum: sed hoc ad peritos legis pertinet. ideo subditur. f Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi) accusante te super hoc. g Quid fecisti). quasi dicat videtur qd tu sis in aliquo culpabilis: ex quo illi qui sunt de gente tua & ante auctoritatis sicut sunt pontifices te accusant. h Respondit iesus). Examinata interrogatōe pilati: iesus pmo respondit ad questionem pmo factam: de vsurpatione regni temporalis.

i Regnū meum nō est de hoc mundo) nō enī negat se esse regē: sed magis cōcedit: qz sū veritatē ipse erat rex regū. Veruntamen ad tollendū occasionē calūnie tpat suā responsionē dicens: qd non querit huius mundi temporalem dominationem: qd probat cōsequēter dicens.

k Si ex hoc mundo esset regnū meū ministri mei & c). Omne enī regnum temporale habet firmitatem nō solū ab ipso rege cū sit vnus solus hō: sed etia3 a ministris contra aduersarios p ipso pugnātibus: qd nō querebat xps: & sic pat3 qd satisfecit ad questionem ostēdēdo qd nō querebat inter iudeos tēporalē domi

nation
regē
mū
ralia
dicit
q
deus
est
veru
fuit
re
ergo
re
ens
e
mūdo
condū
e
tē
sūm
omni
subie
tamen
cū
ad
hū
ritatem
mo
a
dū
fuo
nō
ad
dī
mūdo
ter
ex
de
resur
bat
que
mo
z
p
pūm
b
E
cio
ficio
respon
dicat
Pilatus
ligens
a
aliquis
se
romā
geret
tellect
minat
e
quo
c
peram
decla
d
clū
e
ita
est
quem
nem
f

Scdm Joannem

nationem: verum tñ: qđ cōcesserat se esse regē: ideo cōcludit. a Nūc autē regnū meum nō est hīc (id est quātū ad tēpōrālia ista querenda. Sed contra hoc videtur qđ dicitur psal. xli. Rex oīs terre deus ipse aut est verus? b sicut ver? hō ergo regnū eius ē de hoc mundo. Bīcendū qđ secundū veritā tē divinitatis omnia sunt subiecta xpō tamen quantū ad humanitatem in pmo aduentu suo nō venit

ad dñandū tēpōraliter: sed magis ad serviendū z patiendū z sic patet qđ sufficienter excludit illud quod sibi imponebat de usurpatione regni iudee: quia non fiebat questio de ipso: nec in quantum hōmo z pro statu presenti in quo erat qđ ad pūmum eius aduentum pertinebat. b Dixit itaqz) Nīc ponitur pilati obiectio sicut enim visum est qđ christus i sua responsione concesserat se esse regē: sed dixerat regnum suum non esse hīc ideo Pilatus ad plenum verba eius non intelligens accepit per hoc ipsum esse regem alicuius regni de quo non intrmitteret se romani: sed qđ christus per hoc intelligeret regnum celeste z spirituale: non intellexit: z ideo voluit scire magis determinate pcludēs ex verbis christi pdictis. c Ergo Rex es tu) quasi dicat ex quo concedis te esse regem regni non pertinentis ad dominium imperatoris: declara magis quod sit illud regnum. d Respondit Jesus) primo conclusionem factam concedendo dicens. e Tu dicis quia rex ego sum) z ita est secundum veritatem: sed confesquenter declarat huius regni conditionem dicens. f Ego in hoc natus sum) temporali

ter. g Et ad hoc veni in mundum) per carnis assumptionem. h Ut testimonium perhibeam veritati) docendo z radicans veritatem de divinis in cordibus fidelium. i Omnis qui est ex

tus sum: z ad hoc veni in mundum) ut testimonium perhibeam veritati. Omnis qui ē ex veritate audit vocem meā. Dic ei pilat? Quid ē veritas? Et cū hō dixisset: Iterū exiit ad iudeos

veritate) pūma que deus est: non solū per creatiōnem sed per imitationē z subiectionē. k Audite vocem meam) corde credēdo et opere obediendo: z p pñs i talibus spūa liter ego regno z talere

gnū i nullo impediēbat imperatoris romani dñum de quo querebat Pilatus.

l Bicit ei Pilatus Quid est veritas) nō querit diffinitionē veritatis: sed querit qđ est illa veritas cuius virtute z participatione hōies efficiuntur de regno xpī. Intellexit enim per hoc in quodā generali aliqd divinū existēs extra cōem modū hōium z hoc est verū si intelligatur exterminate: z magis in particulari: qđ veritas divina filio appropriat: veritas per quā homines in pñti efficiunt de regno xpī: est quedam impressio z participatio veritatis divine: huius autē questionis Pilatus non expectavit responsionē duplici de causa. Una est qđ erat de regno spirituali visum ē. Ipse autē nō habebat se intrmittere nisi de tpalibus: z lō hoc advertens dimisit illi? questionis psecutionem. Alia cā fuit qđ iā pceperat xpī innocentiam: z iudeoz malitiā sciēs qđ tradidissent eum p invidiā: igit ptermissa qđiōne pdicta voluit pcedere ad eius liberationē ut statim patebit. m Et cū hō dixisset) Nīc pñr ponitur innocentie xpī declaratio: cū enim Pilatus vellet eū liberare ut dictū est occurrit ei? memorie modus pueniēs liberationis sue videlz de cōsuetudine iudeoz qua dabat eis

Passio

preside in solennitate paschali vnus vnus
ctus in memoriam liberationis filiorum isra
el de terra egypti: et propter hoc voluit christi
sum liberari per hunc modum. Et primo
ad hoc faciendum allegat christi innocenti
am dicens.

a Ego nul
lam in eo in
uenio cau
sam. f. di
gnam mor
te. Secundo
allegat con
suetudinem
de cuius obser
uatione sciebat
eos esse capi
dos dicens.
b Est autem
consuetudo
et c. vultis er
go dimittam
vobis regem
iudeorum) qui
si dicat vos

debent hoc velle: Ad cuius intellectum sci
endū quod pilatus volens christum liberare po
suit eis sub distinctione de liberatione christi
vel Barrabe. et de nullo alio: ut magis ex
pimitur Matth. xxvij. ca. Sciebat enim
quod consuetudinem suam nullo modo dimit
terent. Ex altera parte barrabas erat ita
proximus et populo odiosus quod firmiter cre
debat ut eius liberationem nullo modo
vellent: et sic per consequens liberationi christi
consentirent: sed sacerdotes acceperunt
populum inducentes eum ad petendum libera
tionem Barrabe: et non christi: et hoc est quod sub
ditur. c Clamauerunt rursus et c. sed
Barrabam dimitte nobis. d Erat au
tem barrabas latro. f. publicus et famo
sus: hoc addit euangelista ad ostenden
dum eorum malitiam: qui ad procurandum
mortem christi petierunt latronis publici li
berationem: contra bonum publicum et contra su
am salutem. e Tunc ergo apprehendit pila
tus) hic per euangelista describit quid
passus sit christus a gentibus. Passus est autem
tria ab eis. f. flagellationem. Illusionem: et
crucifixionem per quam predixerat saluator

Matth. xx. cap. Tradent eum gentibus
ad illudendum et flagellandum: et crucifi
gendum: et ideo euangelista. Primo agit
de illusionem et flagellationem. Secundo de cru
cifixione: ibi: tunc ergo tradidit. Prima

apprehendit pilatus
iesum et flagellauit.
Et milites plecten
tes coronam de spi
nis: imposuerunt
capiti eius: et veste
purpurea circunde
derunt eum. Et veni
ebant ad eum et dice
bant: Ave rex iudeo
rum. Et dabant ei ala
pas. Exiit ergo
iterum Pilatus foras:

i duas: quia
primo descri
bitur christi
flagellatio: et
illusio. se
cundo circa
hoc ostendi
tur pilati in
tentio. ibi:
Exiit iterum
Circa primum
sciendum quod
pilatus vidit
ex clamore
eorum quod nul
lo modo po
terat dimitti
tere iesum om
nino liberum
cum pace ip

forum. Ex altera parte durum erat sibi in
nocentem interficere: et ideo ad satisfaciendum
eis fecit christum flagellari et illudi. Ex hoc
est quod dicitur. e Tunc ergo apprehen
dit pilatus iesum et flagellauit) non per se
ipsum immediate sed per milites suos et
ministros. f Et milites plectentes co
ronam de spinis. i. de iuncis marinis ad
modum spinarum duris et acutis.

g Imposuerunt capiti eius) tanquam vo
lenti regnare et non potenti quod fecerunt
ut eorum illusio responderet iudeorum
accusationi. h Et veste purpurea
circumdederunt eum) Tali enim veste
 utebantur reges. i Et veniebant ad
eum et dicebant et c) Hoc totum factum
est in illusionem. unde sequitur.

k Et dabant ei alapas) ut illuderetur fa
ctis sicut illuserunt signis et verbis.

l Exiit iterum). Hic ostenditur
circa predicta pilati intentio que erat bo
na quantum ad hoc: quia predicta iussit
fieri ut iudei tali afflictione christi es
sent satiati: et sic consentirent in eius li
berationem sine morte: tamen per hoc

non
iude
bati
infer
tia fi
pilat
liber
Secu
deor
stent
eius
natio
Cum
difer
maig
redic
(Exi
pilat
vbi
bant
moni
gredi
deban
pia
a
eis
b
Post
gellam
gnoc
fam
iam
fa
c
d
Tol
rent
qu
mon
e
cate
tra
retr
f
tur
ima
cundi
iudici
f
ces
e
cogi
miller

Secūdum iohannem

non excusatur a peccato: quia cum esset iudex super eos: non debebat ei quæ sciebat innocentem etiam minimam penam inferre. Igitur euangelista circa sequentia sic pcedit: quia pmo declarat conatū pilati ad xpi liberationes.

Secundo iudeorum resistētiā ad eius cōdemnationē. ibi. Cum ergo viderent. In pma igitur parte dicitur sic. (Exiuit iterū pilatus foras) ubi iudei stabant: qz doctum eius in gredi nō audebant: vt supra dictum ē. Et dicit

eis pmo allegans christi innocentiam. b. Ecce adduco eum vobis foras. Postq diligenter examinavi eum et flagellavi ad vobis satisfaciendum (vt cognoscatis: quia nullus in eo inuenio causam) Secundo ostēdit ipsius punitionē iam factam ultra condignā cōdē.

c. Exiuit ergo iesus ex pcepto pilati d. Portans spineam coronā etc. Volebat enim pilatus vsensibiliter viderent qualis fuisset illius et flagellat vt sic mouerentur ad compassionem.

e. Et dicit eis. Ecce homo) quasi dicit: et si in aliquo male egisset: tamen ultra condignum punitus est: et ideo debet vobis sufficere.

f. Cum ergo vidissent) Hic pontifex iudeorum resistētia: et hoc dupliciter primo per irrationabilem clamorem. Secundo per rationem ibi. Responderunt iudei. In pma parte dicitur.

f. Cum ergo vidissent eum pontifices et ministri sic flagellatum et illatum et cognoscerent qd pilatus sic volebat dimittere ipsum.

g. Clamabāt) tam iudei: et alios ad clamandum excitabāt (dicētes.

h. Crucifige crucifige eum) quasi dicit: hec pena nullo modo nobis sufficit: sed petimus qd moriatur.

i. Dicit eis pilatus. Accipite etc.) et risorie et indignanter hoc dixit: qz nō habebat potestatem iudicandi aliquē ad mortem vt supra dictum est: et ē simile modus loquendi ac si diceret. Si habetis potestatem dare mortis sententiā: cito et sine causa faceretis: sed ego hoc agere nolo: ideo sequitur. R. Ego enim non inuenio in eo causam) dandi talē sententiā.

l. Responderunt) vidētes iudei qd pilatus non acquiesceret eorum clamoribus: in ceperunt allegare rationes alias qd supra allegauerant. non enim illas audebant reiterare: quia pilatus iam illas enacuauerat: et ideo hic aliud allegant: et pmo allegāt ipsum fecisse cōtra legē dei.

Secundo cōtra legē impatoris romani. ibi. Exinde querebat. In pma igitur parte allegant sic iudei. m. Nos legē habemus) scilicet a deo datam in monte synai.

n. Et secūdum legem debet mori) quia lenit. xxiiij. ca. precipitur qd blasphemus occidatur: et tale crimē imponebāt ei vnde sequitur.

o. Quia filium dei se fecit) verum tamen christus hoc dicendo non blasphemauit: sed veritatem dixit et per scripturam habitam: vt supra probatum est capitulo xijmo.

p. Cū ergo audisset pilatus hūc pmo. ma. ti.

r. ij

Passio.

nō ppter legē indeoꝝ quā nō obseruabat
sed ne verum esset vt iesus sibi oblatus
esset vere dei filius: & sic factum enor-
me fecisset ipsum flagellando: & ideo de hoc
voluit certius inquirere. vnde sequitur.

a Et ingres-
sus est in pto-
rium iterū). vt
veritates ma-
gis possit co-
gnoscere ex
tra tumultū
indeoꝝum.

b Et dicit
ad iesum: vñ
es tu) p hoc
q̄rēs si eēt ex
origine diui-
na fm verita-
tem.

c Iesus au-
tez respōsū
non dedit ei)
Primo quia
hō erat gēti-
lis & idola-
tra & gñatio
nem filij i di-
uinis cape non posset. Secūdo q̄: nolebat
passionē suā impedire. Tertio q̄: pphetatū
erat de eo Isa. liij. & Et sicut agn⁹ coram
tondēte se obmutescet &c.) Et iō volebat
illud pphetiā implere. d Dicit ergo
Pilatus mihi nō loq̄ris) Mirabat de ei⁹ ta-
curnitate cū eēt in pūcto liberationis vel
p̄dēnationis sue segf. e Nescitis quia
ptatē hēo &c.) q. d. mihi saltē debere nō
dēre. f Rñdit iesus) nō ad ipediēdū
suā passionē: sed ad rep̄mēdū Pilati ia-
ctantiā. g Nō hēres ptatē aduersum
me vllā nisi tibi datū eēt de sup). i. pncipi-
bus romanorū: & vltērī pmissum a deo q̄
est ptas supiorū: & ex hoc arguit ei⁹ p̄ctm:
q̄ nō accepit ptatē a cesare & a deo p̄dē-
nandi innoxios: sed magis liberādi eos: &
cū hoc ostēdit p̄ctm lude & iudeoꝝ eē ma-
ius q̄ p̄ctm ipsi pilati q̄ ad occisionē xp̄i
iudas fuit mort⁹ cupiditate: indei aut iu-
dia & rācore. Sed pilatus fuit mort⁹ huma-
no timore: vt magis patebit: & hoc est qd

Et ingressus est pto-
rium iterum: & di-
xit ad iesum. Unde
es tu? Iesus autē
responsū nō dedit
ei. Dicit ergo ei pi-
latus. Mihi nō loq̄-
ris? nescis quia po-
testatem habeo cru-
cifigere te? & pote-
statem habeo dimit-
tere te. Respondit
iesus: Non habes
potestatem ad-
uersum me vllam nī

dicif. h Propterea qui me tradidit ti-
bi maius peccatum habet) in quo scindi-
tur peccatum pilati: q̄: maius nō dī nisi p
comparationem ad minns.

i Exinde) hic cōsequēter allegant in-
dei xp̄m fecif

si tibi datum eēt de-
super. Propterea
qui me tradidit ti-
bi: maius peccatū
habet. Et exide que-
rebat Pilatus di-
mittere eum. Iudei
autem clamabant vi-
centes. Si hunc di-
mittis non es ami-
cus cesaris. Omnis
enim qui se regē fa-
cit: contradicit cesa-
ri. Pilatus aut cū au-
disset hos smones

dei xp̄m fecif
se cōtra legē
imperatoris:
q̄: videbant
q̄ pilatus parū
erat mort⁹ de
eorū p̄dicta
allegatione:
sed volebat
Iesum oīno
dimittere: &
hoc est q̄ dī.
k Exide
q̄rebat pilatus
dimitte eū).
Viderat enī
Pilatus tanq̄
hō astut⁹ q̄
xp̄a rōnabili-
ter cōuincerat
eū de p̄ctō si
eū innocentē
cōdēnaret. &

iō q̄rebat occasione dimitte eum: q̄: vi-
dentes indei clama bāt. l Si hūc di-
mittis nō es amicus Cesaris). i. nō zelas
p̄ honore & statuto dñi tui custodiēdo:
q̄ arguūt psequēter dicentes. m Dis-
ent q̄ se regem facit cōtradicit cesari) Im-
peratores enī romani abstulerāt a iudeis
regiā dignitatē: ne haberēt rebellādi oc-
casionem: & ideo quicūq̄ iter iudeos di-
cebat se regē qualitercūq̄ videbat cōtra
ordinationē imperatoris facere: c̄p̄istis
aut cōcesserat se regē esse: vt p̄z ex p̄dictis
& ideo q̄nis fm veritatem hoc regnū nō
esset contra dominium imperatoris vt
supra dictum est: tamen hoc arguebant
apparenter Pilatus autem non ande-
bat etiam secundum minimam apparē-
nam facere contra Imperatoris hono-
rem: ideo sequitur.

n Pilatus &c. adduxit foras iesum) vt
coram indeis euidentius de facto inqui-
reret: & coram dictum falsū ostenderet

Secūdū Joannem

a Et sedit pro tribunali: id est in loco sedis iudicarie.

b In loco qui dicitur lichostrotos: i. lapidū stratura: et dicitur lichos quod est lapis: et stratos quod est paupum sine stratura et est nomen

grecum. hebraice autē adduxit foras Jesū et sedit pro tribunali in loco qui dicitur lichostrotos. hebraice autē gabbata. erat autē parasceue: parasceue hora quasi sexta. Et dixit iudeis: ecce rex vester. illi autē clamabant: Tolle tolle crucifige eū. dicit

c Erat autē parasceue: quia erat feria sexta: et prima dies solennitatis paschae. dicebat autē feria sexta parasceue. i. preparatio quia illa die preparabatur iudei cibaria pro die sabbati: in quo non erat licitum aliquid decoqui ut habetur Exo. xii. capitulo.

d Hora quasi sexta. Contrarium videtur Mar. xv. cap. ubi dicitur. Erat autē hora tertia: et crucifixerunt eum: prius autem fuit indicatus quam crucifixus ergo et c. Dicendum quod secundum veritatem erat tempus medium inter tertiam et sextam: medium autē ab utroque extremo potest denominari: et ideo Marcus expressit illud tempus medium per horam tertiam. Joānes vero per sextam.

e Et dicit iudeis allegans per christi liberatōem. **f** Ecce rex vester: quasi dicat mix est quod hunc hominem abiecit et flagellatū dicitis si bi velle usurpare regnum iudeorum.

g Illi autē clamabant: sicut furibundi. **h** Tolle tolle: crucifige eū. q. d. nō possumus videre eum.

i Dicit eis pilatus) allegans in crucifixione christi eorum verecūdiam dicēs. **k** Regē vestrū crucifigā) quasi dicat: ex quo eū regnare formidatis: et id de hō fuit fama magna erit vobis verecūdia: si mor-

te moria sic abiecta: unde et postea pilatus scripsit titulum crucis ad eorum verecūdiam. Respondērunt pontifices: non habemus regem nisi cesarem: ex quo patet

et extitit perpetue subiectioni romanorum se obligaverūt renūciantes oī alteri regie dignitati: patet etiam eorum obstinatio ad procurandū christi mortem: eam pro eius procuratio: ne cōfessi sūt in perpetuū se

ipsos subiectos servituti. **k** Tunc ergo. Dic incipit agere evangelista de crucifixione christi. Et dividitur in tres. Quia primo agit de crucifixione. Secundo de morte ibi. Postea sciens iesus. Tercio de sepultura ibi. Post hec autem rogavit. Primum in duas: quia primo describit ipsam crucifixionem. Secundo agit de consequentibus ad ipsam ibi. Scripsit autem et titulum. Circa primum sciendum quod pilatus videns: quod propter mortem christi obligabant se in dei perpetue servituti romanorum: timuit si hoc refutaret ne accusaretur apud cesarem. et ideo motus timore Imperatoris: et favore iudei populi cui preerat: et a quibus pecunias levare sperabat contra iusticiam dedit sententiam de morte innocentis: et hoc est quod dicitur.

l Tunc ergo tradidit eis illum) per sententiam diffinitivam. **m** Ut crucifigeretur. tamen prius lauit manus suas imponens peccatum de morte christi iudeis ipsis hoc recipientibus: ut habetur Matthei. xxv. quāvis non esset per hoc excusatus secundum veritatem.

n Et baiulans sibi crucem) primo. entis

Passio.

portauit eam: vt hic dicitur: tamē postea inuenientes simonē cirenēsem fecerunt sibi portare crucē vt citius venirent ad locum passionis: quia christus per totā noctem precedentem afflictus fuerat. Et sō lento gra-

duicedebat.
a Exiuit in eū qñ dī caluarie locus) Iste loc' erat ppe ciuitatē hyerusalē: z dicūt aliq q dicūt loc' caluarie a caluaria ade ibi sepulti. s; hoc est falsū q; sepult' fuit in ebrō: vt dicūt Josue. xliij. ca. s; sic notat locus caluarie q; i illo loco malefactores decapitabāt: z sic p; mortis xpi turpitudine ex cōditōe loci z ex modo mortis cum dicitur.

b Ubi crucifixerunt eū). Crucifixio. n. erat turpissimum genus mortis.

c Et cū eo alios duos hinc z hinc mediu autē Iesus) ex quo apparet turpitudine mortis christi ratione societatis: quia inter duos malefactores fuit crucifixus hoc autem factum est ex iudeorum intentione z diuina ordinatione: tamen diuersimode: quia iudei per hoc intendebant inducere suspensionem populo quod iesus esset pariceps z principalis in eorum malefactis. Ex ordinatione autē diuina factus est hoc vt impleret scriptura Esai. liij. cap. Et cum iniquis deputatus est.

d Scripsit autē) hic ponuntur quedam consequentia ad christi crucifixionem. z sunt tria: quia primum pertinet ad pilatum: secundum ad milites crucifigentes Iesum. tertium ad parentes christi existentes prope eum: secundum ponitur ibi. Milites autem: tertium ibi. Stabant autem. Circa primum sciendum quod mo-

dos romanorum erat scribere causam mortis crucifixorum sup lignus crucis: sed dei autē contra voluntatē Pilati perierunt christum crucifigere patet ex p'dictis z ideo per talē modum scripsit titulum:

vt redundaret iudeorum legerūt q; ppe ciuitatē erat locus vbi crucifixus est iesus. z erat scriptum hebraice. grece z latine. Dicebāt ergo pilato pontifices iudeorum. Noli scribere rex iudeorum. sed q; ipse dixit rex sum iudeorum. Respondit Pilatus. quod scripsi scripsi

patrias: quia ibi fuit nutritus vt dictū ē. Rex iudeorum). in quo exprimitur causa mortis.

i Hunc ergo titulum multi iudeorum legerunt). z causa subditur quia ppe ciuitatem erat locus vbi crucifixus est Iesus: z multi de ciuitate poterant de facili illuc venire.

k Et erat scriptum hebraice grece z latine) vt omnes qui de diuersis partibus orbis ad festum paschale venerant possent illum legere. Venerunt enim ibi alii qui gentiles vt supra dictum est capi. xij. z ideo titulus fuit scriptus in tribus linguis principalibus.

l Dicebāt ergo pilato pontifices iudeorum: noli scribere rex iudeorum). quia videbant q; talis modus scribendi redū dabat in verecundia eorum: z maxime ppter gentiles qui hoc verbū erāt reposituri ad diuersas partes orbis. Et ideo voluerunt titulum sic corrigere.

m Sed q; ipse dixit: rex sum iudeorum). hoc enim non sonaret in eorum verecundiam. n Rēdit pilatus qd scripsi

scripsi) q; totum natione ppter qd ne xpi z mone ce pas rituali scriptum ideo tū crucis ch tripliciter scriptus fuit mtra sed magis firmatus a d tes autē) ponitur dom p se ad christi citione: ito xpo i ch q; dicit christum. Et qno a passionis crucis e vltimū aū parū val b E quia tra gentes. predica erat inq subditu (sunt) e hoc dicit titulus y contra res in d ticulare z hoc v dant v baptis tis in vltima ibidem bus y

Secundum Johannem

scripsi) quod scripserat confirmando nec fortuito factum est hoc: sed divina preordinatione: quia hoc erat ante prophetatum propter quod psalmus lviij. qui loquitur de passione christi et duo psalmi precedentes sic intitulati sunt: ne coram

passionis tituli in scriptura: ideo titulus crucis christi tripliciter descriptus non fuit mutatus sed magis confirmatus.

Milites ergo cum crucifixi essent eum: acceperunt vestimenta eius^a et fecerunt quatuor partes^b et tunicam^c. Erat autem tunica inconsutilis^d de super contexta per totum^e. Dixerunt ergo adiui

cis quid quis tolleret. Dicendum quod dictum dicitur. debet diuisione sic intelligi. Diuiserunt sibi vestimenta eius. scilicet alia a tunica et portio sequitur: mittentes sortem super eis: quod per synodochem debet intelligi super eis. id est super aliquod eorum scilicet supra tunicam quid quis tolleret: id est quis tolleretur illam tunicam sequitur.

Ut scriptura impleatur quod dicit psalmus xxij. Partiti sunt vestimenta mea sibi. scilicet alia a tunica inconsutilis.

Et in vestem meam miserunt sortem. id est super tunicam illam inconsutilem. Ex quo etiam patet quod proprie habebat plura vestimenta.

Jesus autem cepit facere et docere: et habetur Actuum primo capitulo. Et ideo non est verum simile quod usus fuerat preciosis vestibus.

Dixerunt ergo et cetera. Non scindamus illam. quia partes nihil valuerunt.

Sed fortis amor de illa cuius sit. Unum de patet quod super solam tunicam miserunt sortem. Sed contrarium videtur dicitur. xv. capitulo ubi dicitur. Diuiserunt sibi vestimenta eius mittentes sortem super eis quid quis tolleretur. Dicendum quod dictum dicitur. debet diuisione sic intelligi. Diuiserunt sibi vestimenta eius. scilicet alia a tunica et portio sequitur: mittentes sortem super eis: quod per synodochem debet intelligi super eis. id est super aliquod eorum scilicet supra tunicam quid quis tolleretur: id est quis tolleretur illam tunicam sequitur.

Ut scriptura impleatur quod dicit psalmus xxij. Partiti sunt vestimenta mea sibi. scilicet alia a tunica inconsutilis.

Et in vestem meam miserunt sortem. id est super tunicam illam inconsutilem. Ex quo etiam patet quod proprie habebat plura vestimenta.

Et milites quidem hec fecerunt. scilicet sicut erat scriptum psalmi predicto hoc addidit euangelista ut ostendat prophetiam impletam per factum eorum. patet etiam per predicta falsitas iudeorum exponendum psalmum predictum de persecutione quam habuerunt iudei per Alman dicens quod mardocheus fecit predictus psalmus. quia titulus psalmi ostendit contrarium: quia ille psalmus intitulatur a David et non a mardocheo. Item in principio psalmi dicitur longe a salute mea verba conuersus mei sunt veritatem hebraicam et translationem. Hieronymus. quod verificatum est in passione christi qui non fuit liberatus a passione quia et hoc clare

Passio

ma-
ret ad patrem sicut supra dictum est.
xij. ca. Pater saluifica me ex hac hora.
Tempore autem mardochei iudei fuerant li-
berati celeriter post orationem eorum: quia
prius fuerant liberati quam veniret tempus
statutum in-

terfectionis
eorum. Itz
ibidem sub-
ditur. Fode-
runt manus
meas et pe-
des meos:
quod non est
impletum in
mardocheo
nec in aliquo
iudeo illius
temporis.
Sed magis
ecouerso ipsi
iudei amant
et filios eius crucifixerunt.

a Stabant) hic ponitur tertius co-
sequens ad christi crucifixionem: et pertinet
ad eius parentes: quia Christus in cruce
positus ut moreretur voluit matri sue
et custodia et ministro providere dantes
exemplum alijs ut ipsi sint solliciti im-
pendere debitam obsequium parentibus suis:
et hoc est quod dicitur. a Stabant au-
tem iuxta crucem iesu etc. Contrarium autem
videtur Luce. xxiij. cap. vbi dicitur. Sta-
bant autem omnes noti eius a longe. Dicen-
dam quod primum fuerunt prope ut hic di-
citur et tunc Christus hec verba dixit: scilicet
precedente passione propter turbam comprime-
rem se et traxerunt: scilicet quod dicitur Lucas
Vel forte iste persone hic nominat tanquam
magis seruantes in amore christi propin-
quius stabant: sicut dicit Iohannes. Alie
autem multe persone erant Christo note
que pre timore a longe stabant et de illis
loquitur Lucas. Dicit tamen quod omnes
noti eius stabant a longe: quia multo plu-
res erant stantes a longe quam a prope.

b Cum vidisset etc. quem diligebat
scilicet Iohannem qui scripsit hoc euan-
gelium et propter hoc de se loquitur tanquam
et quoddam altero ut supra dictum est.

c Dicit matri sue: mulier ecce filius
tuus) quasi dicat usque nunc fui tibi ad ob-
sequium de cetero iste erit loco mei. Et no-
ta quod loquens matri sue de cruce non dixit
ei mater sed mulier vocans eam comuni

Deinde dicit disci-
pulo. Ecce mater tua
Et ex illa hora acce-
pit eam discipulus in
suam. Postea scilicet ie-
sus quia omnia consumma-
ta sunt ut consummaret
scriptura b dicit: Si-
tio: Ut autem erat po-
situm aceto plenum k.

nomine: ne
ex tenertudi-
ne nominis
materni si ex-
primere ag-
grauaret ani-
mus virginitatis
evidentiam pas-
sionem filij.
d Beinde
dicit discipu-
lo. Ecce ma-
ter tua.) quasi
dicat de puto-
te ad eius ob-
sequium.

e Et ex illa hora accepit eam disci-
pulus in suam) scilicet curam et diligen-
tiam. f Postea sciens) hic agit euan-
gelista et christi morte. et diuiditur in du-
as quia primo ponitur christi consumma-
tio per mortem. Secundo eius lancea-
tio post ipsam: ibi. iudei ergo. Circa pri-
mum sciendum quod consummatio nostre sa-
lutis consummanda erat per venerabilem
mortem christi ut declarat apostolus ad
hebreos. ij. et hoc est quod hic dicitur (Postea
supple que dicta sunt.

g Sciens Iesus quia omnia consu-
mata sunt) scilicet que scripta erant de christi
passione: quia pauca restabant ante
mortem eius implenda scilicet eius po-
tatio que in promptu erat. Unde se-
quitur.

h Ut consummaret scripturam.) Psal-
mo. lxxij. In siti mea potauerunt me
aceto. Et ideo ad illud residuum im-
plendum.

i Dicit sitio) tantum laborauerat et
et sanguine emiserat quod corpus eius erat
desiccatum et adustum: et propter hoc si-
tiebat supra modum: et talis sitio est ma-
ximum tormentum.

k Ut autem erat positum aceto plenum)

Secundum Johannem

illud enī portauerant milites vt darent crucifixis ad bibendum vt per hoc citius morerentur: et sic de custodia eorū in cruce expedirentur. talis enim potatio aceti morem accelerat crucifixi: vt dicunt aliqui. Aliam

autem causam huius aceti tetigi.

M^{at}h. xxvij capi. que videtur proba bilior ista: et est ibidem satis diffuse posita. pp qd hic omitto.

Alli autem spongia plenā aceto hyssopo. i. li gno hyssopi.

Circūponētes obtulerūt ori ei.) **E**rat. n. eleuat^a a terra. ita qd sola manu nō poterāt attingere ad os ei. c. **L**ū ergo accepisset iesus acetum) **C**ontrariū videtur **M^{at}h. xxvij** ca. vbi dicitur. Nolut bibere. Dicendum quillud quod est modicum quasi nihili reputatur dicitur. ij. phisico. Et ideo qd parum de illo aceto accepit vt dicit hic **Joānes**. **M^{at}h.** dicit. Nolut bibere. per tale etiam modum loquendi dicimus cōiter de paz bibente qd non vult bibere.

Dixit consumatus est. s. quicquid scriptum erat de me: vel aliter (consumatum est) opus redēptionis humane.

Et inclinato capite tradidit spiritū ostendens ex modo moriendi qd mouebatur ex obedientia patri: et non inuoluntarie sicut supra dixerat capitulo. x. **N**emo tollit a me animā meā: sed ego pono eam. f. **I**udei ergo) **D**ic describis vulneratio xpi mortui: Et diuidit i tres partes: quia primo ponitur vulneratio occasio. Scdō ipsa vulneratio: ibi. venerunt ergo milites. Tercio dicti certificatione: ibi. Et qui vidit. Circa primum sciendū qd occasio vulnerationis christi mortui fuit: quia iudei volebāt caduera de cruce deponere ppter solēnitatē crastinā

imminentem que incipiebat a vespera illius diei in quo christus fuit crucifixus.

Licet enim fuerit crucifixus prima die pasche que erat sollemnitas apud iudeos: tamen secunda dies pro tunc fuit sollemnitas

ra sabbato^s. erat enim magn^a dies ille sabbati^b rogauerūt pilatū vt frangerētur eorū crura¹. et tollerentur. **V**enerūt ergo milites: et primi quidē fregerunt crura^k: et alterius q crucifixus ē cū eo. ad se sum aut cū venissent

or rōne sabbati apud iudeos. dies enim sabbati occurrēs infra octauam pasche erat dies sollemnior: qd tunc festum duplicabatur: et hoc est quod dicitur.

Iudei ergo quoniam parasceue erat) i. ipse dies veneris

in: cuius vespera incipit solēnitatis sabbati sequenti.

Sed ut non remaneret in cruce corpora sabbato. **E**rat enim hoc indecens in tanta sollemnitate. vnde sequitur.

Erat enim magnus dies ille sabbati: quia sicut dictum est sollemnitas ei^a duplicabatur propter octauam pasche concurrentem.

Rogauerunt pilatū vt frangerētur eorū crura) ne aliquo modo euaderē possent et tollerentur de patibulis.

Venerunt ergo milites et primi quidē etc.) **S**ed videtur qd debuerunt venisse ad iesum anteqm frangerent crura secundū: quia iesus erat in medio amboz. **D**icendum qd duo milites frangebant et vnus fregit crura vnus latronis ex vna parte et alter crura alterius ex altera parte et sic ambo venerunt hinc inde ad iesum qui erat in medio: et hoc est quod dicitur.

Ad iesum autem cum venissent vt viderunt eum iam mortuum non frangerunt eius crura) quia hoc non fiebat nisi ad hoc qd euadere non possent depositi de patibulis

Passio

a Sed vnus militū lancea lat^a eius aperuit) vt certificaretur de morte eius.

b Et cōtinuo exiuit sanguis et aq^a) Sanguis ad nostrā redēptionem. Aqua ad peccatorū abluōnez. Sciendū tamē q^d ista aqua

miraculose exiuit: q^d nō fuit humor flegmatic^{us} vt dicant aliqui sed aqua pura ad ostendendū q^d corpus xpi erat ex veris elementis cōpositū cōtra errorem eorū qui dixerunt eum habere corpus celeste sicut dixit

Valentinus et sequaces sui: et eorū qui dixerunt eū habere corpus fantastiū: sicut Manichei.

c Et qui vidit) Hic ponitur certificatio: q^d ipse Johannes qui scripsit hoc euāgelium presentialiter existens vidit hoc factū: et ideo eius testimoniū est efficax ad credendū: et hoc est quod dicitur.

c Et qui vidit). i. ego ipse: loquitur enim de se p^{er} modū alteri^{us}: sicut supra dēctū est.

d Testimoniū perhibuit et c. patet littera per predicta: sequitur.

e Facta sunt enim hec vt scriptura impleteretur Exo. xij. ca. (Os non cōmuetis ex eo.) Agnus enim paschalis fuit figura expressiua passionis xpi: ideo ordinatione diuina constitutum est: vt ossa agni paschalis non frangerētur. vt sic figura et veritas cōresponderent. q^d veri agni ossa non sunt fracta in cruce vt predictum ē. f Et iterum alia scriptura dicit) de eius transfixione. zacha. xij. ca.

g Videbunt in quē transfixerunt. littera Jere. habet. Aspicient ad me quē confixerunt. Propheta enim loquitur in persona xpi loquēs in prima persona. sed euāgelista refert illud ad xpm loquēs

in tertia persona: et eadem est sententia. Illa autē transfixio proprie fuit in lancee vulneratione. Sed hec videbitur a iudeis in iudicio futuro: q^d cicatrices vulnerū reseruate sunt in corpore xpi resurgente

retur^e: os non cōmuetis ex eo. et iterū alia scriptura dicit. videbūt in quē trāssixerūt.

Post hec autē rogauit pilatum ioseph ab arimathia: eo q^d eēt discipulus iesuⁱ: occult^{us} at^q pp

metū iudeorum: vt tolleretur corp^{us} iesuⁱ. Et pmisit pilatus:

gloriosas: secundum q^d erat predictū Isa. xj. capitulo. Et erit sepulchrum eius gloriosum: quāuis pcedens mors fuit ignominiosa: et hoc est quod dicitur:

h Post hec autem rogauit pilatum ioseph. Erat enim ei familiaris cum esset nobilis decurio: vt dicitur Marci. xv. capitulo. et ideo securus eum rogauit.

i Ab arimathia. Iosund^{us} eadē ē ciuitas q^d j. regum dicit ramatha de qua fuit samuel. R Eo q^d discipulus esset iesuⁱ. i. fideliter credēs eius doctrine.

l Occultus autem propter metū iudeorum. Ante enim passionem ex sp^{iritu} sectione timebat de synagoga expelli q^d erat ignominiosum si confiteretur christum. tamē post passionem seruentio: factus exemplo christi animat^{us} manifestauit se volens christum honouisse sepelire et ideo sequitur.

m Ut tolleretur corpus iesuⁱ) ad sepeliendum.

n Et permisit pilatus. Tum propter reuerentiam petentis. Tum propter innocentiam christi passi quam ipse cognouerat.

Secūdum iohannem

a Venit ergo et tulit corpus iesu). de cruce. Corpora enim dātorū non poterant sepeliri nisi de licētia p̄sidis.

b Venit autem et nicodemus qui venerat ad iesum nocte). ut supra dictum est. iij. capitulo.

c Ferens mixturam myrrhe et aloes quasi libras centū). iste etiam nicodemus ante passionem christi fuit discipulus. Joseph erat christi discipulus. oculus post passionem exferens se manifestavit fuit et ioseph. Sciendum est quod ex deuotione ista unctiones faceret: videtur tamen plena noticiā de christi resurrectione non habet: quia de eo erat scriptum psal. xv. Nō dabis sanctū tuū videre corruptionē propter quod nō indigebat unctione conseruante contra putrefactionē.

d Acceperunt ergo corpus iesu et ligauerunt eū lintheis). i. pannis lineis inuoluerunt propter quod statutū est quod corporalia super que constituitur corpus christi non fiant de panno serico: sed tantum de lineo ut habetur de cōse. disti. i. capitulo. ex consuetudine omnium.

e Erat autem loco ubi crucifixus est hortus). i. prope locum crucifixionis.

f Et in horto monumētū nouum in quo nondum quisquam fuerat positus). hoc autem factum est propter certitudinē dominice resurrectionis: quia si fuisset sepulchrum in monumēto. ubi iam alij fuissent sepulchri posset resurrectio dominica a iudeis alteri imputari.

g Ibi ergo propter parasceuem iudeorum.

quia iuxta erat monumētum posuerunt iesum. hoc est dictum quia feria sexta in qua licitum erat operari et corpora sepeliri iam declinabat ad vespēram. et ideo sepelierunt iesum in loco propinquo. ut non poterat longe portare propter solemnitatem sabbati de propinquo imminentem.

Expositio moralis Joannis cap. xviij.
Abreuius est iesus cum discipulis suis trans torrentes cedron qui interpretatur tristis memor p hoc igitur quod christus tunc illic imminente sua passione significat quod christianus ire volens ad martiriū deus imminens supplicium precogitare. et patientiam se armare. Unde dicit Gregorius. omelia. xiiij. Vinus enim feriunt iacula que pudentur. et nos tollerabili mala mundi suscipimus si contra hec pudentie clipeo munimur. Sciebat autem et iudas qui tradebat eum locum. quia frequenter iesus conuenerat illuc cum discipulis suis iter quos erat iudas ut christum traderet sicut sathan fuit inter filios dei ut sanctum Job afflictionibus molestaret. Iesus autem sciens omnia que ventura erant super eum processit etc. Quersitus autem a turbis ut facerent eum regem. fugit solus in montem. docens in hoc fugere mundanos honores: et promptum esse ad labores: ut ergo dixit eis. Ego sum abierunt retrorsum etc. Ille qui cadit retrorsum non videt sui casus piculum: sic et labentes in culpa. nō videt sui lapsus in miseriam. (Sinite vos abire) p

In parascue

hoc ostenditur quod superiores debent suos subditos fideliter adiuuare et se mortis periculo exponere pro ipsorum defensione. Simon autem petrus habens gladium et c. exponatur sicut supra Math. xvi. cap. et Mar. xiiij. et Lu. xxi. Erat autem sermo nomen malchus. qui interpretatur rex eorum. et ideo per abscissionem auricule sue significata fuit abscissio regalis et pontificalis eminentie iudeorum. Et adduxerunt eum ad annam primum querentes ei placere. quia cum Caypha fuerat in consilio de christi morte: sic multi faciunt querentes de malis placere hominibus peruersis. Ego palam locutus sum mundo tanquam habens sanam doctrinam contra hereticos qui magis docent in occulto. Nunquid et tu de discipulis es hominis istius: dixit ille non sum. Exponatur et supra Math. xxvij. capitulo. et Mar. xiiij. et Lu. xxi. Adducunt ergo iesum a caypha in pretorium. scilicet pilati et ipsi non introierunt ut non contaminarentur et c. isti sunt similes illis qui faciunt conscientias magnam de minimis et multo graviora committunt sicut isti timebant contaminari per ingressum domus pilati qui gentilis erat: et tamen toto conatu procurabant mortem christi qui innocentissimus erat. Si non esset hic malefactor non tibi tradidissimus eum: quasi dicant nos sumus tante veritatis et iusticie quod nobis deberet credi simplici verbo sine alia disquisitione: et sic homines malinosi se iustificat coram iudicibus ut magis nocere valeant innocenti. Nobis non licet interficere quemquam. Sic dicunt mali clerici de corporali morte laici: et tamen habent per modico multos interficere suo malo exemplo morte spirituali que peior est interfectione corporali. Respondit iesus regnum meum non est de hoc mundo. Multi prelati qui tamen sunt eius vicarii contrarium videntur dicere facto in pompis equantes se principibus terrenis vel etiam excedentes. Omnis qui est ex

veritate audit vocem meam: quam non audiunt multi doctores et scholares theologi qui hec lecta sacra scriptura circa curiosa et inutilia sunt intenti. Quid est veritas. Per hoc autem quod non expectant christi responsum significata fuit eius instabilitas qua timore Cesaris et favore iudeorum a veritate declinavit dando sententiam contra christum: et sic hodie faciunt multi iudices timore vel favore a veritate iudicii declinantes. Clamauerunt ergo rursus omnes et c. Exponatur sicut Mar. xxvij. cap. et Mar. xv. et Lu. xxiij. Et Expositio moralis eiusdem passionis Joannis. xix. cap.

Tunc ergo apprehendit pilatus iesum et flagellavit et milites plectentes coronam et c. Beba. Et quis milites hoc illudendo facerent nobis: tamen operabantur misteria: nam per spineam coronam nostrorum designatur susceptio peccatorum que sicut spinas terra nostri corporis germinat: in vestimento purpureo: caro eius passionis obiecta significatur. Purpura etiam vestitur cum de triumphis sanctorum martirum gloriatur. Que rex iudeorum. sic faciunt illi qui in ecclesijs deuotionis ostendunt signa: cito post iniurias christo grates in membris suis faciunt. Clamabant dicentes crucifige crucifige et c. Nam obstinata nequitia non emoluitur misericordia. Responderunt pontifices: non habemus regem nisi cesarem. Hoc facto clamant nostri pontifices et curati qui suas ecclesias dimittentes ingerunt se negotijs temporalibus principatus vel regni. Et baiulans sibi crucem et c. per hoc nos inducens ad sui sequelam. sicut dixerat Math. xvi. capitulo. Si quis vult post me venire abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Et cum eo alios duos et c. Exponatur sicut math. xxvij. ca. et Mar. xv. et Lu. xxiij. Quod scripsi: per hoc autem quod iudeis potentibus. Pilatus deleuit titulum qui sonabat confusionem iudeorum noluit: sed magis ipse confirmavit

significati
tionem ex
romanoz
ppter seq
quod tam
bata est i
hiois po
has in cel
i terra. Ca
lites ergo
crucifige
ram accep
rant refu
ta eius et
Exponat
cur mat
xvi. et ma
pe. Lu. xxi
videtur
posit in ta
minit: et
mus homi
posse fieri
pote trad
die autem
dens quod
sentur in
nos patri
genarum
Sed vne
ruit et c.
ceant et
tamen
les libe
contin
bus pat
hoc aut
Expon
xvi. et
quitar
es et c.
scrips
ctio
vnga
cias
a T
sepu
refu

Sabbato sancto pasce

significatum fuit qd christi mors ad cōsu-
sionem eorum erat futura p̄r exercitijs
romanoꝝ: & ad regni xpi exaltationem
p̄pter sequētem resurrectionem p̄pter
quod tunc dixit Matth. ultimo capitulo

Bata est mi-
hi ois pote-
stas in celo &
i terra. (Si
lites ergo cū
crucifixissent
eum accepe-
runt vestimē-
ta eius &c.)
Exponat si-
cut matthei
xxij. & marc.

Sabbato sancto
euāgelij s̄m Mat.
xxviij. capitu

Vespere
autem^a
sabbati
que lu-

vidisset iesus matrē &c.) Per hoc autē qd
posuit in tāto tormēto matri sue puidit &
ministro: docuit nos in quocūq; statu si-
mus honorare parētes debemus quātus
potest fieri bono modo. (Et inclinato ca-
pite tradidit spiritum) Theophi. Tradi-
dit autem dñs spiritum dō patri osten-
dens qd nequāq; sanctorū anime conuer-
santur in tumulis: sed veniunt ad ma-
nus patris omnīū. peccatoribus ad locū
penarū & latis videlicet in infernum.
Sed vnus militum lancea latus ei⁹ ape-
ruit &c.) Theophi. Ut iudeis placeāt lan-
ceant christus circa corpus & anime con-
tumelias inferentes. Isti autem sunt simi-
les illis qui mortuos persequuntur. (Et
continuo exiuit sanguis & aqua). ex qui-
bus habent efficacitā sacramenta. (Post
hoc autem rogauit ioseph pilatum &c.)
Exponatur. sicut Matth. xxvij. & Mar.
xv. (Venit autem & Nicodemus &c.) se-
quitur. (Serens mixturam mirrhe & alo-
es &c.) per ipsum signatur doctor bonus
serens mixturam idest doctrinam ex au-
toritatibus sacre scripture confectā ad
vnguentum corpus christi mysticum ad
eius salutem &c.

^a Vespere autem. Postq̄ euāgelij
ista descripsit christi passionem et
sepulturam. Hic cōsequēter describit ip̄i
resurrectionē. Et p̄mo describit domini

ce resurrectionis manifestatio per ange-
lum descēdentē. Circa qd sunt tria notan-
da. Primo mulierum deuotio. s̄m ange-
lorum apparitio ibi. Et ecce terremotus
Tertio resurrectionis manifestatio. ibi.

Scio enim.

cescit in prima sab-
bati b venit Ma-
ria: Maria magda-
lene: & altera maria
videre sepulchrum^c
et ecce terremotus
factus est magnus

Ad euide-
tiam p̄mi cō-
siderandum
q̄ deuotio
fit a meliori:
ideo apud in-
deos omnes
dies hebdo-
made dno
minabant a
sabbato: ita

q̄ dies imēdiate sequēs sabbatū dicebat
p̄ma sabbati. i. p̄ma a sabbato: alia sc̄ba
sabbati: & sic cōsequēter: ab illa autē hora
qua christus fuerat sepultus non pote-
rant mulieres emere aromata ad inun-
gendum christum vsq; ad vesp̄eram diei
sequētis: quia solennitas sabbati ince-
pta erat ab hora sepulture: in qua non li-
cebat aliquid emere: vsq; ad vesp̄erā se-
quentis diei sc̄lz sabbati. Et tunc sc̄lz ve-
sp̄ere sabbati emerunt aromata & prepa-
rauerunt se ad veniendum: non tamē ve-
nerunt propter noctes & proximo immi-
nentem: sed in mane sequenti venerūt in
p̄ma hora diei sequētis: que dicebatur
prima sabbati. Sic ergo construenda est
littera.

^a Vespere autem sabbati: que) sc̄lz
cet vesp̄era:

^b Lucescit in p̄ma sabbati. i. incipit
illucescere in p̄ncipio diei sequētis.

^d Venit maria &c.) p̄mittitur autē
ibi vesp̄ere sabbati: non quia illa hora ve-
nerunt ad monumentum vt dictum est:
sed quia tunc se preparauerunt ad veniē-
dum. Videre sepulchrum idest qualiter
possent ingredi ad vngendum christum.

^e Et ecce terremotus. Hic describit
angelica apparitio: nō ad hoc qd angel⁹
p̄paret exitū & sepulchro dño resurgenti:
quia christus exijt clauso sepulchro & in-
trauit ad discipulos ianuis clausis: sed

Sabbato sancto pasce

ut ostēderet sepulchru vacuū & resurrexisset dñs. hoc est ergo qd dī. f. Et ecce terremotus factus est magnus (cuius causa subditur. a. Angelus autē dñi descendit de celo.) i. vultus eius factus est ille terremotus: qz corporalia obedi-

unt angelis ad motus qd tñ ad motus localem.

b. Et accedens reuoluit lapides. ut ostēderet xpi resurrectionē completā.

c. Erat autē aspectus eius: sicut fulgur ad incutendum terrorem custodibus.

d. Vestimenta eius sicut nix ad dandum consolationē mulieribus ppter qd subditur.

e. Pre timore autē eius &c.) & illud qd sequitur (Rēdens autē angelus dixit mulieribus nolite timere vos.

f. Scio. n.) hic ponit dñice resurrectionis manifestatio: que qdē resurrectio: pmo manifestat mulieribus ipm a uote qre-ribus: & hoc est qd dī. f. Scio. n. qd iesum q crucifixus est. hoc addit ad differētiā aliorum: qz multi erāt q vocabant noie iesu.

g. Queritis in sepulchro sicut mortuū. h. Nō est hic: resurrexit. n. sicut dixit.) Hoc autē addit angelus ut reduceret ad memoriā vba xpi dicta aī passio- nē suā ut sic magis crederēt resurrectionē ei factā.

i. Venite & videte locum.) vacuū: s. k. Ubi posuit erat) & p. l. f. a. se- quit. l. Precedet vos in galileā ibi enī videbitis) nō solū in britudine: s. in p. p. in quo tpe & p. p. i. q. regioe aī qd ascendat i celū

Expositio moralis. **U**tepe autē sabbati) seqf. (Et ecce terre- motus &c.) Beo. Quod tremo- tus refargere dñs: sicut & ipso mouēte in cruce factus est magnus: significat terrena

pus corda per fidem passionis ac resurre- ctionis eius ad pñiam cōcutiēdo salubri fauore cōmota. (Angelus. n. dñi descen- dit de celo.) Angelus iste significat bonū platam: & quo dī Malach. ij. ca. Ange-

lus dñi exer- citum est q descendit de latitudine cō- tēplatiōis di- uine propter reuelationes necessitatis fraterne. (Et reuoluit lapi- dē.) impedi- mentum tol- lens: accedē- di ad christi monumētum quia monet mentes sub- ditos ad pñ- derationem mortis xpi p- cōpassionē & resurrectionis ei p celestium amorē: aspectus eius sicut fulgur: nā obsti- natos terret. (Et vestimenta ei sicut nix. qz penitētes & mulcet: in signū huius subdi- tur. (Pre timore autē ei exterriti sunt cu- stodes: & mulieribus dixit. Nolite timere vos venite & videte locum &c.) per dilige- tem meditationē pdictorum (Et cito eūtes) i. alios inducēs ad sile bonū. (Prece- det vos in galileā &c.) que transmigra- tio iterptat qd xps trāsmigrās ad celestia pcessit ad pparādū electis suis loca. (ibi cum videbitis) facie ad faciem in gloria

Questio fratris Antonij Betontini. Scio. n. qd iesum q crucifixus est queritis Matth. xxvij. ca. Sup quibus vbiis que- ritur. Utrum si cōtingat aliquē ex igno- rantia sacramētū sumē cum mortali pec- cato peccet mortali. Ad qd breuiter dicit qd huius ignorātie causa duplex eē pōt. Pula negligētia: qz hō vel negligit audire do- ctoris vbum vñ possit illuminari de malis pmissis & de bōis omissis: vel negligit q- rere recta cōsilia & cōfessorē peritum qui eum erudiat & examinet de pdictis: vñ qz

neglig
sed im
nam l
git in
que on
tas ne
gnol
recol
phis
ne co
ex cul
Et qu
doct
dilem
ignot
crati
ctata
falsip
corpus
fi mo
ter pec
ad Com
homo
bibat
dicim
dicant
rat culp
nauit
lorem
ne quā
qz qz
omni
ne p
dilis
pōt
Ecce
odio
p. l. d
us me
paret
sacra
verba
uente
exequ
tar. v
con
dic
Dile
orati
C. E

In solēnitate paschali

negligit examinare conscientiam suam: sed imparate et intricate: atque quidam inani levitate: et perniciose tarditate eligit in fine quadragesime confiteri. propter que omnia peccata et eorum circumstantias non cognoscit vel recolat: et per hanc non plenam confessionem ex culpa sua. Et quia secundum doctorem subtilem hec est ignorantia crassa: et affectata taliter suscipiens corpus christi mortali-

**Domínica i resurre-
ctione dñi epístola
pauli prime ad Co-**

**ri. v.
Res.
Ex-
pur-
gate
vetus**

ter peccat: quia facit contra illud apostoli. i. ad Corin. xi. cap. Probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat: qui manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit non dijudicans corpus domini. Secundo si ignorat culpam: nam licet sufficienter examinaverit conscientiam suam: et quesierit consilium peritum: et discreta consilia ac plenam quantum valuit doluit de commissis: tamen quicquid remanet in eo mortalis culpa cui omnino non recordatur vel forte non plenam contritus est: et talis insufficiens excusabilis est. quia homo de consilio certus esse non potest: utrum peniteat dignetur iuxta illud quod Eccle. ix. ca. scriptum est. Nemo scit utrum odio vel amore dignus sit. Et propheta in psal. dicit. Belli quis intelligit ab oculis meis munda me domine: et ab alienis parce sermo tuo. Hoc igitur modo usque ad sacramenti coionem accedere debet: ut iuxta verba pauli ad Cor. iij. Que sursum. feruenter voluit dispendere querat. Ad quod exequendum novae preparationes requiruntur. videlicet conscientie examinatio: peccatorum contritio. Eorum vera confessio. Ois immun-dicie extirpatio. Ois negligentie excussio. Biferetia humeditatio. Denota et humilis oratio. Charitativa feruensque devotio.

Expositio literalis.

In hac epistola lectio paulus apostolus arguit culpe radicem. scilicet contumeliam quam Corinthii habebant ad invicem: per quam non solum correptionem neguebant: sed etiam aliis imminebat periculosa infectio: ut patet per exemplum ad ductum in hac epistola duobus diebus quod modicum fermentum totam massam corrumpit: circa quod exemplum plures intelligendum quod in fermento duo sunt. scilicet sapor virtualiter in quantum red-

dit panem sapidum: et sic doctrina evangelica comparatur fermentum Matth. iij. cap. Aliud est corruptio: et sic operatur peccato. ne igitur eorum peccata alios interficeret: id apostolus arguit eos dicens. a Expurgate veterum fermentum: ut sitis nova passio. b Aspersione aque baptismalis. c Azimi. i. sine fermento peccati: quod declarat per figuram veteris testamenti dicens. d Etenim pascha nostrum etc. Agnus enim paschalis: ex quo habetur Exo. xij. ca. figura fuit immolationis christi: per quem liberati sumus a demonis potestate sicut filii israel per sanguinem agni paschalis ab angelo exaltante. Carnes autem illius agni cum azimis panibus comederant: quibus septem diebus filii israel utebantur et per hoc significabatur: quod vita populi christiani debet esse sine fermento mortalis peccati: id subditur. e Itaque epulemur. i. vitam vite transseamus. f Non in fermento veteri. i. in peccato quod animam iueterascere facit spiritualiter. g Neque in fermento malitie et nequie. per hoc intelligitur peccatum ex certa malitia: et a proposito factum quod contingit dupliciter. primo modo ex habitu acquisito ex actibus malis: quod intelligitur per fermentum malitie. Unde de proverbii. j. Qui letantur cum male fecerint et exaltant in rebus pessimis. Significatur enim habitus generati de delectatione in opere

In solemnitate

¶ **E**thi. Alio mō ex corruptione nature. sicut aliqui ex malitia complexionis inclinantur ad aliqua: que scōm se sūt horrida: vt effusio sanguinis hūani. vitium contra naturā maxime cū bestiis: et vocatur hic fermentum nequitie.

a Sed in azimis sinceritatis. Quā tū ad puritatem affectus b Et veritatis) quantum ad puritatem intellectus

C Questio Alexandri de ales in. iij. scē

tentiarum. Et enī pascha nostrū immolatus ē xps. Pau. ad Corin. v. capi. Sup qbus queritur. Utrū resurrectio xpi debuerit differri vsq; in diē tertium. Et p parte negatiua sic arguitur. Non ē maior dignitas serui q dñi: si ergo ex indignitate est resurrectionis dilatio: ergo non magis debet differri resurrectio christi q alius cuius serui: sed aliqui serui rapiuntur obuiam xpo in aera. i. Tessa. iij. ca. Et erit eorū resurrectio in momēto tēpōis: ergo multo fortius resurrectio xpi. Cōtra i. corinth. xv. ca. Resurrexit tertia die. glo. probata vera morte. et hoc tertia die vt credatur eadem potestate nos posse suscitare. Sed si statim resurrexisset nō crederetur vere mortuus: cum ergo non debuerit resurgere: ita vt probaret veram mortem debuit differri resurrectio vsque in diem tertium: vt sic in ore duorum vel trium testium staret omne verbum et in illis tribus diebus experiri posset omne factum. Respondeo dicendum q conueniens fuit q expectaret tertium diem ppter tria. Primo propter significationes Lu. xxiij. cap. Optuit xpm pati et resurgere tertia die. glo. Merito vna die et duabus noctibus in sepulchro iacuit: q: lucē id est gratiam sue mortis que tantū i carne erat tenebris nostre duple mortis: q:

sz in azimis sinceritatis et veritatis. Vnica i resurrectōe dñi euāgelium fm

I Mar cum. x. vj. cap.

I n illo

in carne et anima erant opposuit et hoc ad significandum q lux sue mortis curauit nostram duplam mortem. Secundo propter probationem: quia sicut in ore duorum vel trium testium stat oē verbum: sic

in tribus diebus experiri omne factū. Unde hec ē rō litteralis. s. vt probaret verā mortē fm glossā pdictā. Tercio propter sue potestatis ostensionem: quia si statim resurrexisset non

videretur habere potestatem ponendi animam suam sicut resumendi: et hoc est qd dicit glossa prime Corin. xv. cap. Probata vera morte et c. Ad illud ergo qd obijciatur q non est maior gloria serui q dñi. Dicendum q hoc non est propter dignitatem serui: qd ipsi statim resurgāt. sz pp gloriā electo et que amplius non debet differri: vnde in instanti morientur: et incinerabuntur et resurgent et c.

C Expositio litteralis.

A Cum transisset sabbatum) Postq̄ descripta est reductio peccatoris i ad unum per christi predicationes et sue passionis redemptionē. Hic pñr describit oca reductio p manifestā resurrectionem: qd dupliciter factū est. Primo p mulieres. secundo p angelos: ibi. Et introeūtes. Circa primā partē describit aduentus mulierum ex deuotione ad sepulchrū vbi audierunt ab angelo resurrexisse dñm. et hoc est qd dicitur. a Cū transisset sabbatū) quādiu enim durauerat sabbatū nō erat eis licitum aliqd emere: sed in vespe eiusdem diei terminabatur solennitas et tūc emerunt aromata vt in crastino bñ mae venirent ad sepulchrū. ideo sequitur. b Et valde mane vna sabbatorum. i. prima die illius hebdomade post sabbatū sicut dicitur Gen. i. cap. Et factū ē ve

pascali

spere et mane dies vnus idest primus. Sci-
endum etiam quod omnes dies illius heb-
domade vocabantur sabbata pro tanto:
quia erant festiue eo quod solenitas pascha-
lis durabat septem diebus: prima tamen
dies et septi-

ma erant ce-
lebratores in-
ter medys:
ita quod in illis
poterat emi-
aromata il-
la. a. Or-
to iam sole) Et di-
i. ad ortu ap-
propinquan-
te. Sol enim
potest intelligi
oriiri duplici-
ter. Vno mo-
do perfecte quod
primo egre-
ditur: et ap-
paret super ter-

ram: et sic non accipitur hic. Alio modo
quod lux eius incipit apparere scilicet in auro-
ra et sic accipitur hic ortus solis: et ideo Joannis
xx. ca. di. Adhuc tenebre erant: quia auro-
ra media est inter tenebras noctis et lucem per-
fectam: et ideo ab utroque potest nominari sicut
medius ab extremis: quia participat natu-
ram utriusque extremi. b. Quis reuol-
uet nobis lapidem? quasi dicat: non possu-
m? reuolueret per nos ipsas: quia erat ma-
gnus valde: et postea subditur.

c. Viderunt reuolutum lapidem? per an-
gelum qui venerat ad manifestandum
christi resurrectionem factam.

d. Et introeuntes in monumentum? Nec
est secunda pars manifestationis resurre-
ctionis. scilicet per angelos: et ideo dicitur.

e. Et introeuntes in monumentum? (Intra clausuram que erat circa monu-
mentum. dicit autem monumentum quasi mo-
nens mentem. scilicet illius qui aspiciat: ut oret pro
sepulsi: et precogitet de morte propria.)

f. Viderunt iuuenem? Luc. xxiii. cap. dicit:
Ecce duo viri assiderunt secus illas in veste
fulgenti. id est duo angeli in specie virorum pro-
pter hoc dicit Augustinus. quod ibi apparuerunt

tres angeli. Unus extra monumentum in-
tra tamen predictam clausuram sedens super la-
pidem reuolutum. Sed intra monumentum
apparuerunt duo vnus ad caput et alius
ad pedes ubi positum fuerat corpus Je-

la candida: et obstu-
perunt. Qui dicit il-
lis. Nolite expaue-
scere Iesus queritis
nazarenum crucifixum
surrexit non est hic. Ec-
ce locus ubi posuerunt
eum. Sed ite dicite di-
scipulis eius et petro
quod precedet vos in ga-
lileam. Ibi enim videbi-
tis: sicut dixit vobis

scilicet ut dicitur
ioannis. xx.
capitulo.
f. Dicite di-
scipulis eius et
petro. Spe-
cialiter no-
minat petrum
aliter non fuisset ausus ve-
nire ad presentiam domini
quem negauerat.

g. Expositio
moralis.

h. Cum
transisset
sabbatum)

sequitur ut venientes videret Iesum. Bre-
uiter autem eum qui mortuus est credentes si
odorem virtutis reserui et opinionem bonorum
operum dei querimus ad monumentum ip-
sius cum aromatibus venimus (et viderunt
reuolutum lapidem) per hoc autem reseratio my-
steriorum christi significat que velamine le-
gis in lapide scripte tegebantur (Prece-
det vos in galileam etc.) quod transmigrationis in-
terpretatur: propter quod qui vult eum videre debet
de vitiis ad virtutes transmigrare etc.

i. Questio Alexandri de ales in tertio sen-
tentiarum. Surrexit non est hic. Marci
xvi. cap. Super quibus verbis queritur.
Utrum resurrectio christi sit causa iustifi-
cationis animarum et quomodo: et verum sit in ge-
nere cause efficientis. Ad hoc sic primo
arguitur Roma. iiii. cap. Resurrexit pro-
pter iustificationem nostram glo. Utraque
mors christi et resurrectio iustificat. Con-
tra resurrectio christi ordinatur ad futuram
gloriam: iustificatio ad presentem gratiam: er-
go nulla est casualitas resurrectionis re-
spectu iustificationis. Ad quod dicendum quod
resurrectio christi potest dupliciter considera-
ri: ut est in re vel ut est in anima per considera-

Feria. ii.

tionem sūm q̄ consideratur in re: sic se ha-
bet duobus modis ad nostram iustifica-
tionem scilicet per modum dispositio-
nis: et per modum exemplaris: per mo-
dum dispositionis quia tota humana na-
tura ordina-

tur ad natu-
rā humanā:
in xpo. Un-
cū vnitur in
xpo dītas to-
ta sublimat
Ita vt sit in
maiori parti-
cipatione rei
satis. Nunc
est q̄ habet

in reuerentia a sanctis angelis: vt dicitur
Apoca. xix. capitulo et hoc patet quia di-
abolus qui ante incarnationem adora-
batur ab hominibus iam non adoratur eti-
am a barbaris nationibus. Disponitur
ergo magis ac magis per incarnationes
et passionem: et etiam per resurrectiones
ad maiorem gratiam. Unde psal. Respi-
ce in faciem christi tui. glo. Fac christum
innotescere omnibus vt possimus ire et
virtute in virtutem. Item se habet per mo-
dum exemplaris ad nostram iustificatio-
nem sūm q̄ dicitur Roma. vi. capitulo.
Quemadmodum christus resurrexit ita
nos in nouitate ambulemus: et isto mo-
do se habet ad iustificationem nostram
presentem. Duplex est enim iustificatio.
Nam iustificatio est rectitudo a curuita-
te in rectitudinem. Iustificatio in presenti
est a curuitate culpe ad rectitudinem gra-
tie. Futura vero iustificatio erit a curuita-
te miserie ad omnimodam rectitudinem:
et sic iustificatio future est exemplar seu
causa exemplaris: et sic se habet sūm q̄ cō-
sideratur in re: sūm autem q̄ consideratur
in anima: vt credita et amata iustificat et
in gloria cōsumatur. Ad illud quod obij-
citur q̄ vtraq̄ mors christi scilicet et re-
surrectio iustificat: Dicendum q̄ verum
est quantum creduntur et amantur sed
hoc est disponendo. Resurrectio enim
credita et amata disponit ad iustificatio-
nem. Resurrectio vero signum est et cau-

sa iustificationis solum. Passio autē cau-
sa est sūm quod dicit glosa Bede. Et ideo
magis attribuitur iustificatio resurrecti-
oni q̄ passioni: quia signum et causa est et
complementum.

Expositio
litteralis.

Stans Petrus in
medio plebis di-
xit. Viri fratres. Vos
scitis^a quod factus
est verbū^b: per vniuer-
sam iudeam. Incipi-
ens enim a galilea:

predicauit Ioannes Iesum a nazareth)
Pro intelligentia huius lectionis est in-
telligendum q̄ fides mediatoris semper
fuit necessaria ad salutem non tamē vni-
formiter scilicet omni tempore et omni-
bus populis: post publicationem enim
euangelij oēs tenent habere fidē explici-
tā et mediatorē quātū ad articulos incar-
nationis: natiuitatis et huiusmodi q̄ etiā
communiter in ecclesia ab oibz pponū-
tur credenda. Ante declarationē vero na-
tuitatis christi maiores iudeorum quibz da-
ta fuit lex et prophete et istis facientes mē-
tionem tenebantur habere fidē et media-
tore: minus tamen explicitari: q̄ in no-
uo testamēto: quia veritas est magis eluci-
data. Minorēs vero iudeorum adhuc mi-
nus explicite et sufficiebat eis ad salutem
credere messia futurū sicut lex et prophe-
te nunciabāt in quodā tñ generali licet si-
gnificationē legis et prophetarū nō intellexe-
rūt in speciali. An vero legē et prophetas
tempore legis nature sufficiebat oibz cre-
dere vñū deū remuneratōē bonorū p
modū ab eo cognitū: ideo dicitur hebreo. xi.
cap. Accedētem ad deū oportet credere
quia est: et hoc est q̄ dicitur Viri fratres)
a Vos scitis) q̄ inter iudeos hitastis.
b Qd factum est verbū et c). i. re a verbo
signata: et que sit illa subdit post (Iesū a
nazareth). s. venisse ad p̄dicandū salutē
c Incipiens enim a galilea) ibi enī in-
cepit predicare vt patet Luc. iij. cap.

a Os
sci-
tis quod fa-
ctum est ver-
bum per vni-
uersam iude-
am incipies
enim a gali-
lea post bap-
tismū quod

Pasce

a Post baptismum). s. Joānis: q̄ ante non legitur publice predicasse.

b Quod predicavit ioānes). i. q̄ mysterium christi futuri Joānes predicavit: ut patet ex cursu euangelij.

c Quomo

do vixit euz

deus). scilicet

Jesum in hu

mana natu

ra: z iō segf.

d Spiritu

fācto). i. ple

nitudie gfe.

e Et virtu

te). in opera

tione mira

culoz in qui

bushumani

tas xpi erat

instrumentū

cōiunctum.

f Qui p trā

sijt bñfacien

do). i. tū ad i

formationē

mōz z sanati

onē lāguido

rum.

g Et sanan

do oēs opps

los a dyabo

lo). mente z

corpore.

h Qm̄ x̄

erat cū illo)

p pletudinē

gfe z p vmo

nē psonalē in supposito vbi.

i Et nos

testes sum). zc.

p visu z auditū.

k Et

redit eū manifestū fieri). p multa argumē

ta suā resurrectionē declarantia q̄ posita

sūt supra. j. ca. l. Nō oī p̄p̄s: s̄z testib

pordinatis a deo). s̄m. n. q̄ di. Dionysii. li.

celestis Jerarch. Nec est lex divinit̄ institu

ta: vt ea q̄ trāscēdūt cognitionē naturalē

p̄mo supiorib). reuelent̄: z p supiores ali

is manifestent̄: sicut p̄z i spiritib). āgeliis

i ordine ierarchie: nā supiores immediate a

deo illuminant̄: medij vō a supioribus: z

inferiores a medijs. Resurrectio aut̄ xpi ē

post baptismū). q̄d p

dicaunt ioānes: Je

sum a nazaret: Quō

vixit eū de). spūs an

cto). z vtute). qui p

trāsiuit bñfaciēdo

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z sanādo oēs opps.

z trāscēdētib). z iō p̄mo manifestata est

ap̄lis: z cū ipsis manētib). p quos tanq̄ p

testes idoneos alijs manifestata ē: d̄ qua

idoneitate subdif. m. Nobis q̄ mādu

cauim). z bibim). cū illo postq̄ resurrexit

a mortuis).

ad declarādū

ritatē suē re

surrectōis vt

dc̄m est. j. ca.

n. Et p̄cepit

nobis p̄dica

re p̄p̄s z te

stificari). vt

h̄f. j. c. Et eri

tis m̄hi te

stis. o. Ne

ipe ē q̄ p̄stitu

t̄ ē a deo). p̄fē.

p. Iudex vī

uoz z mor

tuoz). i. iu

stoz q̄ vīdūt

vita gfe: z mī

quoz q̄ mor

tui sūt. morte

culpe p̄p̄ q̄d

dr̄ hoā. v. ca.

p̄ oē iudiciū

redit filio.

q̄. Nūc oēs

p̄phete p̄ph

bēt testimoniū

q̄. d. nos nō

soli sum). et

testes: s̄z etiā

oēs p̄phete

ātiq̄ dicunt). i

spirati. Unde dicit Rabbi samuel hebreus

sup zachā. q̄ vniuersi p̄phete nō sūt locuti

nisi ad dies messie. s. de p̄ncipali itērlone.

CExpositio litteralis.

Ouo ex discipul̄ iesu. Dic p̄nt̄ d̄scri

bis app̄rio scā duob). discipul̄ itine

rātib). z p̄rio d̄scribis ista app̄rio. Scōo

app̄tis cognitio ibi. Et sc̄m̄ ē. Tercio co

gnitōis relatio ibi. z surgētes circa p̄mū

dr̄. r. Duo ex ill). s̄. sex septuaginta discipu

lis q̄ p̄v̄n). vocabil̄ cleophas: vt infra h̄f.

Ali). dr̄ fuisse Lucas euāgē. p̄p̄ q̄d z nomē

sūū tacuit. s. Ibant ipsa die). s. die re

surrectōis. s. In castellū q̄d̄z c.). s̄v

o. ij

Feria. ii.

decim stadia faciūt vnā leucā: ex quo patet qd non distabat ab hierusalē per quatuor leucas integre sed deficiunt quatuor stadia. a Et factum est dum fabularetur non dī hic fabulari a fabula: s; a foris: q; non loq̄batur de vanis: sed de operibus Iesu et morte eius. et ideo sequit̃.

b Oculi autem eorū tenebantur: q; i credulitas eorū et dubietas temere/batur: q; xp̄a cognitiones sui corporis ab eis retar/daret sequit̃.

c Qui sunt hi s̄mones) nō querit ex ignorantia: sed vt ex eorū r̄sione icredulitas eorū conueniētius arguat. d In solus pegrin⁹ es in hierusalē et c) ly solus non facit exclusio nem aliorū peregrinorū: cum multi valde pegrini: et de diuersis partib⁹ venissent i hierlēz ad diē festū pasche: vt hī Joānis. xij. c. s; notat exclusionē cognitōis ab isto sic apparēte. f. noticia mortis iesu vt sit sensus: cū multi pegrini hī dieb⁹ venerūt i hierlēz: mirū est qd tu solus iter alios pegrinos ignores ea q̄ sunt nota alijs oib⁹. e Quib⁹ ille dixit. Que) nō q̄rit ex ignorantia: sicut p̄ dī

emaus. et ipsi loq̄batur adinuicē de his oib⁹ q̄ acciderant. et factū ē dū fabularetur et secū q̄rerēt: et ipse iesus appropinquans ibat cū illis. Oculi autē illorū tenebantur: nec eū agnoscerēt. et ait ad illos Qui sūt hi s̄mones quos p̄fertis adinuicē ambulātes et testis tristes. Et r̄ndens vn⁹ cui nomē Cleophas dixit ei. Tu solus pegrin⁹ es in hierusalē: et nō cognouisti ea q̄ facta sūt in illa his dieb⁹. Qui/bus ille dixit. Que et dixerunt. De iesu nazareno q̄ fuit vir ppheta potēs i ope et sermone coram

cū est. f De iesu nazareno q̄ fuit vir ppheta potēs in ope. s. miraculorum.

g Et sermone) p̄dicatōis et doctrine.

h Et quō tradiderūt eū et c.) q; p̄cura uerūt ei captione et p̄uaserūt p̄p̄is vt coram Pilato peterent eas crucifixiones et barabedimissiones vt habet Mat. xxvij.

i Nos autē sperabamus: q; ipse esset redēpturus israel. et nunc super hec oia

tertia dies est hodie q̄ hec facta sūt. Sed et mulieres qdā ex nostris terruerūt nos: que ante lucem fuerūt ad monumētū et non inuēto corpore et venerūt dicētes se etiā vīso/nem Angelorum vīdisse. m qui dicūt eū

viuere: et abierūt qdā ex nostris ad monumētū: et ita inuenerunt sicut m.

l Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos: non de resurrectione xp̄i quam nūcia

bāt: sed de ablatōe corporis ei⁹ quā discipuli timebāt. m Dicētes se et c.) S; discipuli nō credebāt plene timētes ne tāq̄ mulieres defacili fuissent delusi. n Et abierūt qdā et c.) s. Petr⁹ et Joānes vt supra dcm ē. o Et ita inuenerūt sicut et c) nō quātū ad visionem angelorū seu auditionem verborum ab ip̄is: sed quia in

uenerunt sicut m.

l Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos: non de resurrectione xp̄i quam nūcia

bāt: sed de ablatōe corporis ei⁹ quā discipuli timebāt. m Dicētes se et c.) S; discipuli nō credebāt plene timētes ne tāq̄ mulieres defacili fuissent delusi. n Et abierūt qdā et c.) s. Petr⁹ et Joānes vt supra dcm ē. o Et ita inuenerūt sicut et c) nō quātū ad visionem angelorū seu auditionem verborum ab ip̄is: sed quia in

uenerunt sicut m.

l Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos: non de resurrectione xp̄i quam nūcia

bāt: sed de ablatōe corporis ei⁹ quā discipuli timebāt. m Dicētes se et c.) S; discipuli nō credebāt plene timētes ne tāq̄ mulieres defacili fuissent delusi. n Et abierūt qdā et c.) s. Petr⁹ et Joānes vt supra dcm ē. o Et ita inuenerūt sicut et c) nō quātū ad visionem angelorū seu auditionem verborum ab ip̄is: sed quia in

uenerunt sicut m.

l Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos: non de resurrectione xp̄i quam nūcia

bāt: sed de ablatōe corporis ei⁹ quā discipuli timebāt. m Dicētes se et c.) S; discipuli nō credebāt plene timētes ne tāq̄ mulieres defacili fuissent delusi. n Et abierūt qdā et c.) s. Petr⁹ et Joānes vt supra dcm ē. o Et ita inuenerūt sicut et c) nō quātū ad visionem angelorū seu auditionem verborum ab ip̄is: sed quia in

uenerunt sicut m.

Dafce

nenerunt sepulchrum vacuū corpore: & sola lintheamina remansisse: ideo subditur: ipsum vero nō inuenerunt.

a Et ipse dixit ad eos) ex responsione eorum arguens eos.

b O stul

t) ppter ce-
citatem intel-
lectus.

c Et tardi

corde). pro-

pter tardi-
tem affectus

d Ad cre-

dendum in oi-

bis) de xpi

moite & re-

surrectione:

quas scriptu-

ras debebat

intelligere ma-

xime q: fue-

runt cū xpi

sto qui disci-

pulis de ta-

libus loque-

batur.

e Nōne hec

oportuit pa-

ti xpm &c).

Tū ppter pa-

tris pordina-

tionē. Tum

etiā propter

christi exaltationē: tūz ppter humanaz

redemptionē: tūz ppter scripturaz im-

pletionē: ideo subditur.

f Et incipiens a moysē & omnibus pphe-

tis interpretabatur illis in oibus scripturis)

nō q oēs scripturas que de christo sūt ex-

plicaret: q: in tā breui tēpore nō fieret: s: explicauit tāto quātū sufficiebat ad pposi-

tum ostēdēdū: & iōly oibus nō facit di-

tributionem pro singulis generum: sed p generibus singulorum: sicut dicitur: oē

animal fuit in archa Noe: quia de quali-

beres dixerūt ipz ve-

ro nō inuenerūt. Et

ipse dixit ad eos) **O**

stulti) & tardi corde

ad credendum in om-

nib^{us} que locuti sūt

pphete. Nonne hec

oportuit pati chri-

stum. & ita intrare

in gloriā suā: & incipi-

ens a moysē & oib^{us}

pphetis f iterpreta-

batur illis i oib^{us} scri-

pturis q de ipo erat

& appropinquauerūt

castello quo ibāt. &

ipse finxit se logi^{us} ire^{is}

& coegerūt illū^{us} dī

cētes. **M**dane nobi-

scū: qm̄ aduerspera-

scit & iclinata ē iam

dies. Et intrauit cū

illis) Et factū ē dūz

recumberet cūz eis^{is}

accepit panes & be-

nedixit ac fregit^{is}: et

porrigebat illis. et

aperti sunt oculi eo-

rū^m: et cognouerūt

eū. et ipse euauit ab

oculis eorū^m. et dixe-

rūt adinuicē. **M**ōne

cor nostrum ardens

erat i nob dū loqref

i vīa et apiret nobis

scripturas. et surge-

g Et ipse finxit se longius ire) non fuit

ibi aliqua falsitas quia fuit talis fictio ad

designandum veritatem: scilicet distantia

am eius a cordibus eorū ppter fidei dese-

ctum: tales enim apparitiones vt cōmu-

niter fiunt se

cū dūz dispo-

sitionez inte-

riorē illoz

qbus fiunt.

h Et coege-

runt illū) .i.

obnixē roga-

uerunt desi-

derantes ad

huc audire il-

lum.

i Et intra-

uit cū illis).

quia per ol-

ctum deside-

rium dispo-

nebatur ad

fidei comple-

mentum.

k Et factū

est). **N**ic cō-

sequēter de-

scribitur xpi

apparētis co-

gnitio cū di-

citur.

l Accepit

panē & bñdi-

xit ac fregit: & porrigebat illis) sicut con-

suenerat facere ante passionē: sic. n. frāge-

bat panē ac si scinderet cum cultello.

m Et apti sūt oculi eorū). q: voluntarie

se eis ostēdit in effigie qua erat cognosci-

bilis ab eis: & cū hoc cognouerunt eum

per modum fractionis panis.

n Et ipse euauit ab oculis eorūz). ostē-

dens discipulis q habebat corpus glorio-

sum: quod subito potest disparere p dotē

agilitatis. & ideo sequitur.

o Et surgētes eadē hora regressi sūt in

hierusalē). **Q**uis. n. iā eēt tarde vt pz ex p-

dictis: tñ ex fidei seruoze & remoto iudeo-

rum timore statim regressi sūt i hierusalēz

ad illos discipulos qui erant inclusi pro-

Seria.ij.

pter metum iudeorum: ut habetur Joan/ nis. xx. cap. ad nūciādum eis christi resur/ rectionem: adeo subditur.

a Et inuenerunt cōgregatos vñdecim) qī adhuc Thomas erat: cum alijs decem dicētes: quia

surrexit do/ minus vere: et apparuit si/ moni). Quā do autē ista appitio fue/ rit non legit/ exp̄sse: s; tñc credidisse facta: quādo petr' cucur/ rerat ad monumētūz. et viderat lintea mina posita abijt mirans secū qđ factum fuerat vt dictum est sup̄a.

b Et ipsi narrabant apparitionē eis fa/ ctam putē descripta est p ordinē: tamē nec istis nec alijs Thomas credidit: s; p ali/ quod spacium ab alijs discessit.

Expositio moralis.

Quo ex discipulis) per quos significa/ tur bonus actus et cōtēplatiuus. Ibat ipsa die et c. Nam ipsa die resurrectio nis apta fuit eis beatitudinis q̄ per Ema/ no significatur: eo q̄ mater dulcedinis in/ terpretatur: et tunc christi discipuli per vi/ am consequēde beatitudinis gradiun/ tur. Et ipso loquebantur adinuicēz de his omnibus que acciderant: scilicet de Je/ su conuersatione et eius morte: prout pa/ tet ex litt̄a sequenti. Et ipse Iesus appo/ pinquans ibat cum illis. Nam ipse dicit Mat̄h. xvij. capitulo. Ubi sunt duo vel tres cōgregati in nomine meo in medio eorum sum. Propter quod istorum ex/ emplo cum per viam incedimus combi/ nati de salutiferis loqui debemus vt chri/ stum nobiscum pergentem habeamus: et non solum pergentem: sed etiam nos docentem sicut istis duobus discipulis cū quibus ibat in scripturas prophetarum aperiebat: sed quoniam auditor eo legis non iustificans sed factor eo. Jō eoz oculi

non fuerunt aperti audiendo scripturas: sed opera pietatis faciendo ipsum in spe/ cie peregrini trahendo ad hospitium et apponendo cibum: adeo sequitur. Et ap/ ti sunt oculi eorū. s. cordis et corporis ad

sta'erant in via. Et quomodo cogno/ uerunt eū in fractio/ ne panis.

Feria. iij. post pa/ scha epistola actuū apostolorū. xij. ca.

nelare et confiteri bonouiscū est. iō sub/ ditur. Ipsi narrabāt et c.

¶ Questio Alexandri de ales in tertio sententiarū oportuit christi pati: et ita in/ trare in gloriā suā. Luc. xliij. Sup̄ qui/ bus verbis monetur questio talis: vñz resurrectio christi se habeat ad resurre/ ctionem nostram vt causa coniuncta vel ēt remota: et si efficiat modo in sanctis re/ surrectionē corporum: et arguit pmo q̄ sic. Nam Ambrosi. inquit. Baudia p pa/ trissamilias fideliz sibi leticia comitaf: vt quē obsecuti sunt similitudine passio nis comitantur gloria resurrectionis s; qđ dicitur. ij. Corinth. j. cap. Si socij fue/ rimus passionū et c. ergo videt q̄ resurre/ ctio eius sit causa cōiuncta. Contra psal. Ad vesp̄erūz demorabitur fletus et c. glo. Fletus est miseria originalis culpe: que demorabitur vsq; ad diē domini: quo re/ surrectio nostra futura est: ergo non su/ mus resurrecturi vsq; ad diē domini. Re/ sponso dicēduz s; Aug. ad paulinū. alij sunt humanilimites resurrectionis: alij di/ uinaz signa virtutū. aliāq; mirabiliter fi/ unt. Dicēdum ergo q̄ sm cursuz nature nō debet ēē resurrectio ante innouatio/ nem mundi. Per passionem igitur chri/ sti fuit meritum et nostre iustificationis et nostre resurrectionis et glorie quo ad corpus et quo ad aīam: vñde per sufficie/ tiam restituetur homo p illam pristinam dignitatē: sed adhuc non erat effectus p

duc
anim
ad fa
verbi
coine
bū cū
et cor
pare
uerfa
fieri p
uatio
mā d
litera
anim
cū ch
post p
reliq
post i
nōne
di et
ch pu
nabul
funt
locat
ad gl
compe
gitar
tes re
rum n
mādo
cōple
dram
aliqu
et au
gini
gaad
ctio in
plane
compe
Ami

S
cia p
do a
niam
femi
a
dire

Feria. iij. pasce

ductus: qz duplex erat adhuc tentio. scz animaz in limbo z corpz in icineratiõe ad soluendũ tentiõẽ animaruz aparuit verbũ in anima apud iseros similiter ad soluendũ tentiõẽ corpz oportet qz ver-

In die b' illis. Surges Paul^a et manu silentiũ indicēs ait. viri fratres b filij generis Abraã. et q in vobis timet deũ. vobis verbuz salutis missũ est. Qui. n. habitat hierusalem et principes ei⁹ ignorantes Jesum^b et voces prophetarũ que per omne sabbatum leguntur iudicātes. Et nullam causam mortis inuenientes in eo^m: petierunt vt interficeret eũ. Lũqz consumassent omnia que de illo scripta erant deponentes eũ de ligno: p-

Expositio litteralis.

Surgēs aut Paulus describitur in hac lectione publicatio euāgelij facta p pdicationez Pauli apli: manifestādo adimpletōez pmissionis patribus quoniam promiserat redemptionez israel in semine David: z hoc est quod dicitur. Surgens paulus vt melius audiretur in tanta multitudine.

Viri fratres) qui habetis legis et prophetarũ noticiā. c Et qui i vobis timet deũ) vitantes eius offensā hoc eni dicit captando eoz beniuolentiam z vt melius recipiant eius exhortationem.

Vobis verbum. s. in carnatum. e Salutaris huius missũ est. s. pncipaliter. Tuz qz in ppria psona iudeis predicauit. Tuz qz in medio iudee. s. i hierusalem operatus ē salutaris: ideo subditur. Qui eniz habitāt hierusalem quantuz ad vulgares.

Et principes ei⁹) quantũ ad maiores. h Nũc ignorātes iesũ). s. nazarenũ esse xpm vez. Alia tñ fuit ignorātia pncipuz Alia vulgarũ: tñ neutra excusabat a peccato imo pma aggrauabat qz pcedebat ex malitia. i Et voces prophetaruz) de xpo loquētiũ qz sacerdotes z scribe p inuidiā excecati male itēptati sũt sic pplz ceperũt 3 Iudicātes. s. iesũ morte eē dignũ 1 Impleuerũt prophetias de eius passione pdictas scdm qd dñr Isa. liij. ca. Tāqz omis ad occisiõẽ ducet zc. Et in mltis alijs prophetaz dictis in Et nullā cāz mortis inueniētes i eo) sic pz i euāgelio: z pilati testimonio. n Petierũt a pilato vt interficeret eũ) p milites ipsi: et licet primo resisterit: tñ finaliter petitioni eoz acquieuit indeoz fauore z cesaris timore. o Lũqz consumassent oĩa) iudei mali p Deponētes eũ de ligno). s. boni iudei Ioseph z nicodem: vt hñ Jo. xij. ca. Sacra. n. scriptura sub vno cõteptu frequēter trāsīt d bōis ad malos z ecõtrario sicut psal. lxxvij. Cũ occideret eos

• iij

Feria .iiij.

quererent enim. occisi enim non poterant eum querere: et ideo cum dicitur. Cum occideret eos intelligitur de obstinatis in peccato: et quod subditur quererent eum: intelligitur de penitentibus et reuerentibus a malo et hoc secundum illam modum exponendi sacras scripturas quod dicit de corpore domini vero et simulato. prout pleni dixerunt in principio genesis.

a Deus vero suscitavit eum. h. homo minime christum. **b** Qui resurrexerat. **c** Per dies multos scilicet. xl. ut dictum est supra primo. **d** His qui simul ascenderant. i. apostolis: qui usque nunc sunt testes eius prout sum auditis et operationes miraculorum in nomine ipsius. **e** Et nos) hic consequenter iduat sacras scripturas ad suum propositum dicentes.

a Deus vero suscitavit eum. h. homo minime christum. **b** Qui resurrexerat. **c** Per dies multos scilicet. xl. ut dictum est supra primo. **d** His qui simul ascenderant. i. apostolis: qui usque nunc sunt testes eius prout sum auditis et operationes miraculorum in nomine ipsius. **e** Et nos) hic consequenter iduat sacras scripturas ad suum propositum dicentes.

a Deus vero suscitavit eum. h. homo minime christum. **b** Qui resurrexerat. **c** Per dies multos scilicet. xl. ut dictum est supra primo. **d** His qui simul ascenderant. i. apostolis: qui usque nunc sunt testes eius prout sum auditis et operationes miraculorum in nomine ipsius. **e** Et nos) hic consequenter iduat sacras scripturas ad suum propositum dicentes.

a Deus vero suscitavit eum. h. homo minime christum. **b** Qui resurrexerat. **c** Per dies multos scilicet. xl. ut dictum est supra primo. **d** His qui simul ascenderant. i. apostolis: qui usque nunc sunt testes eius prout sum auditis et operationes miraculorum in nomine ipsius. **e** Et nos) hic consequenter iduat sacras scripturas ad suum propositum dicentes.

a Deus vero suscitavit eum. h. homo minime christum. **b** Qui resurrexerat. **c** Per dies multos scilicet. xl. ut dictum est supra primo. **d** His qui simul ascenderant. i. apostolis: qui usque nunc sunt testes eius prout sum auditis et operationes miraculorum in nomine ipsius. **e** Et nos) hic consequenter iduat sacras scripturas ad suum propositum dicentes.

a Deus vero suscitavit eum. h. homo minime christum. **b** Qui resurrexerat. **c** Per dies multos scilicet. xl. ut dictum est supra primo. **d** His qui simul ascenderant. i. apostolis: qui usque nunc sunt testes eius prout sum auditis et operationes miraculorum in nomine ipsius. **e** Et nos) hic consequenter iduat sacras scripturas ad suum propositum dicentes.

Postquam euangelista descripsit ingressum christi in mundum per suam incarnationem: et eius progressum per suam predicationem: et regressum de mundo per suam passionem. hic ultimo describit eius regressum ad patrem per suam resurrectionem. Circa quod duo facit primo describitur

suerunt eum in monumento. de vero suscitavit eum a mortuis tertia die. quivisus est per dies multos. his qui simul ascenderant cum eo de galilea in hierusalem. quod usque nunc sunt testes ad plebem. Et nos vobis annunciamus eam quod ad patres nostros repromissio facta est. qui habet deus adimplevit filiis vestris: resuscitans iesum christum dominum nostrum.

Feria tertia post pascha. Euangelium secundum lucam. xxiiij. capitulum.

In illo tempore. Stetit ihesus in medio discipulorum

Et nos vobis annunciamus eam quod ad patres nostros repromissio facta est) de verbi incarnatione: et eius a mortuis resurrectione.

CExpositio literalis. Postquam euangelista descripsit ingressum christi in mundum per suam incarnationem: et eius progressum per suam predicationem: et regressum de mundo per suam passionem. hic ultimo describit eius regressum ad patrem per suam resurrectionem. Circa quod duo facit primo describitur

christi resurrectionis approbatio: ibi. Conturbati vero. Circa primum intelligendum quod christus post resurrectionem: primo apparuit multis. Secundo discipulis itinerantibus. Terno

omnibus discipulis simul existentibus. prout thoma. Agnoscite hicigitur de tertia apparitione per quam manifestat quod christi resurrectio: et primo manifestat quod christi resurrectio: tunc ad humanitatem. Secundo quantum ad divinitatem. Secundo ibi. Tunc aperuit circa primum dicitur sic.

Stetit ihesus etc. subito enim iter discipulos apparuit: quod ad eos ianuis clausis intrauit ut habet Jo. xx. ca.

Ego sum) non res sancta sed illud diabolica. Conturbati vero) hic

prout describit resurrectionis probatio per hoc ostendit se verum hominem et verum deum et secundum humanitatem vere suscitatum: ut patebit persequendo. Existimabant se spiritum videre) divina enim providentia promissi sunt dubitare ad maiorem certificationem fidei de divina resurrectione. Et ideo sequitur. Videte manus meas et pedes) per cicatrices clarior ibi remanentes: ostendit quod erat idem corpus numero. Palpate et videte) per

omnibus discipulis simul existentibus. prout thoma. Agnoscite hicigitur de tertia apparitione per quam manifestat quod christi resurrectio: et primo manifestat quod christi resurrectio: tunc ad humanitatem. Secundo quantum ad divinitatem. Secundo ibi. Tunc aperuit circa primum dicitur sic.

Ego sum) non res sancta sed illud diabolica. Conturbati vero) hic

Palce

hoc eniz ostendebat habere corpus vern
z nō fantastiē. in Habetis hic aliqd
qd māduces) p comestione eniz ostēdit se
habere corp^u viū aia vegetatiua aiatur.

Nec sunt verba) p hoc qd loqbat
sensibiliter: et
etiā rōnabili
ter reducens
ad memoriā
q̄ eis dixerat
ante morte
suā: ostēdens
se h̄re corpus
animatū aia
sensitiua z i
tellectiua et
eadē sic p̄us.

Tūc
peruīt illis
sensum zē.
(sicut p̄pce
dentia p̄ba.
nit veritatez

sue resurrectionis quātuz ad humanita
tē: sic per hoc illā p̄bauit quātuz ad dei
tātē: q̄ illuminare mentes ignorantiz
intellectu sacre scripture z subito est ip̄s
us c̄itatis p̄p̄iū: z iō subdis.

Sic oportebat xpm pati z resurgere)
q̄ sicut ate passionē declarauit se esse xpm
z verū hōiem: ita etiā post resurrectio
nem suā. Resurrectio eniz vera est eiusdē
in numero iterato surrectio. **D** Et p̄e
dicare in noīe eius penitentiā z remissio
nem p̄cōz in omnes gentes.) incipien
do ab hierosolima. Hierusalem eniz est
in medio terre habitabilis: q̄ est in quar
to climate: z ideo ab illo loco conueniē
ter incipit predicatio euangelij: vt p apo
stolos xpi aliosqz discipulos circūquaqz
per orbē dispersos in oēm terram exiret
sonus predicationis eorum secunduz q̄
fuerat predictū psal. xviij.

Expositio moralis.

Et dixit illis pax vobis) ex quo pa
tet q̄ illi sunt pacifici: qui vere sunt
discipuli xpi (Et dixit eis. Quid turbati
estis zē.) scdm sensum litteralē certifica
uit eos de sua resurrectione: per tria. s. per
visum dicēs. (Videte manus meas z pe

des meos) z per tactū dicens. (Palpate
z videte q̄ spiritus carnem z ossa non
habet. Et per gustū: ibi cū dixit. (Habe
tis aliquid quod māducetur zē.) Adisti
ce vero xpm resurrexisse vidēt q̄ resur

rectionis ei
gloriā medi
tantur. Ip̄sū
vero tangūt
z palpant q̄
sibi charita
te copulatur
p̄mo Johā.
itij. cap. Qui
manet i cha
ritate in deo
manet: z de
in eo. Piscez
assum offe
runt ei q̄ pa
rietiam igne
tribulatiōis
decoctaz ha
bent pro noīe xpi: sed illi offerūt fauū
mellis: qui mēbris suis exhibent opa pie
tatis. de quibus dicit Mathe. xxv. capit.
Esuriui z dedistis mihi māducare: (tūc
aperuit illis sensum vt intelligerent scri
pturas) ex quo patet q̄ sacre scripture
non possunt sufficienter intelligi nisi ille
aperiat qui habet clauem dauid: qui ape
rit z nemo claudit.

Questio Alexandri de ales in tertio
sententiaz. Videte manus meas: z pe
des meos: quia ego ipse sum Luce. xxij.
capitulo. Supr quibus verbis queritur.
Utrum cicatrices quas xps seruauit quā
do ostendit eas discipulis suis remanse
rint in ipso tñ ad tempus: vel mansure
sint semper z in perpetuum. Et primo ar
guitur q̄ remanserit ad tempus. Dicit
enim Bamaſcenus: q̄ tantū secunduz vi
sensationem fuerunt in ipso: sed qd est
secundum dispensationē est temporale.

Sed contra Beda in fine glo. supr Lu
cam vltimo. Ostendit eis manus z pe
des: inquit. Non ex ipotentia creandi ci
catrices seruauit: sed vt in p̄petuū victorie
sue circumferat triumphū. Responsio Be
hoc neutrū dissimulamus: sed tamen de hoc

Dominica

dicat Augusti. de civitate dei: qd si ad decem
tiaz sunt martiri: in decem remanebunt
semper ad decem: et ad ostendendam fi
gna victoriae semper. Unum et si alie cause q
determinant in illa glo. Bede. s. ad fidem
resurrectio

nis astruenda
et p nobis
patri suppli
cans qle ge
nus mortis
pro homine
ptulerit sem
per ostendat
et ut sua mor
te redempti
quam miseri
corditer sint
adiuti propo
sitis eiusdem
mortis infi

Dominica in albis:
Epistola Johan. j.
capitulo. v.

Charissimi: De
qd na
tuz e ex
do vin
cit mudub: et hec est
victoria qvincit mu

nuaret indicis: et ut in iudicio qua iuste
damnentur impij denuncient ostensa q
ab illis accepit cicatrices: temporales sint
ista tam e est ppetua. s. vltima. Ad illud er
go qd dicit Damascenus q scdm dispen
satione fuerit in ipso: dicim q si ad hec
ita est dispensatio: tñ ista no opponuntur
veritati nature et ppetuitati: sed dicitur di
spensatio respectu alior hominu in qb
non esset ita conueniens seruati cicatrices
sicut in ipso ad circosferendu ppetuū victo
rie triumphum et redemptionis titulum
quia nos per ista vulnera redemit q nul
lus alius alior sanctorum fecit.

Expositio litteralis.

Charissimi. In hac lectione conclu
dit Johannes q qui diligit natos dei
diligit et ipsum deum: nam dilectio dei in
cludit dilectione pximi: sed quia amor
dei non est ociosus: operat enim magna
fi est: sicut resistere peccato certari euz ini
mico et vincere mundana et hoc e quod
subditur. a Charissimi: omne qd na
tum est ex deo. s. per fidem charitate for
matam. b Vincit mundum. i. repta
tiones diaboli et mundi persecutiones. Et
ideo subditur. c Et hec est (Dic deter
minat de emendatione verbi. Et pmo po
nitur determinatio: secundo determinatio

tionis manifestatio: ibi. Et spūs est. Circa
primū continuando se ad hoc quod dix
erat immediate. (omne quod natuz e ex
deo vincit mundū.) ostendit qd sit illud
quod facit vincere dicen.

dum: fides nostra
Quis est at q vincit
mundū nisi q credit
qm iesus e fili^o dei
h e q vicit^r p aqua
et sanguine. Iesus
xps. Mo i aq solu
sed in aq et sangui
ne. Et spūs est^o qui
testificatur^r quonia

c Et hec e
victoria que
vincit mun
dum. i. fa
cit vincere.

d Fides no
stra) de ver
bo dei. id sub
ditur.

e Quia
est autem qui
vincit mudū
nisi qui cre
dit fide for
mata.

f Quoniam iesus est filius dei) natu
ralis et per cose quos eiusde nature euz eo
no idē pte specificā: q natura diuina
no est diuisibilis sicut humana: sed idem
pitate numerali distinctus tamen in pso
na: quia natura non patitur nec ratio qd
gignens et gentus ab eo sint vnum i sup
posito g Dic est. s. filius dei eternali
ter a patre genitus. h Qui venit in
mundum ad nos saluandum.

i Per aqua) baptismale qz p tactus
sue sacratissime carnis in baptismo dedit
viam regenerationem aqua k Et san
guinem. Iesus in preciu nostre salutis
l Iesus xps) verus ho: verus deus.
m Non in aqua solu) sicut Johannes
baptista cuius baptismus solus lauabat
corpora: sed no auferbat peccata sicut fa
cit baptismus xpi. n Sed in aqua et
sanguine. i. in baptismo virtute regene
ratiua habente: et sanguine ad infinitas
animas h essent redimendas sufficere.
o Et spūs e. Dic pñr ponit decem deter
minatiois manifestatio: et e qdru plex. no
tñ ponunt hic scōz ordnē tēporis. Una fu
it per spūs sancti missionem sup aplos in
igne visibili testimoniū qd iesus ad dex
terā patris glorificat^r est ei^o naturalis fi
li^o: vn^o cū ipso de^o: et d hoc testimonio pre

In albis

dixit salvator. Joan. xv. cap. Cum anteq
venerit paraclytus que ego mitto vobis
a patre spūm veritatis qui a patre pcedit
ille testimoniū pibeat de me: et hē qd dī.
o Et spiritus). scilicet sanctus.

p Est qui te
rificatur: cu
sus testimo
nium nō pōt
esse falsum.

a Quoniam
xps est veri
tas). i. dei pa
tris fili⁹ qui
pcedit a pa
tre p modū
intellectus et
sic est eius ē
bū. Idē enī
est verbū et
filius. ppter h
illa que perti
nent ad intel
lectum ut ve
ritas et sapientia et huiusmodi appropia
tur filio in divinis.

b Quoniam tres sūt). Dic ponitur scōa
manifestatio que est p aptā visionē: nam
ipā beata trinitas manifestat se beatis q
tum ad psonarū distinctionē: et verbi emā
nationē a patre et spūs sanct⁹ ab utroq;
et hoc est quod dicitur.

b Quoniam tres sunt qui testimonium
dant in celo). veritatē manifestādo: nā te
stimonium dare est veritatē manifestare.

c Pater). ingēitus.

c Verbum ab eo genitum.

d Et spiritus sanctus). procedens a pa
tre et verbo.

e Et hi tres vnū sunt). in essentia: et sic
vnus deus super omnia gloriosus.

f Et tres sunt). Dic ponitur tertia ma
nifestatio: que est per chūsti passionem in
qua anima chūsti fuit a corpore separata:
et a corpore mortuo fluxerunt sanguis et aq
Joan. xix. cap. dicit igitur.

g Et tres sunt qui testimonium dant in
terra). veritatē filij dei manifestando.

h Spiritus). idest anima chūsti in qua
ad limbū patrum descendit et eis se ma

nifestavit ostendendo suam deitatem: et
personalem proprietatem: extunc enim
deum clare viderunt: propter quod dixit
dominus latroni Luce. xxij. capitulo. hō
die mecum eris in paradiso.

testimonium dei ma
ius est^m quoniam hoc
est testimonium dei q
maius est: qm testi
catus est de filio suo
Qui credit in filiū
dei habet testimo
nium dei in seⁿ.

Dominica in albis
euangelium secun
dum Joannem. xx.
capitulo.

veritatis.

l Si testimonium). Dic ponitur quar
ta manifestatio que fuit per sensibile vo
cem: nam in baptismo chūsti et eius trās
figuratione audita fuit vox sensibilis pa
tris dicentis de chūsto. hic est filius me
us dilectus. Dic singulariter dicitur per
hoc ostēdens q ipse solus est naturalis fi
lius: et p consequē vnus enī ipso in natu
ra et psona distinct⁹. ceteri vō q plurificā
tur sunt eius filij adoptiui. dicitur ergo.

l Si testimonium hominū accipim⁹). ac
cipitur h si p qm testimonium hominū
accipim⁹ tāq sufficiens in rebus humanis
m Testimonium dei maius est). idest
certius. nam ei non potest subesse falsū
sicut subesse potest testimonio hominū.
et per consequens est magis credibile in
rebus diuinis q testimonium hominū
in humanis.

n Quoniam testificatus est de filio
suo). in transfiguratione et baptismo ut
predictum est.

o Qui credit in filiū dei habet testimo
nium dei in se). i. effectū illi⁹ testimonij.

Expositio litteralis.

i Aqua et
sanguis). que
veritates ma
nifestant in
ecclesie sac
ramētis ha
bentibus ef
ficaciam ex
ipsis que qu
dez sacramē
ta conferun
tur in fide et
confessione
trinitatis.

k Et hi tres
vnū sunt)
quia conue
niūt in asser
tione vnus

Dominica

a **Q**uam sero est. hic sequenter ostenditur manifestatio resurrectionis xpi discipulis facta oibus coiter. et diuiditur in duas: qz pmo manifestatur oibus excepto Thoma absente: scdo Thoma cum eis exi-

stente ibi. Et p^o dies octo. Prima i tres qz primo describitur xpi apparitio: se cundo apparitionis denuntiatio ibi. Thomas autem terti^o discipuli audientis obstinatio ibi. Ille autem dixit. p^o ma adhuc in duas. qz primo describitur apparitionis actus secundo eius effectus ibi. gaudium sunt. In p^o ma ergo parte dicitur sic.

a Cum est sero. in die. n. apli erat dispersi pp metum iudeorum: s; in sero conueniebant ad locum unum. et ideo tali hora apparuit.

b Die illo. s. p^oma die resurrectionis.

c Una sabbatorum. i. prima die post sabbatum vt predictum est.

d Et fores eent clausae pp metum iudeorum hoc est ex dina ordinatione factum est: vt iesus intrans ad discipulos ianua clausa ostenderet se habere corpus gloriosum.

e Et dixit eis pax vobis. et hoc contra duplicem eorum perturbacionem erat. n. conturbati de morte ipsius xpi: et de persecutione iudeorum eis imminere poterat eni eos p suam penitentiam custodire et resurrectione certificare: vnde subditur.

f Et cum hoc dixisset ostendit eis manus et latus. vt p cicatrices remanentes ostenderet idempnitatem numeralem corporis prius passus. n. in corpore christi remanserunt. no ad defectum s; magis ad gloriam ppter victoriam ex illis vulneribus persecuta.

g Gaudium sunt. hic consequenter ponitur huius apparitionis effectus que est duplex. Primus est discipulorum exultatio contra duplicem tristitiam ipsorum amotam. s. de morte xpi et iudeorum metu: et quantum ad hoc dicit.

h Gaudium sunt ergo discipuli viso dno. dixit ergo eis iterum. pax vobis. sicut misit me pater et ego mitto vos. Nec cum dixisset insufflauit et dixit eis. Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata re mittuntur eis. et quorum retinueritis retenta sunt. Thomas autem vnus ex

tum ad hoc dicit. **g** Gaudium sunt ergo discipuli viso dno. secundus est eorum instructionem et quantum ad hoc subdit. **h** Dixit ergo eis iterum pax vobis. ga volebat eos instruere de pace futura que erat per petua. **i** Sicut misit me pater ad veritatem fidei docendam in iudea.

k Et ego mitto vos. i. mittam ad hanc veritatem publicandam per totum mundum. et quia executio huius officij non potest conuenienter fieri sine gratia spiritus sancti: ideo sequitur.

Nec cum dixisset insufflauit. et dixit eis. Accipite spiritum sanctum. p illam insufflationem ostendere voluit spiritum sanctum a se procedere. sicut procedit a patre.

m Quorum remiseritis peccata remittuntur eis. i. n. solus deus principaliter peccata dimittit: tamen ministri ecclesie p virtutem clauium ad hoc ministerialiter opantur.

n Et quorum retinueritis. i. retinenda iudicaueritis.

o Retenta sunt. Hoc tamen intelligendum est clauem non errante. quando scilicet iudicium ecclesie diuino iudicio conformatur.

p Thomas. hic ponit apparitionis christi denuntiatio absenti discipulo cum dicitur.

p Thomas ait quod didimus. h erat cognomen eius et sicut idem quod gemus quia forte erat d tri-

In albis

bu Benjamin & cognatiōe gemini. vel
fm alios sonat idēz qđ dubius: qz ppter
dubiu & resurrectiōe quod Thomas ha-
buit: ideo sic cognominatus fuit.

a Unus & duo decim). nō qđ tūc essent
duodecim: cū

iudas esset
mortuus. s; qz erat vnus
& duodecim
electis in pñ
cipio a xpo:
vel qz conu-
meratur hic
Barthas po-
stea elect⁹ in
loco iude: qz
Joānes hoc
euāgelū scri-
psit post eius
electionem.
b Nō erat
cum eis quā-
do venit Je-
sus). ipse eni
inter alios
aplos videt

fuisse magis timidus: vt supra dictus est.
xj. ca. Et ideo tardius ceteris venit ad lo-
cum vbi congregabant discipuli: & ideo
ppter tarditatē suā pnat⁹ est illa visione
xpi. Hoc aut factū est diuina ordinatiōe
vel pmissione s; qđ dicit Greg. vt ex sua
absentia seqret dubitatio: & vltēr⁹ in du-
bitatione obstinatio: & p pñs diligēs in-
quisitio ad nostram confirmationem.

c Dixerūt ergo ei alij discipuli: quia bo-
ni rumores cito denunciantur.

d Vidimus dñm) sic enim ante passio-
nem eum appellauerant. vt dictum est su-
pra. xij. ca. Vos vocatis me magister &
domine &c. e Ille aut dixit eis nisi vi-
dero &c. Ridiculose petit iste Thomas:
qz maius est videre repationē tot⁹ corpo-
ris. Itē fuit durus ad credēdum: qz vole-
bat certificari duplici sensu. s. visu & ta-
ctu: ideo seqf. f Et mittā digitū meūz
&c.) Isti. n. sunt duo sensus qui min⁹ pñt
recipi: qz visus inter alios plures differen-
tias rerū & monstrat: vt habet. j. metha.

Tactus autē in homīe est certissimus. Alij
autem sensus bñ inueniunt viuatōes in
alijs aialib⁹. vt habet. iij. & anima.

g Et post dies octo.) Hic ponit scđa ap-
paritio facta aplis in pñtia thome: & diui-

dit in duas:

qz pmo descri-
bit dicta ap-
paritio. Se-
cundo ponit
qđaz breuis
epilogatio:
ibi: multa q
de z. In pma
pte dī sic.

h Et post
dies octo) fa-
cto. n. inter-
uallo: Jesus
appebat di-
scipulis: qz n
pñsabatur
cōtinue cum
eis: vt ostēde-
ret se resurre-
xisse ad vitāz
imortalē ab

Stetit iesus i
medio). vt posset ab oib⁹ videri.

i Et dixit eis: pax vobis) sicut pñs expo-
nat. k Deinde dicit thome iser digitūz
tuū huc) qñ rñdēs petitioni eius supra po-
sita. In hoc etiā suā veritatē declarat in qñtū
absens corpāl⁹ ei⁹ vba sciebat.

l Et vide manus meas) videtur enim
qđ deberet dicere: tange manus meas. Di-
cendum qđ visus ppter sui certitudinem
accipitur pro omni sensu: immo etiā ali-
quando accipitur pro intellectu: sicut di-
citur alicui: vides tu hoc. i. intelligis. Et
exo. xx. ca. Lūctus ppl⁹ videbat voces. i.
audiebat. ita qđ ibi accipitur visus pro au-
ditu: & eodē modo hic accipitur p tactū.
Vel aliter: qz sicut dictū est thomas vole-
bat certificari duplici sensu. i. visu i aspe-
ctu manūz. & tactu per lateris tactum:
ideo seqf. m Et affer manū tuā &
noli eē incredulus s; fidel) hoc dixit iesus
qz thomas dixerat discipulis nūciātib⁹
xpi resurrectionē se alr nō crediturū eaz:

Dominica.

a R. Sicut thomas non solum corde credendo: sed etiam ore profitendo: quia utrumque requirit ad salutem ut frequenter dictum est supra d. B. Hic mens et deus meus. In hoc manifeste confitetur veritatem in christo contra perfidiam ariani. Supra

enim dicitur vocaverat ipsum iesum dominum: sed non vocabatur eum deum christum se igitur dixerint aliqua verba per que eius veritas potest intelligi: ut patuit ex supradictis: sed Thomas factus hic perfectior in cognitione post christi resurrectionem manifestata professus est ipsum deum esse.

c Dicit ei iesus: quia vidisti me thoma credidisti. Contrarium vero per hoc quod dicitur ad Hebr. xj. Fides est substantia rerum sperandarum argumentum non apparitum: et sic patet quod fides saltem quantum ad actum non potest esse de visis. Utrum autem possit esse de eis quantum ad habitum non est presentis speculationis. **C** Dicendum quod Thomas aliud vidit: et aliud credidit: quia humanitatem vidit: et veritatem que in presenti videtur non potest creditur de Beatis qui non videntur et crediderunt. In hoc commendat aliorum promptitudinem ad videndum: et in hoc stat consolatio nostra quod non vidimus: et tamen credimus per doctrinam christi et apostolorum christus videtur ad nos derivata. Sed huic dicto videtur contrarium quod Lu. x. ca. vi. Beati oculi qui vident que vos videtis. Dicendum quod duplex est veritas. Una rei que consistit principaliter in aspectu et fruitione veritatis: et ex presenti in visione humanitatis christi: ut dictum est ca. x. Et de hac beatitudine intelligitur superius luce. Alia est beatitudo spei: que habetur in presenti: et ista consistit in merito future beatitudinis: et ideo beatiore est hoc modo qui plus meretur. Plus autem meretur qui credit non videns: quam videns predicto modo: et sic intelligitur verbum christi qui non videntur. hoc autem dictum igitur sit: verum quantum

ad primam partem non valet ad propositum: quia apostoli quibus christus loquebatur Luc. x. cap. non erant beati in re. Propter quod dicendum quod illud Luc. x. intelligitur de visione christi in presentia mortali: que fuit multum desiderata a sanctis patribus veteris testamenti: sicut pater per litteram sequentem Luc. x. c. e. Multa quidem. hic ponitur epilogatio respectu predictorum in quo ostenditur in sufficientia huius scripture respectu excellentie christi in ope et doctrina que tanta est quod non possit scribis prophetis: et hoc est quod dicitur. **M**ulta quidem et alia signa fecit iesus etc. hoc signanter dicitur ne aliquis forte crederet ea non esse vera que scripta sunt ab alijs evangelistis: et a iohanne dimissa. Ostenditur etiam in hac epilogatione veritas huius doctrine cum subditur. **S**unt ut credatis. fide formata charitate. **Q**uia iesus est filius dei. s. naturalis in potentia sibi equalis: et per presentiam idem deitatem: quia natura divina est indivisibilis: sicut enim fuit deum a principio principalis intentio iohannis est in hoc evangelio declarare divinitatem christi et eternam eius generationem a patre. **U**t credentes vitam habeatis. s. eternam in qua clare videbitis quod nunc creditis. **I**n nomine eius. i. per fidem nominis christi: quia secundum quod dicitur Actu. iij. ca. Neque enim aliud nomen est sub celo datum hominibus in quo oportet teat nos salvos fieri.

Expositio moralis

Qum sero esset die illa sequitur. **C**onsidera iesus et stetit in medio discipulorum etc. per iesum qui salus interpretabatur plenus bonus zelum salutis animarum habens significat: qui salvans clausuram virtutis ad

In albis

subditos ingreditur et stat in medio virtutis ad dandum eis exemplum. et in medio et bite affectionis sine acceptione personarum: et sic dicit eis bis. (Pax vobis) optando eis et in quantum potest pacem duplicem. scilicet fraternam et supernam. (Et ostendit eis manus). id est opera virtuosa. (Et latus). id est vere charitatis signa. (Et dicit eis. Accipite spiritum sanctum) illos ad ordines sacros promovendo qui sunt idonei ad laborem salutis animarum ideo subditur. (Quorum remisistis peccata etc. Thomas autem unus de duodecim etc) sequitur (Ille autem dixit eis nisi videro etc) per istum quantum ad hoc significatur illi qui bonitatem vel potestatem prelati ab alijs auditam credere non lunt nisi habeant propriam experientiam propter hoc reprehendendi sunt nam in talibus credendum est testimonio bonorum propter quod subditur. (Beati qui non viderant et crediderunt).

Questio Alexandri et ales i tertio sententiarum. Infer digitum tuum huc et vide manus meas: et mitte in latus meum et noli esse incredulus sed fidelis. Joannis. xx. cap. Super quibus verbis et cicatricibus que in carne christi apparuerunt talis movetur questio. Utrum eas tetige

rit thomas: Dicunt enim quidam quod non tetigit illas: sed suffecit ei quod dominus ostendit sibi illas: et obtulit palandas: et ad hoc etiam inducunt quod in penultimo iohannis non dicitur: quia tetigisti me thoma credidisti: sed quia vidisti me etc. ergo videtur quod viderit tamen et non tetigerit. Sed contra Leo papa in sermone dicit. Quis dubitet a mortuis redisse salvatorem cuius presentiam agnovit oculus: at tetrauit manus: digitus perscrutatus est. Ex quo videtur quod tetigerit: et si hoc redit questio: quare dicitur quia vidisti et non quia tetigisti. Responsio: Dicimus quod thomas et vidit et tetigit: sed ad suam fidem suffecit eius videre. Quia enim vidit credidit. Unde de ipso dicitur quod vidisti etc. quia in visu fuit primum et sufficiens motum ad credendum: quia autem nos possemus et eo dubitare: quia crediderat in visu tamen ideo tetigit ut nos crederemus sibi: ergo vidit solum cicatrices: nobis autem non solum vidit: sed et tetigit: ut nullatenus dubitemus: Unde leo papa. Thomas cum esset sanctus et fidelis non dubitavit sed ut omnem suspensionem incredulitatis a nobis excluderet suffecit ad fidem propriam vidisse quod viderat: sed nobis operatur est ut tangeret quem videbat etc.

Codex excellentissimi sacrarum litterarum professoris Nicolai de lyra ordinis minorum super epistolas et evangelia quadragesimalia: cum questionibus fratris Antonij Betontini eiusdem ordinis: necnon et Alexandri et ales: que antea pluribus in locis depravate fuere: vigilantu studio renise emendateque: Iussu et impensis bernardini stagnini et Tridino. Arte item Joannis Taculini et Tridino impresse Venetijs regnante inclito Principe Augustino Barbado feliciter explicita sunt Anno a natiuitate Domini. M. B. Idibus Februarijs

